UNIVERSITÄTS BIBLIOTHEK

universität wien

Kanellakes, Konstantinos N...

Chiaka analekta

Typ. Adelphōn Perrē
Athēnai
1890

eod books2ebooks.eu

digitalisiert an der Universitätsbibliothek Wien

digitised at Vienna University Library

books2ebooks – Millions of books just a mouse click away!

European libraries are hosting millions of books from the 15th to the 20th century. All these books have now become available as eBooks – just a mouse click away. Search the online catalogue of a library from the eBooks on Demand (EOD) network and order the book as an eBook from all over the world – 24 hours a day, 7 days a week. The book will be digitised and made accessible to you as an eBook. Pay online with a credit card of your choice and build up your personal digital library!

What is an EOD eBook?

An EOD eBook is a digitised book delivered in the form of a PDF file. In the advanced version, the file contains the image of the scanned original book as well as the automatically recognised full text. Of course marks, notations and other notes in the margins present in the original volume will also appear in this file.

How to order an EOD eBook?

eod digital on request

Whereever you see this button, you can order eBooks directly from the online catalogue of a library. Just search the catalogue and select the book you need. A user friendly interface will guide you through the ordering process. You will receive a confirmation e-mail and you will be able to track your order at your personal tracing site.

How to buy an EOD eBook?

Once the book has been digitised and is ready for downloading you will have several payment options. The most convenient option is to use your credit card and pay via a secure transaction mode. After your payment has been received, you will be able to download the eBook.

Standard EOD eBook – How to use

You receive one single file in the form of a PDF file. You can browse, print and build up your own collection in a convenient manner.

Print

Print out the whole book or only some pages.

Browse

Use the PDF reader and enjoy browsing and zooming with your standard day-to-day-software. There is no need to install other software.

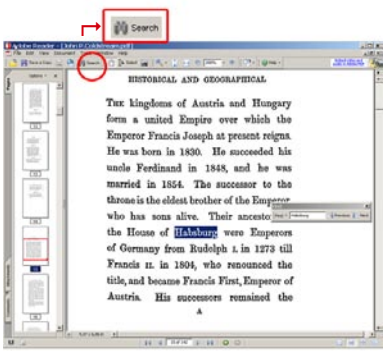
Build up your own collection

The whole book is comprised in one file. Take the book with you on your portable device and build up your personal digital library.

Advanced EOD eBook - How to use

Search & Find

Print out the whole book or only some pages.

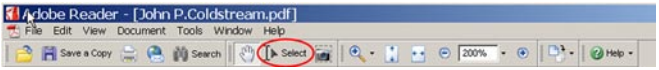

With the in-built search feature of your PDF reader, you can browse the book for individual words or part of a word.

Use the binocular symbol in the toolbar or the keyboard shortcut (Ctrl+F) to search for a certain word. “Habsburg” is being searched for in this example. The finding is highlighted.

Copy & Paste Text

Click on the "Select Tool" in the toolbar and select all the text you want to copy within the PDF file. Then open your word processor and paste the copied text there e.g. in Microsoft Word, click on the Edit menu or use the keyboard shortcut (Ctrl+V) in order to Paste the text into your document.

Copy & Paste Images

If you want to copy and paste an image, use the "Snapshot Tool" from the toolbar menu and paste the picture into the designated programme (e.g. word processor or an image processing programme).

Terms and Conditions

With the usage of the EOD service, you accept the Terms and Conditions. EOD provides access to digitized documents strictly for personal, non-commercial purposes.
Terms and Conditions in English: http://books2ebooks.eu/odm/html/ubw/en/agb.html
Terms and Conditions in German: http://books2ebooks.eu/odm/html/ubw/de/agb.html

More eBooks

More eBooks are available at http://books2ebooks.eu

INSTITUT FÜR BYZANTINISTIK
DER UNIVERSITÄT WIEN

08040

P. Kretschmer.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ν. ΚΑΝΕΛΛΑΚΗ

ΧΙΑΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΗΤΟΙ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΗΘΩΝ, ΕΘΙΜΩΝ, ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ,
ΔΗΜΩΔΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ, ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΝ, ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΥ,
ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ,
ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΩΝ, ΣΙΓΙΛΛΙΩΝ ΚΑΠ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ
1890

XVII 3

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ν. ΚΑΝΕΛΛΑΚΗ

ΧΙΑΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΗΤΟΙ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΗΘΩΝ, ΕΘΙΜΩΝ, ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ,
ΔΗΜΩΔΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ, ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΝ, ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΥ,
ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ,
ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΩΝ, ΣΙΓΙΛΛΙΩΝ ΚΑΠ.

INSTITUT FÜR BYZANTINISTIK
Universität
Wien

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ
1890

08040

08040

ΑΝΑΤΙΘΕΤΑΙ

ΤΩΙ ΦΙΛΟΓΕΝΕΣΤΑΤΩΙ

ΙΩΑΝΝΗΙ Κ. ΧΩΡΕΜΗΙ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ὁ συλλέγων γλωσσικὴν ὕλην δέον νὰ ἔχῃ ὑπογραμμὸν αὐτοῦ, τὴν ἀκαμάτως δένδρα τε καὶ φυτὰ ἐπισκεπτομένην μέλισσαν πρὸς περισυλλογὴν πάσης φυτικῆς καὶ ἄλλης οὐσίας.

Ἐπειδὴ δὲ πᾶσα γλωσσικὴ ὕλη ὑφίσταται ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ, ὁ συλλέγων αὐτὴν ὀφείλει πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἐθνοφελοῦς σκοποῦ ὑπὲρ τοῦ ὁποίου μοχθεῖ, νὰ ἐπισκέπτηται τὸν εὐποροῦντα χωρικὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ του, τὸν δυστυχοῦντα ἐν τῇ καλύβῃ αὐτοῦ καὶ τὸν ποιμένα ἐν τῷ ποιμνίῳ του, ἐξ ὧν, ἂν προσηκόντως πρὸς αὐτοὺς φέρηται, δύναται νὰ ἀποσπάσῃ πᾶσαν χρήσιμον γλωσσικὴν ὕλην.

Τοιαύτην συνέλλεξα ἐν Χίῳ προφορικὴν καὶ γραπτὴν ἐν ᾗ βλέπει τις τὴν διαφορὰν τῆς προφορᾶς, τὴν ἔκφρασιν τῶν ἰδεῶν, κλπ. κλπ., καὶ ἐν ᾗ ὑπάρχει γλωσσολογία, ἱστορία καὶ φιλολογία.

Πρὸ πολλοῦ ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ἐν τοῖς Ἀτάκτοις κατεχώρισε πολλὰς χιακὰς λέξεις τὰς ὁποίας σαφῶς ἠρμήνευσεν· ἐπίσης πολλὰς χιακὰς λέξεις ἐδημοσίευσε καὶ ὁ φιλομαθὴς καὶ ἀκούραστος ἡμέτερος συμπολίτης κ. Α. Γ. Πασπάτης ἐν τῷ Χιακῷ γλωσσαρίῳ.

Τὴν συλλογήν μου ἐβράβευσεν ἑπτάκις ἀπὸ τοῦ 1884

ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος.

Ἐκ τῆς βραβευθείσης, ἀπήνθησα τὰ κυριώτερα εἰς ἃ προσέθεσα καὶ πλεῖστα ἄλλα, πρὸς δὲ καὶ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ γενομένην ὑπὸ τοῦ συμπολίτου μου κ. Κωνστ Α. Σγουροῦ «Ἡ Χῖος κατὰ τὸ 1810» καὶ συγγραφὴν τοῦ αὐτοῦ «Ἡ Δημογεροντία Χίου μετὰ τὸ 1822» (1). Δι' ἁπάντων δὲ τούτων ἀπετέλεσα τήνδε τὴν βίβλον ἣν ὠνόμασα Χιακὰ ἀνάλεκτα.

Ἐν τῇ ἀγγελίᾳ μου ὡρίσθη ὅτι τὸ ἔργον μου θὰ ἀπετελεῖτο ἐξ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ τυπογραφικῶν φύλλων, ἤδη δὲ ἀνεβιβάσθη εἰς τριάκοντα καὶ ὀκτὼ περίπου, ὅπερ ἐμφαίνει ὅτι ὁ σκοπός μου ἦτο νὰ παράσχω εἰς τοὺς φιλομούσους συνδρομητάς μου, περισσοτέραν ὕλην ἔστω καὶ μὲ χρηματικήν μου θυσίαν.

Εὔχομαι δὲ ἵνα πάντες οἱ κατὰ τόπους δυνάμενοι, φροντίσωσι τὴν περισυλλογὴν τοῦ ἀφθόνου ἔτι ὑπάρχοντος ὑλικοῦ ἵνα μὴ παρασύρῃ αὐτὸ ὁ εἰσαγόμενος ἐν τῇ ἀνατολῇ ψευδοπολιτισμός.

Ἐν Χίῳ τῇ 3ῃ Ἰουνίου 1890.

Κ. Ν. ΚΑΝΕΛΛΑΚΗΣ

(1) Τὸν φιλόπατριν κ. Κ. Α. Σγουρὸν δημοσίᾳ εὐχαριστῶ δι' ἀμφότερα τὰ ἔργα ἅτινα αὐτοβούλως μοὶ παρέσχε.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Σελ. 43	στίχ. 13 (7)	σσουλῖὰ	ἀνάγνωθι	σσυλιά.
» 58	» 4	Ἔν (1)	»	Ἐν (1) (δὲν).
» 58	» 9	'κλάνιγε	»	'κλαιγε.
» 64	» 5	νὰ φᾶς κριθάρι	»	νὰ φᾶς ἐσὺ κριθάρι.
» 138	» 26	*πρηστίρα*	»	*πρηστίδα.*
» 171	» 20	πίντερα	»	πίττερα.
» 181	» 14	φοκαλεῖ	»	φροκαλεῖ.
» 183	» 15	ἔγειναν ἕνα	»	ἔγειναν τρία.
» 195	» 1	ἔχου' το	»	ἔχουν το.
» 220	» 12	ἄχορο	»	ἄχαρο.
» 229	» 21	περλονὴ	»	περλογή.
» 250	» 14	κι' ἐγ' ἂν θέλω	»	καυγᾶν θέλω.
» 259	» 10	ποιά ν' ἡ μάνα μου	»	ποιά ν' ἡ μάνα σου.
» 263	» 7	κακόν μου τόσα υόσα	»	κακοῦ μου τόσα τόσα.
» 296	» 11	ζελεμεντὲς (4)	»	ξελεμεντὲς (4).
» 299	» 20	κατὰ τὸ 1826	»	κατὰ τὸ 1726.
» 305	» 8	τόσον κοντεύει	»	τόσον κοντένει.
» 310	» 10	Κατόπιν ἐρευνῶν μου, ἐβεβαιώθην ὅτι ἡ ὑπ' ἀριθ. 734 παροιμία δηλοῖ τὰ μικρὰ σκαφίδια διὰ τῶν ὁποίων τὸ πάλαι οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Βαβύλων ἐκαθάριζον τοὺς ἀποπάτους. Συνεπῶς ὁ παροιμιολόγως οὐδὲν ἄλλο προσήρμοσε ἐπὶ τῶν ἀνοήτων, εἰμὴ μόνον τὸ ἐμπεριεχόμενον τῶν σκαφιδίων.		
» 322	» 11	νὰ 'δγ' ἡ πλουμισμένη.	ἀνάγνωθι.	νὰ 'δγη ἡ πλουμισμένη.
» 322	» 12	ἐπλούμισα'	»	ἐπλουμίσανε.
» 329	» 5	καρδιᾶς	»	καρδιᾶς μου.
» 337	» 7	ἄλλοι μὲν ἕνα	»	καὶ ἄλλοι ἕνα.
» 347	» 12	σὰν 'χαίμενε	»	σὰν νὰ 'χάμενε.
» 349	» 30	(4) πανωσὰ	»	(4) πατωσά.

Σελ.	352	στίχ.	7	ἐν τῇ Μεζᾷ	ἀνάγνωθι ἐν τῷ Μεζᾷ.
»	559	»	2	εἴτε γνωστοὶ	» εἴτε γνωστός.
»	372	»	21	Ὁ ράμνος. Σημ. ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς προαστείοις Χίου ὀνομάζεται « Ἡ Ῥάμνα ».	
»	380	»	9	που τὴς ἐκηνηγούσαν.	ἀνάγνωθι. που τὴς ἐκηνηγούσαν η βενετσανη.
»	382	»	22	παρὰ τὴν περιοχὴν τοῦ Κάμπου	» παρὰ τὴν περιοχὴν τῶν Καμποχώρων.
»	385	»	25	18ον αἰῶνα	» 17ον αἰῶνα.
»	466	»	9	μετέπειτα Ἰκονίου	» μετέπειτα Νικοπόλεως
»	470	»	25	οἱ κάτοικοι τῶν μαστιχώρων ἠγόραζον τὸ *μιρὴ* τῆς μαστίχης, ἀφίετο ἐλεύθερος νὰ κάμνει κατὰ τὸ δοκοῦ·	ἀνάγνωθι: (πρὶν οἱ κάτοικοι τῶν μαστιχοχώρων ἀγοράσωσι τὸ *ἐμιρὴ* τῆς μαστίχης καὶ ἀφεθῇ ἕκαστος ἐλεύθερος να πράττῃ τὴν ἑαυτοῦ μαστίχην ὡς βούλεται).
»	484	»	14	παράπηγμα	ἀνάγνωθι ἐξώστης
»	497	»	20	κεφαλικὸν	» κεφαλητιῶν.
»	517	»	8	(1839)	» (1833).

ΛΥΓΕΡΑΙ

Η

ΘΕΡΙΣΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ

ΑΥΓΕΡΑΙ

Η

ΘΕΡΙΚΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ

ΛΥΓΕΡΑΙ

Η

ΘΕΡΙΣΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ

I

---

1. Η ΑΡΕΤΗ

Μιὰν 'Αρετὴν παντροβολοῦν κάτω μακρυὰ 'στὰ ξένα·
τρεῖς χρόνους 'γράφαν τὰ προυτσὰ τσαὶ τρεῖς τὰ 'πανωπρούτσα
ἐγράψαν τσ' εἰς τὴν προῖκάν της δουλειὰ γιὰ νὰ μὴν κάμῃ,
ἔδωκαν τσαὶ τῆς κούτσαις της νὰ παίντζῃ μετ' ἐτσείναις·
μά 'ρτεν ὁ χρόνος βίσεκτος τσ' ἦρτεν μεγάλη πεῖνα,
ἐφάγανε τσαὶ τὰ προυτσά, πάν' τσαὶ τὰ 'πανωπρούτσα (1)
« Σκύλ', ἄμε με 'στῆς μάνας μου τσ' εἰς τὰ γλυκά μ' ἀδέρφια».
« Καββαλλαριὰ (2) 'ποῦ σ' ἔφερα, πεντζιὰ (3) πῶς θὰ σὲ 'πάγω; »
'Αφ' τὸ χεράτσι τὴν ἁρπᾷ τσ' εἰς τὸ βουνὸ τὴν 'πάγει.
« Βλέπεις αὐτόνε τὸν τζευγᾶν 'ποῦ κάμνει τὸ ντζευγάρι; » (4)
Αὐτὸς εἶνε ὁ τσύρης σου τσαὶ τὰ γλυκά σ' ἀδέρφια».

(1) 'πανωπρούτσα = ἐξώπροικα.
(2) Καββαλλαριά = ἱππεύουσαν, πλουσίαν.
(3) πεντζιά = περιπατοῦσαν, πτωχήν.
(4) κάμνει ντζευγάρι = ἀροτριᾷ. Τὸ ῥῆμα εἶνε Ζευγαρίζω, ἐκ τοῦ ζευγᾶς.

Φεύγει τσαὶ 'πά' 'στὸν τσύρην της κλαμμένη, βρουχισμένη.
«Νὰ ντζήσῃ ἡ 'Αρετοῦλά σας ἡ μακρυοπαντρεμμένη,
φελὶ ψωμὶ μοῦ δώσετε, τώρα ψυχή μου βγαίνει».
Ἢ σκλάβαις ἐτζυμώσανε, στάσου 'ποῦ θὰ φουρνίσου».
«Ἂν ἔχῃς τίποτη δουλειά, δῶστέ μου νὰ σᾶς κάμω».
«Τῆς 'Αρετῆς μας τὸ πλουμὶ ξέρεις νὰ τὸ πλουμίτζῃς;
'Αμέτε φέρετέ μού το τσαὶ 'μπορεῖ νὰ τὸ ξέρω».
«Πλουμί μου(1),σὰν σὲ πλούμιντζα(2) 'σὰν τέτοια κόρη νἄμουν,
ὁποῦ τὸ μῆλο ἔπαιτζα τσαὶ τσύλουν τὸ τσυῶνι (3)».
Τσ' εἶχαν τσ' ἕναν μικρὸ παι(δ)ὶ τσαὶ κά(θ)ουνταν τσ' ἀφκρᾶτο,
φεύγει τσαὶ πά' 'στῆς μάνας του, τῆς μάνας του τὸ λέγει·
«Μάνα, ἡ 'Αρετοῦλα μας ἡ μακρυοπαντρεμμένη
'στὴν κάμαρά της κά(θ)εται τσαὶ τραγουδεῖ τσαὶ λέγει·
Πλουμί μου, 'σὰν σὲ πλούμιντζα 'σὰν τέτοια κόρη νἄμουν,
ὁποῦ τὸ μῆλο ἔπαιντζα τσαὶ τσύλουν τὸ τσυῶνι».
«Γίγέ μου, 'ποῦ 'σαι ποιὸ μικρὸς τσ' ἔχω σε χαδεμμένο,
μιὰ μουστουνιὰ(4) σοῦ 'χάριντζα τσ' ἔπεφτες λιγωμένο».
«Ἂν δὲν πιστεύγῃς, μάνα μου, ἄμε τσαὶ σὺ ν' ἀκούσῃς».
Σκύφτουν, σφικταγκαλιάτζουνταιν τσ' οἱ δυὸ ἐξαπλωθῆκαν.

---

(1) Πλουμί μου = χειροτέχνημα, κέντημα.
(2) πλούμιντζα (σὰν σὲ) = 'κεντοῦσα.
(3) τσυῶνι = κυδῶνι.
(4) μουστουνιά (μιὰ) = ῥάπισμα.

2. Η ΑΡΠΑΓΗ

Ὦ Κωσταντῖνε λυγερέ, 'ποῦ τραγουδᾷς τσαὶ σπέρνεις,
'ποῦ σπέρνεις τὴν ἡμέραν σου χίλια μόδια σιτάρι,
'ποῦ σπέρνεις ρόβη τσαὶ φατσὴ τσ' ἀπὸ 'νωρὶς ἐσκόλας(1),
πού 'χες ἀλέτρι σίδερο, τὰ βούδια σου βουβάλια.
Πουλὶ ἐπῆγεν τσ' ἤκατσεν ἐπάνω 'στὸ τζυγό του.
«Ὦ Κωσταντῖνε λυγερέ, 'ποῦ τραγουδᾷς τσαὶ σπέρνεις,
'ποῦ σπέρνεις τὴν ἡμέραν σου χίλια μόδια σιτάρι,
σοῦ 'κλεψαν τὴν Καλήτσα σου Σαρατσηνοὶ κουρσάροι(2)».
«Χριστέ,! τσ' ἂς τὴν ἐκλέψανε τσ' ἂς μὴ τὴν ἐσκοτώσαν,
μ' ἐτσείνους θὰ νὰ φά' νὰ πγῇ, μὰ μετὰ μὲ θὰ μείνῃ».
'Στοὺς σταύλους ἐκατέβητσε, τοὺς μαύρους του μαζεύγει.
«Ποιὸς μαῦρος ἀφ' τοὺς μαύρους μου θὲ νὰ μὲ ταξειδέψῃ,
νὰ 'πάγ' ἀπόψε 'στὴν Συργιά(3), νὰ πά' τσαὶ νὰ γυρίσω;»
Ὅσοι μαῦροι τσ' ἂν τό 'κουσαν αἷμα ἐκατουρῆσαν,
τσ' ὅσοι τὸ καλοφκρήστησαν(4) ἔπεσαν τσ' ἐψοφῆσαν
μᾶνας μαῦρος κατάμαυρος, χιλιῶν χρονῶν κοντριάρης,
«Ἐγώ, ἀφέντη Κωσταντῆ, δὲν εἶμαι γιὰ ταξεῖδι·
μὰ γιὰ χατῆρι τῆς Κυρᾶς θὲ νὰ πά' ταξειδέψω·
γιατὶ μὲ κρουφοπότιζε 'στὴν ἀργυρόκουπά της,
γιατὶ μὲ κρουφοτάγιζε κριθάρι 'στὴν ποδιά της·
γιὰ ζώσου 'ς τὸ τσεφάλι σου 'κατὸν πηχῶν μαντίλι,
γιατὶ θὰ τρέξω δυνατὰ μὴν ταραχθ' ὁ μυαλός σου».
Σὺν πέντε πήδαν τὰ βουνὰ τσ' ἔξ ἔξη τὰ λαγγάδια,

(1) ἐσκόλας = κατέπαυες ἀπὸ τὴν ἐργασίαν.
(2) Σαρατσηνοὶ κουρσάροι = Σαρακηνοὶ πειραταί.
(3) Συργιά = Συρία.
(4) καλοφκρήστησαν = καλῶς τὸ ἤκουσαν.

Τσαὶ δι̯ὰ νυκτὸς ἐπλάκωσε 'στὴν χώραν 'ποῦ τὴν εἶχαν
«'Μπιστὰ μοῦ κέρνα, λυγερή, δεξι̯ὰ μεργιά μου στάθου» (1).
Ὁ μαῦρος ἐγονάτισε, τὴν κόρην πέρν' ἀπάνω,
ὥστε νὰ 'ποῦνε « 'δῆτέ τον » κόβγει τρι̯ὰ μίλλι̯α τόπο,
τσ' ὥστε νὰ 'ποῦνε « πγιάστε τον » ἤκοψε τρεῖς χιλι̯άδες.

---

3. Ο ΤΣΟΛΑΚΗΣ

Τσολάκης βάρκ' ἀρμάτωσε 'στὴν Ζάγουρον νὰ 'πάγῃ·
νὰ κάμῃ Πάσκα τσαὶ Λαμπρὴ τσαὶ ἀποκρι̯ὰ μεγάλη,
'στὸ πέλαγος 'ποῦ δι̯άβαινε, 'στὸ δρόμο 'ποῦ πηγαίνει
πέντε φεργάδες τ' ἀπαντοῦν τσ' οἱ πέντε ἀρματωμέναις.
« Τσολάκη, μάϊνα πανι̯ά! Τσολάκη, βάλτα κάτω! »
« Δὲν μαϊνάρω τὰ πανι̯ὰ μηδὲ τὰ βάνω κάτω,
εἶμαι Τσολάκης ξακουστός, Τσολάκης ξακουσμένος,
'στὴν Πόλη μέσ' τὸν Ταρσανᾶ μ' ἔχουν ζωγραφισμένο·
ἐλᾶτε δυὸ ἀφ' τὴν μι̯ὰν μεργιὰ τσαὶ δυὸ ἀπὸ τὴν ἄλλην
τσαὶ τὸ χρυσό σας περγηντὶ ἂς ἔρτ' ἀπὸ τὴν πλώρη».
Βολι̯ὰ τοῦ ἦρτε 'στὸ πλευρό, βολι̯ὰ 'στὴν ἀμασκάλη
μὰ 'στὴν δεξι̯άν του τὴν μεργιὰ εἶχε περίσσα χάριν,
τσαὶ τῶν συντρόφων 'φώναξε τσαὶ τοῦ ναυκλήρου λέγει·
« Νὰ πᾶτε νὰ μὲ θάψετε ὄξω 'στὰ 'ρημοκκλήσι̯α

(1) 'Μπιστὰ μοῦ κέρνα, λιγερή, δεξι̯ὰ μεργιά μου στάθου = Ἄνευ ὀπισθοβουλίας καὶ ἐμπεπιστευμένως δίδε μου νὰ πίνω, ὦ κόρη, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ δεξιόν μου μέρος στάσου.

γλήγωρα βάλετε κουπὶ νὰ βγοῦμε σὲ λιμιῶνα,
τσ' ἂν πᾶτε τσ' εἰς τὸν τόπο μας νὰ 'ράξετε 'στὸ κάστρο,
τσ' ἂν σᾶς 'ρωτήσ' ἡ μάνα μου τσ' ἡ δόλια μου γυναῖκα,
'πήτενε πῶς ἀπόμεικα ἄρματα γιὰ νὰ πάρω,
'στὴν Πόλη 'πάγω γιὰ σπαθί, 'στὴν Σμύρνην γιὰ φηκάρι
τσ' εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν γιά 'να μικρὸ χαντζάρι·
τσ' ἂν σᾶς ξαναρωτήσουσι, 'πῆτέν τως μιὰν ἀλήθεια,
ἂν κάμ' ὁ μέρμηγκας αὐγὸ τσ' ἡ πέρδικα γεράκι
τσ' ἡ ἀστιφίδα γιασεμί, τότε θὰ 'ρτῇ ὁ Τσολάκης.

---

4. Ο ΒΟΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΝΑΥΚΛΟΠΟΥΛΟ

Τούρη (1) Βοργιᾶς ἐμήνυσε 'ς ὅλα τὰ λιμνοστάσα·
Καράβια, λιμενιάσετε, ρίξετε παλαμάρια,
γιατ' αὔριο τὰ μεσάνυχτα θὰ 'βγῶ νὰ συργιανίσω,
τσ' ὁσά 'βρω μεσοπέλαγος στεργιᾶς θὰ νὰ τὰ ρίξω.
Ἕνας ναυκλὸς (2) τοῦ μήνυσε πῶς δὲν τὸν ἐφοβᾶται.
« Φυσᾷς, Βοργιᾶ, τσ' ἂν δὲν φυσᾷς, ἐγὼ δὲν σὲ φοβοῦμαι·
ἔχω κατάρθια (3) μπρούντζινα τσ' ἀντέναις ἀτσαλένιαις,
ἔχω τσαὶ ναύταις ὄμορφους τσαὶ ναύταις παλληκάργια,
τσ' ἔχω τσ' ἕνα ναυκλόπουλο 'ποῦ τοὺς τσαιροὺς γνωρίζει·

(1) Τούρη = Τώρα, νῦν.
(2) ἕνας ναυκλός = ναύκληρος.
(3) κατάρθια = κατάρτια (*).
(*) Σημ. Ἐν πολλοῖς χωρίοις, ὡς ἐν Ὀλύμποις, Πυργί, κλπ. τὸ θ προφέρεται ἀντὶ τοῦ τ: φωθιὰ φωτιά, μάθια μάτια, κατάρθια κατάρτια.

ἀνέβα, βρὲ ναυκλόπουλο, ἐπάνω 'στὴν ἀντένα,
νὰ 'δῇς πῶς πά(γ)ει ὁ τσαιρός, νὰ πγιάσωμεν λιμνιῶνα».
Πεντζὸς γελῶντας 'νέβαινε, κλαμῶντας καταβαίνει.
«Ἡ Πόλ' ἀστράφτει τσαὶ βροντᾷ τσ' ἡ Ῥούμελη χιονίντζει,
τσ' ἐσεῖς, καλή μου συντροφιά, ὅλοι συγχωρεθῆτε».
Τὸν λόγον δὲν ἐπόσωσε τσ' ἡ συντυχιὰ ἐκράτει,
γεμίν' ἡ ἄμμουδο πανιὰ τσ' ἡ θάλασσα καράβια
τσαὶ τ' ἀμμογιάλι 'γέμισεν ὄμορφα παλληκάργια.
Ἡ θάλασσα τοὺς ξέβρασε 'στῆς Μπαρμπαριᾶς τὴν ξέρη.

---

5. ΤΟ ΣΤΟΙΧΗΜΑ

Τρεῖς Βασιλῆδες κάθουνταν 'στοῦ πλάτανου τὴ ρίζαν,
τὴν ἀφορμὴν ἐλέγανε, τὴν ἀφορμὴν εὑρῆκαν·
ἔλεγαν γιὰ τῆς ὄμορφαις τσαὶ γιὰ τῆς μαυρομμάταις.
'Επέρασε τσ' ὁ Κωσταντῆς, 'παινᾷ τὴν ἀδερφήν του·
«Δὲν ἔχει πιὸ 'μορφότερη ἀπὸ τὴν ἀδελφήν μου».
«Ὄμορφη 'ναι, βρὲ Κωνσταντῆ, μὰ 'λήθεια πῶς δανείζει;»
«'Αρκόντισσα 'ν' τσ' ἂς χαίρεται, γρόσα 'χει τσ' ἂς δανείζει».
«Μὰ δὲ δανείζει μάλαμμα μηδὲ μαργαριτάρι·
μόνο δανείζει τὸ φιλὶ τσ' εἶνε 'ντροπὴ μεγάλη».
«Ἂν τὴν πλανέψῃς, βασιλέ, ἐμὲ τὴν ἀδερφήν μου,
ἡ ἀδερφή μου σκλάβα σου τσαὶ 'μὸν ἡ τσεφαλή μου» (1).
Τῆς ἔστειλεν ὁ βασιλὲς βιὸς (2) τσαὶ μαργαριτάρι.
«Πῶς μοῦ τὰ στέλλ' ὁ βασιλὲς γιὰ νὰ τοῦ τὰ πληρώσω;»

(1) τζαὶ 'μὸν ἡ τσεφαλή μου = καὶ ἡ ἰδική μου κεφαλή.
(2) βιός = χρῆμα.

«Ὄχι, τσυρά μου! Ἀρετή, νὰ μείνετε ἀντάμα
μία βραδυά, μία νυχτιὰ τσ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα».
Τὰ χέργια της κάνει σταυρό, 'ς τῆς βάγιας της πηγαίνει·
«Ἔλα, βάγια μου(1), σὺ τσυρά!(2) τσ' ἐγὼ βάγια διτσή σου,
τὰ ροῦχά μου τὰ νυφικὰ ἐσένα νὰ τὰ δώσω,
τὴν κλίνη μου τὴν νυφιτσιὰ ἐσένα νὰ τὴν στρώσω».
«Ἐγὼ βάγια γεννήθηκα, βάγια θὲ ν' ἀποθάνω,
τσαὶ βάγια θὰ τὸν ἀρνηστῶ τὸν κόσμον τὸν ἀπάνω».
Τὰ χέργια της κάμνει σταυρὸ 'στῆς ἀλλονῆς τσαὶ πάει·
«Ἔλα, βάγια μου, σὺ τσυρά! τσ' ἐγὼ βάγια διτσή σου,
τὴν κλίνη μου τὴν νυφιτσιὰ ἐσένα νὰ τὴν δώσω».
«Ἐγὼ βάγια γεννήθηκα τσ' ὅ,τι μοῦ 'πῇς θὰ κάμω».
Τὴν ἔλουσε, τὴν ἔπλυνε 'στὸν βασιλὲ τὴν στέλλει,
ἀπὸ βραδὺς ἐπαίζανε μὲ γέλια, μὲ κολάτσα(3),
τσαὶ μέσα τὰ μεσάνυχτα τσαὶ τῆς γλυτσαῖς αὐγίτσαις,
τῆς κόφτει τὴν πλεξοῦδά της μὲ τὸ μαργαριτάρι,
τῆς κόβει τὸ δακτύλιν της, τὸ παίρνει γιὰ σημάδι.
Ἐπήρανε τὸν Κωσταντῆ νὰ 'πᾶν νὰ τὸν κρεμάσουν.
«Παρακαλῶ περάστε με ἀπὸ τῆς ἀδελφῆς μου,
πῶχω δυὸ λόγια νὰ τῆς 'πῶ τῆς σκύλλας βρωμισμένης!
Μωρὴ σκύλλα! μωρ' ἄνομη, μωρὴ γεβεντισμένη,
δὲν εἶχ' ἐμᾶς ὁ τσύρης μας(4) βιὸς τσαὶ μαργαριτάρι;
σὲ πλάνεψε ὁ βασιλὲς μὲ τὸ μαργαριτάρι;»
«Πήγαινε, ἀδερφέ μου 'μπρὸς τσαὶ 'γὼ 'ρχομαι ὀπίσω».
Ἤμπαινε τσαὶ λουζούντανε τρεῖς μέραις τσαὶ τρεῖς νύχταις,
βάζει τὸν ἥλιο πρόσωπο τσαὶ τὸ φεγγάρι στήθη,
τσαὶ τοῦ κοράκου τὸ φτερὸ βάζει καμαροφρύδι,

(1) βάγια μου = ὑπηρέτριά μου, κυρίως ὅμως τροφός.
(2) σὺ τσυρά = σύ, κυρία, νὰ λάβῃς τὴν θέσιν μου καὶ νὰ γείνῃς κυρία.
(3) κολάτσα = κολακείας, περιποιήσεις, χαϊδέμματα.
(4) ὁ τσύρης μας = ὁ πατέρας μας.

βάζει τῆς βάγιαις ἀπὸ 'μπρός, τῆς βάγιαις ἀπὸ 'πίσω,
τῆς βάγιαις ἀπὸ 'πίσω της νὰ μὴ τὴν κάψ' ὁ ἥλιος.
« Γιὰ 'δῆτε τὴν πολίτισσα, τὴν πγιὸ ξετσιπωμένη,
ἀπὸ βραδὺς ἐπαίζαμε μὲ γέλια, μὲ κολάτσα,
τσαὶ μέσα τὰ μεσάνυχτα τσαὶ τῆς γλυτσαῖς αὐγίτσαις
τῆς κόβγω τὴν πλεξοῦδά της μὲ τὸ μαργαριτάρι,
τῆς κόβγω τὸ δακτύλιν της, τὸ πέρνω γιὰ σημάδι ».
« Γιὰ 'δῆτε τὸ τσεφάλι μου μπλεξοῦδα τσ' ἂν μοῦ λείπῃ,
'δῆτε τσαὶ τὸ χεράτσι μου δακτύλι τσ' ἂν μου λείπῃ,
τσαὶ μὲ τὴν βάγια μ' ἤπεσε, δοῦλος 'δικός μου εἶνε.

---

6. ΟΙ ΛΗΣΤΑΙ

Σαράντα κλέφταις ἤτανε, σαράντα χαραμίτες (1),
'ψηλὰ βουνὰ γυρίζανε καὶ χαμηλὰ λαγκάδια,
ἀρνιά 'χασι καὶ τρώγασι καὶ 'ρίφια συφλιασμένα (2),
γλυκὺ κρασὶ καὶ πίνασι ἀπ' ὥργιο μοναστῆρι
μὰ μέσ' τὸ φᾶ καὶ μέσ' τὸ πιεῖ 'ς τὴν παραδιάβασίν τως
ὅρκον ἐκάμαν 'ς τὸ σπαθὶ καὶ ὅρκον 'ς τὸ τουφέκι
ἂν ἀρρωστήσῃ καὶ κανεὶς ἀπὸ τὴν συντροφιά τως
ὅλοι νὰ τὸν συντρέχουσι ὅσον κι' ἂν ἐμποροῦσι.
Μὰ θέλ' ὁ Θειὸς κι' ἡ Παναγιὰ κι' ἀρρώστησεν ὁ πρῶτος.
Σαράντα 'μέραις τὸν κρατοῦν, σαράντα 'μερονύχτια·
σαπήσασι οἱ νῶμοί του, ἐπέσαν οἱ δαρμοί του,
ἀκόμη ἐνέπνιεν κι' ἤλεγε· « Παιδιά, περικαλῶ σας

(1) χαραμίτες = οἱ τὸν ξένον ἱδρῶτα ἁρπάζοντες.
(2) συφλιασμένα = ὀπτὰ εἰς ὀβελόν, σουγλιστά.

ἐπάρετε κι' ἀμῆτε με σὲ μιὰ 'ψηλὴ ραχίτσα,
σκάψτε βαθιὰ καὶ βάλτε με, κλαδιὰ πετρώσετέ με,
κι' ἂν 'πᾶτε κι' εἰς τὸν τόπο μας καλό σας καταυόδιο·
μὴν 'πῆτε πὼς ἀπέθανα μηδὲ πὼς μ' ἐσκοτῶσα
'πῆτέ τως πὼς παντρεύτηκα κ' ἐπῆρ' ἄλλην γυναῖκα
τὴν μαύρη γ' ἔχω πεθερά, τὸ μνῆμα γιὰ γυναῖκα
καὶ τὰ πλακάκια τοῦ μνημειοῦ ἔχω γυναικαδέρφια».

---

7. Η ΠΕΡΔΙΚΑ ΚΑΙ Ο ΚΥΝΗΓΟΣ

Μιὰ πέρδικα καυχήστηκε 'ς 'Ανατολὴ σὲ Δύση,
γιὰ τὴν χρωματισιά της(1),
τσ' ὁ τσυνηγὸς σὰν τἄκουσε πολὺ τοῦ βαροφάνη.
'Ρίχτει τὰ βρόχια(2) 'στὰ βουνὰ τσαὶ ξόβεργα 'στοὺς κάμπους,
τὰ δίχτυα τὰ μεταξωτὰ εἰς τὴν κατάκρυα βρύσι,
τσαὶ 'πά' ἡ πέρδικα νὰ πιῇ τσαὶ πγάνετ' ἀφ' τὴν μύτην.
«'Αχαμνοπγιάσ' με(3), τσυνηγέ, τώρ' ἡ ψυχή μου βγαίνει».
Κάμνει τσ' ἀχαμνοπγιάνεται, κάμνει φτερὰ τσαὶ φεύγει,
'ς ἐληᾶς κλωνάρι ἤκατσε τσαὶ τσηλαδεῖ τσαὶ λέγει,
«Κρῖμα σ' ἐσένα, τσυνηγέ, τσ' ἀχαμνοτσυνηγάρι,
ν' ἀφήτσῃς τέτοια πέρδικα νὰ σοῦ τὴν πάρουν ἄλλοι».

---

(1) χρωματισιά της = καλλονὴν αὐτῆς.
(2) βρόχια = δίκτυα.
(3) 'Αχαμνοπιάσ' με = 'Ελαφρὰ πιάσε με.

8. Η ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΑΔΕΛΦΗ

Ένας κοντὸς κοντούτσικος ἔχ' ὄμορφη γυναῖκα·
οἱ ἄρχοντες ζουλοχτονοῦν γιὰ νὰ τοῦ τὴν ἐπάρουν,
νὰ τοῦ τὴν πάρουν δὲν 'μποροῦν νὰ τοῦ τὴν κλέψουν ὄχι,
πγιάνουν τσαὶ χαρατσόνουν τον ἕνα βαρὺ χαράτσι (1),
πουλεῖ χωράφι' ἀθέριστα, χωράφια θερισμένα,
τσαὶ πάλι δὲν τὸν ἀκανοῦν τσαὶ πάλιν δὲν τὸν φτάνουν·
πουλεῖ τσ' ἀμπέλι' ἀτρύγητα, πουλεῖ τσαὶ τρυγημένα,
πουλεῖ τσαὶ μύλους δώδεκα τσαὶ μὲ τοὺς μυλωνάδες,
μὰ πάλιν δὲν τὸν ἀκανοῦν, μὰ πάλιν δὲν τὸν σώνουν.
Τότες τοῦ λέν' οἱ ἄρχοντες·
« Πουλεῖς, κοντέ, τὴν λυγερή, πουλεῖς, κοντέ, τὴν κόρη ; »
« Πουλῶ τσαὶ παντζαρίντζω την (2) τσ' ὄγοιος τὴν θ' ἂς τὴν πάρῃ ».
Ἀπὸ τὰ χέργια τὴν ἁρπᾷ 'ς τὴν ἀγορὰ τὴν πάει.
« Γιὰ 'πές, κοντέ, τῆς λυγερῆς τί εἶνε τὰ προυτσά της ; »
« Τό 'να της χέρι χίλια 'πά' (3), τὰ δυό της δυὸ χιλιάδες,
κάτω τὸ ποδογύρι της ἑξῆντα δυὸ χιλιάδες ».
« Πάρε, κοντέ, τὰ χρήματα τσαὶ δῶσέ μου τὴν κόρη ».
Τσ' ἀπὸ τὸ χέρι τὴν ἁρπᾷ 'ς τὸ σπίτι τὴν πηαίνει,
ἄρχισε νὰ τὴν ἐφιλῇ τσαὶ νὰ τὴν ἐχαδεύγῃ,
μάνα πουλάτσι τσηλαδεῖ, μὰ τσηλαδεῖ τσαὶ λέει·
« Φιλ' ἀδελφὸς τὴν ἀδελφὴν τσαὶ δὲν ἐγνωριζοῦνταιν ».
Ἀρχήνησε νὰ τὴν 'ρωτᾷ τσ' ἀρχήνησ' (ν)ὰ τῆς λέει·
« Κόρ', ἀπὸ ποῦν' τὸ γένος σου ; 'πὸ ποῦν' τὸ φυσικό σου ; »

(1) χαράτσι = φόρος.
(2) παντζαρίντζω την = τὴν συμφωνῶ.
(3) Τό 'να της χέρι χίλια πά' = Τὸ ἕνα της χέρι ἔχει χιλίων (γροσίων) ἀξίαν.

«Ἀπὸ τὸ πυργιανάθεμα τσ' ἀφ' τὴν ἀνεμοντζάλη·
ἡ μάνα μ' ἀπὸ τὸ Μωργιὰ τσ' ὁ τσύρης μ' ἀφ' τ' Ἀνάπλι,
ἐσμίξανε τσαὶ κάμανε ἐμένα τσ' ἄλλον ἕναν,
ἐμένα τσ' ἕναν Κωσταντῆ μικροὺς μᾶς ἐτουρτσέψα·
μικρὸς τὸ 'ζώστη τὸ σπαθὶ μικρὸς τσαὶ τὸ κοντάρι,
τσ' ἔβγαινεν εἰς τὸν πόλεμον 'σὰν ἄξιο παλληκάρι».
Τσ' ἀφ' τὸ χεράτσι πέρνει την τσαὶ τοῦ κοντοῦ τὴν 'πάει.
«Χαίρου, κοντέ, τὴν λυγερή, χαίρου, κοντέ, τὴν κόρη
τσαὶ τὰ φλουργιὰ 'ποῦ σοῦ 'δωκα ἂς εἶνε γιὰ προυτσά της,
ἐσένα 'ναι γυναῖκά σου τσαὶ μένα ἀδερφή μου».

---

9. Η ΚΑΤ' ΑΝΑΓΚΗΝ ΨΕΥΔΟΜΕΝΗ

— Πέρασέ με, Φράγκου γυιέ, πέρα 'πὸ τὸν ποταμό,
νὰ σοῦ δώσω τὰ χεράκια μου τσαὶ τὰ βραχιολάκια μου.
— Δὲν τὰ θέλω θέλω τα, τίποτ' ἄλλο ἤθελα (δίς).
— Πέρασέ με, Φράγκου γυιέ, πέρα 'πὸ τὸν ποταμό,
νὰ σοῦ δώσω τὰ δακτύλια μου τσαὶ τὰ δακτυλίδια μου.
— Δὲν τὰ θέλω θέλω τα, τίποτ' ἄλλο ἤθελα (δίς).
— Πέρασέ με, Φράγκου γυιέ, πέρα 'πὸ τὸν ποταμό,
νὰ σ' δώσω τὰ σκουλαρηκάκια μ' 'ποῦ 'χω 'ς τὰ αὐτάτσα μου.
— Δὲν τὰ θέλω θέλω τα, τίποτ' ἄλλο ἤθελα (δίς).
— Πέρασέ με, Φράγκου γυιέ, πέρα 'πὸ τὸν ποταμό,
τσ' ἔπαρ' τὰ καρτσάκια μου, τὰ καρτσοδετάκια μου.
— Δὲν τὰ θέλω θέλω τα, τίποτ' ἄλλο ἤθελα (δίς).
— Πέρασέ με, Φράγκου γυιέ, πέρα 'πὸ τὸν ποταμό,

νὰ σοῦ δώσω τὸ φιλὶ τσαὶ τὸ σφιχταγκαλιαστή.
'Αφ' τὸ χεράτσι τὴν ἀρπᾶ τσαὶ πέρα τὴν ἐπερνᾶ.
— Δός μου, κόρη, τὸ φιλὶ τσαὶ τὸ σφιχταγκαλιαστή (δίς).
— Παρατσεῖ παρεμπροστὰ 'ς τὸ τσηπαράτσι μας 'μπροστά(1).
'Αφ' τὸ χεράτσιν τὴν ἀρπᾶ 'ς τὸ τστηπαράτσι των τὴν πά'.
— Δός μου, κόρη, τὸ φιλὶ τσαὶ τὸ σφιχταγκαλιαστή (δίς).
— Παράτσεῖ παρεμπροστὰ 'ς τὸ πηγαδάτσι μας 'μπροστά.
Τσ' ἀφ' τὸ χεράτσι τὴν ἀρπᾶ 'ς τὸ πηγαδάτσι των τὴν πά'.
— Δός μου, κόρη, τὸ φιλὶ τσαὶ τὸ σφιχταγκαλιαστή (δίς).
— Παρεμπρός, παρεμπροστὰ 'ς τὰ παραθύργια μας κοντά.
'Αφ' τὸ χεράτσι τὴν ἀρπᾶ 'ς τὰ παραθύργια των τὴν πά'.
— Δός μου, κόρη, τὸ φιλὶ τσαὶ τὸ σφιχταγκαλιαστή (δίς).
—Ἔβγα, μάνα μου, νὰ 'δῆς τὸ γάδαρο 'ποῦ μ' ἀκλουθεῖ,
χωρὶς κριθάρι τσ' ἄχερα 'ς τὸ σπίτι μας μὲ ἔφερε(2).

---

10. Η ΑΓΑΠΩΣΑ

Μιὰ λυγερὴ ψυχομαχεῖ 'ς ἑνὸς ἀγούρ' ἀγάπη
γιὰ 'νὸς ἀγούρου(3) τσαὶ ξανθοῦ τσ' ἑνὸς ἀντζελομμάτη
τσαὶ τρεῖς καλαῖς γειτόνισσαις 'πᾶ' τὴν παρηγορήσουν,
ἡ μιὰ τὴν ἐπαρηγορεῖ τσ' ἡ ἄλλη τὴν ἐβρίζει·
«Μωρή, 'γαπήσαμεν τσ' ἐμεῖς, μὰ σὰν ἐσένα ὄχι,

(1) 'ς τὸ τσηπαράτσι μας 'μπροστά = ἔμπροσθεν τοῦ κήπου μας.
(2) Πολὺ πιθανὸν ἡ ὑπόθεσις νὰ συνέβη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Γενουηνσίων, διότι τοῦτο αἱ νέαι ᾄδουσι πάντοτε κατὰ τὰς ἀπόκρεως καὶ μετ' εἰρωνείας· αἱ πρεσβύτεραι ἐγνώρισαν αὐτὸ ἐκ τῶν μητέρων των.
(3) ἀγούρου = ἀγροῖκος, ὁ μὴ ἔχων ὥριμον κρίσιν.

εἴχαμε σίδερο καρδιὰ τσ'αὐτιὰ τσαὶ δὲν ἀφκροῦνταν (1)».
«Ἐσεῖς τσ'ἂν ἀγαπήσατε μαῦρ' ἦταν τσ' ἄσχημά 'ταν,
μὰ 'μέναν ὁ πολλ' ἀγαπὸς ἀντζελομμάτης ἦταν».
«Ἤντα μοῦ δίνεις, λυγερή, νὰ πά' νὰ σοῦ τὸν φέρω;»
«Κάμν' ἀλουσιὰ τσαὶ λούνω σε, χτένι τσαὶ σὲ χτενίτζω,
μ' ἀλήθεια τὸν πολλ' ἀγαπῶ νὰ μὴ μοῦ τὸν κρατήσῃς.»
Φεύγει τσαὶ πά' τσαὶ 'βρίσκει τον εἰς τὸν χορὸν τσ' ἐκράτει,
ἀπὸ μακρυιὰ τὸν χαιρετᾷ τσ' ἀπὸ κοντὰ τοῦ λέ(γ)ει·
«Ἔλα, νιάτερε (2), γλήγορα τσ' ἡ λυγερὴ πεθαίνει».
—'Εμένα μὲ παντροβλογοῦν, ταχὺ μὲ στεφανόνουν
τσ' ἂν δὲν περηφανεύγεται, ἂς πγιάσῃ τὰ στεφάνια,
ἂς πγιάσῃ τ' ἅγια στέφανα νὰ γείνῃ τσαὶ κουμπάρα (3)».
Φεύγει τσαὶ πά' τσαὶ 'βρίσκει την τσαὶ τσεῖ 'ποῦ ἐτσοιμᾶτο:
«Βρὲ γιάκου γιάκου, λυγερή, ἦντα χαρτὶ σοῦ στέλλει·
ἐτσεῖνον τὸν παντροβλογοῦν τσ' αὔριον τὸν στεφανόνουν,
τσ' ἂν δὲν 'περιφανεύγεσαι, νὰ πγιάσῃς τὰ στεφάνια,
νὰ πγιάσῃς τ' ἅγια στέφανα νὰ γείνῃς τσαὶ κουμπάρα».
Πέρνει την τὸ παράπονο τσαὶ τοῦ καμμοῦ τὰ χείλη
τσαὶ φεύγ' ἀπὸ τὴν κλίνην της τσαὶ πά' 'ς τὸ παραθύρι·
βλέπει τον τσαὶ 'κατέβαινε μὲ μαῦρον καββαλλάρη
τσαὶ 'τσείνη διαλογίστητσε πὼς νὰ τὸν χαιρετίσῃ,
«Βρὲ μ' ἂν τὸν 'π' ἄστρο τοῦ 'ρανοῦ, τσαὶ 'τσεῖνο βασιλεύγει,
τσαὶ ἂν τὸν 'πῶ βασιλικόν, εἰς τὴν κοπριὰν ἐβγαίνει
μόν' ἂς τὸν 'πῶ σὰν τοῦ 'λεγα ὡς ἦτο μαθημένος·
Καλῶς τον τὸν ἀφέντη μου, τὸν ἀγαπητικόν μου!
αὐτοῦ 'στὰ νιὰ πεθερικὰ 'ποῦ θὲ νὰ 'πά' νὰ κάτσῃς,
τὴν ἐμμορφιά μου δέου την (4), τὰ κάλλη μου 'παινέσου.

(1) ἀφκροῦνται (αὐτιὰ τσαὶ δὲν) = ἤκουον, ἐκώφευον.
(2) νιάτερε (ἔλα) = νέε, μικρέ.
(3) κουμπάρα = ἀνάδοχος, ἡ ἀλλάσσουσα τὰ στέφανα.
(4) δέου την = νὰ τὴν διηγῆσαι, νὰ τὴν περιγράφῃς.

τὴν ἀγνωσάν (1) μου τὴν πολλὴν μὴν τὴν πολυκαυχᾶσαι».
«Χριστ', ἂς χυθοῦν τὰ μα(γ)ειριὰ τσαὶ τὰ κρασ' ἂς ξυδιάσουν
τσαὶ σὲ ἀγάπη πρωτηνὴ δὲν θά σ' ἀποξεχάσω».

---

11. Η ΚΑΤΑΡΑ

Τριὰ 'δέρφια σέρν' ὁ ποταμὸς τριὰ 'δέρφια κατεβάζει
'ς τὸν τόπον 'ποῦ τοὺς ἔβγαλεν ἀγιόκλημα ἐβγάζει,
κάμνει σταφύλι ῥοζακί, κάμνει κρασὶ μοσκᾶτο
τσ' ὅσαις μανάδαις τσ' ἂν τὸ πγιοῦν ἀρνοῦνται τὰ παιδιά των.
Τοῦ Γιώργ' ἡ μάνα τό 'πγιενε τσαὶ 'τσείνη καταρᾶτο.
«Μάνα μου, καταρᾶσαί με νὰ 'πά' μισέψω θέλω,
νὰ κάνω ξένους ἐδικοὺς τσαὶ ξέναις παραμάναις
πλύνουν ξέναις τὰ ῥοῦχά μου, ξέναις μοῦ τὰ στεγνώνουν,
πλύνουν τα μιά, πλύνουν τα δυὸ 'ς ταῖς τρεῖς μοῦ τὰ πετοῦνε
νὰ 'ρτῇ, μάνα μ', τἀγιοῦ Γεωργιοῦ, πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου,
νὰ 'πᾷς, μάνα μ', στὴν ἐκκλησιὰ νὰ κάμῃς τὸ σταυρό σου
νὰ 'δῇς τοὺς νιούς, νὰ 'δῇς ταῖς νιαῖς, νὰ 'δῇς τὰ παλληκάρια,
νὰ 'δῇς τὸν τόπο μ' ἀδειανὸ τσαὶ τὸ στασίδι μ' ἄδειο
νὰ καταιβῇς εἰς τὸ γιαλὸ ν' ἀνερωτᾷς τοὺς ναύταις·
Ναύταις μου, παλληκάργια μου, εἴδετε τὸν υἱγιό μου;»
«Γιὰ πές μας τὰ σημάδιά του τσαὶ ἴσως εἴδαμέν τον».
«Ψηλὸς λιγνὸς σὰν τὸ βεργί, ἴσιος σὰν τσυπαρίσσι
τσαὶ 'λύγιζεν ἡ μέση του ὡσὰν τὴν ἐδιτσή σας».
«Βρὲ 'ψὲς βραδὺ 'μεῖς εἴδαμε 'στὴν 'Αμουργὸν τὸ σῶμα
τσ'εἶχεν τὴν ἄμμο πάπλωμα, τὴν μαύρη γῆ σεντόνι,

(1) ἀγνωσάν = ἀνοησίαν, ἀσκεψίαν.

τσαὶ τὰ λιθάργια τοῦ γιαλοῦ εἶχε προσκεφαλάτσι·
μαῦρα πουλιὰ τὸν 'τρώγανε τσ' ἄσπρα τὸν τριγυρίτζαν,
τσ' ἕνα μικρὸ πουλί, ἄσπρο πουλὶ ἀπὸ μακρυιὰ φωνάντζει·
«Ἔλα τσ' ἐσύ, καλὸ πουλί, νὰ φᾷς ἀπ' ἀντρειωμένον,
νὰ κάμῃς πῆχυν τὸ φτερὸ τσαὶ 'πιθαμὴν τὴν μπέννα,
νὰ γράψῃς 'ς τὴ φτεροῦχά σου τρια λόγια λυπημένα·
τὄνα νὰ πᾷς 'ς τῆς μάνας μου τ' ἄλλο 'ς τῆς ἀδερφῆς μου,
τ' ἄλλο, τὸ πγιὸ καλλίτερο, 'ς τῆς πολλαγαπητῆς μου,
νὰ τ' ἀνεγνών' ἡ μάνα μου, νὰ κλαί' ἡ ποθητή μου,
νὰ τ' ἀνεγνών' ἡ ποθητή, νὰ κλαί' ὁ κόσμος ὅλος».

---

12. Η ΤΙΜΗ

'Εχάραξ' ἡ 'Ανατολή, ἐξέφεξεν ἡ Δύση
'πᾶν τὰ πουλάκια 'ς τὴν βοσκὴ κ' ἡ λυγερὴ 'ς τὴν βρύσην,
παίρνω κι' ἐγὼ τὸν μαῦρό μου νὰ πά' νὰ τὸν ποτίσω,
'λίγο νερὸ τῆς γύρεψα νὰ πγιῶ ἐγὼ κι' ὁ μαῦρος.
Σαράντα τάσια(1) 'νέσυρα 'ς τὰ 'μάτια δὲν τὴν εἶδα,
μὰ 'ς τὰ σαράντα τέσσαρα, μὰ 'ς τὰ σαράντα πέντε
βλέπω τὴν κόρην κι' ἔκλαιγεν, βαρυιὰ κ' ἀναστενάζει.
«Τί ἔχεις, κόρη μου, καὶ κλαῖς, τ' ἔχεις κ' ἀναστενάζεις;»
«Ἄνδραν ἔχω 'ς τὴν ξενητειὰ καὶ λείπει πέντε χρόνους·
ἀκόμη τρεῖς τὸν καρτερῶ καὶ τρεῖς τὸν ἀπαντέχω,
'ς τοὺς τέσσαρους ἂν δὲν ἐρτῇ, πγιὰ διάφορο δὲν ἔχω».

(1) τάσια. Τάσι, χάλκινον κύπελλον βαθύ, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Τοῦρκοι πίνουσιν ὕδωρ.

INSTITUT FÜR BYZANTINISTIK Universität Wien

« Κόρη μ', ἄντρας σ' ἐπόθανε 'ς τῆς Πόλης τ' ἀργαστήρια,
μὰ δάνεισά τονε κερὶ κ'εἶπε νὰ μοῦ τὸ δώσῃς·
μὰ 'δάνεισά του καὶ φιλὶ κ'εἶπε νὰ μοῦ τὸ δώσῃς».
« Σὰν τὸν ἐδάνεισες κερί, ἐγὼ νὰ σοῦ τὸ δώσω·
μ' ἂν τὸν ἐδάνεισες φιλί, σύρε νὰ σοῦ τὸ δώσῃ».
« Κόρη μ', ἐγὼ 'μαι ἄντρας σου, ἐγὼ 'μαι κι' ὁ καλός σου».
« Σὰν εἶσαι σὺ ὁ ἄντρας μου, σὰν εἶσαι ὁ καλός μου,
'πές με σημάδια τοῦ σπιτιοῦ καὶ νά σ' ἀνοίξω νά 'μπῃς».
Ἔχει κλῆμα 'ς τὴν μπόρταν μας καὶ κλῆμα 'ς τὴν αὐλήν μας,
σταφύλι κάμνει ῥοζακὶ καὶ τὸ κρασὶ μοσκᾶτο,
κι' ὅποιο ξενάκι κι' ἂν τὸ πιῇ τὸν τόπον του ξεχνᾷ τον».
« Ξέρον τα, ξένε, ξέρον τα, κ' ἡ γειτονιὰ σοῦ τᾶπε·
πές μου σημάδια ἄγνωστα καὶ νά σ' ἀνοίξω νά 'μπῃς».
« Χρυσῆ καντήλα κρέμεται, καντήλα τοῦ σπιτιοῦ μας,
φέγγει σου καὶ γυμνόνεσαι, φέγγει σου καὶ ἀλλάζεις,
φέγγει σου τῆς γλυκαῖς αὐγαῖς καὶ τὰ καλά σου βάζεις».
« Ξέρον τα, ξένε, ξέρον τα, κ' ἡ γειτονειὰ σοῦ τᾶπε·
'πές μου σημάδια τοῦ κορμιοῦ καὶ νά σ' ἀνοίξω νά 'μπῃς».
« Ἔχεις ἐλῃὰ 'ς τὸ μάγουλο, ἐλῃὰ 'ς τὴν ἀμασκάλη,
ἔχεις καὶ μέσ' 'ς τὰ στήθη σου τ' ἄστρα μὲ τὸ φεγγάρι».
« Σύρετε, σκλάβαις, στρώσετε τὴν ἀργυρῆ μου κλίνη,
βάλτε τὸ μόσκο περισσό, ῥίψετε μαντζουράνα
νὰ κοιμηθ' ἡ πραμματευτὴς μὲ τὴν ἀρχοντοπούλα».

13. Η ΓΕΝΝΑΙΟΨΥΧΟΣ

Ἐχτὲς βραδὺ βραδούτσικα πολὺ βραδὺ δὲν ἤταν
σφυριγματιὰ ἐγροίκησα κι᾽ ὥμοιαζε τοῦ καλοῦ μου,
τ᾽ ἀντρός μου καὶ τοῦ φίλου μου καὶ τ᾽ ἀγαπητικοῦ μου·
᾽ς τὸ παραθύρι ἔδραμα νὰ ᾽δῶ νὰ ξαναντιάσῃ(1),
βλέπω ᾽πάνω, βλέπω κάτω ποτὲ κανείν᾽ δὲν γλέπω·
βλέπω τὸν νιὸν κι᾽ ἀνέβαινε ᾽σὰν ἥλιος εἰς τὰ νέφη,
καὶ ᾽πηλογήθη κ᾽ εἶπέ μου κ᾽ ἤκαψε τὴν καρδιά μου·
«Κόρη, κλειδὶ σ᾽ ἀγόρασα κι᾽ ἀντίκλειδι σοῦ ᾽πῆρα,
κλείδωσε τὴν καρδοῦλά σου κι᾽ ἀπόμενε τοὺς πόνους,
ὁ ἀγαπᾷς ᾽παντρεύγεται κοντὰ ᾽ς τὴν γειτονειά μου
κι᾽ εἶπέ μ᾽ ἂν δὲν περιφανῆς, νὰ ᾽πᾷ γενῆς κουμπάρα».
Ἡ κόρη ὅντας τ᾽ ἄκουσεν, ἔπεσε καὶ ᾽ριγώθη(2),
κ᾽ ἡ μάνα της τὴν ἀρωτᾷ καὶ ἡ μάνα της τὴν λέγει·
«Κόρη, ἐδαιμονίστηκες; κόρη, τὸν νοῦν σου ᾽χάσες;»
«Μήτε ἐδαιμονίστηκα, μήτε τὸν νοῦν μου ᾽χάσα,
μόνον ὁ νέος π᾽ ἀγαπῶ τώρα παντροβλογᾶται
κ᾽ εἶπεν ἂν δὲ περιφανῶ, νὰ ᾽πά᾽ γενῶ κουμπάρα».
«Αἴ κόρη! καὶ γιὰ ᾽δευτὸ πλαντᾶς(3), καὶ γιὰ ᾽δευτὸ πικραίνεις;
γιὰ ἔμπα κόρη ᾽ς τὸν λουτρὸν καὶ λούσου καὶ χτενίσου».
Ἤμπεν ἡ κόρη ᾽ς τὸ λουτρὸ κ᾽ ἐλούστη κ᾽ ἐχτενίστη,
βάζει τὸν οὐρανὸ μαντί(4), τὴν θάλασσα μαγνάδι,
τὴν ἄμμο τὴν ἀρίθμητη βάζει μαργαριτάρι,

(1) ξαναντιάσῃ = νὰ προβάλῃ, νὰ προσέλθῃ ἄντικρυ, ἀπέναντί μου.
(2) ᾽ριγώθη (ἔπεσε καὶ) = τὴν κατέλαβε ῥῖγος.
(3) Αἴ κόρη! καὶ γιὰ ᾽δευτὸ πλαντᾶς = κόρη, καὶ διὰ τοῦτο στενοχωρεῖσαι;
(4) μαντί = μαντίλι.

πέρνει στέφανα 'λόχρυσα νὰ 'πά' νὰ στεφανώσῃ
καὶ δακτυλίδι πυργητὸ τῆς νύφης νὰ τὸ δώσῃ.
'Ωσὰν τὴν εἶδ' ὁ νιόγαμπρος, ἔπεσε κι' ἐπληγώθη,
« Παππᾶ! δὲν εἶσαι Χριστιανός, δὲν εἶσαι βαφτισμένος;
δὲν προσκυνᾷς 'κονίσματα καὶ δὲν φιλᾷς 'βαγγέλιο;
Πάρε, παππᾶ, τὰ στέφανα καὶ βάλ' τα τῆς κουμπάρας,
κι' ἡ πρωτινὴ γυναῖκά μου κ' ἡ ὑστερνὴ 'δική μου».
« Σύρε, μάνα, νὰ φύγωμε, σύρε, μάνα, νὰ 'πᾶμε
πριχοῦ τὸ μάθ' ἡ γειτονιά, πριχοῦ τὸ μάθ' ὁ κόσμος,
καὶ νύχτα τὸν ἐφέρανε αὐγὴ μᾶς τὸν ἐπῆραν».

---

14. Η ΜΗΤΡΙΚΗ ΣΤΟΡΓΗ

Μιὰ μάνα γυιὸν ἐστόλιζε Σάββατον ὀλημέρη
νὰ ξημερώσ' ἡ Κυριακὴ νὰ πά' τὸν μεταλάβῃ
καὶ τὸ ταχὺ τὴν Κυριακὴν πά' νὰ τὸν μεταλάβῃ·
'μπαίν' ἡ μάνα του ἐμπροστὰ κ' ἡ ἀδελφή τ' ὀπίσω
καὶ μέση μέση(1) πά' ὁ γυιὸς 'σὰν χώρα κουρσεμμένη(2),
κι' ἀπήντης(3) ἐκοντέψανε(4) 'ς τῆς Παναγιᾶς τὴν πόρτα
τ' ἅγιο Πνεῦμα 'μίλησε ἀπὲ τ' ἅγια θυρίδια·
« Ποῦ πᾷς, σκυλά, ποῦ πᾷς, 'Οβρηά, ποῦ πᾷς, μαγαρισμένη; (5)
πᾷ' νὰ χαλάσῃς ἐκκλησιά, νὰ λυώσῃς μοναστήρια! »

(1) μέση μέση = ἐν τῷ μέσῳ.
(2) κουρσεμμένη = κάτωχρος, κατηφής, μὲ κεκλιμένην τὴν κεφαλήν.
(3) κι' ἀπήντης = καὶ ἀφ' ὅτου.
(4) ἐκοντέψανε = ἐπλησίασαν.
(5) μαγαρισμένη = λερωμένη, βρωμισμένη, ἁμαρτωλή.

Κι' ἡ μάνα του τὸν ἐρωτᾷ, τὸν ἐρωτᾷ καὶ λέγει·
«Γυιέ μου, ἦντα 'ν' τὸ κρῖμά σου, ἦντα 'ν' τ' ἁμάρτημά σου;»
«Φέρε μου, μάνα μου, παππᾶ, φέρε μου ξεοράον(1)
νὰ 'πῶ, μάνα μ', τὸ κρῖμά μου, νὰ 'πῶ τ' ἁμάρτημά μου».
«'Εγώ 'μαι, γυιέ μου, ὁ παππᾶς, ἐγὼ κι' ὁ ξεοράος·
'πέ μου, γυιέ μου, τὸ κρῖμά σου, 'πέ μου τ' ἁμάρτημά σου».
«'Οπότε κι' εἶν'(2) τῆς Παναγιᾶς τὸ μέα παναγύρι
ὅλος ὁ κόσμος πάει 'κεῖ κι' ὅλον τὸ μυριοψύχι·
ὅλοι δένου τοὺς μαύρους των(3) σὲ δάφνια σὲ μυρσίνια
κ' ἐγὼ 'δενα τὸν μαῦρόν μου σὲ μνημουριοῦ κρουκέλλι,
κι' ἦτον ὁ μαῦρος δυνατός, ἦτον καὶ σκανδαλιάρης·
καὶ μὲ τὸ δέσ' μὲ τό 'παρε ἤνοιξε τὸ μνημοῦρι (4)
καὶ μέσα κόρη κοίθετο τριῶν ἡμερῶν θαμμένη,
τριῶν ἡμερῶν καὶ τριῶν νυκτῶν ἦταν ἀποθαμμένη·
ἐφόρει 'ς τὰ δακτύλια της σαράντα δακτυλίδια,
πειὸ(5) 'λάμπαν τὰ δακτύλια της παρὰ τὰ δακτυλίδια.
'Εκ' ἔσκυψα καὶ φίλησα δυὸ χείλη πλουμισμένα
καὶ ξανασκύβγω καὶ φιλῶ δυὸ 'μάτια καλυμμένα.
«'Εσόν, γυιέ μου, τὸ κρῖμά σου συγχωρεμὸν δὲν ἔχει
εἰ μήτ' ἃ 'πᾷς(6) 'ς τὴν ἔρημον, ὁποὖν' οἱ ἐρημῖται,
νὰ φᾷς τὸν μῆνα κάστανον, τὸν χρόνον λευτοκάριν
μέσα 'ὸ(7) διπλοχρόνισμα μωροῦ(8) παιδιοῦ κολύκι».

---

(1) ξεοράον = ἐξαγορευτήν, ἐξομολόγον, πνευματικὸν πατέρα.
(2) ὁπότε κι' εἶν' = ὅταν εἶνε ἡ ἑορτὴ τῆς Παναγίας.
(3) μαύρους των = ἵππους των.
(4) μνημοῦρι = μνημεῖον.
(5) πειὸ = περισσότερον.
(6) εἰ μήτ' ἃ 'πᾷς = ἐκτὸς ἐὰν ὑπάγῃς.
(7) = μέσα 'ὸ διπλοχρόνισμα = ἐντὸς τοῦ ἐπαναληπτικοῦ χρόνου.
(8) μωροῦ = μικροῦ, νηπίου.

15. Η ΜΗΛΙΑ

Κόκκινα χείλη βάψανε τὰ 'δικά μου
'ς ἐρὺ(1) ποτάμι τά 'πλυνα κι' ἤβαψεν τὰ 'δικά μου·
καὶ τὸ ποτάμι ἔραξεν σὲ χήρας περιβόλι,
εἶχε μηλιαὶς καὶ κυδωνιαὶς καὶ δάφνια καὶ μερσίνια,
μὰ μιὰ μηλιὰ χαμομηλιὰ ἐψήθη κι' ἐμαράνθη.
«Μηλιά, 'ντάχεις καὶ ψήνεσαι καὶ κιτρινοφυλλιάζεις;
μὴ καὶ τὰ μῆλα σὲ βαροῦν, γιὰ ὁ καρπὸς σὲ βλάφτει,
γιὰ ὁ περιβολάρης σου νερὸν δὲν σὲ ποτίζει;»
«Μηδὲ τὰ μῆλα μὲ βαροῦν, μηδ' ὁ καρπὸς μὲ βλάφτει,
μόν' ὁ περιβολάρης μου νερὸ δὲ μὲ ποτίζει·
σὺ πότισέ με κρυὸ νερό, νὰ σὲ χορτάσω μῆλα».
«'Εθ(2) θέλω 'γὼ τὰ μῆλά σου τὰ τσαλαπατημένα,
μόνον θέλω τοῦ κόρφου σου τὰ μοσχομυρισμένα».
«Κάλλια νὰ πιάσῃς ὄχοντρες καὶ 'φίδια φτερωμένα,
πέρε(3) νὰ 'δῇς τοῦ κόρφου μου τὰ μοσχομυρισμένα».

(1) 'ς ἐρὺ = εὐρύ, ἐκτεταμένον.
(2) 'Εθ = δέν, ἐθ θέλω, δὲν θέλω.
(3) πέρε = παρά, πάρεξ.

16. ΤΟ ΑΜΑΡΤΗΜΑ

Μιὰ μάνα γυιὸν ἐστόλιζε Σαββάτο ὅλη 'μέρα
τὴν Κυριακὴ ἀπὸ ταχὺ νὰ 'πά' νὰ μεταλάβῃ.
«Μάνα μου, 'βρὲ πνεμματικό, μεγάλο ξεγοράρη(1),
νὰ 'πῶ, μάνα μ', τὸ κρῖμά μου, νὰ 'πῶ τ' ἁμάρτημά μου».
«'Εγώ, γυιέ μου, πνεμματικός, ἐγώ 'μαι ξεγοράρης·
'πέ μου, γυιέ μου, τὸ κρῖμά σου, 'πέ μου τ' ἁμάρτημά σου».
«Παναγυράκι γίνεται τ' ἁγιοῦ Γιωργιοῦ τοῦ Λύδη
κι' ὅλοι δενοῦν τοὺς μαύρους των σὲ δάφναις, σὲ μυρσίναις,
κι' ἐγὼ μαῦρον τὸν ἔδενα σὲ μνημουργιοῦ κρουκέλι(2),
κι' ὁ μαῦρος ἦταν δυνατός, ἦταν καὶ παλληκάρι,
καὶ ἔσυρε καὶ ἔβγαλε τὴν πλάκα ἀπ' ἐπάνω
καὶ μέσα κόρη κοίτετο τριῶν ἡμερῶν θαμμένη,
τριῶν ἡμερῶν καὶ τριῶν νυχτῶν ἦταν ἀποθαμμένη,
κι' ἔλαμπαν τὰ 'ματάκια της σὰν τὸ κυκλὶ μετάξι,
κι' ἔλαμπαν τὰ δαχτύλια της ἀπὸ τὰ δαχτυλίδια,
κι' ἔλαμπεν ἄσπρος της λαιμὸς ἀφ' τὸ μαργαριτάρι,
καὶ ἔσκυψα κι' ἐφίλησα 'ματάκια κοιμισμένα
καὶ πάλι 'ξαναφίλησα χεράκια σταυρωμένα».
«'Εσόν, γυιέ μου, τὸ κρῖμά σου συχωρεμὸν δὲν ἔχει,
μόνο νὰ 'πᾷς 'ς τὴν ἔρημο νὰ κάμῃς πέντε χρόνους,
νὰ τρῷς τὸν μῆνα κάστανο, τὸ χρόνο λευτοκάρι
τοὺς χρόνους τοὺς ἀρίθμητους μωροῦ παιδιοῦ κολύκι».

---

(1) ξεγοράρη = ἐξομολόγον, πνευματικὸν πατέρα.
(2) κρουκέλι = κρίκος· τουρκιστὶ χαλκᾶς.

17. Η ΤΙΜΙΑ ΚΟΡΗ

Κοράσι φιλαδέλφι θέλει νὰ ταξειδέψῃ·
δίδει τρακόσα πέρασμα κι' ἄλλα τρακόσα ναῦλο,
δίδει κι' ἄλλα ἑξηνταδυὸ νὰ 'πά' μὲ τὴν τιμήν της.
Κι' ἀπόντας ἐλαγάριασε τριὰ μίλια τοῦ πελάγου,
ἠθέλησεν ὁ ναύκληρος 'ς τὸν κόρφον της νὰ 'γγίσῃ
κι' ἡ κόρ' ἀπὸ τὸν φόβον της κι' ἀπὸ τὴν ἐντροπήν της
ἀποθαμμένη 'βρέθηκε 'ς τοῦ ναύκληρου τὰ χέρια.
«Ἂν ἔγγισα 'ς τὸν κόρφον σου, ἦντα 'βρα, ἦντα 'πῆρα;
πέρνω τὰ χέργια ἀδειανὰ καὶ τὴν καρδιὰ καμμένη».
Ἀπ' τὰ μαλλάκια τὴν ἁρπᾷ 'ς τὸ πέλαγος τὴν ῥίπτει,
τὸ κῦμα τὴν ἐξέρριξεν εἰς τὴν Ἀθάλεια βρύση,
ἐπῆγαν ἡ Ἀθαλειαναὶς ταὶς στάμναις νὰ γεμίσουν,
ἀξαπολοῦν(1) τὸ γέμισμα, πιάνουν τὰ μυριολόγια.
«Γιὰ 'δὲ κορμὶ γιὰ καμοχά(2), μέση γιὰ δακτυλίδι,
γιὰ 'δὲ καὶ ποδοστράγαλα(3), τῶν παπουτσιῶν χαλίκια».

(1) ἀξαπολοῦν = ἀπολύουν, ἀφίνουν, παραιτοῦν.
(2) καμοχά = χρυσοΰφαντον ὕφασμα.
(3) ποδοστράγαλα. Εἶνε λέξις σύνθετος, ποὺς καὶ ἀστράγαλος.

18. Η ΔΟΚΙΜΟΣ ΜΟΝΑΧΗ

Ἕνας νέος τραγούδησε ἀνάμεσα πελάγου·
δώδεκα κάστρη 'ξύπνησε καὶ δέκα μοναστήρια,
'ξύπνησε καὶ μιὰν καλογρηὰν 'πὸ μέσ' ἀφ' τὸ κελλίν της
κι' ἐστάθη ἀνατολικὰ κι' ἔκαμε τὸ σταυρόν της.
«Ἄμε(1), σταυρέ μου, 'ς τὸ καλό· ράσο μου, 'ς τ' Ἅγιον Ὄρος,
καὶ σύ, κουμποσχοινάκι μου(2), ἄμε 'ς τὸν Ἅγιον Τάφον,
κι' ἐγὼ θὰ 'πά' νὰ 'παντρευτῶ, νὰ πάρω παλληκάρι,
νὰ πάρω 'ναν τραγουδιστή, τὸν πρῶτον τσαμπουνιάρη» (3).

19. Η ΣΥΜΒΟΥΛΗ

'Σ τὸ σπίτι μας ἐκάθουμουν ὥμορφα καὶ μὲ τάξι·
ὁ Ἔρωτας ἠθέλησε νἄρτη νὰ μὲ πειράξη.
Λέγει μου· «Γιατί κάθεσαι 'ς τὸ σπίτι μοναχός σου;
ἔβγα κι' ἐσὺ κι' ἀγάπησε, νὰ 'διῇς τὸ ριζικό σου».
«Ἐγὼ σοῦ λέω, Ἔρωτα, δὲν 'ξέρω ν' ἀγαπήσω».
«Κι' ἐγὼ σοῦ λέω ἄντ' ἐμπρὸς κι' ἐγὼ 'ρχομ' ἀπ' ὀπίσω».
'Απήντης ἐλαργάρισε(4) τῆς στράτας ἕνα μίλι,

(1) Ἄμε = πήγαινε, ἄπελθε, φύγε.

(2) κουμποσχοινάκι μου = κομβολόγιόν μου. Οἱ λαβόντες τὸ μοναχικὸν σχῆμα καλόγηροι κατεσκεύαζον ἐπὶ σχοινίου κόμβους, τοὺς ὁποίους περὶ τὴν ὀσφὺν ἔδενον, διὰ νὰ μετρῶσι τὰς μετανοίας, ἃς ἐν τῇ προσευχῇ αὐτῶν ἐποίουν.

(3) τσαμπουνιάρη = ὁ παίζων τσαμποῦναν, τὴν κοινῶς λεγομένην γκάϊδαν.

(4) 'Απήντης ἐλαργάρισε = ἀφ' ὅτου ἀπεμακρύνθη.

ὁ Ἔρωτας τοῦ 'φώναξε γιὰ νὰ τοῦ παραγγείλῃ·
« Μὴν ἀγαπήσῃς ἄνθρωπον ὥστε νὰ σ' ἀγαπήσῃ,
ὥστε νὰ 'δῇς τὰ 'μάτια του νὰ τρέχουν 'σὰν τὴν βρύση
ὥστε νὰ 'δῇς τὴν ὄψιν του νἄχῃ νεκροῦ σημάδι,
νὰ κινδυνεύῃ τὸ κορμὶ νὰ καταβῇ 'ς τὸν Ἅδη ».

---

20. ΟΠΟΥ Ο ΕΝΑΣ, ΕΚΕΙ ΚΑΙ Ο ΑΛΛΟΣ

Μιὰ λυγερὴ καυχήστηκε σὲ σιδερένιον πύργον
πὼς εἶν' τὰ σπίτια της 'ψηλὰ κι' ἄντρας της παλληκάρι.
πὼς δὲν φοβᾶται Χάρωνα, πὼς δὲν φοβᾶται Χάρον.
Κι' ὁ Χάρος ὅταν τἄκουσε πολὺ βαρὺ τοῦ 'φάνη,
κι' ἔστειλε καὶ 'σαίττεψε κόρ' ἀρραβωνιασμένη,
καὶ 'μπαινοβγαίν' ἡ μάνα της τσιγγανοφορεμένη.
« Τί ροῦχα θέλεις, κόρη μου, τί ροῦχα νὰ σοῦ βάλω;
θῇς τὰ λιγνά, θῇς τὰ ψιλά, θῇς τὰ μαλαμματένια;
« ἢ θῇς τὰ λινοπράσινα 'ποῦ σοῦ 'καμεν ὁ Γιάννης; »
« Μήτε ψιλά, μήτε λιγνά, μήτε μαλαμματένια,
μόνον θῶ νὰ μὲ θάψετε μὲ ροῦχα 'ματωμένα,
γιὰ νά 'βγῃ ἄκουσμα 'ς τὴ γῆς ἦντά το γιὰ τἀμένα ».
Καὶ ἔλειπεν ὁ Γιάννης της παιχνίδια νὰ 'πά' φέρῃ.
'Σ τὸ δρόμο ὅπου ἤρχεντο, 'ς τὸ δρόμο 'ποῦ περπάτει
μὲ τετρακόσα χλάμπουρα (1), μὲ χίλιους νακαράδες (2),
'ς τοῦ πεθεροῦ του τὴν αὐλὴ βλέπει σταυρὸ καὶ λάμπει.
« Γῆ πεθερός μου 'πόθανε γῆ πεθερά μου διάβη

(1) χλάμπουρα. (2) νακαράδες. Ἀμφότερα ἀπηρχαιωμένης ἐποχῆς ὄργανα, τῶν ὁποίων τὴν ἐτυμολογίαν ἀγνοῶ.

γῆ ἀφ' τὰ γυναικαδέρφια μου κανένα θὰ 'σκοτώθη».
Ἕνας κοντὸς τοῦ ἀπαντᾷ ἀξάδερφος τῆς κόρης·
«Γιὰ 'πές μου σὺ κοντέ, νὰ ζῇς, ἠξεύρεις ἦντα τρέχει;»
«Μὴ πεθεργιά σου 'πόθανε, μὴ πεθεργιά σου διάβη
μ' ἀφ' τὰ γυναικαέρφια σου κανένα ἐσκοτώθη,
τὴν κόρην 'π' ἀρραβώνιασες ἐκείνην ἐνταφιάζουν.
«Ὀρκίσου μου 'ς τὴν πίστι σου, πλακόνω 'ς τὴ θανή της;»
«Ἂν εἶν' ὁ μαῦρος δυνατός, πλακόνεις 'ς τὴ θανή της,
κι' ἂν εἶν' ὁ μαῦρος ἀχαμνός, πλακόνεις 'ς τ' ἀποφάγια».
Χτυπᾷ τοῦ μαύρου φτερνισά, πλακόνει 'ς τὴ θανή της.
«Μάστορη πρωτομάστορη καὶ πρωτομαϊμάρη(1),
μακρὺν πλατύν τον ἄνοιξε νὰ 'μπαίνουν δυὸ 'νομάτοι·
ἀφ' τὴν δεξιάν της τὴν μεριὰ ἄφησ' παραθυράκι,
νὰ βλέπ' ὁ ἥλιος τὸ πρωί, δροσιὰ τὸ μεσημέρι,
νὰ 'μπαινοβγαίν' ἡ λυγερὴ νὰ 'ρτῇ νὰ μὲ προπέρνῃ».
Καὶ 'βγάζει τὸ μαχαῖρί του τ' ἀσημοφηκαρένιο,
καὶ τῆς καρδιᾶς του χτύπησε κ' ἐκεῖνος μέσα 'πάει.
Κάτω 'ς τὰ ποδαράκια τως ἐξέβγε καλαμιῶνας,
ἐπάνω 'ς τὰ κεφάλια των ἐξέβγε κυπαρίσσι,
βεργολυγίζ' ὁ κάλαμος, φιλᾷ τὸ κυπαρίσσι.
Ἐπέρασεν ὁ βασιλὲς μ' ὅλη του τὴν ἀρμάδα.
«Γιὰ 'δὲς τὰ κακορρίζικα, γιὰ δές τα τὰ καϋμένα
'σὰν 'ποῦ φιλιοῦνταν ζωντανὰ φιλιοῦντ' ἀποθαμμένα.
Κατάρα νά 'χουν οἱ γονεῖοί, κατάραν οἱ παππάδες,
ἀφορισμὸν πατριαρχικὸν οἱ μητροπολιτάδες,
ἀφ' ἀγαπιοῦνταν τὰ παιδιά, γιατί δὲν τὰ 'βλογοῦσαν;»

---

(1) πρωτομαϊμάρη = γεωμέτρα. Ἡ λέξις ἐκ τῆς τουρκικῆς μαϊμάρ = γεωμέτρης.

21. Η ΑΝΑΓΚΗ

Στρατιώτης τσαὶ πραγματευτὴς ἀντάμα τρῶν τσαὶ πίνουν
τσαὶ χαίρετ' ὁ πραγματευτὴς τσαὶ τραβουδᾷ στρατιώτης·
«Ἐγὼ πολλαῖς ἐφίλησα 'λεύτεραις, 'παντρεμμέναις
τσαὶ καλογρηαῖς, τσαὶ παππαδιαῖς, τσ' ἀπάρθενα κορίτσια,
μὰ σὰν τῆς Μάγδας τὸ φιλὶ γλυτσύτερο δὲν εἶδα».
«Πές μου, νὰ τζῆς, πραγματευτή, πγοιὰ εἶν' αὐτὴ ἡ Μάγδα;»
«Ἡ Μάγδα, ἡ Μαγδαληνὴ 'ποῦ εἶν' 'ς τὸ σταυροδρόμι,
'ποῦ 'χε τοὺς δώδεκ' ἀδερφοὺς τσαὶ τὸν στρατιώτην ἄντρα».
«Πές μου, νὰ τζῆς, πραγματευτή, ἦταν πολλὰ τὰ 'δῶσα; (1)»
«Τί νὰ σοῦ 'πῶ, στρατιώτη μου, πολλὰ φτωχό μ' ἀφῆκα,
τὰ ἔμπα ἔκαμα χρυσᾶ, τὰ ἔβγα ἀσημένια
τσαὶ τὰ παραθυράτσα της καθάργια κρυσταλλένια.
Τὴν ἐκκλησὰν ἀντίκρυ της τσαὶ τὸ λουτρὸν καρσίν της (2)
τσαὶ τὸ νερὸ ἀφ' τὸ βουνὸ ἔφερα 'ς τὴν αὐλήν της,
τσ' ἔκαμα τσαὶ μικρόπαιδο τσαὶ τ' ἄφηκα μαντζί της,
ἔκαμα τσαὶ τὴν κούνιαν του ἀγνὴν μαργαριτάρι».
«Πές μου, νὰ τζῆς, πραγματευτή, πλακόνω 'ς τὰ βαφτίδια;»
«Ἂν εἶν' ὁ μαῦρος δυνατός, πλακόνεις 'ς τὰ βαφτίδια.»
Χτυπᾷ τοῦ μαύρου φτερνισά, πλακόνει 'ς τὰ βαφτίδια,
τσ' ὁ μαῦρός του χιλιμουντρᾷ τσ' ἡ πεθερὰ προβάλλει.
«Πῶς δὲν προβάλλ' ἡ λυγερὴ νὰ 'ρτῆ νὰ μὲ προπάρῃ;»
«Ἐψὲς βραδὺ κατέβητσε τὸν μαῦρο νὰ ποτίσῃ
τσ' ὁ μαῦρος τῆς ἐχτύπησε τσαὶ αἷμα 'περεχύθη».
«Ἂν εἶνε μαύρου χτύπημα, γιατρὸς ἂς τὴν ἐγειάνῃ,
ἂν εἶν' ἀπὸ τὴ λουχουνιά, τί ἠμπορῶ νὰ κάμω;»

(1) ἦταν πολλὰ τὰ δῶσα; = ἦτο μεγάλη ἡ πληρωμή;
(2) καρσίν της = ἀπέναντι αὐτῆς· ἡ λέξις τουρκική.

Ἡ λυγερὴ 'ποκρίθηκε·
«Καλῶς τον τὸν ἀφέντη μου, καλῶς τὸν ἀγαπῶ μου.
Ἐσὺ δουλεύεις βασιλέ, τσαὶ ῥῶγαν δὲν σοῦ δίνει,
τσ' ἐγὼ γιὰ μιᾶς βραδιᾶς φιλί, γιὰ μιᾶς βραδιᾶς κολάτσι,
τὰ ἔμπα ἤκαμα χρυσᾶ, τὰ ἔβγα ἀσημένια,
τὴν ἐκκλησὰν 'ς τὸ πλάγι μου τσαὶ τὸν λουτρὸ κοντά μου,
τσαὶ τὸ νερὸ ἀφ' τὸ βουνὸ ἤφερα 'ς τὴν αὐλήν μου·
μοῦ 'καμε τσαὶ μωρὸ παιδὶ τσαὶ τ' ἄφητσε μαντζί μου,
τσ' ἤκαμεν τσαὶ τὴν κούνιαν του ἀγνὸ μαργαριτάρι».

---

22. ΤΟ ΑΣΥΓΧΩΡΗΤΟΝ ΑΜΑΡΤΗΜΑ

Μιὰ μάνα γυιὸν ἐστόλιζε χρονῶν δεκατεσσάρων
καὶ σὰν τὸν ἀποστόλισε 'στὴν ἐκκλησὰ τὸν στέλλει·
κι' ἡ ἐκκλησὰ τὸν κυνηγᾷ καὶ τ' ἅγιον Εὐαγγέλιο·
«Φύγ' ἀπὸ 'δῶ, κακὸ σκυλί, κακό, μαγαρισμένο,
μὴ μαγαρίσῃς ἐκκλησά, μὴ λυώσῃς μοναστῆρι».
Κ' ἡ μάν' ἀπ' ἔξω στέκουνταν, τὰ δάκρυα τὴν ἐπῆραν.
«Γυιέ μου, καὶ ποῦ μαγάρισες (1) κ' εἶσαι μαγαρισμένος;»
«Φέρε μου, μάνα μου, παππᾶ, φέρε μου ξεγοράρη,
φέρε μου καὶ πνεμματικὸ νὰ 'πῶ τὰ κρίματά μου».
«Ἐγὼ 'μαι, γυιέ μου, κι' ὁ παππᾶς, ἐγὼ κι' ὁ ξεγοράρης,
ἐγὼ 'μαι καὶ ὁ πνεμματικός, 'πές μου τὰ κρίματά σου».
«Σ τὴν στράταν ὅπου 'ρχόμαστε κάτω 'ς τὰ λιβαδάκια
βαρὺ νερὸ μᾶς ἔπιασε, 'στραπόβροντα, χαλάζι·
ὁλοί 'δεσαν τοὺς μαύρους των σὲ δάφνη σὲ μυρσίνη,
κι' ἐγὼ 'δεσα τὸν μαῦρό μου σὲ μιᾶς κόρης τὸ μνῆμα·

(1) ποῦ μαγάρισες = ποῦ ἡμάρτησες.

μά 'τον ὁ μαῦρος δυνατός, ἦταν καὶ παλληκάρι,
κι' ἀνεσηκόνει τὸ πλακὶ καὶ μέσα κόρ' ἐφάνη
καὶ 'λάμπαν τὰ δακτύλια της ἀπὸ τὰ δακτυλίδια
κ' ἔλαμπε τὸ τραχῆλί της ἀφ' τὸ μαργαριτάρι·
ἐκεῖ, μάνα, 'μαγάρισα κ'εἶμαι μαγαρισμένος».
« 'Εσύ, γυιέ μου, δὲν σώνεσαι μηδὲ σωσμὸν δὲν ἔχεις,
μόνο νὰ 'πᾷς 'ς τὴν ἔρημο, 'ποῦ 'πᾶν τὰ χελιδόνια,
νὰ τρῷς τὸν μῆνα κάστανο, τὴν ἑβδομάδα μῆλο,
τὸν χρόνον τὸν ἀγύριστο ἕνα κουφὸ καρύδι».
«Νὰ 'ρτῇ, μάνα, τ' ἁγιοῦ Γιωργιοῦ, πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου,
νὰ 'πᾷς, μάνα, 'ς τὴν ἐκκλησιὰ νὰ κάμῃς τὸ σταυρόν σου,
νὰ 'δῇς τοὺς νιούς, νὰ 'δῇς τῆς νιαῖς, νὰ 'δῇς τὰ παλληκάρια,
νὰ 'δῇς τὸν τόπον μ' ἀδειανὸ καὶ τὸ στασίδι μ' ἄδειο,
νὰ φουρκιστοῦν τὰ μάτια σου, νὰ σηκωθῇς νὰ φύγῃς,
νὰ καταβαίνῃς 'ς τὸ 'γιαλὸ ν' ἀνερωτᾷς τοὺς ναύτας·
— Ναύταις μου, παλληκάργια μου, εἴδετε τὸ ὑγιόν μου;»
« 'Εχτὲς βραδὺ τὸν εἴδαμε 'ς τὴν ἄμμο ἁπλωμένο·
εἶχε τὴν ἄμμο πάπλωμα, τὴν μαύρη γῆ σεντόνι,
καὶ τὰ σγουρά του τὰ μαλλιὰ εἶχε προσκεφαλάκι·
μαῦρα πουλιὰ τὸν τριγυρνοῦν κι' ἄσπρα τὸν κατακλαίγουν,
κ' ἕνα χρυσὸ καλὸ πουλὶ ἀπὸ μακρυὰ τὸν κλαίγει».
« Ἔλα κ' ἐσύ, χρυσὸ πουλί, νὰ φᾷς τὸν ἐμυαλόν μου,
νὰ θρέψῃς πῆχυν τὸ φτερὸ καὶ πιθαμὴ τὰ νύχια,
νὰ γράψῃς 'ς τὴν φτεροῦχά σου τρία λόγια πικραμμένα,
τὄνα νὰ 'πᾷς 'ς τῆς μάνας μου τ' ἄλλο τῆς ἀ(δ)ερφῆς μου,
τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ τῆς ἀγαπητικῆς μου,
νὰ τ' ἀνεγνών' ἡ μάνα μου, νὰ κλαίῃ ἡ ἀερφή μου,
νὰ τ' ἀνεγνών' ἡ ἀερφή, νὰ κλαί' ἡ σιαστική μου(1),
νὰ τ' ἀνεγνών' ἡ σιαστική, νὰ κλαί' ὁ κόσμος ὅλος.

---

(1) σιαστική μου = ἐρωμένη μου, ἡ μεθ' ἧς μέλλω νὰ ἔλθω εἰς γάμον.

23. Η ΞΑΝΘΗ

Ξανθιὰ κόρη 'κοιμήθηκε σὲ μιὰ μηλιὰ 'ποκάτω
καὶ τὸ πρωὶ σηκώθηκε βαρυιὰ μανταλωμένη·
παίρνει νερὸ καὶ πλύνεται, πά(γ)ει κι' εἰς τὸν κατρέφτη
βλέπει τὸν κόρφο ἀνοιχτό, τὰ χείλη δακκαμένα
καὶ τὴν χρυσῆν της τὴν ποδιὰ 'ς τὸ αἷμα βουτημένη.
Ψιλὴ φωνήτσα ἔβγαλε ὅσον κι' ἂν ἐδυνάτο.
« Γι' ἀκοῦστε, σεῖς ἡ ὄμορφαις, ἐσεῖς ἡ μαυρομμάταις
κ' ἐσεῖς γαλανομμάταις.
Τὸ Μᾶν κρασὶ μὴν πίνετε κ' ὄξω μὴν κοιμηθῆτε,
γιατὶ σηκώθ' ἡ λεβεντιὰ καὶ περπατεῖ τὴ νύχτα,
βαστοῦν ψωμὶ γιὰ τὰ σκυλιά, κρέας γιὰ τὰ λεοντάρια,
βαστοῦν καὶ μαγιοβότανο, μαγεύουν τὰ κορίτσια,
κοπέλλαις καὶ κορίτσια».
Κι' ἀσήκης της τὸ ἔμαθε καὶ πάει νὰ τὴν εὕρῃ.
Παίρνει τὸ στρατὶ στρατί, στρατὶ τὸ μονοπάτι,
τὸ μονοπάτι 'βγάλλει τον εἰς τῆς ξανθιᾶς τὴν πόρταν
'βρίσκει τῆς πόρταις σφαλιχταῖς καὶ τὰ κλειδιὰ παρμένα,
καὶ τὰ παραθυράκια της σφιχτὰ μανταλωμμένα.
« Ἄνοιξε, πόρτα τῆς ξανθιᾶς καὶ τῆς γατανοφρύδας,
δυὸ λόγια ἔχω νὰ σοῦ 'πῶ κ' ἔπειτα σφάλα πάλι».
« 'Πές μου σημάδια τῆς αὐλῆς ν' ἀνοίξω νά 'μπῃς μέσα».
« Ἔχει μηλιὰ 'ς τὴν μπόρταν σου καὶ κλῆμα 'ς τὴν αὐλή σου,
κάμνει σταφύλι ροζακί, κάμνει κρασὶ μοσκᾶτο,
ὅποιος τὸ πγῇ ζαλίζεται, γλιστρᾷ καὶ πέφτει κάτω».
« Ψώμματα λές, διαόλου γυιέ, ἡ γειτονιὰ σοῦ τό 'πε·
'πές μου σημάδια τοῦ σπιτιοῦ ν' ἀνοίξω νά 'μπῃς μέσα».

«Μέσα 'ς τὴ μέση τοῦ σπιτιοῦ ὁλόχρυση καντήλα
χωρὶς κρεμάρι κρέμεται χωρὶς φυτίλι ἅφτει».
«Ψώμματα λές, διαόλου γυιέ, ἡ γειτονιὰ σοῦ τό πε·
'πές μου σημάδια τοῦ κορμιοῦ ν' ἀνοίξω νά 'μπῃς μέσα
«Ἔχεις ἐλῃὰ 'ς τὸ μπράτσο σου καὶ ἐλῃὰ 'ς τὴν ἀμασκάλη».
ἔχεις καὶ εἰς τὸ στῆθός σου τ' ἄστρο καὶ τὸ φεγγάρι».
«Ἄνοιξε, πόρτα, δέξου τον τὸν πολυπόθητό μου·
αὐτὸς εἶνε ὁ ἄντρας μου, αὐτὸς ὁ σύντροφός μου».

---

24. ΤΑ ΜΑΓΙΑ

Ἕνας γουρὸς κόρην ἀγαπᾷ κ' ἐκείνη δὲν τὸν θέλει.
Ἐξώδιασε 'ς τὴν μπόρταν της ἐννηὰ πυργοὺς ἀσῆμι,
καὶ δεκαπέντε μάλαμμα κι' ὀχτὼ μαργαριτάρι
καὶ λόγον ἀφ' τὰ χείλη της δὲν ἠμπορεῖ νὰ πάρῃ.
Μιὰ Κυργιακὴ καὶ μιὰ Λαμπρή, μιὰ 'πίσημη ἡμέρα
ἐβγαίν' ἡ κόρη ἀφ' τὸ λουτρὸ κι' ὁ νιὸς ἀφ' τὸ μπαρπέρη,
καὶ συναπατηθήκανε τὰ δυὸ σ' ἕναν καντοῦνι (1).
Ἀπὸ μακρυιὰ τὴν χαιρετᾷ κι' ἀπὸ κοντὰ τῆς λέγει·
«Καλὰ 'ποῦ συναντήθημεν τὶ εἶνε κι' ἀγαπῶ σε».
«Σὰν μ' ἀγαπᾷς, ἀγάπα με· μὰ γι' ἄντρα δὲν σὲ θέλω,
μήτε διαβάτης νὰ περνᾷς ἀπὸ τὴν γειτονιά μου».
Κι' ὁ νέος ὅνταν τ' ἄκουσε πολὺ βαρὺ τοῦ 'φάνη·
φεύγει καὶ πά' 'ς τῆς μάνας του τὴν κόρην νὰ μαγέψῃ.
Σ' τὴν στράτα ὅπου πήγαινε, 'ς τὴν στράτα 'ποῦ διαβαίνει,

(1) καντοῦνι = γωνία.

δυὸ μάγισσαις τοῦ ἀπαντοῦν, κόρη καὶ θυγατέρα.
«Μάνα, ὁ νηὸς ὁποῦ 'ρχεται, αὐτὸ τὸ παλληκάρι,
μήτ' ἀπ' ἀσθένειαν εἶν' 'χλωμὸς μήτ' ἀφ' τὸν ἥλιο μαῦρος·
μόνο μιὰν κόρην ἀγαπᾷ κ' ἐκείνη δὲν τὸν θέλει,
κ' ἐξώδεψε 'ς τὴν μπόρταν της ἐννιὰ πύργους ἀσῆμι
καὶ δεκαπέντε μάλαμμα κι' ὀχτὼ μαργαριτάρι,
καὶ λόγον ἀφ' τὰ χείλη της δὲν ἠμπορεῖ νὰ πάρῃ,
μόνον νὰ τὴν μαγέψωμεν αὐτόνονε νὰ πάρῃ».
«Ἡ μάνα μ' δίνει ἑκατό, ὁ τσύρης μου διακόσια,
τσ' ἐγὼ κρυφὰ ἀφ' τοὺς γονιοὺς σᾶς δίνω πεντακόσια,
μόνο τὴν κόρην 'ποῦ θωρεῖς αὐτὴ θῶ νὰ μοῦ δώσῃς».
«Πήγαινε, νηέ, 'ς τὸ σπίτι σου, πέσε, γλυκὰ κοιμήσου,
βάλε 'δυόσμο κλειδαργιά, βασιλικὸν περάντι (1)
καὶ μέσα τὰ μεσάνυχτα ἀπάντεχέ την νά 'ρτῃ».
Ἡ κόρη τὰ μεσάνυχτα δαιμόνιον τὴν πιάνει
κ' ἐμάζεψε τῆς σκλάβαις της νὰ πάῃ νὰ τὸν εὕρῃ.
Ἀπὸ μακρυιὰ τοῦ 'φώναξε κ' ἀπὸ κοντὰ τοῦ λέγει
«Ἔλ' ἄνοιξέ μου, σκύλου γυιέ, καὶ μαγεμμένη μ' ἔχεις».
«Ἂν ἦς' ἀπὸ 'ξωτερικό (2), πήγαινε 'ς τὴν δουλειάν σου·
κι' ἂν εἶσαι 'κείνη π' ἀγαπῶ, στάσου νὰ 'ξημερώσῃ,
βγάλε τὸ δακτυλίδι σου ἀφ' τὸ δεξιὸ τὸ χέρι».
'Φ' τὸ χέρι της τ' ἀπόσυρε καὶ πέφτει κι' ἀποθαίνει.
Καὶ τὸ πρωὶ ἐπρόβαλε ὁ νηὸς 'ς τὸ παραθύρι,
βλέπει τὴν νηὰν κι' ἐκάθουνταν μόνη μέσ' 'ς τὸ καντοῦνι,
'βγάζει τὸ μαχαιράκιν του τὸ μαργαριταρένιο
κ' εἰς τὴν καρδιάν του τό 'μπηξε κ' ἐβγῆκεν ἡ ψυχή του.
'Σ ἕνα θαφγιὸ (3) 'θαφγιόνουνται, 'ς ἕνα θαφγιὸ τοὺς βάλλουν,
ἐβγαίν' ὁ νέος καλαμιὸς κ' ἡ κόρη κυπαρίσσι,

(1) περάντι = μάνδαλος.
(2) 'ξωτερικό. 'Ξωτερικὰ ὀνομάζουσι τὰς νεράϊδας, βρυκολάκους κλπ.
(3) θαφγιὸ = τάφος, μνημεῖον.

κι' ὁ βασιλὲς ἐπέρασε μ' ὅλο του τὸ φουσᾶτο (1).
« Γιὰ 'δὲς τὰ 'βαργυορρίζικα, πῶς εἶν' ἀγαπημένα,
ἔτσ' εἶν' κι' ἀποθαμμένα τὰ δυὸ ἀγκαλιασμένα ».

---

25. Η ΑΤΥΧΗΣ

Μαῦρα θὰ βάψω νὰ φορῶ, ἄσπρα νὰ μὴ φορέσω,
γιατὶ δὲν ἤμουν τυχερὴ ἀγάπη νὰ κερδέψω,
γιατὶ δὲν ἤμουν τυχερή, γιατὶ δὲν εἶχα μοῖρα.
'Επῆγα κι' ἔκαμα φλωριὰ 'ς τῆς καλαμιᾶς τὴ ρίζα,
πῆρ' ἀεράκι δροσερὸ κι' ἐκείνη 'ξερριζώθη,
μὲ ἄφησε καὶ καίομαι 'ς τοῦ ἔρωτα τὴν λόχη.

---

26. Η ΔΙΚΗ

Μίαν αὐγὴ 'σηκώθηκα 'ς τὸ ἄβι (2) γιὰ νὰ 'πάγω.
'Σ τὸν δρόμον ὅπου πήγαινα, 'ς τὸ δρόμον 'ποῦ 'πηγαίνω,
ἤπιασε τὸ σκυλάκι μου μιὰ πλουμισμένη κόρη,
μιὰ πλουμισμένη κι' ἀκριβή, μιὰ κόρη ζαχαρένη,
κι' ἡ κόρη ἀφ' τὴν ἐντροπὴ ἔπεσε λιγωμένη,
ἔπεσε λιγωμένη, κόρη καταζουλεμένη,
κι' ἐγ' ὁ τρελλὸς ἐθάρρεψα πῶς εἶν' ἀποθαμμένη,
'βγάζω τὸ μαχαιράκι μου, σκύβω καὶ κάμνω λάκκο,

(1) φουσᾶτο = στράτευμα, ἐπιτελεῖον.
(2) ἄβι = κυνήγιον· λέξις τουρκική.

καὶ θάβγω την τὴν λυγερὴ σὲ μιὰ μηλιᾶ ἀπὸ κάτω
κι᾽ ἐξ ἀφορμῆς τοῦ γερακιοῦ σὲ περιβόλι ᾽μπαίνω,
τὸ ταιράκι μου γυρεύω.
Βλέπω μιὰ κόρη κι᾽ ἔτρωγε σὲ μιὰ μηλιὰ ᾽πὸ κάτω
᾽στὸ δροσιὸ τὸ ζαχαρᾶτο.
«Ὥρα καλή σου, λυγερή».
«Καλῶς τονε τὸν τσελεπῆ».
«᾽Εξώρας ἤβγα, λυγερή,
θέλω ἐδῶ νὰ μείνω,
καὶ τὸ πρωΐ νὰ φύγω».
«Ἔχω καὶ σκλάβαις δεκοχτὼ
καὶ μ᾽ ὅποιαν θέλεις μένεις,
καὶ τὸ πρωΐ μισεύεις».
«Ἔχω κατάρα γονικιά,
νὰ ζῇς, ἀγάπη μου γλυκειά,
μὲ σκλάβα νὰ μὴ μένω·
μετὰ σέ, χρυσό μου μῆλο,
θέλω κ᾽ ἐγὼ νὰ μείνω».
«Βγάλε κι᾽ ἂν σώνουν τ᾽ ἄσπρα σου,
μένεις καὶ μετὰ ᾽μένα,
καταζαχαρένια γέννα».
᾽Αφ᾽ τὸ κεμέρι(1) ᾽βγάζει τα,
καθίζει λογαριάζει τα
ἐννιὰ χιλιάδες γρόσα,
βάσανα ᾽ποῦ τὸν πλακώσα.
Ἡ λυγερὴ ᾽ταν πονηρή,
ἠπάτησε τὸν τσελεπῆ
νὰ πέσῃ νὰ μὴ ᾽νοιώσῃ,
ὥστε ᾽ποῦ νὰ ᾽ξημερώσῃ.
Καὶ μέσα τὴν γλυκειὰ αὐγὴ

(1) κεμέρι = χρηματοζώνη.

'ξυπνᾷ ὁ νηὸς τὴ λυγερή.
« Γιὰ σήκω σήκω, λυγερή,
τὸ πάθημά μου 'νε πολύ·
δῶσέ μου τ' ἅρματά μου,
καὶ τὰ πον' ἡ καρδιά μου.
Σήκω καὶ δός μου τ' ἄσπρα μου
ὁποῦ 'φαγα τὰ νηᾶτά μου ».
« Ξένε, σοῦ δίνω τ' ἄσπρα σου,
ὁποῦ 'φαγες τὰ νιᾶτά σου,
σοῦ δίνω τ' ἅρματά σου,
'ποῦ τὰ πον' ἡ καρδιά σου.
'Εμεῖς καδῆ τὸν ἔχομεν
καὶ 'πᾶμεν νὰ κριθοῦμεν,
τὰ πάθη μας νὰ 'ποῦμεν ».
'Επῆραν τὸ στρατὶ στρατί,
φεύγουν καὶ πᾶνε 'ς τὸν καδῆ (1).
« Ὥρα καλή, καλὲ καδῆ ».
« Καλῶς τηνε τὴν λυγερή·
τί 'νε τὸ κρίσιμό σας
'ποῦ 'χετ' ἐσεῖς τὰ δυό σας; »
« 'Επέρασεν αὐτὸς ὁ νηός,
μεγάλου ῥήγα εἶνε γυιός,
γυρεύει νά 'μπῃ μέσα,
'ποῦ ἡ σκλάβαις μου τ' ἀρέσα ».
Εὐθὺς ἐπρόσταξ' ὁ καδῆς νὰ 'πά' τὸν ἐχαλάσουν
καὶ νὰ τὸν ἐκρεμάσουν.
« Καδῆ, γιὰ πούλησέ μού τον,
καδῆ, γιὰ χάρισέ μού τον ».
« 'Εγώ, κόρη, σ' τὸν ἐπουλῶ, μὰ δὲν τὸν ἀγοράζεις,
γιατὶ λυπᾶσαι τὰ φλουργιά, τὰ ἄσπρα νὰ τὰ βγάλῃς ».

(1) καδῆς = ἱεροδικαστής, ὁ δικάζων τὸ κληρονομικὸν δίκαιον κλπ. ἐν Τουρκίᾳ.

« Δὲν τὰ λυποῦμαι τὰ φλουργιά, τὰ ἄσπρα νὰ τὰ δώσω
τὴν ἀκριβὴ νηοτήτσα του νὰ τὴν ἐλευθερώσω ».

---

27. Ο ΝΕΚΡΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ

Μιὰ μάνα μὲ τοὺς πέντε γυιοὺς τσαὶ μὲ μιὰν θυγατέραν.
« Μάνα μου, νὰ 'παντρέψουμεν τὴν 'Αρετὴ 'ς τὰ ξένα,
νἄχω κ' ἐγὼ ξενοδοχειὸ 'ς τὰ ξένα 'σὰν τυχαίνω ».
« Φρόνιμος εἶσαι, Κωσταντῆ, μ' ἄσσημα (1) 'πηλογήθης,
ἀ' μ' ὄρτη θλῖψι γιὰ χαρά, ποιὸς θὰ μοῦ τὴν ἐφέρη; »
« Βάλε τὸ Θειό σου μάρτυρα τσαὶ τοὺς ἁγιοὺς τοῦ τόπου
ἂν ἔρτη θλῖψι γιὰ χαρά, ἐγὼ νὰ σοῦ τὴν φέρω ».
Μά 'ταν ὁ χρόνος βίσεκτος τσ' οἱ πέντε γυιοὶ πεθάνα·
ὅλους καλὰ τοὺς ἤκλαιγε, καλὰ τοὺς ἐλυπᾶτο,
'ς τοῦ Κωσταντῆ της τὸ μνημειὸ ἤσερνε τὰ μαλλιά της·
« Πῶς, Κωσταντῆ, τὸν ὅρκον σου νὰ μὴ τὸν ἐβαστάξης; »
Τσ' ὁ Κωσταντῆς τὴν ἤκουσε ἀπὸ τὸν μαῦρο Ἅδη,
κάμνει τὸν Ἅδη ἄλογο, τὴν πλάκα σιλιβάρι (2)
τσαὶ τὰ κοκκάλια τῶν νεκρῶν κάμνει φτερνιστηράτσια,
φεύγει τσαὶ 'πά' τσαὶ 'βρίσκει την εἰς τὸν χορὸν τσαὶ 'βάστα.
« Ἔλ', 'Αρετή, νὰ φύγωμεν τσ' ἡ μάνα σου σὲ θέλει ».
« Ἥντα μὲ θέλει, Κωσταντῆ, ἡ μάνα μου 'ς τὸ σπῆτι;
ἂν εἶνε θλῖψι, νὰ θλιβῶ, νὰ βάλω μαῦρα ροῦχα·
ἂν εἶν' χαρά, νὰ στολιστῶ νὰ βάλω καμοχένια ».
« Ἔλ', 'Αρετή, 'ς τὸ σπίτι μας τσ' ἂς εἶσαι καθὼς εἶσαι ».
Κοντολυγίζει τ' ἄλογο τσ' ἀπάνω τὴν ἐπαίρνει.
'Σ τὴν στράταν 'ποῦ ἐπήγαιναν 'ς τὸ δρόμο 'ποῦ σαλεύγαν,

(1) ἄσσημα = ἄσχημα, ἀσκέπτως, ἄνευ κρίσεως ὡμίλησες.
(2) σιλιβάρι = χαλινός.

« Βρὲ γι' ἄκου, γι' ἄκου, Κωσταντῆ, τσαὶ τὰ πουλιά 'ντα λέγουν! »
« Πουλάτσια 'νε τσ' ἂς τσηλαδοῦν, ἀδόνια 'ν' τσαὶ λαλοῦνε ».
Τσαὶ 'σὰν ἐπῆγαν παρ' ἐμπρὸς εἰς τ' Ἁγιωργιοῦ τὸ βῆμα,
ὁ Κωσταντῆς ἐλίγαινε τσαὶ τ' ἄλογον ἐφύρα·
« Λάλ', 'Αρετή, 'ς τὸ σπίτι μας νὰ 'μπῶ νὰ προσκυνήσω,
τσαὶ τ' ἄλογό μου 'δίψασε νὰ 'πά' νὰ τὸ ποτίσω ».
Φεύγει τσαὶ 'πά' 'ς τὸ σπίτι των, τὴν πόρτα των τσ' ἐκτύπα,
ἐφώναξεν ἡ μάνα των ἀπὸ τὸ παραθύρι.
Ἂν εἶσαι σκυλοχάροντας, δὲν ἔχω πγιὰ κανένα,
μόνο τὴν 'Αρετοῦλά μου τσ' εἶνε μακρυὰ 'ς τὰ ξένα ».
« Ἄνοιξε, μάνα μ', ἄνοιξε, τσ' ἐγὼ 'μαι γή 'Αρετή σου ».
« Πές μου σημάδια τοῦ σπιτιοῦ τσαὶ νἄρτω νὰ σ' ἀνοίξω ».
« Μάνα μου, τὸ παλάτι μας, εἶν' ἥλιος τσαὶ φεγγάρι,
τοῦ Κωσταντῆ μας τὰ μαλλιὰ εἶνε μαργαριτάρι ».
Πέντε τὰ 'πήδαν τὰ σκαλιὰ τσ' ἕξη τὰ κατηβαίνει
τσ' ἀπὸ τὸ χέρι τὴν ἁρπᾷ τσ' ἀπάνω τὴν ἐπαίρνει.
'Ετσεῖ σφιχταγκαλιάστησαν τσ' ἐβγῆτσε ἡ ψυχή των.

---

28. ΤΑ ΔΥΟ ΑΓΑΠΗΜΕΝΑ

Μιὰ λυγερὴ ψυχομαχεῖ τσαὶ λέ(γ)ουν πῶς 'ποθαίνει,
τσαὶ 'μπαινοβγαίν' ἡ μάνα της ὡσὰν δαιμονισμένη.
« Νὰ 'πά' σοῦ φέρω, κόρη μου, τὰ 'λόχρυσά σου ροῦχα; »
« Οὔτε τὰ 'λόχρυσά μου θῶ, οὔτε τὰ καμοχένια·
μόνο σὰν ἔρτ' ὁ Γιαννατσῆς, νὰ μὴ τὸν παρασφάξῃς (1),
τσαὶ δός του τὸ κλειδάτσι μας τ' ὁλομαλαμματένιο,
ν' ἀνοίξῃ τὸ σεντοῦτσί μας τὸ μαργαριταρένιο,

(1) παρασφάξῃς = λυπήσῃς, στενοχωρήσῃς.

νὰ 'βρῇ τὸν ἀρρα(β)ῶνάν του ἄλλην νὰ 'ρα(β)ωνιάσῃ».
Βλέπουν τον τσαὶ κατήβαινε ἀφ' τὸ μαρμαροβοῦνι
μὲ δεκοχτὼ γλαντάμπουρα τσ' ἑξῆντα νακαράδες.
«Σταθῆτε τὰ γλαντάμπουρα, σταθῆτε, νακαράδες·
'ς τοῦ πεθεροῦ μου τὴν αὐλὴν βλέπω χορὸν παππάδες,
γιὰ πεθερά μου 'πόθανε, γιὰ πεθερός μου διέβην,
γι' ἀφ' τὰ γυναικαδέρφια μου κανένας ἐσκοτώθη».
Τσαὶ ἔστρεψε τὸν μαῦρό του εἰς τ' Ἁγιωργιοῦ τὸ βῆμα,
βλέπει τον τὸν ἀφάραγγα(1) τσ' ἄνοιγεν ἕνα μνῆμα.
«Γιὰ 'πέ μου, 'πέ μου, 'φάραγγα, τίνος εἶνε τὸ μνῆμα;»
«Ἂν μὲ 'ρωτᾷς, ἀφέντη μου, τίνος εἶνε, δὲν ξέρω».
«Ἀφ' τὴν ψυχή σου 'ς τὸ Θεό, νὰ μοῦ τ' ὁμολογήσῃς».
«Ἄμαντις 'ς ὅρκον μέ 'βαλες νὰ σοῦ τ' ὁμολογήσω·
τῆς Μαρουδιᾶς εἶν' τὸ μνημειὸ ὅπου καλὰ σὲ 'γάπα».
«Φαδρὺ μακρύ μας τ' ἄνοιξε νὰ 'μπαίνουν δυὸ 'νομάτοι,
τσ' ἀφ' τ' Ἀξανέμου τὴ μεργιὰ ἄφης παραθυράτσι,
νὰ 'μπαίν' ὁ ἥλιος τὸ πρωὶ τσ' ἥλιος τὸ μεσημέρι
τσαὶ μέσα τὸ κοντόγερμα(2) ἕνα γλυκὸν ἀέρι».
Τσαὶ τὸ μαχαῖρίν τού 'βγαλε ἀπὸ χρυσὸ φηκάρι,
τσ' εἰς τὴν καρδιὰ τὸ βάζει.
'Σ ἕνα μνημειὸ τοὺς βάζουνε, 'ς ἕνα προστσεφαλάτσι,
ὁ νηὸς ἐβγαίνει κάλαμος τσ' ἡ κόρη τσυπαρίσσι·
τσαὶ μιὰ Λαμπρή, μιὰ Τσυριατσή, μιὰ 'πίσημη ἡμέρα
κοντολυγᾷ ὁ κάλαμος, φιλᾷ τὸ τσυπαρίσσι.
Γιὰ 'δῆτεν τὰ βαρυόμοιρα τὰ πόλλ' ἀγαπημένα
'σὰν 'ποῦ φιλιῶνταν ζωντανὰ φιλιῶντ' ἀποθαμμένα.

---

(1) ἀφάραγγα = ὁ ποιῶν φάραγγας, ὁ ἀνοίγων λάκκους διὰ τοὺς νεκρούς.
(2) κοντόγερμα (τσαὶ μέσα τό) = καὶ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου.

29. Η ΕΝΑΡΕΤΟΣ ΚΟΡΗ

Μιὰ κόρ' ἀπὸ τὴν 'Αμουργὸ 'ποῦ θὲ νὰ ταξειδέψῃ,
θέλει σαράντα νὰ τὴν πᾶν, σαράντα νὰ τὴν φέρουν,
τσ' ἄλλα σαράντα νὰ τὴν πᾶν νά 'ρτῃ μὲ τὴν τιμήν της.
Μὰ σὰν ἐπολαργάρισε (1) τριὰ μίλλια τοῦ πελάγου,
'νας νηὸς ἐποδιαντράπητσε (2) τσ' ἄπλωσε 'ς τὴν ποδιά της,
τσ' ἡ κόρ' ἀπὸ τὴν ἐντροπὴν ἐβγῆτσεν ἡ ψυχή της.
'Αφ' τὰ μαλλιὰ τὴν ἥρπαξε 'ς τὸ πέλαγος τὴν ρίχτει
τσ' ἡ θάλασσα τὴν ἔβγαλε 'ς τῆς 'Αμουργὸς τὰ μέρη.
'Εξέβγαν ἡ 'Αμουργιαναῖς νὰ πᾷ νὰ συργιανίσουν (3)·
βλέπουν τὴν ἄμμο τσ' ἤλαμπεν ἀπὸ τὰ δακτυλίδια,
τσ' ἤλαμπε τὸ κορμάτσι της ἀπὸ τῆς καμοχάδαις.
« Γιὰ 'δὲ κορμὶν ἀντζελικὸ τσαὶ φρύδια σὰν γατάνι ! (4)
ἀλλοὶ 'ς τὴν πικρομάνα της, καμμὸν 'ποῦ θὰ τὸν πάρῃ ! »

(1) ἐπολαργάρισε (μὰ σὰν) = ἀπεμακρύνθη.
(2) ἐποδιαντράπητσε = παρήτησε πᾶσαν αἰδῶ, συστολήν.
(3) συργιανίσουν (νὰ πᾷ νὰ) = περιπατήσουν, πρὸς διασκέδασιν· ἡ λέξις παρήχθη ἐκ τῆς τουρκικῆς Σεῖρ.
(4) γατάνι = εὐθύ, εὐθεῖα, ἴσια· τουρκ. Γαϊτάν.

30. Ο ΔΡΑΚΟΣ

Συνάζουνται, μαζόνουνται ὅλοι οἱ ἀντρειωμένοι
νὰ χτίσουν τοῖχο νὰ χωστοῦν ὁ Δράκος μὴ τοὺς εὕρῃ,
ἀπὸ μακρυὰ τοὺς ἀπαντᾷ τσ' ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέγει·
« Ποῖος ἔχει σίδερο σπαθί, σίδερο βρακοζώνη,
ποῖος ἔχει στῆθος μάρμαρον, τὸν Δράκον νὰ παλαίσῃ ; »
Βγαίνει τῆς χήρας τὸ παιδὶ γιὰ πλέον ἀντρειωμένο.
« Ἐγὼ 'χω σίδερο σπαθί, σίδερο βρακοζώνη,
ἔχω τσαὶ στῆθος μάρμαρον, τὸν Δράκο νὰ παλαίσω ».
« Ἔλα νὰ 'πᾶ' πηδήσωμεν εἰς τοὺς ἀνήλιους τόπους ».
Πηδᾷ τῆς χήρας τὸ παιδὶ τσαὶ 'πά' ἑξῆντα μίλλια,
ἐπήδησε τσ' ὁ Δράκος μας τσαὶ 'πά' ἑξῆντα πέντε·
« Σοῦ τὴν χαρίζω τὴν ζωήν, νά 'σαι 'ξεντροπγιασμένος ! »

31. Η ΨΥΧΟΡΡΑΓΟΥΣΑ

«Πουλί μου, θὰ (1) ψυχομαχῶ, θὰ νὰ σοῦ τὸ μηνύσω
νὰ 'ρτῇς, τριανταφυλλένια μου, νά σ' ἀποχαιρετίσω.
Μὴ φοβηθῇς τὴν μάναν μου, οὔτε κανένα ἄλλον,
τσ' ἔλα, τριανταφυλλένια, τσαὶ ἔλα δίχως ἄλλο.
Θὰ μπῇς μέσα 'ς τὴν μπόρταν μας, νὰ κάμῃς τὸν σταυρόν σου,
τσ' ἐρώτησε τὴν μάνα μου· «Τσυρά, τσαὶ 'ποῦ 'ν' ὁ γυιός σου ;»
Ἐτσείνη ἔχει νὰ σοῦ 'πῇ λόγια νὰ σὲ πικράνῃ·
μ' ἂν ἔχῃς 'γάπη καρδιατσιά, ὁ νοῦς σ' ἂς μὴν τὸ βάνῃ,

(1) Θὰ = σάν, ὅταν. Ἄλλοτε τίθεται ἀντὶ τοῦ θέ, θέλω.

Θὰ ν' ἔμπῃς μέσ' 'ς τὴν κάμαρα, δεξιὰ μεριὰ 'ν' τὸ στρῶμα,
ἔλα, τριανταφυλλένια μου, τσαὶ φίλα με 'ς τὸ στόμα.
Ἔλα, τριανταφυλλένια μου, βάστα τὴν τσεφαλή μου,
τσαὶ βάστα την, πουλάτσι μου, ὥστε νά 'βγ' ἡ ψυχή μου.
Τσαὶ ὅνταν ἔβγῃ ἡ ψυχή, κάτσε σαβάνωσέ με,
τσ' ἄνοιξε τὸ σεντοῦτσί μου, τσ' ὄμορφα στόλισέ με,
τσαὶ βάλε μου τὸ σάλι μου τὸ κότσινο τσαὶ τ' ἄλλο,
'ποῦ μοῦ 'λεγεν ἡ μάνα μου σάβανα νὰ τὰ βάλω,
τσαὶ βάλε μου τὸ φέσι μου μὲ συρματένια βγιόλα,
'ποῦ μοῦ 'λεγεν ἡ μάνα μου νὰ τὸ βάλω 'ς τὸ χῶμα.
Τσ' ὅνταν ἀκούσῃς τὸν παππᾶ τὴν σκάλα ν' ἀναβαίνῃ,
τότες νὰ 'πῇς τῆς μάνας μου· «Ὁ Χάρωντας τὴν παίρνει».
Τσαὶ ὅνταν μὲ σηκώσουνε τέσσαρα παλληκάρια,
τότε σ' ἀποχωρίζομαι, ἀ...γά...πη μου καθάργια.
Τσαὶ ὅνταν μὲ περάσουνε ἀπὸ τὴν γειτονειά σου,
ἔβγα κρυφ' ἀφ' τὴν μάνα σου νὰ σύρνῃς τὰ μαλλιά σου.
Τσ' ὅνταν μὲ πᾶν 'ς τὴν ἐκκλησὰ τσ' ἀνάψουν τὰ τσεργιά μου,
τότε ἀποχωριζόμαστε, ἀγάπη καρδιατσιά μου·
τσ' ἐτσεῖ, τριανταφυλλένια μου, σύρε φωνὴ μεγάλη,
ὅνταν μὲ καταβάζουνε τὰ τριὰ σκαλιὰ τοῦ Ἅδη.
Τσ' ὅνταν θὰ (1) νὰ σοῦ φέρουνε τὰ ἔρημά μου ροῦχα,
τότε νὰ κλαῖς τσαὶ νὰ φωνῇς· «Ποῦ 'ν' ἡ ἀγάπη 'ποῦ 'χα;»
«Ἂν μοῦ τὰ φέρουνε τσ' αὐτά, θὲ νὰ 'βγω νὰ τὰ ρίξω,
θὰ νὰ λαλήσω μιὰ φωνὴ τὸν κόσμο νὰ 'συχίσω.
Ἐγὼ θὰ κάτσω 'σπίτι σας νὰ 'ρθοῦν τὰ τρίμερά σου,
νὰ κάμουν τὸν σαραντισμόν, νὰ φᾶν τὰ κόλλυβά σου».

---

(1) θὰ = θέ, θενά, θέλουν. Ἐνταῦθα διαφέρει τὸ θὰ τοῦ προηγουμένου, διότι τρέπουσι τὸ ε εἰς α, ἐνῷ τὸ εἰς τὸν πρῶτον στίχον θὰ ἐτράπη τὸ σ εἰς θ, καὶ ἀντὶ νὰ λέγουν σὰν = ὅταν, προφέρουν: θὰ ψυχομαχῶ.

32. Η ΠΑΘΟΥΣΑ

Φέτι τὸν Μᾶν τί γέννηκε τούτην τὴν ἑβδομάδα.
Κοιμᾶτ' Ἑλένη μοναχὴ 'ψηλὰ 'ς τὸ κρεββατάκι,
τσαὶ τὸ πρωὶ σηκόνεται μὲ τὸν σαμπὰχ-ναμάζι (1),
πέρνει νερὸ τσ' ἀλίβγεται (2)' πάει τσαὶ 'ς τὸν κατρέφτη,
βλέπει τὸ στῆθος ἀνοιχτό, 'ς τὰ χείλη δαγκαμένη
τσαὶ τὴν χρυσῆν της τὴν ποδιὰν 'ς τὸ αἷμα βουτημένη·
τσ' εὐτὺς ντελάλι (3) ἔβγαλε 'ς ὅλους τοὺς μαχαλάδες·
« Ἂν τό 'καμεν ὁ ἄνδρας μου, χαράμι (4) νὰ τοῦ γένῃ,
ἂν εἶν' ἀφ' τὸν ἀσίτση μου (5), χανάλι (6) νὰ τοῦ μένῃ ».

Ἀκοῦτε σεῖς ἡ ὄμορφαις, τσ' ὅλαις ἡ μαυρομμάταις,
τὸν Μᾶν κρασὶ μὴν πίνετε τσ' ὄξω μὴν τσοιμηθῆτε,
γιατί 'βγαν λεβεντόπουλα ταῖς νύχταις τσαὶ γυρίζουν·
κρατοῦν ψωμὶ γιὰ τὰ σσουλιά (7), κρέας γιὰ τὰ λιοντάρια,
κρατοῦν τσαὶ μαγιοβότανο, μαγεύουν τὰ κορίτσια,
μαγεύουν τσαὶ ταῖς ὄμορφαις 'ς τὸ στρῶμα 'ποῦ τσοιμοῦνται.

---

(1) σαμπὰχ-ναμάζι. Οὕτω καλεῖται ἡ ἑωθινὴ προσευχὴ τῶν Τούρκων, ἑπομένως καὶ ὁ ὄρθρος.

(2) ἀλίβγεται = νίπτεται.

(3) ντελάλι = κήρυκα. Ἡ λέξις τουρκική.

(4) χαράμι νὰ τοῦ γένῃ = νὰ μὴ χαρῇ, εὐχαριστηθῇ, νὰ τῷ ἐπέλθῃ λύπη.

(5) ἀσίτση μου = λεβέντην μου.

(6) χανάλι = νὰ χαρῇ, εὐχαριστηθῇ. Ἡ λέξις χανάλι ἔχει ἀντίθετον ἔννοιαν τῆς λέξεως χαράμι, ἀμφότεραι δὲ εἶνε τουρκικαί, Χαράμ καὶ Χαλάλ, ἀλλ' ἐν τῇ τελευταίᾳ τὸ λ ἐτράπη εἰς ν.

(7) σσουλιὰ = σκυλιά.

33. Η ΑΠΑΤΗΘΕΙΣΑ

[Ἕν]ας γουρὸς κόρην ἀγαπᾷ χρόνους δεκατεσσάρους,
ξοδιάντζει πύργον τὸ φλουρὶ τσαὶ πύργον τὸ λαγάρι,
λόγον ἀπὸ τὰ χείλη της δὲν ἠμπορεῖ νὰ πάρῃ·
Τσ' ὁ μαῦρός του τὸν ἐρωτᾷ, τσ' ὁ μαῦρός του τοῦ λέγει·
« Ἄμε σπεῖρε 'ς τὸν σταῦλό μου ἐννηὰ μόδια κλιθάρι,
νὰ σ' ἁρμηνέψω νὰ σοῦ 'πῶ τὴν ἀγαπᾷς νὰ 'πάρῃς.
Μὴ λυπηθῇς τὰ γένεια σου τσαὶ βάλε ξύρισέ τα,
μὴ λυπηθῇς τὸ μάλαμμα τσαὶ βάλε καϊνέτα (1).
Ἔβγαλε τσαὶ τὰ ροῦχά σου τσαὶ φόρεσε γυναίκεια,
πάρε βελόνην τσαὶ κλωστὴ τσ' ἄμε 'ς τὴ γειτονειά της,
τσαὶ 'ρώτα ταῖς γειτόνισσαις τσαὶ ταῖς συντρόφισσαίς της.
« Εἴδετε 'δῶ τὴν 'Αρετή, εἴδετε 'δῶ τὴν κόρη ; »
Ἡ 'Αρετὴ σὰν τ' ἄκουσε πολλὰ τῆς καλοφάνη.
Σὺν πέντε 'πήδα τὰ σκαλιὰ τσ' ἑξῆντα καταβαίνει,
τσ' ἀπὸ τὸ χέρι τὸν ἁρπᾷ τσ' ἐπάνω τὴν ἐπαίρνει·
'ς ἕνα πλουμὶν ἐκάτσανε τσ' ἕνα σκοπὸν ἐλέγαν.
Σὰν ἤρχιζε τσ' ἐβράδυαζε τσαὶ νὰ σιγοβραδυάζῃ,
ἡ κόρη ἀνεστέναξε τσαὶ βαργειανεστενάντζει.
« Κόρη, πῶς ἀνεστέναξες ; τσαὶ βαργειαναστενάντζεις ;
ἐσὺ γομάρι (2) δὲν κρατεῖς, βουνὶ δὲν ἀναιβάντζεις ».
« Μακάρ' ἀναίβαινα βουνί, νὰ 'κράτουν τσαὶ γομάρι,
μὰ εἶν' τὸ σπίτι μας μακρυὰ τσαὶ ποῦ θὰ πά' νὰ μείνω ; »
« Ἐμεῖς νὰ μείνωμεν τὰ δυὸ ἀπάνω 'ς ἕνα στρῶμα ».
Μὰ μέσα τὰ μεσάνυχτα 'ς τοῦ ὕπνου τὰ κολάτσα·
« Γιὰ ξύπνησε, συντρόφισσα, γιατὶ ὄνειρον εἶδα·

(1) καϊνέτα = περιλαίμιον.
(2) γομάρι = φορτίον.

τὰ σέλινα 'σελίνιντσα(1), τὰ πράσα 'πρασολόγουν(2)».
« Τὰ σέλινα 'ντα σοῦ 'λέγα, τὰ πράσα 'ντὰ σοῦ 'μίλουν ;
τὰ πράσινα τριαντάφυλλα ὄντα σὲ 'γλυκοφίλουν ; »
« 'Εγέλασές με, σσύλου(3) γυιέ, τσ' ἔλα νὰ 'βλογηθοῦμε».
« Νὰ 'φίλουν, νὰ 'παντρεύγουμουν, ν' ἀγάπουν νὰ 'βλογούμου·
ἐ(4) νά 'χω κάθε χώραν τρεῖς, τσαὶ κάθε κάστρον πέντε,
τσαὶ 'ς τὴν Κωνσταντινούπολιν νά 'χω σαράντα πέντε ».

---

34. Ο ΕΠΙΤΥΧΩΝ

'Α[ε]τὸς περνᾷ περαστικὸς 'ς τὰ δάση ἀποκάτω,
τσαὶ τσηλαδεῖ θλιβιτερὰ τσ' ἡ Πέρδικα 'τσιμᾶτο.
« Ξύπνησε, πετροπέρδικα, 'ποῦ τσελαδῶ γιὰ 'σένα ».
« 'Ακούγω σε, χρυσέ μ' ἀ[ε]τέ, πῶς τσηλαδεῖς γιὰ 'μένα,
τὸ πέτασμα σου γροίτσησα, τσαὶ γνώρισα τσ' ἐσένα ».
« Ἄμαντις(5) σάν μ' ἐγνώρισες, γι' ἄντα δὲν μὲ λυπᾶσαι ;
νὰ 'γγίσῃς τὰ φτερούλια μου ἦντα κακὸ φοβᾶσαι ; »
« Ἂν 'γγίσω 'γώ, χρυσέ μ' ἀετέ, δὲν σὲ κακοπικραίνω,
'ποῦ μὲ τὰ λόγια σφάντζω σε καὶ πάλιν δὲν χορταίνω ».
« Τὸ κρῖμά μου νὰ σοῦ γενῇ λιθάρι νὰ σκοντάψῃς,
τὰ λόγια μου νὰ 'θυμηθῇς νὰ βαργειανεστενάξῃς ».
« Δὲν ἤσουν σὺ ποῦ μοῦ 'λεγες ἂν δὲ σὲ 'δῶ ποθαίνω,

(1) 'σελίνιντζα (τὰ σέλινα) = ἐκαλλιέργουν.
(2) 'πρασολόγουν (τὰ πράσα) = ἐσύναζον.
(3) ἐγέλασές με, σσύλου γυιέ = μὲ ἐγέλασες, σκύλου υἱέ. Τὸ κ ἐνίοτε τρέπεται εἰς σ, ὡς τὸ Σκύλος Σσύλου, τὸ Σχοινίον Σσοινίον, ὁ Σχῖνος Σσῖνος κτλ.
(4) ἐ = ἀντὶ τοῦ ἤθελα· ἐ νά 'χω = Ἤθελα νὰ ἔχω.
(5) Ἄμαντις = λοιπόν.

τσαὶ τώρα πορπατεῖς τσαὶ λὲς ποῦ σέ 'δα, ποῦ σὲ 'ξέρω ; ».
Μαλαμματένιε μου σταυρέ, τσαὶ 'γκόλφι (1) τοῦ Δεσπότη,
ἐσύ 'σαι ἡ ἀγάπη μου ὑστερικὴ τσαὶ πρώτη.

---

35. Ο ΧΑΡΩΝ

Ὁ Κωνσταντῆς τσ' Ἀλεξάνδρος, τσ' ὁ Ἀλεξανδρειωμένος
σίδερο πύργο 'χτίσανε νὰ μὴ τοὺς εὕρ' ὁ Χάρος.
Τσαὶ 'τσεῖ 'ποῦ τὸν ἐχτίζανε ἐκάτσανε νὰ φᾶνε,
βλέπουν τὸν Χάρον τσ' ἤρχετο 'ς ἄλογον καββαλλάρη.
« Κάτσε νὰ φᾷς, κάτσε νὰ πγιῇς, κάτσε νὰ ξεφαντώσῃς ».
« Ἐγὼ δὲν ἦρτα γιὰ φαγί, μηδὲ νὰ ξεφαντώσω,
μόν' ἦρθα γιὰ τὸν Κωνσταντῆ νὰ πάρω τὴν ψυχήν του ».
« Ἔλα παρασαρτάρησε τσ' ὄγοιος νιτσής' ἂς πάρῃ ».
Παρασαρτᾷ ὁ Χάρωντας πάει σαράντα σκέλια,
παρασαρτᾷ ὁ Κωνσταντῆς πάει σαράντα πέντε.
« Ἔλα παρασαλέψωμεν τσ' ὄγοιος νιτσής' ἂς πάρῃ ».
Παρασαλεύγ' ὁ Κωνσταντῆς ρίχτει τὸ Χάρο κάτω.
Ὁ Χάρος ἦτο πονηρὸς τσ' ἀφ' τὰ μαλλιὰ τὸν πιάνει.
« Ἄφης με, Χάρ', ἀφ' τὰ μαλλιὰ τσαὶ πγιάσ' με ἀφ' τὸ χέρι,
τσαὶ δεῖξέ μου τὸ μέρος σου νὰ πάγω μοναχός μου ».
« Νὰ δῇς ἐμὸν τὸ μέρος μου τρομάρα θὰ σὲ πιάσῃ,
'ποῦ 'ν' ἀπὸ μέσα σκοτεινὸ τσ' ἀπό 'ξω 'ραχνιασμένο·
μὲ τῶν ἀντρῶν τῆς τσεφαλαῖς τό 'χω ἐγὼ χτισμένο
μὲ τῶν κοπέλλων τὰ μαλλιὰ τὸ ἔχω 'σκεπασμένο.

---

(1) 'γκόλφι = ἐγκόλπιον.

36. ΤΟ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟ

Σαράντα ῥάφταις κάθουνταν τσαὶ 'ξῆντα δύο καρφάδες,
τσ' ἕνα μικρὸ ῥαφτόπουλο 'ποῦ τραγουδεῖ τσαὶ 'λέγει·
« Καββάδι (1) μ' ' ὁλοπλούμιστο τσαὶ χρυσοκεντημένο,
ἂς ἦτο νὰ σὲ 'σήκονα νὰ 'φίλουν τὴν τσυράν σου (2).
« Γιὰ 'δέ το τὸ ῥαφτόπουλο λόγια 'ποῦ συντυχαίνει! (3)
ἂν δὲ 'πῶ τοῦ μάστορη ῥώγα νὰ μὴ σοῦ δώσῃ ».
« Τσαὶ πῶς θὰ 'πῇς τοῦ μάστορη ῥώγαν νὰ μὴ μοῦ δώσῃ ;
λέγω τσ' ἐγὼ τοῦ βασιλὲ πῶς εἶσαι 'γκαστρωμένη ».
« Τσαὶ πῶς θὰ 'πῇς τοῦ βασιλὲ πῶς εἶμαι 'γκαστρωμένη,
ποῦ 'μὲ ἥλιος δὲν μὲ βλέπει τσ' ἄνεμος δὲν μὲ δέρνει ; »

37. Η ΑΠΙΣΤΟΣ

'Σ τὴν παρακάτω γειτονειὰ 'ς τὴν παρακάτω ῥούγα (4)
μιὰ λυγερὴ 'τσοιμούντανε 'ς τ' ἀντρός της ταῖς ἀγκάλαις.
Ὅλο τ' ἀντρός της ἔλεγεν, ὅλο τ' ἀντρός της λέγει·
« Βαργειὰ τσοιμᾶσαι, Κωνσταντῆ, ὕπνον βαρὺν 'ποῦ κάμνεις,
τσαὶ τὰ καράβια 'ρμένισαν τσ' ἡ συντροφιά σου πάει ».
« Πολὺ μὲ βιάζεις, λυγερή, πολὺ μὲ βιάζεις, κόρη,

(1) καββάδι. Γυναικεῖόν τι ἔνδυμα.
(2) τσυράν σου = κυρίαν σου.
(3) συντυχαίνει = ὁμιλεῖ, λέγει.
(4) ῥούγα = ἡ ὁδός, ἡ διαχωριζομένη εἰς τρεῖς διευθύνσεις, ἡ κοινῶς καλουμένη τρίστρατον.

κανένα ἄλλον ἀγαπᾷς τσ' ἄλλον θέλεις νὰ πάρῃς ».
ὁ Κώστας καβαλίτσεψε τσαὶ πά' δυὸ ὥραις δρόμο·
τὸ καλαμάρι ξέχασε, γύρισε νὰ τὸ πάρῃ,
βρίσκει ταῖς πόρταις του κλεισταῖς, βαργειὰ μανταλωμέναις,
βρίσκει τσ' αὐτὴν τὴν Ἀρετὴν ὅπου τσοιμᾶται μ' ἄλλον.
« Σήκω ἀπάνω, λυγερή, νὰ δοῦμε ποιός σ' ἀρέσει ; »
Σηκώθητσε ἡ λυγερὴ τσ' εἶπεν τὴν ὄρεξί της·
« Εἰς τὴν ἀντρειά, 'ς τὸν πόλεμον ἄξιος ἡ ἀφεντειά σου,
'ς τὸ φίλημα, 'ς τ' ἀγκάλιασμα ἄξιος ἡ ἀφεντειά του ».
Βγάζει τσ' ἐκεῖνος τὸ σπαθὶ λιανὰ λιανὰ τὴν κάμνει.
Εἶδες κορμὶ ἀντζελικό, γυναῖκα δίχως πίστι ;

---

38. Η ΑΣΤΟΡΓΟΣ ΜΗΤΗΡ

Μιὰ 'γκαστρωμένη 'θέριζεν ἕνα κοντὸ σιτάρι.
Ἐθέριζεν, ἐδρόμιαζεν, ἔδενε τσαὶ 'κουβάλιε,
τσ' εἰς τὸ δεμάτ' ἀκούμπησε χρυσὸν ὑγιὸν τὸν κάμνει,
τσ' εἰς τὴν ποδιά της τὸν ἁρπᾷ τσαὶ πά' τὸν ρεμματίσῃ (1).
Μιὰ πέρδικα τῆς ἀπαντᾷ, τσ' ἡ πέρδικα τῆς λέγει·
« Μωρὴ σκύλα, σκύλ' ἄνομη, σκύλα γεβεντισμένη,
ἐγὼ 'χω δεκοχτὼ πουλιὰ τσαὶ πάσχω νὰ τὰ θρέψω,
τσαὶ σ' ἔχεις τὸν χρυσὸν ὑγιὸν τσαὶ πᾷ' τὸν ρεμματίσῃς ; »

---

(1) ρεμματίσῃ (τσαὶ πά' τὸν) = νὰ ρίψῃ εἰς τὸ ρεῦμα.

39. Η ΚΑΤΑΡΩΜΕΝΗ

'Σ τὴν παρακάτω γειτονειὰ τσαὶ 'ς τὴν ἀπάνω βρύση
ἐτσεῖ 'κάθετο μία γρηὰ τσ' εἶχεν ἕνα κορίτσι,
τσ' εἶνε πουλὶ κακό, πουλὶ 'ς τὰ σίδερα δεμένο,
κορίτσι κρυφογκάστρωτο τσαὶ κρυφογκαστρωμένο.
« 'Εγὼ τοὺς μῆνές σου μετρῶ 'ποῦ εἶσαι 'γκαστρωμένη »·
Μάη μου, μάγεψέ μού τον τὸν νηὸν ὅπου μ' ἐγάπαν,
τσαὶ τώρα μ' ἀπαρνήστητσε σὰν καλαμιὸ 'ς τὸν κάμπον·
βάλλει φωτιὰ 'ς τὸν καλαμιὸ τσ' ἀπομαυρίζ' ὁ κάμπος.
Μάη μου, μάγεψέ μού τον τὸν νηὸν ὅπου μ' ἐγάπαν
σὰν τὸ γυαλὶ νὰ ραΐστῃ, σὰν τὸ τσερὶ νὰ λυώσῃ,
δέκα γιατροὶ νὰ τὸν βαστοῦν τσαὶ δέκα μαθητάδες
τσαὶ δεκοχτὼ γραμματιτσοὶ νὰ γράφουν τοὺς γιαράδες (1)·
ἔχω τσ' ἐγὼ λινὸ πανὶ σαράντα πέντε πῆχες
δέκα νὰ βάλω γιὰ ξαντό, ταῖς πέντε γιὰ φιτίλια,
τσαὶ τ' ἄλλο τ' ἀποδέλοιπο νὰ τὸν ἐσαβανώσουν».

40. Ο ΔΙΓΕΝΗΣ

'Εδῶ τραπέζι ὄμορφο μὲ καμοχὰ 'στρωμένο,
ἄρχοντες τρῶσι, πίνουσι, τρῶσι, παραδιαβάζουν·
μὰ 'κεῖ 'ς τὸ φᾶ καὶ 'κεῖ 'ς τὸ πγεῖ ἀθθιβολὴν (2) ἐσύραν,
ἀθθιβολὴν παραβολὴν

(1) γιαράδες = πληγάς.

(2) μὰ 'κεῖ 'ς τὸ φᾶ καὶ 'κεῖ 'ς τὸ πγεῖ ἀθθιβολὴν ἐσύραν = ἀλλὰ καθ' ἣν ὥραν ἔτρωγον καὶ ἔπινον ἀνέφερον λόγον, συνδιάλεξιν.

ἀπάνω γιὰ τῆς ὄμορφαις καὶ γιὰ τῆς μαυρομμάταις.
Ὁ Διγενὴς ἐπρότεινε :
« Ἐμόνα ἡ Καλήτσα μου κ' ἐμόνα ἡ Καλή μου
τριανταφυλλάκι εἶν' καὶ ἀθθεῖ, μῆλο 'ν' καὶ μυρίντζει ».
« Ἐμπρός σου παίντζει καὶ γελᾷ κι' ὀπίσω σου δανείντζει ».
Γρόσα 'χω κι' ἂς δανείζῃ, τὰ γρόσα 'χω κι' ἂς δανείντζῃ ».
« Νὰ δάνειντζεν τὰ γρόσα σου ἦταν τιμὴ 'δική σου,
μὰ σοῦ δανείντζει τὸ φιλὶ κι' εἶν' ἐντροπὴ δική σου ».

---

41. Ο ΓΑΜΟΣ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΚΩΝ

— Πεντε Ποντικοὶ τσαὶ τέσσαρες Νυφίτσαις
γάμο κάμανε 'ς τοῦ Κούνουπα τὸ σπίτι,
νά τσ' ὁ Μέρμηγκας μὲ τὸν μπαλτᾶ 'ς τὸν ὦμο.
— Πάρτε με τσ' ἐμέ.
— Σκάσε, πειρασμέ !
— Νά τσ' ἡ Κόρυζα μὲ τὸ παληὸ τὸ μέστι (1).
— Πάρτε με τσ' ἐμὲ βάλσι γιὰ νὰ χορέψω.
— Πάρτε με τσ' ἐμέ.
— Σκάσε, βρωμερέ !
— Νά τσ' ἡ Μέλισσα τσ' ἤτονε πλουμισμένη (2).
— Πάρτε με τσ' ἐμὲ κολύτσα νὰ πλουμίσω (3).
— Δὲν σὲ θέλομεν ἐσέ.

(1) μέστι = λεπτὸν ἐκ δέρματος σανδάλιον, ὅπερ φοροῦσιν οἱ Τοῦρκοι ἀντὶ περιποδίων.
(2) πλουμισμένη = κεντημένη, στολισμένη, πεποικιλμένη,
(3) κολύτσα νὰ πλουμίσω = κολύκια νὰ ποικίλω, νὰ στολίσω.

— Σκάσ', ἀντζυλερέ (1).
— Νά τσ' ἡ 'Αλεποῦ μὲ τὴν μακρυὰν οὐρά της
— Πάρτε με τσ' ἐμὲ τὸ φοῦρνο νὰ σκουπίσω.
— Δὲν σὲ θέλομεν ἐσέ.
— Σκάσε, πειρασμέ!

---

42. Ο ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΟΣ

— Ὅ,τι πρᾶγμα μισεῖς ἐσὺ εἰς ἄλλον μὴν τὸ κάμῃς.
— Δὲν τὸ καλοκατάλαβα· γιὰ ξαναπέ το πάλι.
— Ὁ γυιός σου νὰ μὴ σὲ τιμᾷ τὸ θέλεις ἐσὺ τώρα;
— Ὁ γυιός μου νὰ μὴ μὲ τιμᾷ, τσαὶ τὸ χωρεῖ ἡ χώρα;
— Τὸ λοιπὸ τσαὶ σὺ νὰ τιμᾷς τοὺς γονειούς σου,
μητέρα τσαὶ πατέρα σου ὡς δεύτερους θεούς σου.
Ἀμὲ τὸ θέλεις νὰ ἐλθῇ κανεὶς νὰ σὲ σκοτώσῃ;
— Καὶ τίς ποτὲ τὸ 'θέλησε; Ὁ Θεὸς νὰ μὴ τὸ δώσῃ.
— Νὰ μὴ φονεύσῃς μήτ' ἐσὺ ἄνθρωπον 'ς τὸν τσαιρό σου,
οὐδὲ τσ' αὐτόν, ὦ ἀδελφέ, τὸν πγιὸ μεγάλ' ὀχτρό σου.
Τὴν δὲ γυναῖκά σου κανεὶς ἢ τσαὶ τὴ θυγατέρα
νὰ τὴν 'τροπιάσῃ τὸν μισεῖς;
— Μπά, ναί, τσαὶ ζγῆ μιὰ 'μέρα;
— Ποτὲ γυναῖκα ἀλλονοῦ λοιπὸν νὰ μὴν 'τροπιάσῃς
ἢ κόρην ἢ κοπέλλαν οὐδὲ νὰ τὸ λογιάσῃς.
— Νὰ ψευδομαρτυρήσουν ἀγαπᾷς γιὰ 'σένα;
— Ὄχι.
— Μὴ ψευδομαρτυρήσῃς οὐδὲ σὺ διὰ κανένα.
— Δὲν θέλεις νὰ μή σ' ἀδικοῦν;

(1) ἀντζυλερέ = ὁποῦ ἔχεις ἀγκύλην, κέντρον.

— Ὄχι.
— Τσ' ἐσὺ μὴν ἀδικᾷς.
— Θέλεις το νὰ σὲ μισοῦν ;
— Ὄχι.
— Τσ' ἐσὺ μὴν ἐμισεῖς.
— Τί καλὸς λόγος 'ποῦν' αὐτὸς τσ' εὔκολος, 'ς τὸ Θεό μου,
καὶ δὲν τὸν ἄκουσα ποτὲ ἔτσι εἰς τὸν τσαιρόν μου.
Εἰπέ τον ἄλλην μιὰν φοράν, εἰπέ τον, ὦ, νὰ τζήσῃς.
« Ὅ,τι πρᾶγμα μισεῖς ἐσὺ εἰς ἄλλον μὴν ποιήσῃς ».
— Στάσου νὰ 'πάγω τσ' ἔρχομαι, πάλι θέλω γυρίσω.
Ὤ ! μὴ πηγαίνεις τσαὶ διατί θέλω νὰ σοῦ 'μιλήσω
γιὰ νὰ τσηρύξω πανταχοῦ τὸν λόγον σου ἐτοῦτον
τσαὶ θὰ τὸν λέγω εἰς πολλοὺς ἐτοῦτόν σου τὸν πλοῦτον.

---

43. Ο ΚΑΤΗΧΩΝ

— Ἀκούσατε, Χριστιανοί, ἀκούσατε ! νὰ ζγῆτε.
Ὅ,τι πρᾶγμα μισεῖτε σεῖς εἰς ἄλλον μὴν ποιεῖτε,
ὅλοι εἰς τὸν παράδεισον ἂν θέλετε νὰ πᾶτε
τσαὶ τιμημένα τσαὶ ἐδῶ 'ς τὸν κόσμον νὰ περνᾶτε.
Εὔκολον λόγον κάμνετε, δὲν ἔχει δυσκολίαν·
δὲν εἶνε καλογεριτσή, δὲν εἶνε ἀγρυπνία.
Ὅ,τι κακὸν μισεῖτ' ἐσεῖς εἰς ἄλλον μὴν ποιεῖτε,
τσαὶ ὅ,τι θέλετε γιὰ 'σᾶς εἰς ἄλλον ἐνεργεῖτε,
τοῦτο καλὰ νοήσετε, καλὰ κτηθήσατέ το(1),
τσαὶ εἰς τῆς πόρταις τῶν σπιτιῶν ἐπάνω γράψετέ το,
ἐμπαίνοντας, ἐβγαίνοντας διὰ νὰ τὸ θωρῆτε

(1) κτηθήσατέ το = ἀντιλήφθητε.

τσαὶ νὰ τὸ διαβάτζετε τσαὶ νὰ τὸ ἐνεργῆτε.
Εἶνε δὲ ἄλλη ἀπ' αὐτήν, εἶν' ἄλλη πγιὸ μεγάλη
ῥῆσις νὰ λέγῃ ἀλήθειαν; Πιστεύγω δὲν εἶν' ἄλλη.
Ἐτοῦτα πρέπει βέβαια κάνεὶς νὰ τὰ κτηθήσῃ
νὰ τὰ θυμᾶται πάντοτε νὰ μὴ παραστρατήσῃ,
νὰ τὰ βαστᾷ 'ς τὸν κόρφο του νὰ τὰ συχνοτσυτάντζῃ
βραδύ, ταχύ, νὰ τὰ θωρῇ τσ' ὅ,τι τοῦ λὲν νὰ κάμνῃ.

---

44. Η ΕΝΑΡΕΤΟΣ

Μέσα 'ς ἕνα περιβόλι
Δάφνη τσαὶ Μηλιὰ μαλλόνει.
— Δάφνη, μοῦ 'κοψες κλωνάρι.
— Ὄχι, μὰ τὸν Ἅγιο Γιάννη.
— Ἀμ' ἂν σοῦ 'κοψα κλωνάρι,
τὸ ποτάμι νὰ μὲ πάρῃ,
νὰ μὲ 'πάγῃ δύση, δύση
κάτω 'ς τοῦ Πασσᾶ τὴ βρύση.
— Πάγ' ἡ κόρη νὰ γεμίσῃ,
'πάγ' ἀγᾶς νὰ τὴν φιλήσῃ.
— Σήκωσ', κόρη, τὰ σαγιά σου (1),
μὴ λερώσῃς τὴν ποδιά σου.
— Ἂν λερώσω τὴν ποδιά μου,
τί σὲ μέλει 'σέν', ἀγᾶ μου;
— Μέλει με 'τσαὶ λογαριάτζω
νὰ χηρέψῃς νὰ σὲ πάρω.

(1) σαγιά σου. Φόρεμα τουρκικόν, ὅπερ πιθανὸν ἄλλοτε νὰ ἔφερον καὶ αἱ 'Ορθόδοξοι, ὡς καὶ νῦν ἔτι φέρουσι γραῖαί τινες 'Αρμενίδες ἐν Κωνσταντινουπόλει.

— Κάλλια νὰ σὲ φᾶ' τὸ φεῖδι,
πάρ' αὐτὸ 'ποῦ 'πες νὰ γείνῃ.
— Γίνου σύ, πουλί μου, φεῖδι
τσ' ἔλα φίλα με 'ς τὰ χείλη,
'ς τὸ λαιμὸ τσ' εἰς τὸ τραχῆλι.
— Πέφτω κάλλια 'ς τὸ γιαλὸ
νὰ μὲ φᾶνε τὰ 'ψαράτσια
τσαὶ τὸ ἁρμυρὸ νερό,
παρὰ σύ, κακὸ θεριό!

45. Η ΠΙΣΤΗ ΣΥΖΥΓΟΣ

Μιᾶς λυγερῆς πορπάτανε ὁ ἄντρας της 'ς τὰ ξένα
βαστᾷ κερὶ καὶ φέγγει του, ποτῆριν καὶ κερνᾷ τον.
Τόσα ποτήρια τὸν κερνᾷ, τόσα λόγια τοῦ λέγει·
« Μισεύγεις ἐσύ, Κωσταντῆ, κ' ἦντά μου παραγγέλλεις; »
« Ἂν λείπω 'μέραις, μὴν λουστῇς, καὶ μῆνες, μὴν ἀλλάξῃς,
ἂν λείπω καὶ τριαντὰ χρονιὰ 'ς τὴν μπόρτα μ' πᾷ νὰ κάτσῃς».
Κι' ἀπάνω 'ς τὰ τριαντὰ χρονιὰ καὶ 'ς τῆς τριάντα 'μέραις
ἡ κορη ἐνελέγισε (1) κ' εἰς τὸ νερὸν ἐπῆγε.
Ἐπῆρε τὸ χρυσὸ σταμνὶ καὶ τὴ χρυσ' ἁλυσίδα.
Ὁ ἄντρας της τὴν ἀπαντᾷ 'ς ἄλογο καβαλλάρης·
ἀπὸ μακρυὰ τὴν ἐθωρεῖ κι' ἀπὸ κοντὰ τῆς λέγει·
« Ἐνέσυρε, κόρη μου, νερὸ νὰ πγιοῦν τὰ διψασμένα,
νὰ πγιῶ ἐγὼ κι' ὁ μαῦρός μου καὶ τὸ λαγωνικό μου ».
Σαράντα σίκλαις 'νέσυρε καὶ δὲν ἀνετραλίζει (2)

(1) ἐνελέγισε = ἐστενοχωρήθη.
(2) ἀνετραλίζει = καθ' ἑαυτὴν λέγει τι, παραπονεῖται.

καὶ 'ς τῆς σαράντα τέσσερῆς τὰ 'μάτια της σκουπίζει.
« Μπὰς καὶ λυπᾶσαι τὸ νερό ; 'Εγὼ σοῦ τὸ πληρόνω·
θὰ σοῦ πληρώσω τὸ νερὸ ἀντάμα μὲ τὸν κόπο ».
« Δὲν κλαίγω 'γὼ γιὰ τὸ νερὸ μηδὲ κόπο λυποῦμαι,
μόνο κλαίγω τὸν ἄντρα μου, 'ποῦ λείπει τριάντα χρόνια ».
« Γιὰ 'πές μου τὰ σημάδια του κι' ἴσως τὸν ἐγνωρίσω ».
« 'Ψηλός, λιγνὸς ὡσὰν κι' ἐσέ, 'ς τῆς πράξαις τῆς 'δικαῖς σου ».
« 'Εχτὲς προχθὲς τὸν εἶδα 'γὼ 'ς τὸν ἄμμο 'ξαπλωμένο.
Εἶχε τὸν ἄμμο πάπλωμα, τὴν θάλασσα σεντόνι,
τὰ λιλαδάκια τοῦ 'γιαλοῦ εἴχενε προσκεφάλι
καὶ μοῦ 'φηκε παραγγελιὰ γυναῖκα νὰ σὲ πάρω ».
« Ποῦ νὰ καγῇ ἡ ἀγκάλη της ὅπου θά σ' ἀγκαλιάσῃ,
ποῦ νὰ καγῇ τὰ χείλη της ὁποῦ θὰ σὲ φιλήσῃ ».
'Ο μαῦρος ἐγονάτισε κ' ἐπάνω τὴν ἐπῆρε.
« 'Αργυρὸ σεντουκάκι μου, κι' ἀργυροκλειδωμένο,
Ποῦ σ' ἄφηκα μὲ δυὸ κλειδιὰ καὶ σ' εὕρηκα μὲ δέκα ».

---

46. Η ΑΠΙΣΤΟΣ ΝΥΜΦΗ

Τὰ δυ' ἀδελφάκια τὰ καλὰ τὰ πόλλ' ἀγαπημένα
ἀντάμα φᾶν, ἀντάμα πιοῦν, ἀντάμα ξεφαντόνουν,
ἀντάμα καὶ τοὺς μαύρους των 'ς ἕναν σταῦλον τοὺς δένουν.
Μὰ σατανᾶς 'ποθέλησε νὰ τοὺς ἀποχωρίσῃ
κι' ἀγάπησεν ὁ νηάτερος τοῦ πρώτου τὴν γυναῖκα.
'Αγάπαν τον κι' ἀγάπαν την χρόνους δεκατεσσάρους·
μὰ μιὰ Λαμπρή, μιὰ Κυριακή, μιὰ 'πίσημην ἡμέρα
'βγαίνει ἡ κόρ' ἀπ' τὸν λουτρὸν κι' ὁ νηὸς ἀπ' τὸν μπαρπέρη·

τότ' ἐποκότησε (1) ὁ νηὸς κι' εἶπέν της· « 'Αγαπῶ σε »·
« Σάν μ' ἀγαπᾷς, ἀντράδελφε, σκότωσ' τὸν ἀδελφόν σου ».
« Κι' ἦντα 'φορμὴ νὰ τοῦ 'βρω 'γώ, νύφη μ', νὰ τὸν σκοτώσω ; »
« 'Εσᾶς ὁ Θειὸς σᾶς ἔδωκε ἀμπέλια καὶ χωράφια·
καὶ διάλεγε καὶ μοίραζε, τὴν κάλλια μοῖρα πάρε·
ἐκεῖνος εἶν' ἀράθυμος, πάντα θὰ σοῦ 'μιλήσῃ ».
Πά' νὰ δέσῃ τὸν μαῦρό του κι' αὐτὸς δὲν τὸν ἀφίνει.
« Εὔχου, κάλ' ἀδελφάκι μου, γυναίκεια λόγι' ἀκοῦσες ».
« 'Εγ' ἀδελφὸν δὲν κάμνω πιά, μὰ νύφη κάμνω κι' ἄλλη ».
'Βγάλει ἀργυρομάχαιρο καὶ πέρνει της τὸ κεφάλι.

47. Η ΑΣΠΛΑΓΧΝΟΣ

Μάνας υἱγιὸς ψυχομαχεῖ τσαὶ λὲν πὼς θ' ἀποθάνῃ.
Ἡ μάνα του τὸν ἐρωτᾷ τσ' ἡ μάνα του τοῦ λέγει·
« Ἦντα 'χεις, γυιοῦκά μου, τσαὶ κλαῖς τσαὶ βαργειανεστενάντζεις ; »
« Μάνα μου, 'ς τὴν καρδιὰ πονῶ, μάνα μου, τσ' ἀποθαίνω ».
« Πάω νὰ πάρω τὸ γιατρὸ τσαὶ τὸν μισὲν τῆς χώρας ».
« Ἄς ἔρτ' ἡ κόρη 'π' ἀγαπῶ τσαὶ μπέρκι μου (2) νὰ 'γειάνω ».
Φεύγει ἡ μάνα, πά' ἐτσεῖ νὰ τὴν ἀνερωτήσῃ.
« Ἔλα, κόρη, 'ς τὸ σπίτι μου τσ' ὁ γυιούκας μου 'ποθαίνει ».
« Ἂν ἀποθάν' ὁ γυιούκας σου, παππάδες ἂς τὸν θάψουν,
τσαὶ τὰ μνημούργια ν' ἀνοιχτοῦν τσαὶ μέσα νὰ τὸν βάνουν ».
Φεύγει ἡ κόρη, πά' ἐτσεῖ, 'βρίσκει τον 'ς τὴν λατέρα (3)
τσαὶ ξεστσεπάτζει γιὰ νὰ 'ῇ (4), εὑρίσκει τον τσ' ἐγέλα.

(1) ἐποκότησε = ἐτόλμησεν, ἀπεφάσισεν.
(2) μπέρκι μου = ἴσως. Ἡ λέξις τουρκική (μπέλκι).
(3) λατέρα = νεκροκράββατον.
(4) γιὰ νὰ 'ῇ = διὰ νὰ ἰδῇ, παρατηρήσῃ.

« Γιὰ 'δέτεν τοῦ μαργιόλλ' ὁ γυιὸς μιὰ μαργιολλιὰ 'ποῦ 'ξέρει,
ὅταν μὲ 'δῇ τσ' ἓν τοῦ 'μιλῶ νὰ πέφτῃ ν' ἀποθαίνῃ».

---

48. Η ΚΑΚΟΛΟΓΙΑ

Ὁ νηὸς κ' ἡ νηὰ δικάζονται ἀπὸ τὸ παραθύρι.
Ὁ νηὸς ἐγύρεψε φιλὶ κ' ἡ κόρη δακτυλίδι.
« Θαρρεῖς πῶς εἶμαι χρυσοφός (1), νὰ κάμνω δακτυλίδια,
νὰ τὰ μοιράζω 'δῶ κ' ἐκεῖ σὰν μῆλα, σὰν ἀπίδια ; »
« Θαρρεῖς κ' ἐμὸν ἡ μάνα μου πὼς μ' ἔκαμε γιὰ 'σένα ;
μ' ἐγέννησε γιὰ ἄλλονε, καλλίτερον 'πὸ 'σένα ».
« Τὴν μάνα σου τὴν μάγισσα ρακὶ θὰ τὴν ποτίσω,
νὰ πέσῃ ν' ἀποκοιμηθῇ, νὰ 'μπῶ νὰ σὲ φιλήσω ».
« Καὶ τὸ ρακί, ρακὶ τὸ λὲν καὶ τὸ γυαλὶ ποτῆρι,
μὰ 'μένα ἡ μανοῦλά μου ποσῶς ρακὶ δὲν πίνει ».
« Ὅσα φτιρά 'χ' ἡ πέρδικα κ' ὅσα φτερά 'χ' ἡ κότα
τόσαις φοραῖς σ' ἐφίλησα 'ς τοῦ Καταργοῦ τὴν πόρτα ».
« Ἔτσι νὰ φᾷς καὶ τὸ ψωμί, ἔτσι νὰ τὸ χορτάσῃς,
ἂν ἴσως 'ξέρω 'γὼ ποτὲ τὸ χέρι μου νὰ πιάσῃς ».
« Ἐγὼ τό 'φαγα τὸ ψωμὶ κ' ἐψωμοχόρτασά το·
ἐννιὰ φοραῖς σ' ἐφίλησα 'ς τὰ χείλη σ' ἀποκάτω ».
« Ἔτσι νὰ βόσκῃς πρόβατα καὶ χοίρους πέντε δέκα
καὶ σύ, κατακακόμοιρε, δὲν εἶσαι γιὰ γυναῖκα ».
« Ἐγὼ πρόβατα 'βόσκησα καὶ χοίρους πέντε δέκα
ἐννιὰ κορίτσια 'φίλησα καὶ μὲ τὰ 'σένα δέκα ».

---

(1) χρυσοφός = χρυσοχόος.

49. Ο ΝΕΚΡΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ

Μάνα, 'ποῦ τοὺς ἐννέα γυιοὺς καὶ μὲ μιὰν θυγατέρα
προξενητάδες ἤρτασι ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα.
« Μάνα μ', ἂς τὴν παντρέψωμεν τὴν 'Αρετὴ 'ς τὰ ξένα ».
« Ἔν(1) τὴν πατρεύω, γυιέ μου, 'γὼ τὴν 'Αρετὴ 'ς τὰ ξένα
ἂν ἔρτῃ θλῖψις ἢ χαρά, ποιὸς θὲ νὰ μοῦ τὴν φέρῃ ; »
« Βάλλω τὸν οὐρανὸν κριτήν, τὸν Ἥλιον μάρτυρα,
ἂν ἔρτῃ θλῖψις ἢ χαρά, ἐγὼ νὰ σοῦ τὴν φέρω ».
Μά 'ρτεν ὁ χρόνος δύσορτος(2) κ' ἐννὴ' ἀδελφοὶ 'πεθάναν.
'Σ ὅλα τὰ μνήματα 'κλάνιγε καὶ 'ς ὅλα 'μυργολόγα,
'ς τοὺ Κωνσταντίνου τὸ μνημειὸ ἤβγαλεν τὰ μαλλιά της.
« Τοῦτο εἶν' 'ποῦ 'λες(3), Κωνσταντῆ, τοῦτο εἶν' 'ποῦ διγοῦσες(4),
ἂν ἔρτῃ θλῖψις γιὰ χαρὰ ἐγὼ νὰ σοῦ τὴν φέρω ; »
Φεύγει καὶ πά' καὶ 'βρίσκει την εἰς τὸν χορὸν κ' ἐκράτει.
« Ἔλ', 'Αρετή, νὰ φύγωμεν κι' ἡ μάνα σου σὲ θέλει ».
« Ἂν εἶνε θλῖψις γιὰ χαρά, νὰ βάλω τὰ καλά μου ».
« Ἔλ', 'Αρετή, νὰ φύγωμεν καὶ ἴσου καθὼς εἶσαι ».
'Σ τὸν δρόμον 'ποῦ πηγαίνασι 'ς τὸν δρόμον 'ποῦ λαλοῦσαν
ἀκοῦν πουλιὰ καὶ κηλαδοῦν, ἀκοῦν πουλιὰ καὶ λέσι·
« 'Αλλοί ! κρῖμα 'ς τὴν 'Αρετὴν πὼς εἶν' ἀποθαμένη ».
« Γιὰ 'πέ μου, 'πέ μου, Κωνσταντῆ, ἤντα 'ν' ταῦτα ποῦ λέσιν; »
« Ταῦτα 'ν' πουλάκια τῆς αὐγῆς κι' ὅ,τι τῶν διόξῃ λέγουν ».
'Αμπὸς ἐγιαναστέψανε(5) 'ς τῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πόρταν,

(1) Ἔν = δέν.
(2) δύσορτος = βίσεκτον (ἔτος), ὅπερ ὁ λαὸς θεωρεῖ κακὸν οἰωνόν.
(3) 'λες = ἔλεγες, ὑπέσχεσο.
(4) 'διγοῦσες = διηγεῖσο, ἀνέφερες, ὑπέσχεσο.
(5) 'Αμπὸς ἐγιαναστέψανε = καθὼς προσήγγισαν· ἡ λέξις εἶνε τουρκική. Γιανασμὰκ = πλησιάζειν, προσεγγίζειν.

« Ἄμ', Ἀρετή, 'ς τὸ σπίτι μας νἄμπω νὰ προσκυνήσω».
« Νἄμπω κ' ἐγώ, βρὲ Κωνσταντῆ, νὰ κάμω τὸν σταυρόν μου ; »
« Ἄμ', Ἀρετή, 'ς τὸ σπίτι σας, ἄμε 'ς τὰ γονικά σου,
κ' ἐμὸν ἐδῶ 'ν' τὰ σπίτια μου, ἐδῶ 'ν' τὰ γονικά μου ».
Φεύγει καὶ 'πά' 'ς τὰ σπίτια των κλιαμμένη, βρουχισμένη·
« Ἔλα, μάνα μου, ἄνοιξε κι' ἡ Ἀρετή σου ἦρτε ».
« Ἄμε, Χάρε, εἰς τὸ καλὸν κι' ἄλλον κανέν' δὲν ἔχω,
κ' ἐμὸν ἡ Ἀρετοῦλά μου εἶνε μακρυὰ 'ς τὰ ξένα,
καὶ τῶν ἐννηὰ τὰ κόλλυβα 'ς ἕνα σικλὶν τὰ 'ψήνω·
κι' ἂν εἶν' ἡ Ἀρετοῦλά μου, κι' ἂν εἶν' ἡ Ἀρετή μου,
νὰ 'δῶ τὸ δακτυλίδιν τ' ἀρραβωνιαστικοῦ της ».
Ἄνοιξε πόρτα κι' ἤμπανε, 'λιγώθηκε καὶ πέφτει.
Ἀποθαμμένη 'βρέθηκε 'ς τῆς μάνας της τὰ χέρια.

---

50. ΤΟ ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟ

Ἕνα μικρὸ Φραγκόπουλο μιανοῦ μεγάλ' ἀφέντου
Ῥωμηοῦ κόρην ἀγάπησε, Ῥωμηοῦ κόρην γυρεύει.
Ἡ κόρ' ἀπὸ τὸν φόβο της κι' ἀπὸ τὴν ἐντροπή της
ρίχτει τὰ ὄρη 'πίσω της καὶ τὰ βουνὰ 'μπροστά της.
Ἡ τύχη της τὴν ἔβγαλε 'ς τ' Ἁγιοῦ Γεωργιοῦ τὴν πόρτα.
« Ἅγιε μου Γιώργι', σῶσέ με ἀφ' τοῦ Φράγκου τὰ χέργια,
νὰ φέρω μάτσους τὰ κεριὰ κι' ὀκάδες τὸ λιβάνι,
μ' ἕνα βουβαλοτούλουμο νὰ κουβαλῶ τὸ λάδι ».
Ἐσχίσανε τὰ μάρμαρα καὶ 'μπαίν' ἡ κόρη μέσα
καὶ τὸ Φραγκόπουλο τ' ἀκού', φεύγει νὰ πά' τὴν εὕρῃ.
« Ἅγιε μου Γιώργι', κ' εὑρέ μου τὴν κόρην ὅπου 'γάπουν,
νὰ σὲ καπνίσω μάλαγμα, νά σ' ἀσημώσ' ἀσῆμι,

νὰ κάμω τὰ στεφάνια σου ὅλο μαργαριτάρι,
νὰ βαπτισθῶ 'ς τὴ χάρι σου νὰ 'βγάλω τ' ὄνομά σου».
Ἐσχίσανε τὰ μάρμαρα κι' ἐβγαίν' ἡ κόρη ἔξω
κι' ἀπὸ τὸ χέρι τὴν ἀρπᾷ, 'ς τὸ σπίτι του τὴν πά',
κι' ἡ κόρη 'πηλογήθηκε τ' ἁγιοῦ Γιωργιοῦ τοῦ λέγει·
« Δὲν εἶδα ἄγιον δίγνωμον σὰν καὶ σέ, Ἅγι' Γιώργι',
νὰ παραδίδῃς τὴν Ῥωμηὰν εἰς τοῦ Φραγκοῦ τὰ χέργια».

51. ΤΟ ΑΜΠΕΛΙ

Ἀπέθανε Ἀντρόνικος κι' ἀφῆκεν ἀντρειωμένο,
ἀφῆκε καὶ τὴν Ἀρετοῦ τριῶν ἡμερῶν λουχοῦσα·
τῆς ἔφηκε καὶ 'λίγο χρηὸς ἐννηὰ χιλιάδες γρόσα
τῆς ἄφηκε καὶ γιὰ νὰ ζῇ χίλ' ἐργατῶν ἀμπέλι.
« Ἀμπέλι μου πλατόφυλλο καὶ καιροδουλεμένο (1),
ἦρταν οἱ χρηοφελέταις μου τ' ἄσπρα των νὰ γυρέψουν·
γῆ τ' ἄσπρα των νὰ δώσωμεν γῆ μέσ' 'ς τ' ἀμπέλι μπαίνουν».
« Ἂς μὲ κλαδέψουν ἄρχοντες καὶ ἐργάταις παλληκάρια,
κι' ἂς μὲ βλαστολογήσουνε (2) τρί' ἀπάρθενα κορίτσια
καὶ τὸ τσαμπὶ (3) τὸ ἀπότσαμπο τὸ χρέος θὲ νὰ 'βγάλῃ».
Μὰ τὸ παιδὶν ἐμίλησε ἀφ' τῆς μάνας τὰ χέρια·
« Τῆς μάνας μ' τὰ δανείσετε κ' ἤρτετε νὰ ζητῆτε;
Ἀφέντης μ' (4) εἶχε τὸ κλειδὶ κι' ἡ μάνα τὴν κασέλλα·

(1) καιροδουλεμένο = πρὸ πολλῶν ἐτῶν κεκαλλιεργημένον.

(2) βλαστολογήσουνε. Τὰ ἄνω μέρη τῶν κλημάτων, τὰ ὁποῖα ἐκκόπτουσιν ἐπίτηδες ἵνα ἐνδυναμόνωνται τὰ λοιπὰ μέρη. Τὸ ῥῆμα εἶνε βλαστολογῶ.

(3) τσαμπί. Τὰ μετὰ τὸν τρυγητὸν μένοντα ἐπὶ τοῦ κλήματος σταφύλια, τὰ ὁποῖα μετὰ 15 ἢ 20 ἡμέρας τρυγῶσιν.

(4) Ἀφέντης μου = ὁ πατήρ μου.

ἀμέτε φέρτε τὸ κλειδὶ κι᾽ ἀνοῖξτε τὴν κασέλλα
κι᾽ ὅσα φλουριὰ κι᾽ ἂν εὕρετε ὅλα ἐπάρετέ τα».

---

52. ΟΙ ΠΟΝΤΙΚΟΙ

Πέντε ποντικοὶ μουζοῦροι
κι᾽ ἄλλοι τρεῖς ἀλευρομοῦροι
μιὰ φρεγάταν ἁρματῶσαν
καὶ φακὴν τὴν ἐφορτῶσαν.
Πέντε ᾽μέραις ἀρμενίζαν
καὶ καιρὸν δὲν ἐγνωρίζαν,
κι᾽ εἰς τὸ πέλαγος ᾽ποῦ ᾽βγῆκαν
᾽κεῖ βαρειὰ φουρτοῦνα ᾽βρῆκαν.
Τρέχει ἕνας ᾽ς τὸ τιμόνι,
πέφτει κάτω καὶ θυμόνει
μὲ τὸν ναύκληρον μαλλόνει·
τρέχ᾽ ὁ ἄλλος σ᾽ τὸ κατάρτι
καὶ φωνάζει σὰν τὸν κάτη·
πά᾽ κι᾽ ὁ ἄλλος μέσ᾽ ᾽ς τὴν βάρκα
καὶ φωνάζει λάλα λάλα·
πά᾽ κι᾽ ὁ ἄλλος μέσ᾽ ᾽ς τ᾽ ἀμπάρι
«Βρέ, παιδιά, καλὸ χαμπάρι» (1)
πά᾽ κι᾽ ὁ ἄλλος μέσ᾽ ᾽ς τ᾽ ἁρμάρι
γιὰ νὰ τρώγῃ παξιμάδι·
πά᾽ κι᾽ ὁ ἄλλος ᾽ς τὴν σεντίνα

(1) χαμπάρι = εἴδησις.

καὶ ψοφᾷ ἀπὸ τὴν πεῖνα.
Πέρα 'ς τὸ νησὶν ἐβγῆκαν
καὶ χλωρὸ τυρὶ εὑρῆκαν
κι' ὅνταν 'τρώγαν τὸ χλωρὸ
κατασταίναν τὸν χορό.
Ποντικοί μου, μὴ σαρτᾶτε
μαύρη κάτα ἀφουγκρᾶται (1)·
μὰ μουρόνησου μιὰ κάτα
τὰ μικρὰ τὰ ποντικάκια
τ' ἅρπαν' ἀφ' τὰ κεφαλάκια,
ταῖς μεγάλαις ποντικίναις
ἅρπαν' ἄπε ταῖς πλευρίναις
μιὰ μεγάλη ποντικίνα
μὲ τὰ παρακάλια 'κεῖνα.
— Ἄφες με, κάτη, νὰ ζήσω
κ' ἐγὼ νὰ σὲ ζουγραφίσω,
νὰ θωρῶ τὴν ζουγραφιά σου
καὶ ν' ἀμόνω 'ς τὸ ὄνομά σου.
— Ποντικίνα, ποντικίνα,
μὴ μοῦ λὲς τοῦτα καὶ 'κεῖνα
κ' [δ]έ με πιάνει 'μὲ ζωγράφος
γιατὶ εἶμαι μαῦρος κάτος.
— Ἄφης με, κάτη, νὰ ζήσω
κ' ἐγὼ νά σ' εὐχαριστήσω,
νὰ σοῦ 'ψήνω 'γὼ τὸ 'ρύζι
νὰ τὸ τρῷς νὰ σοῦ μυρίζῃ.
— Δὲν τὸ τρώγω 'γὼ τὸ 'ρύζι
εἰς τὰ 'δόντια μου καθίζει.
— Νὰ σοῦ φέρνω 'γὼ τὸ 'ψάρι

(1) ἀφουγκρᾶται = ἀκούει, παραμονεύει.

μέσα 'ς τ' ἀργυρὸ σαχάνι.
— Δὲν τὸ τρώγω 'γὼ τὸ 'ψάρι
καὶ γλιστρᾷ κι' ἀπὸ τὸ σαχάνι.
— Νὰ σοῦ φέρνω 'γὼ τὸ χέλι
μέσα 'ς τὸ χρυσὸ σκουτέλι.
— Δὲν τὸ τρώγω 'γὼ τὸ χέλι
καὶ γλιστρᾷ μ' ἀπ' τὸ σκουτέλι.
— Νὰ σοῦ φέρνω τὸ χλωρὸ
'ποῦ 'νε πολὺ τρυφερό,
νὰ σοῦ φέρνω τὴν μουζήθρα
ἀπὸ τοῦ βοσκοῦ τὴν τρῦπα.
— Ποντικίνα, ποντικίνα,
μὴ μοῦ λὲς τοῦτα καὶ 'κεῖνα,
νὰ μὴ πιάσω τὴν ὀργιάν σου
καὶ τινάξω τὴν προβιάν σου.
— Βρὲ φάε, κάτη, Θηὸς ἐμὲ καὶ ἄφες τὰ παιδιά μας,
μὴν τύχῃ κι' ἀποξαλειφθῇ παντάπασ' ἡ γενιά μας.
— Ὥστ' ἀ σειστῇ, νὰ κουνισθῇ, νὰ πιάσῃ τὸ μουστάκι,
μιὰ ποντικίνα τοῦ 'φύγε κοντὰ νὰ πγῇ φαρμάκι.

53. Ο ΞΕΝΟΘΕΡΙΖΩΝ

— Ξενοθερίζω, τραγουδῶ, κακὸν χειμῶνα ἔχω.
Πάλι 'ς τὸ αἶπος θὰ βραχῶ καὶ 'ς τὸ κουκκὶ θὰ μείνω,
πάλι τὰ παπουτσάκια μου 'ς τὴν στράταν θὰ 'πομείνουν·
ἄλα, ψαρῆ μου (1), ἄλα νὰ πᾶμε 'ς τὸ κουκκί,
νὰ φᾷς κριθάρι, νὰ πιῶ κ' ἐγὼ κρασί.

54. ΥΙΟΣ ΚΑΙ ΜΗΤΗΡ

Τοῦ κὺρ Γελέση τὸν υἱὸν πᾶν νὰ τὸν χαρεμίσουν
'ποῦ 'ξέβρισε τὴν μάνα του μέσα 'ς τ' ἀρχοντολόγι.
Εἶπέν την κούρμα (2) κι' ἄσχημη καὶ γρηὰ μαγαρισμένη.
Κι' ἀπὸ τὸ χέρι τὸν ἁρπᾷ, 'ς τοῦ βασιλὲ τὸν 'πῆγε·
« Ὅρισε, ἀφέντη βασιλέ, τὸν ἄτυχον τοῦ κόσμου
καὶ βάλε τον 'ς τὴν φυλακὴ νὰ κάμῃ τριάντα 'μέραις ».
Κι' ὁ βασιλὲς βαρήκουσε, κ' ἔκαμε τριάντα χρόνους
κι' ἀπὸ τοὺς τριάντα κι' ὕστερα 'θυμήθην τον ἡ μάνα,
φεύγει καὶ πά' 'ς τὴν φυλακή, πηγαίνει νὰ τὸν εὕρῃ.
« Ὥρα καλὴ 'ς ταῖς φυλακαῖς καὶ 'ς τοὺς φυλακωμένους ».
« Καλῶς τηνε τὴν μάνα μου 'ποῦ 'χει τὸ φῶς καὶ βλέπει.
Μάνα μ', πὼς μὲ φυλάκισες τὸν ἥλιον δὲν τὸν εἶδα.

(1) ψαρῆ μου. Συνήθως τὰς ἡμιόνους, τοὺς ὄνους καὶ τοὺς βόας καλοῦσι διὰ τοῦ χρώματος, ὅπερ φέρει τὸ δέρμα αὐτῶν, μαύρη, ψαρῆ, κόκκινη κλπ. Ψαρῆ δὲ δηλοῖ σχεδὸν λευκότριχα ἡμίονον.

(2) κούρμα = χονδροκαμωμένη.

Λεφτοκαρυὰν ἐφύτευσα 'ς τῆς φυλακῆς τὴν πόρτα
καὶ λεφτοκάρυν ἤφαγα καὶ 'λευτερὰ δὲν εἶδα».

---

55. ΤΟ ΑΡΓΥΡΑΚΗ

Ὅ Κωνσταντῆς κι' 'Αλέξανδρος καὶ τὸ μικρ' 'Αργυράκη
τρῶσι καὶ πίνουσι μαζί, μαζὶ παραδιαβάζουν (1),
μαζὶ δένουν τοὺς μαύρους των 'ς ἕναν παλουκοδέτην (2)·
μέσα 'ς τὸ φά', μέσα 'ς τὸ πιέ (3), 'ς τὴν παραδιάβασίν των
πουλάκι 'πῆγεν κι' εἶπέν των· «Τὴν χώρα σας χαλοῦσι».
«Καὶ ἂν χαλοῦν τὴν χώρα μας, ἐμᾶς νὰ μὴν πειράξουν
καὶ τοῦ μικρ' 'Αργυρόπουλου τὴν ἀγαπητικιάν του».
Ὥστε νὰ στρώσ' ὁ Κωνσταντῆς καὶ νὰ σελλώσ' 'Αλέξης,
εὑρέθη τ' 'Αργυρόπουλον 'ς τὸ μαῦρο καβαλλάρης.
«Πρόβαλε, βρ' 'Αργυρόπουλε, εἰς τὴν ἀπάνω τάλια (4),
κάτσε καὶ διαμέτρησε πόσαις χιλιάδες εἶνε·
ἂν εἶνε χίλιαις, κόψε τους καὶ δυό, μὴν τοὺς ἀφήσῃς·
ἂν εἶνε τρεῖς ἢ τέσσερους, ἔβγα καὶ 'μίλησέ μας».
Ἑκατσε καὶ διαμέτρησε κι' ἦσαν ἐννιὰ χιλιάδες,
καὶ 'πίσω ν' ἄρτῃ 'ντρέπετο, ἐμπρὸς νὰ πά' 'φοβᾶτο.
«Ἔλα, εὐχὴ τῆς μάνας μας, καὶ τοῦ γονιοῦ μου 'λόγια» (5).

(1) παραδιαβάζουν = συνδιαλέγονται.
(2) παλουκοδέτην = πάσσαλον.
(3) μέσα 'ς τὸ φά', μέσα 'ς τὸ πιέ = καθ' ἣν στιγμὴν ἔτρωγον καὶ ἔπινον.
(4) εἰς τὴν ἀπάνω τάλια = εἰς τὴν ἀνωτάτην γραμμὴν τοῦ στρατοῦ.
(5) 'λόγια = εὐλογία.

Κ' ἔκυψε καὶ 'φίλησε τὸν μαῦρό του 'ς τὰ στήθη.
« Ἔλα, εὐχὴ τῆς μάνας μας εὐχὴ καὶ τοῦ κυρουροῦ μου (1),
εὐχὴ τοῦ πρώτου μ' ἀδελφοῦ καὶ τοῦ ὑστερινοῦ μου·
μαῦρε, ἄντε νὰ τά 'μπομε κι' ὅπου Θεὸς τὰ 'βγάλῃ ».
'Σ τὸ ἔμπα χίλιους ἔκοψε, 'ς τὸ ἔβγα δυὸ χιλιάδες·
καὶ 'ς τὸ 'ξαναδευτέρωμα (2) ἔκοψ' ἐννηὰ χιλιάδες.
Μά 'νας κοντὸς κοντούτσικος, τόσον κοντὸς δὲν ἦτο,
εἶχε λα[γ]οῦ ποδάρι καὶ δράκου πήδημα
καὶ τῆς ἀγριολαφίνας τὸ σαρτάρισμα,
'κεῖνος σαίττα τοῦ 'ριψε κοντὰ νὰ τὸν λαβώσῃ·
νά κι' ἀδελφὸς καὶ πλάκωσε 'ς τὸν μαῦρον καββαλλάρης.
« Γιὰ 'πίσω 'πίσω, Κωνσταντῆ, μὴ πὰ (3) νὰ σὲ πλακώσουν ».
« Τὰ μάτια μου θολώσανε ἀπὸ τοὺς 'Αραπάδες
καὶ τὸ σπαθί μου 'μέθυσε ἀφ' τῶν Μαύρων τὸ αἷμα
κι' ὁ μαῦρός μου 'λωλάθηκε ἀπὸ τὸ τρέχα τρέχα ».

---

56. Η ΤΑΛΑΙΠΩΡΟΣ ΚΟΡΗ

Κόρη, 'ποῦ 'φαίνεις τὸ πανί, κόρη, 'ποῦ τὸ 'ξεφαίνεις,
μὴν πάρῃ ὁ νοῦς σου τὸ πανὶ κ' ἐμὲ νὰ λησμονήσῃς.
« Γραμμένον σ' ἔχω 'ς τὸ πανί, γραμμένον κι' 'ς τὸ κτένι
'ς τὴν ἄκρη τῆς μασούτας (4) μου σ' ἔχω ζουγραφισμένον ».

(1) κυρουροῦ μου = πατρός μου.
(2) 'ξαναδευτέρωμα = ἐπανάληψις.
(3) μὴ πά = μὴ τυχόν.
(4) μασούτας. Τὸ ἐργαλεῖον, ὅπερ καὶ σαίτταν ὀνομάζουσι, δι' ἧς διαπερῶσι τὸ ὑφάδιον μεταξὺ τοῦ στημονίου, ὅταν ὑφαίνωσιν.

Κι' ἡ μάνα, ὁποῦ 'τανε κρυμμένη, ἤκουσέν το.
« Ἄφες νὰ 'λθοῦν τ' ἀδέλφια σου καὶ νὰ σὲ μαντατέψω (1) ».
Καὶ τὸ βραδὺ σὰν ἤλθασιν οἱ γυιοί της εἰς τὸ σπίτι
ἔκατσε καὶ ἐμαντάτεψε τὴν ἀκριβήν της κόρη.
« Μιὰν ἀδελφὴν τὴν ἔχετε, κι ἔχουν την πλανεμένην ».
« Μάνα, καὶ ποιὸς τὴν ἔπλανε (2) ἐμᾶς τὴν ἀδελφήν μας ; »
« Ὁ κοντογυιὸς τὴν ἀγαπᾷ κι' ὁ κοντογυιὸς τὴν θέλει ».
Ὁ πρῶτος πιάνει τὸ σπαθὶ κι' ὁ δεύτερος χαζάρι
κι' ὁ τρίτος, ὁ μικρότερος, ἔπιασε τὸ μαχαῖρι·
κι' ἀπὸς (3) τὴν ἐσκοτώσασιν τὴν μάνα των 'ρωτοῦσαν·
« Γιὰ 'πέ μας, 'πέ μας, μάνα, ποιὰ ροῦχα θὰ τῆς βάλης ; »
« Γι' ἀπ' τὰ λινᾶ γι' ἀπ' τὰ ψιλὰ γιὰ τὰ μεταξωτά της ».
« Ν' ἄψουν, νὰ φαναρίσουν, μάνα μας, τὰ καλά της ».
« Ὅλον τὸν κόσμ' ἀμέτε με κι' ὅλον γυρίσετέ με,
'ς τοῦ κοντογυιοῦ τὴν γειτονειὰν ἀπ' ἐκεῖ μὴ μὲ πᾶτε ».
Κι' ἐκεῖνοι γιὰ τὸ πεῖσμά της ἀπ' ἐκεῖ τὴν περάσαν·
κι' ὁ κοντογυιὸς περαστικὸς στέκει κι' ἀνερωτᾷ τους.
« Ἦνταν αὐτὸ τὸ λείψανο τὸ 'ματοκυλισμένον ; »
« Ἄ σκύλε, σκύλε κοντογυιέ, δὲν εἶν' ἀπὸ τὰ 'σένα ; »
« Ἂν εἶνε ἀπὸ λόγου μου, ν' ἔρτω κ' ἐγὼ μαζί της ».
Βγάλλει το τὸ σπαθάκι του, κόβγει τὴν κεφαλήν του
'ς ἕνα λατέρι (4) τοὺς κρατοῦν, 'ς ἕνα μνημειὸ τοὺς βάζουν.
Βγαίνει ἡ κόρη καλαμιός, ὁ νέος κυπαρίσσι,
κοντολυγᾷ ὁ καλαμιός, φιλᾷ τὸ κυπαρίσσι.

---

(1) μαντατέψω = προδώσω.
(2) ἔπλανε = παρεπλάνησεν, ἠπάτησεν.
(3) κι' ἀπός = καὶ ἀφοῦ.
(4) λατέρι = νεκροκράββατον.

57. ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟ

Ἕνα μικρὸ Βλαχόπουλο ἀφ' τὴν Βλαχιὰν ἐβγαίνει,
λαλεῖ μουλλάρια δώδεκα, μουλλάρια τσαὶ λοάρι (1)
ὅσον 'ποῦ 'ξέβγε τὰ στενὰ τσ' ἤπιασε τῆς ἁπλάδες (2).
'Αρκίζ' ὁ νηὸς τσαὶ τραγουδᾷ, ἀρκίζ' ὁ νηὸς τσαὶ λέγει·
« Δὲν εἶνε κλέφταις 'ς τὰ βουνά, δὲν εἶνε χαραμίταις (3),
νὰ χαραμίσουνε τὸν νηόν, νὰ πάρουν τὸ λοάρι ; »
'Ακόμ' ὁ λόγος ἤστεκε τσ' ἀκόμη ἐπεκράτει,
ἄλλος τοῦ κρούει μιὰ σπαθιὰ τσ' ἄλλος τὸν μαχαιρόνει,
τσ' ὁ ἀδελφός τ' ὁ 'γκαδριακλῆς μὲ τὸ βαρὺ χαζάρι
πρῶτα κτυπᾷ τὴν χαζαριὰ τσ' ὕστερα ἀνερωτᾷ τον·
« Γιὰ 'πέ μου, βρὲ Βλαχόπουλο, ὡς ποῦ κρατ' ἡ γενιά σου ; »
« 'Η μάνα μ' εἶνε ἀφ' τὴν Βλαχιά, τσ' ὁ τσύρης μ' ἀφ' τὴν Δύση».
'Αφ' τὸ χεράτσι τὸν ἁρπᾷ τσ' εἰς τὸν γιατρὸ τὸν στέλλει·
« Γιατρέ, 'ποῦ γιάτρεψες πολλούς, γιὰ γιάτρεψε τσαὶ τοῦτον ».
Ἂν εἶν' μαχαῖρι, 'γειαίνεται, σπαθιὰ θὰ τοῦ τὴν φράξω,
μ' ἂν εἶνε πικροχαζαριά, δὲν ἠμπορ' [ν]ὰ τὴν φράξω ».
'Σ τὰ χέρια του 'ξεψύχησε, 'ς τὸ μνῆμα τὸν ἐβάζουν.

(1) λοάρι = χρῆμα.
(2) ἁπλάδες = πεδιάδες.
(3) χαραμῖται = οἱ τῶν ξένων ὀρεγόμενοι.

58. Ο ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ ΚΑΙ Η ΣΕΒΑΣΤΗ

Ὅσον τὸ 'ψῆλος τ' οὐρανοῦ, τὸ βάθος τοῦ πελά[γ]ου
Αὐγερινὸς ἐρμάτωσε καράβι γιὰ τὴν Πόλη
μὲ τὸ ψηφί, μὲ τὸ γυαλί, μὲ τὸ μαργαριτάρι,
κι' ἀφόντης ἐλαργάρισε τριὰ μίλλια τοῦ πελάγου,
ἐκεῖ 'τσακίσθη τὸ γυαλί, 'χάθη καὶ τ' ἀσῆμι,
ἐπρόβαλε ἡ Σεβαστὴ ἀπὲ τὸ παραθύρι.
Ἦταν τοῦ ἥλιου, ῥοδινὴ καὶ τοῦ λουτροῦ 'δρωμένη,
καὶ ὡς τὴν εἶδ' Αὐγερινὸς ἤπεσε καὶ 'λιγώθη.
Ἡ μάνα του τὸν ἐρωτᾷ κι' ὁ κύρης του τοῦ λέγει·
« Ἦντα 'χεις, γυιέ μου Αὐγερινέ, κι' ἤπεσες κ' ἐλιγώθης; »
« Γιατί 'τσακίστην τὸ γυαλὶ κ' ἐχάθην καὶ τ' ἀσῆμι
'ποῦ πρόβαλε ἡ Σεβαστὴ ἀπὲ τὸ παραθύρι
κι' ἦταν τοῦ ἥλιου ῥοδινὴ καὶ τοῦ λουτροῦ 'δρωμένη
π' ἀπὲ τῆς μάνας τὴν κοιλιὰν ἦταν ζουγραφισμένη ».
'Σὴν (1) στράταν ὅπου πήγαινε μάγισσαν ἀπαντοῦσιν.
« Ἦντα μοῦ δίδεις, ἄγουρε, τὴν κόρη γιὰ νὰ πάρῃς; »
« Δίδω σου πύργον μάλαμμα καὶ πύργον μὲ τ' ἀσῆμι,
δίδω σου καὶ τὰ ῥοῦχά μου τὰ ὁλοκέντητά μου ».
« Χαίρου το καὶ τὸ μάλαμμα, χαίρου το καὶ τ' ἀσῆμι,
τὸ δακτυλίδι 'ποῦ φορεῖς θέλω νὰ μοῦ χαρίσῃς ».
« Ἄ, μωρὴ σκύλα μάγισσα, ἀφ' τὴν καρδιὰ μὲ πιάνεις ».
'Σὴν στράταν ὅπου πήγαινε, 'σὴν στράταν 'ποῦ περπάτει,
τοῦ 'πάντησεν ἡ Σεβαστὴ καὶ 'καλημέρισέν τον.
Ποιὸς εἶδεν ἥλι' ἀποσπερῆς (2) καὶ ἄστρα τὸ μεσημέρι,

(1) 'Σὴν = 'ς τήν, εἰς τὴν στράταν, καθ' ὁδόν.
(2) ἀποσπερῆς = ἀφ' ἑσπέρας.

ποιὸς εἶδεν τοὺς Αὐγερινοὺς νὰ περπατοῦν τὴν νύκτα,
ποιὸς εἶδεν ἄλλους σὰν κι' αὐτοὺς μὲ καθαρὰν ἀγάπην ;

---

59. Η ΣΤΑΘΕΡΑ ΑΓΑΠΗ

Βλέπεις το 'κεῖνο τὸ βουνό, τὸ ἐψηλόν, τὸ μέγα,
'πο' ἔχει τὴν πράσινην κορφήν, τὴν πράσινη παντιέρα ;
Ἐκι' ἀπ' ὀπίσω κάθουνται 'τρι' ἀδέρφια σκοτωμένα·
μαῦρα πουλιὰ τὰ τρώγουνε κι' ἄσπρα τὰ τριγυρίζουν,
μά 'να πουλί, καλὸ πουλί στέκεται καὶ δὲν τρώγει.
« Φάε καὶ σύ, καλὸ πουλί, ἀπ' ἀνδρειωμένου σπάλα (1),
νὰ θρέψῃς πήχην τὸ φτερὸ καὶ πιθαμὴν τὸ πλάτος
καὶ γράψε τὴ φτεροῦχά σου τρία λόγια τοῦ θανάτου·
το' ἕνα νὰ πᾷς 'ς τῆς μάνας μου, τ' ἄλλο 'ς τῆς ἀδελφῆς μου,
τὸ τρίτον, τὸ φαρμακερόν, νὰ πᾷς 'ς τῆς πρόθεσίς μου (2),
νὰ τ' ἀνεγνών' ἡ μάνα μου, νὰ κλαί' ἡ ἀδελφή μου,
νὰ τ' ἀνεγνών' ἡ ἀδελφή, νὰ κλαί' ἡ πρόθεσίς μου,
νὰ τ' ἀνεγνών' ἡ πρόθεσις, νὰ κλαί' ὁ κόσμος ὅλος ».

---

(1) σπάλα = ὠμοπλάτη.
(2) πρόθεσίς μου = ἐρωμένης μου.

60. ΤΟ ΣΚΛΑΒΟΠΟΥΛΟ

Ἕνα καράβιν ἔρχεται ἀνάμεσα πελά[γ]ου,
ἔχει σκλαβάκια ἑλυτά, σκλαβάκια 'χει δεμένα,
μά 'να σκλαβάκι ψυχερὸ (1) βαρειὰ ἀνεστενάζει.
Μέσα 'ς τὴν μέση τοῦ 'γιαλοῦ ἐστάθην τὸ καράβι
κι' ὁ καπετάνιος ἐρωτᾷ, τοὺς ναύταις του 'ξετάζει·
« Τίς ἦτο 'ποῦ 'νεστέναξε κι' ἐστάθην τὸ καράβι ;
Ἂν εἶν' ἀπὸ τοὺς ναύταις μου, ἂς πᾷ' ψωμοπεινάσουν
κι' ἂν εἶν' ἀπ' τοὺς λεβένταις μου, τσόχα νὰ τοὺς ἐντύσω,
κι' ἂν εἶν' ἀπ' τὰ σκλαβάκια μου νὰ πά' τὰ 'λευτερώσω ».
« Δὲν εἶν' ἀπὸ τοὺς ναύταις σου, μηδ' ἀπ' ἀπὸ τοὺς λεβένταις σου,
μόνον ἕνα σκλαβόπουλο κλαίει κι' ἀνεστενάζει ».
« Σκλάβε, πεινᾷς ; σκλάβε, διψᾷς ; καὶ κλαῖς καὶ ἀνεστενάζεις ; »
« Μήτε πεινῶ, μήτε διψῶ, μηδὲ ροῦχα μοῦ λείπουν·
ἤμουν τριῶν 'μερῶν γαμπρός, δώδεκα χρόνια σκλάβος
καὶ τώρα τὴν γυναῖκά μου ἄλλος τὴν εὐλογᾶται (2).
Δὲν τό 'χω πὼς πανδρεύεται, μηδὲ πὼς εὐλογᾶται
μόνον πὼς παίρνει ἄνδρα της τὸν πειὸ μεγάλ' ἐχθρό μου ».
« Σκλάβε μου, γιὰ τραγούδησε καὶ νά σ' ἐλευθερώσω ».
« Λεφτοκαργυὰν ἐφύτεψα 'ς τῆς φυλακῆς τὴν πόρταν,
καὶ λεφτοκάρυν ἔκοψα καὶ 'λευτεριὰ δὲν εἶδα·
καὶ πάλιν γιὰ τὴν 'λευτεριὰ βρύση νὰ πά' ν' ἀνοίξω,
καὶ ἂν τὴν 'δῶ τὴν 'λευτεριά, τὸ αἷμά μου νὰ χύσω ».
« Σκλάβε μου, ἄμε 'ς τὸ καλό, καὶ σκλάβος πλειὰ δὲν εἶσαι ».
ὡς νὰ τῶν 'πῇ· « Ἔχετε 'γειά ! », 'πῆγεν σαράντα μίλλια

(1) ψυχερὸ = ἀνδρεῖον, ἄφοβον, τολμηρόν.
(2) εὐλογᾶται = νυμφεύεται.

κι' ὥστ' [ν]ὰ τοῦ 'ποῦν· « Ὥρα καλή ! », 'πῆγεν ἑκατὸν δέκα.
'Σ τὴν στράταν ὅπου πήγαινε, 'ς τὴν στράταν ὅπου 'λάλει
καλο[γ]εράκιν τοῦ 'παντρᾶ καὶ ἤσκαβγεν ἀμπέλια.
« Ὥρα καλή, καλό[γ]ερε ! » — « Καλῶς τὸν στρατιώτην ! »
« Γιὰ 'πέ μου, 'πέ μου, γέροντα, τίνος εἶνε τ' ἀμπέλια ; »
« Τῆς 'ρημιᾶς, τῆς σκοτεινιᾶς, τοῦ υἱοῦ μου τοῦ Γιαννάκη,
'ποῦ 'τον τριῶν 'μερῶν γαμπρός, δώδεκα χρόνια σκλάβος·
σήμερα τὴν γυναῖκά του ἄλλος τὴν εὐλογᾶται ».
« Γιὰ 'πέ μου 'πέ μου, γέροντα. πλακόνω 'ς τὰ 'βλογίδια ; (1)
« Ἂν εἶν' ὁ μαῦρός σου γοργός, πλακόνεις 'ς τὰ 'βλογίδια,
μ' ἂν εἶν' ὁ μαῦρός σου ἀργός, πλακόνεις 'ς τὰ φαγίδια » (2).
Δίδει πιτσιὰ (3) τοῦ μαύρου του, πλακόνει 'ς τὸ ποτάμι.
Μιὰ καλογρήτσα τοῦ 'παντρᾶ, πλύνει κι' ἀνεστενάζει.
« Ὥρα καλή σου, καλογρηά ! » — « Καλῶς τον τὸν στρατιώτην ».
« Γιὰ 'πέ μου, 'πέ μου, καλογρηά, τίνος εἶνε τὰ ροῦχα ; »
« Τῆς ἐρημιᾶς, τῆς σκοτεινιᾶς, τοῦ υἱοῦ μου τοῦ Γιαννάκη,
'ποῦ 'τον τριῶν ἡμερῶν γαμπρός, δώδεκα χρόνια σκλάβος·
σήμερη τὴν γυναῖκά του ἄλλος 'παντρολογᾶται ».
« Γιὰ 'πέ μου, 'πέ μου, καλογρηά, πλακόνω 'ς τὰ 'βλογίδια ; »
« Ἂν εἶν' ὁ μαῦρός σου γοργός, πλακόνεις 'ς τὰ 'βλογίδια·
« Μ' ἂν τύχῃ καὶ εἶνε ἀργός, πλακόνεις 'ς τὰ φαγίδια ».
Δίνει πιτσιὰ τοῦ μαύρου του, 'ς τὴν πόρτα του πλακόνει,
ὁ μαῦρός του χιλιμουντρᾶ κι' ἡ κόρη τὸν γνωρίζει.
Λῦστε στέφανα, διῶξτε κουμπάρον κι' ἂς φύγ' ὁ γαμπρός,
καὶ ὁ μαῦρος 'ποῦ χιλιμουντρᾶ εἶν' τοῦ 'δικοῦ μου ἄντρα.
Τοῦτος εἶνε κι' ὁ ἄντρας μου κι' ὁ ἀγαπητικός μου,
κι' ἡ δεξιά μου ἀγκαλιὰ κι' ὁ εὐλογητικός μου » (4).

(1) 'βλογίδια = στέψιν.
(2) φαγίδια = εἰς τὸ γεῦμα.
(3) πιτσιά = μαστίγωσιν.
(4) εὐλογητικός μου = ὃν ἐνυμφεύθην.

Ἔλυσαν τὰ στεφάνια κι' ἐδιῶξαν τὸν κουμπάρον
καὶ ἔφυγε καὶ ὁ γαμπρὸς μὲ τὴν καρδιὰ καμμένη.

---

61. ΟΝΕΙΡΟΝ

« Πορτοκάλλι μυρωδᾶτο,
ἀπὸ περιβόλι ἀφρᾶτο
μὴ μυρίζεις τόσο τόσο,
μὴ μὲ κάμῃς καὶ νυκτώσω ».
« Σὰν νυκτώσῃς, παλληκάρι,
στέκα νὰ ἔβγῃ τὸ φεγγάρι,
νὰ σὲ δῶ, νὰ σὲ γνωρίσω,
καὶ νὰ σὲ γλυκοφιλήσω ».
Ῥοῦχα, καλά μου ῥοῦχα,
ποῦ 'ν' τὰ μαῦρα 'μάτια 'ποῦ 'χα ;
« Εἰς τὴν ζεβρὴν δεξιὰν μεριάν μου,
μέσα εἰς τὴν ἀγκαλιά μου ».
Μὰ 'ξυπνῶ καὶ δὲν τὴν 'βρίσκω,
ἦρτέ μου νὰ ξεψυχήσω.

---

62. Η ΜΕΤΑΝΟΙΑ

Ἔχω καὶ μῆναν καὶ καιρὸν καὶ χρόνον κ' ἑβδομάδα
καὶ Τετραδοπαράσκευον τὸν ἀγαπῶ δὲν εἶδα·
τώρα τὸν βλέπω καὶ ἔρχεται κάτω 'ς ἀνήλιον κάμπον,
ἄνθη τὸν τριγυρίζουνε καὶ μόσχοι τὸν μυρίζουν
καὶ τὰ σγουρά του τὰ μαλλιὰ τὸν νοῦν μου συνεπῆραν.
Ἐγὼ καὶ ὁ ἀφέντης μου βλεπούμαστε οἱ δυό μας,
ἐγὼ κι' ἀγγελοπρόσωπος, μὰ δέν μ' ἀπηλογήθη.
Χάρος υἱὸς τὸν ἔκραξε καὶ ἀπηλογήθηκέ μου,
ἀπηλογήθη κι' εἶπέ μου κ' ἔκαψε τὴν καρδιά μου.
« Γιὰ στρέψε, μῆλον κόκκινο, μὴ σὲ πατήσῃ ὁ μαῦρος ».
« Σὰν θέλῃς, καβαλλάρη μου, πατᾷ κ' ἐμὲ ὁ μαῦρος ».
« Ἐγώ, κόρη, ἐπαντρεύτηκα καὶ ἄλλην γυναῖκα 'πῆρα,
ὄχι ὡρινὴν προσωρινήν, μόνον 'βλογητικιάν μου ».
« Σὰν ἐπαντρεύτης, ἄγουρε, κάλ' ὥρα νά 'ν' μαζί σου!
Ὅσ' ἄστρα 'νε 'ς τὸν οὐρανὸν καὶ φύλλα 'ς τὴν μυρσίνη,
τόσα λινᾶ 'ποκάμισα νὰ λύσῃς μὲ τὰ 'κείνην.
« Ἂν εἶν' καὶ δὲν ὑπερηφανευθῇς, ἔλα ἐσὺ κουμπάρα ».
« Πᾶ νὰ τὸ 'πῶ τῆς μάνας μας καὶ ὅ,τι μοῦ 'πῇ νὰ κάμω ».
« Μάνα, τὸν νηὸν 'ποῦ μοῦ 'λεγες, τὸν νηὸν 'ποῦ μοῦ 'μελέτας,
μάνα, αὐτὸς παντρεύγεται κι' ἄλλην γυναῖκα παίρνει,
καὶ εἶπέ μου, ἂν θέλω 'γώ, νὰ 'πά' γενῶ κουμπάρα ».
Ἔκατσε κ' ἐστολίζετο τρεῖς ἡμέραις καὶ τρεῖς νύκτες·
βάλλει τὸν ἥλιον πρόσωπον καὶ τὸ φεγγάρι στῆθος
καὶ τὴν σελήνην τοῦ οὐρανοῦ κορδέλλαν 'ς τὰ μαλλιά της,
τὸν ἄμμο τὴν ἀμέτρητον βάλλει μαργαριτάρι,
κάμνει στεφάνια ὁλόχρυσα, κεργιὰ μαλαμματένια
καὶ δακτυλίδια πυργωτὰ ν' ἀρέσουν τῆς κουμπάρας

παίρνει καὶ πά' 'ς τὴν 'Εκκλησιὰ τὰ στέφανα νὰ πιάσῃ.
Παπᾶς τὴν εἶδε κ' ἤσφαλε, διάκος καὶ καλονάρχος
καὶ τὸ καλογερόπουλον 'ξέχασε τὸν σταυρόν του.
« Ψάλε, παπᾶ, σὰν 'ποῦ 'ψαλες, διάκο καὶ καλονάρχα,
καὶ σύ, καλογερόπουλο, θυμήσου τὸν σταυρόν σου ».
« Παπᾶ μου, 'ποῦ 'σαι Χριστιανὸς καὶ 'ποῦ 'σαι βαπτισμένος,
μετάστρεψε τὰ στέφανα καὶ βάλ' τα εἰς τὴν κουμπαρα ».
« Καλῶς τηνε τὴν κόρην μου, τὴν μυργιοτιμημένην,
κουμπάραν σὲ ἀπέστειλε καὶ νύμφη θὲ νὰ γένῃς
καὶ μετὰ μὲ θὰ μένῃς ».

---

63. Ο ΠΟΡΦΥΡΗΣ

Μάνα υἱγιὸν ἐγέννησε, Πορφύρη τὸν ἐθέκαν (1),
ἀποσπερῆς τὸν ἤκαμε τσαὶ τὸ πρωὶ προεύτη (2),
τσαὶ πᾶν σαράντα πρόβατα τσ' ἑξῆντα δυὸ μοσκάρια,
ἑξηνταδυὸ φουρνιαῖς ψωμὶ τσαὶ πέντε μέτρα λάδι.
'Σ τὸν μῆνα πιάνει τὸ σπαθί, 'ς τὸν χρόνον τὸ κοντάρι
τσαὶ μέσα 'ς τὸ διπλόχρονο ἤβγαινε τσ' ἐκαυκήστη
πῶς δὲν φο[β]ᾶται βασιλὲ μ' ὅλο του τὸ ῥηγᾶτο.
'Ο βασιλὲς σὰν τό 'κουσε, πολὺ τοῦ κακοφάνη,
βγάζει ἀσκέρι τῆς στερηᾶς, ἀσκέρι τοῦ πελά[γ]ους.
Μὰ Κωσταντῆς ὁ δοῦλός του ἐβγῆτσε τσαὶ τοῦ λέγει·
« Δῶσέ μ', ἀφέντη βασιλέ, ἀσκέρι ἀμπροστά μου
ἀσκέριν ἀπ' ὀπίσω μου, ἀσκέρ' ἀφ' τὰ πλευρά μου

(1) ἐθέκαν = ὠνόμασαν.
(2) προεύτη = προεγεύθη, προεγευμάτισεν.

νὰ πά' νὰ σοῦ τὸν φέρω 'γὼ ἀξάγκωνα δεμένον ».
Παίρνει τσαὶ πά' τσ' εὑρίσκει τον ἀγριοσοιρίδια (1) 'βοσκε.
« Ὥρα καλή, σοιροβοσκέ, εἶδές τον τὸν Πορφύρη ; »
Ἐπηλοήθη τσ' εἶπέν του τσ' ἤκαψεν τὴν καδριάν του.
« Πορσφυριστοῦν τὰ 'μάτια σου τσαὶ νὰ ραγ' ἡ καδριά σου !
ἐγὼ 'μαι ὁ σοιροβοσκός, ἐγὼ 'μαι τσ' ὁ Πορφύρης ».
Πγιάνουν σφικταγκαλιάζουνται τσ' ἀξάγκωνα τὸν δένου.
« Βρέ, γιὰ σταθῆτε, βρέ, παιδιά, τσ' ἐγὼ νὰ σᾶς 'μιλήσω.
Ὅλον τὸν κόσμ' ἀμέτε με τσ' ὅλον γυρίσετέ με,
μὰ 'ς τῆς 'Αττάλειας τὸ στενὸ ἐτσεῖ νὰ μὴ μὲ πᾶτε,
γιατ' ἔχω μάναν τσ' ἀδερφὴ τσαὶ θὰ μὲ λυπηθοῦνε ».
Μ' αὐτοὶ γιὰ τὸ γινάτι του (2) ἐτσεῖ τὸν ἐπεράσαν.
Ἡ ἀδερφὴ τοῦ 'μίλησε τσ' ἡ μάνα του τοῦ λέγει·
« Τούτ' ν' 'ποῦ μοῦ 'λεγες, Πορφυρῆ, τοῦτα ν' ποῦ μοῦ 'καυκήσου; »
« Σώπα, μάνα μου, τσαὶ μὴν κλαῖς, μὴ βαργειανεστενάζεις,
ὅσον 'ποῦ νά 'βγω τὰ στενά, νὰ πιάσω τῆς ἁπλάδες
νὰ μὴ βρωμίσω τὰ στενά, ὁποῦ περνοῦ διαβάταις ».
Καθὼς ἀπόβγεν τὰ στενὰ τσ' ἤπγιασεν τῆς ἁπλάδες.
τοὺς γρόθους του 'πομάζεψε (3) τσ' ἤσπαν' τῆς ἁλυσίδαις·
'ς τὸ ἔμπα κόβγει χίλιους, 'ς τὸ ἔβγα δυὸ χιλιάδες,
εἰς τὰ κλωθογυρίσματα (4) μὴ (5) ηὗρε, μὴ ἐπῆρε.
Τὸν Κωσταντῖνον ἄφησε νὰ πά' καλὸν χαμπάρι,
αὐτιὰ τσαὶ μύταις ἔκοψε, τοῦ βασιλὲ τὰ στέλλει.
« Ὅρισ', ἀφέντη βασιλέ, ἕνα καλὸν πεσκέσι,
τσ' ἂν ἔχῃς τσ' ἄλλα πρόβατα, στεῖλε νὰ σοῦ κουρέψω ».

---

(1) ἀγριοσοιρίδια = ἀγριοχοίρους.
(2) γινάτι = πεῖσμα· ἡ λέξις τουρκική.
(3) 'πομάζεψε = συνέσφιξε, περιέστειλεν.
(4) κλωθογυρίσματα = τελευταίαν ἐπιθεώρησιν.
(5) μὴ = μήτε.

64. Ο ΣΕΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 1881

Μὲ τὴν καρδιάν, μὲ τὴν ψυχὴν τὰ χείλη μου θ' ἀνοίξω
τῆς Χίος τὴν καταστροφὴ νὰ καλαμογραφήσω (1).
Σ' τὰ χίλια ὀκτακόσια ἔτος ὀγδόντα ἕνα
πέρνω 'ς τὸ χέρι τὸ χαρτὶ μὲ τὴν θλιμμένη μπέννα,
τρεμουλιαστὰ τὴν ἐκρατῶ, τὴν συμφορὰ νὰ γράψω,
τὸν ἄδικόν της θάνατον ἀπὸ καρδιᾶς νὰ κλάψω.
Ἦταν' ἡμέρα Κυριακή, 'ς τῆς 'κοσιδυὸ τοῦ Μάρτη,
μέγας σεισμὸς ἐγένηκε, Τσεσμὲ καὶ Χιὸς ἐχάθη.
Ἦταν ἡ ὥρα μιάμιση μετὰ τὴν μεσημβρία,
ἀρχίζ' ἡ Χίος σείεται μ' ὅλα της τὰ χωρία·
ἀκοῦν τὴν γῆν μουγκρολογᾶ καὶ πέφτουν τὰ ντουβάρια,
πλακόνει νηούς, πλακόνει νηαῖς, πλακόνει παλληκάρια·
μικροί, μεγάλοι τρέχανε 'ς τοὺς δρόμους νὰ γλυτώσουν,
καὶ οἱ τοῖχοι ἐπέφτανε καὶ τοὺς καταπλακόνουν ;
Ὅλοι, φτωχοὶ καὶ πλούσιοι καὶ καλομαθημένοι,
μέσα 'ς τ' ἀγιάζι 'ξενυχτοῦν, γυμνοὶ κι' ἀνεζωσμένοι.
Ὅσοι κι' ἂν ἐγλυτώσανε τοὺς θώριες λυπημένους,
ἐκλαῖγαν καὶ 'θρηνούσανε διὰ τοὺς σκοτωμένους.
Κλαῖν ἡ μανάδες τὰ παιδιά, καὶ τὰ παιδιὰ μανάδες,
κλαῖνε καὶ ἡ καλόπαντραις γιὰ τοὺς καλούς των ἄντρες.
Ντηλέγραφος ἐχτύπησε 'ς ὅλη τὴν οἰκουμένη,
σώσετ', ἀδέρφια Χριστιανοί, τὴν Χίον τὴν καμένη !
Εὐτὺς 'ντηλεγραφήσανε Τουρκίαν καὶ Ῥωσσίαν,
Γαλλίαν καὶ 'Αμερικήν, Προυσσίαν καὶ 'Αγγλίαν,
καὶ ἡ Αὐστρία τό 'μαθεν, 'Αθῆναι κ' ἡ 'Ιταλία,

(1) καλαμογραφήσω = περιγράφω.

ὅλοι ἐβοηθήσανε 'ς τὴν Χίον τὴν ἀθλία.
Οἱ σκαπανεῖς οἱ Ἕλληνες ἦρθαν καὶ 'βοηθήσαν
μὲ τὴν καρδιά, μὲ τὴν ψυχὴ ὅλους ὑπερασπίσαν·
καθὼς ἐστείλαν καὶ γιατροὺς δώδεκ' ἀφ' τῆς 'Αθήναις,
καὶ δωρεὰν τὰ γιατρικὰ εἰς τὸν λαὸν τὰ δίναν.
Διακόσοι ναῦται 'βγήκανε 'πὸ μέσ' ἀφ' τὰ βαπόργια,
τὰ σώματα ἐβγάζανε 'πὸ μέσ' ἀφ' τὰ βιράνια(1),
τὰ λαβωμένα σώματα τὰ 'βάζαν 'ς τὰ βαπόργια,
'ς τὴν Σμύρνην τὰ πηγαίνανε διὰ νὰ τὰ γιατρέψουν.
'Αλλονοῦ χέργια κόφτανε κι' ἀλλονοῦ τὰ ποδάργια,
μὰ 'κεῖνα τὰ μικρόπαιδα, ἄχου! τὰ καϋμένα,
'ποῦ 'βγάζαν τὰ κορμάκια των καὶ ἤτανε λυωμένα!...
Δὲν ἤσασθε νὰ βλέπετε τί θρῆνος 'ποῦ 'χε γείνει,
κορίτσια 'ποῦ σκοτώθησαν, ὄμορφα 'σὰν τοῖς κρῖνοι,
ὅλα βιράνι 'γένηκαν, τσαρσιὰ καὶ μαχαλάδες,
ἄνθρωποι 'σκοτωθήκανε πεντέμιση χιλιάδες·
κ' ἐννηὰ χιλιάδες ἀδερφοὶ ἤτανε λαβωμένοι,
διακόσιοι 'Οθωμανοὶ 'ς τὸ Κάστρο φονεμμένοι,
σαράντα πέντε Τούρκισσαις ἤτανε 'ς ἕνα σπίτι,
καὶ διάβασμα ἐκάνανε εἰς τὴν 'δικιά των πίστι.
'Εκεῖ 'ποῦ ἐδιαβάζανε ἡ κατακαϋμέναις
τὸ σπίτι τῆς ἐπλάκωσε τῆς κακομουργιασμέναις.
Δὲν ἤσαστε νὰ βλέπετε μέσ' 'ς τὰ νεκροταφεῖα,
'ποῦ 'βάζαν δέκα σώματα ἀντάμα 'ς ἕνα μνῆμα·
ἄνθρωποι γενναιόκαρδοι τὰ μνήματα ἐσκάβγαν,
χωρὶς 'ξεφτέργια καὶ Σταυρὸ ἐπγαίναν καὶ τοὺς 'θάγβαν.
Ὦ Χίος μου περίφημη! 'ποῦ ἤσουν ζηλεμμένη,
καὶ τώρα ἐκατήντησες μαύρη καὶ μαραμμένη!
Ποῦ ἔμειναν τὰ ἄνθια σου; ποῦ πά' ἡ ὁμορφιά σου;

(1) βιράνια = ἐρείπια. Ἡ λέξις τουρκική.

ποῦ πήγαν' οἱ ἀνθρῶποί σοι καὶ τὰ ὑπάρχοντά σου,
Εἴκοσι καὶ ὀχτὼ χωριὰ ξεχωριστ' ἀφ' τὸν Κάμπο
μαζὶ κι' ἡ Χώρα χάλασε καὶ ὅλος ὁ Βροντάδος...
Ἐχάλασε καὶ ὁ Τσεσμὲς μὲ τόσ' ἄλλα χωρία,
ἐχάλασαν τ' Ἀλάτσατα κι' ἡ Κάτω-Παναγία.
Ὦ Χίος μου περίφημη! Ἀνατολῆς τὸ ἄστρο,
ἐχάλασ' ἡ καθέδρα σου, τὸ παλαιό σου Κάστρο!
Θεὲ μεγαλοδύναμε! ὤχ! κάμε ἐσπλαχνία,
λυπήσου τ' ἀναμάρτητα καὶ τὰ μικρὰ παιδία.
Θεὲ μεγαλοδύναμε! καὶ πᾶψε τὴν ὀργήν σου
ἀπὸ τὸν φοβερὸ σεισμὸν καὶ δῶσε τὴν εὐχήν σου.
Θεὲ μεγαλοδύναμε! καὶ πᾶψε τὸν θυμό σου,
κι' ἀπὸ τὸν φοβερὸ σεισμὸ γλύτωσε τὸν λαό σου.
Θεὲ μεγαλοδύναμε! μεγάλο τὄνομά σου,
φύλλο δὲν πέφτ' ἀφ' τὸ δενδρὶ δίχως τὸ θέλημά σου.

---

65. ΟΙ ΑΡΑΒΕΣ

Ὦ Παναγιὰ τῶν Ἀγριδιῶν (1), ποῦ 'σαι κάτω 'ς τὰ ὄρη,
σὰν ἤρταν τσαὶ σὲ κούρσεψαν τῶν καραβιῶν οἱ Μῶροι (2)
πῶς δὲν τοὺς ἐκοντάρευγες νὰ πᾶν κονταρεμμένοι,
μόνον τούς 'φητσες τσ' ἔφυγαν μ' ἀσῆμι φορτωμένοι;
Τσαὶ πῶς δὲν τοὺς ἐβούλιαντζες νὰ πᾶνε κατὰ κράτος,

(1) Ὄνομα θέσεως, ἔνθα ὑπῆρχε ναὸς τῆς Παναγίας· ἐντεῦθεν καὶ τὸ ὄνομα «Ἡ Παναγιὰ τῶν Ἀγριδιῶν».

(2) Μῶροι = Ἄραβες, οἱ Μαῦροι.

μόνον τούς 'φητσες τσ' ἔφυγαν τσαὶ πᾶν μὲ τὴ χαρά τως;
Μήπως τσαὶ σοῦ ἐφταίξαμεν τσ' εἴμαστ' ἁμαρτημένοι
τσαὶ γιὰ δ' εὐτὸ τὸ ἔκαμες νά 'μεστε πικραμμένοι;
Πῶς δὲν τοὺς ἐκοντάρευγες τοὺς ἄγριους τοὺς Μώρους
ποῦ 'κοψαν τοὺς τσουροῦδές μας(1) σὰν σκύλους μέσ' 'ς τοὺς δρόμους,
ὁποῦ μᾶς 'πῆραν τσ' ἥσφαξαν τσ' ἅρπαξαν τὰ παιδιά μας,
'ποῦ 'σφαξαν τῆς μανάδες μας, 'ποῦ 'πῆραν τὰ καλά μας.
Πιστεύγομ', Παναγία μου, πῶς θά 'ρτῃ μι' ἄλλ' ἡμέρα,
νὰ φέξῃ τσαὶ γιὰ λόγου μας χαρούμενη ἡμέρα.

---

66. Ο ΜΙΚΡΟΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Ὁ Κωσταντῖνος ὁ μικρός, ὁ Μικροκωσταντῖνος
ἄλογον ἐστράτευγε(2), ἀγύμνη τοῦ πολέμου·
μαθάνει το νὰ περπατῇ, μαθάνει το νὰ τρέχῃ,
μαθάνει το νὰ δέχεται τὸν ὄχλον τοῦ πολέμου.
Μά 'ρτέν του νὰ σκανταλιστῇ καὶ νὰ χιλιμουντρήσῃ·
τοῦ βασιλὲ ἡ κάμαρα τρίτον ἐπῆγε κι' ἤρτε.
Κάπου πολέμους κάμνουσι, κάπου χώρα χαλιέται.
Μήτε πολέμοι γίνονται, μήτε χώρα χαλιέται,
τοῦ Κωσταντῆ ὁ μαῦρος εἶν', πόλεμον ἐθυμήθη.
Ἀμῆτε νὰ τὸν φέρετε τὸν Κωσταντῆ 'μπροστά μου.
Πᾶσιν δώδεκα ἄρχοντες καὶ τριάντα σουμπασάδες(3),

(1) τσουροῦδές μας = τοὺς πατέρας ἡμῶν.
(2) ἐστράτευγε = ἐγύμναζε, τὸν ἵππον διὰ κανονικὴν ὁδοιπορίαν.
(3) σουμπασάδες = ἀξιωματικοί.

φεύγουν καὶ πᾶν καὶ 'βρίσκουν τον 'ς τὸ φᾶ 'ς τὸ πγεῖ καὶ 'κᾶτο.
« Ὥρα καλή σου, Κωσταντῆ ». — « Καλῶς τοὺς ἀφεντάδες ».
« Ἔλα, κυρίτση Κωσταντῆ, κι' ὁ βασιλὲς σὲ θέλει ».
« Καὶ τί μὲ θέλ' ὁ βασιλὲς τώρα τὸ μεσημέρι ; »
« Ἄντε, κυρίτση Κωσταντῆ, κι' ὁ βασιλὲς σὲ θέλει ».
« Μπὰς θὲ νὰ γένῃ πόλεμος, νὰ πάρω τ' ἅρματά μου,
ἢ μὲ ζητᾷ γιὰ θάνατο νὰ πάρω σάβανά μου ; »
« Καλὸν κακὸν, βρὲ Κωσταντῆ, ἔπαρε σάβανά σου ».
Σαράντα πῆχες ἤβαλε 'ς τὴν μέση του ζωνάρι,
ἄλλαις σαραντατέσσεραις 'ς τὸν νῶμόν του τὸ ρίχτει
καὶ παίρνει κι' εἰς τὸ χέρι του δενδρὶ ξερριζωμένο,
καὶ παίρνει κι' εἰς τὸ ἄλλο του σπαθὶ ξεγυμνωμένο.
Ὡς τὸν εἶδε ὁ βασιλὲς τρομάρα τὸν ἐπιάσε,
δίχως χειμῶνα ἤτρεμε, δίχως κρυῶμα μαργόνει,
καὶ δίχως πονοκέφαλο τὴν κεφαλή τ' ἐπόνε,
καὶ μὲ τὸ στόμαν ἤλεγε· « 'Σ τοὺς σταύλους τὸν ἀμᾶτε,
ὁποῦ 'ν' οἱ μαῦροι νηστικοὶ κι οἱ λύκοι λυσσιασμένοι
μπὰς καὶ τὸν κατελύσουνε πριχοῦ μᾶς καταλύσῃ.
Κι' ὡς οἱ μαῦροι τὸν εἶδασι αἷμαν ἐκατουρῆσαν,
κι' ὡς οἱ λύκοι τ' ἀκούσανε ἐπέσαν κ' ἐψοφῆσαν·
μά' νας μαῦρος παληόμαυρος, πολλῶν χρονῶν κοντριάρης
ἐκεῖνος ἀντιστάθηκε, τὸν Κωσταντῆ νὰ φάῃ.
'Απὸ τὸν αὔτιν (1) τόν 'πιασε καὶ χάμαι τὸν τινάζει,
καὶ σὰν ἀρνὶ τὸν ἔγδαρε κι' ἄχερα τὸν γεμίζει·
ἀπὸ τὸν αὔτιν 'πῆρέν τον τοῦ βασιλὲ τὸν δίνει.
« Ὅρισ', ἀφέντη βασιλέ, βασιλικὸ πεσκέσι ! (2)
ἂν δὲν τιμᾷς τοὺς ἄρχοντας, τίμα τοὺς ἀντρειωμένους,
γιατὶ σὲ 'γδέρνουσι κ' ἐσὲ κι' ἄχερα σὲ γεμίζουν ».
« Ἄντε καλό σου, Κωσταντῆ, κι' ἄντε καλό σου, ρήγα,

(1) 'Απὸ τὸν αὔτιν = ἀπὸ τὸ ὠτίον.
(2) πεσκέσι = δῶρον. Ἡ λέξις τουρκική.

καὶ ν' ἀναβαίν' ἡ πάγα σου (1) χίλι' ἄσπρα τὴν ἡμέρα,
χίλι' ἄσπρα κ' ἕναν ἄλογο χρυσοπεταλωμένο ».

---

67. ΟΙ ΑΡΙΘΜΟΙ

Ἕνα Θεὸν δοξάζομεν, μιὰν Παναγιὰν φιλοῦμε,
καὶ χώρια νὰ κοιμούμαστε μεγάλον πρᾶμμαν εἶνε.
Δύο μάτια κλίνεις, λυγερή, καὶ δυὸ καρδιαῖς μαραίνεις,
κ' ἕνα κορμάκι τυραννεῖς, καὶ τί καλὸ κερδαίνεις ;
Τρία χρόνια εἰς τὴν φυλακὴ μὲ 'βάλανε κ' ἐμένα
τρεῖς ὥραις μοῦ φανήκανε, πουλί μου, γιὰ τὰ σένα.
Τεσσαρουκάντουνος (2) σταυρὸς κρέμεται 'ς τὸ λαιμό σου,
ὅλοι μεθοῦνε μὲ κρασὶ κ' ἐγὼ μὲ τὸν καμμό σου.
Πέντε λεμόνια ἤκοψα, κόρ', ἀφ' τὴν λεμονιά σου,
ἐδιάλεξα 'ποδιάλεξα πάλι τὴν ἀφεντειά σου.
'Σ τὰ ἓξ ἀπ' ἔξω ἤβλεπα τὴν νοστιμάδα 'πό' 'χεις
τὴν νοστιμάδα τὴν πολλή, 'ποῦ θὰ μὲ θανατώσῃς.
Ἑφτά 'χεις τὰ φρύδια τὰ ζευτά, τὰ 'μάτια τὰ μεγάλα,
θὲ νὰ μὲ κάμουν ν' ἀρνηστῶ τῆς μάνας μου τὸ γάλα.
Ὀχτὼ τ' 'Οχτώβρι τὸ πουλὶ 'ποῦ κελαδεῖ καὶ λέγει
πὼς τὸ 'ταιράκι τού 'χασε καὶ πά' νὰ τὸ γυρεύγῃ.
Ἐννιὰ βολαῖς ἂν παντρευτῇς καὶ δέκα νὰ χηρέψῃς,
λεύτερος θὲ νὰ κάθωμαι ὥστε νὰ μὲ γυρέψῃς.
Δεκάριζε τὰ λόγια σου, λέγε τα δέκα δέκα

(1) πάγα σου = ὁ μισθός σου. Ἡ λέξις ἰταλική.
(2) τεσσαρουκάντουνος = τετράγωνος.

μπὰς καὶ τὰ σώσῃς ἑκατὸν καὶ πάρῃς με γυναῖκα.
Τὰ *εἴκοσί* μου δάχτυλα χεριῶν καὶ ποδαριῶν μου
τρέμουν τὰ βαργειορρίζικα ὅνταν σὲ εἶδ' ὀμπρός μου.
Τριανταφυλλιὰ τριαντάκλωνη, τριάντα θεριὰ καὶ δράκοι
τριάντα τὸ τριγυρίσανε τ' ἄδολό σου κορμάκι.
Σαράντα 'ργυαῖς τὴν ἔσκαψα τὴν γῆ τὴν μαρμαρένια
νὰ βάλω τὴν ἀγάπη μου τὴν μαργαριταρένια.
Πενῆντα 'μέραις ἤπλεκα σύρμα μὲ τὸ μετάξι
νὰ φέρω τὴν ἀγάπη μου 'ς τὴν πρωτινήν της τάξι.
Ἑξῆντα ὅλαις μαχαιργιαῖς ἡ μιὰ 'πάνω 'ς τὴν ἄλλη
νὰ φᾶνε τὸ κορμάκι μου, ἂν ἀγαπήσω ἄλλη.
Ἑβδομηντάκλωρο δενδρί, 'ψηλό μου κυπαρίσσι,
ὅνταν σὲ 'δοῦν τὰ 'μάτια μου, τρέχουνε σὰν τὴν βρύση.
Ὀγδόντα κάτεργα 'ρχουνται ἀπὸ τὴν Ἐγγλιτέρρα
νὰ γράψουνε τὰ κάλλη σου, χρουσῆ μου περιστέρα.
Ἐνενῆντα χρυσᾶ φλουριὰ σοῦ στέλλω γιὰ σημάδι
καθὼς κ' ἕνα βενέτικο, ἄλλος νὰ μὴ σὲ πάρῃ.
'Σ τὰ *ἑκατὸν* τὸ ναὶ θὰ πῇς καὶ ὄχι πλέον τ' ὄχι,
κ' ἡ μάνα σου ἡ ἴδια θὲ νὰ μᾶς στεφανώσῃ.

68. Η ΜΑΥΡΙΑΝΗ

Τρεῖς ἄρχοντες ἐκάθουνταν σὲ μιὰ καλὴ ταβέρνα.
Ἐκεῖ 'ς τὸ φᾶ ἐκεῖ 'ς τὸ πιὲ ἀθθι[6]ολαῖς (1) ἐφέρα·
ἕνας διᾶται (2) 'ς τὸ σπαθὶ καὶ ἄλλος 'ς τὸ χατζάρι,
διᾶται καὶ τῆς Μαυριανῆς, γιὰ τὴν καλήν του λέει·
« Ὡς εἶν' ὁ ἥλιος καθαρὸς καὶ τὸ φεγγάρι ἄσπρο,
ἔτσ' εἶν' καὶ 'μόνα ἡ Καλὴ καθάρια ἀπ' ἄλλον ἄντρα ».
Ἕνας ἀπ' τοὺς συντρόφους του κι' ἀπὸ τὴν συντροφιά του
ἀντιλόθη (3) κι' εἶπέν του κι' ἤκαψεν τὴν καδριάν του.
« Ἐμπρός σου παίζει καὶ γελᾷ κι' ὀπίσω σου δανείζει ».
« Ἀρχόντισσά 'ν' κι' ἂς χαίρεται, πλούσια 'νε κι' ἂς δανείζῃ ».
« Καλὸν νὰ δάνειζε φλουρί, νὰ δάνειζε λοάρι
κι' ἂς μὴν ἐδάνειζε φιλί, ποῦ δὲν τὸ ζάρ' (3) ὁ κόσμος,
κι' ἂν θέλῃς καὶ σὺ Μαυριανή, ἂν θέλῃς νὰ πιστεύσῃς,
ἄμ' ἄλλαξε τὰ ροῦχά σου καὶ βάλ' ἀσπροχιονᾶτα,
ἄλλαξε καὶ τὸν μαῦρό σου καὶ βάλε τ' ἄλλη σέλλα
κι' ἄμε 'ς τὴν μαυλογειτονιά (5), 'ποῦ εἶν' οἱ μαυλιατάδες
ζήτα ψωμί, ζήτα κρασί, ζήτα τα[γ]ὴ (6) τοῦ μαύρου,
ζήτα καὶ κόρην ὄμορφη ἀντάμα της νὰ μείνῃς ».
« Ἐδῶ φαή, ἐδῶ κρασί, ἐδῶ ταὴ τοῦ μαύρου ».
« Ἐδῶ κόρη δὲν ἔχομεν ἀντάμα της νὰ μείνῃς·
εἶν' ἡ Καλὴ τοῦ Μαυριανῆ, μ' ἀμέτρητα τὸ δίνει ».

(1) ἀθθι[6]ολαῖς = ὁμιλίας, παρελθόντα γεγονότα κλπ.
(2) διᾶται = διηγεῖται.
(3) ἀντιλόθη = ἀντέκρουσεν, ἀνήρεσεν.
(4) δὲν τὸ ζάρ' = δὲν τὸ συνηθίζει.
(5) μαυλογειτονειά. Ἡ συνοικία, ἔνθα ἐνδιαιτῶνται αἱ δημόσιαι, διεφθαρμέναι γυναῖκες.
(6) τα[γ]ὴ = χόρτον, τροφὴν τοῦ ζῴου.

« 'Αμέτε φέρετέ μού την κι' ἀμέτρητα τὰ δίνω ».
'Εφίλαν την κ' ἐρώταν την, φιλᾷ κι' ἀνερωτᾷ την·
« Πές μου, Καλήτσα μου, νὰ ζῇς, 'πές μου, Καλή μου, νά 'σαι,
ἀπὸ τὸν ἄντρα σ' ὡς ἐμὲ ποιὸς εἶν' ποιὸ παλληκάρι; »
« 'Σ τὰ κάλλη κάλλιος εἶσαι σύ, ς' τὰ πλούτη πλούσιος εἶσαι,
μὰ πάλι 'ς τὴν παλληκαριὰ κάλλιος εἶν' ὁ 'δικός μου ».
Καὶ μέσα τὰ μεσάνυχτα, δυὸ ὥραις πρὶ' νὰ φέξῃ,
ὁ μαῦρός του χιλιμουντρᾷ κ' ἐκείν' ἐγνώρισέν τον.
« Διάβαινε, ξένε, διάβαινε, γιατὶ μοῖρα δὲν ἔχεις·
ὁ μαῦρός μας χιλιμουντρᾷ, ὁ Μαυριανῆς εἶν' κι' ἦλθε ».
« Μωρὴ σκύλα, μώρ' ἄνομη, καὶ 'νέγελοιο (1) τοῦ κόσμου,
τὸν μαῦρό μας ἐγνώρισες κι' ἐμένα γιατί ὄχι; »
'Βγάλει ἀργυρομάχαιρο ἀπ' τ' ἀργυρὸ φηκάρι
κι' ἤκοψε τὸ κεφάλι της, 'ς τῆς μάνας της τὸ πά[γ]ει.
« Ὅρισε πάρε το αὐτὸ τῆς κόρης σ' τὸ κεφάλι,
γυναῖκαν κι' ἄλλην πεθερὰν πειά μου (2) δὲ θὲ νὰ κάμω ».

---

69. Ο ΦΘΟΝΟΣ

Δυὸ λυγεραῖς κοιλοπονοῦν, μιὰ νύφη κι' ἀνδραδέρφη.
'Σ τὴν ἀνδραδέρφη τρέξανε κι' ἡ δεκαοκτὼ μαμῆδες,
'ς τὴν νύφη, τὸ ξενούτσικο, ἡ Παναγιὰ κι' ὁ Γυιός της.
Ἡ ἀντραδέρφη 'γέννησε ὄφιο (3) μὲ δυὸ κεφάλια,

(1) 'νέγελοιο = ἀναγέλοιο, περίγελως.
(2) πειά μου = πλέον, εἰς τὸ ἑξῆς.
(3) ὄφιο = ὄφιν.

ἡ νύφη, τὸ ξενούτσικο, χρυσὸν υἱὸν τὸν 'κάμε·
μὰ 'κείνη σκύλα πεθερά, ἡ σκύλα συμπεθέρα
παίρνει τῆς νύφης τὸ παιδί, πά' το τῆς ἀνδραδέρφης
καὶ τὸ παιδὶν ὠμίλησε τριῶν ἡμερῶν 'ς τὴν κούνια.
« Τοῦτο τὸ γάλα 'νε πικρόν, τῆς μάνας μου 'ν' τὸ μέλι,
τῆς μάνας μου 'νε ζάχαρη, 'ποῦ πίνουν οἱ ἀγγέλοι,
ἀμῆτέ με τῆς μάνας μου, γιὰ πάω ἀπατός μου (1) ».

70. Ο ΕΞΗΝΤΑΡΙΚΟΣ ΓΑΜΟΣ

Ὅλ' ἡμέρα ἐθέριζα ὅλον βορηᾶ καὶ νότο
καὶ τὸ βραδὺ τὸ ἔδενα 'ς ἕνα κλωνὶ χορτάρι,
εἰς τὸ ραβδὶ τὸ 'πέρναγα 'ς τὸ σπίτι καὶ διαβαίνω,
'βρίσκω την τὴν γυναῖκά μου ἀρνάκι μαγειρεύει,
κι' ἤπλωσα ὁ κακόμοιρος νὰ 'δῶ ἂν εἶν' 'ψημένο,
καὶ τὴν χουλιάραν ἥρπαξε, μοῦ δίγει δυὸ 'ς τῆς πλάταις,
μοῦ ἔσπασεν ὀχτὼ πλευριαῖς καὶ δυὸ ραχοκοκάλαις.
« Ἄντε, γέρο γάϊδαρε,
κερατοφορτωμένε,
κι' ὅνταν μαγειρεύγω 'γώ,
στέκα ἔξω ἀπ' ἐδῶ·
κι' ὅνταν μαγειρεύγ' ἀρνάκι,
στέκ' ἀπ' ἔξ' ἀφ' τὸ σοκάκι (2)·

(1) ἀπατός μου = μόνος μου.
(2) σοκάκι = δρόμον, ὁδόν. Ἡ λέξις τουρκική.

κι' ὅνταν ἔχω μουσαφίρη (1),
ἔμπα πλύνε τὸ ποτῆρι·
κι' ὅνταν εἶμαι μ' ἄλλον ἄντρα,
στέκα εἰς τὴν κάτω σκάλα».

---

71. Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ἅγιε μου Γιώργ', ἀφέντη μου, ἀσημοκαβαλλάρη,
ἁρματωμένος μὲ σπαθὶ καὶ μ' ἀργυρὸ κοντάρι!
σὰν ἅγιος εἶσαι 'ς τὴ θωριά, σὰν ἅγιος 'ς τὴ θεότη·
περικαλῶ σε σῶσέ μας, ἀφέντη στρατιώτη.
Θεργιὸ 'χομε 'ς τὸν τόπον μας μέσα 'ς ἕνα πηγάδι,
ἀνθρώπους τὸ ταγίζομεν κάθε πρωῒ καὶ βράδυ·
μιὰ 'μέρα δὲν τοῦ 'δώκαμε ἄνθρωπο νὰ δειπνήσῃ
σταλιὰ νερὸ δὲν ἄφηκε τὴν χώρα νὰ ποτίσῃ.
Ἂς παίξωμεν τὰ μπουλετιὰ (2) κι' ὅτινος θέλ' ἂς πέσῃ
νὰ στείλῃ τὸ παιδάκι του τοῦ ληονταριοῦ πεσκέσι.
Κ' ἐξέπεσεν τὸ μπουλετὶ μιᾶς βασιλοπούλας,
ὁποῦ τὴν εἶχ' ἡ μάνα της μόνη καὶ μοναχοῦλα.
Ὁ βασιλὲς σὰν τό 'κουσε τοῦτον τὸν λόγον εἶπε·
« Ὅλο τὸ βιός μου πάρτε το, μὰ τὸ παιδί μ' ἀφῆτε ».
Πολὺς λαὸς 'μαζώχθηκε ἐμπρὸς 'ς τὸν βασιλέα.
« Σὰν δὲ στέλλῃς τὴν κόρη σου, θὰ στείλωμεν ἐσένα ».
« Στολίσετε τὴν κόρη μου ἀτίμητα πετράδια,

(1) μουσαφίρη = ξένον, ξενιζόμενον. Ἡ λέξις τουρκική.
(2) μπουλετιά = κλήρους.

ἀτίμητα κι' ὁλόχρυσα κι' ὅλο μαργαριτάρια,
ξαναστολίσετέ την κι' ἀμέτε των γιὰ νύφη
κι' ἀμέτε των τοῦ λιονταριοῦ τοῦ σκύλου νὰ δειπνήσῃ ».
Πολὺς λαὸς συνάχθηκε νὰ τὴν ἐπά' 'ς τὴν βρύση·
δὲν τό 'λπιζ' ἡ βαρυόμοιρη πὼς θὰ ξαναγυρίσῃ,
κ' ἔβγαλεν ἀφ' τὸν κόρφον της ὁλόχρυσ' ἀλυσίδα
καὶ 'πιάσαν καὶ τὴν δέσανε 'ς τοῦ πηγαδιοῦ τὰ χείλια.
Μ' ἄγης Γιώργης σὰν τό 'κουσε τρέχει νὰ τὴν γλυτώσῃ,
ἀφ' τὸν πικρό της θάνατον νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ.
'Απὸ μακρυὰ τὸν ἐθωρεῖ κι' ἀπὸ κοντὰ τοῦ λέγει·
« Φύγε, ξενάκι μ.', ἀπ' ἐδῶ νὰ μὴ σὲ φᾶ' κ' ἐσένα
τοῦτο τὸ ἄγριο θεργιό, 'ποῦ θὲ νὰ φᾶ' κ' ἐμένα ».
« Λιγάκι θῶ νὰ κοιμηθῶ 'ς τὰ γόνατά σ' ἀπάνω,
κ' ἐγὼ σκοτόνω τὸ θεργιὸ κι' ἀφ' τὸ κακὸ σὲ βγάνω ».
Σηκώθηκ' ἀνατολικὰ καὶ κάμνει τὸν σταυρό του,
μιὰ κονταριὰ τοῦ 'τίναξε κ' ἔκοψε τὸν λαιμό του·
πάλι ξαναδευτέρωσε, τοῦ δίγει μέσ' 'ς τὸ στόμα
κ' ἔκαμεν τόσην ταραχὴν 'ς τῆς πέτραις κι' εἰς τὸ χῶμα,
καὶ πάλι ξαναχτύπησε καὶ τὸ θεργιὸ σκοτόνει,
κι' ἡ κόρη ἀπ' τὸν φόβο της φωνάζει· « Ἅγιε Γιώργη ! »
Ἅγιος Γιώργης σὰν τό 'κουσε πολὺ τοῦ 'καλοφάνη,
« Ποῦ τό 'βρες, κόρη, τ' ὄνομα καὶ ποῦ τ' ἀνεθηβάζεις ; » (1)
« Σὰν ἤπεσες νὰ κοιμηθῇς 'ς τὰ γόνατά μου 'πάνω,
ἤρτε 'να περιστέρι
καὶ 'βάσταν τίμιον σταυρὸ εἰς τὸ δεξί του χέρι,
καὶ μέσα ἔγραφ' ὁ σταυρὸς « Νὰ ζήσῃ ἅγιος Γιώργης
καὶ ὁποῦ πιστεύγει εἰς αὐτὸν ποτὲ δὲν τελειόνει ».
« Ἄμε, κόρη μου, 'ς τὸ καλό, ναί, ἄμε 'ς τοῦ κυρουροῦ σου
καὶ 'πέ του πῶς τοῦ 'χάρισα σήμερον τὴν ζωήν σου ».
« 'Πέ μου, ξενάκι μου, νὰ ζῇς, τί λέγουν τ' ὄνομά σου ;

(1) ἀνεθηβάζεις = ἐνθυμεῖσαι.

νὰ κάμῃ ὁ πατέρας μου κάλεσμα τσ' ἀφεντειᾶς σου ».
« Ἅγι' Γιωργάκη λέγομαι, ἀπὸ τὴν Καισαρεία·
παρὰ νὰ κάμῃ κάλεσμα ἂς χτίσῃ ἐκκλησία
κι' εἰς τὴν μέση τῆς ἐκκλησιᾶς ἄλογον καββαλλάρη,
ἁρματωμένον μὲ σπαθὶ καὶ μ' ἀργυρὸ κοντάρι·
'ς τὴν δόξα κι' εἰς τὴν δύναμι ὁποῦ σ' ἀναθηβάζω,
ὁποῦ σκοτόνει τὸ θεργιό, τὸν δράκον τὸν μεγάλο ».
Καὶ 'δὲ χαρὰ 'ποῦ 'γένηκε 'ς ἐκεῖνο τὸ παλάτι,
νὰ τὴν ἐπᾶνε τοῦ θεργιοῦ καὶ πάλιν 'πίσω νά 'ρτῃ!
Χρυσῆ κορδέλλα 'πήρενε καὶ τὰ μαλλιά της δένει,
καὶ 'δὲ χαρὰ 'ποῦ γίνηκε 'ς ὅλην τὴν οἰκουμένη.

---

72. ΤΟ ΝΕΡΑΝΤΖΟΦΙΛΗΜΑ

Τρέχει τοῦ Λύκου τὸ νερό,
τρέχει καὶ παρατρέχει
καὶ σταλαρισμὸ δὲν ἔχει.
Θαυμάζομαι τὸ κρυὸ νερό,
τὸ νεραντζοφίλημα,
ἀπόθε καταιβαίνει
νεραντζοφιλημένη.
'Απ' ἐγκρεμνὸ γκρεμνίζεται,
τὸ νεραντζοφίλημα,
σὲ περιβόλι 'μπαίνει
νεραντζοφιλημένη.
Ποτίζει δένδρα καὶ κλαδιά,

τὸ νεραντζοφίλημα,
δένδρη καὶ λεμονίτσαις,
'γειά, χαρά σας, κοπελλίτσαις.
Νά 'ἡ μία μου λεμονιά,
τὸ νεραντζοφίλημα,
'ς τὴν ἄμμο φυτεμμένη
νεραντζοφιλημένη.
Κάμνει φύλλα σύρμα μάλαμμα,
τὸ νεραντζοφίλημα,
λεμόνι σύρμ' ἀσῆμι,
κάμε, κόρη, ἐλεημοσύνη.
Ὅγοιος τὸ κόψει κόβγεται,
κι' ὅγοιος τὸ φά' πεθαίνει,
ἄχ, νεραντζοφιλημένη.
Ἐγ' ἂς τὸ κόψω κι' ἂς κοπῶ,
τὸ νεραντζοφίλημα,
ἂς τὸ φάγω κι' ἂς ποθάνω,
πγειά μ' ἀγάπη νὰ μὴν κάμω.

ΤΟ ΜΥΡΟΛΟΓΙ
ΤΗΣ
ΠΑΝΑΓΙΑΣ

73. ΤΟ ΜΥΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Ἤρτεν ἁγιὰ Σαρακοστή, τῆς Παναγιᾶς ἡμέραις,
'ποῦ λὲν τὸ *Κύρι' ἐλέησον* καὶ τῆς *Τιμιωτέραις*.
Ὅγοιος τὸ λέγει σώνεται, κι' ὅγοιος τ' ἀκού' ἁγιάζει,
ὅπου τὸ λέγει τρεῖς φοραῖς μέσ' 'ς τὸν παράδει' 'πάγει.
« Ἔλα τὸ λέγομεν καὶ 'μεῖς, μήπως κ' ἐμεῖς σωστοῦμεν ».
Κάτω 'ς τὰ Γεροσόλυμα εἰς τοῦ Χριστοῦ τὸν τάφον,
ἐκεῖ κάθετ' ἡ Δέσποινα μόνα καὶ μοναχή της
τὴν προσευχή της ἤκαμνε γιὰ τὸν μονογενῆ της,
ἀκού' βρονταῖς καὶ ταραχαῖς καὶ σύχισαις μεγάλαις,
ἀνοίγει τὸ παράθυρο νὰ τῆς κτυπήσ' ἀγέρας,
βλέπει τὸν οὐρανὸ θολὸ καὶ τ' ἄστρα βουρκωμένα,
καὶ τὰ σημάδια τ' οὐρανοῦ ἄνω κάτω 'στρεμμένα.
Καὶ πάλι ξανασυντηρᾷ καὶ πάλιν ξαναβλέπει
κι' ἀφ' τὴ δεξιά της τὴν μεργιὰ τὸν ἅγιο Γιάννη βλέπει.
Ἡ Παναγιὰ τὸν ἀρωτᾷ, ἡ Παναγιὰ τοῦ λέγει·
« Ἄγιε μου Γιάννη, Γιάννη μου, καὶ μαθητὴ τοῦ γυιοῦ μου,
μπὰς κ' εἶδες τὸν χρυσόν μου γυιὸν καὶ σὸν τὸν 'δάσκαλόν σου ; «
« Ὤχου, κυρά μ' δασκάλισσα, πῶς νὰ σοῦ τ' ἀρχινήσω ;
δὲν ἔχω στόμα νά σ' τὸ 'πῶ, χείλη νά σ' τὸ 'μιλήσω,

μήτε καδριά μου τὸ βαστᾷ νὰ σοῦ τ' ὁμολογήσω·
βλέπεις το τὸ μαντῆλί μου ὁποῦ 'νε 'ματωμένο ;
βαστῶ καὶ εἰς τὸ χέρι μου μαλλιὰ τῆς κεφαλῆς του ».
Κι' ἡ Δέσποινα σὰν τό 'κουσε, ἤπεσε λιγωμένη·
σταμνὶ νερὸ τὴν περεχοῦν καὶ τριὰ κανιᾶ (1) 'πὸ μόσχο
τέσσερ' ἀπὸ ῥοδόσταμο νὰ σώσῃ νὰ συφ[νε]φέρῃ (2).
Σὰν ἤσωσε καὶ σύφφερε, τὸν πρῶτον λόγο λέγει·
« Ἂς ἔρτ' ἡ Ἄννα κι' ἡ Μαργιὰ κι' ἡ ἄλλ' ἡ Ἐλισάβετ,
καὶ τοῦ Προδρόμ' ἡ ἀδελφὴ καὶ τοῦ Λαζάρ' ἡ μάνα
κι' ἀντέστ' [ν]ὰ 'πᾷ τὸν εὕρωμεν πριχοῦ μᾶς τὸν χαλάσουν,
πριχοῦ τὸν βάλουν 'ς τὸν σκεντζὲ καὶ μᾶς τὸν περουνιάσουν ».
Ἐσώσανε κ' ἐπήγανε αἱ πέντ' ἁγιαῖς τοῦ κόσμου,
ἡ στράτα δάκρυα 'γέμισε κ' οἱ τράφοι μυριολόγια
καὶ τὰ σγουρά των τὰ μαλλιὰ τὸν ἥλιο ἐθαμπώναν·
ἐκεῖ ζευγᾶς τῶν ἀπαντᾷ κ' ἔκαμνε ζευγάρι·
« Πές μας, νὰ ζῇς, καλὲ ζευγᾶ, εἶδες ἐδῶ φουσᾶτο ;
Εἶδες φουσᾶτο περισσὸ καὶ περισσαντρειωμένο,
εἶδές τον τὸ χρυσό μου γυιὸ ἐξάγκωνα δεμένο ; »
Κ' ἐκεῖνος ὁ κακοζευγᾶς τὰ γέλια τὸν ἐπῆραν,
« Ἐσὺ κ' ἂν ἔχασες υἱγιόν, ἄμε καὶ γύρευγιέ τον ».
Ἡ Δέσποινα σὰν τ' ἄκουσεν ἤπεσε λιγωμένη,
σταμνὶ νερὸ τὴν περεχοῦν καὶ τριὰ σταμνὶ ἀπὸ μόσχο,
τέσσερ' ἀπὸ ῥοδόσταμο νὰ σώσῃ νὰ συφφέρῃ.
Σὰν ἔσωσε καὶ σύφφερε, τὸν τέτοιον λόγον λέγει·
« Ζευγᾶ μου, τὰ βουδάκια σου νὰ γείνουν ἀσκαθάροι,
νὰ λυέσαι νὰ τὰ κυνηγᾷς ἀφ' τὸ ταχὺ ὡς τὸ βράδυ,
κι' αὐτὸ τὸ σπάρμα 'ποῦ 'σπειρες σκουλήκια νὰ φυτρώσου,
νὰ κάτσουν 'ς τὸ κεφάλι σου, νὰ φᾶν' τὸν ἐμυαλό σου ».
Ἐσώνανε κι' ἐπγαίνανε αἱ πέντ' ἁγιαῖς τοῦ κόσμου,

(1) κανιᾶ = κανᾶ, πήλινα ἀγγεῖα.
(2) συ[νε]φέρῃ = συνέλθῃ.

ἡ στράτα δάκρυα 'γέμινε κ' οἱ τράφοι μυριολόγια
καὶ τὰ σγουρά των τὰ μαλλιὰ τὸν ἥλιο ἐθαμπώναν·
ἐκεῖ βοσκὸς τῶν ἀπαντᾷ καὶ 'βόσκανε προβάτια·
« Πές μου, νὰ ζῇς! καλὲ βοσκέ, εἶδες ἐδῶ φουσᾶτο;
Εἶδες φουσᾶτο περισσὸ καὶ περισσαντρειωμένο;
εἰδές τον τὸν χρυσόν μου γυιὸν ἐξάγκωνα δεμένο; »
'Εκεῖνος ὁ καλὸς βοσκὸς τὰ δάκρυα τὸν ἐπῆραν.
« Ὤχου, κυρὰ δασκάλισσα, πῶς θὰ σοῦ τ' ἀρχινήσω;
[δ]ὲν ἔχω στόμα [ν]ὰ σοῦ 'πῶ καὶ χείλ' [ν]ὰ σοῦ 'μιλήσω,
μήτε καδριά μου τὸ βαστᾷ νὰ σοῦ τ' ὁμολογήσω,
μὰ πάλι σὰν μ' ἐρώτησες ἂς μή σ' ἀπογυρίσω.
Βλέπεις το 'κεῖνο τὸ βουνό, 'ποῦ 'νε 'ψηλὸ καὶ μέγα,
'πό' 'χει τὴν γερανιὰ κορφὴ τὴν πράσινη παντιέρα;
'Εκ' ἔχουν τὸν υἱγιοῦκά σου οἱ σκύλοι οἱ Ἑβραῖοι,
σὰν κλέφτη τὸν ἐπιάσανε, σὰν πόρνον τὸν κρατοῦνε,
'σὰν νὰ 'χώρισ' ἀντρόγυνον ἔτσι τὸν τυραννοῦνε ».
Ἡ Δέσποινα σὰν τό 'κουσε ἤπεσε λιγωμένη·
σταμνὶ νερὸ τὴν περεχοῦν καὶ τριὰ κανὶ' ἀπὸ μόσχο,
τέσσερ' ἀπὸ ῥοδόσταμο νὰ σώσῃ νὰ συφφέρῃ·
Σὰν ἔσωσε καὶ σύφφερε τὸν τέτοιον λόγον λέγει·
« Βοσκέ μου, τὰ προβάτια σου χιλιάσου, νὰ μυργιάσουν,
τό 'να νὰ κάμνῃ τέσσερα, τ' ἄλλο νὰ κάμνῃ πέντε,
καὶ τ' ἄλλο, τὸ μικρότερο, νὰ κάμνῃ δέκα πέντε·
κι' αὐτὴ ἡ βέργα 'ποῦ βαστᾷς νὰ γείνῃ ἀσημένια,
γιὰ νὰ κουμπίζ' ἡ νηότη σου ἡ μαργαριταρένια ».
'Εσώσανε κ' ἐπγαίνανε ἡ πέντ' ἁγιαῖς τοῦ κόσμου,
ἡ στράτα δάκρυα 'γέμινε κ' οἱ τράφοι μυργιολόγια
καὶ τὰ σγουρά των τὰ μαλλιὰ τὸν ἥλιο ἐθαμπώνα.
'Εδίψασεν ἡ Δέσποινα κ' ἐκούμπησε 'λιγάκι,
κ' ἐκεῖ ὅπου ἀκούμπησε εὑρέθ' ἕνα βρυσάκι,
κ' ἔβρεξε τ' ἀχειλάκι της μ' ἕνα κουκκὶ παμπάκι.

'Σ τὴν στράταν ὁποῦ πηγαίναν, 'ς τὸ διάβα 'ποῦ περνοῦσαν,
ἐκεῖ χαρτσιᾶς(1) τῶν ἀπαντᾷ, χαρτσιᾶς μὲ τὰ παιδιά του,
χαρτσιᾶς μὲ τὴν γυναῖκά του κ' ἡ μαυροφαμελλιά του.
« Πές μου, νὰ ζῇς, καλὲ χαρτσιᾶ, ἦνταν αὐτὰ 'ποῦ κάμνεις ; »
« Ἐβρηοὶ μοῦ παραγγείλανε καρφιὰ γιὰ νὰ τῶν κάμω,
ἐκεῖνοι μοῦ 'παν τέσσερα κ' ἐγὼ πέντε τῶν κάμνω ».
« Γιὰ 'πέ μου, 'πέ μου σύ, χαρτσιᾶ, ἦνται τὰ κάμουν ὅλα ; »
« Τὰ δυὸ 'ς τὰ δυό του γόνατα, τὰ δυὸ 'ς τὰ δυό του χέργια
καὶ τό 'να, τὸ φαρμακερό, εἰς τὴν καρδιά του μέσα ».
« Χριστέ, ἂς καγῇ τ' ἀμόνι του, νὰ 'ξάψῃ τὸ σφυρί του,
σὰν 'ποῦ πετᾷ ἡ πεταχτὴ ἔτσι κ' ἡ κεφαλή του,
ποτέ του 'ς τὸν αἰῶνά του ποτ' ἀχυλιὰ μὴν κάμῃ,
ποτέ του 'ς τὸν αἰῶνά του νὰ μὴ ψωμοχορτάσῃ ».
'Εσώσανε κ' ἐπγαίνανε εἰς τοῦ λῃστὴ τὴν πόρτα·
'βρίσκουν τῆς πόρταις σφαλιχταῖς καὶ τὰ κλειδιὰ παρμένα
καὶ τὰ παραθυράκια του σφιχτὰ μανταλωμένα.
'Η Δέσποινα 'γονάτισε εἰς τοῦ λῃστὴ τὴν πόρταν.
« Ἄνοιξε, πόρτα τοῦ λῃστή, καὶ πόρτα τοῦ Πιλάτου,
καὶ πόρτα τοῦ Παράνομου, ἄνοιξε νά 'μπω μέσα ».
'Η πόρτα ἀπὸ τὸν φόβο της εὑρέθη στυλωμένη
καὶ τὰ παραθυράκια των ἐξεμανταλωθῆκαν·
'πάγει ἀπάνω Παναγιά, κανένα δὲν γνωρίζει,
μ' ἀφ' τὴν δεξιά της τὴν μεργιὰ τὸν ἅγη Γιάννη βλέπει,
« Ἅγιε Γιάννη, Γιάννη μου, καὶ μαθητὴ τοῦ γυιοῦ μου,
δεῖξέ μου τὸν χρυσό μου γυιὸν γιατὶ δὲν τὸν γνωρίζω ».
« Δὲν ἔχω στόμα [ν]ὰ σοῦ 'πῶ, χείλη [ν]ὰ σοῦ 'μιλήσω,
οὔτ' ἡ καδριά μου τὸ βαστᾷ νὰ σοῦ τὸ 'μολογήσω,
μὰ πάλι σάν μ' ἐρώτησες, νὰ μή σ' ἀπογυρίσω.
Βλέπεις τον 'κεῖνον τὸν χλωμόν, τὸν χλωμομαραμμένον,
ὅπου τὸν ἔχουν οἱ Ἐβργοὶ ἐξάγκωνα δεμένον,

(1) χαρτσιᾶς=χαλκιᾶς, χαλκεύς.

κ' ἐβγάλαν του τὸ κάλυμμα καὶ τοῦ 'βαλαν 'γκαθένιον,
τοῦ 'βγάλαν καὶ τὸ φόρεμα καὶ τοῦ 'βαλαν βατένιο ;
Αὐτὸς εἶνε ὁ γυιοῦκάς σου καὶ 'μένα δάσκαλός μου».
« Γιὰ κλίνε κλίνε, γυιοῦκά μου, κλίνε νὰ σὲ φιλήσω,
νὰ σὲ φιλήσω μιὰν καὶ δυὸ κ' ἔπειτ' ἂς ξεψυχήσω.
Ποῦ 'νε σσοινιὰ νὰ κρεμαστῶ, γκρεμὸς νὰ 'πά' 'γκρεμίσω,
ποῦ 'νε ποτάμι σύθθολο νὰ 'πά' νὰ ξεψυχήσω ; »
'Απηλογᾶται ὁ Χριστὸς μὲ ζαχαρένιο στόμα·
«Μάνα μου, ἂν πνιγῇς ἐσύ, θὲ νὰ πνιγῇ ὁ κόσμος,
μάνα μ', ἂν γκρεμισθῇς ἐσύ, θὰ γκρεμνισθῇ ὁ κόσμος·
Ἔπαρε τὴν ὑπομονὴν γιὰ νὰ 'πομέν' ὁ κόσμος,
ἄμε, μάνα μ', 'ς τὸ σπίτι μας κι' ἄμε 'ς τὸ γονικό μας,
στρῶσε χαμηλοτράπεζο νὰ φᾶν' ἡ πικραμμέναις,
βάλε κρασὶν εἰς τὸ γυαλὶ κι' ἀφρᾶτο παξημάδι,
νὰ φᾶνε μάναις γιὰ παιδιά, καὶ τὰ παιδιὰ γιὰ μάναις,
καὶ τὸ μεγάλο Σάββατο 'ποῦ θὰ χτυποῦν ἡ πάγκαις,
ὁποῦ θ' ἀκούσῃς σήμαντρα, ὅπου θὰ 'κοῦς καμπάναις,
τότε καὶ σύ, μανίτσα μου, νά 'χῃς χαραῖς μεγάλαις».

74. ΕΤΕΡΟΝ ΜΥΡΟΛΟΓΙ

Τώρα 'ν' ἁγιὰ Σαρακοστή, τώρα 'ν' ἁγιαῖς ἡμέραις,
'ποῦ λειτουργοῦν ἡ ἐκκλησιαῖς, 'ποῦ ψάλλουν οἱ παπάδες,
'ποῦ λὲν τὸ *Κύρι'*, *ἐλέησον* καὶ τ' ἅγιον 'Βαγγέλιο,
'ποῦ 'κεῖ 'ς τὰ Ἱεροσόλυμα, εἰς τοῦ Χριστοῦ τὸν τάφο,
ἐκεῖ δέντρον δὲν ἤτανε καὶ δέντρ' ἐφανερώθη.
Τὸ δέντρον ἦταν ὁ Χριστὸς κι' οἱ κλῶν' οἱ 'Αποστόλοι,
τὰ φύλλα 'ταν οἱ Μάρτυρες κι' ἡ ρίζαις οἱ Προφῆταις,
'ποῦ 'προφητεύγαν κι' ἤλεγαν γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ πάθη,
γιὰ τοῦ Χριστοῦ τ' ἀφέντη μας καὶ τοῦ μονογενῆ μας.
Ἡ Παναγιὰ ἐκάθουντο μόνα καὶ μοναχή της,
τὴν προσευχήν της ἔκαμνε γιὰ τὸν μονογενῆ της.
Κ' ἐκεῖ 'ποῦ προσευχούντανε κ' ἔκαμνε τὸν σταυρό της,
ἀκού' φωναῖς καὶ ταραχαῖς καὶ σύγχυσαις μεγάλαις,
'βγαίνει νὰ 'δῇ τὸν οὐρανόν, νὰ 'δῇ 'ς τὴν γειτονειά της,
βλέπει τὸν οὐρανὸν θολόν, τ' ἄστρα βουρκωμένα
καὶ τὸ φεγγάρι τὸ λαμπρὸ 'ς τὸ αἷμα βουτημένο.
Βλέπ' ἀπ' ἐδῶ, βλέπ' ἀπ' ἐκεῖ, βλέπει τὸν ἅγη Γιάννη
βλέπει τὸν Γιάννη κι' ἤρχουντον κλιαμένον, βρουχισμένον
καὶ 'βάσταν κι' εἰς τὸ χέρι του μαντῆλι 'ματωμένον.
« Γιάννη μου, 'πὸ ποῦ ἔρχεσαι καὶ ποῦ 'ν' ὁ δάσκαλός σου;
ποῦ ἄφησες τὸν γυιοῦκά μου κ' ἔρχεσαι μοναχός σου; »
« Δὲν ἔχω στόμα νά σ' τὸ 'πῶ, χείλη νά σ' τὸ 'μιλήσω,
μήτ' ἡ καρδιά μου τὸ βαστᾷ νὰ σοῦ τ' ὁμολογήσω ».
« Κάμε, Γιάννη μου, νὰ τὸ 'πῇς, κάμε νὰ τὸ 'μιλήσῃς·
πέτρ' ἂς γεν' ἡ καρδοῦλά σου νὰ μοῦ τ' ὁμολογήσῃς ».
« Βλέπεις ἐκεῖνο τὸ βουνί, τὸ μαυρορραχνιασμένον;
Ἐκεῖ τὸν ἔχουν οἱ Ἑβροὶ 'πιστάγκωνα δεμένον ».

Ἡ Παναγιὰ σὰν τό 'κουσε ἔπεσε κ' ἐλιγώθη,
μυρωδικὰ ραντίζουν την καὶ μόσχους ἀπὸ ἄνθη,
ἀπ' ἄνθη καὶ τριαντάφυλλα ὥστε νὰ συνεφέρῃ·
κι' ἀπήντης ἐσυνέφερε παρακαλεῖ καὶ λέγει·
« Ἄς ἔρτ' ἡ Μάρθα καὶ Μαριὰ κι' ἡ ἄλλη Ἐλισάβε
καὶ τοῦ Προδρόμου ἀδερφὴ καὶ τοῦ Λαζάρ' ἡ μάνα
νὰ 'πᾶμε νὰ τὸν εὕρωμε πριχοῦ τὸν ἐσταυρώσου,
πριχοῦ τοῦ βάλουνε καρφιὰ καὶ τὸν ἐθανατώσου ».
Ἐπῆραν τὸ στρατὶ στρατί, στρατὶ τὸ μονοπάτι
καὶ τὸ στρατὶ τοὺς ἔβγαλε 'ς ἕνα μικρὸ σπιτάκι
καὶ λέ' ἡ Μάρθα τῆς Μαριᾶς· « Νὰ πιῶ νερὸ 'λιγάκι,
νὰ βρέξω τ' ἀχειλάκι μου, 'ποῦ 'νε πικρὸ φαρμάκι ».
Ἐκεῖ 'τονε Ἀτσίγγανος μαζὶ μὲ τὰ παιδιά του,
μαζὶ μὲ τὴν γυναῖκά του, μ' ὅλην τὴν φαμελλιά του.
« Ὥρα καλή, Ἀτσίγγανε, καὶ τί 'ν' αὐτὰ 'ποῦ κάμνεις; »
« Καρφιὰ μοῦ παραγγείλανε οἱ σκύλοι οἱ Ἑβραῖοι·
μοῦ 'παν νὰ κάμω τέσσαρα, μὰ γὼ πέντε τοὺς κάμνω ».
« Πές μου, νὰ ζῇς, Ἀτσίγγανε, καὶ ποῦ θὰ τοῦ τὰ βάλουν; »
Τὰ δυὸ 'ς τὰ δυό του γόνατα, τὰ δυὸ ς' τὰ δυό του χέργια,
τὸ ἄλλο, τὸ φαρμακερό, εἰς τὴν καρδιά τ' ἀπάνω ».
« Ποτέ, ποτέ σ', Ἀτσίγγανε, ποτ' ἀχιλιὰ (1) μὴ κάμῃς
ποτὲ 'ς τὴν τραχηλίτσα σου 'ποκάμισο μὴ βάλῃς! »
Πῆραν ἐπῆραν τὸ στρατί, στρατὶ τὸ μονοπάτι,
καὶ τὸ στρατὶ τοὺς ἔβγαλε εἰς τοῦ Λῃστὴ τὴν πόρτα.
« Ἄνοιξε, πόρτα τοῦ Λῃστοῦ, καὶ πόρτα τῶν λῃστάδων! »
Κλωτσιὰν τῆς πόρτας δίνει της κι' ἀξάνοιχτη εὑρέθη,
βλέπ' ἀπ' ἐδῶ, βλέπ' ἀπ' ἐκεῖ, βλέπει τὸν μονογυιόν της·
βλέπει τον καὶ τὸν εἶχανε εἰς τὸν σταυρὸν ἐπάνω,
κάμνει καρδιὰν τὸν ἐρωτᾷ, κάμνει καρδιὰν τοῦ λέγει·

(1) ἀχιλιὰ = στάκτη ἐν τῇ ἑστίᾳ.

« Ποῦ 'νε βουνὸ νὰ κρεμαστῶ, ποῦ 'νε γκρεμὸς νὰ πέσω ;
ποῦ 'νε μαχαῖρι κοφτερὸ ν' ἀδικοθανατέψω ; »
« Βουνό, γκρεμὸ γιατί ζητᾷς ; μαχαῖρι γιατί θέλεις ;
ἐδῶ βουνὸ δὲν χρειάζεται, οὐδὲ μαχαῖρι θέλει·
ἐδῶ χρειάζετ' ὑπομονὴ γιατ' ὁ Θεὸς τὸ λέγει.
Πάρε, Γιάννη, τὴν μάνα σου, καί, μάνα μου, τὸν υἱγιό σου,
καὶ ἀμέτε νὰ προσεύχεστε μέσα εἰς τὸ κελλί σου,
νὰ τριμερήσῃ ὁ καιρὸς ὁπό' 'χ' ὁ Θεὸς γραμμένα
ὁπ' ἀπὸ 'πάνω στέκεται ὅλο κοντὰ 'ς ἐμένα.
Βάλε κρασὶν εἰς τὸ γυαλὶ κι' ἀφρᾶτο παξημάδι,
νὰ φᾶτε 'λίγο, μάνα μου, μήπως καρδιά σου 'γειάνῃ ».
Ἐπῆραν τὸ στρατὶ στρατὶ κι' εἰς τὸ κελλὶν ἐπῆγαν,
τὴν προσευχήν της ἔκαμνε, τὴν προσευχή της κάμνει.
Τὸ τρίμερον ἐπέρασεν, τὸ τρίμερον τῆς πίκρας,
κι' ἦρτεν τὸ τετραήμερον, ἡ πρώτη ἡ ἡμέρα,
ἡμέρα ἡ χαρμόσυνος, ὁποῦ 'ν' χαραῖς καὶ γέλια.

ΠΟΙΜΕΝΙΚΑ

75. ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΟΥΡΑΝ ΤΩΝ ΠΡΟΒΑΤΩΝ

« Ἔ! παιδιὰ 'δικά μας, τσομπανόπουλα,
ἐλᾶτε νὰ κουρέψωμεν τὰ 'γίδια τουτανὰ
τοῦ Γιώργη τὸ κοπάδι 'ποῦ χιλιάσανε ».
Ἤμπεν ἡ Χελιὰ(1) 'μπροστὰ κ' ἐπρογκίσανε(2)
κ' ἀπ' ὀπίσ' ἡ Ποντικιὰ(3) κ' ἐπρογκίσανε.
« Ἔ! παιδιά μου κουρευτάδες, γιὰ ἐλάτενε κοντά,
συναχθῆτε ὅλοι νὰ τὰ βάλωμε 'μπροστά! »
Συναχθήκανε κοντὰ καμμιὰ τριανταριά.
« Ξεδιαλέξτεν τοὺς μικροὺς νὰ μᾶς κουβαλοῦν ».
Δεκοχτὼ νομᾶτοι ἐκουρεύτανε
καὶ δώδεκα μικροὶ κουβαλούσανε.
Γιὰ κουβαλῆτε, βρὲ παιδιά, δὲν προκάμνετε πειά;
ἂς κόβγουν τὰ ψαλλίδια σας καὶ κρηᾶτα, μὴ λυπεῖστε,
προστάξετενε τ' ἀφεντικὸ νὰ φέρῃ γιὰ νὰ πιοῦμε.

(1) Χελιά. Ὄνομα προβάτου ἢ αἰγός.

(2) ἐπρογκίσανε = προεχώρησαν.

(3) Ποντικιά. Ὄνομα προβάτου ἢ αἰγός. Οἱ ποιμένες ἐν Χίῳ εἰς ἕκαστον τῶν προβάτων καὶ αἰγῶν δίδουσιν ἀνὰ ἓν ὄνομα, ἄλλο μὲν συμφώνως μὲ τὸ χρῶμα αὐτοῦ, ἄλλο δὲ ἐκ τοῦ κέρατος, ὅπερ φέρει κ.τ.λ. Εἶνε δὲ ἄξιον σημειώσεως ὅτι πᾶν πρόβατον ἢ αἰγίδιον, ὅπερ καλεῖται ὀνομαστί, προσέρχεται πρὸς τὸν ποιμένα. Σειρὰν δὲ τοιούτων ὀνομάτων καταχωρίζομεν ἀμέσως κατωτέρω:

α') *Ὀνόματα Αἰγῶν.* Χελειός. Λαλαδάτη. Τσούμπα. Λιδανή. Φωκή. Λαόπος. Καστανή. Τσαγγάτη. Ἀσπροκουτέλα. Φατσομύτα. Πουλιαρή. Χελειολιδανή. Μασχαλάτη. Χελειομέργα. Ψαρή. Ξυνή. Παχνάτη. Καντυλεριά. Μονοκέρα. Καυλάτη. Μονοβύζα. Τσουμπάτη. Κοριῶσα. Μαυρολαίμα. Ξυνάτη. Καυλοκεράτη. Στραβοκεράτη. Ἀσπρομούτσουνη.

β') *Προβάτων.* Μουζουρή. Ἀσπροκάνα. Μώρα. Μαυρομμάτα. Καυσαλή. Χελειομούζουρον. Τρεβλοκάνα. Φοινικιάρικη. Τσεπριά. Κερατσούλα. Μαυροκάνα. Φυρή. Γαλανή. Σκεφαρδάτη. Πετζουλή. Καπουλάτη. Παχνόρραχη. Διπλάτη.

« 'Αμέσως, βρέ, κ' ἐγὼ 'μαι 'δῶ, καὶ νά ρακὴ νὰ πγῆτε,
κάμνετε τὴ δουλειά, καὶ κρηᾶς μὴ λυπηθῆτε ».
« 'Αφ' τὴν ζέστην τὴν πολλὴ δυὸ 'ρωστήσανε
κι' ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν σκάση ἑκατουρήσανε ».
« Έ, παιδιά, ἔχετεν' ἀκόμη πολλά ; »
« 'Απάνω-κάτω καμμιὰ τρακοσαριά ».
« Θολώστενε τὰ 'μάτια νὰ γλιγορέψωμεν ».
« 'Ετελειώσαμενε, παιδιά, κρασὶ ραντίσετέν τα,
γεμίστεν τ' ἅρματα τὰ τριά, χάϊ! χούϊ! χά! ντάν, ντάν! »
« 'Εχίλιασές το τὸ 'μαντρί, νὰ τὸ διπλοχιλιάσῃς,
νὰ δώσ' ὁ Θηὸς κι' ἡ Παναγιὰ νὰ τὸ διπλομυριάσῃς ».
« Γιὰ φέρνε μας ἐδῶ φαγί, κρεᾶτα καὶ πιλάφια,
νὰ φάγωμε μὲ τὴν καδριά, κρασὶ πολὺ νὰ πιοῦμε
νὰ φύγωμε μὲ 'γειά, χαρά, τὰ κτήματα (1) νὰ 'διοῦμε! »
« Έντε νὰ τὰ μυριάσῃς, νὰ τὰ διπλομυριάσῃς ».
« Βάλετε τοῦ Παπάνου, τοῦ Παπάνου, τοῦ Βαρβάτου
χαρόφαλλα, τριαντάφυλλα αὐτουνοῦ τοῦ Τραγάτου (2),
χαρόφαλλα 'ς τὰ κέρατα καὶ βγιόλλαις μυρωδάταις,
νὰ καμαρώσῃ μιὰ καὶ δυὸ 'ς τὸ μόσκο, 'ς τὰ λουλούδια,
καὶ 'πῆτε κι' εἰς τ' ἀφεντικὸ 'παινετικὰ τραγούδια ».
« 'Εσένα, Γιώργη, πρέπει σου χιλιὰ σφακτὰ νὰ βλέπῃς (3),
μὲ χίλι' ἀργυροκούδουνα νὰ τὰ λαλῇς, νὰ πρέπῃς (4)·
'π' ὄνταν σειστῇς καὶ λυγιστῇς καὶ κάτσῃς 'ς τὸ προσκάμνι (5),
λαλοῦν οἱ δοῦλοι ἐμπροστά, τ' ἀφεντικ' ἀπ' ὀπίσω,
τὸ πγειὸ καλὸ καλὸ σκυλὶ μέσα 'ς τὴν μέση 'μπαίνει·
'π' ὄνταν σειστῇς καὶ λυγιστῇς, κ' ἐμπῇς 'ς τὸν ἀρμεγῶνα,

(1) κτήματα = τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἶγας· ἐπίσης δὲ καὶ *σφακτὰ* ὀνομάζονται.
(2) Παπάνου-Βαρβάτου-Τραγάτου. 'Ονόματα σφακτῶν.
(3) βλέπῃς = διατηρῇς, βόσκῃς, ἔχῃς.
(4) πρέπῃς = νὰ φαίνησαι ἐπιδεικτικῶς.
(5) προσκάμνι = κάθισμα, ἐφ' οὗ κάθηνται ὅταν ἀλμέγωσι τὰ ζῷα.

μέσα καδριά σου χαίρεται, ψυχή σου καμαρόνει,
'ποῦ πάλι ξαναπρέπει σου χίλιαις χιλιάδες νά 'χῃς
καὶ πεντακόσιαις φορεσιαῖς ἀργυροκεντημέναις,
νὰ ντύνεσ' ἀ ξεντύνεσαι, ν' ἀλλάζῃς νὰ ξελλάζῃς,
νὰ κουβαλῇς ἐδῶ κ' ἐκεῖ πρόβατα, κι' εἰς τὴν χώρα,
νὰ πιάνῃς εἰς τὰ χέργια σου χίλια φλουριὰ τὴν ὥρα».

---

76. Ο ΠΟΙΜΗΝ ΚΑΙ ΟΙ ΛΗΣΤΑΙ

Βασίλης βλέπει πρόβατα, Βασίλης βλέπει 'γίδια,
Βασίλης ἐπαράβοσκε ἐμπρὸς 'ς τὸ μονοπάτι.
Περνοῦν καὶ πᾶν κ' εὑρίσκουν τον σαράντα πέντε κλέφταις,
σαράντα ὅλον ἄρματα κ' ὅλο σπαθιὰ 'ζωσμένοι·
«Βασίλη, φέρε μας τυρί, Βασίλη, φέρε γάλα!»
«Τί; νὰ σᾶς φέρω 'γὼ τυρί! τί! νὰ σᾶς φέρω γάλα!»
«'Σ τὴν πίστι μας, 'ς τὴν ἄρμα μας, Βασίλη, μὴ φοβᾶσαι».
«Πιάνει καὶ δένει τὰ σκυλιὰ μὲ δεκοχτ' ἁλυσίδαις,
ψιλὴν σφυρίτσαν ἤριζεν ὅσον τὴν ἐνταγιάντα (1),
ἁρμάθια 'ρμάθια (2) τρέχανε τὰ 'γίδια εἰς τὴν μάντρα
μιὰ μονοβύζαν ἤρμεξεν κι' ἐννηὰ 'ρμεγοὺς ἐπιᾶσε (3),
κι' ἄλλην διβύζαν ἤρμεξεν κι' ἄλλους ἐννηὰ ἐπιᾶσε,
καὶ 'φάγαν κ' ἐχορτάσασι κ' ἐπόμεινέν των κι' ὅλα·
κι' ἀπῆς (4) ἐφάγαν τὸ τυρὶ καὶ ἤπιασιν τὸ γάλα,

(1) ἐνταγιάντα = ἠδύνατο. Ἡ λέξις τουρκική.
(2) ἁρμάθια 'ρμάθια = κατὰ ὁρμαθόν, σειράν, ἐν γραμμῇ.
(3) ἐπιᾶσε = ἐγέμισεν.
(4) κι' ἀπῆς = καὶ ἀφοῦ.

σφίγγουν, φιλαγκωνίζον τον (1) κι' ἐμπρός των τὸν ἐβάλαν.
« Παρακαλῶ σας, βρὲ παιδιά, παρακαλιὰν μεγάλην,
νὰ λύσετε τὰ χέρια μου νὰ παίξω τὸ παγιαῦλι (2) ».
Καὶ τὸ παγιαῦλιν ἤλεγε ἀνθρωπινὴ λαλίτσαν
« Βρὲ ποῦ 'σαι, σκύλα Ξουβεριά, δὲν τρῶς τὴν ἁλυσίδα,
καὶ σύ, Δαιμονοσκούλουκο, γιατί δὲν τὴν ἐσπᾷς ; »
Καὶ τὸ Δαιμονοσκούλουκο ἐμπῆκε μιὰ κ' ἐβγῆκε,
κ' ὅνταν ἦρτ' ἡ Ξουβεριὰ μηδ' ηὗρε μηδ' ἀφῆκε.

---

77. Η ΠΙΣΤΗ ΣΥΖΥΓΟΣ

Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ μικρός, ὁ μικροπαντρεμμένος,
μικρὸς μικρὸς 'παντρεύγεται, μικρὸς παντρευλογᾶται·
μικρὸς ἦλθε τὸ μήνυμα νὰ πά' βαρὺ ταξεῖδι,
κ' ἡ κόρη 'ποῦ τὸν ἀγαπᾷ, καὶ 'ποῦ καλὸν τὸν θέλει,
κερὶ κρατεῖ καὶ φέγγει του, ποτῆρι καὶ κερνᾷ του·
τόσα ποτήρια τοῦ κερνοῦ τόσα λογιὰ τοῦ λέγει·
« Ἐσὺ μισεύγεις, Κωνσταντῆ, μὰ 'μένα 'ποῦ μ' ἀφίνεις ; »
« Ἀφίνω σε 'ς τῆς μάνας μου καὶ 'ς τὰ γλυκά μου ἀδέρφια.
Μάνα μου, τὴν γυναῖκά μου, πριχοῦ τοῦ δείπνου δείπνα την,
πρόγευμα 'πρόγευγέ την,
πριχοῦ τὸ βασιληόδερμα (3) 'στρωνέ της νὰ κοιμᾶται ».
Μὰ 'κείνη σκυλοπεθεριά, ἡ σκυλοσυμπεθέρα,
ἀντρίκια τὴν ἐξύρισε κι' ἀντρίκια τὴν ἐφόρεσε·

(1) φιλαγκωνίζον τον = τοῦ ἔδεσαν τὰς χεῖρας ὀπισθάγκωνα.
(2) παγιαῦλι = αὐλός, πλαγίαυλος.
(3) βασιληόδερμα = δύσις τοῦ ἡλίου.

φελὶ ψωμὶ τῆς ἔδωκε καὶ δεκοχτὼ κρομμύδια
καὶ 'ς τὸ βουνὶ τὴν ἔστειλε νὰ πά' νὰ βλέπῃ 'γίδια.
« Ἂν δὲ χιλιάσῃς τὸ μαντρί, μυριάσῃς τὸ μπεμπέτσι (1),
'ς τὸν κάμπον μὴ μπὰ κατεβῇς νὰ τὰ παραβοσκήσῃς ».
Θέλ' ὁ Θεὸς καὶ ἡ μοῖρά της, θέλει τὸ ῥιζικό της,
τ' ἀρνὶ ἀρνάκι ἔκαμε καὶ τὸ μπεμπέτσι πέντε.
'Σ τὸν κάμπον τὰ κατήβασε νὰ τὰ παραβοσκήσῃ,
δὲν εἶχε σίκλα γιὰ νερό, σχοινὶ νὰ τῶν 'νεσύρῃ·
'βγάλλει τὸ παπουτσάκι της καὶ κάμνει το σικλάκι,
κόβγει καὶ τὰ μπαλλάκια της καὶ κάμνει τα σχοινάκι.
'Εκεῖ 'φθασε ὁ ἄουρος 'ς τὸν μαῦρον καββαλλάρης.
« 'Ανέσυρε, κόρη, νερὸ νὰ πιῶ ἐγὼ κι' ὁ μαῦρος,
νὰ πιῶ ἐγὼ κι' ὁ μαῦρος καὶ τὰ λαωνικά μου ».
Σαράντα σίκλαις ἔσυρε, 'ς τὰ 'μάτια δὲν τὸν εἶδεν·
καὶ 'ς ταῖς ἄλλαις σαράντα τὰ δάκρυα τὴν ἐπῆραν.
« Ἤντα 'χεις, κόρη μου, καὶ κλαῖς καὶ βαργειανεστενάζεις;
ἂν εἶνε γιὰ τὸν κόπον σου, ἐγὼ νὰ σὲ πληρώσω ».
« Σαράντα σίκλαις ἔσυρα 'ς τὰ 'μάτια δὲν σὲ εἶδα,
ἀκόμη κι' ἄλλαις τόσαις, κ' ἐκείναις χάρισμά σου.
Ἄντρα εἶχα 'ς τὴν ξενητειὰ καὶ 'μοιάζει σὰν ἐσένα·
ἂν ἔλειπαν τὰ γένεια σου, ἤλεα 'κεῖνος ἤσουν ».
« 'Εγὼ τὸν ἔθαψα ἐκεῖ 'ς τὰ ξένα, ὁποῦ 'λιόμου (2),
κ' ἐγὼ θανὴν τοῦ πλήρωσα, κ' ἦλθα νὰ μοῦ τὴν δώσῃς,
κ' ἐγὼ φιλὶ τοῦ δάνεισα, θέλω νὰ μοῦ τὸ δώσῃς,
κ' ἐγὼ ψωμὶ τοῦ δάνεισα, κάμε νὰ μοῦ τὸ δώσῃς ».
« 'Εσὺ θανὴν τοῦ 'πλήρωσες, ἐγὼ νὰ σὲ πληρώσω,
ἐσὺ σάβανον τοῦ 'βαλες, ἐγὼ νὰ σοῦ τὸ δώσω·
ἐσὺ ψωμὶν τοῦ δάνεισες, ἐγὼ νά σ' τὸ γυρίσω·
μὰ σὺ φιλ' ἂν τοῦ δάνεισες, σύρε καὶ πάρ' τ' ὀπίσω ».

(1) μπεμπέτσι. Ἡ λέξις πεποιημένη ἐκ τοῦ « μπέ! μπέ! » τῶν προβάτων.
(2) 'λιόμου = περιηχόμην.

Καὶ ὁ μαῦρος ἐγονάτισε, ἀπάνω του τὴν 'πῆρε.
« Πέντε φλουριὰ βενέτικα σοῦ δίνω καὶ ἄφησέ μου,
νὰ ζῶ μὲ τὸ ζουμάκι μου, νὰ ζῶ μὲ τὴν τιμήν μου »
« Δικά μου εἶν' καὶ τὰ φλουριά, 'δική μου κι' ἡ τιμή σου,
γιατὶ σ' ἀφῆκα μὲ ψηφὶ καὶ σέ 'βρα χρυσωμένη ».

---

78. ΤΣΟΜΠΑΝΗΣ ΚΑΙ ΧΑΡΩΝ

Τσομπάνης βόσκει πρόβατα, τσομπάνης βλέπει 'γίδια,
κι' ἀνήβαινε κατήβαινε εἰς τὸ μαρμαροβοῦνι·
κουράστηκε κι' ἀκούμπησε 'ς τὴν μαρμαροκολώνα,
βλέπει τὸν Χάρον κι' ἤρχονταν καλὰ ἁρματωμένον.
« Ὥρα καλή, τσουμπάνη μου! » — « Καλῶς τὸν Χάροντά μου! »
« Τσουμπάνη, μ' ἔστειλ' ὁ Θεὸς νὰ πάρω τὴν ψυχήν σου ».
« Δίχ' ἀσθενειά, δίχ' ἀρρωστιά, ψυχὴν δὲν παραδίδω·
ἄντε νὰ πᾶ' σαρτάρωμεν κι' ὅγοιος νικήσ' ἂς πάρῃ ».
Παρασαρτάρει ὁ βουσκὸς καὶ πά' βήματ' ὀγδόντα,
παρασαρτάρ' ὁ Χάροντας καὶ πά' σαράντ' ἀχνάρια·
τσουμπάνης μετασάρταρε καὶ πά' ὀγδόντα πέντε.
« Φύγ' ἀπ' ἐμπρός μου, Χάροντα, κι' εἶσαι κουμπογιαννίτης ».
Μὰ Χάροντας τὸν ἔπιασεν, χαμαὶ τὸν γονατίζει.
« Χάροντα, σοῦ 'χωράτεψα, κ' ἐσὺ ἐπίστεψές το;
παρακαλῶ σε, ἄφης με, Χάροντα, τρεῖς ἡμέραις·
ἔχω τυρὶ ἀζύγιαστο καὶ πρόβατα 'ς τὴν στρούγκα (1).
Ἔχω γυναῖκα κι' εἶνε νηὰ καὶ θὰ τῆς παραγγείλω·
ἔχω παιδιὰ κι' εἶνε μικρά, λυποῦμαι νὰ τ' ἀφήσω ».
« Καὶ τὸ τυρὶ ζυγιάζουν το, τὰ πρόβατα πᾶν 'ς τὴν στρούγκα·

(1) στρούγκα. Τὸ μέρος, ἔνθα προφυλάττουσι τὰ πρόβατα.

πολλαῖς γυναῖκες 'ς τὸν ντουνιᾶ (1) χήραις καὶ 'παντρευγοῦνται.
πολλὰ παιδιὰ εἶν' ὀρφανά, κι' ἐκεῖνα κυβερνιοῦνται ».
Δεξιὰ βαρεῖ τὴν χαντζαριὰ καὶ παίρνει τὴν ψυχήν του.
Συχνὰ πυκνὰ τὴν ἐρωτᾷ, συχνὰ πυκνὰ τῆς λέγει·
« Τσομπάνη, ἔκλεψες ἀρνιά ; τσομπάν', ἤφαγες 'γίδια ; »
« Μηδὲ ἀρνάκια ἔκλεψα, μηδὲ 'γίδια ἔφαγα ».
'Σ τὴν ζυγαριὰν τὸν ἔβαλαν καὶ ἤβγεν δικηωμένος.

---

79. Ο ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΛΗΣΤΑΙ

Βασίλης βόσκει πρόβατα, Βασίλης βλέπει 'γίδια,
μήτε 'λίγα μήτε πολλά, ὀχτὼ ἐννηὰ χιλάδες.
'Σ τό 'να βουνὶ τυροκομᾷ, 'ς τ' ἄλλο στειροχωρίζει (2)
'ς τ' ἄλλο χύνει τὸν τσίρο του νὰ μὴν πνιγοῦν τ' ἀρνιά του.
'Απὸ μακρυὰ ἐνάντιασεν (3) σαράντ' ἁρματωμένους.
« Βασίλη, δέσε τὰ σκυλιὰ νά 'ρτωμ' νὰ φᾶμε γάλα ».
'Πγιάσ' ἔδεσεν τοὺς σκύλους του, ἔδεσεν τὰ σκυλιά του·
δένει τὴν σκύλ' 'Αναστασιὰ τὴν σκύλ' 'Ανθρωποφάσα,
δένει καὶ τὸ 'Φταμηνοσκούλουκο μὲ τρίδιπλαις ἁλυσίδαις.
« Βασίλη, φέρε μας τυρί, Βασίλη, φέρε γάλα ».
Καὶ μιὰ σφυρίτσαν ἤσυρε, ὅσην κι' ἂν ἐδυνάτο·
κουστούδια, κουστούδια (4) παγαίνασι τὰ πρόβατα 'ς τὴν μάντρα·
μιὰ μονοβύζαν ἤρμεξε κ' ἐννηὰ 'ρμεγοὺς γεμίζει,
ἄλλη διβύζαν ἤρμεξε κι' ἄλλους ἐννηὰ γεμίζει·

(1) ντουνιᾶ = κόσμον. Ἡ λέξις τουρκική.
(2) στειροχωρίζει = χωρίζει τὰ στεῖρα πρόβατα ἀπὸ τὰ ἔχοντα γάλα.
(3) ἐνάντιασεν = συνήντησεν.
(4) κουστούδια = ἀθροίσματα, μαζευμένα. Ἡ λέξις λατινική.

ἐκεῖ τοὺς φέρν' ἕναν τυρὶ μικρὸν σὰν ἀλωνάκι,
ἐφάγαν καὶ 'χορτάσασι κ' ἐπόμεινέν των κιόλα.
« Βασίλη, ποῦ 'ν' τὰ γρόσα σου, καὶ ποῦ 'νε τὰ φλουριά σου ; »
« Ἂ θέτε κρεᾶς, ἐπάρετε, κι' ἂ θέτε ἀρνιά, σᾶς δίνω,
γιατὶ ἐμὸν τὰ γρόσα μου οἱ κλέφταις μοῦ τὰ πῆραν ».
Πιάνουν σφιχτὰ καὶ δένουν τον, μαζί των τὸν ἐπῆραν.
« Παρακαλῶ σας, βρὲ παιδιά, παρακαλιὰν μεγάλη,
ἐπάρετε κι' ἀμέτε με σὲ μιὰν 'ψηλὴ ῥαχίτσα
καὶ λύσετε τὸ χέρι μου νὰ παίξω τὴν φλεβοῦρα(1),
ν' ἀφήκω 'γειὰν εἰς τὸ μαντρὶ καὶ 'γειὰν εἰς τὰ παιδιά μου
καὶ 'γειὰν εἰς τὴν γυναῖκά μου κ' εἰς τὰ πεθερικά μου ».
'Επῆράν τον καὶ 'πῆγάν τον σὲ μιὰν 'ψηλὴν ῥαχίτσα
κ' ἐλύσανε τὰ χέργια του κ' ἤπαιξεν τὴν φλεβοῦρα,
καὶ ἡ φλεβοῦρα ἤλεγεν ἀνθρωπινὴ λαλίτσα·
« Ἃ σκύλα, σκύλ' 'Αναστασιά, καὶ σκύλ' 'Ανθρωποφάσα,
καὶ σὺ 'Φταμηνοκούλουκο, δὲν σπᾶς τῆς ἀλυσίδαις ; »
'Ακόμ' ὁ λόγος ἤστεκε, πλακῶσαν τὰ σκυλιά του,
'πλάκωσ' ἡ σκύλ' 'Αναστασιὰ κ' ἡ σκύλ' 'Ανθρωποφάσα.
Ὅλους τοὺς κατελύσανε κι' ὅλους τοὺς 'χαρεμίσαν,
μά 'νας κοντός, κοντούτσικος μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι,
« Βασίλ', ἀπάντα τὰ σκυλιὰ νὰ μὴ μὲ φᾶν καὶ 'μένα,
ὀπό' 'χω μάλι(2) περισσὸ καὶ νὰ σοῦ τὸ χαρίσω ».
« 'Αφῆτέ τον τὸν δυστυχῆ, μὴ πά' νὰ τὸν ἐφᾶτε,
ὀπό' 'χει μάλι περισσὸ καὶ νὰ μᾶς τὸ χαρίσῃ ».
Ὁ Κούλουκος ἐπρόφταξε, κάμνει τον τριὰ κομμάτια.
« Ὥστε νὰ ζῇοῦσιν τὰ σκυλιά, εἰς τὰ βουνὰ θὰ λιῶμαι·
ἀπῆς ψοφήσουνε αὐτά, 'ς τοὺς κάμπους θὰ κατήβω ».

---

(1) φλεβοῦρα = πλαγίαυλος, ἡ κοινῶς *φλογέρα*.
(2) μάλι = περιουσίαν. Ἡ λέξις τουρκική.

ΕΙΔΥΛΛΙΟΝ

80. ΕΙΔΥΛΛΙΟΝ

Σὲ μεγάλην ἐξορίαν, 'ς ἕνα λαγκάδι,
μιὰν ταχυνὴν ἐπῆγα 'ς τὸ κοπάδι,
σὲ δέντρη, σὲ λιβάδια, σὲ ποτάμια,
σὲ δροσερὰ καὶ τρυφερὰ καλάμια.
Μέσα 'ς τὰ δέντρα ἐκεῖνα τὰ ἀθθισμένα,
'ποῦ 'βόσκαν τὰ 'λαφάκια τὰ καϋμένα,
'ς τὴ γῆ τὴ δροσερή, 'ς τὰ χορταράκια,
'ποῦ γλυκοκελαδοῦνε τὰ πουλάκια,
πανώρηα λυγερή, πανώρηα κόρη
ὡσὰν καλὴ καρδιὰ κι' ὡραία 'ς τὰ θώρη
ἔβλεπε (1) κάποια πρόβατα ἐδικά της,
κ' ἔλαμπεν σὰν τὸν ἥλιον ἡ εὐμορφιά της·
ξανθά 'σαν τὰ μαλλιὰ τῆς κεφαλῆς της,
καμάρι καὶ στολίδι ἦτο τὸ κορμί της,
κι' ἡ φορεσιά της ἦτο κατάσπρη
κ' ἔλαμπεν σὰν τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρη.
Στρέφω καὶ θωρῶ την μέσ' 'ς τὰ 'μάτια,
καὶ 'ράγισ' ἡ καρδιά μου τριὰ κομμάτια,
διατὶ ἔρωτες εἶχαν καὶ τοξεῦγαν·
κι' ὡς εἴδασιν οἱ ἔρωτες κοντά τους,
μὲ προθυμίαν ἁπλῶσαν τ' ἅρματά τους.

(1) ἔβλεπε = ἔβοσκεν.

καὶ πιάνουσι σαγίττας καὶ βελόνια,
γιὰ νὰ μοῦ δώσουν κρίσιν τὴν αἰώνια·
καὶ 'ς τὴν καρδιά μου ἡ σαγίττα της μὲ σώνει.
'Ενόμισα πὼς τὸ κορμί μου δὲν γλυτόνει,
τὸ φῶς μου καὶ τὰ 'μάτια ἐθαμπωθῆκαν,
καὶ σὲ καϋμὸ ἀρίθμητον ἐμπῆκαν.
'Εμπρὸς 'ς τὴν βρύση πέφτω λιγωμένος,
κι' ἡ κόρη ἐθάρρε πὼς εἶμ' ἀποθαμμένος,
λέγει· « Τῶν ὀμματιῶν μου τὰ παιγνίδια
ἐθανατῶσαν τὸν βοσκὸν αἰφνίδια ».
Ἔρχεται πρὸς ἐμένα καὶ γνωρίζει
πὼς εἶμαι λιγωμένος καὶ ἀρχηνίζει
νὰ παίρνῃ ὡσὰν καλὴ καρδιὰ κι' ἀέρα
ἡ πλουμιστή μου κι' ἄσπρη περιστέρα.
Παίρνει κρύον νερὸν ἀπὸ τὴν βρύση
καὶ ἔρχεται πρὸς ἐμένα νὰ τὸ χύσῃ,
ραίνει καὶ λαντουρεῖ (1) τὸ πρόσωπόν μου,
λογίζοντας πὼς νά 'νε γιατρικόν μου.
Τὸ πρόσωπόν μου ξανάρραινε πάλι
γιὰ νὰ μὲ συνεφέρῃ ἀπὸ τὴν ζάλη·
μὲ τὸ νερὸν ἐκεῖνο μοῦ 'φανίσθη
τὸ πὼς ὁ λογισμός μου ἐξεζαλίσθη·
κι' ἀπὸ τὴν γῆν ἐμάζωξε γιὰ 'μένα
βότανα καὶ λουλούδια μυρισμένα.
Τὰ λούλουδα καὶ τ' ἄνθη μυρίζαν τόσα,
νεκρὸν ἀπὸ τὸν Ἅδην μὲ 'σηκῶσα.
'Σ ἔγνοιαν πολλὴν ἐμπῆκα πῶς ν' ἀρχίσω,
καὶ μ' ἦντα τρόπον νὰ τὴν εὐχαριστήσω
'ς τὸ σπλάγχνος τὸ πολύ, τὴν καλωσύνην,
ὁποῦ 'δειξε 'ς ἐμὲ τὴν ὥρα 'κείνην.

(1) λαντουρεῖ = ῥαντίζει.

Λέγω της· « Μ' ἤντα τρόπον νὰ γυρέψω
τὸ σπλάγχνος τὸ πολὺ νά σ' ἀνταμέψω ;
καὶ πῶς ν' ἀδειάσω τοῦτο τὸ γομάρι,
ἀνέγνωρος νὰ μὴν φανῶ 'ς τὴν χάρι ;
Τὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς μου κι' ἂν σοῦ δώσω,
δὲν ἠμπορῶ τὸ χρέος μου νὰ πληρώσω,
οὐδὲ τὴν καλωσύνην σου τὴν τόση
ὁ λόγος δὲν 'μπορεῖ νὰ φανερώσῃ ».
'Απηλογᾶται τότε ἡ κόρη,
λέγει μου· « Τὸ κορμί σου ἐδῶ 'ς τὸ δάσος
εὑρέθη καὶ σὲ κίνδυνον μεγάλο·
κἂν θέλῃς νὰ τὸ 'δῶ, νὰ μὴν βοηθήσω ;
Ποιὸς ἄνθρωπος μοῦ τό 'θελε 'παινέσει,
καὶ ποιὸς Θεὸς τό 'θελε συγχωρέσει ;
Ποιὰ λυγερὴ δέν μ' ἤθελε κατακρίνει,
ἄσπλαγχνη νὰ φανῶ τὴν ὥρα 'κείνη ;
Κι' ἡ πέτραις ἠθέλανε γογγύσει,
μὲ δίχως πληρωμὴ νά σ' εἶχ' ἀφήσει.
ὡς κι' ἡ σκιά μου μ' ἤθελε μισήσει,
ἂν δὲν ἤθελα κάμει δίκαιαν κρίσι·
ἄσπλαγχνη καὶ κακὴ μ' ἤθελαν κράζει,
ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, μ' ἀτιμάζει·
τὰ πρόβατά μου ἠθέλανε μὲ φύγει,
καὶ οὐδ' ἄνθρωπος ποτὲ μ' ἤθελε σμίγει·
δὲν ἦτο 'μπορετὸν ἀλλοιῶς νὰ κάμω,
κάλλια νὰ μὲ ἔβαλλαν εἰς τὴν ἄμμο,
μὲ 'δρῶτα, μὲ κόπον νὰ μετρήσω,
παρὰ τέτοιον βοσκὸν νὰ μὴν βοηθήσω.
Εἶσαι φρόνιμος μ' εὔμορφα κάλλη,
εὑρέθηκα σὲ στενοχώρια μεγάλη·
κι' ἤμουνε κρατημένη νὰ βοηθήσω,

καὶ πῶς νὰ βάλω νά σ' ἀναστήσω.
Κι' ἀπὸ τὴν 'φχαριστιάν, βοσκέ, τὴν τόσην,
ὁποῦ 'μιλεῖς καὶ βλέπω τὴν τόση σου γνῶσιν,
'ς ἀγάπη περισσὴ βαλμένη μ' ἔχεις,
κι' εἰς τὰ θελήματά σου δεμένη μ' ἔχεις,
καὶ μὲ τ' ἐμὲ δὲν εἶν' τὸ λογικόν μου,
νὰ πάγω ν' ἀκολουθῶ τὰ πρόβατά μου·
μά 'χω χαρὰ νὰ τὰ βλέπω κοντά μου,
συντροφιασμένοι νά 'μεστεν 'ς τὸ βουνί·
ἀφίνω κάθε ἕνα νὰ λογιστῇ
πόσην χαρὰν ἐπῆρα ἐκεῖ 'ς τὰ δάση,
'μιλῶντας τοὺς καϋμούς μου καὶ τὰ πάθη,
κι' ἡ συντροφιά μου 'ς τὰ 'πιθύμουν νά 'ρθῃ·
Σὰν τί χαρὰν 'ποῦ θά 'χῃ τὸ κορμί μου,
καὶ τί δροσιὰν 'ποῦ θά 'χω 'ς τὴ ζωή μου ;
Ἄλλος βοσκὸς 'ς τὸν κόσμον δὲν ἐχάρη,
οὐδὲ κι' εἰς τὸν 'γιαλὸν ὡς χαίρεται τὸ 'ψάρι ».
Λέγω της· « Τὰ γλυκά σου κι' εὔμορφα 'μάτια,
ἔκαμαν τὴν καρδιά μου τριὰ κομμάτια,
κι' εἶνε βαρὺ κἀνεὶς νὰ τὸ 'πιστρέψῃ,
μὲ χέρι ὁποῦ λαβωθῇ μ' αὐτὸ καὶ νὰ γιατρέψῃ.
Μ' ἂν ἦτο μπορετὸς ξετελειωμένος
νὰ γείνῃ ὁ μισθὸς ὁ ἀρχισμένος,
νὰ τό 'θελε μαντέψει ἡ εὐμορφιά σου,
ἀπόψε νὰ 'κοιμούμουνα κοντά σου,
διατὶ μακρυὰ ἀπ' ἐδῶ 'νε ἡ κατοικιά μου,
'π' ἀρμέγω κάθ' ἀργὰ τὰ πρόβατά μου,
καὶ δὲν μποροῦμ' ἀπόψε 'κεῖ νὰ πᾶμε,
μ' ἂς μείνωμεν ἐδῶ 'ς τὰ χόρτα χάμαι».
Γλυκά μ' ἀπηλογᾶται ἡ βοσκοποῦλα
λόγια γιὰ νὰ χαρῶ, ὡς ἀγγελοῦλα·

γλυκὰ καὶ ζαχαρένι' ἀπηλογήθη,
'ς ἐκεῖνο 'ποῦ τῆς εἶπα μ' ἀπεκρίθη,
λέγει· « Τὸ φῶς τῆς 'μέτρας 'λιγοστεύει,
κι' ὁ ἥλιος, ἄγουρέ μου, θὲ νὰ πηγαίνῃ·
τῆς νύκτας τὸ σκοτάδι μᾶς φθάνει
κι' ἡ κρυάδα τοῦ δάσους μᾶς παγόνει.
'Ακλούθα μου λοιπὸν νὰ πᾶ' νὰ 'βροῦμε
ἐδῶ κοντά 'να σπήλαιον νὰ 'μποῦμε·
νὰ φᾷς, νὰ πιῇς καὶ νὰ καλοκαρδίσῃς,
καὶ στρῶμα πτωχικὸ γιὰ ν' ἀκουμπήσῃς.
Καὶ θέλομε χαρῆ καὶ ξεφαντώσει,
τραγούδια, ψωμὶ καὶ μὲ βρῶσι·
κι' ἂς εἶνε μοναχό του τὸ κοπάδι,
κι' ἂς βόσκεται κι' αὐτὸ εἰς τὸ λιβάδι·
κι' ἂς εἶνε τὸ κοπάδι μοναχόν του,
κι' ἂς χαίρεται κι' αὐτὸ γιὰ τὸν βοσκόν του.
Τὰ πρόβατα καὶ τ' ἄλλα τὰ 'δικά σου,
ἂς εἶν' ἐδῶ κοντὰ 'ς τὰ πρόβατά μου ».
Μὲ πλείσια προθυμιὰ κι' οἱ δυὸ κινοῦμε,
τὸ σπήλῃον ἐτρέχαμε νὰ 'βροῦμε.
Τὰ χέρια ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου 'κρατοῦμεν,
καὶ μὲ χαρὰν 'ς τὴ στράτα 'περπατοῦμεν.
Σὲ στράταν περπατοῦμε, σὲ περιβολάκι,
'βρίσκομεν βάγια καὶ κόφτω 'να κλαδάκι,
κάμνω μικρόν, 'πιτήδειον δακτυλίδι
καὶ δίδω τ' αὐτηνῆς, κ' ἐμέν' αὐτὴ τὸ δίδει.
Μὲ τὰ παιγνίδια 'πηγαίναμ' 'ς τὴν στράτα,
τὰ δέντρα ἦτον λουλούδια γεμᾶτα.
Τὰ κάλλη τῆς ἀφέντρας μου ἐπλουμοῦσαν,
ἐπέφτανε τὰ ἄνθη καὶ τὴν 'περεχοῦσαν,
ἔλαμπ' ὁ οὐρανὸς μ' ἄστρα γεμᾶτος,

κι' ὁ ἄνεμος ἐφύσα ὅλος δροσᾶτος.
'Σ τὸ σπήλιο ἐσώσαμ' ἐξαίφνης
μὲ γέλια, μὲ χαραῖς καὶ παιχνιδάκια,
ἐπαίζαμεν τὰ δυὸ ὡσὰν περιστεράκια.
'Σ τὴ μιὰ μεριὰ τοῦ σπήλιου εἶχε χωσμένην
φωτιά, 'πὸ τὴν ἡμέρα φυλαγμένην.
Κάμνει καὶ τὴν ἄφτει ξανὰ καὶ πάλι·
μὲ ξύλα 'ποῦ 'βαστοῦσε 'ς τὴν ἀμασχάλη.
'Σ τοῦ σκουτελιοῦ τὸν πάτο εἶχε λυχνάρι·
ἤτονε μιὰ ὁμορφιὰ κι' ἕνα καμάρι
ἡ πλουμιστή μου κι' ἄσπρη περιστέρα,
ὅσα 'χεν ἐδεκεῖ χαρὰν μοῦ 'φέρα.
'Εστράφηκα 'ς τὸ σπήλιο κι' ἐσυντήρου
τὴν εὐμορφιάν, ὁπ' εἶχε γύρου γύρου.
Κι' ἀπέξω εἶχε ὡσὰν περιπλοκάδι,
μαζὶ τὸ 'περιπλέξαμεν οἱ δύο ἕνα βράδυ.
'Απ' ὄξω μὲ μυρτιαῖς, μὲ μυρσίνια,
μὲ γόδουρα, μὲ βιόλλαις καὶ μὲ κρίνα
εἶχε τὸ σπήλιο καλὰ στολισμένο,
καὶ 'μύριζε ὅμορφα τὸ καϋμένο·
'πιδέξια κ' ἐπιτήδεια ἦσαν βαλμένα,
'ποῦ 'στεκα καὶ 'συντήρουν τα ἕνα ἕνα·
καὶ μέσα μου ξενίζουμου τὴν τόσην
διάρμοσιν καὶ πάστραν της καὶ γνῶσιν·
ὅμορφα καὶ 'πιδέξια ἦσαν βαλμένα,
ἤτονε τὰ τσουκάλια κρεμασμένα.
Κ' ἕνα χαλκωματάκι εἶχε κοντά της,
'π' ἄρμεγε κάθ' ἀργὰ τὰ πρόβατά της.
'Απάνω 'ς ὅλα βλέπω ἕνα κλινάρι,
'ποῦ 'τονε μιὰ χαρὰ κι' ἕνα καμάρι.
Φτωχό, μὰ 'στρωμένο ἤτονε καὶ 'πιτήδεια

γιὰ καλαῖς καρδιαῖς καὶ γιὰ παιγνίδια.
Ῥωτῶ την· « Ἀδελφοὺς ἔχεις γιὰ κύρη ;
Καὶ ποῖον ἔχεις 'ς τὸ σπήλιο 'νοικοκύρη ; »
Γιατὶ εἶδα μιὰν μαχαίρα 'κονισμένη
καὶ μὲ λουρὶ καινούριο κρεμασμένη.
Λέγει μου· « Κύρην ἔχω γεροντάκι
κι' ἀπὸ τὰ 'ψὲς ἐπῆγε σὲ βουνάκι,
νὰ κόψη πέτρα γιὰ νὰ κτίση μαντράκι,
καὶ μ' ἄφηκεν, ὡς βλέπεις, δίχως ἄνδρα·
δὲν ἔρχετ' ὡς τὴν ἄλλην 'βδομάδα.
Ὤ ! ἔχω τῆς 'μέραις τούταις μοναξάδα,
μόν' εἶμαι 'δῶ 'ς τὸ σπήλιο, ὡς τὸ βλέπεις·
ἔγνοια καμμιὰ γι' ἄνθρωπο μὴν ἔχεις·
ἐγὼ ἀδελφοὺς δὲν ἔχω οὔτε μάνα,
εἶνε καιρὸς πολὺς ὁποῦ 'πεθάνα.
Ἐγώ 'μαι μὲ τὸν κύρη μου οἱ δυό μας,
τοῦτο τὸ σπήλιο εἶνε ἰδικό μας ».
Πιάνει ψωμί, τυρὶ χλωρὶ μαλάκα,
κρύον ἀρνὶ βάζει 'πάνω 'ς τὴν πλάκα,
ὁποῦ 'χε γιὰ τραπέζι κι' ἀραδιάζει,
καὶ 'γλήγωρα γιὰ δεῖπνον λογαριάζει.
Εἶχε καὶ 'ξυδωτὸ κρασὶ 'λιγάκι
'ς ἕνα μικρὸ καὶ πλουμιστὸ φλασκάκι,
καὶ 'κέρνα με κρυὸ νερὸ καὶ πίνει,
κι' ἔπειτα μὲ καλεῖ καὶ 'μένα δίνει.
Μὰ λέγω της· « Ἐγώ, κυρά, κρασὶ δὲν πίνω,
δὲν τρώγω ἀπ' τὸ κρηᾶς τὸ κρυὸ ἐκεῖνο,
ἂν δὲν μοῦ τάξης τὴν εὐμορφιά σου,
νά 'νε μὲ τὸ φιλὶ τὸ κάλεσμά σου ».
Ὡς ἤκουσεν αὐτά, ἄρχισε νὰ σβύνη,
ὡσὰν τὸ φλασκολούλουδον ἐγίνη,

Τὰ 'δόντια της πληθύνασι καὶ 'φάνη
ὡσὰν εἰς τὸ σκοτάδι πυροφάνι.
Τὰ 'μάτια χαμηλόνει καὶ 'μιλεῖ μου·
« Δὲν ἤτονε τὸ πρέπον οὐδὲ τιμή μου
τέτοιας λογῆς ἀδιάντροπα νὰ γελάσω,
μὰ 'σένα πρέπει νὰ καταδικάσω.
Ἐσ' ἔχεις ἐξουσίαν καὶ πιὲ καὶ δός μου,
κἂν θεληματικῶς καὶ στανικῶς μου·
καὶ πιὲ ὅσο θὲς καὶ ὅσο 'π' ὁρίζεις,
γιατὶ ποτέ μου ἄλλον θέλω γνωρίζει ».
Ἤπιαμε μιὰ καὶ δυό, συγκερασμένο
ἤτονε τὸ πιοτό μας τὸ καϋμένο
μὲ τὰ φιλιὰ 'ς τὸν δροσερὸν ἀέρα
καὶ μὲ τὸ πιάσ' ἑνὸς τ' ἀλλονοῦ τὰ χέρια.
Ὁ πρῶτος λόγος ὁποῦ λέγω 'ς τὴν κόρη·
« Πολλά 'μαι κουρασμένος ἀπ' τὰ ὄρη.
κι' ἤθελα νὰ μοῦ ἔκανες τὴν χάρι
νὰ 'πηγαίναμεν 'γλήγωρα 'ς τὸ κλινάρι ».
Μὲ προθυμίαν σιμόνομεν 'ς τὴν κλίνη,
πέφτομεν ἀγκαλιασμέν' ἐγὼ κι' ἐκείνη.
Καὶ μὲ τὸ παΐξε – γέλασ' ἀρχηνίζει
ὅλ' ἡ ἀνατολὴ νὰ κοκκινίζῃ,
κι' εἰς 'λίγην ὥρα βλέπομεν τὸν ἥλιο
κι' ἐξάπλωνε ταῖς ἀχτῖνές του 'ς τὸ σπήλιο.
Ὄμορφα τὸν ἥλιο χαιρετοῦμε
καὶ πᾶμε τὰ κοπάδια μας νὰ 'βροῦμε·
καὶ πάλι τὸ βραδὺ 'ς τὸν ἴδιο τόπο,
εὑρισκόμεστεν μὲ 'πιδέξιον τρόπο,
ὁπ' ἄνθρωπος δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸ γνωρίσῃ,
οὐδὲ ποσῶς νὰ τὸ ὁμολογήσῃ.
Μά 'ρθε ἐκεῖν' ἡ ὥρα ἡ πικραμμένη,

τὸν γέροντα τὸν κύρην ν' ἀναμένῃ.
Καὶ λέγει μ' ἀποβραδὺς ἡ κυρά μου·
« Δὲν ἠμπορῶ, βοσκέ, νά σ' ἔχω συντροφιά μου·
τὸν κύρην μου ταχειὰ τὸν ἀπαντέχω,
καὶ ἀφ' τὸ σπήλιο ποσῶς πγειὰ δὲν 'βγαίνω·
ἄμε καὶ σὺ 'ς τὴν μάντραν τὴν 'δική σου,
καὶ μέσ' 'ς τὸν μῆνα πάλιν ἐμέν' ἐνθυμήσου.
Ἐδῶ 'ς τὸν ἴδιον τόπον κάμε νὰ γυρίσῃς
καὶ ποτέ σου νὰ μή μ' ἀλησμονήσῃς·
γιατὶ τότες ὁ κύρης μου καὶ πάλι
δουλειάν 'χ' 'ς τὸ βουνὶ κι' ἄλλην γιὰ νὰ κάμῃ ».
Τὴν νύχταν 'κείνη πέφτω πικραμμένος
μὲ λογισμὸν μεγάλον ὁ καϋμένος·
τὸν Θεὸν ἐπαρακάλουν νά μ' ἀξιώσῃ,
νὰ μὴν βιασθῇ γοργῶς νὰ 'ξημερώσῃ.
Λέγω κ' ἐγὼ τῆς ἄχολής μου περιστέρας
πολὺ πὼς μ' ἐβάρυν' ὁ ἥλιος τῆς ἡμέρας,
παραπολύ μ' ἐπίκρανε τὸ 'στερινὸ τὸ βράδυ,
'ποῦ δὲν ἠμπόρεσα 'δῶ νὰ μείνωμεν 'ς τὸ σκοτάδι.
Ὦ ἥλιε μου καλέ, 'ποῦ τὴν χαρὰν μοῦ φέρνεις
διὰ ποιὰν αἰτίαν ἀπὸ 'μὲ 'γλήγωρα τὴν ἐπαίρνεις;
Σηκόνομαι 'γὼ πρότερον ἀπὸ 'κείνην,
κι' ἀφίνω την κι' ἐκάθετο 'ς τὴν κλίνην.
Σιμόνω την καὶ σκύφτω καὶ φιλῶ την,
καὶ μ' ἀνεστεναγμὸν ἀποχαιρετῶ την.
« 'Γειὰ καὶ χαρά σ' ἀφίνω νὰ τὴν ἔχῃς,
καὶ 'μένα 'ς τὸν νοῦν σου νά μ' ἔχῃς.
Καὶ ἂν ζήσω μέσ' 'ς τὸν μῆνα ἔρχομαι πάλι,
νὰ 'δρῶ τ' ἀγγελικὰ κ' εὔμορφα κάλλη».
Στρέφεται καὶ θωρεῖ με κι' ἀρχηνίζει
τὸ ῥιζικόν της ν' ἀναθεματίζῃ.

Τὰ δάκρυά της ἀρχήνισαν καὶ 'τρέχαν,
τὰ κόκκινά της χείλη μ' ἐβρέχαν.
« 'Ανάθεμά σε, μοῖρά μου καϋμένη,
'ποῦ μοῦ τὴν εἶχες τούτη φυλαγμένη;
Ὡς ἤψα τὸ κερὶ νὰ μοῦ τὸ σβύσῃ,
σὲ μεγάλη σκοτάγρα νά μ' ἀφήσῃ ».
Σηκόνεται καὶ θέ' νὰ παραγγείλῃ,
καὶ τρέμασι τὰ ζαχαρένια χείλη,
κι' ἀπὸ τὰ δάκρυα καθεὶς ἐγροίκα
τὸ βάρος, ὁποῦ εἶχε καὶ τὴν πίκρα.
Καὶ λέγει μου· « Βοσκέ, ἄμε 'ποῦ νά 'χῃς
καμάρι καὶ χαραῖς ὅπου καὶ ἂν λάχῃς,
κι' ὅπου καὶ ἂν εἶνε ὁ νοῦς μου εἰς τὰ ξένα,
νὰ ζήσω, νὰ τελειώσω θέλω μὲ τὰ σένα.
Τῆς ποθητῆς 'ποῦ σ' ἔχει σὲ τὸ φῶς της,
καὶ 'διάλεξεν νά σ' ἔχῃ σύντροφόν της·
θυμήσου την, μὴ τὴν ἀλησμονήσῃς,
καὶ κάμ' 'μπορεῖς 'γλήγωρα γιὰ νὰ γυρίσῃς ».
« Ὅταν ἰδῇς τὸν κόρακα ν' ἀσπρίσῃ,
καὶ τὸν αὐγερινὸν ν' ἀποσπερίσῃ,
κορμὶ δίχως ψυχὴ νὰ πορπατήσῃ,
τότε κι' ἐγὼ θέλω σ' ἀλησμονήσει·
πλειὸ 'γλήγωρα 'ς τὴν γῆν νὰ ζήσῃ 'ψάρι,
κι' ὁ Ἔρωτας νὰ χάσῃ τὸ δοξάρι,
τὴν νύκτα δίχως ἄστρα καὶ δροσοῦλα,
παρὰ ν' ἀφήσω τέτοια βοσκοποῦλα,
Κ' ἐμένα τοῦ πτωχοῦ εἶνε γραμμένο
νὰ πορπατῶ, ἀπ' ἐδῶ μακρυνὰ νὰ πηγαίνω.
Παραγγελιὰ σ' ἀφίνω, νὰ θυμᾶσαι
καὶ πάντα σου μὲ τὰ 'μένα νά 'σαι ».
Μὲ κλάμματα κι' ἐγὼ ἀπ' ἐκεῖ μισεύω,

'πάγω τὰ πρόβατά μου νὰ γυρεύω,
κι' ἀγάλια 'γάλια 'πομάκρυνα τὸν τόπο
μὲ βάσανα, μὲ πίκραις καὶ μὲ κόπο.
Μὰ πέρασεν ὁ μῆνας κι' ἦλθεν ἡ ὥρα
νὰ πά' νὰ 'βρῶ 'κείνην τὴν πλουμοθώρα,
μὰ θέλησεν ἡ μοῖρά μου νὰ ἀλλάξῃ,
τὸ ριζικόν μου νὰ χαλάσῃ.
Ἔπεσ' ἀρρωστημένος 'ς τὸ κλινάρι
κι' ἐλίγεψέ μου ἡ δύναμις κι' ἡ χάρη.
Καὶ πριχοῦ 'γειάνω, νὰ καλλιτερέψω,
στράτα νὰ περπατήσω πρὶν 'μπορέσω,
ἐπέρασεν ὁ μῆνας, πρὶν νὰ θέσω,
κι' ἐδιάβηκεν ὁ ἄλλος νὰ 'μπορέσω
νὰ περπατήσω νὰ σαλευδήσω
νὰ πά' νὰ τὴν εὑρῶ, νὰ τῆς 'μιλήσω.
Μὰ μέσα 'ς τοῖς δυὸ μῆνες ἐγροικούμου
μὲ δύναμιν ὀλίγην τοῦ κορμιοῦ μου.
Μὲ προθυμιὰ κινῶ διὰ νὰ 'πάγω,
κρατῶντας τὸ ῥαβδάκι ν' ἀκουμπάω.
Μεγάλον φόβον εἶχα καὶ περίσσο,
καὶ δὲν ἠμπόρουν νὰ καλλιτερίσω,
μόνο 'πεσα καὶ 'ράγισ' τὸ σπαθί μου
καὶ 'γύρισα εἰς τὴν ἐπιστροφήν μου,
καὶ φάντασμα ἦλθε καὶ 'κέντησέ με
κι' ἔσυρε τρεῖς φωναῖς κι' ἐξίππασέ με,
ὅταν γλυκὰ 'κοιμούμην ἐξύπνησέ με,
κι' ἦρταν κακὰ σκυλιὰ ὡσὰν λυσσιασμένα,
νὰ φάγουν τ' ἀρνιά μου δαιμονισμένα.
Ἐγροίκουν ἀφ' τὰ δάση της νὰ κλαίγῃ
ἡ καθαρένια βρύση νὰ μοῦ λέγῃ
τὸ πὼς ἡ ἀρρωστιά της, ἡ ἀργητά μου

κάρβουνα θὲ νὰ βάλουν 'ς τὴν καρδιάν μου.
Τὸ 'νήμενα νὰ μάθω, κι' ἐφοβούμου,
τὴν ὥρα 'κείνη ἐγέμισέ το ὁ νοῦς μου
καὶ δὲν ἠμπόρεσα νὰ καλοκαρδίσω,
οὐδὲ νὰ 'δῶ οὐδὲ ν' ἀνατρανίσω.
Φτάνω, θωρῶ τὸ σπήλαιον ἀραχνιασμένο,
μὲ βοῦρκα μὲ πιλά 'ταν μουρδεμμένο.
'Αλλοιῶς λογῆς μὲ 'δέκτη τὸ καϋμένο,
παρὰ 'ποῦ μ' εἶχε πρῶτα μαθημένο·
'ς ἑνοῦ βουνοῦ κορφή, 'ς ἕνα ραχάκι
'ξανοίγω καὶ θωρῶ ἕνα γεροντάκι
κι' ἔβλεπε κἄποια πρόβατ' ὁ καϋμένος,
ἀδύναμος καὶ μαυροφορεμένος.
Σφυρίζω καὶ φωνάζω, χαιρετῶ τον,
καὶ γιὰ τὴν βοσκοποῦλα ἐρωτῶ τον·
μὲ φόβον καὶ μὲ τρόμον τὸν 'ξηγούμουν,
καὶ τὰ δὲν ἤθελα νὰ μάθω ἀφουγκρούμουν·
γροικῶ τὸν γέρον 'μπρὸς ν' ἀναστενάζῃ,
τὸ ῥιζικὸν τῆς μοίρας του ἀτιμάζῃ,
καὶ κλαίοντας μοῦ λέγει· « Ἡ 'πεθυμιά σου
ἀπόθανε, δὲν εἶνε πλειὰ κοντά σου·
γι' αὐτὴν 'ποῦ ἐρωτᾷς ἦτον παιδί μου,
θάρρος μου τοῦ πτωχοῦ, κι' ἀπαντοχή μου·
μὰ ὁ Χάρος τὴν 'πῆρε ἀπ' ἐμπρός μου,
καὶ 'θάμπωσε τὰ 'μάτια καὶ τὸ φῶς μου.
Καλόκαρδη ἦτον πάντα καὶ χαρά μου,
ἀνάπαψις πολλὴ 'ς τὰ γερατειά μου·
μὰ ὁ λογισμὸς ποῦ 'χε κάθε βράδυ,
παράκαιρα τὴν ἔβαλε 'ς τὸν Ἅδη,
ὁλομερὴς κι' ὁλονυχτὴς νὰ κλαίγῃ,
χίλια κακὰ τῆς μοίρας της νὰ λέγῃ,

σὰν τὸ κερὶ ἀνέλυγε σὰν ἄφτῃ,
ὥστε 'ποῦ 'διάβῃ εἰς τὴν γῆν κι' ἐθάφτῃ.
Ποτὲ τὴν νύκτα δὲν ἐθώρει ὕπνο,
οὐδ' ἔτρωγε τὸ γεῦμα ἢ εἰς τὸ δεῖπνο,
ἔδιωχνε ἀπ' ἐμπρός της τὸ κοπάδι,
'ποῦ τό 'χεν συντροφιὰ καὶ καμάρι.
Πολλαῖς φοραῖς 'ς τὸν ὕπνον της 'ξιππᾶτο,
μοναχή της ὡμίλιε κι' ἐδιγᾶτο,
κι' ἐρώτα 'ς τὴν μιὰ μεριὰ καὶ 'ς ἄλλη
γιά 'να καλὸ βοσκὸ 'ποῦ 'χε 'ς τὰ δάση.
'Εξύπνου τηνε τότε κι' ἤλεγά της,
ἦντα 'ν' πολλὰ βαρειὰ τὰ ὄνειρά της;
κι' ἤθελ' 'ὰ τὰ διγᾶται καὶ νὰ τὰ λέγῃ,
καὶ πάραυτα ἀρχήνιζε νὰ κλαίγῃ·
« Μεγάλο ἄδικο μοῦ κάνεις
νὰ μὲ ξυπνᾷς καὶ νά μ' ἀναθηβάνῃς
'ς τὴν χαράν, ὅπου βλέπω 'ς τ' ὄνειρόν μου
τὸν πολυαγαπημένον τὸν βοσκόν μου ».
Τὰ 'ννημέρά της ἦταν ἐψές, υἱέ μου,
τὴν ὥρα 'ποῦ ξεψύχα ὡμίλησέ μου.
Παραγγελιά μ' ἀφῆκε· « 'Δῶ 'ς τὰ δάση
ἕνας καλὸς βοσκὸς θέλει περάσει,
μελαχροινός, λιγνὸς καὶ γελασιάρης,
νέος μαυρομμάτης καὶ δυομματάρης,
καὶ θέλει σὲ 'ρωτήσῃ γιὰ νὰ μάθῃ
γιὰ 'κείνη 'ποῦ ἀπέθανε κι' ἐχάθη,
καὶ νὰ τοῦ 'πῇς πὼς εἶν' ἀποθαμμένη,
μὰ δὲν τὸν λησμονᾷ ποτὲ ἡ καϋμένη,
καὶ ἂς τὴν λυπηθῇ καὶ ἂς τὴν κλάψῃ,
τὰ ροῦχά του γιὰ λόγου της ἂς βάψῃ.
Τὴν ἀφορμήν του, 'πέ, πὼς τὸν ἐχάσα,

ὑγειᾶς εἶδεν ἡμέραις κι' ἐπεράσα,
'γλήγωρα ἀλησμόνησε τὴν καϋμένη·
γιὰ 'κεῖνον ἐθανατώθ' ἡ πικραμμένη».
Κι' ἀπὸ τὰ σουσούμια ἐκεῖνος εἶσαι,
καὶ κλαίγει σε ἡ καρδιά μου καὶ πονεῖ σε,
γιατὶ ἤθελα παιδιά μου νὰ σᾶς κάμω,
κι' εἴχαμε 'μιλημένα γιὰ τὸν γάμο».
Κλαίγει ἡ καρδιά μου καὶ θρηνεῖ το
σὰν ἤκουσα τέτοιας λογῆς μαντᾶτο.
Οὐδὲ 'βλεπα οὐδ' ἤκουα οὐδ' ἐθώρουν
'ς τὰ πόδια μου νὰ στέκω δὲν ἠμπόρουν,
κι' ἀρχήνισα τὴν μοῖρά μου νὰ 'βρίζω,
τὸ ριζικόν μου ν' ἀναθεματίζω,
τὸν ἔρωτα τὸν ψεύτην ν' ἀτιμάζω,
καὶ πειὸ γιὰ τὴν ζωήν μου δὲν λογιάζω.
«Κύρη γονηέ, νὰ ζήσῃς, ἀφεντάκη,
μὴ βαρεθῇς τὴν στράτα καμποσάκι,
νὰ 'πᾶμε 'ς τὸ μνημοῦρι τῆς κυρᾶς μου,
νὰ κάμω 'κεῖ τὸν πόθον τῆς καρδιᾶς μου,
σὲ σπήλαιον σκοτεινὸν νὰ κατοικήσω,
ποτὲ παρηγοριὰ νὰ μὴ γροικήσω,
μὰ πάντα μοναχός μου νὰ γυρίζω,
οὐδὲ νὰ ἰδῶ οὐδὲ ν' ἀνατρανίζω,
δίχως ἀμπᾶν 'ξυπόλυτος νὰ πηγαίνω
σὲ τόπον ἀγκαθερὸν καὶ χιονισμένον,
νὰ μὲ θωροῦν γυμνὸν κι' ἀνεμαλλιάρην
κι' ὅλοι νὰ μὲ κρατοῦσι δαιμονιάρην.
Γιὰ σφάλμα καὶ γιὰ πάθη 'δικά μου,
ἔβαλαν εἰς τὸν Ἅδη τὴν κυρά μου·
νά 'χα τὴν φτάξω ζωντανήν, νὰ μάθῃ
τὴν ἀρρωστιὰν καὶ τὰ πολλά μου πάθη.

Τώρα θωρῶ κι' ἀλήθεια μ' ἀπαρνήθης,
'ς τὸ 'ραχνιασμένο στρῶμα 'που 'κοιμήθης,
καὶ δέν 'μπορ' ὁ πτωχὸς νὰ σὲ 'ξυπνήσω,
νὰ μοῦ συντύχῃς καὶ νὰ σοῦ ὁμιλήσω.
'Μάτια, ἀφ' ὅτ' ἐχάσετε τὸ φῶς σας,
πλειὰ λυγερὴ νὰ μὴν ἰδῆτε 'μπρός σας!
Καὶ ποιὰ παρηγοριὰ θέλει 'μπορέσει
ἐλάφρωσιν 'ς τοὺς πόνους μου νὰ θέσῃ;
Φίλους καὶ συγγενεῖς θέλω μισήσει,
δὲν θέλω νὰ σφαγῶ, μὰ θέλω ζήσει,
γιὰ νά 'χω πόνους, λύπαις καὶ λαχτάραις,
καθημερινοὺς καῦμοὺς καὶ 'λιγωμάραις·
μὰ θὲ νὰ ζῶ καὶ θὲ νὰ παραδέρνω
χίλιαις φοραῖς τὴν ὥρα νὰ 'ποθαίνω.
Τὰ ὄρη, τὰ χαράκια νὰ μὲ φᾶσι,
καὶ νά 'νε ἡ κατοικία μου μέσ' 'ς τὰ δάση.
'Μέρα, νύκτα νὰ κλαίγω, νὰ θρηνοῦμαι,
τὰ πάθη μου 'ς τὰ ὀρεινὰ διγοῦμαι,
νὰ κάνω τὰ θεριὰ νά μ' ἀκολουθοῦσι,
νὰ κλαίουν μὲ τὰ 'μένα, νὰ θρηνοῦσι,
φλογέρα νὰ μὴ παίζω, οὐδὲ παγιαῦλι,
σὲ λιβάδι νὰ μὴ 'μπῶ, οὐδὲ σὲ περιγιάλι,
τὰ πρόβατά μου πλέον νὰ μὴν ἀρμέξω,
καὶ νὰ περνῶ κακὸν καιρὸν κι' ἀδέξιο!
Τὸ προβατάκι τ' ἄσπρο τὸ σιταρένιο
ὁποῦ 'χεν ἡ κυρά μου ἀγαπημένο,
ἐκεῖνο μόνον νά 'χω μὲ τὰ 'μένα,
νὰ πηγαίνωμεν τὰ δυὸ συντροφιασμένα,
νὰ κλαίγ' αὐτὸ τ' ἀρνί, κι' ἐγὼ τὴν κόρη,
νὰ περπατοῦμε τὰ βουνά, τὰ ὄρη·
'ς τὴν ἀγκαλιά μου νά τ' ἀποκοιμίζω,

τὸ ριζικόν μου τὸ κακὸν νὰ 'βρίζω.
Κι' ὄντα βροντᾷ κι' ἀστράφτῃ καὶ χιονίζῃ,
κἀνεὶς βοσκὸς 'ς τὰ ὄρη δὲν γυρίζῃ,
τότες ἐγὼ 'ς τὰ βουνὰ καὶ 'ς τὰ ὄρη
νὰ κλαίγω αὐτὴν τὴν πανώρηα κόρη.
Κι' ὅταν ὁ ἥλιος καίῃ πέτραις καὶ ξύλα,
ὅλοι σιμόνουν 'ς τοῦ δένδρου τὰ φύλλα,
τότε 'πάγει ὁ βοσκὸς δροσιὰ γυρεύει
κι' ἐγὼ νά 'μαι 'ς τὸν ἥλιον νὰ μὲ καίγῃ·
νὰ μὴν ἐβγῇ βοσκὸς ἀπὸ τὸ σπήλιο,
τὰ νέφη νὰ σκοτίζωσι τὸν ἥλιο,
καὶ νὰ ψυχτοῦν τὰ χόρτα 'ς τὸ λιβάδι
κι' ἀπὸ τὴν μάνδρα νὰ μὴν 'βγῇ κοπάδι,
οὐδὲ πουλὶ 'ς τὸ δάσος μὴν πετάξῃ,
τὴν αὐγὴ πετεινὸς μὴ φωνάξῃ,
τ' ἀηδόνι πλειὸ μὴν κελαδήσῃ,
κι' ὁ ἀετὸς ἂς τυφλωθῇ, ἂς μὴ κυνηγήσῃ!
Εἰς τὸν 'γιαλὸ νὰ μὴ 'βρεθῇ πλειὸ ψάρι,
κι' ἀποστάζουν βρύσαις καὶ ποτάμια,
κι' ἂς ξερανθοῦν τὰ τρυφερὰ καλάμια!
'Αφ' οὗ τὸ πουλί μου ἐχάθη,
ὁ κόσμος δι' 'μὲ δὲν ὑπάρχει!

ΓΑΜΗΛΙΑ ΑΣΜΑΤΑ

ΤΩΝ

ΠΟΙΜΕΝΩΝ

ΓΑΜΗΛΙΑ ΑΣΜΑΤΑ

ΤΟΥ

ΠΟΙΜΕΝΟΥ

81. ΓΑΜΗΛΙΑ ΑΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΟΙΜΕΝΩΝ

1

Πρῶτα θὰ πάρω θέλημα κι᾽ ὕστερα ν᾽ ἀρχηνίσω
τὴν νηόνυφη καὶ τὸν γαμπρὸν τοὺς δύο νὰ τιμήσω.

2

Ἔλα, Χριστ᾽, ἔλα, Παναγιὰ κι᾽ ἅγη Γιώργη μ᾽ ἀφέντη,
πέψε τὴν ὥραν τὴν καλὴ τὴν ᾽περευλογημένη.

3

Χριστέ, καὶ τίς τὸ ᾽βλόγησε ἐτοῦτο τὸ τραπέζι ;
Ἡ Παναγιὰ μὲ τὸ κερί, Χριστὸς μὲ τὸ Βαγγέλιο
κι᾽ ἀφέντης ἀρχιστράτηγος μὲ τὸ δεξί του χέρι.

4

Ὥστε νὰ στέκ᾽ ὁ οὐρανὸς
νὰ στέκ᾽ ἡ νύφη κι᾽ ὁ γαμπρός.
Ὥστε νὰ στέκ᾽ ἡ θάλασσα
νὰ στέκουν τὰ στεφάνια σας.
Ὥστε νὰ στέκουν τὰ βουνὰ
νὰ ζῆοῦν καὶ τὰ πεθερικά.
Ὥστε ᾽ποῦ στέκουν ἡ ἐληαῖς
νὰ ζῆοῦν καὶ ἡ κοπελλιαῖς.
Ὥστε ᾽ποῦ ᾽πάρχουν ψάρια,
νὰ ζῆοῦν τα παλληκάρια.
Ὥστε ᾽ποῦ ᾽πάρχει κορμολιὸς
νὰ ζῆῶ κ᾽ ἐγὼ ᾽ποῦ τραγουδῶ.

5

Ὁ βασιλὲς τῶν βασιληῶν, ὁ νέος τῶν νηατάρων (1)
νύφη γυρεύει νά 'βρῃ·
γυρεύγει την ἀρχόντισσα, γυρεύγει την πλουσία,
γυρεύγει ἄστρη πρόβατα, τὸν οὐρανὸν λιβάδια,
γαλαταριὰ τὰ πρόβατα, καὶ 'γίδια παχουλᾶτα,
γυρεύγει νύφη δυνατή, ὄμορφη καὶ μοσχάτη,
μαζὶ νά 'νε 'ς τὴ μάντρα,
μαζὶ νὰ πᾶ τυροκομοῦν, μαζὶ νὰ πᾶ ν' ἁρμέγουν
τὰ 'γίδια των, τὰ πρόβατα 'ς τ' ἄστρη, 'ς τὸ φεγγαράκι
ἐκεῖ γλυκὰ νὰ λέγουσι τὰ πρῶτα λόγια τοῦ γάμου
ὁποῦ 'νε μέλι ζάχαρι καὶ νοστιμιαῖς γεμᾶτα.
Βρῆκε τὴν νύφη 'ποῦ 'θελε, τὴν νύφη ὁποῦ 'ζήτει
τὴν νύφη τὴν κατάνυφη, ὁποῦ λάμπει σὰν ἥλιος·
'πό' 'χει πρόβατ' ἀμέτρητα κι' ἀρίθμητο λογάρι
καὶ τὰ 'γίδια τὰ παχουλά, 'ποῦ τὰ βουνὰ σκεπάζουν,
ηὗρέν την σὰν 'ποῦ ἤθελε, σὰν 'ποῦ τὴν ἐπεθύμα.
Βγελούνια φέρτ' ἀπὸ τὴν Χιό, βγελούνια 'πὸ τὴν Πόλη,
καὶ βάλτε νὰ χορέψετε τὴν ὄμορφη τοῦ κόσμου,
'πό' 'χει καμάρι μάγουλα, καμάρι εἰς τὰ φρύδια,
καμάρι ἔχει 'ς τὴν γενιὰ 'ποῦ 'νε τ' ἀρχοντολόγι,
καμάρι 'ποῦ δὲν 'μίλησε ποτὲ 'ς ἄλλον κανένα.

6

Τοῦτο σοῦ λέγω, νηόγαμπρε, τοῦτο σοῦ παραγγέλλω,
τὸ μῆλον 'ποῦ σοῦ 'δώκαμεν συχνοκολάκευγέ το,
'ποῦ ἡ μάνα 'ποῦ τὸ εἶχε πόλλ' ἀκριβόν της ἦτο.
Μηλιὰν τὸ εἶχε 'ς τὸ βουνὸ καὶ ἄνθος 'ς τὸ λαγγάδι
κ' εἰς τὸν κάμπον κατάμεσα τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα·
τὸ εἶχε καὶ βασιλικὸ κ' ἐμύριζε 'ς τὴν γλάστρα,

(1) νιατάρων = νέων.

γι' αὐτὸ καὶ προῖκα σοῦ 'δωκε κτήματα (1) δυὸ χιλιάδες,
γαλαταριὰ βυζαναριά, ὅλα τῆς γέννας εἶνε.

7

Νύφη μου, 'ς τὸ στεφάνι σου ἥλιος πετᾷ καὶ 'βγαίνει
κι' εἰς τὸ καμαροφρύδι σου πάει καὶ βασιλεύει.

8

Τῆς νύφης τὸ διαγενικὸ (2) ἦταν ἐννιὰ χιλιάδες
καὶ τοῦ γαμπροῦ 'ταν ἑκατό, γιατ' ἦταν ἀντρειωμένος.

9

Νύφη μου, κόκκινο χαρτί, ρωμαῖκο σημαντῆρι (3),
'ποῦ σὲ σημαίνουν 'ς τὴν Φραγκιὰ κι' ἀκοῦται 'ς τὸ Μισίρι (4).

10

Τριάντα φλουριὰ βενέτικα θὰ στείλω 'ς τὴ 'Ρωσσία
γιὰ νὰ σοῦ κάμω, νύφη μου, μιὰ χρυσῆν ἁλυσίδα,
νὰ δένῃς τὸν καλλίτερον, τὸν πρῶτον τὸν τραγᾶτον (5),
νὰ τ' ἀκολουθοῦν τὰ κτήματα κ' ἐσὺ νὰ καμαρόνῃς,
νὰ καμαρόνῃς, νὰ χαρῇς, νὰ τὰ λαλῇς, νὰ πρέπῃς·
νὰ τῶν σφυρίζῃς νά σ' ἀκοῦν ἀφ' τὴν 'ψηλὴν ῥαχίτσαν
καὶ σ' ἀπ' ἐκεῖ νὰ φαίνεσαι μηλιὰ μιὰ φουντωμένη,
τὰ μῆλά σου νὰ κόβγω 'γὼ κι' ὁ κόσμος νὰ ζουλεύῃ.

11

Ἕναν τραγοῦδι θὲ νὰ 'πῶ ἀπάνω 'ς τὸ ῥοβίθι,
χαρὰ 'ς τὰ 'μάτια τοῦ γαμπροῦ, 'ποῦ 'διάλεξε τὴν νύφη.

12

Νύφη μου, κόκκινο χαρτὶ καὶ λαμπερὸ φεγγάρι,
πόσα φλουριὰ τὸ 'γόρασες αὐτὸ τὸ παλληκάρι;

(1) κτήματα = κτήνη.
(2) διαγενικό. Τὰ ζῷα, ἅτινα εἶχεν ἡ οἰκογένεια τῆς νύμφης.
(3) σημαντῆρι = κωδωνοστάσιον.
(4) Μισίρι = Αἴγυπτον.
(5) τραγᾶτον = τὸν διοικοῦντα, τὸν προπορευόμενον τράγον, ἑπομένως λίαν παχὺν καὶ ἰσχυρόν.

13

Νύφη, καμάρι τοῦ βουνοῦ καὶ ἄνθη 'ς τὸ λαγγάδι,
θὲ νά 'σαι πάντα νύφη μου ἀπάνω 'ς τὸ κοπάδι,
τό 'να νὰ βλέπῃς ἀπ' ἐδῶ καὶ τ' ἄλλ' ἀπ' τ' ἄλλο μέρος,
νὰ καμαρόνῃς καὶ τὰ δυὸ καὶ νά 'σαι ὅλο γέλιο.

14

Σὰν 'ποῦ 'ν' ὁ πρῖνος φουντωτὸς κι' ὁ πεῦκος δασωμένος,
ἔτσι 'σαι καὶ σύ, νύφη μας, ἀπὸ μεγάλο γένος.

15

Καμάρι 'νε τὸ 'φρύδι της, ἀφρὸς τὸ μάγουλό της,
καὶ σὰν 'ποῦ 'ν' ἥλιος λαμπερὸς εἶνε τὸ πρόσωπό της.

16

Τὴν ῥοδοκοκκινάδα της ἔχει την καὶ τῆς πρέπει,
'ποῦ ἥλιος τὴν 'ζουγράφισε 'ς τὴν μάντρα ὅταν βλέπῃ.

17

Πολλαῖς, πολλαῖς ἐγνώρισα, πολλαῖς 'δοκίμασά ταις,
μὰ σὰν ταῖς χάραις 'ποῦ 'χεις σὺ ἄλλη καμμιὰ δὲν ἔχει,
'ποῦ τὸ βουνὶ πάντα σὲ τρῶ' ὁλ' ἡμέρα καὶ νύχτα
νὰ βόσκῃς ἐδῶ πρόβατα κ' ἐκεῖ νὰ βλέπῃς 'γίδια.

Σημ. Τοιαῦτα καὶ μυρία ἄλλα τραγούδια ἐν γάμῳ ποιμένων δύναται νὰ σημειώσῃ ὁ συλλογεύς· ἡμεῖς ἠρκέσθημεν εἰς τὰ ἀνωτέρω, ὅπως ὁ ἀναγνώστης λάβῃ ἰδέαν τινὰ ποίων αἰσθημάτων ἐμφοροῦνται οἱ ἐν Χίῳ ποιμένες σήμερον.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΓΑΜΟΝ

ΕΝ ΤΩ

ΧΩΡΙΩ ΠΥΡΓΙΩ

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΑΜΩΝ

ΧΩΡΙΟ ΠΥΡΓΙΩ

82. Ο ΓΑΜΟΣ ΕΝ ΠΥΡΓΙΩ

Πρὶν ἢ εἰσέλθω εἰς τὴν περὶ γάμου ἀφήγησιν, καλὸν ἔκρινα να προτάξω τινὰ περὶ τοῦ χωρίου τούτου.

Τὸ Πυργί, ὡς καὶ πάντα σχεδὸν τὰ χωρία, δὲν ὑπῆρχε τὸ πάλαι ἐν ᾗ θέσει κεῖται νῦν.

Δὲν δύναταί τις νὰ ὁρίσῃ ἀκριβῶς τὴν ἡλικίαν τούτων, ἀλλὰ πιθανὸν εἶνε ὅτι ἀνηγέρθησαν ὅτε ἦρχον οἱ Βυζαντινοὶ ἐν Χίῳ.

Ἐν ἑκάστῃ περιφερείᾳ τῶν νῦν ὑπῆρχον τὸ πάλαι πολλὰ χωρία, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔφερεν ἴδιον ὄνομα· ἐπιμελὴς ἐξεταστής, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ χρήματος, δύναται νὰ καταρτίσῃ πλήρη περιγραφὴν τῶν τότε χωρίων.

Ἕκαστον τῶν νῦν ὑπαρχόντων ἐγένετο διὰ προμεμελετημένου στρατηγικοῦ σχεδίου· ὡς ἐκ τούτου δὲ τὰ πλεῖστα τῶν χωρίων περιεβλήθησαν διὰ τείχους, καὶ ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῶν ἐπροστατεύθησαν δι' ὑψηλοῦ πύργου. Ἕκαστον χωρίον εἶχε πρὸς εἴσοδον καὶ ἔξοδον δύο θύρας, αἵτινες ἐκλείοντο ἐν καιρῷ νυκτὸς καὶ καθ' ἃς ἡμέρας ὑπῆρχον ὑπόνοιαι ὅτι πειραταὶ προέκειτο νὰ εἰσβάλωσι πρὸς ἁρπαγήν, ὅτε πάντες κατέφευγον ἔξω τοῦ χωρίου· ἐὰν δὲ τοῦτο κατελαμβάνετο ὑπὸ τῶν πειρατῶν, τότε οἱ κάτοικοι ἐκλείοντο ἐντὸς τοῦ πύργου, ὡς ἀπορθήτου, καὶ προεφυλάττοντο.

Ὁ μεγαλείτερος πάντων τῶν πύργων ἦτο ὁ τοῦ *Πυργίου*, πέριξ

τοῦ ὁποίου εἶχεν ἄλλους μικροτέρους καὶ περιεστοιχίζετο μάλιστα διὰ τάφρου ἱκανῆς ἐκτάσεως, ἧς μόνον τρεῖς πλευραὶ τοῦ ἐν τῷ κέντρῳ μεγάλου πύργου σῴζονται. Ταύτας οἱ κάτοικοι προέκειτο νὰ κατεδαφίσωσι καὶ ἀνεγείρωσιν οἰκίας, ὡς ἀνήγειραν καὶ ἐν τῷ λοιπῷ χώρῳ τῷ περιλαμβάνοντι τοὺς μικροὺς πύργους, τάφρον κλπ. Εὐτυχῶς ὅτε ἤδρευεν ἐνταῦθα ἡ νομαρχία, ὁ τότε νομαρχεύων, σεβόμενος καὶ ἐκτιμῶν τὴν ἀρχαιότητα, ἐκώλυσε τὴν τῶν τειχῶν κατεδάφισιν καὶ οὕτως ἐματαιώθη ὁ σκοπὸς τῶν κατοίκων.

Βορείως τοῦ νῦν χωρίου ὑπῆρχεν ἐπὶ Βυζαντινῶν ἄλλο, ὅπερ οἱ κάτοικοι σχεδὸν ἐγκατέλειψαν, διότι ἐφρόνουν ὅτι ἐν τοῖς οἴκοις ἐκείνοις κατῴκουν βρυκόλακες, οὓς *Κατσικάδες* νῦν ὀνομάζουσιν· ἡ ἰδέα αὕτη δυστυχῶς ἴσως μόνον μετὰ παρέλευσιν αἰῶνος ἐξαλειφθῇ, τῶν κατοίκων ἐπιμενόντων ὅτι πράγματι ὑπάρχουσι τοιοῦτοι.

Πρὶν ἢ εἰσέλθω εἰς τὴν κυρίως περιγραφὴν τῶν ἐθίμων τοῦ γάμου, ἐπιτραπήτω μοι νὰ προτάξω τὰ ἑξῆς·

Ἀμφότερα τὰ φῦλα, τό τε ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ, εὐθὺς ἅμα φθάσωσιν εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ὀφείλουσι, κατὰ τὴν ἀνέκαθεν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, νὰ κάμωσι *σύντροφον* ὁμήλικόν των, ὁ μὲν νέος ἄρρενα, ἡ δὲ κόρη *συντρόφισσαν*, οἵτινες ἔσονται ἀχώριστοι· τὰ πάντα δι' αὐτῶν πράττουσι καὶ ὁ νέος καὶ ἡ νέα. Οἱ *σύντροφοι* εἶνε οἱ μέντορες, ἡ ψυχὴ καὶ ἡ ζωὴ αὐτῶν· εἰς αὐτοὺς τὰ πάντα, καὶ δι' αὐτῶν τὰ πάντα. Οὗτοι λογίζονται ἀνήλικες πρὶν φορέσωσι *φέσιον* μὲν μανδήλιον περιδεδεμένον οἱ ἄρρενες, καὶ μανδήλιον κατηρτισμένον αἱ κόραι ὅπως αἱ ἔγγαμοι Πύργιαι, αἵτινες περιβάλλουσι δι' αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ὡς καὶ τὸ ἐπανωφόριον, ὅπερ *πρηστίρα* ὀνομάζουσιν.

Τό τε μανδήλιον καὶ τὴν *πρηστίρα* ἡ πυργία κόρη φορεῖ μετ' ἐπισημότητος, καθόσον τότε πλέον κηρύττεται ἡ ἐνηλικιότης αὐτῆς· οἱ γονεῖς αὐτῆς προσκαλοῦσιν ἐπισήμως τὸν Πρωθιερέα τῆς Κοινότητος, τοὺς Γέροντας καὶ Ἐπιτρόπους (ἤτοι τὰς ἀρχὰς τοῦ χωρίου)· τοὺς συγγενεῖς καὶ πάντα, ὃν ἂν κρίνωσιν ἐκ τῶν κατοίκων·

ἀπρόσκλητοι δὲ προσέρχονται ὁ *σύντροφος* τοῦ υἱοῦ καὶ ἡ *συντρόφισσα* τῆς κόρης (1). Ὅταν προσέλθωσι πάντες, ὁ ἱερεὺς ἀπαγγέλλει εὐχήν τινα καὶ ἀφοῦ εὐλογήσῃ τὰ ἐνδύματα, τότε περιβάλλεται ἡ παρθένος τὸ μανδήλιον καὶ τὴν πρηστίρα καὶ εὔχονται αὐτῇ *καὶ εἰς τὸν γάμον της* κτλ. Ἀπὸ δὲ τῆς ἡμέρας ταύτης τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ἐνηλικιότητος πᾶς νέος δύναται νὰ ζητήσῃ αὐτὴν σύζυγον.

Ὅταν οἱ γονεῖς κρίνωσί τινα ἄξιον νὰ ἀρραβωνισθῇ αὐτήν, δὲν δικαιοῦται πλέον οὗτος ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀρραβωνισθῇ, νὰ προφέρῃ τὸ ὄνομα τῆς κόρης, ἀλλ' ὀφείλει νὰ καλῇ αὐτὴν *Μαρή*, αὕτη δὲ *Βρέ*, ἐὰν δέ τις ἐκ τῶν δύο προφέρῃ τὸ πραγματικὸν τοῦ ἄλλου ὄνομα, ὑπάρχει ἰσχυρὸς λόγος νὰ διαλύσωσι τὸν ἀρραβῶνα καὶ ἕκαστος νὰ φροντίσῃ ποῦ ἀλλοῦ νὰ ἐμφωλεύσῃ.

Ταῦτα ἐν παρόδῳ ἐμνημόνευσα καὶ ἐπανέρχομαι εἰς τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν κηρύττεται ἡ κόρη ἐνήλικος. Κατὰ ταύτην, μετὰ τὴν εὐχὴν κλπ. οἱ προσκεκλημένοι κάθηνται περὶ τὴν τράπεζαν συντρώγοντες, συμπίνοντες καὶ συνευθυμοῦντες, ἐνίοτε καὶ μέχρι νυκτός, ὁ οἶνος κάμνει τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, καὶ τὸν μὲν νοῦν ὑψόνει εἰς τὰ τῆς φύσεως ἄρρητα, τὴν δὲ γλῶσσαν εἰς συλλογὴν ποικίλων ἀσμάτων κλπ. Ταῦτα εἶνε συνέπειαι τῶν ἀθῴων αἰσθημάτων πολλῶν χωρικῶν.

Πρὸ τῶν σεισμῶν τοῦ 1881 ὁ ἐν Πυργίῳ γάμος ἤρχιζε συνήθως ἀπὸ τὴν Πέμπτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος (2), καθ' ἣν συνήρχοντο οἱ πενθεροὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ γαμβροῦ καὶ διετύπουν τὸ τοῦ

(1) Ἡ συντρόφισσα τῆς ἐνηλικιουμένης ὀφείλει, ἐὰν μὲν τὰ πάντα ἔχῃ ἕτοιμα, ἤτοι μανδήλια καὶ πρηστίρας κλπ., τὴν αὐτὴν ἡμέραν νὰ κηρύξῃ καὶ αὐτὴ ἐπίσης τὴν ἐνηλικιότητα αὐτῆς, ἄλλως μετά τινας μόνον ἑβδομάδας. Ὑπάρχει, οὕτως εἰπεῖν, μεταξὺ αὐτῶν νόμος τις, λίαν σεβαστὸς παρ' αὐταῖς.

(2) Διὰ ψηφίσματος τῶν κατοίκων, ἀπὸ τοῦ σεισμοῦ, ἐτέθη *ὅρος* ἵνα κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἐπισήμους ἑορτὰς μὴ πωλῆται οὔτε οἶνος οὔτε ῥακή, ἀλλ' οὔτε μουσικὰ ὄργανα νὰ παίζωσιν ἐν τῇ ὁδῷ ἢ ἐν ταῖς οἰκίαις, ὡς καὶ κατὰ τοὺς γάμους. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο εὑρίσκεται ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ χωρίου τούτου.

γάμου πρόγραμμα καὶ τὰ πάντα ἐκανόνιζον, ἀκολούθως παρέθετον φαγητὰ καὶ ποτὰ καὶ συνηυθύμουν, ἐνίοτε μάλιστα καὶ μέχρι πρωΐας τῆς ἐπιούσης Παρασκευῆς, καθ' ἣν προητοίμαζον τὰ τοῦ γάμου χρειώδη, τὸ δὲ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου ἔστρωνον τὸ *ἡμιτύρι τραπέζιον* (1), ὡς ὠνόμαζον αὐτό, καὶ παρεκάθηντο οἱ προσκεκλημένοι, καί, συντρώγοντες, ἐχόρευον μέχρι μεσονυκτίου.

Τὴν δὲ πρωΐαν τῆς Κυριακῆς συνήρχοντο μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἅπαντες οἱ νέοι καὶ νέαι ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς νύμφης, ἣν παρελάμβανον συνοδεύοντες αὐτὴν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ. Προεπορεύοντο δὲ τὰ ὄργανα, τὰ ὁποῖα συνίσταντο, ἐὰν μὲν ὁ γάμος ἦτο εὐπόρων, ἀπὸ βιολίον, λαγοῦτον καὶ κλαρνέττον, ἐὰν δὲ ἀπόρων, ἀπὸ τσαμπούναν, τουμπὶ (τύμπανον) καὶ ἐνίοτε καὶ ἀπὸ παγιαῦλι. Εἵποντο ὁ γαμβρὸς μετὰ τῆς νύμφης καὶ τῶν ἀχωρίστων αὐτῶν *συντρόφων*, οὓς ἠκολούθουν οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι, καὶ τούτους δὲ πάλιν οἱ φέροντες τὰ τῆς νύμφης πράγματα, τὰ ὁποῖα ὤφειλον νὰ κρατῶσιν ἄγαμοι νέοι.

Καθ' ὁδὸν ἔρραινον αὐτοὺς βαμβακόσπορον, σῖτον καὶ διάφορα ὄσπρια, τὰ ὁποῖα ἦσαν σύμβολον εὐχῶν πρὸς εὐτυχίαν τῶν νεονύμφων (2). Ὅτε δὲ ἔφθανον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ἡ νύμφη ἠσπάζετο τὴν δεξιὰν τῶν πενθερῶν αὐτῆς (3), ἐλλείψει δὲ τοιούτων, τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ, καὶ ἐλλείψει καὶ τούτου, ἑνὸς τῶν θείων αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὸ χειροφίλημα συνετάσσοντο ὑπὸ τοῦ

(1) ἡμιτύρι. Ἡ λέξις δηλοῖ ἥμισυ τυρίον, ἀλλ' ἡ ὑπὸ τῶν κατοίκων ἀποδιδομένη ἔννοια εἶνε : μικρὸν γεῦμα.

(2) Τοιαῦτα ἔρραινον καὶ ῥαίνουσιν ἀκόμη ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς χωρίοις ὁμοίως καὶ ζαχαρωτὰ καὶ χρήματα. Ἐν δὲ τῇ Καλαμωτῇ ὑπάρχει καὶ τὸ ἑξῆς· ὅταν διαβαίνῃ ἀπὸ τὰς ὁδοὺς ἡ πομπή, εἷς τῶν τῆς συνοδείας κρατεῖ ἀγγεῖον πλῆρες ὕδατος καὶ κατ' ἀποστάσεις χύνει ἀπὸ ὀλίγον κατὰ γῆς.

(3) Ἐν τῷ χωρίῳ Καλαμωτῇ ὅταν ἡ νύμφη εἰσέρχηται εἰς τὴν οἰκίαν, ὀφείλει νὰ ἀσπασθῇ τὸ δεξιὸν μέρος τῆς θύρας τῆς οἰκίας, ὁ δὲ γαμβρὸς νὰ διασκελίσῃ τὴν ἀξίνην, ἣν πρὸ τῆς κατωτάτης βαθμίδος τῆς κλίμακος τῆς οἰκίας ἔχουσι χαμαί, πρὸς ἔνδειξιν ὅτι τὴν ἐκτιμᾷ καὶ ἑπομένως δὲν τὴν πατεῖ.

Νοτάρου (Συμβολαιογράφου) τοῦ χωρίου τὰ προικοσύμφωνα, ἅτινα μεγαλοφώνως ἀνεγινώσκοντο εἰς ἐπήκοον πάντων καὶ ὑπεγράφοντο ὑπὸ τοῦ Πρωθιερέως, τῶν Γερόντων καὶ τῶν Ἐπιτρόπων, καὶ οὕτω ἐλάμβανον τὸ ἀναγκαῖον κῦρος πρὸς ἐγκατάστασιν τῶν νυμφίων.

Μετὰ δὲ τὰ ἀνωτέρω ἐτελεῖτο ὁ γάμος. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἔψαλλον τὸ « Ἡσαΐα, χόρευε » ἔρραινον ζακχαρωτὰ καὶ χρήματα, ἔπειτα ἠσπάζοντο τὰ στέφανα. Τὰ πρωτεῖα δὲ κατὰ τὸν ἀσπασμὸν εἶχον οἱ ἱερεῖς, τούτοις εἵποντο οἱ γονεῖς τῶν νυμφίων, καὶ τούτοις οἱ συγγενεῖς καὶ ἀκολούθως πᾶς ὁ βουλόμενος.

Κατὰ τὸν ἀσπασμὸν τῶν στεφάνων ἵστατο δεξιὰ τοῦ γαμβροῦ ὁ κουμπάρος, ὅστις ἐκράτει πινάκιον μετὰ μέλιτος καὶ ἔδιδεν εἰς ἕκαστον τῶν ἀσπασθέντων τὰ στέφανα ὀλίγον· ὁ τρώγων δ' αὐτὸ ὤφειλε νὰ ῥίψῃ εἰς τὸν πλησίον τοῦ κουμπάρου εὑρισκόμενον δίσκον χρήματα, οὐχὶ ὀλιγώτερα τοῦ φράγκου, ταῦτα δὲ εἰσεπράττοντο ὑπὲρ τῶν νεονύμφων.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς τελετῆς παρετίθετο ἡ *μεγάλη τράπεζα*, περὶ τὴν ὁποίαν ἐκάθηντο οἱ *γαμοῦσοι* καὶ συνέτρωγον, συνηυθύμουν καὶ ἔπειτα ἐχόρευον μέχρι μεσονυκτίου, ὅτε οἱ γονεῖς τῶν νυμφίων, ὁ κουμπάρος, ὁ σύντροφος καὶ ἡ συντρόφισσα, ὡδήγουν τὴν νύμφην εἰς τὸν νυμφικὸν κοιτῶνα (1), ἔνθα ὁ γαμβρὸς περιέμενε (ἐντὸς δ' αὐτοῦ ὁ κουμπάρος ἐκόμιζε φαγητὰ καὶ ποτά, ὧν τὴν χρῆσιν κατωτέρω θέλει ἰδεῖ ὁ ἀναγνώστης) καὶ τὴν παρέδιδον εἰς αὐτόν, ὅστις κατεκλίνετο. Ἀφοῦ δὲ ἐξετέλει τὸ ἑαυτοῦ καθῆκον, ἐπυροβόλει ἔσωθεν ἵνα γνωσθῇ τοῦτο καὶ τοῖς ἔξω παραμένουσι· καὶ μὲν νέοι παρέμενον ἐν τῇ ὁδῷ, αἱ δὲ νεάνιδες ἐν τῷ προαυλίῳ. Μετὰ τὸν πυροβολισμὸν τὰ μὲν ὄργανα ἔπαιζον, οἱ δὲ νέοι ἐτραγῴδουν ἐν τῇ ὁδῷ, τὸ αὐτὸ δὲ ἔπραττον καὶ αἱ νέαι ἐν τῷ προαυλίῳ. Τότε ὁ γαμβρὸς κατεβίβαζε διὰ κοφινίου τὰ ὑπὸ τοῦ κουμπάρου κομισθέντα φαγητὰ πρὸς τοὺς ἐν τῇ ὁδῷ νέους, ἔρρι-

(1) Τὸν νυμφικὸν κοιτῶνα οἱ κάτοικοι τῆς Καλαμωτῆς ὀνομάζουσι *Μυό*· πιπιθανὸν ἡ λέξις νὰ δηλοῖ *Ὑμέναιον*.

πτε δὲ συγχρόνως καὶ χρηματικόν τι δῶρον εἰς τοὺς κρούοντας τὰ ὄργανα.

Περὶ δὲ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου προσήρχοντο εἰς τὸν νυμφικὸν θάλαμον οἱ πενθεροί, οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι πρὸς ἐξέτασιν τῆς παρθενίας τῆς νύμφης. Ἀφοῦ δὲ διεπιστοῦτο αὕτη, τότε πάντες οἱ προσελθόντες ἔρριπτον χρήματα ἐπὶ τῆς στρωμνῆς εἰς ἔνδειξιν τιμῆς καὶ ὑπολήψεως πρὸς τὴν νύμφην (1), τὴν δὲ πρωΐαν ἐστρώνετο ἡ τράπεζα τῶν γλυκισμάτων, ἅτινα συνίσταντο ἀπὸ τηγανίτας (λουκουμάδες), ψαθούρια (2) κτλ. Οἱ προσκεκλημένοι ὤφειλον νὰ φέρωσι τοιαῦτα, ὡς καὶ διάφορα ἄλλα, ἤτοι στραγάλια, ἀμύγδαλα καὶ σταφίδας ἐντὸς πινακίου μετὰ φιάλης ῥακῆς ἢ οἴνου. Ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας ἐκράτει τὸ ἔθιμον τοῦτο, καὶ μόνον τὴν ἐπομένην Κυριακὴν τοῦ γάμου, καθ' ἣν ἐγίνετο ἡ *Ἀντίχαρα*, ἔπαυεν, ὁπότε πλεῖστα ὅσα τραγούδια ᾄδονται, ἅτινα *παινετικὰ* καλοῦσιν. Ἐκ τούτων τινὰ παραθέτω μετ' αὐτῆς τῆς προφορᾶς τῶν Πυργίων.

---

(1) Καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς χωρίοις ὑπῆρχεν ἡ τῆς παρθενίας ἐξέτασις, καὶ ἐρρίπτοντο ἐπίσης χρήματα, ἅτινα ἦσαν διὰ τὴν νύμφην.

(2) *Ψαθούρια* εἶνε κρούστα ἐκ ζύμης, ἣν κόπτουσιν εἰς τεμάχια ἐκτάσεως διαμέτρου 10 καὶ 15 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, τὰ ὁποῖα δι' ἐλαίου ψήνουσι καὶ ἀκολούθως τὰ ῥαντίζουσι διὰ ζαχχάρεως, ῥοδοστάμου, κοπανισμένων ἀμυγδάλων, κανέλλας κλπ. εἶνε δὲ λίαν εὔθραυστα.

83. ΔΙΑΝΟΤΡΑΓΟΥΔΑ

1. Κατὰ τὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἴσοδον.

'Ανοίξετε τᾶς ἐκκλησᾶς τσ' ἄψετε τᾶς λαμπά[δ]ας
γιατ' ἔρχεται τ' ἀντρό[γ]υνον μ' ὅλαις ταῖς νοστιμά[δ]ας.

2. Κατὰ τὴν εἰς τὸν οἶκον εἴσοδον.

'Ανοίξετε τᾶς κάμαραις νὰ κάτσουν τὰ βγελούνια
νὰ 'μπῇ νὰ κάτσῃ τσ' ὁ [γ]αμβρὸς μαζὶ μὲ τὴν νυφοῦλα.

3. Πρὶν ἢ καθίσωσιν·

Μέσα 'ς τὴ μέσην τοῦ σπιθιοῦ στέκουνται δυὸ δεντρούλια,
τό 'να τὸ λέ[γ]ουν λεμονιὰ τσαὶ τ' ἄλλο νεραντσοῦλα.

4. Πρὸς τὰς προσκεκλημένας νέας.

Γιὰ [ἰδ]ὲ τσαὶ τᾶς κοπέλλας μας 'ποῦ στέκουντεν ἀρά[δ]α
σὰν τοῦ πασᾶ τὸ κάτεργον (1), 'ποῦ σύρνει τὴν ἀρμά[δ]α.

5. Κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς νύμφης.

Καλῶς ἦρτεν ἡ νύφη μας μὲ τὴν 'δικολο[γ]ιάν της
τσαὶ ἔφεξεν τὸ σπίτι μας ἀφ' τὴν πολλ' ὁμορφιάν της.

(1) κάτεργον = ναυαρχίς.

6. Εὐχαὶ ἐπιτραπέζιοι τῶν συγγενῶν καὶ φίλων.

[Ἔν]αν τραβουδάτσι θὰ (1) νὰ 'πῶ ἀπάνω 'ς τὸ λεμόνι,
νὰ τζήσ' ἡ νύφη τσ' ὁ [γ[αμπρὸς τσ' ἡ συντροφιά μας ὅλη.

7

Σὲ τοῦ[τ]α τὰ σπίθια τὰ 'ψηλὰ πέτρα νὰ μὴ ρα[γ]ίσῃ,
τ' ἀντρό[γ]υνο 'ποῦ ['γ]ένητσε χίλια χρόνια νὰ τζήσῃ.

8

Μαλαμματένιος ὁ [γ]αμπρὸς τσ' ὁλόχρυση ἡ νύφη
τσ' ἀντί[γ]αμπρος βασιλικὸς τσ' ἀντίνυφη κατρέφτης.

9

Μαλαμματένιος ὁ [γ]αμπρὸς μ' ὁλόχρυσαις κορδέλλαις,
νὰ τζήσ' ἡ νύφη τσ' ὁ [γ]αμπρὸς τσαὶ ὅλαις ἡ κοπέλλαις.

10

Μαλαμματένιος ὁ [γ]αμπρὸς μὲ τὰ μαργαριτάρια,
νὰ τζήσ' ἡ νύφη τσ' ὁ [γ]αμπρὸς τσ' ὅλα τὰ παλληκάρια.

11

Χατίρι τσαὶ τῶν δυονῶν ἐ[γ]ὼ θὰ τραβουδήσω,
νὰ 'πῶ τρα[γ]ούδια 'γκαρδιακὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω.

12

Ἕνα τρα[γ]οῦδι θὰ νὰ 'πῶ ἀπάνω 'ς τὸ τσεράσι,
τ' ἀντρό[γ]υνο 'ποῦ ['γ]ένητσε νὰ τζήσῃ νὰ [γ]εράσῃ.

(1) θά = θέλω.

13

Ἕνα τρα[γ]οῦδι θὰ νὰ 'πῶ ἀπάνω 'ς τὸν σοφρᾶ μας (1),
νὰ τζήσ' ἡ νύφη τσ' ὁ [γ]αμπρὸς τσ' ὅλη ἡ συντροφιά μας.

14

Χίλια « καλῶς τὴν ηὕραμε » τὴν τράπεζα στρω[μ]ένη,
τσ' ὄγοιοι μᾶς τὴν ἐστρώσανε ἄξοι τσαὶ τιμημένοι.

15

Μα[γ]εῖροι, μα[γ]ειρέψετε ζάχαρι μὲ τὸ μέλι,
νὰ φά' ἡ νύφη τσ' ὁ [γ]αμρὸς τσ' ὅλοι οἱ καλεσμένοι.

16

Ἕνα τραπέζιν ὄμορφο μὲ καμμοχᾶ (2) στρω[μ]ένο
τ' ἀντρό[γ]υνον 'ποῦ ['γ]ένητσε χρυσοστεφανω[μ]ένο.

17. Εὐχαὶ καὶ ἔπαινοι πρὸς τὴν νύμφην.

Ἦρταν οἱ Φράντζ' ἀφ' τὴν Φραντζιὰ τσ' οἱ Ῥοῦσσ' ἀφ' τὴν Ῥουσσία
ἐφέραν τσαὶ τὴν νηόνυφη ἀπὸ τὴν Βενετία.

18

Νύφη μας, ὄμορφον πουλί, τῆς γειτονειᾶς στολίδι,
δίχως ἐσὲ [δ]ὲ γίνεται 'γιορτὴ τσαὶ παναγύρι.

19

Ὅσα τρα[γ]ούδια τσ' ἂν τῆς 'πῶ τῆς νύφης μας, τῆς πρέπουν,
γιατ' ἔκα[μ]ε πολλαῖς καρδιαῖς τὰ 'μάθια των τσαὶ τρέχουν.

20

Ὄμορφη 'ποῦ 'ν' ἡ νύφη μας, μαντῆλι τσεντημένο,
μαντῆλι, χρυσομάντηλο διαμάντι 'στολισμένο.

21

Ὄμορφη 'ποῦ 'ν' ἡ νύφη μας σὰν τ' ἄ[γ]ιον 'Βαντζέλιο
γιατ' εἶν' τὰ χειλουράτσα της ὅλο χαρὰ τσαὶ [γ]έλιο.

(1) σοφρᾶ = τράπεζαν. Ἡ λέξις εἶνε τουρκική.
(2) κα[μ]οχᾶ = χρυσούφαντον τραπεζομάνδηλον.

22

'Εσὺ μὲ τὴν ὑπομονὴ ἔχτισες περι[β]όλι
τσ' ἔχεις μηλιαῖς τσαὶ τσυ[δ]ωναῖς τσαὶ σοῦ τζουλεύγουν ὅλοι

23

'Εσόνα, νύφη, πρέπει σου κορώνα 'ς τὸ τσεφάλι
γιὰ νὰ σοῦ προσηκόνουνται ὅλοι μικροὶ μα[γ]άλοι.

24

'Εσόνα πρέπουν ἡ χαραῖς, ἐσόναν τὰ παιχνίδια
γιατ' ἔχεις μέσ' 'ς τὸ σπίτι σας μαλάμματα τσ' ἀσήμια.

25. Πρὸς τὸν γαμβρόν.

Γαμπρέ, κά[θ]ουσουν τσ' ἤγραφες τρα[β]ούδια τῆς ἀ[γ]άπης
τσαὶ 'τράνταξε τὸ χέρι σου τσ' ἤπεσεν τὸ μελάνι
τσ' ἤπεσεν 'πά' 'ς τὰ ροῦχά σου τὰ λευκοτσεντητά σου
τσ' ἀπάνω ζουγραφίστησαν ἡ χάραις τῆς [γ]ενῆς σου.

26

'Εκά[θ]ουσουν, ἐκά[θ]ουσουν νὰ 'βρῇς νὰ πάρῃς ταῖρι
τσ' ἐδιάλεξες ἀς τὰ(1) πουλιὰ τὸ κάλλιον περιστέρι.

27

Τὴν Παναγιὰ τσαὶ τὸ Χριστὸ ἤβανες μεσιτά[δ]ες
τσαὶ 'πῆρες τὸ πουλάτσι σου χωρὶς προξενητά[δ]ες.

28

'Εσ' ἔχεις μέσα 'ς τὴν καρδιὰ ἕναν κρυφὸν καμάρι
γιατ' ἦμπες μέσα σὲ [γ]ενὰ τσαὶ 'ς ἀρχοντιὰ μα[γ]άλη.

29. 'Εκ μέρους τῶν γονέων τῆς νύμφης.

Παρακαλῶ σε ἐ[γ]ώ, [γ]αμπρέ, παρακαλιὰ μα[γ]άλη,
τὴ λε[μ]ονιὰ ποῦ σοῦ [ἔδ]ωκα νὰ μὴ μοῦ τὴν μαράνῃς.

(1) ἀς τά = ἀπὸ τά, ἐκ τῶν. Ὁμοίως καὶ ἐν 'Αραβανίῳ τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, ὡς μᾶς ἐσημείωσεν ὁ κ. 'Ιωακεὶμ Βαλαβάνης.

30. Ἐκ μέρους συγγενῶν τῆς νύμφης.

Ἐπῆρέ μας τὴ λε[μ]ονιὰ ἀντάμα μὲ τὴν ῥίζα,
'ποῦ 'πλώνα[μ]εν τὰ ῥοῦχά μας ἀπάνω τσαὶ μυρίζα.

31

Ἐπῆρέ μας τὴν λε[μ]ονιὰ μαζὶ μὲ τὰ λε[μ]όνια,
'ποῦ 'πλώνα[μ]εν τὰ ῥοῦχά μας ἀπάνω τσαὶ στεγνόνα.

32

Ἐπῆρές το, ἐπῆρές το τὸ μοναχὸν κλωνάρι,
'ποῦ 'βγαλ' ἀπάνω 'ς τὴν κορφὴ σφουζέτα τὸ [Γ]ενάρη.

33. Ἐκ μέρους συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ.

Ἐδιάλεξεν ἡ νύφη μας μέσ' ἀς τὰ παλληκάρια
τσ' ἐπῆρεν τὸ βασιλικὸν μὲ τὰ πολλὰ κλωνάρια.

34

Μὲ τὰ διαμάντια 'ς τὸ λαιμό, μαλάμματα 'ς τὸ χέρι
ἡ τύχη σ' ἦταν τσ' ἤκα[μ]ες τὸν ἐδικό μας 'ταῖρι.

35. Ὁ γαμβρός.

Ἦντα τὴν κά[μ]ω τὴν φωθιὰ τὴν νύχτα 'ς τὸ λυχνάρι,
ὁποῦ 'ρτε μέσ' 'ς τὸ σπίτι μας τ' ἄστρο τσαὶ τὸ φεγγάρι;

36. Ὁ προξενητὴς τοῦ γάμου.

Ἐ[γ]ώ, γιὰ πεῖσμα τῶν ὀχτρῶν τσαὶ γιὰ χαρὰν τῶν φίλων,
ἐ[γ]ὼ 'μαι 'ποῦ τὸν ἤφερα 'ς τὸ σπίτι σας τὸν ἥλιον.

37

Ὄμορφα 'ποῦ σᾶς 'ταίργιασα τὰ δυό σας ἕνα μπόϊ(1),
σὰν τὰ τσυπαρισσό[μ]ηλα 'ποῦ 'ν' μέσ' 'ς τὸ περι[β]όλι.

38

Παντρεύγουντεν 'ς τὸ Γαλατᾶ, 'παντρεύγουνται 'ς τὴν Προῦσα,
ἐπάντρεψά τηνε τσ' ἐ[γ]ὼ τὴν γατανοφρυδοῦσα.

(1) μπόϊ = ἀνάστημα. Ἡ λέξις τουρκική.

39

Ἕναν τρα[γ]οῦδι θὰ νὰ 'πῶ 'ποῦ νά 'ν' ἀρχὴ τσαὶ τέλος,
γιατ' εἶν' ἡ νύφη τσ' ὁ [γ]αμπρὸς ἀπὸ μα[γ]άλο γένος.

40. Ἀμφότεροι οἱ συγγενεῖς πρὸς τοὺς τραγουδιστάς.

Χίλια 'ς πολλὰ 'τη 'ποῦ 'πέν το τσαὶ χίλια δυὸ χιλιάδες,
τοὺς κάμπους μὲ τὰ λούλουδα τσαὶ μὲ τᾶς νοστιμά[δ]αις.

41

Ὄμορφα 'ποῦ 'τρα[γ]ούδησες, ἀδόνιν τσαὶ π' ἀδόνι,
παρακαλοῦ[μ]ε σε πολὺ νὰ μᾶς εἰπῇς ἀκό[μ]η.

42

Ὄμορφα 'ποῦ 'τραγούδησες σὰν νά 'σ' ἁρμηνεμένος,
ἀρχοντικὰ τσαὶ 'βγενικὰ σὰν 'ποῦ 'σαι μαθημένος.

43. Πρὸς τὸν παράνυμφον.

Ἐμᾶς εἶν' ὁ κουμπάρος μας ἄξος τσαὶ τιμημένος
γιατ' εἶν' ἀπὸ 'ψηλὴ [γ]ενηά, εἶνε τσ' ἀρχοντεμμένος.

44

Κουμπάρος θέλ' ἀθθόνερο, ῥοδόσταμο νὰ πίνῃ
τσαὶ μαστραπᾶ βενέτικο τὰ χέργια του νὰ πλύνῃ.

45

Ἐσόν', κουμπάρε, πρέπει σου ὀρῃώτικο ζευγάρι (1),
γιατ' ἔχεις χέργια δυνατὰ τσ' εἶσαι τσαὶ παλληκάρι

46

Κουμπάρε, 'ποῦ 'στεφάνω[σ]ες τσ' ἔβαλες τὰ στεφάνια,
νά 'σ' ἀξιώσῃ ὁ Θεὸς νὰ βάλῃς τσαὶ τὰ λάδια.

---

(1) ὀρῃώτικο ζευγάρι = ὀρεινά, δυνατά. ἀροτριῶντα βώδια. Ἐκ περισσοῦ σημειωτέον ὅτι ὀρεὺς - έως εἶνε ἡ ἡμίονος, ὅθεν καὶ τὸ ζεῦγος λέγεται *ξυνωρίς*.

84. ΕΡΩΤΙΚΑ ΔΙΣΤΙΧΑ

1 Ψιλέ, λιανὲ βασιλιτσέ, ὅπου μοσκομυρίζεις,
τὸν νοῦ μου σὺ τὸν ἐκρατεῖς τσαὶ σὺ μοῦ τὸν ὁρίζεις.

2 Τέθοιο 'περήφανο δενδρὶ τὰ 'μάθια μου [δ]ὲν εἶ[δ]α,
νὰ 'χῃ τοὺς κλώνους του 'ψηλὰ τσαὶ χα[μ]ηλὰ τὰ φύλλα.

3 Γιὰ λό[γ]ου σου τὸν ἔκα[μ]α τὸν ἅ[γ]η Γιώργη φίλο,
νὰ καύγω τὰ χειλάτσια σου σὰν τῆς ἐλῃᾶς τὸ φύλλο.

4 Μαλαμματένια κλει[δ]αριὰ ἤκαμα τῆς καρδιᾶς μου,
νὰ κάμω ἀπὸ λό[γ]ου σου διασάτσι (1) τὴν καρδιά μου.

5 Νόστιμα 'ποῦ 'ν' τὰ χείλη σου σὰν τ' ἀνοι[γ]οσφαλίξῃς,
μέλι τρέχουν τὰ 'μάθια σου ὄντας θὰ μοῦ [']μιλήσῃς.

6 Ὅλος ὁ κόσμος τσ' ἂν τὸ 'πῇ τσ' ὁ [β]ασιλὲς 'π' ὁρίζει,
δεσποτικὸς ἀφορισμὸς [δ]ὲν μᾶς ἀποχωρίζει.

7 Ὁ ἥλιος τῆς ἀνατολῆς μαλλόνει μὲ τὴ δύση,
θὰ μᾶς ἀποχωρίσουνε, 'ψηλό μου τσυπαρίσσι.

8 Ἥλιε μου τσαὶ πάλ' ἥλιε μου, μὲ ταῖς παληαῖς ἀχτῖνες,
πουλί μου, ἔχ[ε] ἀπομονὴ ἀκόμη ἕξη μῆνες.

(1) διασάτσι = ἀπαγόρευσις. Ἡ λέξις τουρκική, «Γιασάκ».

9 Ποιὸς ἥλιος λαμπερώτατος σοῦ [’δ]ωτσεν τὴν ἀθθάα (1)
τσαὶ ποιὰ μηλιά, χα[μ]ομηλιὰ τὴ ρο[δ]οκοτσινά[δ]α.

10 Μέσα ’ς τὴν μέσην τοῦ ’γιαλοῦ θέλω [ν]ὰ χτίσω σπίθια
γιὰ νὰ προ[β]άλλω [ν]ὰ θωρῶ τὰ δυό σου μαῦρα ’φρύδια.

11 Ἔλαψεν ἡ ἀνατολὴ τσαὶ ’βρόντησεν ἡ δύση
ἄντας (2) ἀποχωρίστημε, ’ψηλό μου τσυπαρίσσι.

12 Τὰ ’μάθια σου ’νε καφενές, τὰ φρύδια σου λιμνηῶνας,
μη[δ]ὲ καράβιν τὰ πατεῖ μη[δ]ὲ βαρὺς χειμῶνας.

13 ’Λί[γ]α μοῦ λὲν ἐμὸν γιὰ σὲ τσ’ ἐσὸν πάλι γιὰ [’μ]ένα ;
μὴν τὰ πιστεύεις, ’μάθια μου, τσ’ αὐτὰ ’νε λό[γ]ια ξένα.

14 Ὁ ξένος εἰς τὴν ξενηθειὰ σὰν τὸ πουλὶ γυρίζει,
σὰν τὸν βασιλικὸ ’π’ ἀθθεῖ τσαὶ πάλι [δ]ὲν μυρίζει.

15 Μυρίζει τσ’ ὁ [β]ασιλικός, κάλλια μυρίζ’ ὁ ’δυόσμος,
ἀκόμη [δ]ὲν μιλήσαμεν τσαὶ τὰ γνωρίζ’ ὁ κόσμος.

16 Βασιλικὸ πρασαῖς πρασαῖς σοῦ στρώνω νὰ τσοιμᾶσαι
νὰ κόβγῃς νὰ μυρίζεσαι τσαὶ [’μ]ένα νὰ θυμᾶσαι.

17 Βασιλικὸς τσ’ ἀ[ν] μαραθῇ, τὴ μυρωδιὰ τὴν ἔχει,
τσαὶ ’μόνα ἡ ἀ[γ]άπη μου τὴν ἔννοια μου τὴν ἔχει.

18 Βασιλιτσέ μου δίκλωνε, πότε [θ]ὰ τρικλωνίσῃς,
νὰ ρίξῃς τ’ ἄθθος σου ’ς τὴ γῆ τὸν κόσμο νὰ [μ]υρίσῃς ;

(1) ἀθθάα = ἀνθάδα, ἀνθηρότητα, λευκότητα.
(2) ἄντας = ὄντας, ἀφ’ ὅτου.

19 Βασιλικὸν ἐφύτεψα 'ς τοῦ λιβαδιοῦ τὸ δρόμο,
γιὰ νὰ περνᾷ ἡ ἀ[γ]άπη μού νὰ κόβγῃ ἀπό [ἕ]ναν κλῶνο.

20 Ψιλόφυλλος βασιλικὸς 'ς τὴ γλάστρα φυτεμμένος
ἐσ[ὺ] ἀπ' αὐτοῦ λι[γ]οθυμᾶς τσ ἐ[γ]ὼ ἀπ' ἐδῶ 'πεθαίνω.

21 Ἂς ἦταν 'ποῦ νὰ 'πέθαινα τσαὶ ψώματα, ἄ[χ]! νά 'το,
[ν]ὰ 'δῶ ποιὸς ἤθελε μὲ κλαί 'τσαὶ ποιὸς θὰ μ' ἐλυπᾶτο.

22 Ψιλόφυλλε βασιλιτσὲ μὲ τριάντα ἔξη φύλλα,
τριάντα [ἕ]ξη σοῦ [']μιλήσανε τσαὶ πάλι [ἐγ]ὼ σὲ 'πῆρα.

23 Ψιλόφυλλε βασιλιτσὲ μέσ' 'ς τ' ἄσπρα λουλουδάτσια,
ἐρέ[γ]ομαι νὰ σὲ θωρῶ μέσ' 'ς τὰ παλληκαράτσια.

24 Βασιλιτσὲ ψιλόφυλλε, [γ]ύρισε τὰ κλαδιά σου,
ἀπὸ τὴν Πόλην ὡς ἐδῶ ἠκούστ' ἡ μυρωδιά σου.

25 Σὲ τού[τ]ηνα τὴ [γ]ειτονειὰ στέτσει δενδρὶ ἀθθᾶτο
τσαὶ κάθα νηὸς ἐρέ[γ]εται νὰ τρα[γ]ουδ' ἀπὸ κάτω.

26 Σὲ τοῦ[τ]α τὰ σπίθια τὰ 'ψηλὰ 'ποῦ χώνουν τὸν ἀέρα
πρέπει τὸ « καλημέρα » μας πριχοῦ νὰ φέξ' ἡμέρα.

27 Χίλιαις «καλῶς εὑρέθημεν », φίλοι τσ' ἀ[γ]απημένοι,
τσαὶ τοῦ τσαιροῦ χαρούμενοι τσαὶ καλοκαρδισμένοι.

28 Χίλιαις « καλῶς τὴν ἤραμε » τὴ συντροφιὰ τὴν ἄξα
'ποῦ μᾶς τὴν ἐπαινούσανε ὅσοι τσ' ἂν τὴν ἐπράξα.

29 Τρα[γ]ούδησε, τρα[γ]ούδησε, ἀρχοντικὸ τσεφάλι,
τρα[γ]ούδησε νὰ σὲ χαρῶ, τσ' ἀπὲ σκόλασε πάλι.

30 Τόσαις τσεντιαῖς τσαὶ βελονιαῖς ἔχει τὸ [γ]εμενί(1) σου,
τόσα βενέτικα φλουριὰ ἀξίζει τὸ κορμί σου.

31 Ἐ[γ]ὼ γιὰ τὸ χατίρι σου [θ]ὰ 'πῶ [ἔ]ναν τρα[γ]ουδάτσι,
νὰ κάμω τὸ καδροῦλλί σου σὰν τὸ περι[β]ολάτσι.

32 Ποιὸς εἶδεν ἐρουδιᾶς βλαστὸν νά 'χῃ σαράντα ῥούδια ;
ποιὸς εἶδεν κόρην ὥμορφη νά 'χῃ γατάνι φρύδια ;

33 Ἀπ' ὅλαις μας ταῖς ἐκκλησιαῖς ἡ Παναγιά 'χει χάρι,
τσ' ἀπ' ὅλαις τᾶς [γ]ειτόνισσαις ἐσύ 'σαι τὸ φεγγάρι.

34 Κρῖμα 'νε, φῶς μου, τσ' ἄ[δ]ικο, κρῖμα 'νε τσαὶ ἁμαρτία
νὰ τυραννῇς τὴ νηότη μου χωρὶς καμμιὰν αἰτία.

35 Σὰν τύραννος μὲ τυραννεῖς τσαὶ σὰν κριτὴς μὲ κρίνεις,
τὴ 'λεφτεριά μου σοῦ ζητῶ, μὰ [δ]ὲν μοῦ τὴν ἐ[δ]ίνεις.

36 Τῆς 'λεφτεριᾶς τὰ φτερὰ μοῦ κά[μ]ανε γιαπράτσια
γιὰ νὰ τὰ φά[γ]ω ν' ἀρνηστῶ τὰ μαῦρά σου 'ματάτσια.

37 Μαῦρα 'νε τὰ 'ματάτσια σου, μαῦρα 'ν' τσαὶ τὰ 'δικά μου
ἐσόν' εἶν' πειὸ μαυρι[δ]ερὰ τσαὶ καύγουν τὴν καρδιά μου.

38 Καρδιά μου, ποιός σ' ἐκλεί[δ]ωσε τσ' ἐπῆρε τὰ κλειδιά σου,
τσαὶ [δ]ὲν μὲ ἀνοί[γ]ει γιὰ νὰ [']δῶ τὴν παραπονεσιά σου ;

(1) [γ]εμενί = μανδῆλι κεχρωματισμένον, περὶ τὴν κεφαλὴν δενόμενον.

39 Τὸν κρῖνο βάζου 'ς τὸ νερὸ τσ' ἀρχίζει νὰ φουντόνῃ,
ἀρχίζει τσ' ἡ ἀ[γ]άπη μας νὰ ξανατσαινουργιόνῃ.

40 Τσαινουρ[γ]ια[γ]απημένη μου, στάσου κομμάτ' ὀπίσω,
παληὰ φιλιὰ μοῦ 'πάντησε τσαὶ θῶ νὰ τὴ 'μιλήσω.

41 Μίλε μου, χαδεμμένο μου, τσαὶ θὰ μοῦ φύ[γ]ῃ ὁ νοῦς μου,
'ξέρεις πὼς σὲ ἀ[γ]άπησα κρουφ' ἀπὸ τοὺς γονηούς μου.

42 Νοστιμοκα[μ]ω[μ]ένη μου, τῆς Παναγιᾶς μανάλια,
'πές μού το πγειά, πουλάτσι μου, ποιὸν ἀ[γ]απᾷς πγειὸ κάλλια;

43 Ἐ[γ]ώ, πουλί μ', σ' ἀ[γ]άπουμου σὰν τὸ νερὸ 'ποῦ τρέχει,
μὰ τώρα, χαδεμμένη μου, ἂς σὲ χαρῇ 'ποῦ σ' ἔχει.

44 Τρεῖς πόρταις ἔχ' ἡ Παναγιά, τὴ μιὰ θὰ ζουγραφίσω,
γιὰ νὰ βουθᾷ ἡ χάρη της ὅπου τσ' ἂν ἀ[γ]απήσω.

45 Σὰν 'π' ἄφτει τὸ καλὸν τσερὶ τσαὶ [δ]ὲν ἀνελι[γ]όνει,
ἔτσι ἀ[γ]απᾷ τσ' ὁ φρόνιμος τσαὶ [δ]ὲν τὸ φανερόνει.

46 Ὅπ' ἀ[γ]απήσ' ἀπὸ μικρὸς πρέπει γιὰ νά 'χῃ γνῶσι,
γιατ' ἔχει μὲ τὸν ἔρωτα λο[γ]αριασμὸ νὰ δώσῃ.

47 Ὁ Ἔρωτας εἶνε σκληρός, εἶνε κακὸ βοτάνι,
ὁποῦ ριζώσῃ 'ς τὴν καρδιὰ [δ]ὲν ἔχει πειὰ ντερμάνι (1).

48 Φαρμάτσι τσ' ἂν μοῦ 'πότι[σ]ες, ζάχαρην τὸ μπατάρρω (2),
γιατὶ 'ς τὸν νοῦν μου τό 'βαλα ταῖρι γιὰ νὰ σὲ κά[μ]ω.

(1) ντερμάνι = δύναμιν, θεραπείαν. Ἡ λέξις τουρκική.
(2) μπατάρρω = νομίζω, ἐκλαμβάνω.

49 Ἐ[γ]ὼ [εἶ]δα τὴν ἀ[γ]άπη μου σήμερη 'ς τὸ Πλουμάρι
τσ' ἔκαμε τὴν καδροῦλλά μου μαύρην σὰν τὸ μελάνι.

50 Ἐμαύρισα, 'μελάνιασα τσ' ὁ κόσμος μὲ λυπᾶται
τσ' ἡ ἄπονή σου ἡ καρδιὰ [δ]ὲν μὲ ψυχοπονᾶται.

51 Ἂς τρα[γ]ουδῶ τσαὶ ἂς χαρῶ τὰ θλιβερά μου νηᾶτα,
ὡς νὰ τὰ φᾶ' ἡ μαύρη γῆ νὰ τὰ σκεπάσ' ἡ πλάκα.

52 Χηλιδονάτσιν τ' οὐρανοῦ τσαὶ σεῖς περιστεράτσια,
ἂ[ν] 'δῆτε τὴν ἀ[γ]άπη μου, 'πῆτέ της δυὸ λο[γ]άτσια.

53 Στέλλω σοὺ χαιρετίσματα χιλιάδες τὴν ἡμέρα,
μὲ τὰ πετάμενα πουλιὰ 'ποῦ στέκουν 'ς τὸν ἀ[γ]έρα.

54 Μὴ μοῦ [']μ]ιλᾷς, μηλίτσα μου, μὴ μοῦ ['μ]ιλᾷς, μηλιά μου,
ἐ[μ]ίλησές μου, πάρε τα τὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς μου.

55 Σὰ' σοῦ ['μ]ιλήσω 'μίλε μου, σὰν σοῦ [γ]ελάσω [γ]έλα,
'μπὰς κατηβάσω τοὺς ὀχτροὺς 'ς τὸν Ἅδη ἕναν ἕνα.

56 Σὰν ἀπεθάνω τσαὶ χαθῶ, τ' ἀσκέρι [δ]ὲ 'λι[γ]αίνει
λυποῦ[μ]αι τὸ πουλάτσι μου μόνο του 'ποῦ θὰ μένῃ.

57 Λυπήσου [μ]ε, πουλάτσι μου, κά[μ]ε γιὰ τὴ ψυχή σου
τσαὶ μή μ' ἀφή[σ]ῃς νὰ χαθῶ τσ' εἶν' ἐντροπὴ 'διτσή σου,

58 Πρώτη μ' ἀ[γ]άπη μάλαμμα τσ' ὑστερινή μ' ἀσῆμι,
ὀπ' ἀρνιστῇ τὸ μάλαμμα ἔχει κα[μ]ένα χείλη.

59 Μαλαμματένιε [μ]ου σταυρέ, τσαὶ 'γκόλφιν τοῦ [Δ]εσπότη,
ἐσ' ἤσουν ἡ ἀ[γ]άπη μου ὑστερινὴ τσαὶ πρώτη.

60 Μαλαμματένιε [μ]ου σταυρὲ μὲ τ' ἀσημένο χέρι,
μυρίζουν τ' ἄθθ' ἀπάνω σου χειμῶναν καλοτσαΐρι.

61 Ὄμορφα 'ποῦ 'ν' βραδὺ βραδὺ 'ποῦ τὰ βουνὰ δροσάνζου,
χαρὰ σὲ 'τσείναις ταῖς καρδιαῖς 'ποῦ [δ]ὲν ἀνεστενάζου.

62 'Ανεστενάζω 'βγαίν' ἀχνός, μαυρίζει μου τὰ ῥοῦχα
τσαὶ [δ]ὲν μοῦ τ' ἀσπρίζει πειὰ νερὸ σὰν τὴν ἀ[γ]άπην ποῦ 'χα.

63 'Α[γ]άπη μ', ἂ[ν] δὲ σὲ ἀ[γ]απῶ. πολλὰ κακὰ νὰ πάθω
τσ' ἂ[ν] δὲ 'ρωτῶ γιὰ λόγου σου βραδὺ ταχὺ νὰ μάθω.

64 Τρα[γ]ούδησε, καδροῦλά μου, κομμάτι ν' ἀνεσάνῃς,
'λί[γ]ον τσαιρὸν γιὰ νὰ χαρῶ τσ' ἔπειτα πᾶψε πάλι.

65 Τῆς 'Εγγλιτέρρας μάλαμμα τσαὶ τῆς Φραντζιᾶς χρυσάφι,
πολλὴν ἀ[γ]άπη μοῦ 'κα[μ]ες τσ' [δ]ὲν ἤκαμες ἰνσάφι (1).

66 'Ε[γ]ώ, πουλί μου, σ' ἀ[γ]απῶ, μὰ [δ]ὲν τὸ φανερόνω
τ' ἀντζελικᾶτό σου κορμὶ κρυφὰ τὸ καμαρόνω.

67 Κρουφ' ἦτον ἡ ἀ[γ]άπη μας, μά 'λα 'ποῦ μᾶς ἐνοιῶσαν,
τὸ κρῖμα νά 'χουν οἱ ἐχτροὶ 'ποῦ μᾶς ἐφανερῶσαν.

68 Φανερω[μ]ένη Παναγιά, ποῦ φανερόνεις 'ταίργια,
φανέρωσέ μού τον τσ' ἐμόν, εἰς τὰ 'δικά μου χέργια.

(1) ἰνσάφι = διάκρισιν, οἶκτον. Ἡ λέξις τουρκική.

69 Φίλοι ὀχτροὶ 'μαζώχτησαν νὰ κά[μ]ουνε φιρμάνι,
Νὰ μᾶς ἀποχωρίσουνε, μὰ κρῖμα 'ν' τὸ [μ]ελάνι.

70 'Ψηλὸν τσυπαρισσάτσι μου, λύ[γ]ισε τσ' [δ]ὲν σὲ φθάνω,
νὰ [μ]υριστῶ τοὺς κλώνους σου τσ' ἀπὲ ἂς ἀποθάνω.

71 Σὰν ἀποθάνω, θάψε με μέσ' 'ς τὸ βασιλικό σου
τσαὶ πότιζέ με κρυὸ νερὸ δάκρυα τῶν ἐμματιῶ[ν] σου.

72 Τῶν ἐμματιῶ[ν] σου τὸ νερὸ μὲ φτάνει νὰ ζυμώσω,
τὴ λόχη τῆς καρδούλας σου τὸ φοῦρνο νὰ πυρώσω.

73 [Γ]αρόφαλλό μου κότσινο τσαὶ μῆλό μου ῥοδᾶτο,
ἂ[ν] δὲ σὲ πάρω, [θ]ὰ [γ]ινῇ ὁ κόσμος ἄνω κάτω.

74 'Ετοῦ[τ]ος ὁ κόσμος εἶν' Τουρτσὰ [δ]ὲν εἶνε 'Ρωμνηοσύνη,
ἂν ἀ[γ]απήσῃ τσαὶ κανείς, [δ]ὲν ἔχει 'μπιστοσύνη.

75 'Α[γ]άπησα τσ' ἐ[γ]ὼ μικρός, ὅπου [δ]ὲν εἶχα γνῶσι,
τσαὶ τώρα 'ποῦ ψυχρομαχῶ τί θά 'ρτῃ [ν]ὰ μὲ σώσῃ;

76 'Α[γ]άπη θέλει φρονιμιά, θέλει ταπεινοσύνη,
θέλει λα[γ]οῦ πορπατησιά, πουλιοῦ 'γλη[γ]ωροσύνη.

77 Κοτσινωπά 'ν' τὰ χείλη σου σὰν τοῦ λα[γ]οῦ τὸ αἷμα,
Ἄγγελος τὰ 'ζουγράφισε μὲ κοκκαλένια μπένα.

78 Σὰν ἀποθάνω τσαὶ χαθῶ ἀπὸ τῆς γῆς τὴν ὄψι,
ἀφίνω τὸ πουλάτσι μου 'ς τὸν κόσμο νὰ προκόψῃ,

79 Χριστέ μου, τσ' ἂς εὑρίσκοντα 'ς τὴ 'Ρούμελη βοτάνι,
τσ' ἕνας βασιλικὸς [γ]ιατρὸς τὸν πόνο μου νὰ ['γε]ιάνῃ.

80 Βασιλικοὺς πρασαΐς πρασαΐς σοῦ στρώνω νὰ τσοιμᾶσαι,
νὰ κόβγῃς, νὰ μυρίζεσαι τσ' ἐμένα νὰ θυμᾶσαι.

81 Ὅσ' ἄστρα ἔχει ὁ οὐρανὸς τὴν νύχτα ἁπλωμένα,
τό[σ]αις βολαΐς σ' ἀνεζητῶ, πουλί μου, τὴν ἡμέρα.

82 Ὅσ' ἄστρα ἔχει ὁ οὐρανὸς νὰ τά 'χα δεκαράτσια,
νὰ τά 'χα καὶ νὰ τά 'τρωγα μὲ τὰ παλληκαράτσια.

83 Συννέφιασε τσαὶ σήμερη, πάλι νὰ βρέξῃ θέλει,
πάλι τσαὶ τὸ πουλάτσι μου [ν]ὰ ξενητέψῃ θέλει.

84 Ἐξενήτεψεν ὁ κρίνος μου ὁ πολλορεχτικός μου
ποῦ τὸν ἐρέ[γ]ουνται πολλοί, μὰ 'μόνα 'νε 'δικός μου.

85 Παληὰ φιλιὰ τσ' ἂν μαλλωθῇ τσαὶ πάλι ν' ἀ[γ]απήσῃ,
κάμνει 'ποκάμνει ὁ ἔρωτας νὰ τὴν ἀποχωρίσῃ.

86 Ψηλὸν τσυπαρισσάτσι μου, τσ' ἡ ρίζα σου 'ς τὸ χῶμα
ἴντα 'χει τσαί [δ]ὲ μοῦ [μ]ιλᾷ τὸ ζαχαρένιο στόμα;

87 Ζάχαρη 'ποῦ 'ν' τὰ χείλη σου τσαὶ μέλι ἡ μιλιά σου,
γλυκὰ 'ποῦ λο[γ]αριάζουνε τὰ χείλη τὰ 'δικά σου.

88 Γιὰ 'δές με πῶς ἐ[γ]είνηκα μαῦρος σὰν τὸν ἀράπη,
[δ]ὲν εἶμ' ἀπὸ τὴν 'Αραπιά, μόν' εἶν' ἀφ' τὴν ἀ[γ]άπη.

89 Πουλί, 'ποῦ κάμνει δυὸ φωληαῖς, ἡ μιὰ νὰ τοῦ χαλάσῃ
τσαὶ τὰ φτερά του νὰ κοποῦν μὴν ἐμπορ' [ν]ὰ πετάσῃ.

90 Φαρμάτσι τσ' ἂν μὲ 'πότι[σ]ες, ζάχαρη τὸ μπατάρρω,
[γ]ιατὶ 'ς τὸ νοῦ μου τό 'βαλα 'ταῖρί μου [ν]ὰ σὲ πά[ρ]ω.

91 'Ταίργια ποτὲ [δ]ὲν γίνονται πριχοῦ [γ]ενῇ ἀ[γ]άπη,
πριχοῦ [γ]ενῇ πολὺς σεβδᾶς (1) μὲ πίκραις τσαὶ μὲ πάθη.

92 Ἔννοια σου, μὴν πικραίνεσαι, μὴν τὰ χαλᾶς τὰ κάλλη,
τσ' ἐμεῖς θὰ τὰ [γ]υρίσωμεν τὰ πρωτηνά μας πάλι.

93 'Εμίση[σ]ές με, 'μάθια μου, μὰ θὰ σοῦ τὰ 'θυμίσω,
ἤβγαλ' ἀπὸ τὸν κόρφο μου μῆλο [ν]ὰ σοῦ χαρίσω.

94 'Επόπες τον τὸ λό[γ]ο σου 'ποῦ [ν]ὰ χιλιοχρονίσῃς
'ς τὸν Ἅ[γ]ιον Τάφο [ν]ὰ σὲ 'δῶ [ν]ὰ πᾷ νὰ προσκυνήσῃς.

95 Ὄμορφα 'ποῦ 'τρα[γ]ούδησες [ν]ὰ σὲ χαρῇ 'ποῦ σ' ἔχει,
τσ' ἡ μάνα 'ποῦ σὲ [γ]έννησε κρυφὸ καμάρι σ' ἔχει.

96 Ἕνα τρα[γ]οῦδι [θ]ὰ [ν]ὰ πῶ ἀπάνω 'ς τὸ φα[γ]ί μας,
[ν]ὰ χαίρουνται οἱ φίλοι μας, [ν]ὰ σκάσουν οἱ ὀχτροί μας.

97 Ἤκαμα 'τσεῖνο 'ποῦ ['θ]ελα τσαὶ 'τσεῖνο 'ποῦ 'πεθύμου,
[ν]ὰ χαίρουνται οἱ φίλοι μου, [ν]ὰ σκάσουν οἱ ὀχτροί μου.

98 Ὄμορφα 'ποῦ 'ταιργιάσετε τσ' οἱ δυὸ μαυροφρυδᾶτοι,
παρακαλεῖτε τὸν Θεὸν [ν]ά 'χετε τὴν ἀ[γ]άπη.

(1) σεβδᾶς = ἔρως. Ἡ λέξις τουρκική.

99 Ἐκά[θ]ουσουν, ἐκά[θ]ουσουν ὅσον 'ποῦ νά 'βρῃς 'ταῖρι,
ἐδγκιάλεξες ἀφ' τὰ πουλιὰ τὸ κάλλιο περιστέρι.

100 [Ν]ὰ σὲ 'παινέσω ἤθελα, μὰ εἶσαι 'παινεμένη,
ἀπὸ τὰ νύχια 'ς τὴν κορφὴ εἶσαι ζουγραφισμένη.

101 Σὰν τὸ σκαστὸ [γ]αρόφαλλο 'ποῦ 'ν' μέσ' 'ς τὸ νεμποτάρι,
ἔτσι τὸ διαγκιάλεξες τσαὶ σὺ τὸ κάλλιον παλληκάρι.

102 Καλ'-ὀρφανοθρεμμένε [μ]ου, ὁποῦ [δ]ὲν ἔχεις τσύρη,
τσ' ἤθρεψες τὸ κορμάτσι σου σὰν μόσκο 'ς τὸ ποτῆρι.

103 Καλ'-ὀρφανοθρεμμένη [μ]ου, ὅπου [δ]ὲν ἔχεις μάνα,
τσ' ἔθρεψες τὸ κορμάτσι σου ὡσὰν τὴ μαζουράνα.

104 Σαράντα κάτεργά 'ρχουνται ἀπὸ τὴ 'Σαλονίτση,
ἔμαθα πὼς παντρεύγεται ἓν ἀρφανὸ κορίτσι.

105 Σαράντα κάτεργά 'ρχουνται ἀπὸ τὴν 'Εγγλιτέρρα,
ἔμαθα πὼς παντρεύγεσαι τσαὶ στέφανα σοῦ 'φέρα.

106 'Επῆρες τὴν ἀ[γ]άπη σου τὸ πρωτηνό σου 'ταῖρι,
νεμπότιν κρουσταλλίτικον μὲ τ' ἀσημένο χέρι.

107 Ἐ[γ]ὼ 'δα τὴν ἀ[γ]άπη μου σήμερη 'ς τὸ λιβάδι
τσ' ἔ[γ]ειν' τὸ κορμάτσι μου σὰν νά 'βγε ἀπὸ τὸν Ἅδη.

108 Χάρε, τὸν Ἅδη πάστρεψε, κά[μ]ε τσαὶ ['μ]έναν τόπο,
[δ]ὲν ἠμπορῶ ν' ἀκούω πγειὰ τὰ λό[γ]ια τῶν ἀνθρώπω.

109 Τὰ λό[γ]ια 'ποῦ ['μ]ιλήσαμε εἶνε περὶ γραμμάτου
εἶν' τὰ μισὰ τοῦ σκοτωμοῦ τσαὶ τ' ἄλλα τοῦ θανάτου.

110 Ὁ θάνατος μ' ἐπλάκωσε τσ' ἀνοιξετέ μου μνῆμα,
νὰ βάλω τὸ καρμάτσι μου τσ' ἔχε το σὺ τὸ κρῖμα.

111 Κρῖνέ με, κρῖνε, κρῖνέ με, τσ' ἐ[γ]ὼ [θ]ὰ κριθ' ἀπατός μου,
αὐτ' ἡ ἀ[γ]άπη 'ποῦ 'κα[μ]α ἦταν ὁ θάνατός μου.

112 'Μίλε [μ]ου, χαδεμμένο μου, μὴν τύχῃ τσαὶ μὲ χάσῃς,
τιγάρις τσαὶ πουλιοῦ[μ]αι πειὰ νὰ μὲ ξανα[γ]οράσῃς;

113 Ὅσ' ἄστρα ἔχει ὁ οὐρανὸς τὸ πειὸ μικρὸ σοῦ 'μοιάζει,
'ποῦ βγαίνει τὰ μεσάνυχτα τσ' ὅλα τὰ σκοτεινιάζει.

114 Τ' ἄστρη ἄντ' ἀστροβολοῦν, πολλαῖς φωθιαῖς ἐβγάζουν
τὰ 'μάθια μου ἄντα σὲ 'δοῦν κλαῖνε τσαὶ παρασφάζουν.

115 'Εσὺ μὲ σφάζεις 'ς τὴν καρδιά, ἐσὺ μὲ μελαγχόνεις,
ἐσὺ τὰ 'σωθηκούλια μου 'γλή[γ]ωρα τὰ 'μερόνεις.

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

84. ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

Α

1

Ἄσπρο μαῦρο τὸ χωράφι καὶ μελαχροινὸς ὁ σπόρος,
καὶ γυρίζει 'ποῦ τὸ σπέρνει καὶ 'μιλεῖ μὲ τὸ χωράφι.

Ὁ γράφων καὶ ἡ γραφή.

2

Ἄλογον τετράλογον τετραπαλουκωμένον,
σαράντα πέταλα φορεῖ κι' εἰς τὸ νερὸν κυλιέται.

Νερόμυλος.

3

'Απ' ἄσπρο (1) γεννιέται καὶ τὸν λέγουν φωνακλᾶ·
σὰν φωνάζ', ὅλους ξυπνᾷ καὶ τοὺς νεκροὺς ἀκόμη·
μ' ἀλήθεια τὸν κακόμοιρο εἰς τὸ νερὸ τὸν πνίγουν.

'Αλέκτωρ.

4

'Απὸ χῶμα μὲ πλάσσουν, 'ς τὴν ζωήν μου πολλοὺς ἐδρόσισα,
ἀλλὰ 'ς τὰ γερατειά μου ὅλοι μὲ τσαλαπατοῦν.

Λάγηνος.

(1) ἄσπρο = ὠόν.

5

Ἀναχαίνει (1) μαλλιαρὸς (2) καὶ ἀμπαίνει δαιμονιάρης (3).
Ἀσκὸς πλήρης οἴνου.

6

Ἄρχοντες, πτωχοὶ μὲ ἔχουν καὶ ἀσπρίζω σὰν τὸ χιόνι,
σὲ φαγὶ ποτὲ δὲν ἀμπαίνω.
Σάπων.

7

Ἄσπρο ἔν' (4), τυρὶ δὲν ἔν'·
μοσχοκάρυδο δὲν ἔν'·
ὅλος ὁ κόσμος τὸ ζάρει (5),
'ς τὸ σκουτέλι (6) δὲν τὸ βάλλει.
Σάπων.

8

Ἄσπρον κάστρον τῆς Φραγκιᾶς καὶ κουμπὶ τῆς Βενετιᾶς
καὶ χρυσόφυλλον τῆς κόρης.
Κάτοπτρον.

9

Ἄμαλλος, μαλλὶ δὲν ἔχει· κῶλον ἔχει, ὀργιὰν δὲν ἔχει.
Βάτραχος.

(1) Ἀναχαίνει = ἀνοίγει τὸ στόμα.
(2) μαλλιαρός = ἀσκός.
(3) δαιμονιάρης = ὁ οἶνος, ὡς μεθύων τὸν πίνοντα.
(4) ἔν' = ἔνι, ἔνεστι, εἶνε.
(5) ζάρει = συνηθίζει.
(6) σκουτέλι = πινάκιον.

10

Ἀνελέγω ἀνελέγω(1) καὶ ἀνελεμμὸ δὲν ἔχει.

Μακρὰ ὁδός.

11

Ἄψυχος ψυχὴν δὲν ἔχει καὶ ψυχὴν κρατεῖ καὶ τρέχει.

Πλοῖον.

12

Ἀνάλατο καὶ ἁρμυρὸ σὲ δενδρουλάκι κρέμεται.

Ἐρέβινθος.

13

Ἄσπρο τὸ διάζομαι, κόκκινον τὸ φαίνω καὶ μαῦρο τὸ ξεφαίνω.

Συκομωρέα, ἧς ὁ καρπὸς ἀλλάσσει τρία
χρώματα, λευκόν, ἐρυθρὸν καὶ μέλαν.

14

Ἄσπρη κόρη ξανθομάλλα, φαλακρ' εἶσαι σὰν τὸ γάλα,
σοῦ δίγω δέκα 'ς τὸ λεπτὸ φιλιὰ καὶ δὲν σὲ παρατῶ.

Σιγάρον.

15

Ἀνηβαίνει πιπιτσοῦ, κατηβαίνει πιπιτσοῦ(2),
μέσ' 'ς τὴν μέση ἕνα 'μμάτι(3).

Κανδήλα.

(1) ἀνελέγω = σύρω πρὸς τὰ ἄνω, βαδίζω πρὸς τὰ ἐμπρός.

(2) πιπιτσοῦ. Ἡ λέξις πεποιημένη ἐκ τοῦ ἤχου τοῦ σχοινίου, ὅταν ἀνασύρωσιν ἢ καταβιβάζωσι κανδήλαν ἢ ἄλλο τι.

(3) Τὸ αὐτὸ αἴνιγμα ἀλλαχοῦ λέγεται :

Ἀναιβαίνω καταιβαίνω
τὰ βρακιά μου λυῶ καὶ δένω. Ἰ. Β.

16

Ἄσπρα μαῦρα πρόβατα καὶ ξυλένιος ὁ βοσκός (1).

Βερύκοκκον.

17

Ἀνεμούδρουμου (2) τὰ σκέλη, σύρνω τὴν μακρυὰ (3) ὑπλεγμένη, καὶ μὲ τὴν μπαχλαφούχτα μου (4) χτυπῶ τὸ μαλλιαρό σου (5).

Ἱστός.

18

Ἄσπραις μύγιαις (6) ἁλωνεύγουν κι' ἡ σωρομαδοῦ (7) μαζεύγει κι' ὁ κακόμοιρος τὰ βγάζει.

Ὀδόντες, γλῶσσα, πρωκτός.

19

Ἀνασκελίζ' ὁ πέτσικας (8), καθίζ' ὁ μαυρογένης.

Λέβης.

20

Ἀπάνω 'ς ὄρος, σὲ βουνί,
κάθετ' ὁ μπάρμπας μ' ὁ Ζαννῆς,
χτενίζει τὰ γενάκια του,
πέφτουν τὰ κονιδάκια του.

Σήσαμον.

(1) βοσκός = μίσχος τῶν βερυκόκκων.
(2) ἀνεμούδρουμου = μεταπηδῶ.
(3) μακρυά = κερκίς, ἡ κοινῶς *σαΐττα*.
(4) μπαχλαφούχτα δύο τινὰ δηλοῖ. α') τὸ κτένιον, καὶ β') τὴν παλάμην.
(5) μαλλιαρό = πανίον.
(6) ἄσπραις μύγιαις = ὀδόντες.
(7) σωρομαδοῦ = γλῶσσα.
(8) πέτσικας = πυρεστία.

21

Ἀπὸ ἔξω γλιστερὸ
κι' ἀπὸ μέσα μαλλιαρό,
κι' ἀπὸ μέσ' ἀφ' τὸ μαλλὶ
ἔχει μιὰ βουκιὰν καλή.

Κάστανον.

22

Ἄντε νὰ πᾷ νὰ πέσωμεν,
τὸν μάνταλο νὰ βάλωμεν,
τὴν κόκκινη (1) νὰ χώσωμεν,
τρίχα μὲ τρίχα ν' ἀνεκατώσωμεν (2).

Συνουσία.

23

Ἄσπρον πρόβατον κυλιέται, μαῦρος σκύλος τὸ δακκάνει.

Βάμβαξ καὶ τὸ λανάρι.

24

Ἀπ' ἐδῶ βουνὶ κι' ἀπ' ἐκεῖ βουνί, μέσα κόρη κελαδεῖ.

Ἱστὸς καὶ ὑφαίνουσα.

25

Ἀπ' ἐδῶ βουνὶ κι' ἀπ' ἐκεῖ βουνί, μέσα βούαλος μουγκρίζει.

Πορδή.

26

Ἀπιαστη κι' ἀμάλλιαστη κι' ἀψαλλιδοκούρευτη.

Ὄφις.

(1) κόκκινη = ἡ ἀνθρακιά, μεταφορικῶς.

(2) τρίχα μὲ τρίχα ν' ἀνεκατώσωμεν. Τὰς βλεφαρίδας, αἵτινες κατὰ τὸν ὕπνον συγκλείονται.

27

Ἀνηβαίνει πιπιτσοῦ,
κατηβαίνει πιπιτσοῦ·
μήτε τρώγει, μηδὲ πίνει,
τὴν κοιλίτσα της γεμίνει.

Ἄτρακτος.

28

Ἄσπρος γεννιῶμαι, πράσινος καταντιῶμαι·
σὰν τοὺς Τρεῖς Παῖδας 'ς τὸ καμίνι μὲ βάζουν,
ἀπὸ 'πάνω μὲ ρίχτουν κι' ἀπὸ κάτω μὲ βγάζουν.

Καφές.

29

Ἄλογο βαρβᾶτο,
κοντορροβιθᾶτο,
πορπατεῖ καὶ κρίνει
τὴν δικαιοσύνη.

Στατήρ.

30

Ἄσπρον εἶναι σὰν αὐγό, στρογγυλὸ σὰν τὸ πιπέρι,
μὰ τὸν ἅγιο 'Λευτέρη, μηδ' αὐγὸ μηδὲ πιπέρι.

Γογγύλιον.

31

Ἄσπρον εἶν', τυρὶ δὲν εἶν'·
σκορδοκρόμμυδον δὲν εἶν'·
ἄρχοντες, πτωχοὶ τὸ ζάρουν
κι' εἰς τὴν τράπεζαν τὸ βάλλουν.

Ἅλας.

32

'Απὸ κάτω βοῦς κι' ἀπὸ 'πάνω τράγος
καὶ τὰ συνενόνει σπάγος.

Σανδάλιον.

33

'Ανασκελόν' ὁ Φατουμᾶς, καθίζει Μαϊμέτης.

Λέβης.

34

'Απάνω κόφτει, κάτω κόφτει καὶ μέσα κόρη λέ' καὶ λέ'.

Γλῶσσα.

35

'Αφ' τὰ 'πίσω ὅταν πιάσῃς, δυὸ ἐξάρια νὰ βάλῃς,
κι' ἀπὸ 'μπρὸς θέσῃς 'να τριὰ κεφαλὴ γιὰ νὰ τὸ κάμῃς,
πόσους γυιοὺς θὰ σχηματίσῃς, πόσαις κόραις, πόσ' ἀγγόνια
καὶ πόσα ἀποσποράκια χρειάζουνταιν ἀκόμη 'δῶ;
Κάμε τὸν λογαριασμόν σου νά 'βρῃς ποιὸς εἶν' ἀρχηγός.

B

36

Βασιλὲς δὲν εἶνε, κορώνα φορεῖ·
'ρολόγι δὲν ἔχει, τῆς ὥραις μετρεῖ.

'Αλέκτωρ.

Γ

37

Γούρνα μου πελεκητή, μαρμαρένια καὶ χυτὴ
'ποῦ 'ν' τὰ μαῦρα 'ψάρια μέσα καὶ γλυκὸ κρασί.

Χειμωνικόν.

38

Γλυκύτατ' ἀπὸ ζάχαρη, γλυκύτατ' ἀπὸ μέλι,
μήτε 'ς τὸ χέρι πγιάνεται μήτε 'ς τὸ ζύγι 'μπαίνει.

Ὕπνος.

39

Γύρου γύρου μὲ γυρίζουν,
'ς τὴν γωνιὰν 'πάν' μὲ καθίζουν.

Σάρωθρον.

40

Γιὰ τοῦτο σὲ ἀγόρασα, γιὰ νὰ σοῦ 'χω κρεᾶς 'ς τὴν τρῦπά σου.

Δακτύλιος.

41

Γι' αὐτὸ κ' ἐγώ σ' ἀγόρασα κ' ἔδωκα τὸν παρᾶ μου.
γιὰ νὰ σὲ βάλ' ἀνάσκελα νὰ κάμνω τὴν δουλειά μου.

Σκάφη.

Δ

42

Δάσκαλέ μου ἀγαθέ,
ἀγαθὲ 'ς τὰ ἀγαθά,
πονηρὲ 'ς τὰ πονηρά,

ἔδειρές με κι' ἤφυγα·
'ς τὴν στράταν 'ποῦ 'πήγαινα
μοῦ 'πάντησ' ἕνα θεργιό,
κι' εἶχε πέντε κεφαλάς,
τέσσερῃς ἀναπνοάς·
ἂν τό 'βρῃς, δασκαλάκη μ',
ξανάδειρέ με πάλι.

Νεκρὸς καὶ φέρετρον.

43

Δύο κόραις κυνηγοῦνται καὶ ποτὲ δὲν πλακονοῦνται (1).

Αἱ κύλινδρον στρέφουσαι κόραι.

44

Δώδεκα καλογεράκια κυνηγοῦνται,
κυνηγοῦνται καὶ ποτὲ δὲν πλακονοῦνται.

'Ανεμομύλου πτέρυγες.

45

Δυὸ φορτόνουν κ' ἐννιὰ ξεφορτόνουν, δυὸ κερνοῦν καὶ ἕνας πίνει.

Μήτηρ.

46

Δός μου τὴν ἀντέρα σου
καὶ τὴν κωλαντέρα σου (2)
μὰ τὰ δώδεκα πλουμίζω
μὰ τὸν νηὸν 'ποῦ γραμματίζω
πίντερα καὶ δὲν ἀδειάζει.

Κόσκινον.

(1) πλακονοῦνται = προφθάνει ἡ μία τὴν ἄλλην.

(2) ἀντέρα καὶ κωλαντέρα. Ὡς γνωστόν, τὰ κόσκινα κατασκευάζονται ἐκ χορδῶν.

Ε

47

Ἔχω 'γώ, ἔχεις καὶ σύ,
ἄλλος ἕνα κι' ἄλλος δυό,
κι' ἄλλος μηδὲ τίποτε.

Γονεῖς.

48

Ἔχω ἕνα βαρελάκι
κι' ἔχει δυὸ λογιῶν κρασάκι.

Ὠόν.

49

Ἕνας πατέρας κεφαλή, δώδεκα γυιοὶ ποδάρια,
καὶ κάθε γυιὸς 'ς τὴν ράχη του ἔχει τριάντα κόραις,
κάθε βραδὺ 'ποθαίν' ἡ μιά, ταχὺ γεννιέται ἄλλη.

Ἔτος, μῆνες, ἡμέραι.

50

Ἔχω φτερὰ καὶ δὲν πετῶ· εἰς τὴν φωτιὰ μὲ βάζουν,
χορταίνω τὴν κοιλίτσα μου κι' ἔτσι ἔξω μὲ βγάζουν.

Τὸ ὄργανον, δι'οὗ σβύνουσι τὰ
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κηρία.

51

Ἕνα πρᾶγμα εἶνε κι' ὅλη 'μέρα κουνεῖ κουνεῖ
καὶ τὴν νύχτα στέκεται.

Πέδιλον.

52

Ἕνα πρᾶμμα πραμματίζει(1)
καὶ μυρίζει καὶ χνωτίζει,
ἔχει τρῦπα καὶ μαλλὶ
καὶ ἐμπορικὸ κρατεῖ.
Ἀσκὸς βουτύρου.

53

Ἔχω ἕνα μπουσουλάκι(2) κ' ἔχω μέσα τά 'ργανά μου·
μ' ἂν μοῦ λείψον τά 'ργανά μου, τί θὰ γείνω 'γώ, κυρά μου,
Ὁ ἐγκέφαλος.

Η

54

Ἡ κοιλιὰ μὲ τὴν κοιλιά,
τὸ μακρὺ κάμνει δουλειά.
Ὁ πίθος καὶ ὁ ἀντλητής.

55

Ἡ σέντενα, ἡ μέντενα, αὐτὴ ἡ σεντελίνα(3)
εἰς τὸν ἀγέρα κρέμεται 'ς τὴν ἐκκλησὰν κοιμᾶται
καὶ τὰ παληά της κόκκαλα μέσα 'ς τὴν γῆν 'βρισκῶνται.
Ἐλαιόδενδρον, ἐλαῖαι, ἔλαιον, ἐλαιόξυλα.

(1) πραμματίζει = ἐμπορεύεται.
(2) μπουσουλάκι = μπούσουλας, ἡ πυξίς.
(3) σέντενα, μέντενα, σεντελίνα. Τὸ μέρος, ἔνθα διϋλίζεται τὸ ἔλαιον καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὴν ἀμόλγην.

56

Ἡ λούγκρα μας, ἡ λουγκροφαγωμένη
ὅλον τὸν κόσμο τρώγει τον καὶ πάλι δὲν χορταίνει.
Νεκροκράββατον.

I

57

Ἴσιον εἶνε σὰν κερὶ
κι' ἡ φωνή του τρομερή.
Τουφέκι.

K

58

Κουνῶ κουνῶ τὰ χέργια μου καὶ πέφτουν τὰ κονίδια μου (1).
Μηχανὴ ἐκκοκκιστική.

59

Κάτσε 'ς τὰ χοντρά μου, πιάσε τὰ ψιλά μου.
καὶ τὰ ὥριμά μου εἰς τὴν τρῦπά σου.
Συκῆ καὶ σῦκα.

60

Κουνεῖ κουνεῖ τὸ 'ργίδι του (2),
πέφτει τὸ βερβελίδι του (3)
Μηχανὴ ἐκκοκκιστική.

(1) κονίδια = ὠὰ φθειρῶν ἢ ἄλλων ἐντόμων.
(2) 'ργίδι του = ὀργιά, οὐρά.
(3) βερβελίδι του. Ἡ τῆς αἰγὸς καὶ τοῦ προβάτου κόπρος, ἥτις ἐν Χίῳ ὀνομάζεται «βερβελιὰ» καὶ τὸ ὑποκοριστικὸν «βερβελίδι».

61

Κρέμεται κρεμέντουλας (1) καὶ κρεμεντουλίζεται
καὶ περνοῦν ἡ βάησαις (2) ὦ οἰμέ! κι' ἂς τό 'χαμεν.
Κρέας ἐν κρεοπωλείῳ.

62

Κουνάμενα συρνάμενα 'ς τῶν γυναικῶν τῆς τρύπαις.
'Ενώτια.

63

Κλέφταις 'πῆγαν νὰ κλέψουν τὴν πόλιν,
μ' αὐτὴ ἔφυγεν ἀφ' τὰ παράθυρα
κι' ἔπιασαν τοὺς πολίταις καὶ τοὺς ἔφαγαν.
'Αλιεῖς, θάλασσα, δίκτυα, ἰχθῦς.

64

Κυματίζει καὶ περνᾷ τάχυ τάχυ καὶ ταχυά,
χίλια μύργια 'σκάγια πέφτουν καὶ ἀμέσως σταματᾷ.
Ἄνεμος καὶ χάλαζα.

65

Κοντὸς μαῦρος καλόγερος παλούκια φορτωμένος (3).
'Εχῖνος.

66

Καράβι χιλιοτρύπητο νερὸ πάγ' ὅπου θέλει.
Σπόγγος.

(1) κρεμέντουλας = κρέας ταλαντευόμενον, ὡς κρεμάμενον ἀπ' ἀγκίστρου.
(2) βάησαις = σκύλας.
(3) 'Αλλαχοῦ λέγεται:
Θεῖός μου κοντοθόδωρος
παλούκια φορτωμένος. 'Ι. Β.

67

Κλειδόνω, μανταλόνω, μὰ πάλι κλέφτης 'μπαίνει.
Ἥλιος.

Μ

68

Μαῦρος καὶ πολυπόδαρος, μὰ μιὰ μιὰ πηγαίνει.
Ἐχῖνος.

69

Μὲ τὸ μέλι ζυμωμένος,
μὲ τὴν ζάχαρι πλασμένος.
Κι' ὅγοιος τό 'βρῃ ;
— Γιὰ πολὺ μαργιῶλος εἶνε γιὰ πολὺ γραμματισμένος.
Ὕπνος.

70

Μακρὺ σχοινὶ 'ς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ τέλος δὲν ἔχει.
Ὁδός.

71

Μακρυλὸ καὶ κουνιστὸ σὲ μιὰ τρῦπα γυναικός.
Ἐνώτιον.

72

Μακρύς, μακρὺς καλόγερος, μὰ κόκκαλα δὲν ἔχει.
Καπνός.

73

Μὲ τὰ τρία τὴν ἁρπῶ κι' ὅπου εὕρω τὴν κολλῶ.

Μύξα.

74

Μέγας 'γεννήθηκα, 'ς τὴ γῆ δὲν γνώρισα μητέρα,
τὸν ἄντρα της δὲν 'γνώρισα, δὲν εἶχα καὶ πατέρα.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

75

Μ' ἕνα πιᾶτο βούτυρο ὅλον τὸν κόσμ' ἀλείφω.

Ἥλιος.

76

Μ' ἕνα 'μμάτι, μονόμματο ὅλον τὸν κόσμο βλέπω.

Ἥλιος.

77

Μακρύς, μακρὺς καλόγερος καὶ πῆττα τὸ κεφάλι του.

Τὸ πτυάριον τῶν κλιβάνων(1).

78

Μακρύς, μακρὺς καλόγερος καὶ κατουρεῖ τὰ σκέλια του.

Ποταμός.

79

Μέσα 'ς ἕνα τετράγωνον φαντάσματα καθίζουν.

Κάτοπτρον.

(1) Ἐν Χίῳ καλεῖται *Φουνόφτριο*, ἐκ τοῦ *Φουρνόφτναρο*.

80

Μιὰ πενηνταριὰ Τουρκάκια
μ' ὅλο κόκκινα σκουφάκια.

Πυρεῖα.

81

Μιὰ βαρκοῦλα φορτωμένη
'ς τὴν σπηλιὰ 'πάγει καὶ 'μπαίνει.

Κοχλιάριον

82

Μέσ' 'ς τὴν μέση τοῦ χωριοῦ μας
κρέμετ' ἡ Μαργαριτοῦ μας
καὶ τινάζει τὰ φτερά της
καὶ συνάζει τὰ παιδιά της.

Καμπάνα.

Ο

83

Ὅλ' ἡμέρα τρῶνε κρεᾶς καὶ τὴν νύχτα κάμνουν - ἄ! (1).

Σανδάλια.

84

Ὄρνιθα πιτσόκωλη (2) κάμν' αὐγὰ πιτσόκωλα πιτσογυριστόκωλα.

Ἱστὸς βάμβακος.

(1) ἄ! Τὸ καθ' ὅλην τὴν νύκτα χαῖνον στόμα τῶν ὑποδημάτων, ἅτινα διατελοῦσιν ἄεργα.

(2) πιτσόκωλα = τὸ εἰς τολύπας, ἃς « γουργουθιατῖς » ὀνομάζουσι, σχηματιζόμενον νῆμα.

85

Ὁ κόκκινος καββαλλικεύει ἀπάνω 'ς τὸν μαῦρον.
Φέσιον.

86

Ὀγρὴ τὴν βάζω καὶ στεγνὴ τὴν 'βγάζω.
Τὸ πανίον, δι'οὗ καθαρίζεται ὁ κλίβανος (1).

87

Ὅσο σοῦ τὴν βάζω 'μπαίνει,
κι' ὅσο τὴν τραβῶ μακραίνει·
σὰν τὴν βάλω 'ς τὰ κανιά σου,
θεραπεύγετ' ἡ καρδιά σου.
Περικνημίς.

Π

88

Πίκρα καὶ χολὴ σὰν τὴν τραβῶ καὶ δὲν χωρῇ.
Περικνημίς.

89

Πολύφτερος, μονόμυτος, καλὸς καὶ κακομάχος·
σὰν ἀνοίξῃ τὰ φτερά του, ποιὸς μπορεῖ νὰ 'πά' κοντά του;
Ἀνεμόμυλος.

90

Πάπλωμα παπλωματίζει, 'πά' 'ς τὴν γῆ χαμοκυλιέται,
πγειὸ πολλαῖς φοραῖς μουγκρίζει.
Θάλασσα.

(1) Ἐν Χίῳ κοινῶς λέγεται *πάνα*.

91

Ποιὸς εἶνε μὲ δυὸ καὶ δέκα γυιοὺς καὶ μὲ τῆς τριάντα κόραις;

Ἔτος, μῆνες, ἡμέραι.

92

Πέντε τὴν βαστοῦ' σὰν πίγῃ καὶ τρεῖς σὰν γεννᾷ·
μαῦρα 'ν' τὰ παιδιά της, ἄλλοι τὰ βλέπουνε καλά,
καὶ ἄλλ' ὅλως διόλου.

Γραφίς.

93

Πολύμυτο, πολύτριζο, ἄφυλλο πάντα εἶνε.

Βρύον.

94

Πηδητὴ τριπηδητὴ ἄντ' ἀ 'πά' δειπνήσωμεν
καὶ τ' ἀρνιὰ 'κοιμηθῆκαν.

Ψύλλος.

95

Ποιὸν εἶνε ἐκεῖνο τὸ πουλί, ὁποῦ γεννᾷ 'φ' τὴν μύτη,
'πό' 'χει φτερὰ καὶ δὲν πετᾷ κ' ἔχει μαυράσπρο σπίτι;

Γραφίς.

96

'Πά' ἡ γρηὰ 'ς τὴν γρυλλωμένη (1),
'βρίσκετ' ἀποσβολωμένη (2).

Κάτοπτρον.

(1) γρυλλωμένη = καθρέπτην.
(2) ἀποσβολωμένη = προσβεβλημένη.

97

Πύργος δωδεκάπυργος, ὄνομά 'χουν ἡ πέτραις.
Ἔτος, μῆνες.

98

Πετεινὸς ἀναβρακᾶτος
καὶ μακρυομουστακᾶτος
σὰν ἁπλώσῃ τὰ φτερά του,
ποιὸς 'μπορεῖ νὰ 'πά' κοντά του ;
Ἀνεμόμυλος.

99

Πετεινὸς πετεινορᾶτος
καὶ 'νυχοτσιγκελλᾶτος
περπατεῖ καὶ κρίνει
τὴν δικαιοσύνη.
Στατήρ.

100

Πέντε πέντε κουβαλοῦν, τριανταδυὸ σφυροκοποῦν,
κι' ἡ καλή σου ἡ σκουποῦ ὅλο φοκαλεῖ καὶ 'πά'.
Δάκτυλοι, ὀδόντες, γλῶσσα.

P

101

Ῥοδοζάχαρι καὶ μέλι, ὅταν τὴν βάζω καὶ 'μπαίνῃ.
Περικνημίς.

Σ

102

Σφάζουν τον, αἷμα δὲν βγάζει· ζυγιάζουν τον, δράμι δὲν 'πά'.
Ἂν τὸν εὑρῇς τὸν δίστομο, ἐμένα νὰ μὲ φτύσῃς.

Μύρμηξ.

103

Σφάζω τὴν αἶγά μου, καὶ μὲ τῆς αἴγας τὸ μερὶ
κάμνω τὴν αἶγά μου 'γερή.

Σκελὶς σκορόδου.

104

Στραβολύγγα (1) εἶν' ἡ μάνα καὶ δαιμοναρὶὰ ἡ κόρη (2)
καὶ πανούργα ἡ ἀγγόνη (3).

Κλῆμα, οἶνος, οἰνόπνευμα.

105

Σοῦ τὴν βρέχει, σοῦ τὴν βάζει,
τὴν κουντᾷ, σοῦ τὴν ταράζει,
κι' ὅταν θὰ τὴν πρωτοβγάλῃ,
βγάζ' ἀχνὸν ἀφ' τὸ κεφάλι.

Πανίον κλιβάνου.

106

Σὰν ἤμου' νηὸς δὲν ἤτρεχα, καὶ τώρα 'ποῦ γέρασα τρέχω.

Φύλλα δένδρων.

(1) Στραβολύγγα = ἔχουσα κλῆμα ἀνώμαλον.
(2) κόρη = σταφυλή, ἐξ ἧς κατασκευάζεται ὁ οἶνος.
(3) ἀγγόνη = τὰ γίγαρτα (τσίπουρα), ἐξ ὧν κατασκευάζεται ἡ ῥακή.

107

Σκύβγω γονατίζ' ὁμπρός σου,
τὸ μακρύ μου 'ς τὸ σκιστό σου.
Τὸ κιβώτιον καὶ ἡ κλείς.

108

Σφαλῶ τὸ σεντουκάκι μου, ἀφίνω κρόσσ' (1) ἀπ' ἔξω.
'Οφθαλμός.

109

Στεγνὴ τὴν βάζω, κι' ὀγρὴ τὴν βγάζω.
Ὁ κάδδος.

T

110

Τὸ ψάρι τρώ' τὴν θάλασσα κι' ἡ θάλασσα τὸ ψάρι,
κι' εἰς τοῦ ψαριοῦ τὴν κεφαλὴ ὁ ἥλιος γαργαρίζει.
Θρυαλλὶς ἐν λύχνῳ.

111

Τὰ βουνὰ ἐχιόνισαν,
ἡ βρύσαις ἐστειρέψαν,
οἱ μύλοι δὲν ἀλέθουν πγειά,
τὰ μακρυὰ ἐκόντηναν
καὶ τὰ δυὸ ἔγειναν ἕνα.
Τὸ γῆρας.

112

Τὸ τυρὶ τὸ τυραμπέλο
'ποῦ μεγάλος δὲν τὸ θέλω,

(1) κρόσσ' = κρόσσια, οἱ κροσσοί, ἤτοι ἐνταῦθα αἱ βλεφαρίδες.

ὅλος ὁ κόσμος τό 'φαγε
κι' ὁ βασιλὲς ἀτός του.

Μητρικὸν γάλα.

113

Τέσσερα παληὰ παιδάκια 'ς ἕναν σάκκον τυλιγμένα.

Κάρυον.

114

Τοὺς γουνάτους
προσκυνᾷ τους·
τοὺς καππάτους
χαιρετᾷ τους·
μὰ τοὺς μονοβρακάτους
τσάργα 'μπαίνει,
τσάργα 'βγαίνει.

Ψυχρὸς βορρᾶς.

115

Τὴν ἡμέρα 'μαν στραβὸς
καὶ τὴν νύχτα ρωτεινός.

Λυχνία.

116

Τρεῖς μὲ πιάνουν καὶ γεννῶ κι' ἀμέσως κουκρουκῶ.

Γραφίς.

117

Τὸ ἅγιο 'ν' τὸ πνέμμα μου, τὸ κρεᾶς μου τὸ μοσχᾶτο,
τὰ κόκκαλά μου εἰς τὴ γῆ, κάνεὶς δὲν τὰ λυπᾶται.

Ἐλαιόδενδρον καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς.

118

Τὸ 'ρίφι μου τ' ὀπήσπηλο ἔφαε κλαδὶ κ' ἐχόρτασε,
ἤπιε νερὸ κ' ἐψόφησε.

Κλίβανος.

119

Τέσσερα ζυμόνουν καὶ μιὰ ξεμυγιάζει
Τετράπουν καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ.

120

Τὰ τέσσερά μου τάκου τάκου, τὰ δυό μου τίρλι τίρλι,
τ' ἄλλο μου ξεμυγιαστῆρι.

Τετράπουν, ὁ ἐπ' αὐτοῦ καθήμενος
καὶ ἡ οὐρὰ τοῦ ζῴου.

121

Τεσσεράντης κ' ἐξηπόδης, δίκωλος καὶ μονοργιᾶς.

Τὸ αὐτό.

122

Τρεῖς τὴν βαστοῦν ὅτα' γεννᾷ, μ' ἀλήθεια πρῶτα πίνει·
μαῦρα τὰ κάμνει τὰ πουλιὰ κι' ὀπίσω της τ' ἀφίνει·
'ς ἄσπρο χωράφι τὰ γεννᾷ κι' ἀνθρωπινὰ λαλοῦσι
ἄλλοι τ' ἀκοῦν ὅτα' λαλοῦν κι' ἄλλοι δὲν τὰ γροικοῦσι.

Γραφίς.

X

123

Χιλιόκομπο, χιλιότρυπο, χίλια κι' ἂν 'πῇς κι' ἂν τό 'βρῃς.

Μιτάρι.

124

Χίλια μύρια δυὸ γαβάθια ὅλ' ἀνάποδα γεμᾶτα.

Πεταλίδες.

125

Χιλιότρυπον ἀγγειό,
ὅπου θέλει 'πά' νερό.

Σπόγγος.

126

Χίλια μύρια καλογρηάδια
κι' ἀπὸ 'πίσω τους ὀργιάδια.

Σταφίδες.

127

Χίλιοι μύριοι καλογέροι 'ς ἕνα ράσο τυλιγμένοι.

Ὁ καρπὸς τῆς ροιᾶς.

128

Χιλιότρυπο, χιλιόκομπο, χίλια νὰ 'πῇς κι' ἂν τό 'βρῃς.

Δίκτυον.

129

Χιλιοτρύπητό 'νε τὸ λαγῆνι
καὶ σταλαματιὰ δὲν χύνει.

Σπόγγος.

Ψ

130

Ψιλή, λιγνή, γιαλιστερή, βεργέτημα 'ν' τοῦ κόσμου,
δυὸ τὴν κρατοῦν γιὰ τὴν δουλειὰ καὶ τρίτος τὴν ἐσπρώχνει.

Βελόνη.

86. ΤΟ ΟΝΕΙΡΟΝ (1)

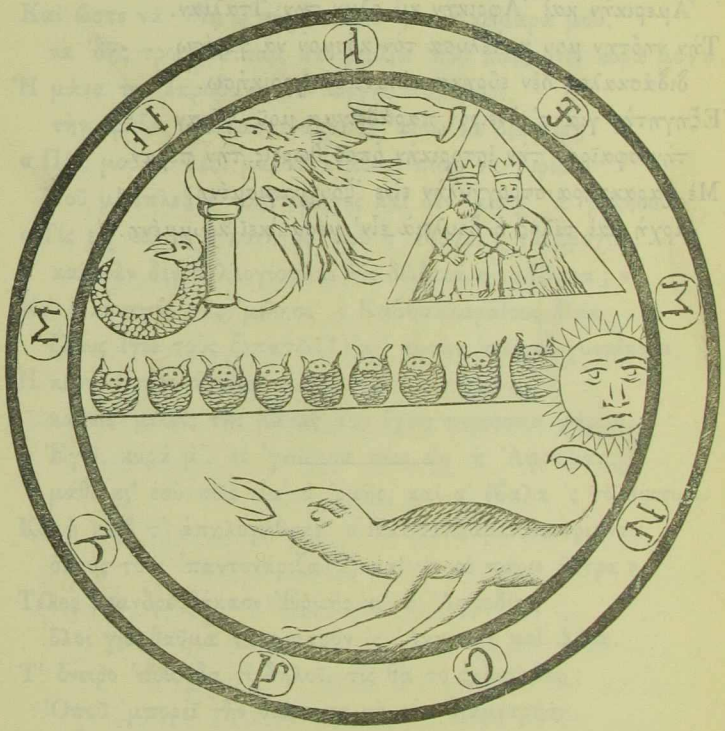
'Απόψε 'ποῦ 'κοιμούμου' 'ς τὴν βάρδια τοῦ σπαθιοῦ μου
εἶδ' ὄνειρον 'ς τὸν ὕπνο μου, μὰ δὲν ἠξεύρω ποῦ 'μου'.
Ὄνειρον τῆς γλυκειᾶς αὐγῆς, 'ς τοῦ ὕπνου τὰ κολάκια
μοῦ 'φάνη πὼς εὑρέθηκα εἰς χαμολαγκαδάκια.
'Επῆρα τὰ σκυλάκια μου τὸ γάνο καὶ τὸ μαῦρο
καὶ σὲ βουνὸ ἀνέβηκα, λαγούς, περδίκια νά 'βρω.
Καὶ ἀφόντης ἐτριγύρισα τὰ ὠργισμένα ὄρη
μ' ἔβγαλαν τὰ σκυλάκια μου μιὰν πλουμισμένη κόρη.
Καὶ ἦτο ἀνεφαντινὴ καὶ μαργαριταρένια,
εἰς βρύσιν ἦτο κ' ἔπλενε εἰς γοῦρνα μαρμαρένια.
'Ξανοίγω καὶ τὴν ἐθωρῶ χρυσὸ στεφάν' ἐφόρει,
σιμόνω καὶ τὴν χαιρετῶ, τῆς λέγω· « 'Γειά σου, κόρη ! »
Ἡ κόρη ἀπελογήθηκε· « Καλῶς τὸν κυνηγάρη !
μὰ δέσε τὰ σκυλάκια σου ἐκεῖθες 'ς τὸ λιθάρι ».
« 'Εμένα τὰ σκυλάκια μου λαγούς, περδίκια πιάνουν
καὶ τέτοια κόρην εὔμορφην ποτὲ δὲν τὴν δαγκάνουν».
Κι' ἀφόντης ἐθαρρεύθηκα ἔδειξα πὼς ἐχάρη,
ἥλιον εἶχε 'ς τὴν κορυφήν, 'ς τὸ στῆθός της φεγγάρι.
Τὴν μπόλια μου τῆς ἔδωκα διὰ νὰ μοῦ τὴν πλύνῃ,

(1) 'Αντεγράφη ἔκ τινος χειρογράφου τοῦ ἔτους 1782 μετὰ τοῦ ἐν σελίδι 190 κύκλου, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἡ λύσις.

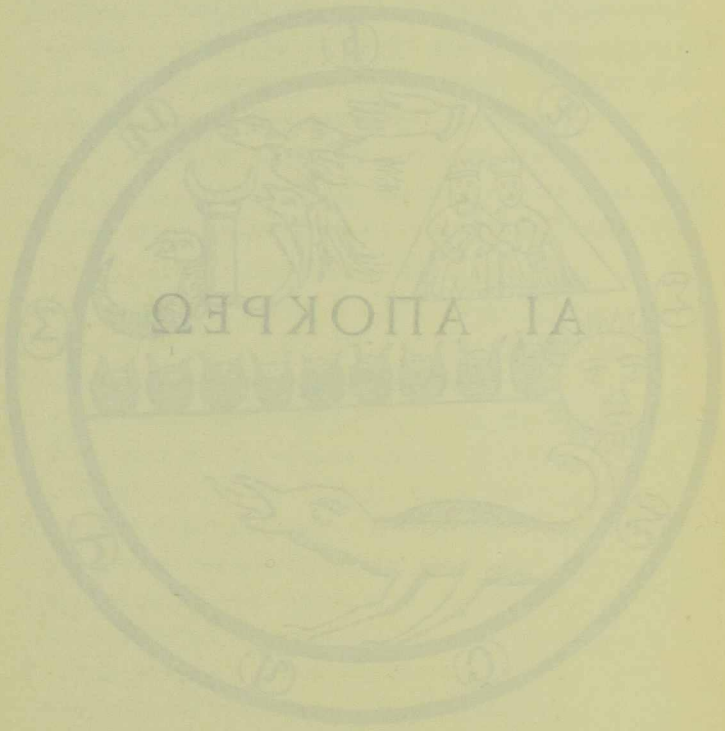
κι' ἡ κόρ', ὡς ἦτο φρόνιμη, ὀπίσω μοῦ τὴν δίνει.
« Πῶς μοῦ τὴν δίνεις, κυνηγέ, τὴν μπόλια σου νὰ πλύνω,
ὁποῦ 'ν' ὁ τόπος μου μακρυὰ κι' ὀπίσω θὰ γυρίσω ; »
« Σὰν εἶν' ὁ τόπος σου μακρυὰ κι' ὁ ἥλιος βασιλεύῃ
ἀκλούθα μου νά σ' ἀκλουθῶ κι' ὅστις 'μπορ' ἂς μᾶς εὕρῃ.
Καὶ ὥστε νά 'λθῃ ἡ αὐγὴ πᾶμε 'ς τὴν κάμαρά μου,
νὰ 'δῇς τρουμπέτταις καὶ βιολιὰ 'ποῦ παίζουνε, κυρά μου ».
Ἡ μάνα της ἐπρόβαλε ἀπ' ὥργηο παραθύρι,
τὴν κράζει μ' ἀναστεναγμοὺς 'πίσω νὰ διαγείρῃ.
« Πῶς μοῦ τὸ λές, μανοῦλά μου, 'πίσω νὰ γυρίσω
'ποῦ μ' ἔπλεξεν 'νας κυνηγὸς καὶ δὲν 'μπορ' 'ὰ 'μιλήσω ».
« Τίς εἶν' αὐτὸς ὁ κυνηγὸς 'ποῦ σ' ἔβαλε 'ς τὰ βρόχια,
καὶ κὰν δὲν συλλογίστηκε τὰ δώδεκά σ' ἀδέλφια ; »
Κι' ὁ κυνηγὸς τῆς 'μίλησε· « Καββαλλαραίους δέκα
ὅλους ἐγὼ τοὺς ξεπατῶ (1) κι' αὐτὴν 'παίρνω γυναῖκα ».
Ἡ κόρη ἀπηλογήθηκε· « Καλέ μου κυνηγάρη,
καθὼς 'μιλεῖς τῆς μάνας μου ἔχεις περίσσεια χάρι ».
« Ἐγώ, κυρά μ', σὲ 'γνώρισα πὼς εἶσ' ἡ Ἀφροδίτη,
μάθε κι' ἐσὺ πῶς εἶμ' ὁ 'ρμῆς, καί σ' ἔβαλα 'ς τὸ δίκτυ ».
Κι' ἡ κόρ' τ' ἀπηλογήθηκε· « Καββαλλαραίους τριάντα
ὅλους τοὺς 'παντονάριζα (2) καὶ νὰ σὲ πάρω ἄντρα ».
Τέλος ἐπανδρευθήκασι Ἑρμῆς κι' ἡ Ἀφροδίτη
ὅλοι γιὰ θαῦμα τὸ κρατοῦν 'ς Ἀνατολὴ καὶ Δύση.
Τ' ὄνειρο 'ποῦ 'δα τί δηλοῖ, τίς θὰ τὸ ξεδιαλύσῃ ;
Ὁποῦ 'μπορεῖ τὴν θάλασσα νὰ τὴν διαμετρήσῃ.
Καὶ ὅστις ἀπὸ χαμηλὰ 'ς τοὺς οὐρανοὺς ἂν σώσῃ.
ἂν εἶνε γέρος, 'μπορεῖ πάλιν νὰ ξανανηώσῃ.
Τὸν νέον κάμνει γέροντα, τὸν γέροντα παιδάκι
μὲ τὴν σοφίαν τὴν πολλὴν αὐτὸ τὸ τραγουδάκι.

(1) ξεπατῶ = φονεύω.
(2) 'παντονάριζα = ἐγκατέλειπον.

Τοὺς φιλοσόφους λέγω το, ὁ νοῦς τους ἂν τὸ φθάσῃ,
ἀμάξι δωδεκάτροχον τίς νὰ μὴν τὸ θαυμάσῃ ;
Ὅλον τὸν κόσμον ἐγύρισα, Ἄρκτον καὶ Μεσημβρίαν,
Δύσιν καὶ τὴν Ἀνατολὴν διὰ τούτην τὴν σοφίαν.
Ἐγύρισα τὴν Πάνδοβαν κι' ὅλην τὴν Βενετίαν,
Ἀμερικὴν καὶ Ἀφρικὴν κι' ὅλην τὴν Ἰταλίαν.
Τὴν νηότην μου κατέλυσα τὸν κόσμον νὰ γυρίσω
διδάσκαλον δὲν εὗρηκα τίποτε νὰ γροικήσω.
Ἐξηγητὴν γιὰ τ' ὄνειρον παράδειγμα μοῦ φέραν
τὴν σφαῖραν τὴν ἱστορικὴν ὁποῦ θωρεῖς τὴν πέραν.
Μὲ χαρακτῆρα στρογγυλὴν εἶνε ζουγραφισμένη,
ἀρχὴ καὶ τέλος ἡ δουλειὰ εἶν' μέσα 'κεῖ κρυμμένη.

ΑΙ ΑΠΟΚΡΕΩ

87. ΑΙ ΑΠΟΚΡΕΩ

Κατὰ τὰς ἀπόκρεως γίνονται αἱ λεγόμεναι «Κουμπανιαῖς»· συνίστανται δὲ ἔκ τινων νέων, οἱ ὁποῖοι ἐκλέγουσι τὸν πρῶτον αὐτῶν, ὃν καὶ *πρωτοπαλλήκαρον* ὀνομάζουσιν. Ἕκαστος τούτων δέον νὰ ἔχῃ ἢ ἀδελφήν, ἢ ἐρωμένην, ἢ ἐξαδέλφην διὰ νὰ τὴν χορεύουν οἱ *κουμπανιάτορες* αὐτοῦ, αἱ νέαι τούτων συνέρχονται ἔν τινι οἰκίᾳ διὰ νὰ τὰς χορεύωσιν ἡ *κουμπανία*, ὡς ὄργανα δ' αὐτῶν ἔχουσι τὸ παγιαῦλι καὶ τὸ τουμπὶ ἢ καὶ τὴν τσαμπούνα (1), δι' ὧν χορεύουσι τὸν *συρτόν*, *τρίπατον*, *ζερβόδεξον*, *βολισιανόν*, *πυργούσικον*, *γεμᾶτον*, *Καλὲ Παναγιά μου*, *Κάτω Παναγιά*, *'μπαίνω μέσ' 'ς τ' ἀμπέλι*, *πάλι μεθυσμένος εἶσαι*, *Κωνσταντῆ*, *θὰ τὸ 'πῶ τοῦ καπετάνιου νὰ σὲ βάλῃ φυλακή*, *μόστρα* (2) καὶ ὁ ἔξω καλούμενος, ὅστις διαιρεῖται, εἰς *σούστα*, εἰς *μαστίχα* καὶ εἰς *ἀνοιχτὸν ἢ Σ*. Ἐκτὸς τούτων, ὑπάρχει ὁ χορὸς τοῦ *κλήδονος*, ἔχων αἰσχρὰ καὶ ἠθικὰ τραγούδια, τούτων δέ τινα

(1) Πρό τινων ἐτῶν οἱ χοροὶ καὶ αἱ διασκεδάσεις ἐν πᾶσι τοῖς χωρίοις ἦσαν ἀθῷοι· νῦν δυστυχῶς δὲν δύναταί τις νὰ εἴπῃ τὸ αὐτὸ διά τινα χωρία, τὰ ὁποῖα ἕνεκεν τῶν μετὰ ξένων σχέσεων αὐτῶν δὲν ἔχουσι τὴν αὐτὴν καθ' ὁλοκληρίαν τάξιν καὶ τὸ αὐτὸ σέβας πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ ἰδίως ἀφ' ὅτου ἤρχισαν νὰ φρονῶσιν ὅτι τὰ παλαιὰ ἤθιμα καὶ αἱ συνήθειαι δέον νὰ ἀποσκορακισθῶσιν. Οἱ τοιοῦτοι ἀγνοοῦσι τὴν ἀξίαν τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων ἐκείνων, ὅθεν προτιμῶσι τὰ ἄθλια σημερινὰ συστήματα.

(2) Ὁ χορὸς οὗτος ἀνήκει κυρίως εἰς τὸ χωρίον Θυμιανά, ὅπως ὁ *τρίπατος* εἰς τὸ Νένητα, ὁ *πυργούσικος* καὶ *γεμᾶτος* εἰς τὸ Πυργί, καὶ ὁ *βολισιανὸς* εἰς τὴν Βολισόν.

παρατεθήσονται ἐν οἰκείῳ τόπῳ· ἔπειτα ὁ *σμικτός*, *διπλὸς* καὶ *δετός*. Πάντες οἱ ἀνωτέρω χορεύονται κατὰ τὰς ἀπόκρεως, ἀλλὰ κυρίως οἱ τρεῖς τελευταῖοι, οἵτινες καὶ πολλάκις ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ χωρίου, ἔνθα σχηματίζονται διάφοροι ὅμιλοι τῶν *κουμπαριῶν* καὶ τῶν νεανίδων, τὰς ὁποίας ἑκάστη κουμπανία ἔχει, καὶ ἐκεῖ κρατούμενοι ἢ μᾶλλον προσδενόμενοι διὰ τῶν χειρῶν χορεύουσι κυκλικῶς ὁτὲ μὲν σμικρύνοντες διὰ προσεγγίσεως νέων τε καὶ νεανίδων αὐτόν, ὁτὲ δὲ μεγεθύνοντες δι' ὀπισθοδρομήσεως. Τινὰ τῶν ἐν τοῖς χοροῖς ᾀδομένων ἐπισυνάπτω ἐνταῦθα, ὧν τινα πιθανὸν νὰ ἔμαθον οἱ χωρικοὶ καὶ ἐκ δημοσιευμάτων ἢ ἐκ τῶν μερῶν, ἔνθα τινὲς πρὸς ἐργασίαν μετέβησαν, ἀλλὰ φρονῶ ὅτι τοιαῦτα, ἢ διόλου δὲν θὰ ὑπάρχωσιν ἢ σπανίως θέλει ἀπαντήσει ἀναγνώστης.

Πᾶσα νέα, συμμετέχουσα τοῦ χοροῦ, ὀφείλει νὰ κάμῃ *κολλήκιον* πρὸς τὴν *κουμπανιὰν* ἄνω τῶν δύο ὀκάδων, ἐπίτηδες κατασκευαζόμενον ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, νὰ δώσῃ μίαν ὄρνιθα καὶ ἓν γαλόνιον οἴνου. Ταῦτα ἡ *κουμπανία* συνάγει ἡ ἰδία περιερχομένη τὰς οἰκίας τῶν νεανίδων ἐκείνων, ὅσαι ἔλαβον μέρος εἰς τοὺς χορούς, καὶ διὰ τῶν ὀργάνων μεταβαίνουσιν εἰς αὐτάς, κάτωθεν δ' ἑκάστης παιανίζουσι καὶ ᾄδουσι διάφορα *παινετικὰ τραγούδια*. Μετὰ παρέλευσιν δὲ λεπτῶν τινων ἡ μήτηρ προσφέρει τὰ μνημονευθέντα καὶ τὸ μὲν κολλήκιον διαπερῶσι διὰ κονταρίου, ὅπερ φέρει εἷς τῶν τῆς *κουμπανίας*, ἐφ' οὗ δένει καὶ ἓν μανδήλιον ἡ *τσερβὲρ* αὐτὴ ἡ μήτηρ, τὰ δὲ ἄλλα στέλλονται εἰς οἰκίαν ὡρισμένην, ἔνθα συνέρχονται καὶ εὐωχοῦνται.

88. Ο ΞΕΝΗΤΕΥΜΕΝΟΣ

Τούταις ἡμέραις ἔχου' το,
τούταις ἡ ἑβδομάδες
'νὸ 'πό' 'χει φίλον κράζει τον
καὶ ἐδικὸν καλεῖ τον,
'πό' 'χει ξένον 'ς τὴν ξενητειὰν
γραφὴ τοῦ στέλλει νά 'ρτῃ.
Γραφὴ σοῦ στέλλω, ξένε μου,
μὲ τό 'μά μου γραμμένη
καὶ μὲ τὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς
σιδεροβουλλωμένη,
σ' ἔχω ζουγραφισμένη.
Γραφὴ 'ς τὰ χέργια 'ποῦ θὰ πᾷς,
σκῦψε καὶ φίλησέ τα
κι' ἂν σ' ἐρωτήσῃ καὶ γιὰ 'μᾶς
'ξέρεις καὶ 'μίλησέ τα.
Ξένοι πλύνουν τὰ ροῦχά μου,
ξένοι μοῦ τὰ 'μπαλλόνουν
πλύνουν τα μιά, πλύνουν τα δυό,
'ς τῆς τρεῖς μοῦ τὰ γυρίζουν.
Πάρε, ξένε, τὰ ροῦχά σου
καὶ ἄμε 'ς τὰ γονικά σου,
κ' ἐγὼ δὲν εἶμαι μάνα σου
μηδ' ἀδελφή σου εἶμαι.
Παίρνω τὰ ροῦχα 'ς τὸ μποξᾶ,
τὰ δάκρυα 'ς τὸ μαντῆλι
καὶ τὰ παραπονέματα
'ς τοῦ μαντηλιοῦ τὴν ἄκρη.

Φεύγω πάγω 'ς τὸ σπίτι μας
'βρίσκω χορὸν κ' ἐκράτει
καὶ μέση μέση 'ς τοῦ χοροῦ
ἔπιασα κι ἐγὼ χέργια,
λέγω τραγούδια τοῦ καϋμοῦ,
τραγούδια γιὰ τὰ ξένα
καὶ τὰ παραπονέματα
ὅσα ἐκεῖ τραβοῦμεν.

---

89. Η ΚΑΚΗ ΣΥΖΥΓΟΣ

Εἰς τὴν κάτω γειτονειὰ
ἀγαπῶ κ' ἐγὼ μιὰ νηὰ
καὶ 'ς τὴν κάτω τὴν καμμένη
ἀγαπῶ μιὰ παντρεμμένη·
ἔχει ἄντρα καὶ παιδιὰ
κι' εἰς τὴν πόρτα της μηλιά.
Κόβγω μῆλ' ἀφ' τὴν μηλιὰ
καὶ 'μερόνω τὰ παιδιά,
καὶ φιλῶ τὴν μάνα τους
τὴ γλυκομαζουράνα τους·
φιλῶ την μιά, φιλῶ την δυό,
φιλῶ την τρεῖς καὶ τέσσερης
καὶ ξανὰ δεκατέσσερης·
'ς τὴν ὕστερη φιληματιὰ
δέξου καὶ τὸν κερατᾶ.
Ὅταν ἔχω 'γὼ τὸν φίλον,
κάτσε ἔξω σὰν τὸν σκύλον,

καὶ σὰν εἶμαι μοναχή μου,
κάτσε κούνησε τὸ παιδί μου.

---

90. Η ΜΟΝΟΛΟΓΟΥΣΑ

Ποῦ νά 'βρω 'γὼ βασιλικὸ
— μαῦρα 'ν' τὰ 'μάτια 'π' ἀγαπῶ·
νὰ φροκαλῶ τὴν θάλασσα,
— γιὰ σέ, πουλί μου, 'χάλασα·
νά 'ρτουνε τὰ καραβάκια
— τὰ ὄμορφα παλληκαράκια.
Βλέπω καράβια κ' ἔρχουνται,
— πόλλ' ὄμορφα μοῦ φαίνονται·
καράβια κι' ἀρμενίζουν,
— τὴν καρδιά μου περγιορίζουν·
τό 'να 'ρμενίζει μὲ βοργῆ,
— ἡ πρώτη μου παρηγοριά·
τ' ἄλλο μὲ τραμουντάνα,
— ἄσπρη μου παχειὰ σουλτάνα·
τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο,
— ἀπ' ὅλα πγειὸ 'μορφήτερο·
εἶνε τὸ πουλί μου μέσα,
— καὶ φωνάζει τὸ γιὰ λέσσα·
Ἔ! λέσσα! καὶ γιὰ μόλα!
— μικρή 'σουν καὶ μαργιόλα·
μικρή 'σουν, μά 'σουν πονηρή,
— Ἐγὼ σοῦ 'πῆρα τὸ φιλί.

---

91. Η ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ

Ἐπῆρα τὸ στρατί, στρατὶ τὸ μονοπάτι,
— βάσανα 'ποῦ 'χει ἡ ἀγάπη,
ὁ μονοπάτης μ' ἔβγαλε
'ς τὴν κόρην 'ποῦ μὲ 'τρέλλανε,
βλέπω τὰ παραθύργια της
— καμαρωτά 'ν' τὰ 'φρύδια της,
σφιχτομανταλωμένα,
— κλαῖτε, 'μάτια, γιὰ τὰ 'μένα,
βλέπω τὴν πόρτα σφαλιχτὴ
— πᾶνε τὰ 'μάτια σὰν βροχή,
καὶ τὰ κλειδιὰ 'παρμένα
— ἄχ! ἀλλοίμονον σὲ 'μένα,
καὶ τοὺς γειτόνους ἐρωτῶ
« Ποῦ 'νε τὰ 'μάτια 'π' ἀγαπῶ; »
« Μέσα 'νε καὶ κοιμοῦνται,
κάμνουν πῶς δὲν ἀφκροῦνται ».
« Κόρ', ἂν κοιμᾶσαι, 'ξύπνησε,
καὶ μὲ τὸν νέον σύντυχε·
ἂν κάθεσ', ἔβγα 'δές με,
γλυκὰ κουβέντιασέ με·
ἂν ἦσαι μ' ἄλλον ἄγουρο,
πουλί μου, τριαντάφυλλο,
γιὰ μ' ἄλλο παλληκάρι,
κιτρολεμονιᾶς κλωνάρι,
'πές μου νὰ φύγω ἀπ' ἐδῶ
νὰ μὴ ξαναγυρίσω πγειό ».

92. Η ΠΑΠΑΔΙΑ

Ἕνας παπᾶς ἀφ' τὴν Ἁγιὰ
ἔχασε τὴν παπαδιὰ
τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδιά.
— Βρὲ γειτόνοι, βρὲ παιδιά,
εἴδετε τὴν παπαδιά;
τὴν ψυχὴ καὶ τὴν καρδιά;
—Ψὲς τὴν εἴδαμε 'ς τ' ἀμπέλι
κ' ἔπαιζε μὲ τὸ κοπέλι.
— Βρὲ χαρά μου, βρὲ κοπέλι,
ὅπου κάθεσαι 'ς τ' ἀμπέλι.
— Βρὲ γειτόνοι, βρὲ παιδιά,
τὴν ψυχὴ καὶ τὴν καρδιά;
—Χτὲς τὴν εἴδαμε 'ς τὴ βάτο
κι ἔπαιζε μὲ τὸν Κυργιάκο·
— Αἴ χαρά σου, βρὲ Κυργιάκο,
ὅπου κάθεσαι 'ς τὴ βάτο.
— Βρὲ γειτόνοι, βρὲ παιδιά,
εἴδετε τὴν παπαδιά,
τὴν ψυχὴ καὶ τὴν καρδιά;
— Χθὲς τὴν εἴδαμε 'ς τὴ στάνη
κ' ἔπαιζε μὲ τὸν τσομπάνη.
— Αἴ χαρά σου, βρὲ τσομπάνη,
ὁποῦ 'παιζες μέσ' 'ς τὴν στάνη.
— Βρὲ γειτόνοι, βρὲ παιδιά,
εἴδετε τὴν παπαδιά,
τὴν ψυχὴ καὶ τὴν καρδιά;

— Χθὲς τὴν εἴδαμε 'ς τὴν βρύσι
κι ἔπαιζε μὲ τὸν δερβίση !

---

93. ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙΣ

Σαράντα 'μέρας μελετῶ
νὰ 'πάγω 'ς τὸν πνευματικό·
'πάγω μιὰ Κυριακὴ πρωΐ
καὶ τὸν εὑρίσκω 'ς τὸ κελλί.
« Παπᾶ μου, 'ξεμολόγα με,
τὰ κρίματά μου 'ρώτα με ».
« Τὰ κρίματά σου 'νε πολλά,
ἀγάπη νὰ μὴν κάμῃς πειά ».
« Ἂν ἀρνηστῇς ἐσύ, παπᾶ,
τὴν κόρην καὶ τὴν παπαδιά,
τότε κ' ἐγὼ θὲ ν' ἀρνηστῶ
τὴν κόρη σ' ὁποῦ ἀγαπῶ ».

---

93. Η ΞΕΜΩΡΑΜΕΝΗ

'Απὸ 'πάνω 'φτὴ Βλαχιὰ
κατέβαινε ἕνας παπᾶς
καὶ 'βάστα 'ναν ὁρισμόν,

ὁρισμὸν κι' ἀφορισμόν,
νὰ 'παντρεύγουνταιν ἡ γρηαῖς,
νὰ 'πομένουν ἡ ζουρλαίς.
Ὅσαις γρηαὶς τ' ἀκούσανε
'ς τὸν κατρέφτη τρέξανε.
Μὰ μιὰ γρηὰ κουτσογρηὰ
'φώναζεν ἀπὸ μακρυά·
« Ἄστε με καὶ 'μόνα δυὸ
ἕνα γέρο κ' ἕνα νηό,
τὸν νηὸν θέλω γι' ἀγκαλιὰ
καὶ τὸ γέρο γιὰ δουλειά ».

---

95. ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΣΜΙΚΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

1

Ὤ ! καλῶς τὸ νηὸ φεγγάρι
σὰν τὸ νηὸ τὸ παλληκάρι,
'π' ὅγιος δὲν τὸ χαιρετίση
τὸν περίδρομο νὰ χύση
ἀφ' τὸ στόμα, ἀπ' τὰ χείλη
γῆ ἀφ' τὸ μεσιανὸ δακτύλι.

2

Ἂς εἶχα μιὰ γουλιὰ νερὸ
κι' ἂς ἦταν κονιδᾶτο
κ' ἐγὼ τὸ ξεκονίδιαζα
μ' ἕνα κομμάτι βάτο.

3

Λαγουδάκι μου καλό,
ἄσπρο ἄσπρο παχουλό,
δὲν μοῦ λέ[γ]εις διατί
τόσος φό[β]ος σὲ κρατεῖ;
« Τὸ τουφέκι σ', τὰ σσυλιὰ
εἶνε ἄσκημη δουλειά ».

4

Δὲν μοῦ δίνεις ἕναν τὶ
ἕνα κότσινο χαρτὶ
καὶ σσοινίον δυνατὸ
νὰ σοῦ κάμω ἀετό,
νὰ πετᾷ 'ς τὸ γαλανὸ
'ς τὸν ὡραῖον οὐρανό;
Ἔγεινεν ὁ ἀετὸς
ζωηρὸς καὶ ζουλευτός,
ἀνηβαίνει 'ς τὰ 'ψηλά,
ὅμορφα 'νε καὶ καλά.

5

Ἕνας γάδαρος ψαρὸς
κατήβαιν' ἀφ' τὸ βουνό,
κι' εἶνε βαροφορτωμένος
καὶ καλὰ ἁρματωμένος.
Ἕνας γέρος τοῦ θανάτου
παίρνει μιὰν τοῦ παντρεμμάτου,
'πά' νὰ ἀνήβῃ τὸ κρεββάτι,
καὶ ἀβουθοῦν του 'φτὰ νομᾶτοι·
'πά' νὰ κατηβῇ τὴν σκάλα,

πέφτει του ἡ μιά του σπάλα (1).
Γέρος εἶν' καὶ δὲν 'φελᾷ
μόνον τὰ ψωμιὰ χαλᾷ.

6

Μιὰ Παρασκευὴ τὸ βράδυ
φεύγω 'πάγω 'ς τὸ παζάρι
νὰ πχιωνίσω (2) κρεᾶς καὶ 'ψάρι.
Οὔτε κρεᾶς ηὗρα νὰ πάρω,
οὔτε ψάρι νὰ πχιωνίσω,
'βρίσκω μιὰ παληοκακκάρα (3)
πέντε 'μέραις ἤψηνά την
εἰς τῆς ἐξ ἐξέφριζά την·
'πά' καὶ τοῦ παπᾶ ὁ σκύλος,
τῆς καλῆς κουμπάρας φίλος,
καὶ μοῦ παίρνει τὴν κακκάρα
ἀπὸ μέσ' ἀφ' τὴν τσοκκάλα·
'δῶ τὸν ἔχω, 'κεῖ τὸν ἔχω,
'ς τοῦ παπᾶ τὸν ἀπαντέχω,
τοῦ 'καμα δὰ τὴν πλευριάν του
μαλακιὰν σὰν τὴν κοιλιάν του.

7

Σανιδάκια τουρνεμμένα
καὶ καλοπελεκημένα
σὰν ἐμπαίνω μὴ χτυπᾶτε
κι' ἡ ἀγάπη μου κοιμᾶται
σὰν ἐβγαίνω τσακιστῆτε

(1) σπάλα = ὠμοπλάτη.
(2) πχιωνίσω = 'ψωνίσω, ἐν Βολισσῷ.
(3) παληοκακκάρα = κεφαλὴ ὑπεργήρου αἰγός.

ἀφκρηστῆτέ μου νὰ ζῆτε
ὅσοι 'ς τὸ χορὸ κρατεῖτε
νὰ σᾶς 'πῶ 'να μουσαβέτι (1)
τῆς καρδιᾶς μου κασαβέτι,
'π' ἀγαπῶ 'να χελιδόνι,
μὰ ἡ μάνα του μαλλόνει,
'ποῦ κἀνείς σας δὲν τὸ 'ξέρει
πὼς εἶν' τὸ δικό μου 'ταῖρι,
μόν' ἐγὼ τὸ 'ξέρ' ἀτός μου
'ποῦ 'ν' τὰ μάτια καὶ τὸ 'φῶς μου.

8

'Απάνω 'ς ἕνα δῶμα,
δῶμα, δωματάκι,
κάθετ' Ἐβρηοποῦλα
καὶ παπαδοποῦλα
καὶ κεντᾷ τὸν ἥλιο
καὶ τὸ φεγγαράκι.
Βάστα βάστα, ἥλιο,
βάσταξε 'λιγάκι
ὥστε νὰ γυρίσω
τὸ περιβολάκι,
χορταράκι νά 'βρω
δροσερὸ 'λιγάκι.
Χορταράκι 'βρίσκω
δροσινὸ 'λιγάκι
καὶ κοντοκαθίζω
νὰ τὸ ἀνασπάσω.
Μή με ἀνασπάσῃς
καὶ ἄνυδρον εἶμαι

(1) μουσαβέτι = λόγον, διήγησιν. Ἡ λέξις τουρκική.

δώδεκα χρονάκια
ποτὲ νερὸ δὲν ἤπια
καὶ ἄλλαις δεκατέσσερις
τὸν ἀγαπῶ δὲν εἶδα.

---

96. Ο ΚΡΑΣΟΠΑΤΕΡΑΣ

Ὁ Ἀξιὸς ἂς πρασινίσῃ
καὶ τὸ κλῆμα ἂς ἀθθίσῃ
βαρέλα βαρελοθήκη
καὶ χρυσῆ βιβλιοθήκη.
Μόλα, λέγω, τὸ κοντύλι
κι' ἔλα πιάσε τὸ ποτῆρι.
Θέλεις ν' ἀποτάξῃς γνῶσι;
τὸ κρασὶ θὰ σοῦ τὴν δώσῃ,
Θέλεις γράμματα νὰ μάθῃς;
τὸ κρασὶ κοντά σου νά 'χῃς
καὶ τῆς πλόσκας τὸ φλὶ φλὶ
λὲν πὼς εἶν' ἦχος γλυκύς,
'ς τοὺς τεχνίταις μουσική,
καὶ τὸ κλοὺ κλοὺ κλοὺ τὸ ἄλλο
εἶν' ὁ ἦχος ὁ μεγάλος.
Ὤ! τί νὰ κάμω 'ποῦ δὲν ἠμπορῶ
'ποῦ παίρνει ἡ κοιλιά μου ὀκάδες ἑκατό.
Ὤ! καὶ νά 'ν' ἡ θάλασσα κρασί,
ὦ! τότε τί δουλειὰ χρυσῆ!
καὶ νὰ πηγαίνω ν' ἁρματόνω,

'ς τ' ἀκρογιάλι νὰ 'ξαπλόνω
καὶ νὰ πιῶ καὶ νὰ χορτάσω
ἢ νὰ πιῶ κι' ἂς 'πά' νὰ σκάσω.
Τούτ' ἡ ἄσπρη κολοκύθα
'ποῦ 'ν' κοιλιάρα μακρυομύτα,
εἶν' τοῦ Βάκχου μας τὸ μνῆμα
'πάνω στένος κάτω πλάτος,
δός της μιὰ νὰ πάῃ κάτω
νά 'βρῃ ἡ κορφὴ τὸν πάτο·
κι' ἂν πομένῃ μέσα, στάζει
καὶ κάτω κατασταλάζει.
Μόλα, λέγω, τὸ κοντύλι
κ' ἔλα πιάσε τὸ ποτῆρι
καὶ νά 'δῇς πῶς θὲ νὰ ψάλλῃς
κι' ὄμορφα νὰ λογαριάζῃς·
ὄχι σὰν τὸ δάσκαλό σου
'ποῦ ταράζει τὸ μυαλό σου·
Κολοκύθα μ', ἂς γυρίζῃ
ἂς ἀφρίζῃ κι' ἂς γεμίζῃ
δός τ' ὀνοῦ καὶ τ' ἀλλ' ἀ πγιῇ,
ὥστε 'ποῦ νὰ βαρεθῇ.
Εὗρε καὶ τὸν γειτονά σου
τὸν παπᾶ 'ποῦ 'νε κοντά σου
κι' ἂς πγιῇ μιὰ νὰ πάῃ κάτω
νά 'βρῃ ἡ κορφὴ τὸν πάτο.
Μοσκοκάρφυα 'νε γεμᾶτο
μοσκοκάρφυα καὶ κανέλλα
καὶ μιὰ ὄμορφη κοπέλλα.

ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ

97. ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ

1

Νανί, νανί, νανάκια του,
ὕπνε μου, 'ς τὰ 'ματάτσια του·
νανὶ τοῦ ῥήγα τὸ παιδί,
τοῦ βασιλὲ τ' ἀγγόνι,
'ποῦ μάνα 'ποῦ τὸ γέννησε
τό 'χει σταυρὸ τσ' ἀμόνει.
Ὁ ὕπνος τρέφει τὰ παιδιά,
τσ' ὁ ἥλιος τὰ μοσχάρια,
τσαὶ 'μόνα τὸ παιδάτσι μου
τρέφεται μὲ τὰ χάδια.
Τσοιμήσου τσαὶ 'παράντζειλα
'ς τὴν Πόλη τὰ προιτσιά σου,
'ς τὴ Βενετιὰ τὰ ῥοῦχά σου
τσαὶ τὰ διαμαντικά σου.

2

Νανὶ 'ποῦ τὸ 'κουνούσανε
τρεῖς ἀδερφαῖς τσ' ἡ μάνα,
τσαὶ πάλιν δὲν ἐσώνανε
τσ' ἐπήρανε τσαὶ ντάντα.
Ντάντα μου, κοῦνε τὸ παιδί,
ντάντα μου, 'μέρονέ το,
τσ' ἂν σοῦ γυρεύγῃ τσαὶ βυτζί,
σκῦβγε τσαὶ βύζανέ το.
Ἡ ντάντα 'βάστανε τσερὶ

τσ' ἡ ἀδερφὴ τὸ χτένι
τσαὶ 'λούτζαν τὸ παιδάτσι μου
'ς τὴν ἀργυρολεγένη.
Τσοιμήσου σύ, μικράτσι μου,
τσ' ἐγὼ θὲ νὰ σοῦ κάμω
ἕναν κουνιάτσι ὁλόχρυσο
τσαὶ μέσα νὰ σὲ βάλω.

3

Ὅπου μοῦ τό 'πεν ἄσχημο
τ' ἄγουρο δαμάσκηνο,
τσ' ὄγοιος δὲ μοῦ τ' ἀγαπᾷ
πέντε 'μέραις νά 'ν' κακά,
τσ' ἔξη νὰ ψυχομαχῇ,
'ς τοὺς ἑφτὰ νὰ σηκωθῇ,
νὰ φάγ' ἀχλάδα νὰ πνιγῇ.

4

Νανὶ 'ποῦ νὰ μοῦ τσοιμηθῇ
τσαὶ νὰ γενῇ μεγάλο
μεγάλο σὰν τὸν τσύρην του
τσαὶ σὰν τὸν παγυρήν του (1)
τσαὶ σὰν τὴν παγυρίνα του
τσαὶ σὰν τοὺς ἐδικούς του.
Τσοιμᾶτ' ἀ[ε]τὸς εἰς τὰ βουνὰ
τσ' ἡ πέρδικα 'ς τὰ δάση,
τσοιμᾶται τὸ παιδάτσι μου
τὸν ὕπνον νὰ χορτάσῃ.
Ἔλα, Ὕπνε, τσ' ἔλα, 'Γειά,
τσ' ἔλα, Χριστὲ τσαὶ Παναγιά,
ἔλα, Χριστὲ τσαὶ Παναγιά,
τσαὶ τσοίμιτζέ το 'τοῦτο νά.

(1) παγυρήν = ἀνάδοχον.

5

Κάμε, Χριστὲ τσαὶ Παναγιά, τσαὶ θρέψε τὸ παιδί μου
νὰ μεγαλώσῃ, νὰ θραφῇ, καλὸ παιδὶ νὰ γείνῃ,
τύχῃ χρυσ' ἂς τοῦ δίγετε τσαὶ φώτισι μεγάλη,
νὰ μάθῃ γράμματα πολλὰ τσαὶ φρόνιμο νὰ γείνῃ,
γιὰ νὰ τσερδίτζῃ χρήματα, παντοῦ καλὰ νὰ κάμνῃ,
ἕνα τσαὶ εἴκοσι σχολειὰ μ' ἀληθινοὺς δασκάλους,
νὰ μάθουν γράμματ' οἱ πτωχοί, ἀ[ν]θρῶποι νὰ γενοῦνε,
νὰ μάθουν πῶς 'ρφανέψαμεν ἀπὸ τοὺς ἄρχοντάς μας
νὰ μάθουν πῶς 'ξεχάσαμεν τοῦ Γένους μας τὰ φρένα,
πῶς ὁ καθεὶς μας χρεωστεῖ βοήθειαν νὰ δίνῃ
εἰς τὰ σχολειά, 'ς τῆς ἐκκλησιαῖς τσαὶ 'ς τὰ ὀρφανεμμένα (1).

6

Νανί του 'ποῦ νὰ μοῦ θραφῇ, νὰ μοῦ γενῇ μεγάλο,
νὰ μοῦ γενῇ τσαὶ τῆς 'παντρειᾶς τσαὶ τ' ἀρραβωνιασμάτου.
νὰ τὸ 'βλογήσ' ἐπίσκοπας, νὰ τοῦ 'φχηθοῦν παπάδες,
νὰ πιάσουν τσαὶ τὰ στέφανα οἱ πρῶτοι βασιληάδες,.

7

Νανί, νανί, 'ς τὸ γάμο του νὰ βρέχῃ, νὰ χιονίτζῃ,
τὰ χιόνι' ἀλεύρια νὰ γενοῦν τσ' ἡ πέτραις παξημάδια,
τσαὶ ὅλα τὰ χώματα τῆς γῆς ἀτίμητα πετράδια.

8

Νανί, νανί, 'ς τὸ γάμο του νὰ σφάξουν τριὰ βουδάτσια,
τό 'να νὰ τρῶν' οἱ ἄρχοντες τσαὶ τ' ἄλλο οἱ παπάδες,
τὸ τρίτο, τὸ καλλίτερο, οἱ μητροπολιτάδες.

(1) Ἡ Χίος εἶναι διηρημένη εἰς δύο δήμους, τὸν τῆς *Πόλεως*, καὶ τὸν τῶν *Μαστιχοχώρων*. Ἡ νανουρίζουσα εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸν δῆμον, εἰς ὃν ἀνῆκεν, ἀποτελούμενον ἐξ εἴκοσι καὶ ἑνὸς Μαστιχοχωρίων, ὅθεν καὶ μόνον δι' αὐτὸν εὔχεται, καθόσον οἱ ἄρχοντες τοῦ δήμου τούτου οὐδόλως φροντίζουσι περὶ σχολείων καὶ περὶ τῆς ἠθικῆς τῶν κατοίκων διαπλάσεως.

9

Νανί, νανί, 'ς τὸ γάμο του φτωχοὺς νὰ μὴν καλέσῃ,
μόνον παπάδες τσ' ἄρχοντες τσ' ὅλο πραμματευτάδες,
νὰ τοῦ 'φχουνται, νὰ κουβαλοῦν τσαὶ ὅλοι νὰ τοῦ φέρνουν
τὰ γρόσα μὲ τὸ φόρτωμα, τ' ἄλλα μὲ τὰ καράβια,
νὰ χτίτζῃ σπίτια ὑψηλὰ μὲ τὰ μαργαριτάρια.

10

Νανὶ 'ποῦ νὰ σὲ 'δῶ παπᾶ, 'ποῦ νὰ σὲ 'δῶ δεσπότη,
νὰ 'μπαίνῃς τσαὶ νὰ λειτουργᾷς, νὰ 'βγαίνῃς νὰ θυμιάτζῃς,
νά σ' ἐρωτοῦν οἱ ἄρχοντες· « Τί ἔχεις τσαὶ μουρίτζεις ; »
« Ἔχω τὴν χάριν ἀφ' τὸν Θεὸν τσ' ἀπὸ τὴν Παναγίαν,
τσ' ἀφ' τὸ Μεγαλοδύναμο τὴν ἔχω τὴν ἀξίαν ».

11

Νανὶ τὸ κανακάρι μου, τὸ καλογεννημένο,
'ποῦ τό 'πιασαν οἱ Ἄντζελοι, 'ς τὰ χέρια μου τὸ 'δῶσαν
τσαὶ μοῦ 'παν πῶς ὅτ' ὁ Θεὸς τὸ 'βλόγησ' ἀπατός του,
γιὰ νά 'χῃ πῆχυν τὸ φτερό, καντάρι νά 'χῃ γνῶσι,
χίλια καλὰ 'ς τὸ Γένος μας νὰ κάμῃ, νὰ τὰ δώσῃ·
ν' ἀρχίσ' ἀπὸ τὰ γράμματα, νὰ κάμ' ὅλο σχολεῖα,
νὰ γένουν μάναις Χριστιαναῖς καθὼς ὁ Θῃὸς τὸ θέλει,
νὰ γένουν τσαὶ πατέρηδες καθὼς μᾶς παραντζέλλει,
νὰ κάμουνε καλὰ παιδιὰ μ' αἰσθήματα, μὲ φρένα,
'ποῦ σὰν πηγαίνουνε ἀλλοῦ νὰ εἶνε 'παινεμένα·
νὰ 'ξέρουνε τὰ χρέη των, τὰ χρέη 'ς τοὺς γονῃούς των,
τὰ χρέη εἰς τὸ Γένος μας τσαὶ 'ς ὅλους τοὺς ἀ[ν]θρώπους,
νὰ κάμνουν δυό, νὰ κάμνουν τριά, νὰ κάμνουνε χιλιάδες,
χιλιάδες 'βεργετήματα λογιῶν τσ' ἀνελογάδι(1),
ποῦ νὰ τ' ἀρέσῃ ὁ Θεός, νὰ τὰ 'παινᾷ ὁ κόσμος.

---

(1) λογιῶν τσ' ἀνελογάδι = διαφόρων εἰδῶν.

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

98. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Α

1 Ἀνάθεμα τ' ἀνήφορα τσαὶ τὰ κατήφορα.
Ἐπὶ τῶν πολλὰ μὲν ἐπιχειρησάντων, ἀλλ' ἐν οὐδεμιᾷ ἐπιχειρήσει εὐδοκιμησάντων.

2 Αὐτὸς εἶνε διπλὸ δισσάκι.
Ἐπὶ τοῦ παλιμβούλου.

3 Ἄλλος ἔλαβε, κι' ἄλλος μετέλαβε.
Ἐπὶ τοῦ ἐνεργοῦντος καὶ κοπιάζοντος, οὗ τὰς ὠφελείας ἕτερός τις σφετερίζεται.

4 Αὐτὸς εἶν' πικράντερος καὶ γλυκόστομος.
Ἐπὶ τῶν ὑπούλων.

5 Ἂν δὲν ἔχῃς φίλον, δὸς τσ' ἀγόρασε.
Ἡ ἀπόκτησις φίλων εἰλικρινῶν εἶνε ἐπάναγκες.

6 Ἀγάλια 'γάλια, κάβουρα, ν' ἄρτῃ τὸ καλοκαῖρι,
νὰ ξεραθοῦν οἱ ποταμοί, νὰ πιάσῃς ἄλλα μέρη.
Ἐπὶ τῶν ἀσώτων καὶ ὀκνηρῶν, οἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ἐπαιτῶσιν ἢ θὰ κλέπτωσιν.

7 Αὐτοῦ 'ποῦ στέκεις ἤστεκα, κι' ἐδῶ 'ποῦ στέκω θὰ σταθῇς.
'Επὶ τοῦ ἐμπαίζοντος γέροντα καὶ μὴ ἀναλογιζομένου τὸ γῆρας.

8 *Αν δὲν εὑρῇς προζύμι, ψωμὶ δὲν ζυμόνεις.
*Αν δὲν κληρονομήσῃ τις ποσόν τι, πλούσιος δὲν γίνεται.

9 *Αν δὲν φᾶς θεριό, θεριὸ δὲν γίνεσαι.
'Επὶ τῆς αὐτῆς σημασίας.

10 'Απέθανε καὶ τῆς ἔστειλε μοῖρα.
Ταυτόσημος τῇ ἐκκλησιαστικῇ φράσει· «*Ὁ γὰρ θάνατός σου ζωή μου*».

11 'Απ' αὐτὸ τὸ δενδρουλάκι
εἶν' κι' αὐτὸ τὸ κλωναράκι.
Τὴν φύσιν τῶν γεννητόρων προσκτᾶται καὶ τὸ τέκνον.

12 'Αξαπολύσου κυνήγα με καὶ δαιμονίσου πιάσ' με.
'Επὶ τῶν λαμβανόντων θάρρος καὶ προσπαθούντων νὰ ὑποσκελίσωσι τὸν εὐεργέτην αὐτῶν.

13 *Αν κάμ' ὁ Μάρτης δυὸ νερὰ κι' 'Απρίλης ἄλλο ἕνα, θὰ 'δῇς τὰ ψωμοκάλαθα μηδὲ σιμιδαλένια.
Κατὰ τοὺς ἀναφερομένους μῆνας ἂν βρέξῃ, οἱ γεωργοὶ ἔσονται εὐτυχεῖς.

14 Αὐτὸς εἶνε ἀπὸ τὴν Πάρο.
Δηλοῖ τὸν ἀκαταπαύστως αἰτοῦντα (*παίρνοντα*) καὶ οὐδέποτε προσφέροντά τι.

15 Αὐτὸς εἶνε χαβιαρομάχαιρο.
Ὁ διπρόσωπος παραβάλλεται πρὸς χαβιαρομάχαιρον, ὅπερ ἔχει δύο κόψεις.

16 Αὐτοῦ 'ποῦ βαστᾷς βάστα καὶ πάντ' ἀλήθεια νά 'χῃς.
Ἐπὶ τῶν εἰς τὰς ἀρχὰς αὐτῶν ἐμμενόντων.

17 'Αφ' τὰ τριάντα αὐτὸς κρατεῖ.
Ἐπὶ τοῦ γινώσκοντος νὰ εἶνε οἰκονόμος.

18 'Ακόμη δὲν τὸν εἴδαμεν τσαὶ Γιάννη τὸν ἐβγάλαμεν.
Ἐπὶ ἐκείνων, οἵτινες πρὸ τῆς κτήσεως πράγματός τινος σχεδιάζουσι τὰ ἀπώτερον κείμενα.

19 Αὐτὸς πουλεῖ τὸν ἥλιον καὶ ἀγοράζει τὸν λύχνον.
Ἐπὶ τῶν κοιμωμένων τὴν ἡμέραν καὶ ἐργαζομένων τὴν νύκτα.

20 Ἂν τὸν μῶρον κι' ἂν λευκάνῃς, ἄδικα τὸν παραδέρνεις.
Ἐπὶ τῶν ἐπιχειρούντων τὰ ἀδύνατα.

21 'Απ' ἐκεῖνο 'ποῦ 'ξέρει δὲν ξεβγαίνει.
Ἐπὶ τῶν ἰσχυρογνωμόνων.

22 Ἄβουλος ὁ νοῦς, διπλοῦς ὁ κόπος.
Ἐπὶ τῶν ἀσκέπτως πραττόντων τι καὶ μεταμελομένων.

23 Ἄσπρος σκύλος, μαῦρος σκύλος, ὅλοι οἱ σκύλοι μιὰ γενιά.
Ἐπὶ τῶν ἐχόντων ὁμοίαν φύσιν.

24 Ἂν καινούργιους φίλους κάνῃς,
τοὺς παληοὺς μὴ τοὺς ξεχάνῃς.
Πρόδηλος ἡ ἔννοια τῆς παροιμίας.

25 Ἀπὸ στόμα κι' ἀπὸ μύτη κόρη δὲν ἐψεγαδιάσθη.
Δηλοῖ ὅτι ἀνεξάλειπτος κηλὶς εἰς τὴν γυναῖκα εἶνε ἡ μὴ διαφύλαξις τῆς τιμῆς αὐτῆς, οὐχὶ δὲ ἡ φυσικὴ τυχὸν ἀσχημία τοῦ προσώπου.

26 Ἀγέρα κοπανίζεις.
Ἐπὶ τῶν ζητούντων τὰ ἀδύνατα.

27 Ἀπ' ἐδῶ ἐπῆγαν κι' ἄλλοι.
Πολλοὶ τὸ αὐτὸ ἔπαθον.

28 Ἀνάθεμα τρίς.
Ἀρὰ κατὰ τῶν ἀρχόντων τόπου ἢ κοινότητός τινος.

29 Ἄλλος καυλομαχεῖ κι' ἄλλος ψυχομαχεῖ.
Ἐπὶ τῶν εὐτυχούντων καὶ τῶν δυστυχούντων.

30 Ἄνθρωπον ἀπὸ γενηὰν καὶ σκύλον ἀπὸ μάντραν.
Ἐπὶ τῶν μελλόντων νὰ συνάψωσι γάμον, ὅτε ὀφείλουσι νὰ λαμβάνωσιν ὑπ' ὄψει καὶ τὴν οἰκογένειαν, ἐξ ἧς κατάγονται τὰ συζευχθησόμενα μέρη.

31 Ἀλλοὶ 'ς τὸν καλομάθητον καὶ πῶς νὰ κακομάθῃ !
Ἐπὶ τῶν ἀποτυχόντων εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν συζύγων αὐτῶν.

32 Ἄγουρον 'κόμα εἶνε.
Ἐπὶ τῶν καχεκτικῶν.

33 Ἀνοιχτά σ' ἀφίνω κι' ἔλα.
Ἐπὶ τῶν βραδυπορούντων, οὓς ἐγκαταλείπουσι καθ' ὁδόν.

34 Αὐτὰ εἶνε κολοκύθια μὲ τὴν ῥήγαινη.
Ἐπὶ τῶν ἀσυνάρτητα λεγόντων.

35 Ἄκουγε καὶ μὴ μιλεῖς, νὰ περνᾷς καλὴ ζωή.
Δὲν πρέπει νὰ ἀναμιγνύηταί τις εἰς ξένας ὑποθέσεις.

36 Αὐτὸς τὰ χρειάστηκε.
Ἐπὶ τῶν ὑπὸ φόβου καταλαμβανομένων.

37 Αὐτὸς ξεχνᾷ τὴν Πέφτη.
Ἐπὶ τῶν λησμονούντων τὰς ὑποσχέσεις αὐτῶν.

38 Αὐτὸς ἤρτεν γιαλό.
Ἐπὶ τῶν πεισάντων τινὰ διά τινα σκοπόν.

39 Αὐτὸς ἐπῆρεν κάβο.
Ἐπὶ τῶν ἀντιληφθέντων τι.

40 Αὐτὸς εἶνε κῶλος καὶ βρακί.
Ἐπὶ τῶν συνδεδεμένων διὰ στενωτάτης καὶ ἀχωρίστου φιλίας.

41 Ἀκριβοπούλιε καὶ δίκηα ζύγιαζε.
Ἐπὶ τῶν μὴ νοθευόντων τὰ σταθμὰ καὶ τὰ μέτρα.

42 Ἀπ' αὐτὰ 'ποῦ λές, κυρά μου,
χορτασμένη 'ν' ἡ κοιλιά μου.
Ἐπὶ τῶν μὴ πειθομένων εἰς τρίτου εἰσηγήσεις, αἰτιάσεις, δικαιολογήσεις κτλ.

43 Αὐτὸς ἔχασε τὴν πούσουλα.
Ἐπὶ τῶν δυστυχησάντων καὶ ἀπορούντων τί νὰ πράξωσιν.

44 Αὐτὸς ἔχασε τ' αὐγὰ καὶ τὰ καλάθια.
Ὡς ἡ προηγουμένη.

45 Αὐτὰ παληά, κι' ἄλλα καινούργια.
Περὶ τῶν μελλόντων δέον νὰ σκέπτηταί τις.

46 Ἀμπῆς ἤβγε τὸ « εὐχαριστῶ », ἐχάθηκε τὸ « 'ς πολλά 'τη ».
Ἐπὶ τῶν νεωτεριζόντων.

47 Ἂν εἶσαι καὶ παπᾶς, μὲ τὴν σειρὰν πρέπει νὰ 'πᾷς.
Ἐπὶ τῶν ἐπειγομένων νὰ κάμωσί τι πρὸ τῆς ὥρας.

48 Αὐτὸς εἶνε ἄχορο γαρόφαλο.
Ἐπὶ τῶν φθισιώντων καὶ διηνεκῶς πασχόντων.

49 Αὐτὸς κολλᾷ σὰν τὴν χοιρόψειραν.
Ἐπὶ τῶν κολάκων καὶ παρασίτων.

50 Ἂν ἔχῃ ὁ σκύλος κάλυβο, ἔχει κι' αὐτὸς 'συχία.
Ἐπὶ τῶν ἀστάτων καὶ φερεοίκων.

51 Ἄμε με 'παντούλη μου,
φέρε με 'παντούλη μου.
Ἐπὶ τῶν ἄνευ σκοποῦ ἢ ἀποτελέσματος περιδιαβαζόντων.

52 Αὐτὸς χρεωστεῖ τῆς Μιχαλοῦς.
Ἐπὶ τῶν παραλογιζομένων καὶ φρενοβλαβῶν.

53 Ἂν εἶνε παπᾶς, θὰ σημάνῃ.
Ἡ φήμη, ἂν ἔχηται ὑποστάσεως, θὰ ἐπαληθεύσῃ.

54 Αὐτὸς εἶν' τοῦ φεγγαριοῦ.
Δηλοῖ τὸν ἐκ τοῦ λαθρεμπορίου προερχόμενον καπνόν.

55 Αὐτὸς εἶν' τῆς πουλλάδας.
Ἐπὶ τῶν κλεπτόντων τὰς ὄρνιθας (πουλλάδας).

56 Ἀλλοὶ 'ς τὰ Μαρτοκλάδευτα καὶ τ' Ἀπριλοσκαμμένα.
Διὰ τοὺς γεωργούς.

57 Ἀργυρίτικο κλουβί, μά 'χει μέσα κουκκουβάγια.
Ἐπὶ τῶν πλουτούντων μὲν ὑλικῶς, ἀλλὰ ἀνοητευόντων διανοητικῶς.

58 Αὐτὸς τὰ λέγει μὲ τὸ Νῖ καὶ μὲ τὸ Σῖμα.
Ἐπὶ τῶν ἀκριβολογούντων.

59 Ἀλλοὶ 'ς τὸν 'ποῦ δὲ σκουπίζει τὸν κῶλον τ' ἀλωνιοῦ.
Ἐπὶ τῶν μὴ ἐπιδιωκόντων μέχρις ὀβολοῦ τὰ συμφέροντα αὐτῶν.

60 Ἂν μ' ἔχῃς ἕνα, σ' ἔχω δυό.
Ἐπὶ τῆς ἀμοιβαιότητος τῆς φιλίας, ἀγάπης, ὑποστηρίξεως κτλ.

61 Ἂν τ' ἁγιοῦ Φιλίππου δὲν ἔρτω, τ' Ἅγια τῶν Ἁγιῶν με δέξου.
Ἂν ὁ χειμὼν δὲν ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ Νοεμβρίου, ὅτε εἶνε ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Φιλίππου (14 Νοεμβρίου), ἐξ ἅπαντος θέλει ἀρχίσει περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ.

62 Ἀπ' ἐδῶ τὰ 'παίρνει κι' ἀπὸ 'κεῖ τὰ θέτει.
Ἐπὶ τοῦ ἀστάτου καὶ παλιμβούλου, ἄλλα μὲν λέγοντος, ἄλλα δὲ πράττοντος.

63 Ἀπ' ἐδῶ 'γιαλός, ἀπ' ἐκεῖ 'γιαλὸς καὶ 'ποῦ νὰ πέσω νὰ πνιγῶ ;
Ἐπὶ τῶν ἐν δυσχερείαις εὑρισκομένων.

64 Ἀπ' τοῦ διαβόλου τὸ μαντρὶ καλὸν μὴν περιμένεις.
Ἐπὶ τῶν φύσει κακῶν, παρ' ὧν καλὸν δὲν πρέπει νὰ περιμένῃ τις.

65 Ἄντρα θέλω, τώρα θέλω.
Ἐπὶ τῶν ἀπαιτούντων ἀμέσως τὴν ἐκπλήρωσιν δυσκόλου αἰτήσεως αὐτῶν.

66 Ἀπὸ μικρὸν κι' ἀπὸ λωλὸν μανθάνεις τὴν ἀλήθειαν.
Προφανὴς ἡ σημασία.

67 Ἀπ' τὸν ἴσιον δρόμον ποτέ σου μὴ ξεβγαίνεις.
Ἐπὶ τῶν ἐντίμως ἐργαζομένων.

68 Ἀπὸ τὰ καλὰ καμωμένα 'παίρν' ὁ διάβολος τὰ μισά, ἀπὸ τὰ κακὰ ὅλα καὶ τὸν οἰκοκύρην μαζί.
Πρόδηλος ἡ ἔννοια καὶ περιττὴ ἡ ἐξήγησις.

69 Ἀξίζει 'ς τὴν ὥραν μιὰ βλαστήμια παρ' ὅσον ἀξίζουν ἑκατὸν « *Κύριε ἐλέησον* ».
Πολλάκις ἡ τόλμη ἐπιτυγχάνει περισσότερον ἑκατὸν παρακλήσεων.

70 Ἂς τὰ κλαί' 'ποῦ τά 'χει.
Ἐπὶ τοῦ καταστρέφοντος ξένην περιουσίαν.

71 Ἀφ' τὸν Ἀνέμωναν καὶ κάτω περιβολαρίου καὶ τῶν τέκνων.

Εἰς δύο περιστάσεις χρησιμοποιεῖται· α') ὅταν τις θέλῃ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι οἱ ἔν τε τῇ Χώρᾳ καὶ τῷ Κάμπῳ κάτοικοι ἢ δὲν παρέχουσι φιλοξενίαν εὐκόλως πρὸς τοὺς χωρικούς, ὅθεν οὗτοι ἐκφέρουσι περὶ τῶν πρώτων τὴν παροιμίαν ταύτην ἀντὶ ἀρᾶς· β') ὅτε κάτοικος τῆς Χώρας καὶ τοῦ Κάμπου ἔδωκε τὰ χρειώδη πρὸς χωρικὸν ἱερέα ἵνα μνημονεύσῃ ἐν τῇ ἱερουργίᾳ τῶν οἰκείων, ὁ δὲ ἱερεύς, λησμονήσας ἢ ἀπολέσας τὸ χαρτίον, ἐφ' οὗ ἦσαν γεγραμμένα τὰ τῶν μνημονευθησομένων ὀνόματα, καὶ ἀγνοῶν τί νὰ πράξῃ, ἐμνημόνευσεν· « Ἀφ' τὸν Ἀνέμωναν καὶ κάτω περιβολαρίου καὶ τῶν τέκνων », διότι ἡ θέσις *Ἀνέμωνας* εἶνε ἐκ τῶν κυριωτέρων ὁρίων, ἅτινα χωρίζουσι τὰ Μαστιχόχωρα τῶν τῆς Χώρας καὶ Κάμπου καὶ Καμποχώρων. Ταῦτα κατὰ τὰς πληροφορίας γέροντός τινος, οὗτινος καὶ ἀποδεχόμεθα τὴν ἐξήγησιν.

72 Αὔριον ποῦ 'νε Κυριακὴ
θὰ βάλῃς τ' ἄσπρο σου βρακί,
νὰ πέφτῃς εἰς τὰ χώματα,
νὰ πέφτουν τὰ 'μπαλλώματα.

Ἐπὶ ἀκαθάρτου καὶ ὀκνηροῦ, μὴ ἐπιδιορθοῦντος τὰ φορέματα αὐτοῦ, ὅστις τούτου ἕνεκα καὶ κατ' αὐτὰς τὰς ἐπισήμους ἡμέρας κατησχυμμένος ἐμφανίζεται πρὸ τῶν ἄλλων.

73 Αὐτὸς ἔχει κωλοργιάδι (1).
Ἐπὶ τῶν ῥωμαλεωτάτων, οὓς ὁ λαὸς καλεῖ *ἀνδρειωμένους*.

74 Ἂν δὲν κοπιάσουν γόνατα, καρδιὰ δὲν θεραπεύγεται.
Ὅτι μόνον ἡ ἐργασία καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον εὐτυχῆ.

75 Ἄρατα θέματα κουκκιὰ μαγειρεμένα.
Ἐπὶ τῶν ἀσυνάρτητα σκεπτομένων καὶ λαλούντων.

76 Αὐτὸς εἶνε τῆς μάνικάς μου μπάλλωμα, τοῦ παπουτσιοῦ πάτος.
Ἐπὶ ξένου καὶ ἀδιαφόρου, μὴ συμπάσχοντός τινι.

77 Ἂν δὲν φύγῃ ὁ ἕνας πισσίτης, δὲν μακαρίζεται ὁ ἄλλος πισσίτης.
Τότε μόνον ἐκτιμῶνται αἱ πράξεις ἄρχοντός τινος, ὅταν δεύτερός τις, τυραννικώτερος, διαδεχθῇ αὐτόν.

78 Ἂς γαμιέτ' ἡ παπαδιά, κι' ἂς πληρόνῃ τὸ χωριό.
Ἐπὶ τῶν ἀρχόντων, τῶν φροντιζόντων περὶ τῶν ἄλλων.

79 Ἀλλοὶ 'ς τὸν 'ποῦ λείπει ἀφ' τὸν γάμον του.
Ἐπὶ τῶν ἐπιτρεπόντων τοῖς ξένοις νὰ διευθύνωσι τὰ ἑαυτῶν.

80 Ἀπὸ σημαδεμένον ἄνθρωπον ἀλάργα τὰ ροῦχά σου.
Ἡ φύσις ἐστιγμάτισε τὸν κακόν, ὅθεν δέον ν' ἀποφύγῃ τις αὐτόν.

(1) Ὁ κοινὸς λαὸς φρονεῖ ὅτι γεννῶνται *ἀνδρειωμένοι*, τουτέστιν ἐξέχοντες κατὰ τὴν ἀνδρείαν, ἔχουσι δὲ κατὰ τὸ ἱερὸν ὀστοῦν ἐξοχήν τινα, ὡς οὐράν, μεγέθους μικροῦ ἀμυγδάλου, ὅπερ *κωλοργιάδι* ὀνομάζεται ἐν Χίῳ.

81 Ἂν ἐσὺ κακὸ ῥεπάνι, εἶμ' ἐγὼ κακὸ βογγύλι.
Ἐπὶ δύο ἴσων ἀντιπάλων, μὴ ὑποχωρούντων πρὸς ἀλλήλους.

82 Ἀπὸ κακὸν χρεωφελέτην καὶ σάκκον ἄχυρα.
Μετὰ δυστρόπου ὀφειλέτου δέον διὰ παντὸς μέσου νὰ συμβιβάζηταί τις.

83 Ἄλλα λέγουν τοῦ παπᾶ,
κι' ἄλλα κουρταλεῖ καὶ 'πά'.
Ἐπὶ τῶν ἐμμενόντων ἐν ταῖς ἰδίαις ἰδέαις.

84 Αὐτὸς εἶν' ἀπάνω κάτω μοῖρά μου.
Ἐπὶ τοῦ φύσει ἀκανονίστως κατεσκευασμένου καὶ ἀστάτου.

85 Αὐτὸς ἦρτεν εἰς τὸ νῦν καὶ ἀεί.
Ἐπὶ τῶν διασωθέντων ἀπὸ μεγίστου κινδύνου ὡς ἐκ θαύματος.

86 Ἂν ἔχῃς κι' ἀδελφὸ γιατρό, τὴν κάσσαν τοῦ τυριοῦ μὴν τρῶς.
Ἡ τὸν τυρὸν περιβάλλουσα οὐσία εἶνε ἐπιβλαβεστάτη.

87 Αὐτὸς ἔσυρεν τὰ ζάρια κι' ἤβγεν εἰς τὰ δεκοκτώ.
Ἐπὶ τῶν τυχηρῶν καὶ τῶν ἀσώτων· ἡ δευτέρα ἔννοια ἐμπαικτικῶς ἐκφέρεται.

88 Ἀπ' ἔξω μπέλλα μπέλλα,
κι' ἀπὸ μέσα κατσιβέλλα.
Ἐπὶ τῶν ἐπιτηδευόντων ἵνα φαίνωνται πλούσιοι, εὐγενεῖς κλ.

89 Ἀγέρα 'πῆρ' ὁ νοῦς του.
Ἐπὶ τῶν μικρονόων, οἵτινες, ἕνεκα χρημάτων ἢ θέσεως ἢ ὑποστηρίξεως ἰσχυροῦ τινος, περιφρονοῦσι τοὺς πάντας.

90 Αὐτὸς ἔχει τῆς κουκκουβάγιας τὰ μυαλά.
Ἐπὶ τῶν ἀνοήτων.

91 Ἀπὸ 'μπρὸς μὲ δέρν' ἡ πύρα
κι' ἀπὸ 'πίσω κακὴ μοῖρα.
Ἐπὶ τῶν ἀποτυχόντων τοῦ σκοποῦ αὐτῶν ἕνεκα κωλύματος.

92 Ἄγιε μου Φανόριε, 'φᾶνε τὸ πανάκι μου,
μὰ κούνησε καὶ σὺ τὰ χεράκια σου.
Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἀρχαῖον «Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει».

93 Ἀπὸ μῆνα 'ποῦ κάμνει δυὸ φεγγάρια καλὸν μὴ περιμένεις.
Ἐπὶ τῶν ὑπισχνουμένων πολλὰ καὶ μὴ ἐκπληρούντων τὰς ὑποσχέσεις αὐτῶν.

94 Ἄρμεγε καὶ κούρευγε, κατούριε καὶ δεμάτιαζε.
Ἐπὶ τῶν ἁρπάγων, τῶν πλουτούντων ἐκ ξένων ἱδρώτων.

95 Ἂς εἶν' λωλὸς 'ποῦ λέγει καὶ φρόνιμος 'π' ἀκούει.
Παρὰ παντὸς ἀνθρώπου ὀφείλει τις νὰ ἀκούῃ καὶ ἀποδέχηται τὰ ὠφέλιμα.

96 Ἀλλοῦ 'ν' τ' αὐγὰ κι' ἡ ὄρνιθες, κι' ἀλλοῦ 'ν' τὰ κακκαρίσματα.
Ἐπὶ τῶν νομιζομένων μὲν πλουσίων κτλ., ἀλλὰ μὴ ὄντων.

97 Αὐτὸς ἔκαμε ξεπάγκωμα.
Ἐπὶ τῶν κατασπαταλησάντων τὴν ἰδίαν περιουσίαν.

98 Αὐτὸς εἶνε σὰν τὸ καλάμι 'ς τὸν κάμπον.
Ἐπὶ τῶν ἀπροστατεύτων καὶ ἐγκαταλελειμμένων.

99 Ἂν ἔχῃς 'πάνω Θειό, ἔχεις καὶ κάτω Θειό.
Ἐπὶ τῶν ἐχόντων μεγάλην προστασίαν.

100 Ἀλλοὶ 'ς τὸν 'ποῦ δὲν ἔχει ἀποκούμπιον.
Ἐπὶ τῶν στερουμένων προστασίας.

101 Ἀπελπισμένο καράβι 'ς ἀγαθὸν λιμῆνα.
Ἐπὶ τῶν ἀναλαμβανόντων ἀπὸ καταστροφῆς.

102 Ἂ[ν] δὲν 'μοιάζουν,
δὲ συμπεθεριάζουν.
Ἐπὶ τῶν ὁμοφρονούντων.

103 Ἀπὸ πῆττα 'ποῦ δὲν τρῶς τί σὲ μέλει κι' ἂν καῇ ;
Ἐπὶ τῶν ἀναμιγνυομένων εἰς ἀδιαφόρους δι' αὐτοὺς ὑποθέσεις.

104 Ἀπ' ὅπου γυρίσῃ τ' αὐγό, ἀλλοὶ 'ς τ' αὐγό.
Ἐπὶ τῶν πενήτων, οἵτινες, ὅπως καὶ ἂν πολιτευθῶσιν ἀπέναντι τῶν ἰσχυρῶν, οὐδέποτε εἶνε ἀρεστοί.

105 Αὐτό 'ν' τοῦ στραβοῦ τὸ δίκηο.
Δηλοῖ τὴν πρὸς τὸ δίκαιον ἐπιδοκιμασίαν καὶ ἐπιβεβαίωσιν.

106 Ἂν τὸ ξῇς, πελέκα το.
Ἐπὶ τῶν ἐκτελούντων τὰ ἀποφασισθέντα.

107 Ἂς ἦτο νὰ μὴν 'πέθαινε, κι' ἂς ἦτο ὡς κι' ἂν ἦτο.
'Επὶ τῶν ἐκτιμώντων τὴν ἀξίαν προσώπου τινὸς μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

108 Ἂς μὲ λέγουνε μπεγίνα (1),
κι' ἂς ψοφῶ κι' ἀπὸ τὴν πεῖνα.
'Επὶ τῶν θελόντων νὰ νομίζωνται εὐκατάστατοι ἀντὶ πάσης θυσίας.

109 'Απὸ σιγανὸν ποταμὸν μακρυὰ τὰ ροῦχά σου.
'Επὶ τῶν ὑποκριτῶν καὶ ὑπούλων.

110 Ἂν δὲν 'πῇς τοῦ πίθου μπούμ, ὁ πίθος μπὰμ δὲν κάμνει.
'Εὰν δὲν ὑβρίσῃ τις, δὲν ὑβρίζεται.

111 'Ακριβὸς θαρρεῖ κερδίζει καὶ φυρᾷ καὶ δὲν τὸ 'νοιόνει.
'Επὶ τῶν φιλαργύρων, κακῶς ὑπολογιζόντων τὰς οἰκονομίας.

112 'Αγάλια 'γάλια 'φύτεψεν ἀμπελουργὸς ἀμπέλι
κι' ἀγάλια 'γάλια ἔγεινεν ἡ ἀγουρίδα μέλι.
Διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ φρονήσεως τὰ πάντα κατορθοῦνται.

113 Ἄλλα 'ν' τὰ 'μάτια τοῦ λαγοῦ κι' ἄλλα 'ν' τῆς κουκκουβάγιας.
Μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχει μεγάλη πρὸς ἀλλήλους διαφορά.

(1) μπεγίνα. Θηλυκὸν τοῦ μπέης. Ἡ λέξις τουρκική.

114 Ἄλλαξε τὸ ῥιζικό σου,
νὰ ἰδῇς τὸ ὄφελός σου.
Δύο τινὰ δηλοῖ· α') νὰ μεταβάλῃ τις ὃν διάγει ἄσωτον βίον καὶ β') τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, ἐὰν εἶνε ἐπιζήμιος, ἵνα εὕρῃ τύχην εἰς τὸ μέλλον.

115 Ἀλλοὶ 'ς τὴν βρύσι 'ποῦ θέλει κουβαλητὸ νερό.
Ἐπὶ τῶν μὴ ἐχόντων ἰδίαν κρίσιν, καὶ περιμενόντων συμβουλὰς ἄλλων ὅπως πράξωσι τὰ δέοντα.

116 Ἂν ἦσαι μέλισσας παιδί, κέντρονε καὶ μὴ 'μιλεῖς.
Ἐπὶ τῶν ἐπιδιωκόντων τὸ ἴδιον συμφέρον ἄνευ πατάγου καὶ μεγαλαυχιῶν.

117 Ἀφ' τὸν φόβον 'ποῦ φοβοῦμαι
κι' ἀφ' τὸν τρόμον 'ποῦ τρομάζω,
ἀφ' τὸ μέγα μεσημέρι
πγειά μου νὰ μὴν ἔβγω ἔξω.
Ἐπὶ τῶν δεισιδαιμόνων.

118 Αὐτὸς θέλει καὶ τὰ μονὰ καὶ τὰ ζυγὰ 'δικά του.
Ἐπὶ τῶν τὰ πάντα ὑπὲρ ἑαυτῶν ζητούντων ἀπλήστων.

119 Αὐτὸς εἶνε Παπᾶ Τρέχας.
Ἐπὶ τῶν ἀπερισκέπτως ἐργαζομένων.

120 Ἀπὸ χοίρου περλονὴ (1) κρασὶ μὴν περιμένεις.
Ἐπὶ τῶν φιλαργύρων.

(1) περλονή = ἀσκόν.

121 Ἄρμεγε καὶ κούρευγε, χέζε καὶ δεμάτιαζε.
Ἐπὶ τῶν μετερχομένων πᾶν ἀθέμιτον μέσον πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν αὐτῶν.

122 Ἂς 'πά' καὶ τοῦγο τὸ φιλὶ μὲ τὸ Χριστὸς ἀνέστη.
Ἐπὶ τῶν εἰθισμένων νὰ βλέπωσιν ἀδιαφόρως πᾶν δυστύχημα.

123 Ἄργησε καὶ φέρ' ἀλεῦρι.
Πᾶσα ὑπόθεσις, φέρουσα ἀποτέλεσμα, καὶ ἐὰν βραδύνῃ, δὲν βλάπτει.

124 Ἀνάθεμά τον 'ποῦ στέσῃ διπλὸν καζάνι.
Ἐπὶ τῶν εἰς δεύτερον γάμον ἐρχομένων.

125 Ἂς λέγ' ὁ κόσμος,
κι' ἂς δέν' ὁ κόμπος.
Ἐπὶ τῶν εἰς χρήματα ἀποβλεπόντων καὶ ἀδιαφορούντων διὰ τὰς κρίσεις τῶν ἄλλων.

126 Ἂν κάμ' ὁ σκύλος μάντρα, θὰ κάμῃ κι' αὐτὸς χωριό.
Ἐπὶ τῶν ἀσώτων.

Β

127 Βόχα (1), μὴ σὲ κουτουλίσῃ (2).
Ἐπὶ τῶν παραλόγως τι ποιούντων ὡς οἱ ἀπροσέκτως περιπατοῦντες.

(1) Βόχα. Ἐν Χίῳ, διὰ τῆς δισυλλάβου ταύτης λέξεως ἐλαύνουσι τοὺς βόας, μεταχειρίζεται δ' αὐτὴν ὁ παροιμιολόγος ἵνα ἐκφράσῃ τὸ ποιὸν τοῦ ἀνθρώπου.
(2) κουτουλίσῃ. Ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἡ λέξις ἀπὸ τὰ *κέρατα* τοῦ βοός, ἅπερ «κούτουλα» καλοῦνται ἐν Χίῳ.

128 Βουθᾶ μου νύχτα κι' αὐγὴ
καὶ φαίνωμαι καματερή.
Ἐπὶ τῶν ἐργατίδων, αἵτινες, θέλουσαι νὰ φανῶσι λίαν φιλόπονοι, ἐργάζονται καὶ τὴν νύκτα.

129 Βούθα μου, πτωχέ, νὰ μὴ γίνω σὰν κ' ἐσέ.
Ἐπὶ τῶν καταχρωμένων τὸν ἱδρῶτα τοῦ πτωχοῦ καὶ ὑπερεχόντων τούτων.

130 Βόχα 'πάνω, βόχα κάτω.
Ἐπὶ τῶν ἀγομένων καὶ φερομένων κατὰ τὸ δοκοῦν ἄλλοις.

131 Βού[δ]ιν ἔχεις, βού[δ]ιν ἔχω
σὰν τὸν γά[δ]αρόν μου σ' ἔχω.
Ἐπὶ τῶν ὑλικῶς ἰσοβαθμίων, οἵτινες ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ὑποχωροῦσι πρὸς ἀλλήλους.

132 Βάλε 'ς τὴν ἀστρακιὰν φλουριὰ νὰ κάμῃς τοὺς ἀγγέλους κλέφταις.
Ὁμοία τῇ « Τὰ γρόσα τὸν Χριστὸν κτλ. ».

133 'Βγάζ' ἡ γρηὰ τὰ τσούκλια της (1) καὶ θέτει τα τοῦ γέρου.
Ἐπὶ τῶν τὰ ἴδια ἐλαττώματα ἄλλοις προσαπτόντων.

134 Βλαστήμα, διάκο, τὸν παπᾶ.
Ἐπὶ τῶν παθόντων τι καὶ καταρωμένων καὶ μὴ φροντιζόντων νὰ μάθωσι τὸν αἴτιον.

(1) τσούκλια = ψεγάδια, κατηγορίας.

135 Βρέχει βρέχει καὶ χιονίζει καὶ τὰ μάρμαρα ποτίζει,
ὁ γέρος 'πά' 'ς τὰ ξύλα κι' ἡ γρηὰ τοῦ μαγειρεύει.
Ἐπὶ τῶν μὴ ἐγκαίρως φροντισάντων περὶ ἀποκαταστάσεως.

136 Βλέπε με καὶ μή μ' ἀγγίζεις.
Ἐπὶ τῶν κακῆς φύσεως ἀνθρώπων, οὓς δέον νὰ ἀποφεύγῃ τις.

137 Βασιλικὸς ὁρισμός, ὀργὴ Θεοῦ.
Δηλοῖ τὴν βασιλικὴν ἰσχύν.

138 Βρεμμένο τὸ θεῖ τὸ παξημάδι.
Ἐπὶ τῶν θελόντων τὰ πάντα ἕτοιμα.

139 Βαφτίζω καὶ μυρόνω κι' ἄρα ζήσῃ κι' ἂν δὲ ζήσῃ.
Ἐπὶ τῶν ἀσκέπτως πραττόντων τι καὶ μηδόλως φροντιζόντων περὶ τῶν συμβησομένων ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων.

140 Βλαστημᾷς, καραβοκύρη; — Μά 'ντα διάβολο νὰ κάμω;
Ὑπάρχουσι περιστάσεις, πρὸς ἃς ἀνάγκη νὰ συμμορφῶνται πάντες.

Γ

141 Γονικὸν 'πά' τὸ βασιλίκι.
Ἐπὶ τῶν διαδοχικῶς μεταβαινουσῶν οἰκογενειακῶν ἀσθενειῶν καὶ τῶν φυσικῶν οἰκογενειακῶν ἐλαττωμάτων.

142 Γυρίζει γυρίζει τὸ σιτάρι, 'ς τὸ μύλον θὰ 'πά'.
Τὸ δίκαιον καὶ πᾶν ἄλλο σὺν τῷ χρόνῳ ἐπανέρχεται ὅπου ἀνήκει.

143 Γενάρη μῆνα κλάδευγε καὶ λύγος μὴ γυρεύεις.
Τὸ κλάδευμα τῶν ἀμπέλων γίνεται κατὰ Ἰανουάριον, ἔστω καὶ μετὰ τὴν πανσέληνον.

144 — Γαμπρέ, μυξιάρης εἶσαι.
— Χειμῶνας εἶνε.
— Σὲ 'ξέρω κι' ἀπὸ τὸ καλοκαῖρι.
Ἐπὶ τῶν πασιγνώστων καὶ ἀδιορθώτων ἀνικάνων καὶ ἀσώτων.

145 Γόνατα 'ποῦ δὲν κοπιάσουν κοιλιὰ δὲν θεραπεύγουν.
Ἐν μόνῃ τῇ ἐργασίᾳ ὑπάρχει τὸ εὐχάριστον.

146 — Γιατί εἶν' ὁ σβέρκος σου χοντρός;
— Γιατὶ κάμνω τὴν δουλειά μου μοναχός.
Οἱ ἐκτελοῦντες μόνοι τὰς ἰδίας ἐργασίας ὠφελοῦνται περισσότερον.

Δ

147 Δὲ σὲ θέλει τὸ χωριό. — Μὰ 'γὼ παπᾶς θὰ γείνω.
Ἐπὶ τῶν ζητούντων νὰ καταλάβωσι βίᾳ θέσιν ἐν κοινότητι.

148 Δεκοχτὼ Καρδαμυλίταις σὲ μιὰν ἀγγουριὰν δεμένοι.
Περὶ τῆς ὀκνηρίας τῶν Καρδαμυλίων (1).

149 Δέκα μέτρα κι' ἕνα κόβγε.
Πρὸς ἐκτέλεσιν πάσης ἐργασίας ὀφείλει τις βραδέως καὶ φρονίμως νὰ προβαίνῃ.

(1) Ἡμεῖς ταυτὸν γινώσκομεν περὶ τούτων ὅτι εἶνε εὐφυεῖς καὶ ἐπεδόθησαν μετ' ἐπιμελείας εἰς τὰ γράμματα.

150 Δεῖξέ μου τὸν φίλο σου γιὰ νὰ σοῦ 'πῶ ποιὸς εἶσαι.
Εὔδηλος ἡ σημασία.

151 Δέσποτα, παπᾶ, πρεσβῦτα,
ἔπερνε καὶ πάντα ζήτα.
Ἴδιον ἱερωμένων τὸ ζητεῖν πληρωμὴν διὰ πᾶσαν ἱεροπραξίαν.

152 Δῶσ' μου, κυρά, τὸν ἄντρα σου καὶ βάστα σὺ τὸν κόπανον.
Ἐπὶ τῶν γινωσκόντων μὲν τὰς ἀνάγκας τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ ζητούντων ν' ἀρπάσωσι τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ.

153 Διὰ ἕναν ποῦντον ἔχασε ὁ μισὲ Ζαννῆς τὸν γάδαρό του.
Ὁμοία τῇ ἀρχαίᾳ· « Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε ».

154 Δὲ θέλω 'γὼ κρὰ κρά,
μόν' θέλ' [ν]ὰ βλέπ' αὐγά.
Ἐπὶ τῶν φλυάρων, τῶν μεγαλαυχούντων.

155 Δὲν τὸν θέλω ψύλλον 'ς τὴν τραχηλιά μου.
Ἐπὶ τῶν μυσαρῶν ἀνθρώπων.

156 Δέξου κι' ἄλλα, μοῖρά μου,
κι' ἄλλα, κακομοῖρά μου.
Ἐπὶ τῶν ἀενάως ὑπὸ τῆς τύχης καταδιωκομένων.

157 Δέξου κι' ἄλλη μοῖρα
ἀφ' τὴν παραθύρα.
Ὁμοία τῇ ἀνωτέρω.

158 — Δὲ σοῦ δίγω, γρηά, ψωμί.
— Βρέξε μού το 'ς τὸ ζουμί.
Ἐπὶ τῶν αἰτούντων καὶ μὴ ἀρκουμένων εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς αἰτηθέν, ἀλλὰ καὶ διπλασιαζόντων τὰς αἰτήσεις αὐτῶν.

159 Δὲ θὰ τοῦ 'ψει τ' ὄνειρόν του.
Ἐπὶ τῶν ἀδίκως καταγινομένων νὰ ἀποκτήσωσί τι καὶ δι' εὐνοήτους λόγους μὴ δυναμένων.

160 Δυὸ ποδάρια 'ς ἕνα παποῦτσι δὲ χωροῦν.
Ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ δύο οἰκογένειαι δὲν δύνανται νὰ συζήσωσιν.

161 Δὲν ἠξέρεις νὰ γαμᾷς, μὰ δὲ βλέπεις τοὺς σκύλους;
Ἐπὶ τῶν ἀγνοούντων νὰ ἐκτελῶσι τὰς ἰδίας ἐργασίας καὶ μὴ διδασκομένων οὐδὲ παρ' ἄλλων.

162 Δανεικά 'ν' τὰ τούμπανα.
Ἐπὶ ἀμοιβαίων χαρίτων.

163 Δὲ γυρίζει τὸ κεφάλι του μὲ τὸν μπότζ' ἀργάτην (1).
Ἐπὶ τῶν ἰσχυρογνωμόνων.

164 Δὲν εἶν' μακρύα τὰ Σάββατα καὶ ἡ Κυριακὴ πλακόνει.
Ἐπὶ τοῦ καυχηματίου καὶ ἐγωϊστοῦ, οὗ αἱ πράξεις ταχέως διαγινώσκονται.

165 Δυὸ καὶ δυὸ κάμνουν τέσσερα.
Ἐπὶ τῶν αὐταποδείκτων πραγμάτων.

(1) μπότζ' ἀργάτην. Τὸ ὁριζόντιον ξύλον, δι' οὗ στρέφουσι τὸ ἐλαιοπιεστήριον.

166 Δὲ τὴν μάνα, κι' ἔπαιρνε παιδί.
Ὁμοία τῇ « Ἔβλεπε οὔγια καὶ παῖρνε πανί ».

167 Διδάσκαλε, ποῦ δίδασκες, καὶ νόμο δὲν ἐκράτεις.
Ἐπὶ τῶν συμβουλευόντων μὲν ἄλλους, μὴ ἐκτελούντων δὲ τὰ συμβουλευόμενα.

168 Δὲν μπορῶ νὰ βλέπω τὸν νεκρὸν νὰ κοίθεται νὰ κλαίη.
Ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶς παθόντων καὶ προσποιουμένων ὅτι εὑρίσκονται ἐν καλῇ καταστάσει.

169 Δὲν εἶν' καιρὸς γιὰ τὰ νεκωλώματα.
Δηλοῖ τὰς περιστάσεις, καθ' ἃς ὀφείλει τις νὰ μὴ προβαίνῃ εἰς ἐπιχειρήσεις.

170 Δῶσ' τα κάτω, ποῦ τὰ 'πᾷς ;
κι' ἄλλα θέλεις νὰ ξερνᾷς ;
Ἐπὶ τῶν ἀκαταλογίστως καὶ ἀδιακόπως λαλούντων.

171 Δὲν μπορεῖ νά 'χη στραβὸν γάδαρον, καὶ τὸν ζητεῖ μὲ μάτια.
Ἐπὶ τῶν θηρευόντων τι ὑπὲρ τὴν ἀξίαν καὶ τὰς δυνάμεις αὐτῶν.

Ε

172 Ἔβαλαν τὸν λωλὸν νὰ βγάλη τὸ φεῖδ' ἀφ' τὴν τρῦπα.
Ἐπὶ τοῦ ἀνοήτου, ὃν ἄλλος τις μεταχειρίζεται ὡς ὄργανον διὰ τοὺς ἰδίους σκοπούς.

173 Ἐπῆγα νὰ κάμω ἔλεος κι' εὗρῆκ' ἅγιον πάθος.
Ἐπὶ τῶν εὐεργετούντων ἀγνώμονας.

174 Ἐγὼ τῆς 'μιλῶ κι' αὐτὴ μακρύα βροντᾷ.
Ἐπὶ τῶν συμβουλευομένων μέν τινα, ἀλλὰ μὴ προσεχόντων εἰς τὰ συμβουλευόμενα (Ἰδὲ καὶ ἀριθ. 197).

175 Ἐπίσκοπε τοῦ Δαμαλᾶ,
χωρὶς νοῦν, χωρὶς μυαλά,
τὰ μικρὰ δὲν ἤθελες,
τὰ μεγάλα γύρευγες,
τράβα, γέρο διάβολε.
Ἐπὶ τῶν ὑπὲρ τὰς δυνάμεις αὐτῶν θηρευόντων τι.

176 Ἐκαλόμαθεν ἡ γρηὰ τὰ σῦκα
κι' ἤθελέν τα 'μέραν νύχτα.
Ἐπὶ τῶν αἰτούντων ἀδιακόπως χάριτας.

177 Εὐχὴν γονηοῦ σου ἔπαρε καὶ ψυχικὸ μὴν κάμῃς.
Τὸ πρῶτον καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου εἶνε νὰ ἐπιμελῆται τῶν γεννητόρων αὐτοῦ.

178 Ἔβγα σύ, κουτσὸ ποδάρι,
νά 'μπω 'γὼ τὸ παλληκάρι.
Ἐπὶ τοῦ ἐνεργοῦντος ὅπως λάβῃ τὴν θέσιν τοῦ ἄλλου.

179 Ἐγὼ ψοφῶ γιὰ τὸ ψωμί, κι' ἄντρας μου τὸ δανείζει.
Ἐπὶ τῶν ἐχόντων μυρίας ἀνάγκας, καὶ ὅμως χάριν ἐπιδείξεως ἐξοδευόντων ἢ δωρουμένων τι πρὸς ἄλλους.

180 Ἕναν χρόνον ἄσπορος, πέντε χρόνους ἔρημος.
Ἡ ἀπώλεια ἐργασίας καὶ ἐλαχίστου χρόνου γίνεται μακροῦ κακοῦ πρόξενος.

181 Ἔχει ὥραν τ' ἄρχισμα
καὶ τὸ καλανάρχισμα.
Κατὰ τὰς περιστάσεις ὀφείλει τις νὰ ἐνεργῇ, πολιτεύηται, πράττῃ κτλ.

182 Ἔξη κι' ἕνα τά 'φερε.
Ἐπὶ τοῦ κατασπαταλήσαντος τὴν ἰδίαν περιουσίαν.

183 Ἕνα τσουκάλι 'ποῦ 'νε!
Ἐπὶ τῶν ὑπερηφάνων.

184 Ἐδῶ καράβια πνίγουνται, καὶ σύ, βαρκάκι μου, ποῦ πλειές;
Ἐπὶ τῶν προσερχομένων νὰ αἰτήσωσί τι ἢ νὰ λαλήσωσι περὶ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῶν συμφερόντων πρὸς τὸν ἔχοντα τοσαύτας ἐργασίας καὶ ἀσχολίας, ὥστε μηδὲ νὰ τὸν ἀκούσῃ δυνάμενον.

185 Ἔβλεπε καὶ μὴ 'μιλεῖς, νὰ περνᾷς καλὴ ζωή.
Ὁ περὶ τῶν ἰδίων μόνον συμφερόντων μεριμνῶν καὶ ἀδιαφορῶν περὶ τῶν τοῦ ἄλλου ἔχει διπλᾶς τὰς ὠφελείας.

186 Ἔβλεπέ με καὶ μή μ' ἀγγίζεις.
Ἐπὶ τῶν μοχθηρῶν, τῶν ἀναξίων προσοχῆς.

187 Ἐκεῖνον, 'ποῦ βλέπει ὁ παπᾶς, ἐκεῖνον θυμιάζει.
Πλειότερον ἀγαπᾷ τις καὶ συμπαθεῖ πρὸς ἐκεῖνον, ὃν συχνάκις βλέπει ἢ τὸν σπανίως ἐπισκεπτόμενον αὐτόν.

188 Ἔπαρέ με σά' μ' εὕρῃς,
νὰ μ' ἔχῃς σά' μὲ θέλῃς.
Ὁμοία τῇ «Τῶν φρονίμων τὰ παιδιὰ πρὶν πεινάσουν μαγειρεύουν».

189 Ἔχω σου χάριν, κάβουρα,
νὰ πηδᾷς 'ς τὰ κάρβουνα,
μὰ 'ς τὸν ποταμὸ
'ξέρω νὰ πηδῶ κ' ἐγώ.
Ἱκανότης λογίζεται, ὅταν τις ἐν ἐποχῇ ἀνωμαλιῶν δύνηται νὰ διευθύνῃ καὶ διοικῇ καλῶς.

190 Ἐκόστισεν ὁ κοῦκκος ἀηδόνι.
Δηλοῖ τὰς περιστάσεις, καθ' ἃς ἡ ἕνεκα πείσματος ἢ ἄλλων λόγων ἐξοδεύει τις πολὺ πλείονα τῆς ἀξίας πράγματός τινος.

191 Ἔκατσε πομπὴ 'ς τὴν στράτα κ' ἐνεγέλα τοὺς διαβάτας.
Ἐπὶ τῶν παρορώντων τὰ ἴδια ἐλαττώματα καὶ ἐμπαιζόντων τὰ τῶν ἄλλων.

192 Εἶπαν τοῦ λωλοῦ φωτιά, κι' ἔκαψε τὰ ροῦχά του.
Ἐπὶ τῶν ἀναξίων χάριτός τινος.

193 Ἐμπᾶτε, σκύλ', ἀλέσετε
κι' ἀλεστικὰ μὴ δώσετε.
Ἐπὶ τῶν ἀνικάνων νὰ φυλάξωσι τὴν ἰδίαν περιουσίαν.

194 Ἔλα, πάππου μου, νὰ σοῦ δείξω τὰ γονικά σου.
Ἐπὶ τῶν ἀμαθῶν, τῶν ἀγνοούντων καὶ ἐν τούτοις ζητούντων νὰ διατάξωσιν ἐμπειροτέρους αὐτῶν.

195 Ἐσὸν τὰ λέγω, πεθερά, γιὰ νὰ τ' ἀκού' ἡ νύφη.
Ἐπὶ τῶν δι' ἄλλου ἀνακοινούντων τι.

196 Ἔκαψα τὰ ῥοῦχά μου νὰ μὴν τὰ φᾶν οἱ ψύλλοι.
Ἐπὶ τῶν στερουμένων ἑκουσίως ὠφελειῶν τινων, ἵνα μὴ τὸ πᾶν διακινδυνεύσωσιν.

197 Ἐγὼ τῆς 'μιλῶ κι' αὐτὴ μακρύα βροντᾷ.
Ἐπὶ τῆς ἠθικῶς ἐκπεσούσης, ἣν μάτην συμβουλεύει τις ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν εὐθεῖαν (Ἰδὲ καὶ ἀριθ. 174).

198 Ἔξω σοῦ παίζω, λαμπρινέ.
Ἐπὶ τοῦ κωφεύοντος εἰς τὰ τοῦ ἄλλου δίκαια.

199 Ἐπῆρε φοῦσκα σὰν σαπιόρος(1).
Ἐπὶ τῶν ὀργιζομένων.

200 Ἔμαθα καὶ μαστορεύγω καὶ γαμῶ τὸν μάστορή μου.
Ἐπὶ τῶν ἀχαρίστων ἐν γένει.

201 Ἐκεῖνος 'ποῦ 'χει τὰ γένεια ἔχει καὶ τὰ χτένια.
Ἐπὶ τῶν ἐπιδιωκόντων τι, ὅπερ μόνοι αὐτοὶ γινώσκουσιν.

202 Ἐμπρὸς 'ς τὰ κάλλη τί 'ν' ὁ πόνος;
Ἐπὶ τῶν ὑπομενόντων τὰ πάντα ἕνεκα συμφέροντος.

203 Ἔφαγε τὴν πῆττα.
Ἐπὶ τῶν δυσερώτων, οἵτινες ἀπώλεσαν τὴν ἐρωμένην αὐτῶν, νυμφευθεῖσαν μετ' ἄλλου.

(1) σαπιόρος. Ὄνομα ἰχθύος, ὅστις φουσκόνει ὡς ἀσκός, ὅταν ἐγγίσῃ τις αὐτόν.

204 Εὐχαριστοῦμαι πῶς γερνῶ γιατὶ ὅλο μαθαίνω.
Ὁμοία τῇ παλαιᾷ « Γηράσκω ἀεὶ διδασκόμενος ».

205 Ἔβγα, κόρ', ἀφ' τὸ χορὸν κ' ἔμπα 'ς τὸ χερόμυλον.
Ἐπὶ τῶν κορασίων, πρὸς ἃ ἀδιακόπως προστάττουσιν ἐργασίας.

206 Ἐδακκάσαμεν τὴν πῆτταν κι' ηὔραμεν τὸν ἄμμον.
Ἐπὶ τῶν ἀπατηθέντων εἰς τὰς προσδοκίας αὐτῶν.

207 Ἐγέρασεν τσαὶ 'ψείριασε, ἤβγαλε τσ' ἄσπρα γένεια,
τσαὶ βλέπουν τον τσ' ἡ κοπελλιαῖς, τσαὶ σκοῦν ἀπὸ
[τὰ γέλια.
Ἐπὶ τῶν παρηλίκων, τῶν ἐπιθυμούντων νὰ νυμφευθῶσι κατὰ τὸ γῆρας αὐτῶν.

208 Ἔβλεπε οὔγια (1) τσαὶ παῖρνε πανί.
Ἐκ τῶν πράξεων ἑκάστου καταδείκνυται ἡ πραγματικὴ αὐτοῦ ἀξία.

209 Ἔντεκα 'ς τὸ 'γρὸ καὶ δέκα 'ς τὸ 'ψημένο.
Ἐπὶ τῶν καταστραφέντων καὶ μὴ σκεπτομένων πλέον περὶ βελτιώσεως τοῦ μέλλοντος αὐτῶν.

210 Ἐτότες ἦτο οἱ καβοῦροι χλωροί.
Ἐπὶ παρελθούσης εὐτυχοῦς ἐποχῆς.

211 Ἔκαμε ἡ μυῖγια κῶλον
κι' ἔχεζε τὸν κόσμον ὅλον.
Ἐπὶ τῶν ἀναξίως καταλαβόντων κοινωνικήν τινα ἀξίαν λόγου θέσιν.

(1) οὔγια. Τὸ πλάγιον ἄκρον παντὸς ὑφάσματος.

212 Ἔκεῖ 'ποῦ δὲν σὲ σπέρνουν νὰ μὴ φυτρόνῃς.
Δὲν πρέπει νὰ ἀναμιγνύηται τις ἀπρόσκλητος εἰς ξένας ὑποθέσεις.

213 Ἔχει γλῶσσαν 'σὰ ψαλλίδι.
Ἐπὶ τῶν φλυάρων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἑτοιμολόγων.

214 Ἐκάθισε νὰ φά' τὴ φακὴ μὲ τὸ περοῦνι.
Ἐπὶ τῶν παρακαίρως λεπτολογούντων.

215 Ἔφαγε τὸ γάδαρο καὶ 'κόμπωσ' 'ς τὴν ὀργιά του.
Ἐπὶ τῶν διαπραξάντων μεγάλα σφάλματα καὶ λεπτολογούντων εἰς τὰ ἀνάξια προσοχῆς.

216 Ἐπῆγε γιὰ μαμμὴ κι' ἔκατσε γιὰ λουχοῦνα.
Ἐπὶ τῶν βραδυνόντων νὰ ἐπιστρέψωσιν ἔκ τινος ἀποστολῆς.

217 Εἰς τὸ σπίτι σου πτωχὸς κ'εἰς τὸ πανηγύρι πλούσιος.
Ἐνίοτε δὲν πρέπει νὰ εἶνέ τις ἄγαν φειδωλός.

218 Ἔπεσαν τἄστρα τ' οὐρανοῦ καὶ τά 'φαγαν οἱ χοῖροι.
Ἐπὶ τῶν ἐκπεσόντων ἀρχόντων, τῶν καταβληθέντων ὑπὸ ἀγροίκων καὶ ἀναξίων ἀντιπάλων.

219 Εὑρῆκεν ὁ κουτσὸς κατήφορον.
Ἐπὶ τῶν παθόντων συμφοράν τινα καὶ ἀκαταπαύστως παραπονουμένων, ἀπαιτούντων κτλ.

220 Ἐγ' ἀφορμὴν ἐγύρευγα κι' ὁ Θηὸς ἀπέστειλέ μου.
Ἐπὶ τῶν φιλονίκων, τῶν πάντοτε ἑτοίμων πρὸς λοχομαχίαν.

221 Ἐψόφησεν ὁ βοῦς μας κ' ἐξεζευγαρώσαμεν.
Ὁ θάνατος τοῦ ἑτέρου τῶν συζύγων διαλύει πάντα συγγενικὸν δεσμὸν μεταξὺ τῶν δύο συμπεθέρων.

222 Ἔχει κι' ἄλλα 'ς τὴν σεντοῦκα
πγειὸ χειρότερ' ἀπὸ τοῦτα.
Συμβουλεύει ὑπομονὴν εἰς τὸν παθόντα τι, διότι ὑπάρχουσι καὶ χειρότερα τοῦ παθήματος αὐτοῦ.

223 Ἐκουνέλιασε (1) σὰν σῦκο.
Ἐπὶ τῶν ὑπεργήρων.

224 Ἕνα ἀσπροκούτελο βοῦ[δ]ι 'ποῦ 'νε.
Ἐπὶ τῶν κούφων καὶ ἀνοήτων.

225 Εἶδα 'γὼ γέρον κ' ἤθαφτεν μωρὰ παιδιά.
Ἐπὶ τῶν ἀσεβῶν τέκνων, ἅτινα εὔχονται, ἐκ συμφέροντος, νὰ ἀποθάνωσιν οἱ γονεῖς αὐτῶν, καὶ συμβαίνει πολλάκις τὸ ἐναντίον.

226 Εἶδα 'γὼ πολλοὺς σπανούς, μά 'χαν καὶ κάπου τρίχαν.
Ἐπὶ τῶν σφόδρα ἀσυνειδήτων.

Ζ

227 Ζῷ' δὲν ἔχεις ; ζωὴ δὲν ἔχεις.
Ἐπὶ τῶν ἀπόρων γεωργῶν.

(1) ἐκουνέλιασε = ὡρίμασε πολύ.

228 Ζήσης, χρονίσης, χουλιάρι μὴ σοῦ λείψῃ, κι' ἂς εἶν' καὶ ζεστὸ νερό.
Ὁ ζωμὸς εἶνε λίαν ἀναγκαία τροφὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον.

229 Ζήσης, χρονίσης, παποῦτσι τοπικὸ κι' ἂς εἶν' καὶ 'μπαλλωμένο.
Ἀντὶ παντὸς ἄλλου συνοικεσίου προτιμότερον τὸ ἐκ τῶν συμπολιτῶν, ὡς γνωστῶν εἰς ἀμφότερα τὰ συζευγνύμενα μέρη.

Η

230 Ἡ πτώχεια θέλει προμήθεια.
Ὁ ἄπορος δὲν πρέπει νὰ ἐπισπεύδῃ, ἀλλὰ νὰ ἐνεργῇ πᾶσαν ὑπόθεσιν μετὰ μέτρου καὶ ὑπομονῆς.

231 Ἢ μικρὸς μικρὸς 'παντρέψου ἢ μικρὸς καλογερέψου.
Ἐπὶ τῶν ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ ἐρχομένων εἰς γάμον, οὗ τὰ ἐπακόλουθα δὲν εἶνε πάντοτε εὐάρεστα.

232 Ἡ 'παντρειὰ καὶ τὸ τσουκάλι
θέλ' ἀνάγκαση μεγάλη.
Εἰς πᾶσαν ὑπόθεσιν ἀπαιτεῖται ἐνέργεια καὶ δραστηριότης.

233 Ἡ φιλία μας φιλία καὶ τὰ πουγγιά μας χώρια.
Πρέπει νὰ εἶνέ τις προσεκτικὸς εἰς τὰ συμφέροντά του ἀπέναντι τῶν φίλων.

234 Ἡ πῆττα 'ποῦ θὰ σὲ 'φράνῃ ἀφ' τὸν φοῦρνο φαίνεται.
Οἱ εἰλικρινεῖς φίλοι κρίνονται ὅταν δυσαρεστηθῶσι κατ' ἀλλήλων.

235 Ἦντα γράμματά 'μαθες; Ὅγοιον δάσκαλό 'πραξα.
Ἐπὶ τῶν ἀνατραφέντων κατὰ τὴν συναναστροφήν, ἣν εἶχον.

236 Ἤκαμέ με μάνα μου νὰ 'μοιάσω τοῦ κιουροῦ μου.
Τὰ τέκνα λαμβάνουσι τὰς ἕξεις τῶν ἰδίων γονέων.

237 Ἡ κατσίκα κάμνει κατσικάκια.
Ἐπὶ τῶν κακῶν γονέων, οἵτινες κακὰ τέκνα γεννῶσιν.

238 Ἡ καλὴ μοῖρα ἀφ' τὸ πρωὶ φαίνεται.
Ὁ μέλλων βίος τοῦ νέου φαίνεται ἐξ ἀρχῆς ὁποῖος θὰ εἶνε.

239 Ἦντα σὲ 'νοιάζει ἀφ' τοῦ κόσμου τῆς δουλειαῖς;
Δὲν πρέπει νὰ ἀναμιγνύηταί τις εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν ἄλλων.

240 Ἡ πῆττα τρώγεται ζεστή.
Ἐγκαίρως ὀφείλει πᾶς τις νὰ ἐνεργῇ πᾶσαν αὐτοῦ ὑπόθεσιν.

241 Ἡ γρηὰ εἰς τ' ἀποχειμῶνα ἐρέχτικεν ἀγγοῦρι.
Ἐπὶ τῶν ἐσχατογήρων, τῶν ἐπιθυμούντων νὰ νυμφευθῶσιν.

242 Ἡ νύκτα 'πίσκοπον γεννᾷ κι' αὐγὴ ἀρχιμανδρίτην,
καὶ μέσα τὰ μεσάνυχτα κάμνει παπᾶ καὶ διάκο.
Ἐπὶ τῶν ἀδήλων ἐν τῷ μέλλοντι συμβαινόντων.

243 Ἡ καμήλα μετὰ σαράντα χρόνους πῦρεν τὸ δίκηο της.
Ὁ ἐμμένων εἰς τὸ δίκαιόν του ἐπὶ τέλους, ἔστω καὶ βραδέως, νικᾷ καὶ κερδαίνει.

244 Ἡ φτώχεια εἶνε μαλλώτρια.
Ἕνεκα τῆς δυστυχίας ἐρίζουσι καὶ οἱ φίλτατοι.

245 Ἥλιος, ἥλιος καὶ βροχὴ
ποῦ 'παντρεύγουντ' οἱ φτωχοί.
Ἀμφότερα εἶνε ἀναγκαῖα πρὸς συντήρησιν τῶν δυστυχούντων.

246 Ἡ λωλιὰ 'ς τὰ βουνὰ δὲν κατοικεῖ.
Ἐπὶ τῶν ἀνοήτων.

247 Ἡ ἀκαμωσιὰ 'ς τὸν ἄ[ν]θρωπον εἶνε μεγάλον πρᾶμμα.
Ἐπὶ τῶν ἀέργων

248 Ἡ κοιλιὰ παράθυρα δὲν ἔχει.
Ἐπὶ τῶν κοιλιοδούλων.

249 Ἡ ἀδύνατος γῆ θέλει 'νοικοκύρη δαιμονιάρη.
Ἡ μὴ καρποφόρος γῆ ἔχει ἀνάγκην κυρίου ἐπιμόνου καὶ πλουσίου.

250 Ἡ προσταγή σου λάχανα κι' ὁ ὁρισμός σ' ἀγγούρια.
Ἐπὶ τῶν αἰτούντων τι καὶ μὴ ἐπιτυγχανόντων αὐτοῦ.

251 Ἡ φτώχεια φογᾶται τὴν δουλειά.
Ἐπὶ τῶν φιλοπόνων, οἵτινες οὐδέποτε στεροῦνται τῶν ἀναγκαίων.

252 Ἡ Μαροῦ ψωμὶ δὲν ἔχει καὶ χαρβᾶν 'παζάρευγε (1).
Ἐπὶ τῶν δυστυχούντων καὶ ἀναμιγνυομένων εἰς ξένας ὑποθέσεις.

253 Ἡ ἀγάπη εἶνε δανεικιά.
Ἡ φιλία εἶνε ἀμοιβαία.

(1) 'παζάρευγε = συνεφώνει πρὸς ἀγοράν. Ἡ λέξις τουρκική.

254 Ἡ μυῖγια τὸν ἔπιασε.
Ἐπὶ τῶν παραλόγως ὀργιζομένων.

255 Ἡ αὐγὴ θὲ νὰ δείξῃ
τίνος μάνα θὲ νὰ λείψῃ.
Τὸ ἀποτέλεσμα πάσης δίκης ἢ ὑποθέσεως, ὑφισταμένης μεταξὺ δύο διαφερομένων, θέλει δείξει τίς τῶν ἀντιπάλων ἔχει δίκαιον.

256 Ἡ λωλὴ ἀμυγδαλιὰ πρὶν τὸν Μάρτην ἤσκασε,
ἤσκασε κι' ἀπόσκασε καὶ καρπὸν δὲν ἤκαμε.
Ἐπὶ τῶν ἐνεργούντων προώρως καὶ δι' αὐτὸ ἀποτυγχανόντων.

257 Ἡ ὑπομονὴ χτίζει πύργον.
Διὰ τῆς ὑπομονῆς τὰ πάντα κατορθοῦνται.

258 Ἡ βελόνη κι' ἡ κλωστὴ
κάμνουν τὴν δουλειὰ χρυσῆ.
Διὰ τῆς φρονήσεως καθίσταται τὸ ἀποτέλεσμα πάσης ἐργασίας εὐάρεστον.

259 Ἡ γῆς κουβάρι δὲν γίνεται.
Ἀδύνατον νὰ ἀποκτήσῃ τις τὰ πάντα.

260 Ἡ φωτιὰ μὲ τ' ἄχυρα δὲν 'ταιριάζει.
Δὲν πρέπει νὰ ἀφίνῃ τις νέον καὶ νέαν μόνους, διότι γεννῶνται πολλάκις ὀλέθρια ἀποτελέσματα.

261 Ἡ μυῖγια 'ς τὸ κεφάλι πρωτοπά'.
Πᾶσα ζημία, ἀφορῶσα εἰς οἰκίαν, κατάστημα, κοινότητα κτλ., ἐπιβάλλεται πρῶτον εἰς τὸν ὑπερέχοντα, τὸν ἄρχοντα.

262 Ἤρτεν εἰς τὸ νῦν καὶ ἀεί.
Ἐπὶ τῶν κινδυνευόντων.

263 Ἡ πίκραις κόβγουν γόνατα κι' οἱ λογισμοὶ γερνοῦνε.
Τὰ δυστυχήματα καταβάλλουσι τὸν ἄνθρωπον.

264 Ἡ καμήλ' ἀφ' τ' αὐτὶ δὲν κουτσαίνει.
Οὐδεμίαν αἴσθησιν προξενεῖ μικρὰ ζημία εἰς εὐποροῦντα.

265 Ἢ παπᾶς παπᾶς, ἢ ζευγᾶς ζευγᾶς.
Ἐπὶ τῶν ἐπιδιωκόντων συγχρόνως δύο ἔργα διαφόρου φύσεως.

266 Ἢ δουλειαῖς μας σκύλους πνίγουν.
Ἐπὶ τῶν δυσχερῶν περιστάσεων.

267 Ἡ καλὴ μεταξαροῦ τ' ἄγη Σιδέρου κουκουλοῦ.
Ἡ ἐπιμελουμένη καλῶς τῶν μεταξοσκωλήκων πρωίμως θὰ ἔχῃ ἑτοίμην τὴν μέταξαν, ἤτοι κατὰ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς Μαίου.

268 Ἤθελα νά σ' ἐπαινέσω, μά 'ταν τ' ἅγιου Βασιλειοῦ.
Ἐπὶ τῶν ἀναξίων συστάσεως καὶ ἐπαίνων.

269 Ἡ ὄρνιθα σκαλίζοντας βγάζει τὰ 'μάτια της.
Ἐπὶ τῶν ὑπὲρ τὸ δέον ἐρευνώντων ἢ αἰτούντων, οἵτινες ἀποβάλλουσι καὶ ὅσα πρότερον ἐκέκτηντο.

270 Ἤντα τὸν κάμ' ὁ στραβὸς τὸν κατρέφτη;
Ἐπὶ τῶν πενήτων, οἵτινες φροντίζουσι περὶ πραγμάτων μὴ ἁρμοζόντων εἰς τὴν κατάστασιν αὐτῶν.

271 Ἤβγέν του τοῦ θεριστή, θερίση δὲ θερίση.
Ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, εἰς οὓς ἀποδίδονται γεγονότα καὶ πράξεις ἄλλων.

272 Ἤβαλεν τὰ χέργια του
κ' ἤβγαλεν τὰ μάτιά του.
Ἐπὶ τῶν ἐμπιστευομένων εἰς δολίους.

273 Ἡ καλικατσοῦ τρώ' τὰ πηλά, μὰ ἡ θάλασσα δὲ μουρδαρεύγεται (1).
Ἐπὶ τῶν ἀδίκως συκοφαντουμένων.

274 Ἡ καμήλα δὲν ἔβλεπε τὴν καμποῦράν της, μόν' ἔβλεπε τῶν ἄλλων.
Ἐπὶ τῶν κατηγορούντων τοὺς ἄλλους καὶ παρορώντων τὰ ἴδια ἐλαττώματα.

275 Ἤμπες μέσα; ἔβγα κ' ἔξω.
Δὲν εἶνε δύσκολον νὰ ἀναμιχθῇ τις εἰς ἐπιχείρησιν ἢ ὑπόθεσίν τινα, ἀλλὰ πῶς θὰ κατορθώσῃ ἵνα ἀπαλλαχθῇ.

Θ

276 Θαρρεῖς πὼς ἔχει ἕνας γάδαρος σαμάρι;
Ἐπὶ τῶν ἀπολεσάντων τι καὶ νομιζόντων ὅτι εἶνε ἴδιον τὸ ἄλλῳ τινὶ ἀνῆκον ὅμοιον.

277 Θὰ τοῦ 'πῶ τὸ χιλιάδιν του.
Ἐπὶ τῶν σκοπευόντων νὰ ἐπιπλήξωσί τινα.

(1) μουρδαρεύγεται = λερόνεται, βρωμίζεται. Ἡ λέξις τουρκική.

278 Θὰ τοῦ 'πῶ ὅσα σύρῃ τὸ ποτάμι.
Ὅμοία τῇ ἀνωτέρω.

279 Θὰ τοῦ 'πῶ τῶν παθῶν του τὸν τάραχον.
Ὡσαύτως.

280 Θὰ σοῦ δώκω 'ς τὸ Δόξα Πατρὶ(1) νὰ ξεράσῃς τὸ Φῶς Ἱλαρόν(2).
Δηλοῖ τὸν ἐμμανῶς κατ' ἄλλου ἐπιτιθέμενον.

Κ

281 Κλιθάριν ἀφ' τὸν τόπον σου καὶ μὴ σιτάριν ἀπ' ἀλλοῦ.
Πᾶς τις ὀφείλει νὰ νυμφεύηται ἐν τῷ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ τόπῳ, ὅπου γινώσκει τὴν ἣν θέλει νὰ συζευχθῇ.

282 Κάπα πηκοῦ κρῖμα 'ν' τὰ καλά.
Ἐπὶ τῶν κούφων καὶ ἀνοήτων, τῶν ἀγνοούντων νὰ διαχειρίζωνται τὰ κληρονομηθέντα.

283 Κι' ἐγ' ἂν θέλω, γειτόνισσα, κ' ἐγὼ 'ς τὰ 'νύχια 'βρίσκομαι.
Ἐπὶ τῶν ταραξιῶν, τῶν λογομάχων, τῶν φιλερίδων.

284 Κλαίγει ὄγοιος ἔχει τὰ πολλὰ κ' ἐκεῖνος μὲ τὰ 'λίγα, κ' ἐκεῖνος μὲ τὰ τίποτε ἴκατσε καὶ 'τραγοῦδεν.
Οἱ ἔχοντες πολλὰ καὶ οἱ ἔχοντες ὀλίγα χρήματα προσπαθοῦσιν ὑπὲρ αὐξήσεως αὐτῶν, ἐν ᾧ οἱ μὴ ἔχοντες καὶ ὅ,τι καθ' ἑκάστην κερδαίνουσι σπαταλῶσιν.

(1) Δόξα Πατρί = κεφαλήν.
(2) Φῶς Ἱλαρόν = ὀφθαλμούς. Ἀμφότεραι αἱ φράσεις ἐλήφθησαν ἐξ ὕμνων ἐκκλησιαστικῶν.

285 Καλά 'ν' τὰ φαρδομάνικα, μὰ τά 'χουν οἱ παπάδες.
Πάντες τὰ ἀγαθὰ ἐπιθυμοῦσιν, ἀλλ' ὀλίγοι μόνον ἔχουσιν αὐτά.

286 Καλογρηὰ 'ς τὸ μοναστῆρι,
ἡ δουλειά της περαστῆρι.
Ἐπὶ τῶν μοναζουσῶν, αἵτινες μεριμνῶσι περὶ τῶν ξένων ὑποθέσεων.

287 Κάλλια κόμπο 'ς τὸ πουγγί, παρὰ κόμπο 'ς τὴν καρδιά.
Προτιμότερον νὰ ζημιωθῇ τίς τι, ἢ νὰ συμβῇ αὐτῷ δυσάρεστον.

288 Καλλίτερα 'ς τὸ μάλι(1),
παρὰ 'ς τὸ κεφάλι.
Ὅμοια τῇ ἀνωτέρω.

289 Κλέψε νὰ φᾷς κ' ἅρπαξε νά 'χῃς.
Ἐπὶ τῶν ἀπλήστων καὶ αἰσχροκερδῶν.

290 Κάμ' ἀ[ν]θρώπου καλωσύνη,
νὰ σοῦ κάμῃ χοιροσύνη.
Ἐπὶ τῶν ἀγνωμόνων.

291 Καὶ μὲ τ' ἀρνιὰ κουρεύγεται καὶ μὲ τῆς προβατίναις.
Ἐπὶ τῶν συναναστρεφομένων μετὰ τοῦ τυχόντος.

292 Καλὸν σασμὸν 'ς τὴν αὐλακιά, λόγια νὰ μὴ σοῦ φέρῃ.
Ἕκαστος ὀφείλει νὰ τακτοποιῇ τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ ἵνα ἀποφεύγῃ τὰς ἐν τῷ μέλλοντι δίκας.

(1) μάλι = περιουσίαν. Ἡ λέξις τουρκική.

293 Καὶ τῶν γέρων τὰ κολάκια
εἶνε μύξαις καὶ φαρμάκια.
Ἐπὶ τῶν κορῶν, αἵτινες, ἀντὶ νὰ συζευχθῶσι γέροντα, προτιμῶσι τὴν ἀγαμίαν.

294 Κάλλια δέκα φίλους παρὰ χίλια γρόσα.
Οἱ εἰλικρινεῖς φίλοι εἶνε προτιμότεροι πολλῶν χρημάτων.

295 Κι' ἡ κοσκινοῦ τὸν ἄντρα της μὲ τοὺς πραμματευτάδες.
Ἐπὶ τῶν ἀναμιγνυομένων εἰς πράγματα ἀνάρμοστα αὐτοῖς.

296 Κρυφὰ κρυφὰ τὸν ἔκαμε ἡ Διασουνοῦ τὸν γάμο
γιατί 'ταν τὰ ψωμιὰ μικρὰ καὶ τὸ χωριὸ μεγάλο.
Ἐπὶ τῶν ἐνεργούντων μετὰ φρονήσεως πρὸς ἀπόκτησιν ἀντικειμένου τινὸς καὶ ἐπιτυγχανόντων αὐτοῦ.

297 Καλὴ 'μέρα, κὺρ Βασιλέ· ἤφερές μας 'γεροσύνη ;
— Κουκιά, 'ροβίθια, φασούλια, σιτάρι, 'ριφάκια,
προβάτια, νυφάδες καὶ τὸ βάρος σας μάλαμμα.
Δηλοῖ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους, καθ' ἣν εὔχονται εὐτυχίας.

298 Καλόκατσε, κατούρησε, κι' ἂν δὲν θωρῇς, θωροῦ' σε.
Οὐδεμία πρᾶξις μένει ἄγνωστος, διότι ὁ χρόνος τὰ πάντα φέρει εἰς φῶς.

299 Κάμε κόμπο 'ς τὴν ὀτρά σου
νὰ μὴ χάσῃς τὴ δουλειά σου.
Ἕκαστος ὀφείλει νὰ κανονίζῃ καὶ ῥυθμίζῃ καλῶς τὰ ἑαυτοῦ, ἵνα μὴ ἔχῃ ὀλέθρια ἐπακόλουθα.

300 Κάθου, χρειά(1), 'ς τὸν τόπο σου νὰ μὴ σὲ φᾶ' ἡ ψεῖρα.
Τὰ τῆς οἰκίας χρειώδη μὴ δίδε εἰς ἄλλον, διότι ἐνδεχόμενον νὰ ἀπολεσθῶσιν.

301 Κατὰ τὸν Μαστρογιάννη καὶ τὰ κοπέλλια του.
Οἱ διεφθαρμένοι μεταδίδουσι καὶ εἰς τοὺς οἰκείους καὶ φίλους ἣν αὐτοὶ ἔχουσιν ἀνατροφήν.

302 Καινούργιο μου κοσκίνι μου, καὶ ποῦ νὰ σὲ κρεμάσω;
Πᾶν πρωτοφανὲς περιζήτητον.

303 Καθαρὸς οὐρανὸς ἀστραπὰς δὲν φοβᾶται.
Οὐδεμία κατηγορία βλάπτει τὸν ἀθῷον.

304 Κάμε τὸ καλὸ καὶ ρῖξέ το 'ς τὸ 'γιαλό.
Ἡ γενομένη ἀγαθοεργία μὲ τὸν καιρὸν πληρόνεται.

305 Καλά 'νε τὰ μεταξωτά, μὰ θοῦν 'πιδέξιο κῶλο.
Εὐχάριστα εἶνε τὰ μεγαλεῖα καὶ αἱ δόξαι, ἀλλὰ προσκτῶνται αὐτὰ οἱ ἔχοντες ἱκανότητα.

306 Κάθε πρᾶμμα 'ς τὸν τόπον του βαρεῖ.
Ἡ ἀξία ἑκάστου ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ τόπῳ εἶνε γνωστή.

307 Κόψε ξύλο κάμ' 'Αντώνη,
κι' ἀπὸ τὸν πλάτανο Μανώλη·
κι' ἂν εἰπῇς καὶ γιὰ τὸν Γιάννη,
ὅ,τι ξύλο κόψῃς κάνει.
Ἐπὶ τῶν κεκτημένων πάντα τὰ εἴδη τῶν ἀνοήσιῶν.

(1) χρειά = χρήσιμον, χρειῶδες.

308 Κάλλια πέντε καὶ 'ς τὸ χέρι
πάρα δέκα καὶ καρτέρει.
Ὁμοία τῇ « 'Λιγοκέρδιζε καὶ μὴ φυρᾷς ».

309 Κακιὰ ἐποχή, κακιὰ ἀνθρωπότης.
Κατ' ἐποχὰς λιμοῦ καὶ λοιμοῦ ὁ ἄνθρωπος ἐξαγριοῦται.

310 Κατὰ μάνα, κατὰ κύρη, ἔτσι τέκνο καὶ παιδί.
Ἡ τῶν γονέων ἀνατροφὴ μορφοῖ τὰ τέκνα ὅμοια αὐτοῖς.

311 Κάθε πόρτα ἔχει τὴν καρφιά της.
Οὐδεὶς ἀμέτοχος λύπης.

312 Καλόγηρος ἀπέθανε, σὰν νὰ 'ξηράνθη πεῦκος.
Ἐπὶ τῶν ἀκλήρων, οὓς παραβάλλει πρὸς ἄγονον καλόγηρον καὶ πεῦκον.

313 Κάταρα καταρωτᾷ
κι' ὅπου εἶνε δίκηο 'πά'.
Ἡ κατά τινος ἀρὰ ἐνεργεῖ ὅταν δικαίως ἐκπεμφθῇ.

314 Κάλλια νά 'βγῃ τὸ 'μάτι σου παρὰ τ' ὄνομά σου.
Ὁμοία τῇ « Κάλλια τοῦ Χάρου σκέπασμα... »

315 Καλὴ ζωή, κακιὰ διαθήκη.
Ἐπὶ τῶν λαιμάργων καὶ ἀσώτων, οἵτινες θὰ ἔχωσι κακὸν γῆρας.

316 Κάθου, γρηά, ξεσκούφωτη, νά 'ρτῃ ὁ Μᾶς νὰ σὲ σκουφώσῃ.
Ἐπὶ τῶν παρ' ἄλλων τὰ πάντα προσδοκώντων, οὐδὲν δὲ αὐτῶν φροντιζόντων.

317 Κάλλια ψωμοκούρασι
παρὰ ψωμοχόρτασι.
Προτιμότερος ὁ κόπος ἵνα κερδαίνῃ τις τὸν ἐπιούσιον ἄρτον ἢ νὰ ὑποφέρῃ ἀπὸ πεῖναν.

318 Κατὰ μάνα κατὰ κύρη,
κατὰ τὸ παιδὶ 'ποῦ σπείρει.
Τὰ οἰκογενειακὰ φυσικὰ ἐλαττώματα διαδοχικῶς μεταβαίνουσιν εἰς τὰ τέκνα.

319 Καλὰ ὑστερινά.
Ἐπὶ τῶν ἁρπάγων, ἀδικούντων, ἀσώτων, κλεπτῶν κλπ., ὧν τὸ τέλος οὐχὶ εὐάρεστον.

320 Κάλλια 'κεῖ 'ποῦ χέζουν
πάρα 'κεῖ 'ποῦ σχίζουν.
Ὁμοία τῇ τῶν ἀρχαίων « Δύο κακῶν προκειμένων, τὸ μὴ χεῖρον βέλτιστον ».

321 Κόρακος κοράκου 'μάτι δὲν 'βγάζει.
Ἐπὶ τῶν ὁμοίων, οἵτινες ὑπερασπίζουσιν ἀλλήλους ἀμοιβαίως.

322 Κούντουρα (1) καὶ μὴ γυμνά.
Ἐπὶ τῶν ἀμαθῶν καὶ ἀτάκτως ἐργαζομένων.

323 Κακὰ νηᾶτα, καλὰ γεράτεια.
Ἐπὶ τῶν δυστυχούντων κατὰ τὴν νεότητα καὶ εὐτυχούντων κατὰ τὸ γῆρας.

(1) Κούντουρα = σταφυλαί.

324 Κάλλιόν της ἦτο νὰ κάτσῃ 'ς τ' ἀχινοπόδι(1).
'Επὶ τῶν ἀποτυχόντων εἰς τὸν γάμον.

325 Κάλλιόν της ἦτο νὰ τρώ' ἀ[ν]θρώπους.
'Ομοία τῇ ἀνωτέρω.

326 Κάλλια κόρη 'πεθαμμένη
πάρα κακοπαντρεμμένη.
Προτιμότερον νὰ ἀποθάνῃ τις κόρη ἢ νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον μετὰ ἀνθρώπου κακοῦ.

327 Κατὰ μάνα κατὰ κύρη
ἔκαμα' καὶ 'γυιὸ Ζαφείρη.
'Η ἀνατροφὴ τῶν γονέων μεταδίδεται καὶ εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν.

328 Κουκκιὰ ἔφαγες καὶ κουκκιὰ μαρτυρᾷς.
'Επὶ τῶν γινωσκόντων ὀλίγα μόνον.

329 Κάθε κατεργάρης 'ς τὸν πάγκον του.
Ἕκαστος ὀφείλει νὰ περιορίζηται εἰς τὰ ἴδια.

330 Κακόθωρος τοῦ 'ματιοῦ σου
κληρονόμος τοῦ 'σπιτιοῦ σου.
'Ο ὑπὸ τῶν γονέων μισούμενος υἱὸς κληρονομεῖ αὐτούς.

331 Κατὰ τὸν μάστορη καὶ τὰ κοπέλλια του.
Τὰ τῶν ἀρχόντων μιμοῦνται καὶ οἱ ὑπήκοοι.

(1) ἀχινοπόδι = χαμόκλαδον, χρησιμεῦον πρὸς ἄναψιν πυρὸς καὶ ἔχον κέντρα ὡς τὰ τοῦ ἐχίνου (ἀχινοῦ), ὅθεν ὠνομάσθη *ἀχινοπόδι*.

332 Καὶ παπᾶ βοῦ[δ]ι σ' ἔκαμε.
Ἐπὶ τῶν βαρυκεφάλων.

333 Κουνιοῦνται τὰ βελονικά, κουνιοῦνται κ'ἡ βελόναις.
Ἐπὶ τῶν ζητούντων νὰ ἐξομοιωθῶσι τοῖς ἀνωτέροις αὐτῶν.

334 Κάλλια πέντε καὶ 'ς τὸ χέρι,
πάρα δέκα καὶ καρτέρει.
Ἐπὶ τῶν πωλούντων τοῖς μετρητοῖς μετ' ὀλιγωτέρου, ἀλλ' ἀσφαλεστέρου κέρδους.

335 Καρφὶν ἔχ' ὁ κῶλός του.
Ἐπὶ τῶν ἀεικινήτων καὶ ἀνησύχων.

336 Κοντὰ 'ς τὴν ἀλήθεια τὰ ψέμματα δὲν χωροῦν.
Ἡ ἀλήθεια πάντοτε νικᾷ.

337 Κάλλια τοῦ Χάρου σκέπασμα παρὰ τοῦ κόσμου 'νεῖδι.
Προτιμότερος τῆς ἀτίμου ζωῆς ὁ θάνατος.

338 Κοντός, μὰ θαμματουργεῖ.
Ἐπὶ τῶν μὴ εὐπορούντων, ἀλλ' ἱκανῶν εἰς ἐπιχειρήσεις.

339 Κούκου κούκου βαβυλοῦσι.
Δηλοῖ τὸν πράττοντα ἀνοησίαν τινά (Ἰδὲ καὶ τὴν παροιμίαν « Τρία σκαφίδια βαβυλούσικα »).

340 Καθὼς 'γενήκαμεν, ἄντρα μου, ἢ ἐσὺ ν' ἀπεθάνης ἢ ἐγὼ νὰ χηρέψω.
Ἐπὶ τῶν αἰτούντων τὰ πάντα ὑπὲρ ἑαυτῶν.

341 Καθὼς πηγαίνομ', ἄντρα μου, μήτε 'φέτι Πάσχα μήτε τοῦ καιροῦ Λαμπρή.
Ὁ χρόνος παρέρχεται ἀδίκως χωρὶς νὰ πραγματοποιηθῶσιν οἱ πόθοι.

342 Κάθε πρᾶμμα 'ς τὸν καιρόν του.
Ὅμοια τῇ «Καιρὸς παντὶ πράγματι».

343 Κατὰ τὸ κρύο 'π' ἄρπαξα ὁ Θεὸς καὶ τὰ ῥοῦχα.
Ἐπὶ τῶν ἐλπιζόντων εἰς μόνον τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους.

344 Καὶ 'ς τοῦ θανάτου τῆς πληγαῖς βότανα δὲν χωροῦνε, μήτε γιατροὶ καὶ γιατρικὰ μήτε ἅγιοι βοηθοῦνε.
Πᾶσα παρηγορία ματαία.

345 Κολιὸς καὶ κολιὸς ἀπ' ἕνα βαρέλι.
Ἐπὶ τῶν προσπαθούντων νὰ φαίνωνται ὅμοιοι πρὸς τοὺς καλλιτέρους αὐτῶν.

346 Καὶ 'ς τὴν βρύσ' ἂν 'πάγω θὰ στειρέψῃ τὸ νερό.
Ἐπὶ τῶν ἀείποτε ἀποτυγχανόντων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτῶν.

347 Καὶ βροντὰς ἀκούεις, θέλεις κι' ἀστραπάς;
Ἐπὶ τῶν μὴ ἀρκουμένων εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν μικρῶν ἐλαττωμάτων αὐτῶν, ἀλλὰ διδόντων ἀφορμὴν καὶ εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν αἰσχρῶν αὐτῶν πράξεων.

348 Καὶ τὸν βασιλὲ 'πίσω τὸν ὑβρίζουν.
Οὐδεὶς διαφεύγει τὴν μομφήν.

349 Καλομελέτα κι' ἔρχεται.
Ὅμοιον τῷ τῆς Γραφῆς « Εὔχεσθε καὶ μὴ καταρᾶσθε ».

350 Κάτσε, Μάρτ' ἀνεκωλάρη(1), νά 'ρτ' ὁ Μᾶς νὰ βάλῃς σκούφια.
Ἐπὶ τῶν μὴ ἀρκουμένων εἰς μικρὰς ἐργασίας καὶ κέρδη, οἵτινες ἕνεκα τούτου καταντῶσιν οἰκτροί.

351 Καὶ τὸ σιτάρι σπέρνεται, ἔρχεται καὶ τὸ θέρος· μὴν καμαρόνεις τὴν ἀρχήν, ἂν δὲν ἰδῇς τὸ τέλος.
Ὁμοία τῇ παλαιᾷ « Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε ».

Λ

352 Λούζεις με, χτενίζεις με, μὰ ξέρω ποιά 'ν' ἡ μάνα μου.
Αἱ περιποιήσεις τῶν ξένων ἀποβλέπουσιν εἰς συμφέρον.

353 Λαγὸς πιπέρι ἔτριβγεν κακὸν τοῦ κεφαλιοῦ του.
Ἐπὶ τῶν πεισμόνων, τῶν ἐμμενόντων ἐν τῇ κακῇ ὁδῷ.

354 Λεῖψ' ἀφ' τὴν ὀργήν, μὴ σοῦ κολλήσῃ κρῖμα.
Ὀφείλει νὰ ἀποφεύγῃ τις πᾶσαν πρᾶξιν, δυναμένην νὰ ἔχῃ κακὰ ἀποτελέσματα.

355 Λιγοκέρδιζε καὶ μὴ φυρᾷς.
Προτιμότερον νὰ εὐχαριστῆται τις εἰς ὀλίγα κέρδη ἢ νὰ ἐπιδιώκῃ μετὰ κινδύνων μεγαλείτερα.

356 Λάφρυμα τοῦ κανταριοῦ εἶνε πειά.
Ἐπὶ τῶν γηρασάντων καὶ μηδὲν δυναμένων νὰ πράξωσιν.

(1) ἀνεκωλάρη = ἄνευ ἐσωβράκου, κυρίως ῥακενδύτης.

Μ

357 Μαῦρον πουλὶν εἰς τὴν φωλιά, ἄρα γεννᾷ κι' ἂν δὲ γεννᾷ.
Δηλοῖ τὴν πρόληψιν τοῦ λαοῦ, θεωροῦντος κακὸν οἰωνὸν τὴν πτῆσιν μαύρων πτηνῶν.

358 Μὴν τρέχεις σὰν τὴν χήρα 'ς τὸ κρεββάτι.
Ἐπὶ τῶν ἀνυπομονούντων.

359 Μὴν εἶσαι Παπᾶ Τρέχας.
Ἐπὶ τῶν ἀλόγως σπευδόντων.

360 Μ' ἕνα τριαντάφυλλο καλοκαῖρι δὲν γίνεται.
Ἡ ἔλλειψις ἑνὸς ἄρχοντος δὲν φέρει εἰς ἀποσύνθεσιν κοινότητά τινα.

361 Μάζευγε κι' ἂς εἶν' καὶ ῥῶγες.
Ἐκ τῶν μικρῶν διὰ προσθήκης γίνονται τὰ μεγάλα.

362 Μαθημένο 'νε τ' ἀρνὶ νὰ κουρεύεται τὸ Μά'.
Ἐπὶ τῶν εἰθισμένων νὰ ὑποβάλλωνται εἰς διαφόρους δαπάνας.

363 Μάτια 'ποῦ δὲν θωροῦνται
γλήγωρα λησμονοῦνται.
Ἡ ἀπομάκρυνσις φέρει μεταξὺ ἠγαπημένων προσώπων ψυχρότητα.

364 Μοναχός σου χόρευγε, κι' ὅσον θέλεις πήδα.
Ὁμοία τῇ « Διατί εἶν' ὁ σβέρκος σου χοντρός ; » κτλ.

365 Μεροκάματο,
μεροφάγωτο,
Ἐπὶ τῶν ἀποχειροβιώτων.

366 Μεγάλη βουκιὰ φάγε καὶ μεγάλο λόγον μὴν πῇς.
Ἐπὶ τῶν μεγαλαυχούντων.

367 Μὴν πῇς τοῦ φίλου σου τὸ μυστικό σου, γιατὶ θὰ τὸ μεταχειριστῇ πρὸς βλάβη σου κ' εἶνε κακὸ δικό σου.
Προφανὴς ἡ ἔννοια τῆς παραινέσεως.

368 Μὲ τῆς ψευτιαῖς κουκούλια δὲν βάφουν.
Ἄνευ χρημάτων οὐδὲν γίνεται.

369 Μήπως εἶδες 'ς τὸ καυλί σου σταλαματιὰ γάλα, κ' ἐφαντάστης πὼς ἔχεις μάντραις ;
Ἐπὶ τῶν εὐτυχησάντων πως καὶ νομιζόντων ὅτι ἀπέκτησαν ἀξίαν τινὰ ὑπέροχον.

370 Μακρυὰ μαλλιά, λίγη γνῶσι.
Ἐπὶ τῶν γυναικῶν, αἵτινες ἔχουσιν ὀλιγωτέραν κρίσιν τῶν ἀνδρῶν.

371 Μὴν πιστευτῇς τὸν κούβακα μηδὲ τὸ χελιδόνι·
ἂν δὲ λαλήσῃ ζίζικας, δὲν εἶνε καλοκαῖρι.
Ἡ ἔναρξις τοῦ ἔαρος βεβαιοῦται ἀσφαλῶς διὰ τῆς ἐλεύσεως τοῦ τέττιγος.

372 Μὲ τὸ 'πὲ 'πὲ 'πέ, κάμνουν τὸν ἄνθρωπον νὰ θέ'.
Ὁμοία τῇ « Τὰ λόγια τῶν πολλῶν » κτλ.

373 Μιὰ τοῦ φίλου, δυὸ τοῦ φίλου· εἰς τῆς τρεῖς 'ς τ' ἀνάθεμα.
'Επὶ τῶν ὑπερβολικῶς ἀπαιτητικῶν φίλων.

374 Μεγάλα στόματα, μεγάλαις βούκαις.
'Επὶ τῶν ἰσχυρῶν, τῶν καταχρωμένων μεγάλα ποσά.

375 Μὴ κατακρίνεις, μὴ κριθῇς· τ' ἀνεγελᾷς θὰ πάθῃς.
'Επὶ τῶν ἐμπαιζόντων τὰ παθήματα τῶν ἄλλων.

376 Μάθαινε τὰ παληά, νὰ 'ξέρῃς τὰ καινούρια.
'Η μελέτη τῶν παρελθόντων ὁδηγεῖ περὶ τῶν μελλόντων.

377 Μιὰ κουκουβάγια 'ποῦ 'νε!
'Επὶ τῶν ἀνοήτων.

378 Μιὰ ἀλεμούρα 'ποῦ 'νε!
'Επὶ τῶν σκανδαλοποιῶν.

379 Μιὰ χουλιάρα 'ποῦ 'νε!
'Ομοία τῇ προηγουμένῃ.

380 Μὲ τὸν νοῦν εὑρῆκαν τὴ Θεότη.
Διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου εὑρίσκεται ἡ ἀλήθεια.

381 Μ' ἕναν καιρὸν ἀρμενίζει πάντα.
'Επὶ τῶν ἐμμενόντων μετὰ πεισμονῆς εἰς τὴν γνώμην αὐτῶν.

382 Μεγάλα καράβγια, μεγάλαις φουρτούναις.
Οἱ πλούσιοι ὑφίστανται πάντοτε σπουδαίας ζημίας.

383 Μιὰ 'ς τὸ σφυρὶ καὶ μιὰ 'ς τ' ἀμόνι.
Ἐπὶ τῶν μετριοπαθῶν καὶ συμβιβαστικῶν.

384 Μὴν 'παίρνεις δίκηο ὀρφανοῦ, μήτε τόπον ποταμοῦ.
Τὸ δίκαιον τοῦ ὀρφανοῦ θέλει ἀποδοθῇ, ἔστω καὶ βραδέως.

385 Μὰ τὸ 'γρόν του, ὅπου θὰ τὸ μετανοιώσῃ.
Ὁ ἰσχυρογνώμων πάντοτε ζημιοῦται.

386 Μὴν πολλοδιοματεύγεσαι, κακόν μου τόσα τόσα
κ' ἡ μάνα σου χρωστεῖ 'κατὸν κι' ὁ κύρης σου
[διακόσα.
Ἐπὶ τῶν ἐπιδεικνυόντων εὐπορίαν ἀνύπαρκτον.

387 Μὲ καλλίτερόν σου κάθιζε, καὶ νηστικὸς κοιμοῦ.
Ἡ συναναστροφὴ ἠθικῶν καὶ φρονίμων εἶνε πολύτιμος.

388 Μιὰ τοῦ ψεύτη, δυὸ τοῦ κλέφτη·
τρεῖς κακὴ ψυχρή του πέφτει.
Ἐπὶ τῶν ἀδιορθώτων.

389 Μάχη βαστά'.
Ἐπὶ τῶν μνησικάκων.

390 Μὲ τὸν μεγαλείτερό σου σκόρδα μὴ φυτεύγεις.
Ἐπὶ τῶν ζητούντων νὰ πολεμήσωσιν ἢ ἀντιπολιτευθῶσι τοὺς
ἀνωτέρους αὐτῶν.

Ν

391 Νά 'χεν τρύπαις ἡ κοιλιά της,
νά 'βλεπες τὰ 'σωτικά της.
Ὁ ἄνθρωπος εἶνε μυστήριον.

392 Νά 'χεν ἡ κυρά μου (1) γένεια, θὰ τὴν 'φώναζα : παπποῦ.
Ὁ πλούσιος καὶ φρόνιμος ταχέως καθίσταται γνωστός.

393 Νὰ σὲ κάψω, Γιαννάκη μου, καὶ νά σ' ἀλείψω μύξα.
Ἐπὶ τῶν καταστρεφόντων τινὰ καὶ ἀκολούθως προσποιουμένων ὅτι ἐπιθυμοῦσι νὰ παράσχωσιν αὐτῷ βοήθειαν.

394 Νά 'χεν ἡ γῆ κρουκέλι, θὰ τὴν ἐσήκωνα.
Ὁμοία τῇ ῥήσει τοῦ Ἀρχιμήδους : « Δός μοι πᾶ στῶ καὶ τὴν γᾶν κινάσω ».

395 Νά 'ταν ἡ ζούλεια κασίδα,
ἤθελ' 'ὰ κολλᾷ 'ς τὰ 'φρύδια.
Ἐπὶ τῶν φθονούντων τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων.

396 Νά 'ταν ἡ ζούλεια ψώρα, ἤθελ' 'ὰ ψωριάζουν ὅλοι οἱ γαδάροι.
Ὁμοία τῇ ἀνωτέρω.

397 Νὰ τὸν χαρῇ ἡ μάνα 'ποῦ τὸν ἔχει.
Ἐπὶ τῶν βλακῶν, διεφθαρμένων, ἀσώτων κτλ., περὶ ὧν ἐμπαικτικῶς λέγεται ἡ εὐχὴ αὕτη.

(1) κυρά = προμήτωρ. Ὀνομάζεται καὶ *Γιαγιὰ* καὶ *Ἄμνια* καὶ *Καλὴ Μά'*.

398 Νὰ σὲ μάθω 'γὼ πόσ' ἀπίδια βάλλ' ὁ σάκκος.
Ἐπὶ τῶν ἀπειλούντων τινά.

399 Νά 'μαι κάττα τὸ χειμῶνα, ἀλεποῦ τὸ καλοκαῖρι καὶ μικρὸ παιδὶ τὸ θέρος.
Ἐπὶ τῶν ἀποστρεφομένων τὴν ἐργασίαν καὶ ζητούντων τὰ εὔκολα.

400 Νὰ 'ξυπνήσ' ἡ κουρεμμένη καὶ νὰ 'δῇ τὸ πάπλωμά της.
Δηλοῖ δύο τινά· α') τὴν νεόνυμφον, μετὰ τὴν διακόρευσιν αὐτῆς καὶ β') τὸν ἀναλαμβάνοντα δύσκολόν τινα ἐργασίαν καὶ δυσχεραίνοντα διὰ τὰ ἐπακόλουθα.

401 Νὰ λείψουν τὰ πιπέργια μου νὰ 'δῶ τῆς μαγειργιαῖς σου.
Ἐπὶ τῶν μεγαλαυχούντων δυνάμει ἄλλων.

402 Νά 'μουν φουρνάρης τὸν χειμῶνα καὶ τὸ καλοκαῖρι περιβολάρης.
Ἐπὶ τῶν ἐπιθυμούντων τὰ εὐχερῆ.

403 Ν' ἄκουγεν ὁ Θεὸς τῶν κοράκων, θὰ 'ψοφοῦσαν οἱ γαδάροι.
Αἱ ἀδίκως ἐκφερόμεναι ἀραὶ οὐδόλως βλάπτουσιν.

404 Νόα καὶ βλόγα.
Τὰ δέοντα νὰ λέγῃ καὶ πράττῃ τις κατὰ τὰς περιστάσεις.

Ξ

405 Ξένον ἔχεις; Ἐχτρὸν ἔχεις.
Οἱ ὑπηρέται, ὅσον καὶ ἂν εἶνε ἔντιμοι, ἐν τούτοις δὲν κήδονται τῶν συμφερόντων τοῦ κυρίου αὐτῶν ὅσον ὁ ἴδιος.

406 Ξενοθερίζεις τραγουδεῖς,
κακὸν χειμῶνα καρτερεῖς.
Ὁ ἀσχολούμενος περὶ ἀλλοτρίων θέλει ἔχει κακὸν γῆρας.

407 Ξένον ῥοῦχο ζέστη δὲν πιάνει.
Μόνη ἡ ἰδία ἑκάστου περιουσία εἶνε χρήσιμος.

408 Ξένο κλέβγεις; Τὸ δικό σου χάνεις.
Ὁμοία τῇ « Ἀπὸ τὰ καλὰ καμωμένα παίρνει ὁ διάβολος » κλπ.

409 Ξερὸ Σαραντάμερον χλωρὸς νοικοκύρης.
Ἐὰν κατὰ τὸ Τεσσαρακονθήμερον δὲν βρέξῃ πολλάκις, κατὰ τὴν ἄνοιξιν θέλει βρέξει, οἱ δὲ γεωργοὶ θὰ ὠφεληθῶσι πολύ, διότι κυρίως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶνε ἀνάγκη βροχῶν.

410 Ἐξέρεις νὰ μιλῇς, μὰ δὲν ξέρεις νὰ μὴ μιλῇς;
Προτιμότερον νὰ σιωπᾷ τις ὅταν ἀγνοῇ τί λέγει.

411 Ξεροχαμνίζεται ἡ νύφη μας κι' ἄλλον ὕπνον ἤθελε.
— Ὄχι, κακοπεθερά, κι' ἄλλον δεῖπνον ἤθελα.
Σπανίως συμβιβάζεται ἡ πενθερὰ μετὰ τῆς νύμφης.

Ο

412 Ὁ καθεὶς ἔχει τὰ γραμματάκια του 'ς τὴν ῥάχη του.
Πάντες ἔχουσιν ἐλαττώματα καὶ ἐπιβαρυντικὰς πράξεις, ὅθεν δὲν πρέπει νὰ κατηγορῶσιν ἄλλους.

413 Ὅπου τρώ' ὁ σκύλος τὸ ψωμὶ ἐκεῖ καὶ γαυγίζει.
Ἐπὶ τῶν ἕνεκα συμφέροντος ὑπεραπολογουμένων τινός.

414 Ὁ λωλὸς κουδούνια ἔχει ; Μόνος του τὰ κουδουνίζει.
Ἐκ τῶν ἀνοήτων πράξεων ἑκάστου καταδεικνύεται τοῖς πᾶσιν ἡ ἰδιότης αὐτοῦ.

415 Ὅγιος ἐμπιστεύγεται τοῦ κώλου του χέζει τὸ βρακί του.
Δὲν πρέπει νὰ δίδῃ τις πίστιν εἰς τυχαῖον καὶ ποταπὸν ἄνθρωπον.

416 Ὁ λωλὸς μὲ τὰ θυμᾶται χαίρεται καὶ μὲ τὸν νοῦν πλουταίνει.
Ἐπὶ τῶν ἀνοήτων, οἵτινες διὰ τῆς φαντασίας κατασκευάζουσιν ἐπαύλεις καὶ τὰ τοιαῦτα.

417 Ὅγιος μαλάζει πίτερα ἡ ὄρνιθες τὸν τρῶνε.
Ὁ συναναστρεφόμενος μετ' ἀχρείων ἀνθρώπων συγκαταστρέφεται.

418 Ὅγιος ἔχει πόλλ' ἀφεντικὰ νηστικὸς ἀπομένει.
Οἱ πολλὰς ἐργασίας ἐπιδιώκοντες ἐν οὐδεμιᾷ εὐδοκιμοῦσιν.

419 Ὁ βοσκὸς 'ς τὸ λαζαρέτο (1) καὶ ἡ κουδούνα (2) εἰς τὸν πεῦκον.
Ὅταν ἀσθενῇ ὁ ποιμήν, τὰ πρόβατα ὑποφέρουσιν ἀπὸ τὴν πεῖναν.

420 Ὁ καλὸς 'ς τὸ καλάθι δὲ χωρεῖ.
Ἐπὶ τῶν κακῶν ἀνθρώπων, κατ' εὐφημισμόν.

421 Ὅπου τρέχει σκοντάβγει.
Ἐπὶ τῶν ἀπερισκέπτως σπευδόντων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των.

422 Ὁ κλότσος καὶ τὸ πήδημα θέλει καὶ φτερνιστῆρι.
Πᾶσα ὑπόθεσις ἵνα προαχθῇ καί εὐδοκιμήσῃ ἔχει ἀνάγκην μέσων, συνδρομῆς, ὑποστηρίξεως.

423 Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάγῃ ἀπὸ στραβοῦ κλωτσιὰ κι' ἀπὸ κουφοῦ φωνάρα.
Οἱ ἐλαττωματικοὶ διὰ παντὸς τρόπου ἐπιθυμοῦσι νὰ βλάπτωσι τοὺς ἄλλους.

424 Ὄγιος δὲν μετριέται ἄλλοι τὸν μετροῦν.
Ὁ θεωρῶν ἑαυτὸν ἱκανὸν ἀπατᾶται ὅταν δὲν εἶνε τοιοῦτος, διότι οἱ γινώσκοντες αὐτὸν κρίνουσι τὴν ἀξίαν του.

425 Οἱ χρόνοι φέρνουν τὴν γνῶσιν.
Ὁμοία τῇ τῆς Γραφῆς « Πολιὰ δέ ἐστι φρόνησις ».

(1) λαζαρέτο = νοσοκομεῖον.
(2) κουδούνα = τὸ προπορευόμενον πρόβατον. Ὁ παροιμιολόγος ἀναφέρει τὸν πεῦκον, διότι θέλουσι μένει νηστικὰ τὰ πρόβατα, ὡς μὴ τρώγοντα τὸ δένδρον τοῦτο.

426 Ὁ ἀλεύθερος προξενητὴς γιὰ λόγου του γυρεύγει.
Ἐπὶ τῶν ἀγάμων, οἵτινες κατορθοῦσι νὰ πείσωσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν νέαν.

427 Ὅλα τοῦ γάμου δύσκολα κι' ἡ νύφη 'γκαστρωμένη.
Ἐπὶ τῶν ἐχόντων πολλαπλᾶς ἀνάγκας.

428 Ὅγοιος δὲ δουλέψει δὲ ξεπράσσει.
Ὁ ἐργαζόμενος δὲν καταστρέφει τὴν περιουσίαν αὐτοῦ.

429 Ὅταν ἀργ' ὁ πραμματευτής, σκατὰ 'ς τὴν πραμματειάν του.
Πᾶσα δίκη, ὑπόθεσις, πρᾶξις καὶ ἀποστολὴ προσώπου ἐὰν βραδύνῃ νὰ λάβῃ πέρας ἢ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον, ἔχει κακὰ ἐπακόλουθα.

430 Ὅπου γρηὰ κακὴ κι' ὅπου γέρος σκάνταλον.
Οἱ γέροντες εἶνε ὀχληροί.

431 Ὁ καθεὶς 'ξέρει τί ἔχει μέσα ὁ τουβρᾶς του.
Ἕκαστος γινώσκει μόνος τὰ καθ' ἑαυτόν.

432 Ὅσα 'ξέρει ἕνας λωλὸς 'νοικοκύρης, δὲν 'ξέρουν ἑκατὸν φρόνιμοι.
Ἐπὶ τῶν ἀκρίτως κατακρινόντων τὰς πράξεις τῶν ἄλλων.

433 Ὅγοιος κάθεται κάττης τὸν ἤφαγε, κι' ὅγοιος γυρίζει κἄτ' νὗρεν κι' ἤφαγε.
Ὁ ἐργαζόμενος πάντοτε προσκτᾶταί τι, ἐν ᾧ ὁ μὴ ἐργαζόμενος καὶ τὸ ὑπάρχον καταστρέφει.

434 Ὅπου πολλοὶ φτύσουν κάμνουν λάσπην.
Ἐὰν πολλοὶ συνεργασθῶσι, φέρουσιν ἀποτέλεσμα.

435 Ὅπου καλὰ καθούμενα καλλίτερα γυρεύγει
ὁ διάβολος τοῦ κώλου του κουκκιὰ τοῦ μαγειρεύγει.
Ἐπὶ τῶν προβαινόντων εἰς ἐπιχειρήσεις παραβόλους.

436 Ὅγοιος ξοδεύγει δεκοχτὼ καὶ δὲ σοδεύγει τριάντα
ς τὴ φυλακὴ τὸν κουβαλοῦν, μὰ δὲν ἠξέρω γιά ντα.
Ἕκαστος ὀφείλει νὰ κανονίζῃ τά τε ἔξοδα καὶ ἔσοδα αὐτοῦ,
ἵνα προλάβῃ δυσάρεστα ἐπακόλουθα.

437 Ὅπου κρυφὰ παντρεύγεται φανερὰ πομπεύγεται.
Ἐπὶ τῶν ἀπαγωγέων, οἵτινες παρὰ πάντων κατὰ πρόσωπον
ὑβρίζονται.

438 Ὅλα τά χει ἡ Μαριά, μόν ὁ φερετζὲς τῆς λείπει.
Ἐπὶ τῶν τὰ πάντα ἐστερημένων.

339 Ὁ λαγὸς κοιλοπονᾷ
κι ἡ γυναῖκά του γεννᾷ,
τὰ καμμένα τὰ λαγούδια
παίζουν λύραις καὶ βγελούνια
— Λαγέ, ἔ! λαγέ, ἔχεις αὐτιά;
— Αὐτιά; ἀμ αὐτιὰ δὲν ἔχω.
— Ποῦ ν τ αὐτιά σου;
— Νά τ αὐτιά μου, νά τὸ ἕνα, νά καὶ τ ἄλλο.
Ἐπὶ τοῦ λαοῦ, ὅστις περὶ οὐδενός, ἀφορῶντος εἰς τὴν κοινότητά του φροντίζει, ἀλλὰ φέρεται καὶ ἄγεται, ὅταν οἱ ἄρχοντες ἔχωσι συμφέρον.

440 Ὅ,τι κοπελλομάθης δὲν γεροντοξεχνᾷς.
Πᾶν ὅ,τι ἐκμάθῃ τις κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν δὲν λησμονεῖται κατὰ τὸ γῆρας.

441 Ὀρθογραφίαν μὴ γυρεύεις ἀφ' τῆς μυλωνοῦς τὸν κῶλον.
Μὴ ἀνάμενε λόγον εὐπρεπῆ παρ' ἀνθρώπου αἰσχρολόγου.

442 Ὁ πεινασμένος φουρνιαῖς ψωμιὰ βλέπει ᾽ς τὸν ὕπνο του.
Ἐπὶ τῶν κατὰ φαντασίαν οἰκοδομούντων ἀνώγεια καὶ κατώγεια.

443 Ὁ κόσμος τό ᾽χει βούησι κι' ἡ γρηὰ κρυφὸν καμάρι.
Ἐπὶ τῶν πασιγνώστων πραγμάτων.

444 Ὁ κόρακας περιστέρια δὲν κάνει.
Οἱ διεφθαρμένοι γονεῖς διεφθαρμένα τέκνα γεννῶσιν.

445 Ὅπου φθάνει τὸ χέρι σου κρέμαζε τὸ καλάθι σου.
Ἕκαστος ὀφείλει ἵνα συμμορφῶται πρὸς τὴν κοινωνικὴν καὶ ὑλικὴν αὐτοῦ κατάστασιν.

446 Ὅ,τι κάμης θὰ σοῦ κάμουν κι' ἕνα περιπάνω.
Ὁ κακοποιήσας τινὰ θέλει τιμωρηθῆ, καὶ δὴ μετὰ τόκου.

447 Ὁ Φλεβάρης κι' ἂν φλεβίζῃ,
καλοκαιρινὸς μυρίζει.
Ὁ Φεβρουάριος καθ' ἑκάστην παρουσιάζει στιγμὰς καλοκαιρίας.

448 Ὀπίσω 'νε τὰ 'φείδια μὲ ταῖς μακρυαῖς ὀργιαῖς.
Πάσης ὑποθέσεως καὶ πράξεως αἱ ἐκβάσεις καταφαίνονται μετὰ τὸ τέλος.

449 Ὅπου δὲν εἶδε παλάτι
εἶδε φοῦρνο καὶ 'θαμμάχτη.
Ἐπὶ τῶν ὀψιπλούτων καὶ ὑπεροπτῶν.

450 Ὅ,τι κάμ' ἡ κουρεμμένη ς τὸ πασάλειμμα τὰ δίνει.
Ἐπὶ τῶν καταδαπανώντων τὸν ἱδρῶτα αὐτῶν ἀνωφελῶς.

451 Ὁ χωριάτης ἐγεννᾶτο
καὶ ἡ βέργα 'πελεκᾶτο.
Μόνον ἡ τιμωρία δύναται νὰ σωφρονίσῃ τὸν φύσει βάρβαρον.

452 Ὅπου 'νε πολλοὶ πετεινοὶ ἀργεῖ νὰ 'ξημερώσῃ.
Ἡ ἀνάμιξις πολλῶν προσώπων εἴς τινα ὑπόθεσιν βραδύνει τὴν ἀποπεράτωσιν αὐτῆς.

453 Ὁ λύκος κι' ἂν ἐγέρασε κι' ἄλλαξε τὸ μαλλί του,
μήτε τὴν τρίχα τ' ἄλλαξε μήτε τὴν κεφαλήν του.
Ἐπὶ τῶν πεισμόνων καὶ ἀδιορθώτων ἀνθρώπων.

454 Ὁ Ἑβραῖος σὰν φτωχάνῃ
τὰ παληὰ τεφτέρια πγιάνει.
Ἐπὶ τῶν δυστυχησάντων, οἵτινες ἀναμιμνήσκονται παλαιῶν ἠμεληκμένων δικαιωμάτων αὐτῶν.

455 Ὁ Γληγόρης ἐγληγόρει κι' ὁ Μελέτης ἐμελέτα,
κι' ὁ Γληγόρης μας ἐπῆρε τοῦ Μελέτη τὴν γυναῖκα.
Ἐπὶ τῶν δραστηρίων.

456 Ὁ καυγᾶς εἶνε γιὰ τὸ 'πάπλωμα.
Ἐπὶ τῶν ἰδιοτελῶν.

457 Ὅπου ζητεῖ καὶ δίνουν του ἄλλην δουλειὰ ἂς μὴ κάμνῃ.
Ὅταν προσφέρωσιν ἕτοιμα εἰς τινα, πρὸς τί νὰ ἐπιδιώκῃ ἐργασίαν;

458 Ὅπου κουτσὸς κι' ὅπου στραβὸς 'ς τὸν ἅγιον Παντελέμονα.
Ἐπὶ τῶν καταφευγόντων διηνεκῶς εἰς ἕνα καὶ μόνον.

459 Ὅγοιος ἔχει ἄσπρα ὅ,τι θέλει κάμνει.
Ὁμοία τῇ « Τὰ βόλια κάμνουν τῆς δουλειαῖς ».

460 Ὅπου πανοῦργον 'μπιστευθῇ κι' ὅπου τοῦ δώσῃ [θάρρος
καλλίτερα τὸν δυστυχῆ νὰ τὸν ἐπάρ' ὁ Χάρος.
Οἰκοθεν καταφανὴς ἡ ἔννοια.

461 Ὅγοιος βούλεται νὰ κάψῃ θεμωνιὰ 'ς τὸ θέρος δὲν πλακόνει.
Ὅ,τι καὶ τὸ τῆς Γραφῆς « Λάκκον ὤρυξε καὶ ἀνέσκαψεν αὐτὸν καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο ».

462 Ὁ χορτᾶτος τοῦ πεινασμένου δὲν πιστεύγει.
Ἐπὶ τῶν εὐπορούντων, οἵτινες οὐδόλως φροντίζουσι περὶ τῶν ἀπόρων καὶ ἐνδεῶν.

463 Ὅγοιος λυπᾶται τὰ ἐννιὰ χάνει καὶ τὰ δέκα.
Ἐπὶ τῶν φιλαργύρων.

464 Ὅνταν ἀστράψῃ τσαὶ βροντᾷ, σύγκλησιν μὴ φοβᾶσαι.
Ὁ λαλῶν δημοσίᾳ δὲν ὑποκρύπτει καταχθονίους σκοπούς.

465 Ὅπου θέ' τὸν ἥλιον 'βγάζει κι' ὅπου θέ' τὸν σκοτεινιάζει.
Ἐπὶ τῶν δυναμένων νὰ πράττωσι κατὰ τὴν ἑαυτῶν βούλησιν ὁτὲ μὲν τὸ καλόν, ὁτὲ δὲ τὸ κακόν.

466 Ὁ νότος δέν' ἀμύγδαλα κι' ὁ κὺρ βορηᾶς ἀπίδι
κ' ἡ συνεβριὰ τὰ 'πωρικὰ κι' ἐξάνεμος τὰ μῆλα.
Δηλοῖ τὰς φυσικὰς ἰδιότητας τῶν ἀναφερομένων ἀνέμων.

467 Ὅπου δὲν λυπᾶται τὸ ῥαβδί του μισᾷ το τὸ παιδί του.
Ἐπὶ τῶν γονέων, οἵτινες, παραβλέποντες τὰ ἀτοπήματα τῶν τέκνων αὐτῶν, νομίζουσιν ὅτι τὰ ὠφελοῦσιν.

468 Ὅσον θέλεις παραδέρνου κι' ὅσον θέλ' ὁ Θηὸς σοῦ δίγει.
Ἐν πάσῃ ἐπιχειρήσει πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, διότι ἄλλως ἀποτυγχάνει.

469 Ὅταν γλύφ' ὁ Μαστρογιάννης, γλύφουνε καὶ τὰ κοπέλλια.
Ὅταν ὁ κυβερνήτης ἢ ὁ διευθυντὴς ἔργου τινὸς κλέπτῃ, καὶ οἱ ὑπάλληλοι συγκλέπτουσιν.

470 Ὅγοιος δὲ γυρεύει τὶ δουλειά του
τρώ' ὁ σκύλος τὴν ὀργιά του.
Ὁ μὴ φροντίζων περὶ τῶν ὑποθέσεων αὐτοῦ ἐν τέλει καταστρέφεται.

471 Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάγῃ ἀπὸ σιγανὸν ποτάμι.
Ὁμοία τῇ « Ἀπὸ σιγανὸν ποτάμι ἀλάργα τὰ ῥοῦχά σου ».

472 Ὅπ' ἀκοῦς πολλὰ κεράσια κράτα καὶ μικρὰ καλάθια.
Ἐπὶ τῶν πολλὰ ὑπισχνουμένων καὶ ἐλάχιστα ἐκτελούντων.

473 Ὅγιος ξενομαζεύγει διαβολοσκορπᾷ.
Ὁμοία τῇ « Ἀνεμομαζέμματα διαβολοσκορπίσματα ».

474 Ὁπό 'χει ἀμπέλια βάζ' ἀργάταις,
καὶ καράβια καλαφάταις.
Ἐπὶ τῶν ἀδιαφορούντων εἰς τὰ ἔργα τῶν ἄλλων.

475 Ὁποῦ 'ν' ἀπ' ἔξ' ἀφ' τὸ χορὸν πολλὰ τραγούδια 'ξέρει.
Ἐπὶ τῶν ἀγνοούντων ὑπόθεσίν τινα καὶ κρινόντων καὶ ἐπικρινόντων.

476 Ὁ τρελλὸς τὴν καρδιά του 'ς τὸ στόμα του τὴν ἔχει.
Ἐπὶ τῶν ἀνοήτων, οἵτινες τὰ μυστικὰ αὐτῶν εἰς τὸν τυχόντα ἀποκαλύπτουσιν.

477 Ὁ φρόνιμος τὴν γλῶσσάν του ἔχει την 'ς τὴν καρδιά του.
Δηλοῖ τὸ ἐναντίον τῆς προηγουμένης.

478 Ὁ βρεμμένος ψιχαλιαῖς δὲ φοβεῖται.
Ὁ ζημιωθεὶς καὶ καταστραφεὶς δὲν φοβεῖταί τι πλέον.

479 Ὁ κουφὸς νικᾷ τὸν στράνιον.
Ὁ σιωπῶν νικᾷ τὸν φλύαρον.

480 Ὄνειρο βλέπεις 'ποῦ δὲν θὰ σοῦ διαλύσῃ.
'Επὶ τῶν ἀδίκως κοπιαζόντων νὰ προσκτήσωνταί τι.

481 Ὅλοι 'λέγαν κι' ἀπολέγαν κι' ἡ Μαργιά 'λεγεν τ' ἀγγοῦρι.
'Επὶ τῶν ἐμμενόντων εἰς τὰς ἑαυτῶν ἰδέας μετὰ πεισμονῆς.

482 Ὅγοιος ἔχει ζᾷ 'δικά του
κάμνει πρῶτα τὴ δουλειά του.
'Επὶ τῶν εὐπορούντων, οἵτινες πρὸ τῶν ἄλλων ἐκπληροῦσι τὰς ἑαυτῶν ἀνάγκας.

483 Ὅλοι 'ξέρουν ῥάβγουν γούναις, μὰ τὰ μαλλιὰ 'μποδίζουν.
'Επὶ τῶν ἀπόρων, ἀφ' ὧν ἐλλείπουσι τὰ μέσα καὶ δὲν δύνανται νὰ πράξωσί τι γενναῖον.

484 Οἱ γαδάροι τρῶνε κόμπους.
Δὲν πρέπει νὰ περιποιῆταί τις τοὺς ἀγροίκους, διότι ἀντὶ εὐχαριστήσεως παρέχουσιν ὡς ἀντάλλαγμα ὕβρεις.

485 Ὁπό 'χει τὰ γένεια ἔχει καὶ τὰ χτένια.
Ἕκαστος γινώσκει τί πρέπει νὰ πράξῃ διὰ τὰ ἑαυτοῦ συμφέροντα.

486 Ὅπ' ἀκοῦς πολλὰ-πολλά, 'λίγα νὰ περιμένῃς.
'Επὶ τῶν πολλὰ ὑπισχνουμένων καὶ ὀλίγα ἐκτελούντων.

487 Οὔτε εἶχε ὁ Τζαννῆς γάδαρο οὔτε θέλει νά 'χῃ.
'Επὶ τῶν ἀσώτων.

488 Ὁ πουλοπιάστης κι' ὁ ψαρρᾶς ἔρημον 'σπίτιν ἔχουν.
Οἱ κυνηγοὶ καὶ οἱ ἁλιεῖς οὐδέποτε εὐημεροῦσιν.

489 Ὁ κόσμος εἶνε ῥώδα καὶ γυρίζει.
Ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων μεταβολῶν.

490 Ὅσα 'ν' τῆς τύχης μου γραμμένα δὲν παρέρχεται κανένα.
Ἐπὶ τῶν φρονούντων ὅτι τὰ ἐπερχόμενα κατ' αὐτῶν δυστυχήματα εἶνε πεπρωμένα.

491 Ὁπό 'χει γρόσια σειέται.
Ἐπὶ τῶν εὐπορούντων καὶ ἐπιχειρούντων ἐπικερδεῖς ἐργασίας.

492 Ὁπό 'χει 'νύχια ξιέται.
Ὁμοία τῇ ἀνωτέρω.

493 Ὅταν εἶσαι καββαλλάρης, ἔβλεπ' ὄγοιον περπατεῖ.
Οἱ εὐποροῦντες καὶ οἱ κατέχοντες ἀξιώματα ὀφείλουσι νὰ μὴ περιφρονῶσι τοὺς ὑποδεεστέρους αὐτῶν.

494 Ὅπου γυρεύει τὰ πολλὰ χάνει καὶ τὰ 'λίγα.
Ἐπὶ τῶν ἁπλήστων.

495 Ὁποῦ καθίσῃ μὲ στραβὸν τὸ ταχὺ θ' ἀλλοιθωρήσῃ.
Ὁμοία τῇ «Εἰ χωλῷ παροικήσεις, ὑποσκάζειν μαθήσει».

496 Ὁποῦ δὲν θέλει νὰ ζυμώσῃ πέντε 'μέραις κοσκινίζει.
Δηλοῖ δύο τινά· α') τὸν βαρυνόμενον τὴν ἐργασίαν· καὶ β') τὸν μὴ ἐννοοῦντα νὰ πράξῃ τι καλὸν ὑπὲρ τοῦ ἄλλου· ἀμφότεροι εὑρίσκουσι μυρίας προφάσεις πρὸς ἀποφυγήν.

497 Ὅπου θέλει ὁ λαγηνᾶς κολλᾷ τ' αὐτί.
Ὁ κύριος πράγματός τινος καὶ ὁ δυνάμενος νὰ πράξῃ τι ἐνεργοῦσιν ἑκάστοτε κατὰ τὸ ἑαυτῶν συμφέρον.

498 Ὁ καταφαγών μου τὸ βίος.
Ἐπὶ τῶν σπαταλησάντων τὴν περιουσίαν τῶν ἄλλων.

499 Ὁ κόσμος συντελεύγεται κι' ἡ γρηὰ ξεροχτενίζεται.
Ἐπὶ τῶν ἀδιαφορούντων διὰ τὰ εἰς ἄλλους συμβαίνοντα καὶ μεριμνώντων περὶ τῶν ἰδίων μόνον.

500 Ὅγιος πλερόνει ὁμπροστὰ τρώ' ψωμὶ βρωμισμένο.
Εὔδηλος ἡ ἔννοια.

501 Ὁπό 'χει μυῖγα σκιάζεται.
Ἐπὶ τῶν ἐνόχων καὶ φιλυπόπτων.

502 Ὅγιος παρακού' γονηοῦ παραγωνιᾶς καθίζει.
Ἀντίθετος τῇ τῆς Γραφῆς « Εὐχαὶ γονέων στηρίζουσι θεμέλια οἴκων ».

503 Ὁ γέρος θεῖ τὴν θλῖψίν του κι' ὁ νέος τὴν τιμήν του.
Τὸν μὲν γέροντα θνήσκοντα ὀφείλει τις νὰ λυπῆται, τὸν δὲ νέον ζῶντα νὰ περιποιῆται ὅπως τῷ παρέχῃ τιμάς.

504 Ὅνταν ἦτον δὲν ἐφέλα
καὶ τοῦ κάκ' ἐψοφολόγα.
Δηλοῖ τὸν ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ μὴ ἐργασθέντα πρὸς ἀποκατάστασιν, καὶ μετὰ ταῦτα βαρυνόμενον πλέον τὴν ἐργασίαν.

505 Ὅλα ὅλα σοῦ τὰ λέγω, τὸ καλλίτερον σοῦ κρύβγω.
Ἐπὶ τῶν ἐπιφυλακτικῶν, οἵτινες δὲν ἐκφράζουσι τί ἐνδομύχως κρύπτουσιν, ἵνα μή, ἐκδηλοῦντες αὐτό, προξενήσωσι ζημίας.

506 Ὅπου καγῇ εἰς τὴν κουρκούτην τὸ ξυνόγαλον ἐφύσα.
Δηλοῖ τὸν καθιστάμενον εἰς τὸ μέλλον λίαν προσεκτικὸν καὶ ἐπιφυλακτικὸν ἕνεκα προηγουμένου παθήματος.

507 Ὅπου μεθύσῃ βερεσὲ δυὸ φοραῖς πληρόνει.
Ἐπὶ τῶν ἀγοραζόντων ἐπὶ πιστώσει.

508 Ὅγοιος λυπᾶται τῆς κάττας τὸ ψωμὶ τρῶν' οἱ ποντικοὶ τὰ ροῦχά του.
Ἐπὶ τῶν φιλαργύρων καὶ γλίσχρων, οἵτινες διττῶς ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν καὶ ἄλλων ζημιοῦνται.

509 Ὁπό 'χει πολὺ πιπέρι βάζει κι' εἰς τὰ λάχανα.
Ἐπὶ τῶν εὐπορούντων, οἵτινες καὶ περὶ τῶν ἐλαχίστων φροντίζουσιν.

510 Ὁ ἀγουροφᾶς γελᾷ τὸν ὡριμοφᾶ.
Δηλοῖ τὸν ἐγκαίρως προλαμβάνοντα πᾶν οἱασδήποτε φύσεως πρᾶγμα, ἐν ᾧ ἄλλος τις, περιμένων τι ἕτοιμον ἢ ὥριμον, δὲν ἐπιτυγχάνει καὶ ἐπομένως ζημιοῦται.

511 Ὅπ' ἀγαπᾷ νὰ κάθεται εἰς τὴν δροσοπεζοῦλα πολλὰ καλὰ στειρεύγεται ἡ ἐδική του γοῦλα.
Ἐπὶ τῶν ἀποστρεφομένων τὴν ἐργασίαν.

512 Ὅπου θέλ' [ν]ὰ ταξειδέψῃ 'ς τὸ περίγιαλο καθίζει.
Αὐτόδηλος ἡ σημασία.

513 Ὁ κόμπος ἔφτασε 'ς τὸ χτένι.
Δηλοῖ τὸ ἀπροχώρητον, τὸ μὴ περαιτέρω ὑποθέσεώς τινος.

514 Ὅμοιος τὸν ὅμοιον κι' ἡ κοπριὰ 'ς τὰ λάχανα.
Πρέπει ἕκαστος νὰ συναναστρέφηται μετ' ἀνθρώπων τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ καταστάσεως.

515 Ὅπου φυλάγει τὰ ροῦχά του ἔχει πάντα τὰ μισά.
Καὶ ὅταν ἐπιβλέπῃ τις ὁ ἴδιος τὰ ἑαυτοῦ τῷ προξενοῦνται ζημίαι, πολὺ δὲ μᾶλλον ὅταν ἀναθέτῃ τὴν ἐπιτήρησιν αὐτῶν εἰς ἄλλους.

516 Ὁ γέρος κι' ἂν στολίζεται
'ς τ' ἀνήφορο γνωρίζεται.
Δηλοῖ τὸν ἀνίκανον εἰς ἐργασίαν τινά, ὃν ἐννοεῖ τις ὅταν ἐπιχειρήσῃ τι πέρα τῶν δυνάμεων αὐτοῦ.

517 Ὁ λύκος σὰν λείπῃ ἀφ' τὸ χορό του, τί γάμος θὲ νὰ γείνῃ;
Ἐλεεινολογεῖ τοὺς ἀναθέτοντας εἰς ἄλλους τὴν διεύθυνσιν τῶν ὑποθέσεων αὐτῶν.

518 Ὅταν ἀκοῦς Μάρτην, λάσπη 'μπρὸς κι' ὀπίσω χῶμα.
Κατὰ τὸν Μάρτιον ὀφείλει τις νὰ ἐργασθῇ τὴν γῆν εἰς οἱανδήποτε κατάστασιν καὶ ἂν εὑρίσκηται, δηλ. ὑγρὰν ἢ ξηράν.

519 Ὅγοιος σοῦ πρωτοχτυπήσῃ δάκκασέ τον εἰς τὴν φτέρνα.
Πρέπει νὰ ἐκδικηθῇς τὸν βλάψαντά σε πρῶτον, ἵνα ἀποφύγῃς τὰς εἰς τὸ μέλλον διαβολὰς ἢ ἐπιθέσεις ἄλλων.

520 Ὄγριος πολεμᾷ δὲ χάνει.
Ὁ ἐργαζόμενος οὐδέποτε ζημιοῦται.

521 Οὔτε 'πίσ' ἀφ' τὸ μουλάρι, οὔτ' ἐμπρὸς ἀφ' τὸν καλόγερον.
Ὅπως ἡ ἡμίονος δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνην, διότι δυνατὸν καὶ παρ' ἐλπίδα νὰ λακτίσῃ τινά, οὕτω καὶ ὁ καλόγηρος (ἐννοεῖ βεβαίως τὸν ἀσελγῆ) δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνην διά τινας εὐνοήτους λόγους.

522 Ὅπου δὲν κλέψ' ἀφ' τὰ χρόνια μου χίλια χρονιὰ νὰ ζήσῃ.
Ἐπὶ τῶν ἀδιαφορούντων καὶ μηδόλως φροντιζόντων περὶ τῶν ἀλλοτρίων, καὶ τότε μόνον ἐγειρόντων κεφαλήν, ὅταν τις ζητήσῃ νὰ βλάψῃ αὐτούς.

523 Ὅταν ἔχῃς βοσκὸ φίλο,
κράτα κι' ἓν κομμάτι ξύλο.
Ὁ ποιμήν, προκειμένου περὶ τῆς διατροφῆς τοῦ ποιμνίου του, ἀδιαφορεῖ εἰς τίνος κτῆμα νέμονται τὰ πρόβατά του, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχῃ ἐκεῖ τροφὴ πρὸς βοσκήν.

524 Ὁ καθεὶς τὸ σπίτι του γιὰ ἀφεντιὰ τὸ ἔχει.
Ὁμοία τῇ « Σπιτάκι μου μυστήριο μου ... ».

525 Ὁ καθεὶς τὴν πῆττά του γιὰ ἀφεντιὰ τὴν ἔχει.
Ὡσαύτως.

526 Ὅνταν λέγουν γιὰ πολέμους, πλειότερά 'ν' τὰ ψώμματα.
Ἐπὶ τῶν μεγαλαυχούντων.

527 Ὁ ὕστερος ζευγᾶς σκάζει τὸν πρῶτον.
Ἡ δευτέρα ἀπόφασις, ὡς γινομένη μετὰ ὥριμον σκέψιν, καταστρέφει τὴν πρώτην.

528 Ὅπου πεινᾷ ἡ κοιλιά τὸ βρίσκει.
Ἐπὶ τῶν φιλοτίμων, οἵτινες, καίτοι ἔχουσιν ἀνάγκην τροφῆς, συστέλλονται ὅμως καὶ οὐδὲν φανερόνουσιν.

529 Ὅγοιος λέγει λίγα κερδίζει πολλά.
Ἕκαστος ὀφείλει νὰ λαλῇ ὀλίγα καὶ ἐσκεμμένως ἵνα ἐπισύρῃ ἐφ' ἑαυτοῦ τὴν εὔνοιαν καὶ ὑπόληψιν τῶν ἄλλων.

530 Ὅπου γυρεύγει βρίσκει.
Εὐνόητος ἡ σημασία.

531 Ὁπό 'χει τὰ πολλὰ κερδίζει καὶ τὰ λίγα.
Τὰ χρήματα κερδαίνουσι καὶ ἄλλα χρήματα.

532 Ὁ πετεινὸς πουλιὰ δὲν τρέφει.
Ἡ ἀνατροφὴ τῶν τέκνων ἀνήκει εἰς τὰς μητέρας.

533 Ὅ,τι 'ποῦνε τὰ θεμέλια προσκυνοῦν τὰ κεραμίδια.
Οἱ μικροὶ ὑποκύπτουσιν εἰς τὰς γνώμας τῶν ἰσχυρῶν.

534 Ὅλοι φιλοῦν καὶ λειτουργοῦν, κ' ἐγ' ἂν σφυρίζω, βλάφτω;
Ἐπὶ τῶν ἀείποτε ὑπὸ τῆς τύχης καταδιωκομένων.

535 Ὁ κοῦκκος θέλει συντροφιὰ κι' ὁ ῥόβιθος ἀνάργια.
Δηλοῖ ὅτι τὰ μὲν κουκκία δέον νὰ σπείρῃ τις πυκνὰ πυκνά, τὰ δὲ 'ρεβίνθια ἀραιά.

536 Ὁ χωριάτης θέλ' ἀνάμιση χωριάτη.
Τὸν χυδαῖον καταβάλλει τις μόνον διὰ χυδαιότητος μείζονος· εἶνε δὲ ὁμοία τῇ « Πάσσαλος πασσάλῳ ἐκκρούεται ».

537 Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάγῃ ἀπὸ σπανὸν ἄνδρα κι' ἀπὸ μαλλιαρὴ γυναῖκα.
Δηλοῖ τὴν κακὴν φύσιν ἀμφοτέρων.

538 Ὁ Θεὸς ἀρφανὰ κάμνει, μὰ κακορρίζικα δὲν κάμνει.
Ὅταν μένῃ τις ἀπροστάτευτος, πρέπει πάσας τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ ν' ἀναθέτῃ εἰς τὸν Θεόν.

539 Ὅνταν εἶνε τ' ἅγ' Γιωργιοῦ,
σκόλα ὥρα τσουκαλιοῦ·
κι' ὅνταν εἶν' τῆς Παναγιᾶς,
σκόλασε καὶ μὴ 'ρωτᾷς.
Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων δύναταί τις καὶ νὰ ἐργάζηται ὀλίγον, ἀλλὰ κατὰ τὰς Θεομητορικὰς ἑορτὰς οὐχί.

540 Ὅπου ζυμώσῃ καὶ πλυθῇ πέντε 'μέραις ὄμορφη, κι' ὅπου πλύνῃ καὶ πλυθῇ δέκα 'μέραις ἄσχημη.
Τὸ μετὰ τὴν ζύμωσιν τοῦ ἄρτου ὕδωρ, δι' οὗ καθαρίζουσι τὴν σκάφην, ὠφελεῖ τὰς γυναῖκας ὅταν δι' αὐτοῦ πλυθῶσιν, ἐνῷ τοὐναντίον τὸ τῆς πλύσεως ἀσχημίζει αὐτάς.

541 Ὅπου λυπᾶται τὸ καρφὶ χάνει καὶ τὸ πέταλο.
Ἐπὶ τῶν φιλαργύρων.

542 Ὅπ' ὁ κόσμος κι' ὁ Κοσμᾶς.
Ἐπὶ τῶν πανταχοῦ παρόντων, δηλαδὴ τῶν ἀναμιγνυομένων εἰς πάσας τὰς ὑποθέσεις.

543 Ὁ ὕστερος ἢ καλοπέφτει ἢ κακοπέφτει.
Δηλοῖ τὸν ἔσχατον, ὅστις, ὅταν γίνηται διανομή τις, ἢ περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον θὰ λάβῃ ἀπὸ τοὺς πρὸ αὐτοῦ.

544 Ὅταν εἶσαι μοναχός σου,
παίδευε τὸν κώλαρό σου.
Ἵνα δύνηται ἕκαστος νὰ φέρηται ἐν συναναστροφῇ εὐγενῶς, δέον, καὶ ὅταν διάγῃ μόνος, νὰ συνειθίζῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν καλὴν συμπεριφοράν.

545 Ὅπου πνίγεται τὰ μαλλιά του πιάνει.
Ὁ ἐμπίπτων εἰς ἀνάγκας δι' ἀπείρων μέσων προσπαθεῖ νὰ διασωθῇ.

546 Ὁ Μανώλης μὲ τὰ λόγια
χτίζ' ἀνώγεια καὶ κατώγεια.
Ἐπὶ τῶν φαντασιοκόπων.

547 Ὁ Νᾶχας κι' ὁ Ναῦρας 'πέρασε.
Ἡ πρόσκτησις περιουσίας μόνον δι' ἐργασιῶν κατορθοῦται, οὐχὶ δὲ δι' εὐχῶν.

548 Ὁπό 'χει παιδιὰ καὶ φρόκαλα 'ς τὸν γάμο τί γυρεύγει;
Ὁ μὴ ἔχων τὰ ὑλικὰ μέσα δὲν πρέπει νὰ ἀναμιγνύηται εἰς πράγματα, ὧν τὴν πρόσκτησιν ἀδυνατεῖ νὰ ἐπιτύχῃ.

549 Ὅπου γάμος καὶ τραπέζι
κι' ἡ κυρὰ Μαριὰ 'ς τὴ μέση.
Ἐπὶ τῶν ἀναισχύντων παρασίτων.

550 Ὅπου φτωχὸς κι' ἡ μοῖρά του.
Ἐπὶ τῶν δυστυχῶν.

551 Ὅπου τάβλα καὶ μαντίλι
δέξου καὶ τὸν κὺρ Βασίλη.
Ἐπὶ τῶν πανταχοῦ παρευρισκομένων καὶ ἐννοούντων νὰ ἄρχωσι, κυρίως δὲ εἰς τὰς διασκεδάσεις.

552 Ὁ Θεὸς κι' ἡ ψυχή του.
Ἐπὶ τῶν διευθυνόντων ἢ διαχειριζομένων τι ἄνευ ὅρων ἢ συμφωνιῶν ἢ ἐπιβλέψεως.

553 Οἰκοκύρης εἶσαι; Πιλάφι τρῷς.
Ἐπὶ τῶν παρακουόντων τὰς συμβουλὰς τῶν ἄλλων καὶ ἐμμενόντων εἰς τὰς ἰδίας στρεβλὰς ἰδέας.

554 Ὁ Λεβάντης εἶνε ὁ βασιλὲς τῆς Χιός.
Ἐπειδὴ κυρίως βρέχει ὅταν πνέῃ ἐν Χίῳ ὁ ῥηθεὶς ἄνεμος, ἐπλάσθη ἡ παροιμία αὕτη.

555 Ὅπου πεινᾷ ψωμιὰ θωρεῖ κι' ὅπου διψᾷ βρυσούλαις,
κι' ὅπου 'νε ἀξυπόλυτος παπούτσια μὲ τῆς μύταις.
Ἐπὶ τῶν φαντασιοκοπούντων.

556 Ὅλα μας ἀνάποδα κι' ὁ γάμος μιὰ Τετράδη.
Ὁμοία τῇ « Ὅλα τοῦ γάμου δύσκολα » κτλ.

557 Ὁποῦ τρώγει κεριὰ χέζει φιτίλια.
Τὸ ἁρπαζόμενον παρ' ἄλλου εὐχαριστεῖ, ἀλλ' ἀκολούθως τὸ ἁρπαγὲν πληρόνεται ὑπὸ τοῦ ἅρπαγος μετὰ τόκου.

558 Ὄγριος λέγει ψώμματα ἡ κοιλιά του τὸ γνωρίζει.
Ἐπὶ τῶν μεγαλαυχούντων, ὅτι δῆθεν ἔχουσι πλούτη, ἐργασίας καὶ λοιπά, καὶ ὧν ἡ κοιλία, ἐὰν εἶχε φωνήν, θὰ ἐμαρτύρει πόσον ὑποφέρει ἐκ τῆς πείνης.

559 Ὅπου δυὸ κ' ἐγὼ τρεῖς.
Ἐπὶ τῶν ἐν πάσῃ διασκεδάσει παρόντων καὶ οὐδόλως φροντιζόντων περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῶν.

560 Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάξῃ ἀπὸ σπανὸ κι' ἀπὸ στραβὸ καραβοκύρη.
Οἱ ἐκ φύσεως σεσημειωμένοι εἶνε καὶ φύσει κακῆς ψυχῆς.

561 Ὅσα σκεπάζ' ὁ οὐρανὸς σκεπάζ' ἡ μάνα τὸ παιδί.
Ἐπὶ τῶν ἄγαν φιλοστόργων γονέων, οἵτινες ἀποκρύπτουσιν ὁσαδήποτε ἁμαρτήματα καὶ ἐλαττώματα ἐὰν πράξωσι τὰ ἑαυτῶν τέκνα.

562 Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάγῃ ἀπὸ φαγᾶ κερνάτορα κι' ἀπὸ ψειριάρη καραβοκύρη.
Ἐπὶ τῶν λαιμάργων.

563 Ὅπου τοῦ τρελλοῦ τὸ 'μάτι καὶ τοῦ φρόνιμου τὸ χέρι.
Ὅπου ὁ ἀνόητος δὲν κατορθοῖ τι, ὁ φρόνιμος φέρει ἀποτέλεσμα.

564 Ὀμπρὸς Μαργιὰ κι' ὀπίσ' Ἀντώνης
κι' ὀξοπίσω Παραντώνης.
Δηλοῖ τοὺς ἀσκέπτως παρεμβαίνοντας μεταξὺ ἄλλων καὶ μὴ σωφρονιζομένους ἐκ τοῦ παθήματος τῶν ὁμοίων αὐτοῖς.

Π

565 Περλο[γ]ὴ 'ποῦ δὲν ἔχει σουράν(1) περλοὴ δὲν λογιέται.
Ὁ μὴ ἔχων φύσιν ἀγαθὴν καὶ εὐγενῆ καταγωγὴν δὲν πρέπει νὰ λογίζηται ὡς ἄνθρωπος.

566 Παῖρνε κλιθάρι τοπικὸ καὶ μὴ σιτάρι ξένο.
Ἕκαστος ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ πρέπει νὰ λαμβάνῃ σύζυγον.

567 Παποῦτσιν ἀφ' τὸν τόπο σου, κι' ἂς εἶν' καὶ 'μπαλωμένο.
Ὁμοία τῇ ἀνωτέρω.

568 Πῶς σοῦ πρέπει, κασιδιάρη, μαργαριταρένια σκούφια!
Ἐπὶ τῶν ἐπιδιωκόντων ὑψηλὰς θέσεις ἀναξίως.

569 Πρὶν κάτσουν εἰς τὸ γάδαρον κουνοῦνε τὰ ποδάρια.
Ἐπὶ τῶν ἐπιδιωκόντων θέσιν τινά, οἵτινες, πρὶν ἔτι ἴδωσι τὸ ἀποτέλεσμα, κομπάζουσι καὶ μεγαλαυχοῦσιν.

570 Πίσω 'νε τ' ἀπίδια μὲ τῆς μακρυαῖς ὀργιαῖς.
Εἰς δύο περιστάσεις λέγεται ἡ παροιμία αὕτη· α') ἐπὶ τῶν νεονύμφων, αἵτινες νομίζουσιν ὅτι ἐν τῷ γάμῳ ἐνυπάρχει πᾶν ἀγαθόν· καὶ β') ὑποδηλοῖ πᾶσαν ὑπόθεσιν.

571 Πέσε, πῆττα, νὰ σὲ φάγω,
Ἐπὶ τῶν εὐπίστων.

(1) σουράη = χάριτας, καλὰς φυσικὰς ἰδιότητας.

572 Πάχυνε τὸ γαδουράκι,
στένανε τὸ σαμαράκι.
Ἐπὶ τῶν πλουτησάντων ἀγροίκων, οἵτινες γίνονται φιλάργυροι καὶ ἄσπλαγχνοι.

573 Πῶς περνᾷς μὲ τὴν ἀγάπη;
— Σὰν τὸν σκύλο μὲ τὸν κάττη.
Ἐπὶ τῶν δυσηρεστημένων κατά τινος.

574 Πρῶτα τὴν ἔπαθεν ἡ γρηὰ κι' ἔπειτα 'μανταλώθη.
Ἐπὶ τῶν λαμβανόντων προφυλακτικὰ μέτρα μετὰ τὸ πάθημα αὐτῶν.

575 Πολυδούλης, ἐρημοσπίτης.
Ἐπὶ τῶν πολλὰ μὲν ἐπιχειρούντων, ἀλλ' οὐδὲν κατορθούντων.

576 Παρὰ νὰ μὲ φᾷ' ἡ ἀλεποῦ κάλλι' ἂς μὲ φᾷ' ὁ λύκος.
Δηλοῖ τὸν προτιμῶντα νὰ ὑποπέσῃ εἰς ὄνυχας ἰσχυροῦ τινος ἢ ποταποῦ ἀνθρώπου.

577 Πέντε μῆνες ἕνας γρόθος, κ' ἕνας μῆνας πέντε γρόθοι.
Ὁ σπειρόμενος σῖτος μέχρις ὅτου ἀναπτυχθῇ ἀπαιτεῖ πέντε μῆνας καὶ ἐντὸς τοῦ ἕκτου γίνεται ὁ στάχυς, ὅστις ἔχει πέντε σειρὰς σίτου.

578 Περιμένει καιρὸν γιὰ νὰ ῥίξῃ τὴν πέτρα.
Ἐπὶ τῶν καιροφυλακούντων πρὸς ἐκδίκησιν.

579 Πόσοι 'πιθυμοῦν τὰ γένεια, πόσοι ξυροῦν καὶ ῥίχτουν τα!
Ἐπὶ τῶν σπαταλώντων τὰ κληρονομηθέντα.

580 Πρὶν νὰ σύρῃς τὴν πέτρα
τὰ ὑστερνά σου μέτρα.
Πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τις πρᾶξιν ἢ ἐργασίαν τινὰ πρέπει νὰ ὑπολογίσῃ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς.

581 Ποιὸς ἐβούτησε 'ς τὸ μέλιν τὸ χέρι του καὶ δὲν ἔγλυψε τὸ δάκτυλό του;
Ὁ διαχειριζόμενος ξένην περιουσίαν ἢ ἀναμιχθεὶς εἰς ἀλλότρια συμφέροντα φροντίζει νὰ ὠφεληθῇ τι.

582 Πάρε χωριάτην 'ς τὸν γάμον σου νὰ σοῦ 'πῇ «Καὶ τοῦ χρόνου».
Ἐπὶ τῶν ἀγνωμόνων.

583 Πά' κι' αὐτὴ νὰ μαγειρεύῃ τοῦ κώλου της κουκκιά.
Ἐπὶ τῆς νεωστὶ συζευχθείσης.

584 Πλούσια γλῶσσα καὶ φτωχὸ κεφάλι.
Ἐπὶ τῶν ἀκρίτως λεγόντων πολλά.

585 Ποντικὸς 'ς τὴν τρῦπά του δὲν χωρεῖ καὶ σύρνει καὶ κολοκύθια.
Ἐπὶ τῶν δυστυχούντων, οἵτινες δὲν φροντίζουσι τὴν ὑποστήριξιν ἄλλων καὶ ἀναμιγνύονται εἰς ἀλλοτρίας ὑποθέσεις.

586 Πέτρα τὸ κεφάλι του.
Ἐπὶ τῶν δυσκόλως ἀντιλαμβανομένων.

587 Πέρασε ὁ καιρὸς 'ποῦ 'δέναν τοὺς σκύλους μὲ τὰ λουκάνικα.
Ἐπὶ παρελθούσης εὐτυχοῦς ἐποχῆς.

588 Ποιὸς κλέβγει καὶ τὸ μαρτυρᾷ;
Ἐπὶ τῶν ἀρνουμένων νὰ ὁμολογήσωσι τὴν κλοπήν, ἣν ἔπραξαν.

589 Ποιὸς τὸν κουνεῖ καὶ κουνιέται.
Ἐπὶ τῶν ἀναμιγνυομένων ἀπροσκλήτως εἰς διαφοράς, ὑποθέσεις, γάμους κτλ.

590 Ποτ' ἀρφανὴ δὲν χαίρεται, μηδὲ χήρα καμαρόνει.
Ἐν ἴσῃ μοίρᾳ κεῖται ἡ ὀρφανὴ γονέων καὶ ἡ χήρα, διότι ἀμφότεραι στεροῦνται θετικῆς προστασίας.

591 Παρηγοριὰ 'ς τὸν ἄρρωστον ὥστε νὰ 'βγῇ ἡ ψυχή του.
Ἐπὶ τῶν δυστυχῶν, οὓς οὐδέποτε μὲν ἀπελπίζουσιν, ἀλλ' οὐδὲ σωτηρίαν αὐτοῖς παρέχουσιν.

592 Πλειότερ' ἀρνιὰ 'ς τὸ μακελλειὸ παρὰ παληοπροβατίναις.
Πλείονες ἀποθνήσκουσιν ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ ἢ ἐν γεροντικῇ.

593 Πές μου ἦντα σὲ λέγουν νὰ σοῦ 'πῶ ἦντά 'σαι.
Ἐκ τῶν πράξεων ἑκάστου καταφαίνεται τὸ ποιὸν αὐτοῦ.

594 Πάρε με σά μ' εὕρῃς νὰ μ' ἔχῃς σὰ μὲ θέλῃς.
Ὁ φρόνιμος πρέπει ἐγκαίρως νὰ προμηθεύηται τὰ ἀναγκαιοῦντα αὐτῷ.

595 Παπᾶ βοῦ[δ]ι, παπᾶ χωράφι.
Ἐπὶ τῶν καταστρεφόντων ἐν γνώσει τὰ ἑαυτῶν, δι' οὓς ἀδιαφοροῦσιν οἱ ἄλλοι.

596 Πιᾶσ' τ' αὐγὸ καὶ 'πάρε τὸ μαλλί του.
'Ομοία τῇ παλαιᾷ « Οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος ».

597 Πότε θὰ φάγῃ τὴ φακὴ μὲ τὸ περόνι ;
'Επὶ τῶν ἀσώτων, οἵτινες θὰ δυστυχήσωσιν ἡμέραν τινά.

598 Πέντε καὶ πέντε κάμνουν δέκα.
'Επὶ τῶν αὐταποδείκτων πραγμάτων.

599 Πῆττα 'μπρὸς καὶ πῆττα 'πίσω
νά 'βγω θέλω νὰ 'μιλήσω.
'Επὶ τῶν ἀναμιγνυομένων μεταξὺ διαμαχομένων, καίτοι ἐμποδίζονται ὑπ' ἄλλων.

Η

600 Ἤμαθ' ἡ γρηὰ 'ς τὸ μέλι
καὶ καλὰ καὶ πάντα θέλει.
'Επὶ τῶν συνηθισάντων εἴς τι.

601 Ἡ μοῖρά του δουλεύγει, καὶ τὸ καλό του ῥιζικὸ ὅλο κουβαλεῖ καὶ φέρνει.
'Επὶ τῶν ὀλιγαρκῶν.

602 Ἡ φακὴ ἀφ' τὴν σκάσιν της νεροὺν δὲν εἶχε κι' ἤσκασε.
'Επὶ τῶν μὴ δυναμένων νὰ συντηρήσωσιν ἑαυτούς, καὶ προσλαμβανόντων ἄλλους πρὸς συντήρησιν.

603 Ἤκουγα τὰ κουδούνια του κι ἤλεγα μάντραις εἶνε.
'Επὶ τῶν μεγαλαυχούντων.

Σ

604 Σφίγγει ὁ γέρος τὴν γρηὰ κι' ἡ γρηὰ τὸν κρέββατον.
Ὅταν στενοχωρῶσί τινα πρὸς ἐκτέλεσιν ὑποχρεώσεως, τότε καὶ αὐτὸς στενοχωρεῖ ἄλλον.

605 Σῦρέ μου τὴν σκούφια σου.
Ἐπὶ τῶν κατηγορούντων τοὺς ἄλλους καὶ λησμονούντων τὰ ἑαυτῶν σφάλματα.

606 Σ τὸν ἄμμον χτίζει.
Ἐπὶ τῶν ἀεροβατούντων.

607 Σ τὸν ἀγέρα κοπανίζει.
Ὁμοία τῇ ἀνωτέρω.

608 Σ τὰ θολὰ νερὰ πατεῖ.
Ὡσαύτως.

609 Σὰ σὲ κόβγῃ τὸ παποῦτσι, ὅπου θέλεις ἄμε 'ρώτα.
Ἐπὶ τῶν προσηλωμένων ἀκαταπαύστως εἴς τινα ὑπόθεσιν καὶ ἀδιαφορούντων περὶ τῶν ἀλλοτρίων.

610 Σβούρνα τὴν 'πῆρε.
Ἐπὶ τῶν μεθύσων καὶ τῶν δυστυχησάντων.

611 Σὰν τὸ μπόϊ σου 'βρίσκεις, μὰ σὰν τὴν γνώμη σου δὲ 'βρίσκεις.
Δυσκόλως συμφωνοῦσι δύο ἄνθρωποι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος.

612 'Σ τοῦ Βουνακιοῦ τὸν πλάτανο πουλὶ δὲν 'πά' νὰ
[κάτσῃ,
γιατ' εἶν' τὰ φύλλα του πικρὰ κι' ἡ ρίζα του φαρμάκι.
Βουνάκι εἶνε θέσις ἐν Χίῳ, κειμένη ἀπέναντι τοῦ φρουρίου, ἐν ᾗ πρὸ τοῦ 1822 ὑπῆρχον οἰκίαι κτλ., αἵτινες κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος κατεστράφησαν καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῶν ἐφυτεύθησαν πλάτανοι, μωρέαι κτλ. Τούτων ἐκτεθέντων, γνωστὴ καθίσταται ἡ αἰτία τῆς πλάσεως τῆς ἄνω παροιμίας.

613 'Σ τὸν ξένον κῶλον ἑκατὸν ξυλιαῖς.
'Επὶ τῶν ἀδιαφορούντων εἰς τὰ δυστυχήματα τῶν ἄλλων.

614 Σὰν τὸν ἀνεμόμυλον γυρίζει.
'Επὶ τῶν ἀστάτων καὶ εὐμεταβόλων.

615 Σὰν σὲ κόβγῃ τὸ παποῦτσι, ὅπου θέλ' ἂς εἶν' ὁ νοῦς σου.
Πᾶσα μεταγενεστέρα σκέψις ἀπέναντι καταστραφείσης ὑποθέσεως εἶνε ματαία.

616 Σὰν εἶχα τὸ παιδάκι μου, εἶχα τὸ γλιγουδάκι μου,
ἴψηνά του πέντ' αὐγὰ κι' ἤτρωγα τὰ τέσσαρα,
κι' ἀπὸ τὸ ἕνα τὸ μισὸ κι' ἀφ' τὸ μισὸ 'λιγάκι.
Δηλοῖ τὴν γεννῶσαν, ἥτις ἔχει καὶ τὸν παρέχοντα ὅλα τὰ ἀγαθὰ χάριν τοῦ νεογνοῦ, ἐν ᾧ, τούτου ἐλλείποντος, ἔχει μόνον ὅσα καὶ οἱ ἄλλοι τῆς οἰκογενείας.

617 Σὰν μάθ' ὁ σκύλος τὴν πασπάλη, γῆ τὸν μύλο γῆ τὸν σκύλο.
Ἕκαστος ὀφείλει νὰ ἐπιμεληθῇ τῆς θεραπείας νοσήματός τινος ἢ ὑποθέσεως καὶ παντὸς ἄλλου πρὶν ἢ πάθῃ γάγγραιναν ἢ ναυαγήσῃ ἡ ὑπόθεσις, ἵνα προλάβῃ ὀλέθρια ἐπακόλουθα.

618 Σὰ σοῦ τύχῃ πειρασμὸς δέξου τον γιὰ ἁγιασμόν.
Τὸν μοχθηρὸν ὀφείλει τις νὰ κολακεύῃ, ἵνα ἀπαλλαχθῇ ἀπ' αὐτοῦ εὐκολώτερον.

619 Σὰν τριφυλλήσῃ ἡ συκῆ, κάμνε μεσημέρι πγειά.
Ὅταν ἡ συκῆ βλαστήσῃ τὰ πρῶτα αὐτῆς φύλλα, εἶνε πλέον κατάλληλος ἐποχὴ διὰ τὸν γεωργὸν νὰ ἡσυχάζῃ τὴν μεσημβρίαν.

620 'Σ τῆς εἴκοσι γαρόφαλλο, 'ς τῆς εἰκοσιπέντε βιόλα, καὶ εἰς τῆς τριάντα γιασεμὶ καὶ 'ς τῆς σαράντα μόλα.
Ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη προβαίνει πλέον εἰς τὸ γῆρας.

621 Σαρακοστοθῶρέ με νὰ σὲ λαμπροθωρῶ.
Τὸ σέβας εἶνε ἀμοιβαῖον.

622 Σὰν κάμ' ὁ Μάρτης δυὸ νερὰ κι' Ἀπρίλης ἄλλο ἕνα, θὰ 'δῇς κουντούραις σὰν παιδιὰ καὶ πήτταις σὰν [ἀλώνια.
Κατὰ τοὺς ἀναφερομένους μῆνας εἶνε ἀνάγκη βροχῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων ὁ γεωργὸς εἶνε δυστυχής· τούτων δὲ γενομένων, ἡ συγκομιδὴ προμηνύεται μεγάλη.

623 Σταλαμματιὰ σταλαμματιὰ γεμίζει τὸ ποτῆρι.
Ὁ ἐργαζόμενος καὶ φυλάττων τὰ κέρδη αὐτοῦ θὰ καταστῇ εὔπορος.

624 Σὰν καμήλα φυλάγει τὴν κακία του.
Ἐπὶ τῶν μοχθηρῶν καὶ φιλεκδίκων.

625 Σὰν περνοῦνε τὰ πουλιά, σταῖνε τὰ 'ξόβεργά σου.
Ὅταν ὑπάρχωσιν ἐργασίαι καὶ κατάλληλοι περιστάσεις, ὀφείλει τις νὰ φροντίζῃ περὶ προσκτήσεως παντὸς ὠφελίμου, διότι ἀκολούθως πᾶσα ἐνέργεια εἶνε ματαιοπονία.

626 Σπίτι ὅσον χωρεῖς
καὶ χωράφια ὅσα θωρεῖς.
Ὁ ἄνθρωπος δέον νὰ φροντίζῃ περὶ κτημάτων προσοδοφόρων καὶ νὰ μὴ οἰκοδομῇ οἰκίαν μεγάλην, ἀπαιτοῦσαν καὶ πλείονα ἔξοδα.

627 Στραβαῖς αὐλακιαῖς ἴσια ἀγκούρια.
Ἐνίοτε οἱ ἀσκέπτως ἐνεργοῦντες ἐπιτυγχάνουσι τοῦ ποθουμένου.

628 Σὰν δέν σ' ἔχῃ ὁ λογισμός μου,
μὴν κωλοκυλιέσ' ὀμπρός μου.
Πᾶσα παράκλησις ἀποβαίνει ἄπρακτος ὅταν γίνηται εἰς πρόσωπον, μηδεμίαν συμπάθειαν ἢ αἴσθημα τρέφον πρὸς τὸν παρακαλοῦντα.

629 Σὰν ἔρχεται ὁ λόγος μὲ τὸ μέλι, δίγε τού την κι' ἂς πηγαίνῃ.
Ὅταν τις εὕρῃ εὐπρόσδεκτον ἐκεῖνον, παρ' οὗ περιμένει ὄφελός τι, ἡ φρόνησις ἀπαιτεῖ νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὴν ὑπόθεσιν.

630 Σὰν γεράσ' ἡ κουκκουβάγια, τὴν περιπαίζουν οἱ σποργίταις.
Τὸν δυστυχήσαντα καὶ οἱ ποταπώτατοι περιφρονοῦσιν.

631 Σβούρνα(1), σβίγα(2), σβούρν', ἀγδάρτι(3), σβούρνα, ἔρημο σφοντύλι.

Ἐπὶ τῶν ἐλεεινολογούντων τὴν τύχην αὐτῶν, οἵτινες, καίτοι προσπαθοῦσι, δὲν δύνανται νὰ προαχθῶσιν, ἀλλὰ πάντοτε εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν κρατεῖ αὐτοὺς ἡ τύχη.

632 Σάββατον κόψε κι' ἄρχισε μ' ἀλήθεια μὴν τελειώσῃς.

Εἶνε δεισιδαιμονικὴ παροιμία, καθ' ἣν δὲν πρέπει νὰ κόψῃ τις φόρεμα καὶ νὰ ῥάψῃ αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ κόψῃ νὰ μὴ τὸ τελειώσῃ, διότι θέλει προξενήσει θάνατον εἰς ἐκεῖνον, εἰς ὃν ἀνήκει τὸ κοπὲν καὶ ῥαφὲν φόρεμα.

633 Σὰν λείπῃ ὁ ζελεμεντές(4), κρῖμα 'ς τὸ κοφινᾶτο(5).

Ἐπὶ τῶν στερουμένων κρίσεως.

634 Σὰν διψᾷ ἡ αὐλή σου, τὸ νερὸ μὴν τὸ χύνεις ἔξω.

Ὅταν τις ἔχῃ ἰδίας ἀνάγκας, δὲν πρέπει νὰ παρέχῃ βοηθείας πρὸς ἄλλους.

635 Σπίτι μου μυστήριο καὶ πορδαλοστήριο μου.

Ἕκαστος θεωρεῖ τὴν οἰκίαν του, καὶ καλύβη ἐὰν εἶνε, ὡς ἰδιαίτερον βασίλειον, διότι ἐν αὐτῇ αὐτὸς διατάσσει, ἐπομένως καὶ ἐν αὐτῇ καὶ μόνῃ εὐχαριστεῖται.

636 Σὰ δὲ σοῦ τρέχῃ, ποῦ τρέχεις;

Ἐπὶ τῶν δραστηρίως μὲν ἐνεργούντων καὶ ἐργαζομένων, ἀλλὰ μὴ εὐνοουμένων ὑπὸ τῆς τύχης.

(1) σβάνα = γύριζε.
(2) σβίγα. Ἐργαλεῖον, δι' οὗ κλώθουσι τὸ βαμβάκιον.
(3) ἀγδάρτι = ἄτρακτος, ἀτράκτι.
(4) ζελεμεντές = ὁ νοῦς, ἡ κρίσις.
(5) κοφινᾶτο = ἡ κεφαλή.

637 Σὲ δένδρον ἀδιαφόρετον μὴν κάτσῃς 'ς τὸν δροσόν του.

Δὲν πρέπει νὰ βασίζηται τις ἐπὶ ἀνθρώπου, μηδεμίαν δυναμένου νὰ παράσχῃ ὑποστήριξιν.

638 Σκότονε λωλούς, πλέρονε ζερεμέδες (1).

Ἐπὶ τῶν πραττόντων ἀνοησίας καὶ ἀταξίας, ἕνεκα τῶν ὁποίων οἱ οἰκεῖοι καὶ φίλοι αὐτῶν ἐμπίπτουσιν εἰς διχονοίας, ἔριδας, φυλακάς, ἀποζημιώσεις, πληρωμὰς χρημάτων κτλ.

639 Σὰν ψωριάσ' ὁ γείτονάς σου,
ψωροβότανον κοντά σου.

Ὅταν ὁ μεθ' οὗ συναναστρέφεταί τις διαφθαρῇ, ὀφείλει νὰ παύσῃ τὰς σχέσεις, ἵνα μὴ καὶ οὗτος διαφθαρῇ.

640 Σὰν τὴν ἀνελύτριαν (2) κάμνει.

Ὁμοία τῇ ἀνωτέρω.

641 'Σ τοῦ κουφοῦ τὴν πόρτα
ὅσον θέλεις βρόντα.

Ἐπὶ τῶν κωφευόντων εἰς τὰς αἰτήσεις, παρακλήσεις, παράπονα τῶν ἄλλων.

642 Σὰ σοῦ τρέχῃ, τί τρέχεις;
καὶ σὰ δὲν σοῦ τρέχῃ, τί τρέχεις;

Ὁμοία τῇ τῆς Γραφῆς· « Τίς μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; »

(1) ζερεμέδες = πρόστιμα, ἀποζημιώσεις. Ἡ λέξις τουρκική.

(2) ἀνελύτρια. Δηλοῖ τὴν ἀναλύουσαν τὰ κουκούλια, ἥτις ἀδιακόπως κινεῖ τὰς χεῖρας πρὸς ἐξαγωγὴν τῆς μετάξης.

643 'Σ τὸν ἥλιο σκόνη δὲν κολλᾷ μήτε 'ς τὰ μάρμαρα πηλά.

Μομφαὶ κατὰ ἀθῴου καὶ τιμίου δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν.

644 'Σ τοῦ Μάρτη τοῦ πασσουλοκάφτη τῆς δεκοχτὼ
πέρδικα 'ψόφησε 'ς τ' αὐγό,
μ' ἀκόμη κ' εἰς τῆς τριάντα,
μὰ δὲν ἠξέρω γιά 'ντα.

Δηλοῖ τὸ εὐμετάβλητον τοῦ ἄνω μηνός, καθ' ὃν ἡμέραι τινὲς ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς θερμοτάτας τοῦ θέρους, τινὲς δὲ πρὸς τὰς ψυχροτάτας τοῦ χειμῶνος· καὶ διὰ μὲν τὰς πρώτας τοῦ μηνὸς ἡμέρας δὲν ἐκπλήσσεται, διὰ τὰς τελευταίας ὅμως μετ' ἐκπλήξεως ἀναφωνεῖ «κ' εἰς τῆς τριάντα, μὰ δὲν ἠξέρω γιά 'ντα».

645 Σ' αὐτὸν τὸν ἥλιον ν' ἁπλόνῃς τὰ ροῦχά σου.

Ὁμοία τῇ «Ὄνειρο βλέπεις 'που δὲν θὰ σοῦ διαλύσῃ».

646 Σὰ σὲ κόβγῃ τὸ παποῦτσι, ὅσο θέλ' ἂς εἶν' καινούργιο.

Ἐπὶ τῶν κατεχομένων ὑπὸ λύπης, οἵτινες ἀπέναντι τῆς ἑαυτῶν λύπης εἰς οὐδὲν λογίζονται τὴν τῶν ἄλλων.

647 'Σ ἕνα ξένον ἀχερῶνα
δυὸ γαδάροι ἐμαλώνα'.

Ἐπὶ τῶν ἐριζόντων διὰ ξένα πράγματα καὶ συμφέροντα.

648 'Σ τὸν ὕπνο σου τό 'βλεπες;

Δηλοῖ τὸν ἐγειρόμενον ἐκ τῆς κλίνης καὶ πρὶν ἢ νιφθῇ, προσευχηθῇ κτλ. προτείνοντα αἴτησιν, ἢ ἐπιμόνως αἰτοῦντά τι.

649 Σὰν ἀρέσῃ τοῦ Κορέση(1),
ὁλουνοῦ τοῦ κόσμ' ἀρέσει.
Δηλοῖ τὸν ἀρεσκόμενον εἴς τι, ὅστις ζητεῖ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἀρέσκειαν αὐτοῦ ἐπὶ παντὸς ἀνθρώπου.

T

650 Τὸ πολὺ «Κύρι' ἐλέησον» κι' ὁ παπᾶς τὸ βαρυέται.
Πάντες βαρύνονται τὴν ἀδιάκοπον πολυλογίαν.

651 Τὸ πολὺ λεμόνι ξεινίζει τὸ φαγί.
Ὅμοια τῇ ἀνωτέρω.

652 Τὸ Μᾶν 'ποῦ δὲν ἔχει Σάββατον.
Ἐπὶ τῶν μὴ ἐκπληρούντων τὰς ὑποσχέσεις αὐτῶν.

653 Τὸ Σαραντάμερον ἡ γῆ τότε νερὸ χορταίνει.
Πολυομβρία λογίζεται ὅταν κατὰ τὸ Τεσσαρακονθήμερον γείνωσι πολλαὶ βροχαί.

654 Τὸν κατήφορον ἐπῆρεν.
Ἐπὶ τῶν δυστυχησάντων καὶ ἀδυνατούντων νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν κατάστασιν.

655 Τὸν ἔπιασεν τάντανος.
Ἐπὶ τῶν ἐκπληττομένων ὅταν ἀκούσωσί τι ἀποβλέπον εἰς αὐτούς.

(1) Κατὰ τὸ 1826 ὑπῆρξεν ἐν Χίῳ ὁ Γεώργιος Κορέσιος ἰατρός, ἔχων τόσην ἐπιρροήν, ὥστε πᾶσα αὐτοῦ γνώμη ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς κατοίκους· ἔκτοτε ἔμεινεν ἡ παροιμία αὕτη.

656 Τοῦ τάζει κουβούκλια μὲ τὰ κλήματα, λαγοὺς μὲ πετραχήλια.
Ἐπὶ τῶν μυρία ὑπισχνουμένων μέχρις οὗ ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ αὐτῶν καὶ μὴ ἐκτελούντων τὰ ὑπεσχημένα.

657 Τὸ μυριστικὸ κυδῶνι
'κεῖνα 'πό 'χει 'κεῖνα δόνει.
Ὁμοία τῇ « Ἐκ στόματος κόρακος ἐξελεύσεται κρά ».

658 Τὰ δαιμόνια τοῦ κόσμου εἶνε πρασαῖς πρασαῖς.
Αἱ φυσικαὶ τῶν ἀνθρώπων ἰδιότητες εἶνε διαφόρων εἰδῶν.

659 Τὸ αἷμα νερὸ δὲ γίνεται·
κι' ἃ' γενῇ, δὲν πίνεται.
Μεταξὺ συγγενῶν ἡ ἔρις ταχέως ἐκλείπει.

660 Τά 'δαν ἐμὸν τὰ 'μάτια μου.
Ἐπὶ τῶν παθόντων πολλὰ δυστυχήματα.

661 Τά 'δα 'γὼ 'ς τὸ μέγα δρῦ
ἄ[ν]θρωπος νὰ μὴν τὰ 'δῇ.
Ἐπὶ τῶν παθόντων τραγικὰ δυστυχήματα.

662 Τὸ 'γουδὶ καὶ τὸ 'γδοχέρι
καὶ τὸ κόπανο 'ς τὸ χέρι.
Ἐπὶ τῶν πεισμόνων.

663 Τὰ 'νύχια μού 'θελα νὰ μυριστῶ ;
Ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ γινώσκῃ οὐδὲ νὰ προβλέπῃ τί ἔγεινεν ἢ τί μέλλει νὰ γείνῃ.

664 Τὸ γάδαρο 'ς τὸ γάμον τί τὸν θέλουν;
— Ἢ νερὸν νὰ κουβαλῇ ἢ ξύλα.
Ἐπὶ τῶν δυστυχούντων, οὓς πᾶς τις ἐπιφορτίζει ἐργασίαν τινά.

665 Τὰ ὡς δὲν θέλεις γίνονται, θέλε τα καὶ ὡς γίνονται.
Πᾶς τις ὀφείλει νὰ συμμορφῶται πρὸς τὰς περιστάσεις.

666 Τὸν μαθημένον ἄνθρωπον γούλαρην (1) μὴν τὸν λέγεις.
Ὁ παιδιόθεν συνηθίσας νὰ τρώγῃ καλῶς ἕνεκεν τῆς εὐπορίας τῶν γονέων αὐτοῦ ἂν ἐννοῇ καὶ ἐν τῇ πτωχείᾳ του νὰ διάγῃ ὡς καὶ πρῶτον, δὲν ἔπεται ὅτι εἶνε λαίμαργος.

667 Τὸν Ἀπρίλη καὶ τὸ Μᾶ ἔσπαιρν', ἀκαμάτ' ἐργάτη.
Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας καὶ ὁ ὀκνηρότατος ἐργάτης ἐργάζεται, ἕνεκα τῆς δροσερότητος τῶν ἡμερῶν.

668 Τὸ τσικοῦρι εἶν' πετοῦρι καὶ τ' ἀλέτρι ἄμε κι' ἔλα·
'ς τὸ τσατάλι (2) 'μπαίν' ὁ κόπος, κάτσε, μάγγανο,
στίβαζε νὰ 'δῇς ποῦ εἶν' ὁ κόμπος.
Δηλοῖ τὴν σύζυγον, τὴν βαρυνομένην τὴν ἐργασίαν, ἥτις, παραλληλίζουσα τὴν τοῦ συζύγου ἐργασίαν πρὸς τὴν ἑαυτῆς, εὑρίσκει βαρυτέραν τὴν τῆς γυναικός.

669 Τὸ 'λάδι 'ψήνει τὴν φακὴν καὶ τ' ἅλας τὰ 'ροβίθια
καὶ τὰ κουκκιὰ τὸ κρυὸ νερό, αὐτ' εἶνε ἡ ἀλήθεια
Δηλοῖ τὰς φυσικὰς ἰδιότητας τῶν ὀσπρίων τούτων.

(1) γούλαρην = λαίμαργον.
(2) τσατάλι = δίκελλαν. Ἡ λέξις τουρκική.

670 Τοῦ Μάρτη τὸ μισοτάχυνο εἶνε ψόφος τοῦ γαδάρου.
Κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας τοῦ Μαρτίου πρέπει νὰ προφυλάττηταί τις, διότι προξενοῦνται ἀσθένειαι.

671 Τοῦ 'νοικοκυροῦ τὸ 'μάτι
εἶν' κοπριὰ μέσ' 'ς τὸ χωράφι.
Μόνη ἡ ἐπίβλεψις τοῦ κυρίου ἐπὶ τῶν ἐργατῶν ἀρκεῖ ὅπως προξενήσῃ αὐτῷ ὠφελείας.

672 Τί θέλει ἡ ἀλεποῦ 'ς τὰ παζάρια;
Ἡ φρόνησις ἀπαιτεῖ νὰ μὴ ἀναμιγνύηταί τις εἰς ὑποθέσεις ξένας.

673 Τίς σοῦ 'βγαλε τὸ 'μάτι;
— Ὁ ἀδελφός μου.
— Γι' αὐτὸ σοῦ τό 'βγαλε βαθειά.
Πολλάκις οἱ συγγενεῖς προξενοῦσι μέγιστα δυστυχήματα εἰς τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν.

674 Τὸ ἐμπόδιον τοῦ ἀ[ν]θρώπου εἶνε τὸ κατώφλιον τοῦ σπιτιοῦ.
Ὁ μὴ τολμηρὸς εὐκόλως δὲν ἀναδέχεταί τι πρὸς ἐνέργειαν.

675 Τὴν ὄχεντρα σὰν τὴν βάλῃς μέσ' 'ς τὰ πετεινόπουλα
ἢ θὰ τὰ φᾷ' ἢ θὰ τὰ πνίξῃ.
Ὅταν ἀναμιχθῶσιν εἰς τὰ τῆς πολιτείας ἀσυνείδητοί τινες, διαφθείρουσι καὶ καταστρέφουσιν αὐτήν.

676 Τὰ τσουνιάρικα μουλάρια παρὰ χωριοῦ πουλιῶνται.
Ἐπὶ τῶν φύσει διεστραμμένων, οἵτινες, μὴ κατορθοῦντες τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ὑπ' αὐτῶν σκοπουμένων ἐν τῷ τόπῳ τῆς γεννήσεώς των, καταφεύγουσιν εἰς ξένα μέρη καὶ ἐπιδιώκουσιν ὅ,τι ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν δὲν κατώρθωσαν.

677 Τοῦ κατηφόρου φύτευγε καὶ τ' ἀνηφόρου σκάβγε.
Ὑποδεικνύει εἰς τὸν γεωργὸν τὸν ἁρμόδιον καὶ σύμφορον τρόπον τοῦ σκάπτειν.

678 Τσιμπήματα, φιλήματα
τοῦ ποταμοῦ ξεπλύμματα.
Δηλοῖ πράξεις, αἵτινες προξενοῦσιν ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς ζημίας.

679 Τὰ λόγια τῶν πολλῶν πολλῶν
κάμνουν τὸν ἄνθρωπον λωλόν.
Ὁ πολλὰς γνώμας λαμβάνων περιπίπτει εἰς παραλογισμούς.

680 Τὸ 'ξεῖδι 'ς τὸν τόπον του κάμνει δουλειά.
Ὁ ὀργιζόμενος ἑαυτὸν βλάπτει.

681 Τὸ φαγὶ κτῆμα δὲ γίνεται.
Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ εἶνε λιτός, διότι διὰ τῆς πολυφαγίας οὐδεὶς ἀποκτᾷ περιουσίαν.

682 Τὸ πολὺ περίσσιο
χαλᾷ τὸ ἴσιο.
Ὁ θέλων νὰ κερδίσῃ τι πέρα τοῦ δέοντος καταστρέφει καὶ τὸ ὑπάρχον.

683 Τὰ μὴ σὲ μέλει μὴ 'ρωτᾷς, ἂν θέλῃς πάντα νά 'σαι.
Ἵνα ἔχῃ τις τὴν φιλίαν ἁπάντων, ὀφείλει νὰ μὴ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν ἄλλων.

684 Τί ἔχεις, Γιάννη; τά 'χα πάντα.
Ἐπὶ τῶν ἐμμενόντων μετὰ πείσματος ἐν τῇ ἀσωτίᾳ, τῇ διαφθορᾷ καὶ τῇ πενίᾳ.

685 Τὰ μικρὰ δὲν ἤθελες, τὰ μεγάλα 'γύρευγες· τράβα, γέρο διάβολε.
Ἐπὶ τῶν ἐνεργούντων ὑπὲρ τὰς δυνάμεις αὐτῶν καὶ ἐπομένως καταστρεφομένων.

686 Τὸ δυὸ χέρια νίβγουν τό 'να καὶ τὰ δυὸ τὸ πρόσωπον.
Ἡ ἀμοιβαία καὶ εἰλικρινὴς φιλία καὶ συνεργασία ἔχει δι' ἀμφότερα τὰ μέρη εὐχάριστα ἀποτελέσματα.

687 Τῆς κατσίκας ὁ κῶλος βερβελιαῖς ξερνᾷ.
Ὁμοία τῇ « Ἐκ στόματος κόρακος ἐξελεύσεται κρά ».

688 Τὰ λόγια εἶνε θηλυκά.
Ὁ ὑβρίζων ἢ συκοφαντῶν ἄλλον θέλει ἀκούσει εἰς ἀπάντησιν τὰ αὐτὰ καὶ πλείω.

689 Τὸ πεῖσμα κάμνει πρῖσμα.
Ἐπὶ τῶν φύσει ἰσχυρογνωμόνων, οἵτινες προξενοῦσι ζημίας καὶ δυσαρεσκείας εἰς ἑαυτούς.

690 Τὰ πολλὰ λόγια εἶνε πτώχεια.
Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ὁμιλῇ ὀλίγα, ἀλλὰ σπουδαῖα.

691 Τὸ πρόβατον 'ποῦ 'βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὴν μάντρα ἢ ὁ λύκος θὰ τὸ φᾶ' ἢ ὁ τσάκαλος.
Ὁ μὴ διάγων τιμίως ζημιοῦται ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς.

692 Τέχνη μάθε κι' ἄφες με· κι' ὅνταν μὲ χρειαστῇς, πιάσε με.
Μόνη ἡ τέχνη ἐξασφαλίζει τὴν καθημερινὴν συντήρησιν τῶν ἀνθρώπων.

693 Τόσον κοντεύει τ' ἄλογον μακραίνει τὴν ὀργιά του.
Ἐπὶ τῶν πτωχευόντων ἀνοήτων, οἵτινες, ἀντὶ νὰ κάμνωσιν οἰκονομίας, ὅπως ἐπανορθώσωσι τὰς προξενηθείσας αὐτοῖς ζημίας, τοὐναντίον διπλασιάζουσι τὰ ἔξοδα αὐτῶν.

694 Τοῦ γαδάρου δὲν τοῦ πρέπει σαμάρι.
Εἰς τὸν κακεντρεχῆ καὶ ἀγροῖκον δὲν πρέπει νὰ δίδῃ τις θάρρος καὶ ὑπόληψιν.

695 Τὸ πάθημά 'νε μάθημα.
Ἕκαστον πάθημα καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον προσεκτικὸν εἰς τὸ μέλλον.

696 Τὰ ξεκουκουλώματα (1) νὰ 'δοῦμε.
Ὁμοία τῇ « Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε ».

697 Τὸν σκύλον 'ποῦ γαυγίζει μὴ τὸν φοβᾶσαι.
Τὸν δημοσίᾳ ὁμιλοῦντα ἢ ἐνεργοῦντα ἐχθρὸν δὲν πρέπει νὰ φοβῆταί τις, ἀλλὰ τὸν κεκρυμμένον.

(1) ξεκουκουλώματα = τὸ τέλος τῆς συγκομιδῆς τῶν κουκουλίων.

698 Τριάντα μιὰ τραβᾷ.
Ἐπὶ τῶν φρενοβλαβῶν.

699 Τὸν μῆνα 'ποῦ δὲν ἔχει ῥῶ,
βάζε κρασὶ εἰς τὸ νερό.
Τὸ καλοκαίριον οὔτε μόνον οἶνον νὰ πίνῃ τις οὔτε καὶ μόνον ὕδωρ.

700 Τὸ κρῖμα ἂς 'πά' 'ς τὸ κλῆμα.
Ἐπὶ τῶν ἀδιαφορούντων περὶ ἁμαρτήματος.

701 Τὸ δῶρόν σου, Νικηταρᾶ,
εἶνε ἄλογο χωρὶς οὐρά.
Ἡ πρόσκαιρος συνδρομὴ οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει.

702 Τὰ 'μάτια ἤχασε καὶ τὰ 'φρύδια θὰ γυρεύγῃ;
Ἐπὶ τῶν παθόντων μεγάλα δυστυχήματα καὶ ἀδιαφορούντων διὰ τὰ μικρά.

703 Τὸν ἔβγαλε σὰν τὴ τρίχα ἀπὸ τὴ ζύμη.
Ἐπὶ τῶν ἀποπεμπομένων ἀπό τινος ἐργασίας.

704 Τὸ μικρό μας ὀρνιθάκι
βγαίνει σὰν τὸ πουλαδάκι.
Ἐπὶ τῶν κομψευομένων γερόντων.

705 Τρέχα 'ς τὴν κλίνη σου 'νωρίς, φεύγα την πρὶν [χαράξῃ,
ἃ' θέλῃς χρήματα καὶ νοῦ κι' ὑγειὰ νὰ ἀπολάψῃς.
Εὐνόητος ἡ παραίνεσις.

706 Τράβα με κ' ἐγὼ νὰ κλαίγω
καὶ ἂς λέγω ὅσο θέλω.
Ἐπὶ τῶν προσποιουμένων ὅτι δὲν θέλουσί τι, ὅπερ σφόδρα ἐπιθυμοῦσιν.

707 Τώρα 'ς τὰ γεράματα
μάθε, γέρο, γράμματα.
Ἐπὶ τῶν ὀψιμαθῶν.

708 Τοῦ κάκου πολεμᾷς.
Ἐπὶ τῶν προσπαθούντων ματαίως νὰ προσκτήσωνταί τι.

709 Τοῦ τοίχου τὰ λέγει.
Ἐπὶ τῶν κωφευόντων εἰς συμβουλὴν ἢ αἴτησιν τρίτου.

710 Τῆς κάτας μας τὸ λέγομεν κι' ἡ κάτα τῆς ὀργιᾶς της.
Ἐπὶ τῶν ὀκνηρῶν, οἵτινες, βαρυνόμενοι νὰ ἐκτελέσωσι τὰ διαταχθέντα αὐτοῖς, διατάττουσιν ἄλλους.

711 Τὸ καλὸ τὸ παλληκάρι 'ξέρει κ' ἄλλο μονοπάτι.
Ἐπὶ τῶν ἱκανῶν ἀνθρώπων.

712 Τὰ φέρν' ἡ ὥρα δὲν τὰ φέρν' ὁ χρόνος·
καὶ τί θὰ γίνῃ ὁ Θεὸς τὸ 'ξέρει μόνος.
Πολλάκις ὠφελεῖταί τις ἐκ τυχαίου καὶ ἀπροσδοκήτου περιστατικοῦ.

713 Τοῦ ἄλλου τὴν βοήθεια ὅποιος πάντα γυρεύγει
'ς τὸν ἑαυτόν του ἠμπορεῖ πολλαῖς φοραῖς νὰ εὕρῃ.
Δὲν πρέπει νὰ ἀναθέτῃ τις τὰ πάντα εἰς τοὺς ἄλλους.

714 Τ' ἀκριβὸ πρᾶμμα εἶνε τὸ 'φτηνό.
Εὐνόητος ἡ παροιμία.

715 Τ' αὐτιὰ φράζουν τὴν γλῶσσαν.
Ἐπὶ τῶν συστελλομένων καὶ μὴ τολμώντων νὰ προσβάλλωσί τινα διὰ λόγου.

716 Τ' ἀγῶγι 'ξυπνᾷ τὸν ἀγωγιάτη.
Τὸ συμφέρον κρατεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐνήμερον.

717 Τοῦ γουρουνιοῦ καὶ τὴν μύτη νὰ τοῦ κόψῃς πάντα θὰ σκαλίζῃ.
Ὁ φύσει ἀγροῖκος, διεφθαρμένος καὶ βάρβαρος μένει ἀδιόρθωτος.

718 Τὰ χρήματα καὶ τὸ φιλὶ
θέλουν μούρη χοιρινή.
Πρὸς ἀπόκτησιν τούτων δέον νὰ μὴ αἰδῆταί τις.

719 Τὰ ἴδια, Γιαννάκη μου, τὰ ἴδια Διαμαντῆ μου.
Ὁμοία τῇ « Τί ἔχεις, Γιάννη ; — Τά 'χα πάντα ».

720 Τὸν ξένον μέσ' 'ς τὸ σπίτι σου γιὰ μαρτυριὰ τὸν ἔχεις.
Ἐπὶ τῆς ἀγνωμοσύνης τῶν ὑπηρετῶν, οἵτινες πολλάκις προδίδουσι τὰ ὑπὸ τῶν κυρίων αὐτῶν πραττόμενα.

721 Τοῦ Σαββάτου τ' ὄνειρον ἡ Κυριακὴ διαλύζει.
Πᾶσα εἴδησις ἢ ὑπόθεσις ταχέως γίνεται πασίγνωστος.

722 Τὰ πολλὰ χέργια βλάφτουν τὰ κουκκιά.
Ὁμοία τῇ « Ὅπου πολλοὶ πετεινοὶ » κτλ.

723 Τὸ Μᾶ φυτεύγουν συκαμνιαῖς, τὸν Αὔγουστο ἀμπέλια.
Ἐπὶ τῶν πραττόντων τι ἀκαίρως.

724 Τοῦτος θέ' τὸ ψωμὶ 'γερὸ καὶ τὸ σκύλο χορτᾶτο.
Ἐπὶ τῶν φιλαργύρων καὶ ἰδιοτελῶν.

725 Τὸ ἴδιο τό 'χει ἡ Ἀργεντοῦ κι' ἂν βροντοῦν κι' ἀ' δὲ βροντοῦν.
Ὁμοία τῇ « Σ τοῦ κουφοῦ τὴν πόρτα ὅσο θέλεις βρόντα ».

726 Τῶν φρονίμων τὰ παιδιὰ πρὶν πεινάσουν μαγειρεύγουν.
Οἱ φρόνιμοι, τὰ πάντα προβλέποντες, ἐξασφαλίζουσι τὸ μέλλον αὐτῶν.

727 Τὰ μυαλά σου καὶ μιὰ λύρα, καὶ τοῦ μπογιατζῆ ὁ κόπανος.
Ἐπὶ τῶν παραλογιζομένων.

728 Τὰ βόλια κάμνουν τῆς δουλειαῖς.
Ὁμοία τῇ τοῦ Δημοσθένους· « Δεῖ δὴ χρημάτων καὶ ἄνευ τούτων οὐδέν ἐστι γενέσθαι τῶν δεόντων ».

729 Τὰ γρόσια τὸ Χριστὸν ἐπαραδῶσαν.
Διὰ τῶν χρημάτων τὰ πάντα κατορθοῦνται.

730 Τοῦ Γενάρη τὸ φεγγάρι πάρα ὥρα 'μέρα 'μοιάζει.
Δηλοῖ τὴν μεγάλην ἔντασιν τοῦ φωτὸς τῆς σελήνης κατὰ τὸν Ἰανουάριον.

731 Τώρα ἔβγαλε σὺ ἀπὸ τῆς συκηαῖς τὰ βούδια.
Ἐπὶ τῶν περιπλεκόντων τὰς ὑποθέσεις τινὸς καὶ ἐνσπειρόντων πάθη καὶ μίση.

732 Τὸν ἀποσπερινὸ θυμὸν τὸ ταχὺ φύλαγέ τον.
Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν εἶνε ὠργισμένος, πρέπει νὰ μὴ προβαίνῃ εἰς πρᾶξίν τινα κατὰ τοῦ ἄλλου.

733 Τὰ θρέφ' ὁ Δῆμος λιμὸ δὲ φοβοῦνται.
Οἱ κατέχοντες δημοσίαν τινὰ θέσιν δὲν δυστυχοῦσι, διότι διατρέφονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

734 Τριὰ σκαφίδια βαβυλούσικα.
Ἐπὶ τῶν ἀνοήτων. — Πόθεν ἐπλάσθη ἡ παροιμία αὕτη εἶνε ἄγνωστος.

735 Τοῦ λωλοῦ τὰ ὄρη 'παίνα, μὰ σὺ τοὺς κάμπους κράτει.
Ἕκαστος δύναται νὰ συμβουλεύῃ τινά, ἔστω καὶ ἀνοήτως, ἀλλ' ὅταν πρόκηται περὶ ἑαυτοῦ, δέον νὰ προβαίνῃ μετὰ μεγίστης περισκέψεως.

736 Τὸ θυμιατὸ ξεδιαλύζει.
Ὁ θάνατος δεικνύει τὸν βίον καὶ τὴν περιουσίαν ἑκάστου.

737 Τὸ ὀρνίθι 'ποῦ σηκόνεται πωρνὸ 'βρίσκει φαγὶ καὶ τρώ'.
Ὁ μεταβαίνων εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἐνωρὶς οὐδέποτε δυστυχεῖ.

738 Τὸ κρομμύδι τὸ ταχὺ
κάμνει τ' ἄντερο παχύ,
καὶ τὸ σκόρδο τὴν ἡμέρα
δίνει τῆς καρδιᾶς ἀγέρα.
Δηλοῖ τὰς φυσικὰς ἰδιότητας τῶν ἀναφερομένων φυτῶν.

739 Τὸ πολὺ ταμάχι(1)
βλάφτει τὸ στομάχι.
Ἐπὶ τῶν φιλαργύρων καὶ ἀκορέστων.

740 Τὰ χρήματα καὶ τὸ φαγὶ
θέλουν μούρη χοιρινή.
Δύο τινὰ δέον νὰ ἔχῃ ὁ ἄνθρωπος ἵνα κερδήσῃ τι· α') ἐνεργητικότητα· καὶ β') νὰ κάμνῃ ἄνευ ἐντροπῆς πᾶσαν ἐργασίαν.

741 Τὸ νερὸν σὰν στενοχωρευτῆ, τὸν ἀνήφορον πιάνει.
Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐξάπτηται, πράττει πᾶν τὸ ἀποτρόπαιον.

742 Τοῦ φρονίμου χάραζε καὶ τοῦ λωλοῦ ἀπόσωνε.
Μετὰ φρονίμου εὐκόλως συνεννοεῖταί τις, ἐν ᾧ μετ' ἀνοήτου ὀφείλει νὰ ἔχῃ ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονὴν ἕως ὅτου συνεννοηθῇ.

743 Τὸ χειρότερο χωριὸ ὁ καλλίτερος νοικοκύρης.
Ὅσον καὶ ἂν εἶνε χωρίον τι μικρὸν ἢ διεφθαρμένον, ἔχει καὶ κατοίκους ἰσχυροτέρους παντὸς πλουσίου.

744 Τοῦ βουδιοῦ χτυπᾷς 'ς τὸ κέρατον, μὰ ὁ πόνος 'πά' 'ς τὸ νοῦ.
Ἡ ἀπολεσθεῖσα ὑπόληψις προσώπου τινὸς ἀνανακλᾷ καὶ ζημιοῖ ὅλην τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ.

(1) ταμάχι = φειδωλία. Ἡ λέξις τουρκική.

745 Τὴν γρηὰν ἐρωτῆσαν· « Πότε ἤβγες φαντίνα » ;
— Σὰν νῦρα τὸν καιρόν.
Ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ νὰ ἀναδειχθῇ ἠθικῶς, ἵνα ἐπιδειχθῇ εἰς τὴν κοινωνίαν.

746 Τὸν μῶρον κι' ἂν τὸν πλύνῃς πάντα μῶρος εἶνε.
Τὸ ἐκ φύσεως ἐλάττωμα δὲν μεταβάλλεται.

747 Τῆς νύχτας τὰ καμώματα τὰ βλέπ' ἡ 'μέρα καὶ γελᾷ.
Πᾶσα ἐργασία, γινομένη κατὰ τὴν νύκτα, δὲν ἔχει τὴν τελειότητα τῆς γινομένης τὴν ἡμέραν.

748 Τά 'χεν ἡ Μαριὰ 'ς τὸ νοῦ της ἔβλεπεν εἰς τ' ὄνειρό της.
Ἐπὶ τῶν φαντασιοκοπούντων.

749 Τὸ χωριὸ δὲ σὲ θέλει. — Μὰ 'γὼ παπᾶς θὰ γείνω.
Ἐπὶ τῶν προσπαθούντων διὰ βίας νὰ καταλάβωσι θέσιν τινά.

750 Τὸν Ἀπρίλη καὶ τὸν Μᾶ
κατὰ τόπους τὰ νερά.
Κατὰ τοὺς μῆνας τούτους αἱ βροχαὶ δὲν εἶνε γενικαί.

751 Τί εἶν' ὁ κάβουρας καὶ τί 'νε τὸ ζουμί του ;
Ἐπὶ τῶν πενήτων, παρ' ὧν ζητεῖ τις συνδρομήν, ἐν ᾧ αὐτοὶ στεροῦνται πολλάκις καὶ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου, πρὸς δὲ δηλοῖ καὶ τοὺς ἀναλαμβάνοντας ὑποχρέωσιν ὑπὲρ τὰς δυνάμεις αὐτῶν.

752 Τὰ ὑστερινὰ τιμοῦν τὰ πρῶτα.
Πᾶσα κακὴ πρᾶξις ἐκμηδενίζεται, ὅταν αἱ τελευταῖαι πράξεις τινὸς εἶνε ἐνάρετοι.

753 Τὰ μυαλά σου καὶ δυὸ λύραις καὶ τοῦ μπογιατζῆ ὁ κούπανος.

Ἐπὶ τῶν ἀνοήτων καὶ ἀδίκους ἀπαιτήσεις ἐχόντων.

754 Τὸ χειμῶνα καλόπλυνέ με καὶ τὸ καλοκαῖρι καλοστέγνονέ με.

Ὅπως λευκαίνωνται τὰ ἀσπρόρρουχα, τὸν μὲν χειμῶνα πρέπει νὰ καθαρίζωνται καλῶς, διότι ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἡλίου δυσκόλως στεγνόνουσι, τὸ δὲ καλοκαίριον ἡ πλύσις καὶ ἐὰν δὲν γείνῃ καλῶς, δὲν βλάπτει.

755 Τὰ λωλὰ κεφάλια κι' οἱ σκύλοι τὰ τρῶνε.

Τοὺς ἀνοήτους πάντες ἀπατῶσιν.

756 Τὰ ψαλτικὰ 'ς τὸ χέρι κι' ὁ νεκρὸς 'ς τ' ἀνάθεμα.

Ὁμοία τῇ « Ἐγὼ βαπτίζω καὶ μυρόνω » κτλ.

757 Τά 'χαν τὰ μαλλιὰ τά 'χασαν κι' οἱ κουτροῦλοι τὰ 'παλαῖψαν.

Διὰ τὸ εὐμετάβολον τῆς τύχης.

758 Τοῦ κυρίου μου ἡ πουγγάρα
'σιάζει μόνα τὴν κοξάρα (1).

Δηλοῖ τὸν πλούσιον, τοῦ ὁποίου αἱ φωναὶ καὶ αἱ ἀσχημίαι καὶ αἱ αἰσχραὶ πράξεις παραβλέπονται χάριν τοῦ χρήματος.

759 Τὸν κολυμπητὴν μὴ τὸ χαίρεσαι σὰν πηγαίνῃ μέσα, μόνο σὰν 'βγαίνῃ ἔξω.

Ὁμοία τῇ « Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε ».

(1) κοξάρα = κόξα, ράχιν. Ἀλλὰ κυρίως τὰ ἐλαττώματα, ἅτινα παραβλέπονται ἕνεκεν τοῦ χρήματος.

760 Τῶν ἀκριβῶν τὰ χρήματα σὲ χαροκόπων (1) χέργια.
Τῶν φιλαργύρων τὸ χρῆμα ἐν τέλει θέλει περιέλθει εἰς χεῖρας ἀσώτων.

761 Τοῦ 'δωκα νὰ γλύψῃ τὸ δάχτυλό μου κ' ἔφαγε τὸ χέρι μου.
Ἐπὶ τῶν ἀγνωμόνων.

762 Τὸ φόρεμά του ὁ πτωχὸς πολλαῖς φοραῖς τὸ χαίρεται.
Δηλοῖ τὸν μὴ δυνάμενον ἕνεκα πενίας νὰ φορῇ νέα φορέματα, ἀλλὰ συνεχῶς ἐμβαλλόνοντα τὸ μόνον φόρεμά του.

763 Τοῦ Αὐγούστου τὸ νερὸ εἶνε σκουρδοῦλα 'ς τὴν ἐληάν.
Αἱ κατ' Αὔγουστον γινόμεναι βροχαὶ εἶνε λίαν ἐπιβλαβεῖς εἰς τὸν ἐλαιόκαρπον.

764 Τὸ 'φεῖδι 'πό 'χει δυὸ κεφάλια ποτὲ δουλειὰ δὲν κάμνει.
Ὁμοία τῇ « Ὅπου κυνηγεῖ δύο λαγοὺς » κτλ.

765 Τὸ ψέμμα ὅλο ψέμμα δὲν εἶνε.
Ἐν τῇ φήμῃ ὑπάρχει καί τις ἀλήθεια.

766 Τὸ καλοκαῖρι ὅπου ὁ ἥλιος ἐκεῖ κι' ἀγέρας.
Ἐπὶ τῶν φύσει εὐαγώγων, οἵτινες οὐδενὸς γνώμην ἀντικρούουσιν.

(1) χαροκόπων = τῶν νεμομένων τὰ χρήματα τοῦ φιλαργύρου, τῶν ἀσωτευόντων δι' αὐτῶν.

767 Τὰ μαῦρα νέφη τοῦ Βορηᾶ, τὰ κόκκινα τοῦ Νότου, τὰ κόκκινα κατακόκκινα τοῦ κὺρ Βορηᾶ τοῦ γέρου.
Δηλοῖ τὰς φυσικὰς ἰδιότητας τοῦ Νότου καὶ τοῦ Βορρᾶ.

768 Τοῦ χωριάτη τὸ σχοινὶ μαναπλὸ δὲ φτάνει καὶ διπλὸ ζητεῖ νὰ σώσῃ.
Ἐπὶ τῶν ἀπόρων, οἵτινες δυσκόλως ἐξοικονομοῦσι τὰ κατ' αὐτούς.

769 Τὰ παιδιὰ ὅσον φάγουν χανάλι των, μὰ ὅσα φορέσουν χαράμι των.
Ἐπὶ τῶν ἐνδυόντων πολυτελῶς παιδία μικρᾶς ἡλικίας.

770 Τὰ κακὰ κοιτούμενα κι' οἱ σκύλοι τρῶν' τα.
Ἐπὶ τῶν ἀδιαφορούντων διὰ τὰ ἴδια αὐτῶν συμφέροντα.

771 Τώρα θὰ διαλύσῃ ἡ ἥρα ἀφ' τὸ σιατάρι.
Πᾶσα ὑπόθεσις, εἰσαγομένη εἰς δίκην, θέλει καταδείξει ποῦ ἔγκειται τὸ δίκαιον.

772 Τόσον καλοπίνει ἡ νύφη, τόσο καλοχαιρετᾷ.
Προθυμότερον ἐργάζεταί τις ὅταν ἀμείβηται καλλίτερον.

773 Τὸ ψάρ' ἀφ' τὸ κεφάλι βρωμίζει.
Πᾶσα ζημία ἢ καταστροφὴ προέρχεται ἀπὸ τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα.

774 Τὸ ξυπνὸν πουλὶ ἀφ' τὴν μύτη πιάνεται.
Ὁ εὐφυὴς εὐκόλως ἀπατᾶται.

775 Τῆς ἁγιας Μαρίνας σῦκα καὶ τ' ἁγιου Παντελέμονα κουτρουλοκάλαθο.
Δηλοῖ τὴν κυρίως ἐποχὴν τῶν χλωρῶν σύκων, ἤτοι τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου.

Φ

776 Φτώχεια, ἀζυμωσιὰ κι' ἄδεια κοιλιά.
Ἐπὶ τῶν ἐνδεῶν.

777 Φτωχοῦ παιδὶ κι' ἂν 'ρχόντηνε, πάλιν θὲ νὰ φτωχάνῃ.
Ἐπὶ τῶν ἀνοήτων, οἵτινες, πλουτήσαντες, δὲν σκέπτονται ὅτι καὶ πάλιν δύνανται νὰ καταντήσωσιν εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν κατάστασιν.

778 Φαγὶ χῶνε καὶ δουλειὰ μὴ κρύβῃς.
Πρὸ παντὸς πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τις τὸ ἔργον του.

779 Φροῦ-φροῦ καὶ τ' ἀμπέλια 'ξέφραγα.
Ἐπὶ τῶν ὑπισχνουμένων πολλά, ἀλλ' οὐδὲν πραττόντων.

780 Φασοῦλι φασοῦλι
γεμίζει τὸ σακκοῦλι.
Ὅμοια τῇ « Σταλαμματιὰ σταλαμματιὰ γεμίζει τὸ ποτῆρι».

X

781 Χόρευγε, μωρὴ Μαροῦ,
κι' ἔχε κι' ἔννοια τοῦ σπιτιοῦ.
Πρὸ παντὸς δέον τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐργασίαν ἕκαστος νὰ ἐπιδιώκῃ.

782 Χωριάτης ἅγιος κι' ἂν γεινῇ, χεσμένην δόξαν θά 'χῃ.
Ἐπὶ τῶν καταλαμβανόντων θέσιν τινὰ ἀναξίως.

783 Χώνει χώνει τὸν ποταμὸν γιὰ ν' ἀνοίξῃ τὴν στερνιάν.
Ἐπὶ τῶν κρυψινόων, οἵτινες τιμωροῦνται ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ.

784 Χρόνου μελέτημα, ὥρας κάμωμα.
Ἐπὶ τῶν ἀπροσδοκήτως ἐπιτυγχανόντων τινός, ὅπερ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ματαίως ἐπεδίωκον.

785 Χίλια λόγια ἕνα ἄσπρο
καὶ πάλιν κρῖμά 'ν' τ' ἄσπρο.
Ἐπὶ τῶν συμβουλευόντων τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ μὴ ἐκτελούντων τὰ συμβουλευόμενα.

786 Χέρι, μαχαῖρι καὶ τρεχάμενον νερὸν ἡσύχασι δὲν ἔχει.
Δῆλον ὅτι ἀμφότερα ταῦτα συνήθως ἐργάζονται.

787 Χωριάτης ἅγιος κι' ἂν γεινῇ νὰ μὴν τὸν προσκυνήσῃς,
κι' ἂν τὸν προσκυνήσῃς, χάριν μὴν τοῦ ζητήσῃς.
Ἐπὶ τῶν καταλαμβανόντων θέσιν τινὰ ἀναξίως.

Ψ

788 Ψωμὶ τρῶς, ψωμοθρούβαλο σοῦ πέφτει.
Ὅσον καὶ ἂν εἶνέ τις φρόνιμος, πάντοτε ὑποπίπτει εἰς λάθη.

789 Ψωμιὰ 'ς τὸ μοναστῆρι, ἀμὲ καλογέρους ὅσους θέλεις.
Ἐργάτας καὶ ὑπηρέτας εὑρίσκει τις ἀπείρους, ὅταν ἔχῃ χρήματα.

Ω

790 Ὥστε νά 'ρτῃ τ' ἀρχόντου τὸ κέφι, 'βγαίνει τοῦ φτωχοῦ ἡ ψυχή.
Μέχρις ὅτου ὁ πλούσιος ἐκτελέσῃ τὸ πρὸς τὸν πτωχὸν ὑποσχεθέν, οὗτος καὶ ἐξαντλεῖ ὅ,τι ἔχει.

791 Ὄχου μοῖρά μου κόσκινο καὶ ῥιζικὸ δρομόνι.
Δηλοῖ τὸν ὑπὸ τῆς τύχης ἀδιακόπως πολεμούμενον.

792 Ὡς 'ποῦ νὰ κάμῃ τὴ δουλειά του τάζει κουβούκλια μὲ τὰ κλήματα.
Ἐπὶ τῶν ὑπισχνουμένων πολλὰ μέχρις οὗ ἐπιτύχωσι τοῦ ποθουμένου, ἀλλ' ἀκολούθως οὐδὲν ἐκτελούντων.

793 Ὡς νὰ κάμῃ τὴν δουλειά του
βαστᾷ πάντα τὴν ποδιά του.
Ἐπὶ τῶν κολάκων.

Ο ΚΛΗΔΟΝΑΣ

99. ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΚΛΗΔΟΝΑ

Ἡμέρα τοῦ κλήδονος εἶνε ἡ 24η τοῦ μηνὸς Ἰουνίου· τὴν παραμονὴν τούτου περὶ τὴν 8ην ὥραν μ. μ. συνέρχονται ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων ὅπως *δείξωσι τὸν κλήδονα*.

Ἡ συνάθροισις γίνεται ἔν τινι οἰκίᾳ, ἔνθα κληροῦνται δύο ἢ καὶ πλείονες νεάνιδες διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ *ἀμιλήτου νεροῦ*.

Αἱ κληρωθεῖσαι μεταβαίνουσι πρὸς παραλαβὴν ὕδατος ἐκ τοῦ παρατυχόντος ῥέατος, ὀφείλουσι δὲ νὰ *μὴ ὁμιλήσωσι* καθ' ὁδὸν οἱοσδήποτε καὶ ἂν συναντήσῃ αὐτάς, ἵνα ἔχῃ τὸ ὕδωρ δύναμιν *πρὸς ἐνέργειαν* ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν μετέβησαν.

Ὅταν ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν οἰκίαν, γεμίζουσιν ἀγγεῖον *ἀμιλήτου* ὕδατος καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ῥίπτουσι δακτυλίδιον. Μετὰ ταῦτα κάθηνται πέριξ τοῦ ἀγγείου καὶ τότε ἐκλέγεται κόρη τις ὑπὸ τῆς *συντροφιᾶς*, ἐμβάλλει μεθ' ὁρμῆς εἰς τὸ δοχεῖον τὴν χεῖρα καὶ ἐκβάλλει τὸ δακτυλίδιον, συγχρόνως δὲ ἡ πρὸς τὰ ἀριστερὰ αὐτῆς καθημένη ᾄδει δίστιχον τραγοῦδι· καὶ ἂν ἡ ἐμβάσασα τὴν χεῖρα διὰ μιᾶς ἔπιασε καὶ ἐξέβαλε τὸ δακτυλίδιον, καλῶς· ἄλλως λαμβάνει ἡ ἑπομένη τὴν σειρὰν αὐτῆς, καὶ αὕτη ἂν ἀπατύχῃ, ἡ ἑπομένη, καὶ οὕτως ἐξακολουθοῦσι μέχρις ὅτου τὸ ἐκβάλῃ τις· καὶ ἐὰν μὲν καθ' ἣν στιγμὴν τελειώσῃ τὸ ᾆσμα τὴν αὐτὴν στιγμὴν τὸ ἐκβάλῃ τις, τότε φρονοῦσιν ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ διστίχου ἐφαρμόζεται εἰς τὴν νέαν ἐκείνην καὶ θεωρεῖται ὡς προφητεία τῆς *τύχης* τῆς ἐξαγαγούσης αὐτό.

Τὰ ᾄδόμενα ἄλλα μὲν εἶνε ἠθικά, ἄλλα δὲ οὐχί· παρατίθενται δὲ ἐνταῦθα ἐξ ἀμφοτέρων, ἐξ ὧν βλέπει ὁ ἀναγνώστης τὴν εὐφυολογίαν καὶ ἑτοιμολογίαν τῶν χωρικῶν, οἵτινες αὐτοστιγμεὶ δύνανται ἄπειρα τοιαῦτα νὰ σχεδιάσωσιν. Τὰ πλεῖστα δὲ τούτων ᾄδουσι κατὰ τὸν χορόν, ὅστις συγκροτεῖται μετὰ τὴν γνῶσιν τῆς τύχης ἁπασῶν.

---

1 'Ανοίξετε τὸν κλή[δ]ονα 'ς τὸ ἅγι' Γιαννηοῦ τὴν χάρι,
κι' ὅγοια 'νε καλορρίζικη τώρα θὲ νὰ 'μπροβάλῃ.

2 'Ανοίξετε τὸν κλή[δ]ονα νά 'βγ' ἡ χαριτωμένη·
τοῦ χρόνου τοῦτον τὸν καιρὸν θὲ νά 'νε 'παντρεμμένη.

3 'Ανοίξετε τὸν κλή[δ]ονα νά 'βγ' ἡ πλουμισμένη,
γιατὶ τὴν ἐπλούμισα' ἄγγελ' ἀπεσταλμένοι.

4 'Ανοίξετε τὸν κλή[δ]ονα νά 'βγ' ἡ χαριτωμένη,
γιατὶ τὴν 'χαριτώσανε ἡ γῆ κι' ἡ οἰκουμένη.

5 'Ανοίξετε τὸν κλή[δ]ονα νά 'βγ' ἕνα περιστέρι,
ὁποῦ τὸ καμαρόνουνε ἡ γῆ κι' ἡ οἰκουμένη.

6 Μὲ τοῦ κληδόνου τὸ νερὸν εἶσαι, κόρη, λουσμένη
κι' εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζα σ' ἔχουν ζουγραφισμένη.

7 'Σ τὸ κατσαρό σου, μούρη μου,
θὰ δένω τὸ γαδοῦρί μου.

8 Πγειὸ κάλλια 'ς τὸν λαιμό σου,
νὰ δένῃς τ' ἄλογό σου.

9 'Αντίκρυ μού 'ρτες κι' ἤκατσες ἀπάνω 'ς τὸ γκρεμοῦδι
καὶ παρομοιάζ' ἡ μούρη σου σὰν τὸ παληογαδοῦρι.

10 'Αντίκρυ μού 'ρτες κι' ἤκατσες ἀπάνω 'ς τὴν πεζοῦλα (1)
καὶ κρέμα[σ]ες τὰ χείλη σου σὰν τὴν παληογαδοῦρα.

11 Μαρὴ (2) μακρυὰ κι' ἀνάλατη καὶ βάρκα πισσωμένη
καὶ καρακάξα ἀμυαλοῦ, ποιὸς δαίμονας σὲ 'παίρνει ;

12 Ὤχου, καμμένε λίλικα (3), καμμένε μυγοχαύτη,
ἀπὸ φοῦρνο πέρασες καὶ 'ρούφηξες τὴν στάχτη.

13 Μαρὴ λουσέρνα (4) λιγδερὴ μὲ τὸ χοντρὸ φιτίλι,
'ποῦ δὲν σὲ δέχουνται τοῦ μακελλειοῦ οἱ σκύλοι,
'ποῦ δὲν σὲ καταδέχομαι τηγάνι τῆς αὐλῆς μου,
νὰ τηγανίζω ποντικούς, νὰ τρώγῃ τὸ σκυλί μου.

(1) πεζοῦλα = φλιά, βαθμίς.
(2) μαρή = μωρή.
(3) λίλικα. Ἔντομόν τι ὅμοιον περίπου πρὸς τὴν μέλισσαν.
(4) λουσέρνα = λυχνία.

14 Μὴ μοῦ πολλοψηλόνεσαι,
τοῦ 'ψηλωμοῦ δὲν εἶσαι,
καὶ 'ξέρεις ὁποῦ κάθεσαι
καὶ 'ξέρεις τίνος εἶσαι.

15 Τράβα τὸ γελεκάκι σου καὶ χῶσε τὴν θωριά σου
κι' ἀπὸ τὴν γλίδα τὴν πολλὴ 'πέσανε τὰ κουμπιά σου

16 Ὦ βουτσουβία (1) λα[δ]ερὴ καὶ ρέζεγο (2) τῆς σκάλας
καὶ πέτρα κακομούτσουνη, 'ποῦ κοπανίζουν τ' ἄλας.

17 Ἄσπρ' εἶσαι σὰν τὸν τέζερε καὶ σὰν τὸ μαγειρειό μας,
μελαχροινὴ καὶ νόστιμη σὰν τὸν γάϊδαρό μας.

18 Δὲν ἤθελα τὰ 'δόντια σου παλοῦκι 'ς τὴν αὐλή μας,
νὰ παλουκόνω τ' ἄλογο νὰ τρώγῃ τὴν ταγή μας.

19 Δὲν ἤθελα τὸ στόμα σου σίκλαν εἰς τὸ πηγάδι
γιὰ ν' ἀνεσύρνω τὸ νερὸ νὰ πίνουν οἱ γαδάροι.

20 'Ασκάθαρε (3) τοῦ ποταμοῦ, σαμιόμυτε τοῦ τοίχου,
τὰ 'μάτια καὶ τὰ 'δόντια σου 'μοιάζουν τοῦ γέρου Στίφου.

(1) βουτσουβία = πίθος. Ὑπάρχει καὶ ἡ λέξις « βουτσί », δηλοῦσα τὴν πιθάκνην, τὸ βαρέλιον.
(2) ρέζεγο = ἐπικίνδυνο. Καὶ ῥῆμα *ρεζεγάρω* = κινδυνεύω.
(3) ἀσκάθαρε = κάνθαρε.

21 Μαρὴ στραβὴ πινακωτή, στραβά 'ν' καὶ τὰ ψωμιά σου,
κι' ἀνάσκελα νὰ κοίθεσαι ποιὸς ἔρχεται κοντά σου ;

22 Μαρὴ κουρκούτ' ἀνάλατη τσαὶ ῥόκα τσ' ἀλεκάτη (1)
ὁποῦ βρωμοῦν τὰ χνῶτά σου σὰν τὰ πυλὰ τοῦ κάττη.

23 Ὦ κούβακα τοῦ ποταμοῦ μὲ μαλλιαρὰ ποδάρια,
σὰν διάβολος μοῦ φαίνεσαι μέσα 'ς τὰ παλληκάρια.

24 Γιὰ 'δὲ τὸ βρωμοχόρταρο 'ποῦ θὰ μοῦ 'πῇ τραγοῦδι,
'ποῦ δὲν τὸ καταδέχομαι εἰς τὴν κοπριὰ λουλοῦδι.

25 Μαρὴ τσουκάλα βρωμερή, τηγάνι δίχως χέρι,
ἂν εἶμαι βρωμοχόρταρο ἐσένα τί σὲ μέλει ;

26 Θὲ νὰ τὸ κάμω νὰ γενῇ, ἄδικα ν' ἀποθάνῃς·
ἀφοῦ δὲν 'ξέρῃς ν' ἀγαπᾷς, 'παντρειὰ τί νὰ τὴν κάνῃς ;

27 Σὰν τέτοια τέτοια λάχανα, σὰν τέτοιαις ἀτσικνίδαις
εὑρίσκουνται ἐδῶ κ' ἐκεῖ ὅσαις κι' ἂν θέλω ῥίζαις.

28 'Ανῆβ' ἀπάνω 'ς τὸ βουνὶ καὶ κόψε κουτσουνάδαις
καὶ τρίψε την τὴν μούρη σου 'ποῦ 'ν' ὅλο τσιμπινάδαις (2).

(1) ἀλεκάτη = ἠλακάτη.
(2) τσιμπινάδαις. Αἱ κοινῶς *κυπράδες* καὶ *τσυπράδες*.

29 'Ανήβα 'πάνω 'ς τὸ βουνὶ καὶ σταυρανεκουμπώσου (1),
κατήβα κάτω 'ς τὴν αὐλὴ φάγε ταγὴ μπουκώσου.

30 Εἰς τὸν κατρέφτην κύτταξε τὰ μοῦτρά σου τ' ἀφρᾶτα.
'πό' 'χεις ῥουθούνια χοιρινὰ καὶ μύτη σὰν τῆς κάττας.

31 "Οσοι 'περάσαν ἀπ' ἐδῶ ὅλοι καρφιὰ ἐμπῆξα'
κ' ἐκρέμασαν 'ς τὴν μύτην της ἕνα καντάρι μύζα.

32 "Οσοι κι' ἂν ἤμαστεν ἐδῶ πρέπ' [ν]ὰ συχωρεθοῦμε,
γιατ' ὅσα 'τραγουδήσαμε τά 'παμε γιὰ [ν]ὰ γελοῦμε (2).

---

(1) σταυρανεκουμπώσου = ἀνάσυρε, ὑψηλὰ δέσον τὸ βρακίον σου.

(2) Μετὰ τὸ τέλος τοῦ χοροῦ κάθηνται περὶ τράπεζαν, ἔνθα ἔχουσι διάφορα εἴδη φαγητῶν, τὰ ὁποῖα φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν καὶ συντρώγουσι, καὶ μετὰ ταῦτα διαλύονται.

ΠΡΟΣΕΥΧΑΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

ΠΡΟΣΕΥΧΑΙ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

100. ΠΡΟΣΕΥΧΑΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

1

Ὦ παναγιὰ Παρθένα,
πάντα νά 'σαι γιὰ τ' ἐμένα
μὴ 'μπορῇ ποτὲ ὀχτρὸς
νὰ μὲ φέρῃ σὲ γκρεμό.
Μέσ' τὰ φύλλα τῆς καδριᾶς
σ' ἔχω πάντα, Παναγιά μου,
γιὰ νὰ μὴ 'μπορῇ ποτὲ ὀχτρός μου
νὰ φανῇ ποτὲ ὀμπρός μου.

2

Δέσποινά, πάντων Δέσποινα
τσαὶ τοῦ Θεοῦ μητέρα,
σὲ 'σένα παραδίγομαι
νύχταν τσαὶ τὴν ἡμέρα.
Ὅνταν κοντάν' ἡ γλῶσσά μου
τσαὶ σκοτιστῇ τὸ φῶς μου,
τότε τσαὶ σύ, Τσυρία μου,
εἰς τὸ προσκέφαλό μου
ἔλα μὲ τὴν ἀγάπη σου
τσαὶ μὴ μὲ τὴν ὀργή σου,
βοήθα τσαὶ τῶν Χριστιανῶν
μὲ τὸν Μονογενῆ σου.

3

Πέφτω κάμνω τὸν σταυρό μου,
ἄρμαν (1) ἔχω 'ς τὸ πλευρό μου·
δοῦλος τοῦ Θεοῦ λογοῦμαι
τσαὶ κανέναν δὲ φοβοῦμαι.

4

Παναγιὰ χαριτωμένη,
τσ' ἀντζελοχαιρετισμένη,
τσ' ἐμένα χαρίτωσέ με
τσ' ἀντζελοχαιρέτισέ με.
Περικάλε τὸν υἱγιό σου,
τὸν υἱγιὸν τὸν ἀκριβό σου·
νὰ μοῦ δώσῃ τὸ συμπάθειο,
τὸ συμπάθειο τῆς ψυχῆς μου
τὸν Σταυρὸν 'ς τὴν τσεφαλή μου.

5

Ὦ Μιχαὴλ ὦ ἄρχα τσαὶ μέγα Ταξιάρχα,
τὴν ὥρα τοῦ θανάτου μου σύ με βοήθησον.
Ἔχω σὲ προστάτην τσαὶ βοηθὸν
φύλακα τσαὶ σκέπην παντοτεινὸν
εἰς τὴν ψυχή μου τὴν ταπεινή,
ὁπ' ἀφ' τῆς ἁμαρτίαις εἶνε τυφλή.
Τὴν ὥρα τοῦ θανάτου μου σύ με βοήθησον.

(1) ἄρμαν Τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ.

6

Ἔσχισαν οἱ ἑφτὰ οὐρανοί, χρυσὸς Σταυρὸς ἐβγῆτσε
τσ' ὁ ἄντζελος μὲ τὴν ψυχὴ ἦρτε γιὰ νὰ τὴν 'πάρῃ
'ς τὸν ἅδη νὰ τὴν 'πάγῃ.
Μὰ ποιὰ 'μπορεῖ γιὰ νὰ σταθῇ 'ς τὴν φοβερὰ τὴν κρίσι,
γιὰ νὰ 'δῇ, γιὰ νὰ 'μιλήσῃ ;

7

Ἄντζελέ μου φύλακά μου,
φύλαγέ την τὴν ψυχή μου,
τὴν ψυχὴν τσαὶ τὴν ζωήν μου,
σὲ κάθε ὥρα σὲ κάθε πρᾶγμα
νὰ 'βρισκόμαστε ἀντάμα,
μὴ 'μπορῇ ποτὲ ὀχτρός μου,
νὰ περάσῃ ἀπ' ὀμπρός μου.

8

Ἅγιε Γιάννη Θεολόγο,
ἀπ' ἐσένα ἔχω λόγο·
ὅνταν ἔβγῃ ἡ ψυχή μου,
νὰ μὲ πιάσῃς ἀπ' τὸ χέρι,
νὰ τὸ δώσῃς τοῦ Χριστοῦ μας,
τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ μας·
τσ' ὁ Χριστὸς νὰ μὲ περάσῃ
ἀπὸ τὰ κακὰ θελώνια(1)
τσ' ἀπὲ τοῦ 'φειδιοῦ τὸ στόμα.

(1) θελώνια = τελώνια, περὶ ὧν φρονοῦσιν ὅτι εἶνε προφύλακες, ἁρπάζοντες τὴν ψυχὴν καὶ μεταφέροντες αὐτὴν εἰς τὸν ἅδην.

Ἅγιε μου Γιάννη τρίστρατε (1),
τρεῖς ἀντζέλοι τοῦ Χριστοῦ
δέσετε, γαληνήσετε
τὸ 'φεῖδι τσαὶ τὴν ὄχεντρα,
σκορπιὸν τσαὶ τὴν σκουλόπεντρα
καὶ τὰ συρνάμενα (2) τῆς γῆς
τσαὶ τὸν νυχτογυριστὴ
καὶ τὸν νυχτοπατιστή.
Ἅγιε Πέτρο μου πορτάρη
καὶ κλειδοπεριβολάρη,
ἔλα νὰ μοῦ κάμῃς τόπο
νὰ περάσω δίχως κόπο
'ς τὸν παράδει' γιὰ νὰ 'μπῶ
καὶ νὰ μείνω 'κεῖ κ' ἐγώ.

---

(1) Ἐπικαλεῖται τὸν ἅγιον Ἰωάννην, οὗτινος ὁ ναὸς εἶνε ἐκτισμένος ἐπὶ τριόδου.
(2) συρνάμενα = τὰ ἕρποντα.

ΕΘΙΜΑ
ΚΑΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ

ΕΘΙΜΑ

ΚΑΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ

101. ΤΑ ΚΑΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ ΕΘΙΜΑ

Κατὰ τὴν προσέγγισιν τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν τις ἐπιθάνατος γίνεται καὶ ἄρχεται τὸ κοινῶς *ψυχορράγημα*, προσέρχεται ἡ λαζαρώτρια (1), ἑτοιμάζουσα τὸ σάβανον, δι' οὗ θέλει περιτυλίξει τὸ σῶμα, καὶ κατασκευάζουσα τὸν ἐκ κηροῦ ἢ ἐκ βάμβακος σταυρόν, ὃν θέτει ἐπὶ τοῦ στόματος μετὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ σώματος ἀποχώρισιν, ἵνα μὴ δαίμων τις εἰσελάσῃ εἰς τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ καὶ οὕτω βρυκόλαξ γένηται. Ταυτοχρόνως οἱ τοῦ ψυχορραγοῦντος οἰκεῖοι καὶ συγγενεῖς καὶ φίλοι περὶ τὴν κλίνην ἄλλοι μὲν ἐκεῖ, καὶ ἄλλοι ἐν τῇ αἰθούσῃ περιμένοντες, ἵστανται μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας, κατεχόμενοι ἀληθῶς ὑπὸ μεγίστης λύπης, ἀναμιμνησκόμενοι, τί εἶνε ὁ ἄνθρωπος, ὁποῖον τὸ τέλος αὐτοῦ ὡς καὶ τὸ μετὰ θάνατον ἄδηλον μέλλον· ἂν κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ ψυχορραγήματος ἀγγελοφορήσῃ (2) καὶ γελάσῃ μεθ' ἱλαροῦ βλέμματος πρὸς τὸν προσερχόμενον ἵνα λάβῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἄγγελον, τότε σχηματίζεται πεποίθησις, ὅτι μακάριον εἶνε τὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ μέλλον.

Ἅμα δὲ τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου, τὸ πρῶτον ἀγγελτήριον γίνεται διὰ φωνῆς ἠχηρᾶς παρά τινος τῶν στενωτάτων συγγενῶν τοῦ θανόντος. Ἀφοῦ λαζαρώσωσι τὸν νεκρόν, τὸν μεταφέρουσιν εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου καὶ τὸν ἐνδύουσι μὲ καινουργῆ ἐνδύματα κτλ., θέτοντες αὐτὸν ἐν τῷ μέσῳ καὶ πέριξ πινάκια ξύλινα, ἐξ

(1) λαζαρώτρια. Ἡ λέξις παρήχθη ἀπὸ τὸ *Λάζαρος*, ὅθεν καὶ τὸ λαζαρωμένος.
(2) ἀγγελοφορήσῃ = ἴδῃ τὸν ἄγγελόν του. Τοιαύτη εἶνε ἡ ἰσχύουσα γνώμη.

ἐκείνων, ἐν οἷς θέτουσι τοὺς πρὸς ἔψησιν ἄρτους, πρὸς δὲ καὶ καθίσματα ἐκ σανίδων, διότι ἐπὶ καθεκλῶν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κάθηνται, ἐπειδὴ ἔχουσι μεγαλοπρέπειαν καὶ κατ' ἀκολουθίαν εἶνε κατάλληλοι μόνον εἰς χαρμοσύνους ἡμέρας.

Εἰς τὴν αἴθουσαν μόνον αἱ γυναῖκες εἰσέρχονται καὶ κυρίως αἱ θέλουσαι νὰ μυρολογήσωσιν.

Πρώτη ἄρχεται ἐκ τῶν οἰκείων τοῦ θανόντος ἐκείνη, ἥτις ὁπωσδήποτε ἔχει φωνήν· τοιαύτη δὲ εἶνε ἀδελφή, σύζυγος, μήτηρ ἢ καὶ ἄλλη τις, ἀκολούθως μυρολογοῦσι καὶ ἄλλαι, ἰδίᾳ δὲ ὅσαι πρὸ ὀλίγου ἀπώλεσάν τινα, ἀλλὰ πρῶτον ὀφείλουσι νὰ εἴπωσί τινα περὶ τοῦ πρὸ αὐτῶν νεκροῦ καὶ κατόπιν περὶ τοῦ ἰδικοῦ των.

Ἐνταῦθα τὰ μυρολόγια δὲν εἶνε τυπικά, διότι ἐν αὐτοῖς ἡ μυρολογοῦσα ἐξιστορεῖ παρελθόντα γεγονότα, διατρέξαντα μεταξὺ τοῦ θανόντος καὶ τῆς συζύγου, ἢ μεταξὺ τοῦ συζύγου καὶ τῶν γεννητόρων, καὶ τἀνάπαλιν, ἢ μεταξὺ κόρης καὶ ἐρωμένου κλπ., δηλαδὴ ἀναφέρει ὅσα συνέβησαν μεταξὺ τοῦ πρὸ ὀφθαλμοῦ νεκροῦ καὶ τῶν οἰκείων ἢ ἄλλων, μεθ' ὧν εἶχε σχέσιν, πρὸς δὲ ἀναφέρει ὅσα προβλέπει ὅτι εἰς τὸ μέλλον θέλουσι συμβῆ μεταξὺ τῶν μενόντων οἰκείων ἕνεκα τοῦ παρόντος θανάτου καὶ διεκτραγῳδεῖ ἐν τοῖς μυρολογίοις τὰ μέλλοντα, ἐὰν ἡ μυρολογοῦσα εἶνε σύζυγος καὶ ἀφίνηται ἄνευ τέκνων καὶ γονέων, ἐὰν εἶνε κόρη καὶ μένῃ ὀρφανὴ μητρός, προβλέπουσα ὅτι δυνατὸν νὰ ἔλθῃ εἰς δεύτερον γάμον ὁ πατὴρ αὐτῆς κλπ. Ἐν γένει δὲ ἐν τοῖς μυρολογίοις διαβλέπει τις διεκτραγῳδουμένας πάσας τὰς περιστάσεις, ὅσαι τῷ ἀνθρώπῳ συμβαίνουσιν.

Ἐν τῇ πόλει Χίῳ τοιαῦτα οὐδ' ἄλλης φύσεως μυρολόγια δὲν λέγονται, διότι φρονοῦσιν ὅτι ὁ πολιτισμὸς ἀπαιτεῖ τοῦτο, καὶ ἔπαυσαν τὸ ἔθιμον τῶν μυρολογίων, ὅπερ ἦτο μία καὶ αὐτὴ ἔνδειξις τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς τῶν κατοίκων.

Ἐν τοῖς χωρίοις οὐδέποτε ὁ νεκρὸς κρατεῖται ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας, ἀλλά, ἐὰν μὲν ἀποθάνῃ λίαν πρωΐ, θάπτε-

ται π. μ., ἐὰν δὲ πρὸ ταύτης, μ. μ. Τοῦτο εἶνε ἄτοπον, διότι, ὡς γνωστόν, πολλάκις συνέβη νὰ εὑρίσκηταί τις ἐν λιποθυμίᾳ καὶ νὰ ἐκληφθῇ ἀποθανών· ἄρα τοῦτο δέον νὰ παύσῃ καὶ νὰ ληφθῇ ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων πρόνοια.

Καθ' ὃν χρόνον αἱ γυναῖκες μυρολογοῦσιν, οἱ τοῦ νεκροῦ συγγενεῖς φροντίζουσι τὰ τῆς θανῆς, ἄλλοι μὲν ἵνα ἑτοιμάσωσι τὰ λεγόμενα *φροῦττα*, ἄτινα συνίστανται ἐξ ἐρεβίνθων, ἀμυγδάλων, σταφίδων καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων, καὶ τὴν *ῥακήν*. Εἰς ἄλλα δὲ χωρία ἑτοιμάζουσι τὸ λεγόμενον *ψυχοπῆττι* καὶ *ψύτση*, συνιστάμενον ἢ ἀπὸ πήττας ἢ ἄρτους, τυρόν, μέλι, ἐλαίας καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Μόνον ἐν τῷ χωρίῳ Πυργὶ κατασκευάζουσι καὶ *πιλάφιον* (1), ἐξ οὗ πάντες οἱ κάτοικοι προσέρχονται καὶ τρώγουσιν, ὅπως συγχωρήσωσι τὸν θανόντα. Τὸ πιλάφιον τοῦτο περιέχουν δι' ἐλαίου καὶ οὐχὶ διὰ βουτύρου πρὸς ἔκφρασιν τῆς λύπης, διότι τὸ βούτυρον θεωροῦσιν ὅτι μόνον εἰς χαρμοσύνους ἡμέρας ἁρμόζει. Ἐν τούτοις ἑτοιμάζουσι καὶ πρόχειρον ζωμόν, ὅστις παρέχεται μετὰ τὴν ταφὴν εἰς τοὺς στενωτάτους οἰκείους.

Ὁμολογῶ ὅτι ἐξ αἰσθήματος ἀνθρώπου καὶ Χριστιανοῦ ἐν περιστάσεσι, καθ' ἃς ἔχει τις ἀνάγκην, ὡς ἐν ταῖς κηδείαις, κατὰ τὴν γέννην, τὸν γάμον, τὰς ἀσθενείας κλπ., ὁ χωρικὸς ἄνευ ἰδιοτελείας, ἄνευ ὀπισθοβουλίας παρέχει τὰ πάντα κατὰ τὸ δυνατὸν τῷ ἔχοντι ἀνάγκην συνδρομῆς καὶ βοηθείας, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχῃ λόγους ἐχθρότητος μὲ τὸν πρὸς ὃν παρέχει τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ· φρονεῖ ὅτι ὀφείλει νὰ πράξῃ αὐτὸς τὸ καθῆκόν του.

Ἀφοῦ φθάσῃ ἡ ὡρισμένη ὥρα τῆς κηδείας, προσέρχεται ὁ τοῦ χωρίου μνήμων, ἢ ἄλλος τις ἐπίτηδες ὁριζόμενος, καὶ λαμβάνει τὸν πρὸς διανομὴν κηρόν, εἶτα ὁ ὡρισμένος νὰ διανείμῃ τοῖς κατοίκοις πρὸς συγχώρησιν ὅσα ὁ θανὼν ὥρισεν ἐν τῇ διαθήκῃ του χρήματα,

(1) Τὸ *πιλάφι*, καθ' ἃ μᾶς ἐσημείωσεν ὁ κ. Ἰωακεὶμ Βαλαβάνης, συνηθίζεται καὶ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ Ἀραβανίῳ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις χωρίοις τῆς Καππαδοκίας.

ἤ, τοιαύτης μὴ ὑπαρχούσης, οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ πρὸς ἕκαστον κάτοικον τοῦ χωρίου καὶ τοῖς εὑρισκομένοις ἐκεῖ ξένοις, ἔπειτα προσέρχονται οἱ διωρισμένοι ἵνα λάβωσι τὰ φροῦττα καὶ τὴν ῥακὴν ἢ τὸ ψυχοπῆττι, διότι ταῦτα πάντα διανέμονται ἔξωθεν τῆς ἐκκλησίας μετὰ τὴν ἔξοδον τῶν παρακολουθούντων καὶ παραστάντων ἐν τῇ νεκρωσίμῳ ἀκολουθίᾳ.

Κατόπιν τούτων ἔρχεται ὁ ἱερεὺς μεθ' ἱεροδιακόνου, καὶ ἀφοῦ δώσῃ εἰς τὸν νεκρὸν τὸ *τρισάγιον*, τότε λαμβάνουσιν αὐτὸν οἱ λεγόμενοι *σηκωτάδες*, οἵτινες ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν συγγενῶν τοῦ θανόντος ἀναλόγως τῆς θέσεως καὶ καταστάσεως αὐτοῦ ἐνδυόμενοι τὰ ἑορτάσιμα αὐτῶν ἐνδύματα, ὡς καὶ πάντες οἱ τὴν κηδείαν παρακολουθοῦντες.

Τὸν νεκρὸν ἐναποθέτουσιν ἐντὸς τοῦ κοινοῦ νεκροκραββάτου, καὶ ἀφοῦ ἀσπασθῶσιν αὐτὸν οἱ οἰκεῖοι ἐπανειλημμένως, ἐκκινεῖ ἡ πομπή· καὶ εἴς τινα μὲν χωρία παρακολουθοῦσι καὶ αἱ γυναῖκες μυρολογοῦσαι μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ τάφου, εἰς ἄλλα δὲ περιμένουσιν ἔν τινι μέρει, ὁπόθεν μετὰ τὴν κηδείαν διέρχεται ἡ πομπή, ἵνα καὶ πάλιν ἀσπασθῶσιν αἱ οἰκεῖαι τὸν νεκρὸν διὰ τελευταίαν φορὰν καὶ εἴπωσι τὸ « ὁ Θεὸς συγχωρέσοι του ».

Δοξάζουσιν ὅτι ἡ ψυχή, ἀγωνιζομένη ἵνα χωρισθῇ τοῦ σώματος, καταλαμβάνεται ὑπὸ στενοχωρίας, ὅθεν, ὅταν τὸ σῶμα ἀπέλθῃ τῆς οἰκίας, ῥίπτουσιν εἰς τὴν ὁδὸν ἀγγεῖα πήλινα πλήρη ὕδατος, πολλοὶ δὲ τῶν φίλων ἢ συγγενῶν ἐπίσης ῥίπτουσι τοιαῦτα ὅταν ἡ πομπὴ διέλθῃ διὰ τῆς οἰκίας των, ἵνα δροσίσωσι τὴν *λαύρα τῆς ψυχῆς τοῦ θανόντος*.

Ἐν τοῖς χωρίοις δὲν ἀνεπτύχθη ἀκόμη ἡ ἰδέα τοῦ καθήκοντος, ὅπερ ἔχει τις να στεφανώσῃ τὸν νεκρὸν πρὸς ἔνδειξιν ἀγάπης, σεβασμοῦ, φιλίας, συμπαθείας, ὑπολήψεως ἢ πρὸς ἔκφρασιν ἐξαιρετικῶν αἰσθημάτων πρὸς τὸ πρόσωπον ἢ τὴν οἰκογένειαν, εἰς ἣν ἀνῆκεν ὁ θανών, ἀλλ' ἔχουσιν ἄλλα μέσα καὶ πράγματα, δι' ὧν ἐκφράζει ἕκαστος α') τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἄνευ ὀπισθοβουλίας προ-

θυμίαν, μεθ' ἧς παρέχει πᾶσαν συνδρομὴν κατὰ τὴν θανήν· β') τὰς γινομένας *παρηγορίας*, περὶ ὧν κατωτέρω· καὶ γ') ἐὰν ἡ οἰκογένεια τοῦ θανόντος ἔχῃ ἀνάγκην ὑποστηρίξεως καὶ εἰς τὸ μέλλον, ἕκαστος προσφέρει αὐτῇ ὅ,τι δύναται.

Μόνον οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐναπομείναντες, ἐὰν μὲν ὁ θανὼν εἶνε ἄγαμος ἢ νεόνυμφος, θέτουσιν ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ φερέτρου πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ στέφανον· ἐὰν ὅμως εἶνε προβεβηκυίας ἡλικίας, οὐχί. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κηδείας ὁ πρωθιερεὺς ποιεῖ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ καὶ τὰ στοιχεῖα Ι Χ Ν Κ ἐπὶ τεμαχίου κεράμου ἵνα ἀφ' ἑνὸς ἡ ἁγία Τριάς, ἥτις ἀπεικονίζεται διὰ τῆς κεράμου, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ Σταυρός, τὸ κατὰ τοῦ διαβόλου ὅπλον, εἶνε φύλακες *κατὰ παντὸς πονηροῦ φαντάσματος, ὅπερ θὰ ἤθελεν ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὸν νεκρὸν καὶ καταστήσῃ αὐτὸν βρυκόλακα*, κατὰ δὲ τὸ τέλος, ὅτε ψάλλεται ὑπὸ τοῦ χοροῦ τῶν ψαλτῶν τὸ « Δεῦτε τελευταῖον ἀσπασμὸν δῶμεν, ἀδελφοί, τῷ θανόντι » κτλ., προπορευομένων τῶν ἱερέων, ἀκολουθοῦσιν οἱ ἀμέσως οἰκεῖοι, ἀκολούθως οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι καὶ κατόπιν ὅσοι ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀσπασθῶσι τὸν νεκρόν· καὶ πρῶτον κλίνουσι πρὸς τὴν τοῦ νεκροῦ κεφαλὴν καὶ ἐκφωνοῦσιν « Ὁ Θεὸς συγχωρέσοι σου », ἔπειτα ἀπὸ τὴν δεξιὰν πλευράν, μετὰ ταῦτα ἀπὸ τοὺς πόδας καὶ τελευταῖον εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευράν, καὶ ἀφοῦ ἀσπασθῶσι τὴν ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ νεκροῦ εἰκόνα, ἔπειτα ἀσπάζονται καὶ τοῦτον ἐπὶ τοῦ μετώπου· ἀκολούθως αἴρουσιν αὐτὸν οἱ *σηκωτάδες* καὶ, προπορευομένων τῶν ἐκκλησιαστικῶν σκευῶν, ψαλτῶν καὶ ἱερέων, φέρουσι μέχρι τοῦ τάφου, παρακολουθούντων καὶ πολλῶν ἄλλων. Μόνον οἱ οἰκεῖοι κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς ἀπ' ἐκκλησίας μέχρι τοῦ τάφου ὁδοῦ ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ νεκροῦ καὶ μετὰ τὸν καφὲν καὶ τὴν ρακὴν συγχωροῦσι τὸν νεκρόν, συγχρόνως δὲ οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι ἐκφωνοῦσι καὶ πρὸς τοὺς γονεῖς, τὸν σύζυγον ἢ τὴν σύζυγον, τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τὸ «Ζωὴ σὲ λόγου σας ».

Μετὰ ταῦτα κάθηνται περὶ τὴν τράπεζαν καὶ τρώγουσι τὸν ὑπ' ἄλλου κατασκευασθέντα νηστήσιμον ζωμόν, ὀλίγον ἄρτον, τυρὸν ἢ ἐλαίας κατὰ τὰς περιστάσεις.

Τὴν τρίτην ἡμέραν τοῦ θανάτου πρὸ τοῦ ἑσπερινοῦ θέτουσι μέγα πινάκιον κολλύβων, ἐστολισμένον δι' ἀνθέων καὶ ζακχάρεως εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ἔνθα εἶχον τοποθετημένον τὸν νεκρὸν πρὸ τῆς παραλαβῆς αὐτοῦ ἐκ τῆς οἰκίας καὶ πέριξ αὐτοῦ κάθηνται αἱ οἰκεῖαι, προσέρχονται καὶ ὅσαι ἄλλαι θέλουσι καὶ μυρολογοῦσι μέχρις ὅτου σημάνῃ ὁ κώδων τῆς ἑσπερινῆς προσευχῆς καὶ στείλωσι τὰ κόλλυβα εἰς τὴν ἐκκλησίαν πρὸς μνημόνευσιν ὑπὸ τοῦ ἱερέως. Τὴν αὐτὴν τοῦ θανάτου ἑσπέραν συνεννοοῦνται ὅσοι ἔχουσι κατὰ νοῦν ἵνα φέρωσι τοῖς τεθλιμμένοις *παρηγορίας*, καὶ ὁρίζουσι τίνες θὰ φέρωσι τὴν πρώτην ἑσπέραν, τίνες τὴν δευτέραν καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, διότι αὗται καὶ ἐπὶ μῆνα ὁλόκληρον ἐξακολουθοῦσιν. Αἱ *παρηγορίαι* αὗται σύγκεινται ἐκ πιλαφίου, ἰχθύων ἢ ᾠῶν, ἄρτου καὶ φιάλης οἴνου· καὶ ἂν μὲν εἶνε ἡμέρα νηστειῶν, τότε ἐκτὸς τοῦ πιλαφίου, ὅπερ δέον πάντοτε νὰ ὑπάρχῃ, ἔστω καὶ μετ' ἐλαίου, φροντίζουσι διὰ κόκκινον χαβιάριον ἢ ἄλλο τι νηστήσιμον, καθ' ὅσον κρέας οὐδὲ κατὰ τὰς ἡμέρας, καθ' ἃς τρώγουσι, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ φέρωσιν εἰς τὰς *παρηγορίας*, διότι εἶνε *ψυχικὸν* τοῦ νὰ ἀπέχωσι τοῦ κρέατος· τούτου δ' ἕνεκα πολλοὶ τῶν συγγενῶν τοῦ θανόντος καὶ κυρίως οἱ γονεῖς, σύζυγος καὶ τέκνα, ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα δὲν τρώγουσι κρέας χάριν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀποβιώσαντος. Ἕκαστος φέρει τὰ ἴδια αὐτοῦ φαγητά, ἅτινα ἅπαντα τίθενται ἐν κοινῇ τραπέζῃ καὶ κάθηνται πέριξ αὐτῆς ἅπαντες καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἀναφέρουσι παρελθόντα γεγονότα, ἀφορῶντα τὸν θανόντα, τοὺς γονεῖς, ἀδελφούς, πάππους ἢ προπάππους καὶ λοιπὰ μέχρις ὅτου φθάσῃ ἡ ὥρα τῆς κατακλίσεως· ἐνίοτε ὅμως ἡ χρῆσις τοῦ οἴνου ὑπερβαίνει τὰ ὅρια καὶ τότε γίνονται καὶ λόγοι, οἵτινες πολλάκις φέρουσι τὸν γέλωτα εἰς τὰ χείλη, ἵνα ἐπαληθεύσῃ ἡ παροιμία, ἡ λέγουσα· « Μηδ'

ἀπὸ τὴν λύπην λείπουν τὰ γέλια, μηδ' ἀπὸ τὴν χαρὰ τὰ κλάμματα». Τὸ τῶν *παρηγοριῶν* ἔθιμον ἐπὶ μῆνα, ὡς εἴπομεν, πολλάκις ἐξακολουθεῖ. Τὴν ἐνάτην ἡμέραν ἐπίσης στέλλουσι κατὰ τὴν ἑσπερινὴν ἀκολουθίαν κόλλυβα πρὸς μνημόνευσιν, κατὰ δὲ τὸ τεσσαρακονθήμερον φέρουσι καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου, ἐκεῖ δὲ καθήμεναι πέριξ μυρολογοῦσιν. Κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τριῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου μηνῶν ὁμοίως κάμνουσι κόλλυβα καὶ ἄρτους (*σφραγῖδας*), ἀμφότερα δὲ ταῦτα λαμβάνει εἰς τῶν συγγενῶν καὶ εἰς ἕκαστον μὲν ἱερέα καὶ ἱεροδιάκονον προσφέρει ἀνὰ πινάκιον κολλύβων, ἕνα ἄρτον (*σφραγῖδα*), ἓν κηρίον καὶ χρήματα κατὰ τὴν προαίρεσιν ἑκάστου, ἵνα μνημονεύσωσι τὴν ψυχὴν τοῦ θανόντος, εἰς ὅσους δὲ συναντῶσι προσφέρουσιν ὀλίγα κόλλυβα ἵνα συγχωρήσωσιν αὐτόν. Τοῦτο γίνεται καὶ κατὰ τοὺς ἐννέα ἀπὸ τοῦ θανάτου μῆνας, κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ ἔτους, ἀφοῦ γίνωσιν ἐπίσης τὰ αὐτά, ποιοῦσι καὶ νυκτερινὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παράκλησιν, διαρκοῦσαν καθ' ὅλην τὴν νύκτα μέχρι πρωΐας χάριν τῆς ψυχῆς τοῦ τεθνεῶτος. Ἐπὶ τεσσαράκοντα ὅλας νύκτας ἀνάπτουσι λυχνίαν εἰς τὸ μέρος, ἔνθα ὁ θανὼν ἐξεψύχησε, διότι δοξάζουσιν, ὅτι ὁ νεκρὸς πρὸ τεσσαράκοντα ἡμερονυκτίων δὲν κατέρχεται εἰς τὸν Ἅδην, ἀλλὰ περιφέρεται περὶ τὸ μέρος, ἔνθα ἀπέθανεν.

102. Η ΜΗΤΗΡ ΠΡΟΣ ΘΥΓΑΤΕΡΑ

1 'Απόψε εἶδα ὄνειρο τσ' ἦτο πικρὸ φαρμάτσι,
ἡ κόρη μου 'μπαινόβγαινε 'ς τοῦ Χάρου τὸ κονάτσι (1).

2 Σφαλίσετε, παράθυρα, κλείδωσε κ' ἐσύ, πόρτα,
'ρημάξετε, σπιτάκια μου, 'βγάλετε, ὅλα, χόρτα.

3 Κόψετε τὸ τσεφάλι μου, 'βγάλετε τὴν καρδιά μου,
γιατ' ἔχασα τὴν κόρη μου 'ποῦ 'χα παρηγοριά μου.

4 Τί τὴν ἐθέλω τὴν ζωὴ 'ς τὸν κόσμο γιὰ σημάδι,
ἀφοῦ 'χασα τὴν κόρη μου 'ποῦ τὴν εἶχα καμάρι;

5 'Ο Χάρος κι' ἡ Χαρόντισσα ἔκαμαν ψιλοπάνι (2)
τσ' ἐπήρανε τὴν κόρη μου νὰ 'πά' νὰ τῶν τὸ 'φάνῃ.

6 Γιὰ 'πέ μου, κόρη μου, ποῦ σὲ πᾶν τσαὶ σ' ἔχουν ἀλλαγμένη;
μήπως 'ς τοῦ Γεώργη τὴν χαρὰ τσαὶ σ' ἔχουν στολισμένη;

(1) κονάτσι = κονάκι, μέγαρον.
(2) ψιλοπάνι. Πρὸς ἔνδειξιν ὅτι ἡ θανοῦσα ἦτο ἀρίστη ὑφάντρια.

7 Ἤχασα 'γὼ τὴν κλωσσαρι̯ὰ μαζὶ μὲ τὰ πουλι̯ά της,
τὴν κόρη μου τὴν Δεσποινοῦ μαζὶ μὲ τὰ παιδι̯ά της.

8 Κόρη μου, σὲ 'κλειδώσανε κάτω 'ς τὴν ἀλησμόνη,
'ποῦ 'ς τό 'μπα δίγουν τὰ κλειδι̯ά, 'ς τὸ ἔβγα δὲν τὰ δίγουν
καὶ 'ς τὸ 'μπαινοξανάβγαρμα σφιχτὰ σὲ μανταλόνουν·
'ποῦ κόρη μάνας δὲν 'μιλεῖ, μηδὲ μάνα τῆς κόρης,
μηδὲ παιδι̯ὰ εἰς τοὺς γονῆούς, μηδὲ γονῆοὶ 'ς τὰ τέκνα,
κι' ὁ βασιλὲς ἀκόμη 'κεῖ μὲ ὅλους μας εἶν' ἴσια·
ἐκ' εἶν' τὰ σπίτια σκοτεινά, οἱ τοῖχοι 'ραχνι̯ασμένοι,
ἐκεῖ μεγάλοι καὶ μικροὶ εἶν' ἀνεκατεμμένοι.

9 Ὅλοι σὲ κλαι̯ῶν μὲ τὴν καδρι̯ά, ὅλοι σὲ κλαι̯ῶν μὲ πόνο,
μὰ σὰν τὴν μάνα ὡς σὲ κλαί' κάνεὶς ποτὲ δὲν κλαίγει,
γιατ' ἔχει 'φείδι̯α 'ς τὴν καδρι̯ά, μαχαίρι̯α καὶ τὴν σφάζουν,
περούνι̯α περουνι̯άζουν την, 'ποῦ 'ς τὴν ψυχήν της καύγουν.

103. ΜΗΤΗΡ ΠΡΟΣ ΥΙΟΝ ΗΡΡΑΒΩΝΙΣΜΕΝΟΝ

10 Ἂς τὸν καλημερίσωμεν νά 'χῃ καλὴν ἡμέραν,
μὰ 'γὼ βλέπω τσαὶ 'βρίσκεται μὲ χέργια σταυρωμένα.

11 Ἂς τὸν καλημερίσωμεν ἴσως καὶ ἐξυπνήσῃ
νὰ λύσῃ τὰ χεράκια του νὰ μᾶς καλημερίσῃ.

12 Τὸ καλημέρα σοῦ 'φερα, μὰ σὺ δὲν μᾶς κυττάζεις,
τὰ 'μάτια σου ἐκλείδωσες καὶ κρυφ' ἀνεστενάζεις.

13 Θαρρεῖς πὼς λείπω ἀπ' ἐδῶ, θαρρεῖς πὼς 'ξέχασά σε;
θαρρεῖς πὼς 'ς τὴν καρδίτσα μου ἐπολησμόνησά σε;

14 Μάνα δὲν λησμονεῖ ποτέ, σπλάχνο της δὲν ξεχάνει,
αἷμα στάζ' ἡ καρδοῦλά της κι' ὅλον ὁ νοῦς της βάνει.

15 Μόνον ἡ ξέν' εἶν' 'ποῦ ξεχνᾷ καὶ ψέμματα δακρύζει,
μόνον σὰν ζηροῦσες, γυιούκα μου, γιὰ σένα ξεψυχοῦσε,
καὶ τώρα πρὶν σὲ θάψωμε 'παντρειὰν γυρεύγει νά 'βρῃ·
'ς τὰ τρίμερα θὲ νὰ τὸ 'πῇ, 'ς τὰ 'ννῆμερα θὲ νά 'βρῃ

κι' ἀπάνω εἰς τὰ τρίμηνα θὰ βάνῃ τὸ στεφάνι.
Ἔτσ' εἶν' ὁ κόσμος, ὁ ντουνιᾶς, ὁ κόσμος ποῦ ψευτίζει,
κόσμος ὁ ἀκατέργαστος, ποῦ μόνον γαργαρίζει (1).

16 Ἠντά 'θελα τὰ κόλλυβα ἐγὼ νὰ τὰ στολίσω;
Ἐγὼ 'θελα τὸν γυιούκα μου δυὸ λόγι' [ν]ὰ τοῦ μιλήσω·
κόλλυβα γίνεται, πουλιά, σταφίδες, χελιδόνια (2)
τσ' ἀμέτε εἰς τοῦ γυιούκα μου νὰ τοῦ τὰ πῆτε ὅλα·
κόλλυβα, γιὰ πετάξετε τσ' ἀμέτε 'ς τὰ πουράνια
τσαὶ πῆτέ του τοῦ γυιούκα μου τὰ ἐδικά μου χάλια.

17 Κόψετε τὸ τσεφάλι μου, κόψετε τὸ λαιμό μου
τσ' ἀμέτε νὰ μὲ θάψετε μαζὶ μὲ τὸν υἱγιόν μου.

18 Υἱγιέ μου τρυφερέ, βλαστὲ 'ποῦ σ' ἔσκασε τὸ κλῆμα,
ὅγοιος δὲν κλάψῃ 'γκαρδιακὰ θά 'χῃ μεγάλο κρῖμα.

---

(1) γαργαρίζει = καίει, προξενεῖ λύπην.

(2) σταφίδες, χελιδόνια. Ἐπὶ τῶν κολλύβων, ἀντὶ ζαχαρωτῶν θέτουσι σταφίδας οἱ χωρικοί, καὶ διὰ τοῦτο ἡ μυρολογοῦσα ἐξαιτεῖται νὰ γείνωσι πτηνὰ καὶ νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὸν οὐρανόν, ἵνα ἀναφέρωσι τὰ ὅσα ὑποφέρει.

104. Η ΣΥΖΥΓΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΖΥΓΟΝ

19 Ὦ Μιχαὴλ Ἀρχάντζελε, λυπήσου τὰ παιδιά μου
τσαὶ κάμε νεκρανάστασιν νὰ μοῦ τὸν ἀναστήσῃς·
παρακαλῶ σε, φέρε τον ἐδῶ νὰ τὸν ἀφήσῃς.

20 Γιὰ δῆτε σκληροχάμπαρο σὰν τὸ πικρὸ λεμόνι,
γιὰ δῆτε πικροχάμπαρο ὁποῦ ἄρτεν ἀφ' τὴν Πόλη!

21 Ὤ! Δὲν μοῦ λέτε, Χριστιανάϊς, ἤντα ποῦ θὲ νὰ κάμω
ς τὸ σπίτι μου νὰ κάθωμαι γιὰ τὰ βουνὰ νὰ πάρω;

22 Μάνα δὲν ἔχω, Χριστιανάϊς, τσύρη νὰ μὲ λυπᾶται
μηδ' ἀδερφὸν μηδ' ἀδερφὴ νὰ μὲ ψυχοπονᾶται.

23 Τί νὰ γενῶ, ποῦ νὰ πνιγῶ, πὸ ποῦ νὰ πά' νὰ πέσω
σὲ πγοὶὸν κρεμνὸ νὰ κρεμνιστῶ νὰ πέσω νὰ μὴ νοιώσω;

24 Δοῦλα ἂς πάγω νὰ γραφτῶ τσαὶ νεροκουβαλήτρια
γιὰ νὰ θρέψω τὰ ὀρφανὰ δίχως ἀντρὸς προμήθεια.

25 Παρακαλῶ τονε τὸν Θειὸν παρακαλιὰ μεγάλη
γιὰ νὰ μοῦ δώσῃ 'πομονὴ γιὰ τῶν παιδιῶν τὴν χάρι.

105. ΜΥΡΟΛΟΓΙΑ ΕΝ ΤΩ ΧΩΡΙΩ ΠΥΡΓΙ

---

26 Τ' ἄϊ Πλατάνου βρα[δ]υνὴ ἐ[γ]ίνην τὸ σημάδι
τσαὶ πνί[γ]ητσεν ὁ Κωσταντῆς· κρῖμα 'ς τὸ παλληκάρι!

27 'Αμέτε, παλληκάρια μου, σκάψετε τὰ λιλάδια
ἀμέτε νὰ τὸν εὕρετε νὰ μὴν τὸν φᾶν τὰ 'ψάρια.

28 Ἤντα' θα [γ]ὼ 'ς τὸν 'Εμπορειὸν (1) νὰ πέσω μές' 'ς τὰ λέπια
τσαὶ νὰ μὲ φά' ἡ θάλασσα τσαὶ τοῦ 'γιαλοῦ ἡ λέπρα;

29 Ἄμε, φεγγάρι μου λαμπρό, τῆς μάνας μου χαμπάρι,
τῆς ἀ[δ]ερφῆς μου 'πηλο[γ]ιὰ γιὰ νά 'ρτῃ νὰ μὲ πάρῃ.

30 Ὁ Σπῦρος ὁ ἀνόητος, ὁποῦ δὲν εἶχε πρᾶξι,
'ς τὴν Κώμη (2) τσ' εἰς τὴν Βοκαριὰ (3) ὁποῦ 'χε φῶς (4) νὰ 'ράξῃ
μόν' πῆ[γ]ε εἰς τὸν 'Εμπορειὸν 'ποῦ ν' ἄπιαστο τὸ μέρος
σὰν νά 'τον μῆνας Γιαλιστής (5), σὰν 'χάμενε θέρος.
'Επιάσανε τσ' ἐθάψαν τον ἐτσεῖ 'ς τοὺς Ἁϊθθώρους (6)
τσαὶ ἔβαναν ἐπάνω του τρεῖς λίθους ἄσπρους πώρους.

---

(1) 'Εμπορειόν. Ὄνομα παραθαλασσίας θέσεως, ἔνθα, ὡς ἐκ πολλῶν σημείων βεβαιοῦται, τὸ πάλαι ἦτο πόλις καὶ φρούριον.
(2) Κώμη. Παραθαλασσία θέσις, ὑπαγομένη εἰς τὴν Καλαμωτήν.
(3) Βοκαριά. Παραθαλασσία θέσις πρὸ τῶν Νενήτων.
(4) φῶς = λιμένα, ἐξησφαλισμένα μέρη.
(5) Γιαλιστής = 'Ιούλιος.
(6) Ἁϊθθώρους = Ἁγίους Θεοδώρους. Ναὸς ἀνεγηγερμένος ἐπὶ τοῦ πάλαι ποτὲ ναοῦ τοῦ Φαναίου 'Απόλλωνος.

106. Η ΣΥΖΥΓΟΣ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΣΥΖΥΓΟΥ

Τί ὕπνον 'ποῦ 'τσιμήθηκες τὸ μέγα τὸ Σαββάτο (1)
τσ' ἀκόμη δὲν ἐξύπνησες γιατ' ἦτο ζαχαρᾶτο.
Τί μὲ μέλει ἐμένα πγειὰ ὁ κόσμος τσ' ἂν χαλάσῃ
τσ' ἂν δὲν 'βρεθῇ πραμματευτὴς καντάρι γιὰ νὰ πιάσῃ; (2),
ἂν δὲν ἐρτῇς τὸν Γιαλιστή, τὸν Ἄγουστον θὰ νά 'ρτῃς (3),
'ποῦ θά 'ρτουν οἱ πραμματευταὶ πρᾶμμα νὰ τῶν συνάξῃς.
Νὰ πάω θῶ 'ς τὸν καφενὲ 'ποῦ 'ν' οἱ πραμματευτά[δ]ες
μπᾶς τσ' εἶν' τσαὶ ὁ Θετότσης μου τσαὶ γράφει τῆς ὁκά[δ]ες.
Ἄντα τὰ καλοθυμηθῶ τὰ κάλλη σου, Θετότση μου,
μέσα καδριά μου τσαίεται τσαὶ λυόνει τὸ κορμί μου·
λέου' μου νά σ' ἀπαρνηστῶ τσαὶ νά σ' ἀλησμονήσω
νὰ μὴ τραβῶ τὴν ἔννοια σου, πουλὶ τοῦ παραδείσου.
Μὰ σόν', Θετότση, πρέπει σου σεντόνι τσεντημένο
τσαὶ μαξηλάρι πλουμιστὸ 'ποῦ τό 'χω δουλεμμένο.
Ἔπιασεν ὁ [Δ]εσπότης μας μὲ τὸν γραμματικόν του
τσ' ἀνέγνωσεν τᾶς χάραις σου τσ' ἐπόρησέν τας, φῶς μου,
ἔπιασεν τὰ ντεφτέρια σου τσ' ηὗρεν τὰ δίτσαιά σου
τσ' ὁ κόσμος σοῦ συχώρεσεν σὰν 'ποῦ 'τον ἡ καδριά σου·
'μίλησεν ὁ [Δ]εσπότης μας μέσα 'ς τὴν Παναγίαν
τσ' ἐνέγνωσεν ταῖς πράξαις σου μὲ τὴν τόσην παρουσίαν.

(1) Ἀπέθανε τὴν παραμονὴν τοῦ Ἁγίου Πάσχα.
(2) Ὁ θανὼν ἦτο ἔμπορος μαστίχης.
(3) Ἐπειδὴ κυρίως ἡ μαστίχη κατὰ μῆνα Ἰούλιον μὲν ἐξάγεται, ἀλλὰ τὸν Αὔγουστον πωλεῖται, διὰ ταῦτα ἐλπίζει ὅτι θέλει ἐπιστρέψει τότε ὁ σύζυγός της.

Ὅλα τὰ σύννεφα μὲ κλαιῶν τσαὶ τῆς αὐγῆς ὁ ἥλιος.
'π' ἄ[δ]ικα μὲ 'θανάτωσε ὁ ἄ[δ]ικος ὁ σκύλος.
Πόσαις βολαῖς ἀφέντης μου ἤκατσεν 'ς τὸ μουλάρι
τσαὶ 'πῆ[γ]εν εἰς τῆς μά[γ]ισσας τσαὶ ['δ]έν 'μπορ' [ν]ὰ μὲ
['γιάνη (1)!

32 [Δ]ὲ σοῦ 'λε[γ]α, Μαροῦκά μου, μὴν ἔχεις τόσον διῶμα (2)
νὰ μὴν μᾶς σύρουν σαϊττιὰ τσαὶ βάλλου' σε 'ς τὸ χῶμα;
[Δ]ὲ σοῦ λέ[γ]α, Μαροῦκά μου, πέξα πέξα (3) νὰ 'βγαίνῃς
τσ' ἀνέφραντα 'ς τὴν πατωσὰ (4) ποτὲ μὴν κατηβαίνῃς;
'Εμᾶς μᾶς ἐσκοτώσανε μὲ δίστομο μαχαῖρι
τσαὶ μᾶς 'χτυπῆσαν 'ς τὴν καρδιὰ τσ' ἀπάνω 'ν τὸ τζιγέρι.
Ἡ κουμπανιαῖς ἐλέχχουν τα τσ' ὅλα τὰ παλληκάρια
γιὰ νὰ σὲ βάλουν 'ς τὸν χορὸ γιὰ νὰ χορεύγῃς πάντα·
τὰ παλληκάργια 'λέχχουν τα τὸ χέρι σου νὰ πιάσου'
γιατὶ [δ]ὲν 'βρίσκουντον κάμμιὰ νά 'χῃ τὴν ὁμορφιά σου
ἃ' βάλῃς τ' ἀσπρου[δ]άτσι σου τσ' ἔρτῃς μέσ' 'ς τὸ λιβά[δ]ι,
'πέ μου τ', ἀ[γ]άπη μου Μαροῦ, νὰ δώσω ['γ]ὼ χαμπάρι.
Γαρόφαλλό μου [γ]ελαστό, διατσύντο μου ἀφρᾶτο,
ἀκό[μ]η [δ]ὲ 'βαρέθητσες 'ς τὸ χῶμαν ἀπὸ κάτω,
'Ελυῶσαν τὰ ρουχάλια σου τσαὶ ['γ]ένηκαν χωμάτσι
τὰ ὄμορφά σου τὰ μαλλιὰ ποῦ 'ταν σὰν τὸ μετάξι.
'Ξύπνησε, ἀ[γ]άπη μου Μαροῦ, τσαὶ μαρμαροκολώνα,
'ποῦ 'πέρνας εἰς τὴν πατωσὰ τσαὶ εἶχες τόσον διῶμα,

(1) Ἡ μυρολογοῦσα μήτηρ λαμβάνει τὸ πρόσωπον τῆς θανούσης κόρης, ὀδυρομένης ὅτι τὴν ἐθανάτωσεν ὁ ἐραστὴς αὐτῆς, μεθ' ὅλας δὲ τὰς μαγείας, ἃς ἔκαμεν ὁ ἀφέντης (ὁ πατήρ), δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸ δρέπανον τοῦ Χάρωνος.

(2) διῶμα = ἰδίωμα, νὰ μὴ κομψεύεσαι.

(3) πέξα πέξα = μὲ πολλὴν προσοχήν.

(4) πανωσά = πλατεῖαν.

ἐπέρνουν εἰς τὴν πατωσὰ γιὰ μιὰν κοροῦλαν 'ποῦ 'χα
τσαὶ 'φαίνετό μου πὼς φορεῖ τοῦ [β]ασιλὲ τὰ ροῦχα.

33 Ἐ[γ]ώ, 'Αντζεροῦ μου, σοῦ 'λέ[γ]α ξαθθὴ τσαὶ μαυρομμάτα
σὰν πγαίνῃς εἰς τὴν πατωσὰ μὴν πορπατῇς ρηᾶτα(1),
μὴν πορπατεῖς εὐγενικὰ μ' ἀέρα 'ς τὸ κορμί σου
τσαὶ ὁ Χάρος σοῦ ἐτζούλεψε τσ' ἔκοψεν τὴν ζωή σου.

34 Ὦ Βεσταρκοῦ 'ποῦ σοῦ 'λέ[γ]α χρυσᾶ 'νε τὰ φτερά σου,
μὴν πορπατεῖς εὐγενικὰ σὰν 'πᾷς 'ς τῆς πεθεργιᾶς σου
ἄντικρύ 'ταν 'ς τὴν Παναγ[γ]ιάν, 'ς τοῦ λιβαδιοῦ τὸ πλά[γ]ι
ἔστεκαν τὰ σαράγια σου σὰν τὸ μαργαριτάρι,
τὰ ἐ[δ]ικά σου τὰ κλειδιὰ μαχαίρια μοῦ ['γ]ενῆκα'
ξυράφια μπαρμπεριστικὰ τσ' εἰς τὴν καδριὰ μοῦ 'μπῆκα'.
Ὅλαις πτωχαῖς τσ' ἀρχόντισσαις ἔχουν τὰ λο[γ]ικά των
τσαὶ γράφουνε τὰ ἔχει των 'ς τὰ πατρογονικά των·
μὰ σύ, κόρη μου, τ' ἄφητσες τσαὶ στέκουν 'ς τὸν ἀέρα
τσαὶ [δ]ὲν ἐγνώρισες κανεὶν' τσ' αὐτὴν ὁποῦ σ' ἐγγέννα(2).
Ὅλ' οἱ 'πιτρόποι τοῦ χωριοῦ θὰ νὰ συνομιλήσουν
ποῦ νὰ τὰ 'πᾶν' τὰ ἔχει' σου τσαὶ ποῦ νὰ τὰ 'κουμπήσουν
'ς τὴν μάνα σου τσαὶ νὰ τὰ 'πᾶν' εἶν' μαῦρα βουτημένη·
ἂν 'πᾶν' 'ς τῆς ἀ[δ]ερφάδες σου ἔχουν καδριὰν καμμένη,
μὰ νὰ 'πᾶν' εἰς τὸν ἄντρα σου, ὁ Θειὸς νὰ μὴν τὸ δώσῃ
τοῦ χρόνου 'μέρα τὴν Λαμπρὰ νὰ κάμῃ νὰ μὴ σώσῃ.
Τὰ εἴκοσι τσ' ἕνα χωργιὸ τσ' ἡ Χώρα σὰν τ' ἀκούσῃ,
τὸ ὄνομα τοῦ Χάρωνα θὲ νὰ πετρο[β]ολήσῃ.

(1) ρηᾶτα = ῥηγᾶτα, ἡγεμονικῶς.

(2) Ἡ μήτηρ παραπονεῖται πρὸς τὴν θανοῦσαν ὡς μὴ ποιήσασαν διαθήκην, ἀλλὰ ἀφήσασαν τὴν περιουσίαν αὐτῆς ἀεροβατοῦσαν εἰς τὰς διαθέσεις τοῦ συζύγου καὶ ἄλλων.

35 'Ανάθεμά σε, καλογρηά, ἐσὲ τσαὶ τὸ τσελλί σου,
ὁποῦ 'καμνες τὰ μα[γ]ικὰ τσ' [δ]ὲ τό 'χες ἐντροπή σου,
'ποῦ 'τον τὸ μαῦρο τὸ θεργιὸ τσαὶ τὸ [δ]αιμονισμένο,
'ποῦ 'χώρισεν τ' ἀντρό[γ]υνο, 'ποῦ 'τον ἀ[γ]απημένο.

36 'Ανάθεμά σε, καλογρηά, 'ποῦ σ' ἐτζῶσαν τὰ 'φείδια
τσαὶ 'πῆρές μου τὸν ἄντρα μου, 'ποῦ 'χεν τὰ μαῦρα 'φρύδια.

37 'Ανάθεμα τὴν καλογρηά, 'ποῦ 'ρτεν 'ς τὸν μαχαλᾶ μου
τσαὶ 'νήβην την τὴν σκάλα μου τσ' ἤκαψεν τὴν καδριά μου.

38 'Ανάθεμά σε, καλογρηά, τερτιάρα τσαὶ παρτιάρα,
'ποῦ 'λώλανες τὸν τσύρη μου τσαὶ τὴν γλυτσειά μου μάνα.
Πόσοι 'χασωμερήσανε ἀπάνω 'ς τὸ κορμί μου
τσαὶ 'κά[μ]ασί μου μα[γ]ικά, μά 'χω το σὲ τιμή μου.
'Εσεῖς δὲν ἔχετε Χριστὸν μήτε Θεὸν κοντά σας,
μόν' εἴχετε τὸν δαίμονα τσαὶ 'κάμνετε κουμπάσα.
'Ετοῦ[τ]α πρέπει νὰ γραφοῦν 'ς τὸν κόσμον 'φημερί[δ]α
νὰ τ' ἀνεγνώσῃ ὁ ντουνιᾶς τὸν θάνατον ποῦ εἶ[δ]α.

Σημ. Πάντα τὰ μνημονευθέντα μυρολόγια τοῦ χωρίου Πυργίου ἀνήκουσιν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν. Ἡ γραῖα σύζυγος τοῦ Θεοτόκη μυρολογεῖ· α΄) τὸν πνιγέντα υἱὸν αὐτῆς Σπῦρον· β΄) τὸν σύζυγον αὐτῆς Θεοτόκην, ὅστις καὶ ἐμπορεύετο· γ΄) τὴν θανοῦσαν θυγατέρα της Μαροῦκαν, ἧς περιγράφει τὴν ὡραιότητα, καὶ τὰς συμβουλάς, ἃς τῇ ἔδιδεν ἵνα ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶνε προσεκτικὴ καὶ ἀφ' ἑτέρου μὴ κατέρχηται εἰς τὴν *πατωσὰ* τοῦ χωρίου ἵνα μὴ τὴν βασκάνωσι· δ΄) μυρολογεῖ ἄλλην αὐτῆς θυγατέρα, τὴν

'Αντζεροῦ ('Αγγελικήν)· ε') ἐπίσης τὴν θυγατέρα αὐτῆς Βεσταρκοῦ (Βεστάρχη; Βεατρίκη;), ἥτις ἀπέθανεν ἄνευ διαθήκης καὶ ὁ θάνατος αὐτῆς ἐμβάλλει τὴν δυστυχῆ γραῖαν εἰς πολλὰς σκέψεις, τί ἆρά γε τὸ δικαστήριον τῶν ἀρχόντων ἤθελεν ἀποφασίσει περὶ τῆς περιουσίας τῆς θανούσης; Σημειωτέον δὲ ὅτι μέχρι τοῦ 1867 τὰς ὑποθέσεις ἐδίκαζε κυρίως ἐν μὲν τῇ πόλει ἡ *Δημογεροντία*, ἐν τῇ *Μεζᾷ*, ἐν δὲ τοῖς Μαστιχοχωρίοις οἱ λεγόμενοι *Βεκήλιδες*, ἤτοι οἱ ὑπὸ τῶν Μαστιχοχώρων ἐκλεγόμενοι ἀντιπρόσωποι· αἱ πλεῖσται δὲ τῶν δικαζομένων τότε ὑποθέσεων ἐγίνοντο παραδεκταὶ ὑπὸ τῶν διαδίκων ὡς καὶ αἱ ὑπὲρ ἢ κατὰ ἐκδιδόμεναι ἀποφάσεις· καὶ ς') ἄλλη αὐτῆς ζῶσα θυγάτηρ ἐκφράζει ἡ ἰδία τὸν πόνον τῆς ψυχῆς της καὶ ἐκπέμπει ἀρὰς κατὰ τοῦ ζῶντος συζύγου, ὅστις ἄλλην ἐρωτευθείς, τὴν ἐγκατέλειψε, δὲν ἀναφέρει δὲ τὸ ὄνομά της, ἀλλὰ καθιστᾷ αὐτὴν γνωστὴν μόνον διὰ τῆς λέξεως *καλογρηά*, ὡς διαμείνασαν ἔν τινι μονῇ ἐπὶ πολλὰ ἔτη δόκιμον ἐκ μικρᾶς ἡλικίας, ἣν καὶ ἀναθεματίζει.

ANAMIKTA

107. ΤΟ ΠΡΩΤΟΠΑΛΛΗΚΑΡΟΝ ΚΑΙ Ο ΑΓΑΣ

Αἱ ἀπόκρεω ἐν Ὀλύμποις τῆς Χίου (1) ἄρχονται εὐθὺς μετὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανείων, καθ' ἣν οἱ νέοι τοῦ χωρίου τούτου συνέρχονται ἐν σώματι καὶ ἐκλέγουσι τὸ *πρωτοπαλλήκαρον* αὐτῶν, τουτέστι τὸν ἀρχηγόν των, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου ἅπαντες ὀφείλουσι νὰ ὑπόκηνται. Οὐδεὶς τῶν τὴν *κουμπαρίαν* ἀποτελούντων δικαιοῦται νὰ ἔχῃ γνώμην ἢ νὰ ζητήσῃ νὰ πράξῃ τι ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐκτὸς ἂν τὸ πρωτοπαλλήκαρον ἐπιδοκιμάσῃ τὴν πρότασιν· καὶ τότε θεωρεῖται ὑπὸ πάντων ἡ πρότασις αὕτη ὡς διαταγὴ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ ἀπόφασις. Ὅθεν ἀπὸ τῶν Θεοφανείων καὶ ἐντεῦθεν συναθροίζουσι κατὰ πᾶσαν ἑορτὴν (καὶ ἑορταὶ ἐν τοῖς χωρίοις εἶνε πάμπολλαι) τὰς παρθένους τοῦ χωρίου ἐν τῇ πλατείᾳ αὐτοῦ, ἔνθα συνήθως χορεύουσι τοὺς ἐπιχωρίους χορούς, τὸν Συρτὸν καὶ τὸν Σμικτόν, ὃν καὶ Δετὸν ὀνομάζουσιν. Κατὰ δὲ τὴν πρώτην ἡμέραν, καθ' ἣν θέλει τεθῇ εἰς ἐνέργειαν ὁ πρῶτος χορός, δίδουσι τὰ πρωτεῖα διὰ κλήρου εἰς μίαν τῶν νεανίδων, ἥτις καθ' ὅλον μὲν τὸν χορὸν τῆς ἡμέρας ἐκείνης πρωτοστατεῖ ἁπασῶν τῶν ἄλλων, κατὰ δὲ τὸν δεύτερον τίθεται ἡ ἐσχάτη αὐτῶν· ἡ δὲ καταλαμβάνουσα κατὰ τὸν δεύτερον χορὸν τὰ πρωτεῖα ἐπίσης μετατίθεται μετέπειτα εἰς τὴν ὑστάτην τάξιν καὶ οὕτω πως κρατεῖ ἐφ' ὅλων τῶν χορευουσῶν ἡ αὐτὴ τάξις ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως.

Τὸ ἔθος τοῦτο προλαμβάνει δυσάρεστα ἐπακολουθήματα, καὶ οὕτω δὲν γεννῶνται ἀντιζηλίαι, δυσαρέσκειαι καὶ πάθη οὔτε με-

(1) Ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἐν τῇ *Ἑστίᾳ* τῆς 10 Φεβρουαρίου 1890, σελ. 91-92.

ταξὺ τῶν νεανίδων καὶ νέων οὔτε μεταξὺ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων τῶν χορευτριῶν.

Πᾶσα χορεύτρια ὀφείλει κατὰ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν εἶνε ἡ σειρὰ αὐτῆς, ὅπως καταλάβῃ τὰ πρωτεῖα τοῦ χοροῦ, νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ πρωτοπαλλήκαρον δι' ὅλα τὰ παλληκάρια ἄρτον ἐν σχήματι κολλικίου, πεποικιλμένον διὰ διαφόρων τύπων ἐκ τῆς αὐτῆς ζύμης· ἔχουσι δὲ οἱ τύποι τὸ σχῆμα τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης, τῶν ἀστέρων, ἀνθέων, ζῴων κλπ. Τὸ κολλίκιον πρέπει νὰ ἔχῃ βάρος τοὐλάχιστον ἐννέα ὀκάδων· πλὴν δὲ τούτου προσφέρει καὶ φιάλην ἢ λαγήνιον οἴνου καὶ διάφορα ἄλλα, τὰ ὁποῖα τρώγει καὶ πίνει ἡ κουμπανία, ἡ ἀποτελοῦσα τὸ σῶμα τῶν συνδιασκεδαστῶν. Αἱ νέαι ἀμιλλῶνται τίς τούτων νὰ κατασκευάσῃ τὸ κολλίκιον αὐτῆς ἐκ καλλιτέρας ποιότητος ἀλεύρου καὶ εὐμορφότερα νὰ τεχνουργήσῃ τὰ ἐπὶ τούτου ποικίλματα.

Ὡς ὄργανα δὲ ἔχουσι κατὰ μὲν τὰς ἀπόκρεως τὸν ἀσκόν (*τσαμπούνα*), τὸν πλαγίαυλον (*παγιαύλι*) καὶ τὸ τύμπανον, (*τουμπί*). Κατὰ δὲ τοὺς γάμους τὸ βιολίον, τὴν κιθάραν (*λαγοῦτο*), τὸ *γλαρέτο* καὶ ἐνίοτε καὶ τὸ *σαντούρι*.

Τοὺς χοροὺς ἐξακολουθοῦσι μέχρι τῆς Κυριακῆς τῆς Κρεωφάγου, τὴν δὲ Δευτέραν τῆς Τυροφάγου παριστάνουσι τὸν Ἀγᾶν (ὑποδιοικητήν), πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ αὐτῶν κατώκει πρὸ τοῦ 1822 ἀγᾶς τις, ἐπόπτης τῶν κυβερνητικῶν δικαιωμάτων ἐπὶ τῆς μαστίχης, ἣν ἕκαστος τῶν κατοίκων ὤφειλε νὰ παραδίδῃ ὡς φόρον τῇ Κυβερνήσει. Εἶχε καὶ δικαίωμα παρεμβάσεως εἰς τὰς σχέσεις τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἐδίκαζε καὶ μικράς τινας ὑποθέσεις ὅσας ὁ Μουσελίμης, τουτέστιν ὁ Γενικὸς τῆς νήσου Διοικητής, τῷ ἐπέτρεπεν.

Ἔχει δὲ οὕτως ὁ τρόπος τῆς ἀναφερομένης παραστάσεως : Διορίζουσιν οἱ νέοι ἕνα ἐξ αὐτῶν, ἀνήκοντα εἰς προεξέχοντα οἶκον, οὗτος δὲ καταλαμβάνει τὴν θέσιν τοῦ Ἀγᾶ. Ἐνδύουσιν αὐτὸν οὕτως, ὥστε νὰ ὁμοιάζῃ ἂν οὐχὶ καθ' ὁλοκληρίαν, ἀλλὰ τοὐλάχι-

στον σχετικῶς πρὸς τὸν τότε τύπον τῶν τε ἐνδυμάτων, τῆς παραστάσεως καὶ τῆς θέσεως ἐκείνου. Ἐκλέγουσι καὶ δύο ἄλλους, ὧν ὁ μὲν εἶνε ὁ βεζίρης τοῦ Ἀγᾶ (1), ὁ δὲ ὁ γραμματεύς, καὶ ἄλλους δύο, ἐκτελοῦντας χρέη ἀστυνομικῶν κλητήρων (*ζαπτιέδων*).

Πρὸς τὸν Ἀγᾶν τοῦτον μεταβαίνουσιν ἐν σώματι οἱ νέοι, εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ὁμοῦ μετὰ τοῦ βεζίρου, τοῦ γραμματέως καὶ τῶν κλητήρων, ἁπάντων φερόντων ποικίλας στολάς. Παραλαμβάνουσιν αὐτὸν καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου, ἣν *Λιβάδι* ὀνομάζουσι, προπορευομένων τῶν κλητήρων, τῶν ὀργάνων, τραπέζης πλήρους ἐγχωρίων γλυκισμάτων, ὀπωρῶν, τρωγαλίων, ῥακίου, οἴνου κλπ. καὶ ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει φθάνουσιν εἰς τὴν πλατεῖαν, ἔνθα ἔχουσιν ἀνάκλιντρον, ἐφ' οὗ οὗτος κάθηται μετὰ τοῦ βεζίρου καὶ τοῦ γραμματέως αὐτοῦ. Ἀφοῦ δ' ἐξετάσῃ τὰς ἀφορώσας εἰς τὴν κοινότητα τοῦ χωρίου ὑποθέσεις, ἐξετάζει καὶ τὰς ἰδιωτικὰς τῶν κατοίκων, προσκαλῶν καὶ τοὺς ἀποδεδειγμένως διαπράξαντας ἀδικίας νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐνώπιόν του. Μόνος ὁ βεζίρης δικαιοῦται νὰ φέρῃ γνώμην ἐπὶ πάσης δικαζομένης ὑποθέσεως, ὁ δὲ γραμματεὺς σημειοῖ μόνον τὰς καταδικαστικὰς ἀποφάσεις καὶ τὸ ἐπιβληθὲν ἑνὶ ἑκάστῳ πρόστιμον, τοῦ ὁποίου ὁ μὲν κατώτερος ὅρος εἶνε μέχρις ἑνὸς γροσίου, ὁ δὲ ἀνώτερος μέχρις ἑνὸς τετάρτου τοῦ ἀργυροῦ μετζιτιέ.

Αἱ κατηγορίαι εἶνε ποικίλαι· α') αἱ τῶν κλεπτόντων ἐκ τῶν ξένων δένδρων ξύλα· β') αἱ τῶν κλεπτόντων ἐκ τῶν ξένων χωραφίων χόρτα κλπ., ἀλλ' αἱ κατέχουσαι τὰ πρωτεῖα εἶνε αἱ τῆς σχέσεως τῶν ἀνδρῶν πρὸς τὰς γυναῖκας. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει ἡ κατηγοροῦσα γυνὴ προσέρχεται ἐνώπιον τοῦ Ἀγᾶ καὶ διατυπόνει τὴν καταγγελίαν· προσκαλεῖ δ' ὁ Ἀγᾶς ἕνα ἕκαστον τῶν καταγγελθέντων καὶ μετ' ἀνάκρισιν ἀπολύει ἢ καταδικάζει αὐτὸν εἰς πρόστιμον.

(1) Ἐν τῷ χωρίῳ Λιθίῳ ἀντὶ *Βεζίρης*, τὸν ὀνομάζουσι *Μῶρον*.

Τὴν τράπεζαν, ἥτις προηγεῖται τῆς πομπῆς, στολίζει ἡ οἰκογένεια τοῦ ἐκλεχθέντος Ἀγᾶ, εὐγνωμονοῦσα εἰς τὰ παλληκάρια διὰ τὴν ἀπονεμηθεῖσαν αὐτῇ τιμήν· δὲν πρέπει ὅμως νὰ ὑπερβαίνῃ ἡ ἀξία αὐτῶν τὰ τρία μετζίτια. Ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν νέων καταβάλλουσιν ἀνὰ ἥμισυ μετζίτιον ἕκαστος εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ πρωτοπαλληκάρου διὰ τὰς δαπάνας, ἃς οὗτος ἤθελε κρίνει ἀναγκαίας πρὸς πανηγυρισμὸν τῶν ἀπόκρεων. Τὰ χρήματα ταῦτα, καθὼς καὶ τὰ ἐκ προστίμων εἰσπραχθέντα, ἐξοδεύει τὸ πρωτοπαλλήκαρον πρὸς ἀγορὰν φαγητῶν, ὅπως συνευωχῆται ἡ *κουμπανία* μετὰ τῶν καταδικασθέντων εἰς πρόστιμον ἀνώτερον τῶν τριῶν γροσίων κατά τε τὴν ἑβδομάδα τῆς Τυροφάγου καὶ τὴν Καθαρὰν Δευτέραν, ὅτε λήγουσιν αἱ ἑορταί.

---

108. Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ ΕΝ ΟΛΥΜΠΟΙΣ

Ἐν ἅπασι τοῖς χωρίοις ἡ φιλοξενία κατέχει τὰ πρωτεῖα μεταξὺ τῶν ἀρετῶν τοῦ χιακοῦ λαοῦ. Πρὸς τὸν μεταβαίνοντα εἴς τι χωρίον προσέρχονται οἱ γνωρίζοντες αὐτὸν καὶ ἕκαστος προσπαθεῖ ἵνα τὸν προσλάβῃ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, δὲν ἀρκεῖται δὲ νὰ τῷ παράσχῃ πᾶν ὅ,τι ἐν τῇ οἰκίᾳ του ἔχει, ἀλλὰ καταφεύγει καὶ εἰς τὰ ὀψοπωλεῖα πρὸς εὕρεσιν καὶ καλλιτέρας τινὸς τροφῆς, πρὸς δὲ καὶ οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ γίνονται ἀνάστατοι ὅπως περιποιηθῶσιν αὐτόν, οἱ πάντες δὲ τὸν ὑπηρετοῦσι, μηδ' αὐτῆς τῆς οἰκοδεσποίνης ἐξαιρουμένης.

Ἐν τῷ χωρίῳ Ὀλύμποις ὅμως ἡ φιλοξενία ὑπερέχει τῆς τῶν ἄλλων χωρίων. Οἱ κάτοικοι, ἵνα εὐχαριστήσωσιν ἔτι μᾶλλον τὸν

ξενιζόμενον, προσέρχονται ἀθρόοι εἰς τὴν οἰκίαν, ἔνθα φιλοξενεῖται εἴτε γνωστοὶ εἴτε μή, κομίζοντες διάφορα φαγητά, οἶνον, ἄρτον κλπ. Ταῦτα δὲ πάντα παρατίθενται ἐπὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς τραπέζης, ἐξ ἧς καὶ συντρώγουσι πάντες. Ἕκαστος τῶν ὀψοκομιστῶν ἀξιοῖ νὰ ἐπιδεικνύῃ ὑπερέχοντα τῶν ἄλλων τὰ ἑαυτοῦ κατά τε τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ποιότητα. Ὅθεν χάριν ἑνὸς ἑκάστου ὁ φιλοξενούμενος τρώγει καὶ πίνει ἐξ ἁπάντων τῶν ἐν τῇ τραπέζῃ ἐδεσμάτων. Δοκιμάζει δέ, ἐννοεῖται, καὶ τοὺς οἴνους, οὓς κατ' ὀλίγον καταπίνει συνδιαλεγόμενος περὶ ποικίλων πραγμάτων· μετὰ ταῦτα ἄρχονται τὰ ἄσματα κλπ., ἀκολουθοῦσι ἀστεῖα, ἄτινα οὐδέποτε ἀπὸ τῶν Χίων λείπουσιν.

Τῷ ξένῳ, περιερχομένῳ τὸ χωρίον, προθυμοποιοῦνται νὰ προσφέρωσι προθύμως οἱ κάτοικοι καὶ σέβας καὶ πᾶσαν αἰτουμένην πληροφορίαν.

---

109. ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΙ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑΙ

---

1. Τὰ δρύματα.

Ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς ἕκτης τοῦ Αὐγούστου οἱ χωρικοὶ ἀποφεύγουσι τὰ ἀκόλουθα·

α΄) Δὲν καθαρίζουσι τὰ δένδρα· β΄) Δὲν κεντοῦσι τὰ σχοινόδενδρα πρὸς ἐξαγωγὴν τῆς μαστίχης· γ΄) Δὲν πλύνουσι τὰ ἐνδύματα καὶ δ΄) Δὲν κολυμβῶσιν. Ταῦτα δὲ διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους· α΄) Τὰ δένδρα καὶ μαστιχόδενδρα δὲν καθαρίζουσιν οὔτε κεντοῦσιν ὅπως μὴ ξηρανθῶσι· β΄) Τὰ ἐνδύματα δὲν πλύνουσιν ἵνα μὴ φθαρῶσι· γ΄) Δὲν κολυμβῶσιν ἵνα μὴ ἐκδαρῇ ἡ ἐπιδερμὶς

αὐτῶν. Καὶ διατί ταῦτα πάντα ;—*Διότι εἶνε τὰ δρύματα*, ἀπαντᾷ ὁ χωρικός(1).

2. Τὸ ξούρισμα.

Ὅταν *ξουρισθῶσι τὴν* Μεγάλην Παρασκευήν, φρονοῦσιν ὅτι οὐδέποτε θέλουσιν ὑποφέρει ἀπὸ κεφαλαλγίαν.

3. Τὸ προζύμι.

Ὅταν τις ἐν καιρῷ νυκτὸς κρατῇ προζύμιον καὶ τὸ μεταφέρῃ ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην οἰκίαν, τὸ κρύπτει *διὰ νὰ μὴν τὸ ἰδοῦν τὰ ἄστρα· τὴν* δὲ ἡμέραν, *διὰ νὰ μὴν τὸ ἰδῇ ξένο μάτι*, διότι νομίζουσιν ὅτι *δὲν θὰ ἀναιβοῦν τὰ ψωμιά, τὰ ὁποῖα διὰ τοῦ προζυμίου τούτου ἤθελον ζυμωθῇ*.

4. Ὁ ἅγιος Συμεών.

Κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς παραμονῆς τοῦ ἁγίου Συμεών (31 Αὐγούστου), ὡς καὶ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς, αἱ ἔγκυοι γυναῖκες μεταβαίνουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἔνθα ἀνάπτουσι κηρία πρὸ τῆς εἰκόνος τοῦ ἁγίου. Μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας πορεύονται αἱ σύνοικοι ἐν σώματι εἰς τὰς οἰκίας ἑκάστης, καὶ ἐὰν μὲν πρώτην ἤδη φορὰν συνέλαβον, τότε ἡ μήτηρ ἢ ἀδελφὴ ἢ συγγενής τις ἢ καὶ στενὴ φίλη παραθέτει τράπεζαν μετὰ διαφόρων γλυκισμάτων, ἐξ ὧν τρώγουσιν αἱ προσελθοῦσαι, ἐὰν δὲ δευτέραν ἢ τρίτην φορὰν τυγχάνῃ ἐγκυμονοῦσα, τότε παραθέτουσι τρωγάλια, σταφίδας, κάρυα, ἀμύγδαλα καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Οὕτω δὲ περιέρχονται πάσας τὰς οἰκίας τῶν οἰκείων καὶ συγγενῶν μέχρι μεσημβρίας, ὁπότε εἶνε ἑτοίμη πρὸς γεῦμα τράπεζα.

Κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν ἡ ἔγκυος οὐδεμίαν ἐργασίαν κάμνει,

(1) Τὸ πάλαι ἐλάτρευον οἱ πρόγονοι ἡμῶν τὰς Δρυάδας, περὶ ὧν ἐφρόνουν ὅτι κατῴκουν ἐντὸς τῶν δένδρων καὶ κυρίως τῶν δρυῶν. Τὰ σημερινὰ *Δρύματα* εἶνε λείψανα ἐκείνων τῶν θεοτήτων, ἃς καὶ ἐώρταζον κατ' Αὔγουστον.

οὐδέ τι τεχνικὸν ἢ φυσικὸν λαμβάνει εἰς χεῖρας, ἐκτὸς τῶν φορεμάτων της, τοῦ κοχλιαρίου καὶ τοῦ πειρουνίου. Ἀπέχει δὲ ἀπὸ παντὸς ἄλλου, *διὰ νὰ μὴ σημαδευτῇ τὸ παιδί της ἀπὸ τὸν ἅγιον Συμεών*. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ὅταν κατακλίνηται λαμβάνει ποτήριον ὕδατος, ῥίπτει ἅλας καὶ ἀφοῦ καλῶς τὸ ἀναλύσῃ, βρέχει δι' αὐτοῦ πρῶτον τὰς χεῖρας καὶ ἀκολούθως ραντίζει ὀπισθίως, δίχως νὰ παρατηρῇ, προφέρουσα τὰ ἀκόλουθα :

Ὅ,τ' ἔπιασα, ὅ,τ' ἔκαμα
ὀπίσω μου νὰ εἶνε,
καὶ σὰν τ' ἁλάτι 'ποῦ 'λυωσα
ἔτσι κι' αὐτὰ νὰ λυώσουν.

Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ὕδατος χύνει ἐπίσης ὄπισθεν αὐτῆς, οὐδόλως στρέφουσα νὰ παρατηρήσῃ ποῦ ἐχύθη, καὶ ἀμέσως κατακλίνεται.

5. Τρεῖς συνεχεῖς ἑορταί.

Τὴν ἑορτὴν τῆς ἁγίας Βαρβάρας ὅταν ἐξέλθωσι τῆς ἐκκλησίας οἱ παῖδες ᾄδουσιν :

Ἅγια Βαρβάρα 'γέννησε
κι' ἅγιος Σάββας τὸ 'δέχτη
κι' ἅγιος Νικόλας ἔδραμε
νὰ 'πά' νὰ τὸ βαφτίσῃ.

6. Τὸ φιλί.

Ὅταν τις ἀσπασθῇ νεογνὸν ὑπὸ τὴν πτέρναν, φρονοῦσιν ὅτι τὸ φιληθὲν *θὰ ἐπιβάλληται ἐπὶ παντός, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀσπασθέντος αὐτό*.

7. Ὁ ἥλιος καὶ ἡ πλειάς.

Τὴν 17ην Νοεμβρίου, κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἀνατέλλει καὶ ἡ πλειάς (κοινῶς: *Πληειὰ* καὶ *Πούλια*). Τούτου ἕνεκα δοξάζουσιν ὅτι τότε *γίνεται συνασπασμὸς Πλειάδος καὶ Ἡλίου*, ὅθεν

πᾶς ἄνεμος κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην πνέων θὰ ἐπικρατήσῃ μέχρι τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων.

8. Τὸ Πάσχα καὶ τὰ Θεοφάνεια.

Ἐὰν ἡ ἡμέρα τῶν ἁγίων Θεοφανείων εἶνε καλοκαιρινή, ἡ τοῦ Πάσχα θὰ εἶνε βροχερά. Τούτου ἕνεκα περιέρχονται παῖδες τὰς ὁδοὺς ψάλλοντες:

Φῶτα, φῶτα φωτερὰ
κ᾽ ἡ Λαμπρὴ μὲ τὰ νερά.

9. Φάρμακον.

Ἐν τῷ χωρίῳ Πυργίῳ ὅταν ἀσθενῇ παιδίον τι, ἄρρεν ἢ θῆλυ, τὸ λαμβάνει γραῖά τις καὶ τὸ φέρει ἐν συνοδείᾳ ἱερέως εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἔνθα ἐκδύουσιν αὐτὸ καὶ τὸ ἐναποθέτουσι πρὸ τῆς Ὡραίας Πύλης· ἀφοῦ ἀνάψωσι τρία κηρία, ἀναγινώσκει ὁ ἱερεὺς εὐχάς τινας, ἔπειτα περιάγεται τὸ παιδίον γυμνὸν περὶ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν καὶ ἀκολούθως ἐναποτίθεται καὶ πάλιν πρὸ τῆς Ὡραίας Πύλης. Μετὰ ταῦτα τὸ ἐνδύουσι δι᾽ ἄλλων φορεμάτων, καὶ ἀφίνουσι τὰ παλαιὰ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ οὕτω τὸ λαμβάνει καὶ αὖθις ἡ γραῖα, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ τὸ φέρει εἰς τὴν οἰκίαν τῶν γεννητόρων. Ἐὰν καθ᾽ ὁδὸν συναντηθῶσι μετὰ νέου ἢ νέας, τότε σχηματίζεται πεποίθησις ὅτι τὸ μικρὸν θὰ ἰαθῇ, ἐὰν δὲ τοὐναντίον μετὰ γέροντος ἢ γραίας, ὅτι τὸ μικρὸν θὰ ἀποθάνῃ. Ἀλλοίμονον δὲ εἰς τὸ δυστυχὲς πλάσμα, ἐὰν τυχὸν συναντηθῇ μετὰ πρεσβύτιδος. Ἐγκαταλείπουσιν αὐτὸ εἰς τὸ ἔλεος τῆς θείας Προνοίας καὶ οὐδὲν μέσον θεραπευτικὸν παρέχουσιν αὐτῷ.

10. Ἡ ψυχὴ καὶ τὰ τελώνια.

Ὅταν ἡ ψυχὴ χωρισθῇ ἀπὸ τοῦ σώματος, φρονοῦσιν ὅτι ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμερονύκτια διατρίβει εἰς ὃ μέρος ἀπέθανε, καὶ

ἀκολούθως κατέρχεται εἰς τὸν Ἅδην καὶ ὅτι θέλει *διέλθει* κατὰ τὴν κατάβασιν αὐτῆς *πρὸ τῶν τελωνίων*, πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν ὁποίων οἱ οἰκεῖοι διανέμουσι τοῖς πτωχοῖς χρήματα, ἵνα ἀφήσωσιν αὐτὴν ἐλευθέραν. Ἕνεκα τῆς δοξασίας ταύτης ἔπλασαν καὶ τὴν ἀκόλουθον δίστιχον εὐχήν :

Χριστέ μου, κ᾽ ἂς ἀπέθαινα Παρασκευὴν ἡμέραν,
ὁποῦ ᾽νε τὰ τελώνια ᾽ς τὸν οὐρανὸν δεμένα (1).

11. Ὁ Ἀδελφοφᾶς.

Δοξάζουσιν ὅτι τὰ μικρᾶς ἡλικίας ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας θνήσκοντα τὰ κατατρώγει ὁ ζῶν *Ἀδελφοφᾶς*. Τοῦτον ἐμβάλλουσιν *ἐντὸς κλιβάνου* καὶ πρὸ τοῦ στομίου αὐτοῦ ἀνάπτουσι πυρὰν ὅπως φοβίσωσι τὸν Ἀδελφοφᾶν, ὃν ἐρωτῶσιν, ἐὰν καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ τρώγῃ τοὺς ἀδελφούς του· αὐτὸς δέ, νομίζων ὅτι πράγματι τρώγει αὐτούς, ἔντρομος ἀποκρίνεται «*Ὄχι !*» καὶ οὕτω ἀποσύρουσι τὴν πυρὰν καὶ ἐξέρχεται τοῦ κλιβάνου.

12. Ἡ παραμονὴ τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου εἰς ἐξ ἑκάστης οἰκίας ἐν τῷ χωρίῳ Πυργίῳ διανυκτερεύει ἐν ἄλλῃ οἰκίᾳ συγγενοῦς τινος. Τὴν πρωΐαν μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν μεταβαίνει ἕκαστος εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ ὅταν εἰσέλθῃ, ῥαίνει αὐτὴν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ μὲ διάφορα ὄσπρια, ῥῶδια κλπ. Τοῦτο γίνεται ἵνα ἔλθῃ εὐτυχία κατὰ τὸ νέον ἔτος εἰς τὴν οἰκίαν. Ἀλλαχοῦ σηκόνουσι λίθον βαρὺν καὶ κομίζουσιν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, οἷς εὔχονται νὰ ἀποκτήσῃ χρυσὸν κατὰ τὸ βάρος τοῦ λίθου ὁ οἰκοδεσπότης. Τὸ ἔθος τοῦτο κυρίως ὑπάρχει ἐν τῇ πολίχνῃ Βροντάδῳ.

(1) Μόνον ἡ ἡμέρα τῆς Παρασκευῆς ἐξαιρεῖται, κατὰ τὸν λαόν. Τὰ τελώνια εἶναι δεδεσμευμένα ἐν τῷ οὐρανῷ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἕνεκα τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ.

13. Ἡ ἁρπαγὴ τῆς τύχης.

Ὅταν γυνή τις ζυμόνῃ, μεταβαίνει πρὸς αὐτὴν ἑτέρα, προφασιζομένη ὅτι ἔχει νὰ τῇ ὁμιλήσῃ ἢ νὰ τῇ εἴπῃ τι, καὶ μετὰ τὸν συνήθη χαιρετισμὸν τῇ ἀναφέρει διάφορα γεγονότα καὶ πράγματα, μέχρις ὅτου τελειώσῃ τὸ ἔργον αὐτῆς ἡ ζυμόνουσα. Τοῦτο δὲ πράττει ἡ ἐπισκέπτρια, φρονοῦσα ὅτι *ἁρπάζει τὴν τύχην τῆς ζυμονούσης*. Αὕτη, ἐὰν πεισθῇ ὅτι πρὸς ἁρπαγὴν τῆς τύχης τὴν ἐπεσκέφθη, μετὰ προσοχῆς, δίχως νὰ παρατηρηθῇ, τῇ δεικνύει τὰ *πέντε*, καὶ οὕτω δὲν κατορθόνει ἡ ἐπισκέπτρια νὰ ἁρπάσῃ τὴν τύχην αὐτῆς.

14. Ὁ ἥλιος τοῦ Μαρτίου.

Τὴν πρώτην Μαρτίου αἱ γυναῖκες δένουσι περὶ τὸν τράχηλον, τὰς χεῖρας καὶ τὰ δάκτυλα ἑαυτῶν τε καὶ τῶν τέκνων των ποικιλόχρουν μίτον, ἵνα μὴ μαυρισθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Τὸν μίτον τοῦτον ὀνομάζουσι *Μάρτην*.

15. Τὸ Ἀνεμόχολον.

Ὁσάκις περὶ τὸν ἥλιον σχηματισθῇ στέφανος, ὃν *ἀνεμόχολον* ὀνομάζουσι, φρονοῦσιν ὅτι εἶνε σημεῖον *σφοδροῦ ἀνέμου ἢ καταιγίδος*.

16. Δίγαμος.

Ὅταν δύο γυναῖκες ἢ δύο ἄνδρες συγχρόνως λικνίσωσι τὸ νεογνόν, φρονοῦσιν ὅτι τοῦτο θὰ ἔλθῃ εἰς δεύτερον γάμον.

17. Τὸ δριμὺ ξεῖδι.

Κατὰ πᾶσαν Παρασκευὴν χύνουσιν ὕδωρ ἐντὸς τοῦ ὄξους ὅπως γείνῃ λίαν δριμύ. Γίνεται δὲ τὴν Παρασκευήν, διότι κατὰ ταύτην ἐσταύρωσαν τὸν Χριστὸν καὶ τὸν ἐπότισαν ὄξος.

18. Τὸ πτύσιμον.

Ὅταν γίνηται λόγος περὶ παθημάτων καὶ δυστυχημάτων, ὁ μὴ παθών ποτέ τι ἐμπτύει εἰς τὸν κόλπον του καὶ συγχρόνως ἐκφωνεῖ: *Χώματα ς' τὴν γλῶσσάν μου.*

19. Τὸ αὐτό.

Ἐν Ὀλύμποις πτύουσιν ἐντὸς πηγαδίου ὅταν ἐπιστρέφωσιν ἐκ κηδείας διὰ δύο λόγους· α') Ἵνα μὴ ἀποθάνωσι πρὸ τοῦ γήρατος καὶ β') Ἵνα μὴ βλέπωσι τὸν κηδευθέντα καθ' ὕπνους.

20. Οἱ ὀδόντες.

Τὸν παῖδα, οὗτινος τρίζουσιν οἱ ὀδόντες τὴν νύκτα, λαμβάνει συγγενὴς καὶ φέρει εἰς τὴν ἐκκλησίαν· καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει τὸ ἑωθινὸν Εὐαγγέλιον, λαμβάνει τὸ κλειδίον τῆς ἐκκλησίας, ἐμβάλλει αὐτὸ εἰς τὸ στόμα τοῦ παιδὸς καὶ κάμνει τρεῖς στροφὰς ἵνα καταπαύσῃ τὸ τρίξιμον. Ἄλλοι μόνον τὸ κριτικέλλιον τῆς ἐκκλησίας ὑποχρεόνουσι τὸν παῖδα νὰ δαγκάσῃ.

21. Οἱ στάχυς.

Τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, 25 Μαρτίου, φρονοῦσιν ὅτι οἱ στάχυς κύπτουσι καὶ ἀσπάζονται τὴν γῆν, ἣν ἀποχαιρετίζουσι διὰ τῶν ἑξῆς:

Ἔχε 'γειάν, μανοῦλά μου, καὶ πὰ μᾶς φᾶν οἱ λύκοι.
Καὶ ὅτι αὕτη ἀνταποδίδει τὸν χαιρετισμὸν ὡς ἑξῆς:
Ἐσᾶς οἱ λύκοι τρώγου' σας, μὰ 'γὼ τρώγω τοὺς λύκους.

22. Ὁ πόθος τῶν νεανίδων.

Αἱ νέαι, θέλουσαι νὰ γνωρίζωσι τίς ὁ μέλλων αὐτῶν σύζυγος, θέτουσι καθ' ἣν ὥραν κατακλίνονται ἐννέα σπειρία κόλλυβα ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον αὐτῶν, πιστεύουσαι ὅτι, ὅταν ἐγερθῶσι, θὰ μάθωσι τὸν πόθον αὐτῶν.

Ἐπίσης κάμνουσι καὶ τὸ ἑξῆς· Συνέρχονται εἷς τι τρίστρατον καὶ θέτει ἑκάστη διαδοχικῶς ἀνὰ ἓν ὄνομα εἰς τὸν νοῦν αὐτῆς· καὶ ἐὰν μὲν ἐκ συμπτώσεως διέλθῃ τις ἐκεῖθεν φέρων τὸ ὄνομα, ὅπερ ἐσκέφθη ἐκείνη, τῆς ὁποίας ἦτο ἡ σειρά, φρονεῖ ὅτι τοιοῦτον ὄνομα θὰ ἔχῃ ὁ σύζυγός της, ἐὰν δὲ ὄχι, περιμένει μέχρις ὅτου ἔλθῃ καὶ αὖθις ἡ σειρά της.

Πρὸς τούτοις λαμβάνουσι καὶ τὰ κοινῶς λεγόμενα *ἀσπροπούλουδα*· ἑκάστη δὲ κόρη ἀποσπᾷ τὰ φύλλα τοῦ ἄνθους, ἐκφωνοῦσα κατὰ τὸ πρῶτον φύλλον «*Ἀγαπᾷ με;*» εἰς τὸ δεύτερον «*Δὲν μ' ἀγαπᾷ*» καὶ οὕτω καθεξῆς· καὶ ἐὰν μὲν εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον συμπίπτῃ νὰ ἐκφωνῇ τὸ «*Ἀγαπᾷ με*», τότε ἀναπαύεται, φρονοῦσα· ὅτι θέλει ἐκπληρωθῇ ὁ πόθος αὐτῆς· ἐὰν δὲ τὸ «*Δὲν μ' ἀγαπᾷ*», τότε θλίβεται καὶ μελαγχολᾷ.

Ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀκόλουθον·

Ἑκάστη μελετᾷ καθ' ἑαυτὴν τὸ ὄνομα τοῦ νέου, ὃν ποθεῖ, καὶ ἀφοῦ κατ' ἰδίαν εἰς ἕνα ἐκ τριῶν δακτύλων αὐτῆς θέσῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἐραστοῦ της, παρουσιάζει πρὸς τὴν ἀπέναντι αὐτῆς τοὺς δακτύλους καὶ τῆς λέγει νὰ ἐγγίσῃ ἐκ τῶν τριῶν τὸν ἕνα, καὶ ἐὰν μὲν ἐγγίσῃ ἐκεῖνον, εἰς ὃν ἔδωκε τὸ ὄνομα τοῦ ἐραστοῦ, εὐχαριστεῖται, φρονοῦσα ὅτι θέλει ἐπιτύχει τοῦ σκοποῦ νὰ νυμφευθῇ τὸν λατρευτὸν τῆς καρδίας της, ἐὰν δὲ ὄχι, λυπεῖται, ὡς ἀποτυχοῦσα.

23. Ὁ ἅγιος Γεώργιος.

Ὅταν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν εἰσέλθῃ τι, ἐπικαλοῦνται πρὸς ἴασιν τὸν ἅγιον Γεώργιον διὰ τῶν ἀκολούθων στίχων:

Ἅγιε Γεώργη καβαλλάρη,
μὲ σπαθὶ καὶ μὲ κοντάρι,
ἄνοιξε τὸ 'ματάκι μου
καὶ 'δὲς τί ἔχει μέσα
γῆ κλιθάρι γῆ σιτάρι
γῆ κουκκὶ μαργαριτάρι.

24. Τὸ τσίτημα τοῦ πρωτογονάτου.

Ὅταν ἀναφυῇ σπειρίον τι ἐπὶ τῆς βλεφαρίδος, ὅπερ *κρίθαμον* καλοῦσι, λαμβάνουσι πρωτογέννητον παῖδα, ὃν *πρωτογόνατον* ὀνομάζουσι, καὶ αὐτὸς διὰ τῶν δακτύλων *τσιτᾷ* ἐπὶ τοῦ σπειρίου ἵνα ἰαθῇ.

25. Οἱ βρυκόλακες.

Τὴν 5 Ἰανουαρίου οἱ Πύργιοι κόπτουσιν ἀγριόκλαδα, ἅτινα *ἀντζιθάρους* ὀνομάζουσι μόνον κατὰ τὴν ἄνω ἡμέραν, διότι τὰς ἐπιλοίπους τοῦ ἐνιαυτοῦ καλοῦνται *ἀλεκάτια* (1)· δι' αὐτῶν *ξετζιθαργιάζουν* (2) τὰς ὀροφὰς τῶν μαγειρείων, ὅπως ἐκδιώξωσι τοὺς *βρυκολάκους*, οὓς *κατσικάδες* καλοῦσιν.

26. Ἡ σελήνη.

Κατὰ πᾶσαν νέαν σελήνην, ὅταν τὸ πρῶτον βλέπωσιν αὐτὴν αἱ γυναῖκες, εὔχονται νὰ γεμίσῃ τὸ χρηματοφυλάκιον τοῦ συζύγου, πατρὸς ἢ ἀδελφοῦ αὐτῶν χρῆμα, διὰ τῶν ἑξῆς:

Σὰν 'ποῦ γεμίζει τὸ φεγγάρι, ἔτσι νὰ γεμίζῃ καὶ τ' ἀντρός μου τὸ πουγγί.

27. Ἡ παλάμη.

Ὅταν ἡ παλάμη τινὸς τὸν τρώγῃ, νομίζεται ὡς προάγγελμα ὅτι θὰ λάβῃ χρήματα.

28. Ἡ προφητεία.

Ὅταν μικρὸν παιδίον περιπατῇ μὲ χεῖρας καὶ πόδας (*ἀρκουδίζει*, κοινῶς), φρονοῦσιν ὅτι θὰ ἴδωσι γνωστόν τινα καὶ μακρόθεν ἐρχόμενον.

(1) ἀλεκάτια = ἠλακάται.
(2) ξετζιθαργιάζουν = καθαρίζουν.

29. Ὁ ἀλλόμενος ὀφθαλμός.

Ὅταν τὸ βλέφαρόν τινος κινῆται ταχέως (ξεπετᾷ), νομίζει ὅτι ἢ ἐπιστολὴν θὰ λάβῃ ἢ φίλον τινὰ θὰ ἴδῃ.

30. Ὁ κομήτης.

Οἱ κομῆται ἐκλαμβάνονται ὡς κακὸς οἰωνός.

31. Αἱ ὄρνιθες.

Ὅταν αἱ ὄρνιθες τὴν νύκτα φωνάζωσι, φρονοῦσιν ὅτι θὰ ἔχωσι κακὸν χειμῶνα.

32. Ἡ ὄρνις.

Ὅταν ὄρνις τις *κουκρουκᾷ*, φρονοῦσιν ὅτι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κυρίου αὐτῆς θέλει συμβῇ δυσάρεστόν τι· ὅθεν, πρὸς πρόληψιν παντὸς ἀπευκταίου, τὴν σφάζουσιν.

33. Ἔρις γυναικῶν.

Ὅταν ἐρίζωσι γυναῖκες, νομίζουσιν ὅτι θέλει μεταβληθῇ ἡ κατάστασις τοῦ καιροῦ.

34. Τὰ χρήματα.

Ὅταν τις βλέπῃ καθ' ὕπνους χρήματα, θεωροῦσι τὸ τοιοῦτο προάγγελμα ὅτι θέλουσι ξυλοκοπηθῇ.

35. Τὰ ὑποδήματα.

Ὁ βλέπων καθ' ὕπνον ὅτι ὑποδύεται ὑποδήματα φρονεῖ ὅτι θὰ τῷ ἐπέλθῃ στενοχωρία τις.

36. Ὁ πταρμός.

Ὁ πτερνιζόμενος ἕνεκεν συνάγχης ἢ ἄλλης αἰτίας δύο τινὰ

φρονεῖ· α') ὅτι μέλλει νὰ ἴδῃ συγγενῆ ἢ φίλον του· β') ὅτι κάμνει τις περὶ αὐτοῦ λόγον καὶ γ') ὅτι θέλει κοιμηθῇ εὐχάριστον ὕπνον.

37. Τὸ δαμαλάκι (1).

Τὸ δαμαλάκι ὅταν προσεγγίσῃ εἰς τὸ ὠτίον τινός, φρονοῦσιν ὅτι ἢ εὐχάριστόν τινα εἴδησιν θὰ ἀκούσωσιν, ἢ ἀρεστόν τινα αὐτοῖς θὰ ἴδωσιν.

38. Τὰ ἐξωτερικά.

Τὰ παθήματα τῶν μικρῶν φρονοῦσιν ὅτι προέρχονται ἀπὸ τὰ *ἐξωτερικὰ* καὶ τὰ *ἀέρια* (2)· διὰ τοῦτο αἱ μητέρες, ὅταν τὸ τέκνον τινὸς πάθῃ τι, κατασκευάζουσι *κουλουράκια* ἐξ ἀλεύρου, ζαχάρεως ἢ πετιμεζίου καὶ ἐλαίου, τὰ ὁποῖα ψήνουσι, φέρουσιν εἰς ὃ μέρος ὑποθέτουσιν ὅτι προσεβλήθη τὸ παιδίον καὶ τὰ ἀφίνουσιν ἐκεῖ ὅπως *τὰ φάγωσι τὰ ἐξωτερικὰ καὶ τὰ ἀέρια*, ἵνα ἐξιλεωθῶσι καὶ θεραπεύσωσι τὸ μικρόν.

39. Τὰ μικρὰ παιδία.

Ἐὰν ἐν τῷ μέσῳ τῶν συζύγων τὴν νύκτα ἐξ ἀπροσεξίας ἢ ἐξ ἀγναίας κοιμηθῇ ἓν τῶν μικρῶν αὐτῶν, φρονοῦσιν ὅτι θέλει ἐκλείψει ἡ μεταξὺ αὐτῶν συζυγικὴ ἀγάπη καὶ ὅτι θὰ ἀποθάνῃ τὸ τέκνον αὐτῶν.

40. Ὁ προφήτης Ἠλιού.

Τὴν 20ὴν Ἰουλίου, ἑορτὴν τοῦ προφήτου Ἠλιού, νομίζουσιν

(1) δαμαλάκι. Εἶδος ἐντόμου.

(2) ἐξωτερικὰ καὶ ἀέρια νοοῦσι τὰς Νεράϊδας καὶ ἄλλα φαντασιώδη, πρὸς τὰ ὁποῖα κομίζουσι κουλουράκια, ὅπου νομίζουσιν ὅτι οἰκοῦσιν. Τοιαῦτα μέρη εἶνε οἱ ποταμοί, τὰ ἐρείπια καὶ τὰ λαγκάδια, ἔνθα ὑπάρχουσι πόσιμα ὕδατα. Ἡ φέρουσα τὰ κουλουράκια ὀφείλει, ὅταν φθάσῃ ἐκεῖ, νὰ καλημερίσῃ τὰς *Ἀρχόντισσας* καὶ νὰ εἴπῃ· *Καλὴ μέρα σας, καλαῖς ἀρχόντισσαις, φᾶτε σεῖς τὰ κουλουράκια καὶ γιάνετε τὸ παιδί μου*· ἔπειτα ἀφίνει αὐτὰ καὶ ἐπιστρέφει δι' ἄλλης ὁδοῦ χωρὶς νὰ βλέπῃ ὄπισθέν της.

ὅτι ὁ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην πνέων ἄνεμος θὰ ἐπικρατήσῃ καθ' ὅλον τὸν ἐνιαυτόν, καὶ ὅτι, ἐὰν μὲν τὴν πρωΐαν πνέῃ νότος, τὸ τρέχον ἔτος θὰ εἶνε εὐτυχές, ἐὰν δὲ βορρᾶς, δυστυχές.

41. Ὁ Τρυποτηγανίτης.

Τὴν 30ὴν Νοεμβρίου φρονοῦσιν ὅτι ἐὰν δὲν κάμωσι τηγανίτας (κοινῶς *λουκουμάδες*), θὰ τρυπηθῇ τὸ τηγάνιον αὐτῶν. Ὅθεν ὁ κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν ἑορταζόμενος ἀπόστολος Ἀνδρέας καλεῖται καὶ *Τρυποτηγανίτης*.

42. Ἡ πλειάς.

Ἐὰν κατὰ τὴν 17ην Νοεμβρίου, ὅτε ἑορτάζεται ὁ ἅγιος Πλάτων, ἡ Πλειὰς κρύπτηται ὑπὸ νεφῶν, φρονοῦσιν ὅτι δυστυχία θέλει ἐπικρατήσει κατὰ τὸ λῆγον ἔτος.

43. Ἡ σπονδυλικὴ στήλη.

Ὅταν τις ἀσθενήσῃ εἰς τὸ *ραχοκόκκαλο* (1), προσκαλοῦσι γραΐάν τινα ἐξ ἐκείνων, αἵτινες λέγουσιν, ὅτι θεραπεύουσι πλείστας ὅσας ἀσθενείας, φέρουσαν μεθ' ἑαυτῆς σκόροδα ἐκ κήπου, ὡς ἰσχυρίζεται· ταῦτα βράζει καλῶς μετ' ἐλαίου μέχρις ὅτου ἀναλύσωσι καὶ διὰ τοῦ σκορδοελαίου τρίβει τὴν ῥάχιν τοῦ πάσχοντος· ὁπότε καὶ ἐκφωνεῖ τὰ ἑξῆς:

Ἀδὰμ εἰς τὸν Παράδεισον
ἄμπελον ἐφύτευσε,
συκιὰς ἐκαταβώλευσε,
μάρμαρον ἐσήκωσε
λίτραν κρέας τοῦ 'κοψαν,
ἔλαιον ἀπὸ ἐλαίας,
σκόρδον ἀπὸ κῆπον
καὶ 'βρισαν αὐτὸν
καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸν τόπον του.

(1) Τὴν ἀσθένειαν τῆς σπονδυλικῆς στήλης ὀνομάζουσι *κρεατσοδάκκαμα*.

44. Ἡ ἀδύνατος κρᾶσις τῶν παιδίων.

Ὅταν αἱ μητέρες *σκεπάσωσι τὰ τέκνα αὐτῶν διὰ τοῦ βρακίου* τοῦ πατρός, νομίζουσιν ὅτι τὸ οὕτω σκεπασθὲν παιδίον θὰ γείνῃ ἀδυνάτου κράσεως.

45. Ἡ χελιδών.

Ὅταν ἀκουσίως φονεύσῃ τις χελιδόνα, φρονοῦσιν ὅτι προοιωνίζεται τὸν θάνατον συγγενοῦς τινος.

46. Ὁ βρυκόλαξ.

Ὅταν παῖς τις θέσῃ τὰ φύλλα τοῦ βιβλίου του εἰς τὸ στόμα καί, ἐμφυσῶν εἰς αὐτά, παράγῃ τὸν γνωστὸν ἦχον, φρονοῦσιν ὅτι προσκαλεῖ τοὺς βρυκόλακας.

47. Τὰ φύλλα τῶν κρομμύων.

Ὅταν τις καίῃ φύλλα κρομμύου, φρονοῦσιν ὅτι οἱ ἔχοντες λώβαν (ἐλεφαντίασιν) ὑποφέρουσι πόνους.

48. Ἡ γάτα.

Ὅταν ἡ γάτα διὰ τοῦ ποδὸς αὐτῆς νίπτηται, νομίζουσιν ὅτι θέλει πνεύσει ἄνεμος ἀπὸ τὸ μέρος, εἰς ὃ εἶνε ἐστραμμένη. Ἐπίσης ὅταν τρέχῃ ἔνθεν κἀκεῖθεν καὶ κυλίηται, φρονοῦσιν ὅτι θὰ γείνῃ τρικυμία.

49. Ὁ σκύλος.

Ὅταν ὁ σκύλος κλαίῃ, οὐρλιάζῃ, φρονοῦσιν ὅτι τῶν οἰκείων ἢ γνωστῶν τις μέλλει νὰ ἀποθάνῃ. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τοῦ θανάτου δύο τινὰ πράττουσι· α') ἀναστρέφουσι σανδάλιόν τι καὶ πατοῦσιν ἐπ' αὐτοῦ καὶ β') ἐκφωνοῦσι πρὸς τὸν σκύλον· « *Τὸ κεφάλι σου νὰ φᾷς* ».

50. Τουφέκι καὶ μουλάρι.

Φρονοῦσιν ὅτι τὸ τουφέκιον καὶ ἡ ἡμίονος ἑπτὰ φορὰς προσπαθοῦσι καθ' ἑκάστην ἵνα φονεύσωσι τοὺς κτήτορας αὐτῶν.

51. Ὁ καθρέπτης.

Δύο τινὰ φρονοῦσιν ὅταν ἐν καιρῷ νυκτὸς ἴδωσιν ἐντὸς καθρέπτου· α') ὅτι καθ' ὕπνον *θὰ βλέπωσι βρυκόλακας*, καὶ β') ὅτι *θὰ ἐπέλθῃ θάνατος*. Πρὸς δέ, ἐὰν μικρὸς παῖς ἴδῃ ἐντὸς καθρέπτου, ὅτι *θὰ τρελλαθῇ*.

52. Ὁ ὄφις.

Ὅταν ἀπαντήσῃ τις ὄφιν, φρονοῦσιν ὅτι πολλαὶ δυσκολίαι καὶ ἐμπόδια θέλουσι παρουσιασθῇ αὐτῷ καθ' ὁδόν.

53. Ἡ πρωτοχρονιά.

Ὅταν τοῦ ἁγίου Βασιλείου δαρῇ τις, φρονοῦσιν ὅτι καθ' ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν θὰ ξυλοκοπῆται.

54. Ἡ σελήνη.

Ὅταν ἡ σελήνη ἔχῃ χρῶμα πορφυροῦν, φρονοῦσιν ὅτι προμηνύει πολέμους.

55. Οἱ διάττοντες.

Ὅταν ἴδωσιν ἀστέρας διάττοντας, φρονοῦσιν ὅτι θὰ συμβῶσι τρικυμίαι.

56. Ὁ δάμνος.

Τὴν παραμονὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου πᾶς νέος, ἔχων *ἀγαπητικήν*, κατασκευάζει κλάδον ὕψους ἑνὸς περίπου γαλλικοῦ μέτρου (τὸν κλάδον τοῦτον ὀνομάζουσι *δάμνον*) ἐστολισμένον μὲ φύλλα δάφνης ἢ τῶν πορτοκαλλολεμονεῶν, μεθ' ἑσπεριδοειδῶν, γαρυφάλλων καὶ διαφόρων ἄλλων ἀνθέων, ἐπιχρυσῶν αὐτὰ πρὸς περισ-

σοτέραν ἐπίδειξιν. Τὸν ῥάμνον τοῦτον μετὰ μεγάλης *μανδηλιᾶς*, ἐμπεριεχούσης *ἐσπεριδοειδῆ*, *ἀμύγδαλα*, *καρύδια*, *κάστανα*, *λεπτοκάρυα*, *μῆλα*, *ἁγιοβασιλόπηττας*, *χαλβᾶν* καὶ *ἄλλα γλυκίσματα* συνοδευόμενα καὶ μὲ τὰ *ἁγιοβασιλειάτικα*, ἅπερ δέον νὰ εἶνε οὐχὶ ὀλιγώτερα μιᾶς τουρκικῆς λίρας, ἀποστέλλει ὁ μέλλων γαμβρὸς διά τινος συγγενοῦς εἰς τὴν ἀγαπητικήν του. Τῷ κομιστῇ τούτων δωρεῖται ἡ μήτηρ τῆς κόρης μετάξινον μανδήλιον ἢ ἄλλο τι ἀξίας οὐχὶ ὀλιγωτέρας ἑνὸς μετζιτίου.

57. Ἡ τυφλότης τῶν ὀρνίθων.

Πρὸς θεραπείαν τῆς τυφλότητος τῶν ὀρνίθων (*ὀρνιθοσκουντούφλιασμα*), λαμβάνουσιν ἥπαρ βοὸς καί, ἀφοῦ ἐπὶ ἐσχάρας τὸ ἑψήσωσι, περιτρίβουσι δι' αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ πάσχοντος, ὃν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου περιάγουσιν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ἐκφωνοῦντες·

Ὁ καῦμένος ὁ ὀρνιθοσκουντουφλιασμένος·
ὄγιος δὲν τοῦ πῇ νὰ 'γιάνῃ
ὡς τὸ τάχυ ν' ἀποθάνῃ.

58. Ἡ 23η Ἰουνίου.

Τὴν ἑσπέραν τῆς 23ης Ἰουνίου ἀνάπτουσι πλείστας πυράς, ἃς *φανοὺς* ὀνομάζουσιν. Τὰς πυρὰς ταύτας περικυκλοῦσι παῖδες καὶ πηδῶσιν ἐπ' αὐτῶν· εἰς τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος πυρὰς ἅπτουσιν ἄλλας πρὸς ἐκπυρσοκρότησιν, ὅτε ἐκφωνοῦσιν· «*Ἔτσι νὰ σκάσουν κι' οἱ ἐχθροί μας*». Ῥίπτουσι δὲ καὶ τρία τεμάχια σκορόδου, καὶ φρονοῦσιν ὅτι ταῦτα, ῥιπτόμενα ἐντὸς τῆς πυρᾶς, *τυφλόνουσι τὰ 'μάτια τῶν ἐχθρῶν*.

Τὴν δὲ ἐπιοῦσαν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ἀφοῦ ἐξέλθωσι τῆς ἐκκλησίας μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς θείας λειτουργίας λαμβάνουσι μανδήλιον μέλαν καὶ θέτουσιν αὐτὸ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἵνα ἴδωσιν, ὡς λέγουσι, τὸν ἥλιον, ὅστις στρέφει πρὸς μεσημβρίαν. Ἀκολούθως (ἐὰν ἰδικά των δὲν ἔχωσιν) ἀγοράζουσι διαφό-

ρους ὁπώρας, μεταβαίνουσιν εἰς τὰ ἀλώνια καὶ τρώγουσιν αὐτὰς συστρεφόμενοι ἐν αὐτοῖς. Τὴν συστροφὴν ταύτην ὀνομάζουσι *κουρδουβάλλα* καὶ ἐξακολουθοῦσι νὰ *κουρδουβαλλίζουσι* μέχρι μεσημβρίας. Φρονοῦσιν ὅτι κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν γίνεται τὸ ἡλιοτρόπιον, ἕνεκα δὲ τούτου καὶ τῶν ἀναπτομένων κατὰ τὴν παραμονὴν πυρῶν ἔδοσαν καὶ δύο ὀνόματα εἰς τὸν ἅγιον· α΄) *Φαριστὴρ* καὶ β΄) *Λουτρόπηρ* (ἡλιοτρόπιον),

---

110. ΠΕΡΙ ΛΑΖΑΡΟΥ

Συνήθεια ἐπικρατεῖ ἵνα κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Λαζάρου, τουτέστι τὴν παραμονὴν τῶν Βαΐων, περιέρχωνται παῖδες εἰς τὰς οἰκίας πρὸς συλλογὴν τῶν ᾠῶν τοῦ Πάσχα. Οἱ παῖδες οὗτοι ἀποστέλλονται παρὰ τῶν ἱερέων, οἵτινες μέρος τῶν εἰσπραττομένων δωροῦσιν εἰς τὸν ἀρχιερέα, διανέμοντα ταῦτα τοῖς προσερχομένοις νὰ ἀσπασθῶσι τὴν χεῖρα αὐτοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα καὶ τὰς ἑπομένας. Οἱ περιερχόμενοι παῖδες ψάλλουσιν, εἰσερχόμενοι εἰς τὰς οἰκίας, τὰ ἀκόλουθα·

Σήμερον ἔρχετ' ὁ Χριστὸς
ὁ ἐπουράνιος Θεὸς
'ς τὴν πόλιν Βηθανία·
κλαί' ἡ Μάρτα κ' ἡ Μαρία
Λάζαρον τὸν ἀδελφόν των,
τὸν γλυκὺν καὶ 'γκαρδιακόν των.
Τὴν ἡμέραν τὴν Τετράδη
κίνησ' ὁ Χριστὸς νὰ 'πάγῃ
καὶ ἐβγῆκεν ἡ Μαρία
ἔξ' ἀπὸ τὴν Βηθανία

σκύβγει καὶ τὸν προσκυνᾷ,
τὰ ποδάρια του φιλᾷ.
« Ἂν ἐσύ 'σου' 'δῶ, Χριστέ μου,
δὲν ἀπόθαιν' ἀδελφός μου·
ἀλλὰ τώρα 'γὼ πιστεύγω
καὶ καλὰ καλὰ τὸ 'ξεύρω
πὼς σὰν θέλῃς σύ, Χριστέ μου,
Λάζαρον τὸν ἀναισταίνεις
κι' εἰς τὸν κόσμον τόνε φέρνεις ».
Ἐν τῷ ἅμα καὶ τὸ θαῦμα
ἔγεινεν ὁ λόγος πρᾶγμα.
Δόξα τῷ Θεῷ, φωνάζουν,
καὶ τὸν Λάζαρον 'ξετάζουν
καὶ ὅλ' Ἑβρηοὶ τὸν λογαριάζουν.
«Πές μας, Λάζαρε, τί εἶδες
εἰς τὸν Ἅδην ὁποῦ 'πῆγες; »
«Εἶδα φόβους, εἶδα τρόμους,
εἶδα βάσανα μεγάλα,
εἶδα δαίμονας καὶ πόνους.
Δότε μου 'λίγο νεράκι
νὰ ξεπλύνω τὸ φαρμάκι
τῆς καρδιᾶς μου, τῶν χειλέων
καὶ μή μ' ἀρωτᾶτε πλέον·
μόνο δότε μ' ἓν αὐγὸ
νὰ 'πά 'νὰ φύγω ἀπ' ἐδῶ
καὶ νὰ σᾶς εὐχηθῶ κ' ἐγὼ
'γειά, χαράν, καλὴν καρδιὰ
νὰ 'χετε τὴν Πασχαλιά ».

Τὸν Λάζαρον σᾶς φέραμεν,
νὰ τὸν πληρώσετε καλά.

Ὄχι ἕνα κι' ἀπὲ δυό
μόν' ἀπ' ἕξη καὶ ἀπ' ὀχτὼ
νὰ σᾶς χαρίσῃ ὁ Θεὸς
ὅλα σας τὰ παιδάκια.
Ἔξω, ψύλλοι καὶ κοργιοί,
μέσ', Ἀπρίλη καὶ Λαμπρή (1).

111. ΤΑ ΒΑΪΑ

Τὴν Κυριακὴν τῶν Βαίων μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν οἱ παῖδες, ἐξελθόντες τοῦ ναοῦ μὲ κλάδους εἰς τὰς χεῖρας, χαιρετῶνται *διὰ μιᾶς βαϊοξυλιᾶς*, κατόπιν δὲ ταύτης κτυπᾷ ὁ εἷς τὸν ἄλλον διὰ τῶν κλάδων, ἀκολούθως περιέρχονται τὰς ὁδοὺς καὶ ᾄδουσι τὰ ἀκόλουθα, μέχρις οὗ φθάσῃ ἡ ὥρα τοῦ γεύματος·

Βάϊα Βάϊα τῶν Βαϊῶν,
τρῶμεν ψάρι καὶ κολιόν,
τρῶμεν καὶ ταριχευτὸν
ἂν δὲν εὕρωμεν χλωρὸν
γιὰ τὸ πεῖσμα τῶν Ὀβρηῶν·
καὶ τὴν ἄλλην Κυριακὴν
'ς τοῦ Χριστοῦ μας τὴν Λαμπρὴν
θὰ πασχάσωμεν λαρδὶ
καὶ λαρδὶ καὶ χοιρινὸ
καὶ κολλῆκι μὲ τ' αὐγό·
κι' ἂν δὲν εὕρωμεν αὐγό,

(1) Φρονοῦσιν, εὐχόμενοι τοῦτο κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν, ὅτι θὰ ἐκλείψωσι καὶ ψύλλοι καὶ κορέοι.

τρῶμε ψάρι καὶ κολιό,
γιὰ τὸ πεῖσμα τῶν Ὀβρηῶν,
'ποῦ 'σταυρῶσαν τὸν Χριστὸν
μὲ καρφιὰ εἰς τὰ ποδάρια
καὶ εἰς τὴν μέση τῶν χεργιῶν
ποὺ 'λογχέψαν τὴν πλευράν του
'ποῦ 'ξειδι τὸν ἐποτίσαν
καὶ τὸ φῶς του ἐσκοτίσαν.

---

112. Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΣ

Μεγάλη Δευτέρα
μεγάλη μαχαῖρα·
μεγάλη Τρίτη
μεγάλη κρίσι·
μεγάλη Τετάρτη
Χριστός μας ἐχάθη·
μεγάλη Πέμπτη
Χριστὸς εὑρέθη·
μεγάλη Παρασκευὴ
ὁ Χριστὸς εἰς τὸ καρφί·
μεγάλο Σαββάτο
οἱ Ἑβρηοὶ 'ς τὸν θανάτο·
μεγάλη Κυριακὴ
μπούμ ἐδῶ καὶ μπούμ ἐκεῖ.

---

113. ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
ΕΞΑΧΘΕΙΣΑΙ ΕΚ ΤΙΝΩΝ ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΩΝ

1. Τοῦ χωρίου Πυτιούς.

† ΑΨΙΘ (1719) [ηρ]τεν βασιλικὸς ανθροπὸς εἰς τυν χιον κε ἐγίρεθεν τους αρχοντες κε ἑ[πια]σεν δια να τοὺς χάλάσί κε οὐχ εβρον ετιαν βαλόντάς τούς εις την [φυλα]κὴν μινες - 4 - κε μέρες - 3 - επιρεντους στι πολίν (1) δια να [τους] χάλάσούν οὐχ εβρον ετυαν εμινισαν τον χοριων κε επιγαν εις την [πολιν] τον δευτερογουλυν (2) στάς - 12 - του αγιου προκλου την ημεραν . . . εβαρκαριστισαν την δευτεράν κε φευγοντες οι αρχοντες επια[σεν τους] γεροντες των χοριον και εδερνεντους για τα χαρατζηα [ν]α πα να [τα] γιρεβουν. οθεν μι διναμενεί τον δαρμον εμολο[γου]σαν τα χαρατζι[α] [κ]ε φευγον τουτος επιγεν εις στι πολειν κε εστιλεν χαραζεῖν (3)

† 1723 ηλθεν το θανατικὸν (4) κε ἀπέθαναν ανθροποι - 30 - τον ἰούνιον.

† 1741 αγουστου - 21 - εκημηθη δανηλ αρχιερεας εωνια ει μνημη.

(1) πολίν = Κωνσταντινούπολιν.

(2) δευτερογούλυν. Καὶ νῦν πολλοὶ τῶν χωρικῶν ὀνομάζουσι τὸν Ἰούλιον Πρωτοούλιν καὶ Δευτεροούλιν.

(3) χαραζεῖν = χαρατσῆν. Τὸν ἐπὶ τῆς ἀπογραφῆς ὑπάλληλον τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως, τὸν εἰσπράττοντα τοὺς φόρους. Δυστυχῶς τοῦ χειρογράφου τούτου, ἕνεκεν τῆς πολυκαιρίας, ἀπωλέσθη τὸ κάτω μέρος, ὅπερ θὰ διεφώτιζε καὶ θὰ ἐσαφήνιζε πλειότερον τὴν ἱστορικὴν ταύτην σημείωσιν.

(4) θανατικόν = ἡ πανώλης. Ὁ χρονογράφος ἀριθμεῖ μόνον τοὺς ἐν τῷ χωρίῳ αὐτοῦ θανόντας.

† 1741 νωεβρίου-8-ηλθεν ω νεος αρχιερεας διωνισιος.

† 1741 απριλιου-9-εκημηθη ω πνευματικος κε αδελφος μου παπα Ιω. αγγις εωνια ει μνημη
αρας ελαφρον τον ζιγον του Θεου
οδον βαδιζε της εδεμ. ακολυτος

† 1743 εγινε αβρωχυα (1) κε ηλθαν τα αγια Θεοφανεια κε δεν ειχεν το πηγαδην νερον ούδε ω ποταμος. (2)

† 1734 φευρουαρειου-14-ημερα πευτη εφανισαν τρις ειλιη ω ενας κατα ανατολας, ω ενας βορινα. ω αλος νοτινα κε η διω ηχαν ακτηνες οσαν εκηνες οπου εχυ ει κερα σελενι (3) κε εβασταξαν οραν πολυν κε εχαθισαν.

† 1746 εκαμεν αβρόχηὰν ω χεἴμονάς ὸλός κε ω πόταμός δεν εκάτεβήν κε τα πηγαδηα εστήρεύσάν εὥς τας-20-του απρήλήου είμέρα κηρήακή ώρά μεσήμέριού εκάμέν χαλαζάν δήνατήν μήάν πίθαμήν κε εκαυσεν τα άμπεληα κε εκάτεβηκέν άερήκόν (4) κε εξεριζοσεν-5-ριζες σύκήες ευτου Χηλα το άμπελήν κε εκατεβην ωσὰν σπαθὴν δήστομόν ωσαν φωτηα κε εκαυσεν παντα.

† 1752 σεπτεβρηου 23 ειμέρα τετραδι ωρα-ς-τις νικτος εκειμηθην ει διακονισα εμου του ειεροδιακου βασειλει κε ειχατιν χρωνους-7-και δεν ικαμεν πεδιν ει σηχωρεμενη μου [κε εχω ιπομονη] εως να ελθι ει ωρα ει καλι να παγω κε εγο να τιν ἀταμοσω.

(1) αβρωχυα = ἀνομβρία.
(2) Πρὸ τοῦ χωρίου Πυτιοὺς ὑπάρχει χείμαρρος.
(3) κερα σελενι = τὸ οὐράνιον τόξον.
(4) εκάτεβηκέν άερήκόν = ἐξερράγη καταιγίς.

2. Ἐκ τινος κώδικος τοῦ χωρίου Νενήτων.

Σελ. 101 τοῦ κώδικος.

1599. Ὅταν ἤλθαν τα φερεντήνηκα (1) 'ς τὴν Χίον.

1556. ἦλθεν ὁ μπεγελὴ μπασίας καὶ επιρεν τὴν Χίον

1638. ἐπάρθιν το μπαγδάτιν.

1645. Ὅταν επάρθησαν τα χανία.

1669. Ὅταν ἐπάρθιν τὸ μεγάλον κάστρον (2).

1670. Ὅταν ἦλθεν ὁ βεζήρις ς τὴν Χίον.

1655. Ὅταν ἠκαήκε ς τὴν Βοκαριαν (3) που τὴς ἐκηνηγούσαν

1674. Ὅταν ἐπηρεν ὁ Βετζηᾶνος τὴν Χίον.

1688. Ὅταν ἐχάλασεν ἡ σμηρνη με τον σίσμον.

1681. Ὅταν ἦλθαν τα καράβια τα φραζόζηκα καὶ ἔριξαν κομάτια (4) ἄμετρα.

1705. Ὅταν ἐμάλοσαν ἡ μαστιχάρι με την χοραν (5).

1719. Ὅταν ἔπηρεν ὁ καπητζήμπασις τοὺς ἄρχοντας (6).

1661 μαρτιω – 20 – μέρα – δ – το μησοσαρακοστον ορα – ε – τὴς ἡμέρας εγινιν εκληψις και εφάνη τα αστρα και εκρατην ὅς μήαν ὥραν καὶ ἴταν ἡ πρότη ἡμερα του φεγκαρίου του μαρτίου μινός.

(1) φερεντήνηκα = τὰ τῆς Φλωρεντίας πλοῖα.

(2) μεγάλον κάστρον = τῆς Κρήτης.

(3) Βοκαριαν. Παραλία θέσις, κειμένη πρὸ τοῦ χωρίου Νενήτων. Ἐκ τοῦ ὀλίγου τούτου δῆλον γίνεται ὅτι ἀπέναντι τῶν Νενήτων ἔκαυσαν οἱ Βενετοὶ τουρκικὰ πλοῖα κατὰ τὸ 1655.

(4) κομάτια = βολάς.

(5) Ἐκ τοῦ ὀλίγου τούτου δηλοῦται ἡ ἐποχή, καθ' ἣν τὰ Μαστιχόχωρα ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὴν πόλιν Χίον καὶ ἐσχημάτισαν ἴδιον δῆμον.

(6) Ἡ σημείωσις αὕτη ἐπικυροῖ τὴν ἐν τῷ χωρίῳ Πυτιοὺς εὑρεθεῖσαν, ὅτι πράγματι ἦλθεν ἀπεσταλμένος καὶ παρέλαβε τοὺς ἄρχοντας καὶ μετέφερεν αὐτοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν.

3. Ἐκ τῶν κωδίκων τοῦ χωρίου Καλαμωτῆς.

Σελ. 247.

1713 μηνι ὁκτοβρήο 24 ημερα σαβάτο ταχὶ ερηξεν αφέντης ο Θεος μιαν καταχνιαν εἰς το νησί μας παγγοσμιην και ήτον τοσα πολί οπου ένας τον αλον εν εβλέπαμεν εκη οπου έστεκούμαστεν· Τὴν αυτὴν χρονηὰν δεν ἠβρεξεν ποτε εος ις τον φλεβάρη μηδὲ νοεύρης μηδε δικεβρη μηδε ενναρις μηδε ο μησὸς βλεβαρις δεν ἔβρεξεν ψηχαλιὰν μονον ολον βοριαδες ξερὴ την αυτην χρονιαν δεν εγηνεν εις τον τόπον μας σηταριην ο καλητερος ηκαμεν δηὸ κηλὰ πολοι δεν εκαμον καθολου και εταγισαν τὰ σιταρια οσαν ραπες.

οποιος πακιάρηστή(1) ἀκρηβὸν να σιαση την δούλιάν του
ξοδιάζη ἀπο λόγουτου και κε(2) και τὴν καρδιαν του
αντι να ἔχη ευχαρηστηὰν ἠχεν παρηγορήαν
μα χη σκασμον καί οξοδον καὶ κακοφχάρηστήαν
μα ὁταν νηοσης ακρηβον μιλετου πισου κολου
και εις τα ματηα μην τον δεις ποτε ποτε καθόλου
αν εξοδιάση έναν παράν γη φόλαν(3) γη εναν ασπρον
απο ταχὶ ταχὶ το κλαι ος που δὴ το ἀστρον.

1715 μηνὶ δηκεβρηο 27 βραδὴ την νήκτα ηκαμεν αφεντης ὁ Θεος μήαν σιγκλησιν(4) και ἐχαλασεν η ποταμή τους διο καμπους της καλάμοτής εχαλασεν τηχους καὶ ποστατηκα ολα και

(1) πακιάρηστή = συνεργασθῇ, συναλλαχθῇ μετὰ φιλαργύρου.
(2) κε = καίει.
(3) φόλαν. Ὄνομα νομίσματος, ὡς τὰ ἀσλάνια, ἄσπρα κλπ.
(4) σιγκλησιν = σύγλυσιν, κατακλυσμόν.

σκινους και αλα δέντρα πολα απο τα πολὰ νερα την αυτην ημεραν εχαλασεν και ο πιργος της κρινας (1).

Σελ. 244.

1715 εσηκοσεν ο τουρκος λεσκέρην (2) - 20 χιληάδες λαὸν καὶ πρότόν μὲν επήγει σ την τηνον καὶ επήρεν το κάστρον και εκοψεν τους ολους ος - 5 χηληαδες ψηχὲς και τους αλους με γηνεκαις και παιδιὰ τους εσκλάβοσεν ολους και επούλησεν καὶ πολοὺς εις την χηον και επηρεν το καστρον εις τες-10 του ήουνήο μηνὸς και επηρεντο ης - 8 - μερες. Τὴν αὐτήν χρονήαν μηνὶ ηουληο - 15 επηρεν και το αναπλιν ολα τα καστρι του ἀναπλήου τὸ παλαμίδιν το ξαμηλην καὶ τα έτερα όλα.

Σελ. 245.

1714 αβούστο 29 ημερα - ε ωρ. - 9. εγεμισεν ο ουρανὸς ολος ανατολιν καὶ δίσιν σινεφα μικρὰ οσὰν σακούλια ασπρα παρα πολα κοκηνα καπνερα (3) οσαν προβατα παρα πολα πηκνα πηκνα οσαν αστρα τὴν αυτην βραδιαν ηταν καὶ αφεγγεια μα δησικα ηταν πολα κοκηνα ηταν και μελανα πολά.

Σελ. 445.

1686 αβούστου 15 εγηρησεν (4) εναν στρουμέντο (5) οπου καμεν η συναξη (6) ολα τα χορηα τα μαστηχοχορηα οποιος αγορασὴ πραμαν γη σπητιν μαστηχομενου ανθροπου (7) και να

(1) κρινας. Ἡ θέσις αὕτη κεῖται παρὰ τὴν περιοχὴν τοῦ Κάμπου.
(2) λεσκέριν = ἀσκέριν, στρατόν. Ἡ λέξις τουρκική.
(3) καπνερα = καπνοειδῆ, ἔχοντα τὸ χρῶμα τοῦ καπνοῦ.
(4) εγηρησεν = περιῆλθεν.
(5) στρουμέντο = ἔγγραφον, πρακτικόν.
(6) η συνάξη = ἡ συνέλευσις.
(7) μαστηχομενου ανθροπου = ἠναγκασμένου νὰ πληρόνῃ μαστίχην εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὡς φόρον.

ξεληφτι (1) εκηνος ανθροπος οπου πουληση να μενη (2) εκηνος οπου ἀγοράση μαστηχη δια το πραμαν οπου εγορασεν και κατα το στρουμέντον εκαμαν καὶ χουγγετηα στου μουλα τα ωπηα παρτηδα ἠνε εις τα χέρηα του τζελεπή του μουζάλα ωπου ἠτον γραματηκὸς τον χορηον και α λαχη και χρηστητα ἀπὸ μὰς κανενας τα γραφὸ εδο παρον να τα γηρεψη (3).

4. Ἐξ ἄλλου κώδικος τῆς Καλαμωτῆς, ἀρχομένου ἀπὸ τὰ 1711 καὶ λήγοντος κατὰ τὰ 1718.

† 1713 μαρτιω-15 ἡμερα κηριακή απολητουργα (4) ἐβρέθημεν ης του μησέ παντελή στου πεθερού μου μέσα οπου ἐξερακηζεν (5) ο γιανης ο γηνεκαδελφος μου καὶ ηρτεν ἀθηβολὴ (6) δια την διαταξην (7) του πεθερού μου καὶ ἤπεμου ο παπα γεοργης ο γηνεκαδελφός μου πος καμνομεν εγο και ο κηρης μου ψευδο πολητζες (8) και πηρασμουδηὲς (9) και εχω μαρτυρας τον μηκε τὸν βουνούση οπου καμνει τες διπουζες (10) και τον ιωανη τον γηνεκαδελφον μου.

(1) και να ξεληφτι = ἔπαυσε τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ να εἶνε μαστιχωμένος.

(2) να μενη = νὰ ἀναλάβῃ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς μαστιχώσεως ἐκείνου, ὅστις ἠ ἐπώλησεν ἠ ἐπροίκισε κτλ.

(3) Ἐπονται τὰ ἐν τῇ συνελεύσει συνταχθέντα σχέδια, δι' ὧν ὡδηγοῦντο πῶς ὤφειλον οἱ συμβολαιογράφοι νὰ συντάττωσι τὰ ἔγγραφα ἵνα ὑποχρεώσωσι πάντα κάτοχον οἰκίας ἠ καὶ παντὸς ἄλλου ἀκινήτου, ὅπερ εἰς τὴν τῆς μαστιχώσεως ὑποχρέωσιν ὑπέκειτο. Τὰ σχέδια, ἠ κάλλιον εἰπεῖν, τοὺς τύπους τῶν ἐγγράφων τούτων παραλείπω, ὡς ἀναφερομένους ἐν τοῖς ἐγγράφοις.

(4) απολητουργα = μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν.

(5) ἐξερακηζεν = ἔβγαζε ῥακήν.

(6) ἀθηβολὴ = ὁμιλία, λόγος.

(7) διαταξην = διαθήκην.

(8) πολητζες = ὁμολογίας.

(9) πηρασμουδηὲς = σκάνδαλα, ταραχάς.

(10) διπουζες. Σχοινίον, δι' οὗ περιορίζουσι τοὺς δύο πόδας τοῦ ἵππου, τοῦ ὄνου, τῆς ἡμιόνου ὅπως μὴ δύνανται νὰ τρέχωσιν.

Σελ. 177.

1713 ἤτον ἀνηδρηα (1) και ἤκαμεν εναν νερὸν ηστες 25 τοῦ νοεμρίου καὶ επηεν η γη οσον οπου το περνει τ αλετρον (2) μέσα στοκαμπον ηβρησκε και το νην καλοκερινον (3) εσπηραν ἡ ανθρωπι μερδικον. και μερος φικαν και ασπορα πολὰ και επαντεχαν να βρέξη να τὰ σπίρου και δεν ἠβρεξεν πηά και φικαν τα ἄσπορα και απεφάσιστησαν. και ηστες ηκοση του φλεβάρι σαβατο ταχή ορα οθρου εκαταχερισεν (4) αφεντης ο θεος τα νερὰ και ηβρεχεν οστο μεσιμέρι και ηπηεν η γὶ ὅσον ἤτον και προτα πημενη και ηστες κοσηδηο τοῦ φλεβάρι εσπιρα του μισε φιριπου το χοράφιν το μησον βοριον μερος κριθαριν ἡριξα και μηαν οργίαν ροβηθια αν γηνουν νὰ τὰ γραψω.

ακόμη εκαμὲν νερὰ ηστες κοσηεφτα τοῦ φλεβάρι και ἠβρεχεν σαβατο βραδὶ ολη νίχτι εος ἀπολήτουργα την κιριακὴ και ἤτον και του σταυρου ἡ τριτι κηριακη της σαρακοστής.

Τὰ σηταρια εκαϊσαν και εγήνισαν οσαν ξεροχορταρα· ηχεν ο κήρισμου του πορου(5) το κατο και τον λάχανά (6) ανεστατικα (7) και ελονεψεντα ολα τ ασταχια ανταμα και ευγαλε δεκα καρτα σηταριν και επηρεν καθενας τά πέντε.

1714 σεπτευρίω - 6 - εροστισεν ο κηρισμου με τον παρεξισμόν καί ἐτουρτουριζεντον κάθα βραδή και αμπης τον εποτουριζεν εφρερεριζεντον (8).

(1) ἀνηδρηα = ἀνυδρία, ἀνομβρία.

(2) οσον οπου το περνει τ αλετρον = μόνον ὅσον διασχίζει τὸ ἄροτρον.

(3) ηβρησκε και το νην καλοκερινον = ἀπήντα τὸ ὑννίον καὶ ξηρὸν χῶμα.

(4) ἐκαταχερισεν = ἔκαμεν ἀρχήν.

(5) ηχεν ο κήρισμου του πορου = ἐκράτει ὁ πατήρ μου τὸ κατὰ τὴν θέσιν «Πόρος» κτῆμα.

(6) λάχανά. Ὄνομα θέσεως.

(7) ἀνεστατικα. Οὕτω καλοῦνται τὰ ξένα κτήματα, τὰ ὁποῖα καλλιεργεῖ τις καὶ ὧν νέμεται τὸν καρπὸν μετὰ τοῦ ἰδιοκτήτου.

(8) εφρερεριζεντον = τὸν ἔκαμνεν ἔξω φρενῶν.

5. Ἄλλος κῶδιξ τοῦ 1729.

Σελ. 311.

† 1729 μηνι φλεβαριο - 2 - εχηονίσεν χηονη πολυ οπου εσπρισεν ο κόσμος και πηνα οπου δεν εβρησκετο σηταρή και εβαστα ενας χοριατης δηο ψομηα στην χορα οπου τα γορασεν δηά τα πεδηά του και εζητισεν τον ενας τουρκός τω ενα ψομή και δεν του το εδοσεν και εχτίπησεντον με το μαχερὴ καὶ απεθάνεν καὶ εκρεμασαν και τον τουρκο.

1729 μηνι μαίω - 26 - απεθανεν ο αδελφος μου με την σκορδουλα (1) και μηνι ηουνίω - 10 - απεθανεν καί η μανα μου.

6. Ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ χωρίου Βέσσας χρονολογουμένου ἀπὸ τοῦ 1719 μέχρι τοῦ 1762 ἔτους.

† ετι 1719 σεπτευβριω 14 ειμεραν κιριακι εγενικὰ διάκος εις τῖν καλημασιᾶν κε εις στες κωσιεξη του δεκεβριου ετελεωθικᾶ παπας μέσα είς τὴν μιτρωπωλιν εις των αγιον νικολαν ειμεραν σαβάτων (2).

παπα Ιω. Μπουριας

† 1729 ειρτεν χαμος τοὺ σιτάργιοὺ κέ δέν ευρισκετον απο τον γενάριν κε επιγα εις το μοναστιρη κε επίρα πεντε μισι οκαδες σιταριν και ειδωκα παραδές δόδεκα και ειτο ει αποκρᾳ του κρεατος φεφρουαριου κ. ε. ειτάν είς το νισίν τίς Χιος ανθροπι πολι κε δεν ειχαν να φαν μιτε ψομίν μιτε μαγιρεμαν μονον ριζι.

(1) σκορδουλα = πανώλη.

(2) Ὁ ἀναφερόμενος Ἅγιος Νικόλαος, ὅστις ἐχρησίμευεν ὡς μητρόπολις τὸν 18ον αἰῶνα, ἔκειτο παρὰ τὴν νῦν θέσιν Ἁπλωταριᾶς· ἦτο δὲ ἐκτισμένος δι' ὑπερμεγέθων λίθων, οἱ ὁποῖοι ἀνῆκον εἰς τὴν πάλαι πόλιν τῆς Χίου. Ὁ ναὸς οὗτος κατεστράφη κατὰ τὸ 1822, ὡς καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, καὶ ἔμεινε μέχρι πρὸ ἐτῶν τεσσάρων ἐρείπιον, ὅπερ ἀγοράσας ὁ μακαρίτης Γεώργιος Βοῦρος ἀνήγειρεν ἐπ' αὐτοῦ καταστήματα.

7. Ἐκ χειρογράφου ἐμπεριέχοντος καὶ τὸν Ἀγαθάγγελον.

Εἰς ἐνθύμησιν ἐγράφησαν.

1821 φευρ. 22 ἄρχησεν ἐδῶ εἰς τὸ Γιάσι, ἡ ρεβελουντζια (1): οἱ Γραικοὶ καὶ ἄλλοι κάτοικοι κατὰ τῆς Τουρκίας, καὶ ἔκοψαν τοὺς Τούρκους εἰς τὸ σπῆτι τοῦ μπεηλικίου (2) καὶ ἄλλους πολλοὺς ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκοντον.

1823 Ἰουνίου 18 ἐσταλθήκεν αὐθέντις εἰς μπογδανίαν καὶ βλαχίαν ὁ δὲ αὐθέντης τῆς βλαχίας Γκίκας. ἀφ' οὗ ἦλθεν εἰς τὸν θρόνον εὔγαλεν δόσημον εἰς τὴν βλαχίαν διὰ - 2 - χρόνους μόνον νὰ πληρώσουν εἰς τὸ ἐνσουμὰτ (3) ὁποίας τάξεως καὶ ἂν εἶνε ὡς κάτωθεν φαίνεται. Ἐπὶ λόγου διὰ νὰ πληρώση τὰ χρέη ὁποῦ ζάρα (4) ἐχρεωστοῦσεν διὰ ταῖς θροφαῖς ὁποῦ εἶχεν θρέψη τὰ στρατεύματα τῆς Τουρκίας ἐνόσου ἦχαν καθήση εἰς τὴν βλαχίαν, ὥστε ἐξεκαθαρίσθησαν οἱ ρεβουλαντζιονῖται καὶ επάησαν εἰς τὴν γραικίαν.

»Τὸ Βαδραρίτι εἰς τὸ κάθε μέτρον νὰ πληρώσουν πρὸς 24 ασπρα.

»Τὸ Ὀγαρίτον εἰς τὸ κάθε πρόβατον νὰ πληρώσουν πρὸς 63 ἄσπρα.

»Ἡ Γοστίνα νὰ πληρώνουσι διὰ μελήση τόσον ὅσον καὶ διὰ τὸ μοχθηρὸν (5) πρὸς 43 ἄσπρα. Τὸ ὁποῖον δώσιμον τὸ ἐπούλησεν διὰ - 2 - χρόνους καὶ ἐπῆρε ὅλα τὰ ἄσπρα ἐμπροστὰ καὶ ἐσχήσθη τὸ χρέως ὁποῦ νὰ μὴν πληρώσουν διαφόρετα (6) τὰ ὁποία ἐπουλήθησαν διὰ 800 χιλιάδες γρόσια.

---

(1) ρεβελουντζια = ἐπανάστασις.
(2) μπεηλικίου = τοῦ Κράτους, τῆς Κυβερνήσεως, τοῦ Δημοσίου.
(3) ἐνσουμάτ = δημόσιον ταμεῖον.
(4) ζάρα = ἐσυνήθουν.
(5) μοχθηρόν = χοῖρον.
(6) διαφόρετα = τόκους.

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ

ΑΝΤΙΓΡΑΦΕΝΤΑ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΤΥΠΩΝ

114. ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ

ΑΝΤΙΓΡΑΦΕΝΤΑ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΤΥΠΩΝ

---

1. Ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ χωρίου Ἁγίου Γεωργίου.

† Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κῦ. ἀμήν. Τὴν σήμερον ὁ Σωφρόνιος ἱερομόναχος Σέψης ἀπὸ τὸ χωρίον Πυργὶ ἐπειδὴ καὶ εὑρῆκε τὸν Ἅγιον Γεώργιον τὸν Συκούση (1) ἀμελημένον καὶ ἐρημωμένον, ἐφάνη ἴδιος αὐτοῦ νοικοκύρις καὶ ἀνεκαίνησε αὐτὸν διὰ ὄφελος τῆς ψυχῆς του, καὶ πρὸς ὄφελος τοῦ Μοναστηρίου, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται πλησίον τῆς *Πλαγίας* (2) καὶ εἰς τὰ *Παλαιόσπητα τοῦ ἁγίου Ἡλιοῦ* (3) καὶ εἰς ταῖς *κουμαριαῖς* (4) καὶ τὰ *Λακκιὰ* (5) καὶ ἕως τῆς *Γραΐας τὴν μάντρα* (6). Τοῦτο ἔκαμεν ὁ ἄνωθεν διὰ νὰ ἔχῃ τὸν Θεὸν βοηθὸν καὶ τὸν ἅγιον πρέσβυν καὶ ἔκτισεν ὁσπήτια εἰς τὸ Μοναστήριον. Ἔβαλε δὲ καὶ ἀξίους ἀνθρώπους διὰ Γεωργούς, νὰ δουλεύουσιν ἐμπιστευμένα, τὸν Μιχάλην ἀπὸ τὸ Πυτιός, τὸν κὺρ Ἰω. Κασφίκην ἀπὸ τὰ Αὐγώνημα, καὶ Γεωρ. Κατζαρούδην ἀπὸ τὸν Λιθὶ Λιμένα, καὶ Γεώργιον Κατζανίδην

(1) Ἅγιον Γεώργιον τὸν Συκούση. Ὠνομάσθη οὕτω, διότι τὸ κύριον προϊὸν ἦσαν τὰ σῦκα.

(2) Πλαγίας. Ὄνομα θέσεως, κειμένης βορειοανατολικῶς τοῦ χωρίου.

(3) Παλαιόσπητα τοῦ ἁγίου Ἡλιοῦ. Δύο τινὰ ἐξάγονται· ἢ παρὰ τὴν θέσιν ταύτην ὑπῆρχε τὸ πάλαι χωρίον, ἢ ἦτο μονή τις, ἧς τὰ κελλία, ἐρημωθέντα, ἔμειναν ὑπὸ τὸ ἄνω ὄνομα, *Παλαιόσπητα τοῦ ἁγίου Ἡλιοῦ*.

(4) Κουμαριαῖς. Ὄνομα θέσεως.

(5) λακκι. Ὄνομα θέσεως.

(6) Γραΐας μάντρα. Ὄνομα θέσεως.

ἀπὸ τὸ Βερβεράτον, καὶ Γεώργιον τοῦ Μιχάλη Χαρκῆ ἀπὸ τὸ Πυργί, καὶ Θεοτόκην Καστανάδην καὶ Μονιὸν Μελαχρινόν. Αὐτοὶ οἱ ἄνωθεν γεγραμμένοι νὰ πέρνωσιν ὅποιους θέλουσιν ἀνθρώπους νὰ δουλεύωσι τὰ πράγμα τοῦ Μοναστηρίου καὶ ἂν θέλουν νὰ γίνωνται οἱ ἄνωθεν καὶ πάροικοι εἰς τὸ χωρίον καὶ ὅποιοι ἀπὸ αὐτοὺς φανοῦσιν ἀμελεῖς ἢ κλέπται νὰ τοὺς διώχνουσιν καὶ νὰ ἔχωσιν ἄδειαν οἱ ἄνωθεν δουλευτάδες νὰ προσκαλοῦν ἕνα ἀξιόπιστον ἄνθρωπον διὰ οἰκονόμον νὰ οἰκονομῇ καὶ νὰ συνάγῃ τὰ εἰσοδήματα τοῦ ἁγίου εἰς ἕνα τόπον καὶ νὰ βάζουσιν ἕνα ἱερέα νὰ ἱεροπράττῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν πάντοτε ἐν ἑσπέρα καὶ πρωὶ καὶ μεσημβρίᾳ, καὶ εἰς τὴν ἑορτὴν νὰ προσκαλιῶνται ψάλται ὅσοι χρειάζονται, καὶ ὅποιος τύχῃ εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου νὰ φιλοξενῆται ἀπὸ τὸ ἔξοδον τοῦ ἁγίου, νὰ προσκαλιῶνται καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ Παπᾶ Σωφρονίου εἰς τὴν ἑορτήν, ὡς κτίτορες, καὶ καθὼς γράφομεν νὰ συνάγωνται τὰ εἰσοδήματα τῆς ἐκκλησίας εἰς ἕνα τόπον νὰ ἐξοδιάζεται ἡ λυχνοκαία καὶ νὰ δίδωνται καὶ εἰς τὴν αὐθεντίαν ὑπέρπυρα ὀκτὼ καὶ τα ἐναπομένοντα νὰ γίνωνται ἀνακτίσεις, καὶ ὅποιος τὰ ἐξοδεύσῃ εἰς μάταια μέρη νὰ ἔχῃ τὸν Θεὸν ἀντίδικον καὶ τὸν ἅγιον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἔτσι ὑπόσχονται οἱ ἄνωθεν γεγραμμένοι νὰ κάμνωσιν ἤγουν καθὼς γράφομεν καὶ νὰ διαφενδεύωσι τὰ πράγματα ὡς ἴδιοι νοικοκυροὶ καὶ τὸν κάθε χρόνον νὰ βάζωσιν ἱερεῖς καὶ γέροντες (1) καὶ οἱ ἐπίλοιποι οἱ ἐυρισκόμενοι εἰς αὐτὸν τὸν τόπον νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς Γέροντας τοὺς εὑρισκομένους καὶ νὰ κάμνουν τὸ κάθε χρόνον λογαρισμὸν διὰ τὸ μοναστήριον καὶ διὰ τὰ εἰσοδήματα τῆς ἐκκλησίας καὶ νὰ γίνωνται ἀναστήματα, ἔτι ὁμολογεῖ ὁ ἄνωθεν κὺρ Σωφρόνιος ὅτι ἂν φανοῦν εἰς κανένα καιρὸν ἀνοικοδόμητα τὰ πράγματα (2) ἢ καταναλωθῇ τίποτας ἀπὸ τὸ Μοναστήριον,

(1) Οὕτω καὶ μέχρι σήμερον καλοῦσι τοὺς δημογέροντας ἐν τοῖς χωρίοις.

(2) ἀνοικοδόμητα τὰ πράγματα = διηρημένα τὰ τῆς κοινότητος, ἀσυμβίβαστα.

ψυχικῶς μὲν νὰ ἔχουν τὸν Θεὸν ἀντίδικον καὶ σωματικῶς προσκαλεῖται τοὺς εὐγενεστάτους ἄρχοντας, τὸν μισὲρ Περῆ Γιουστινιὰ καὶ μισὲρ Γιουζέπη Γιουστινιὰ διὰ ἐπιτρόπους τοῦ μοναστηρίου νὰ ἦναι ἐπιθεωρηταὶ καὶ νὰ ἐξετάζουν κάθε ὑπόθεσιν τοῦ μοναστηρίου, καὶ ἂν φανῇ κανένας κλέπτης ἢ ἀμελὴς εἰς τὰ πράγματα νὰ τὸν εὐγάζωσι καὶ νὰ τοῦ δίδωσιν ὅ,τι δίκαιον τοῦ πρέπει, καὶ νὰ τα δίδωσι ὁ οἰκονόμος καὶ οἱ ἐπίτροποι εἰς ἄλλον πάροικον, καὶ τοῦτο πάλιν λέγει ὁ κὺρ Σωφρόνιος ὅταν ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους ἢ ἀπὸ τὸν οἰκονόμον φανῇ τινὰς κλέπτης νὰ ἐξέρχεται, καὶ ἂν κανένας ἀπὸ αὐτοὺς γυρεύει διὰ λόγου του καὶ ὄχι διὰ τὸ μοναστήριον νὰ ἔχωσι τὴν ἄδειαν οἱ πάροικοι τοῦ χωρίου νὰ κάμνωσιν ἄλλον ἐπίτροπον, καὶ τὸν κάθε χρόνον νὰ κάμνωσι λογαριασμὸν εἰς τοὺς εὑρισκομένους ἐπιτρόπους καὶ πάλιν νὰ βάνωσιν ἄλλον οἰκονόμον. Διὰ τοῦτο ἔγεινεν ἡ παροῦσα διαθήκη εἰς τὸν οἶκον ἐμοῦ τοῦ Σωφρονίου Μοναχοῦ διὰ νὰ ἔχῃ τὸ στέργον καὶ βέβαιον καὶ ἀληθές. Ἐγράφη ἐν ἔτη 1518 ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ ἡμέρα. δ. ὥρα. γ.

Μάρτυρες

† Κὺρ Θεόδουλος μοναχὸς
† Θεολόγος Κουρτίκης
† Γεώργιος Σέψης
† Κώνστας Παπαδόπουλος
† Λέων Καρδαμυλήτης καὶ λοιποὶ
† **Ὁ Χίου Διονύσιος Βεβαιοῖ** (1).

(1) Τὸ μόνον ἐκ τῶν σημερινῶν χωρίων, οὗ τὴν ἡλικίαν δύναταί τις ἀκριβῶς νὰ ὁρίσῃ, εἶνε τὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Συκούση, ἀνερχομένη εἰς 372 ἐτῶν.

Τὸ προκείμενον ἔγγραφον χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1518, ἐξ οὗ ἐξάγεται ὅτι παρὰ τὴν θέσιν τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ ὑπῆρχον *παλαιόσπητα*, ἔνθα βεβαίως καὶ κελλία μονῆς, ὀνομαζομένης *Προφήτης Ἠλίας* ἢ χωρίον, οὗτινος ὁ ναὸς ἔφερε τὸ προρρηθὲν ὄνομα, τίς οἶδε δὲ πότε καὶ πῶς κατεστράφη, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Χίου χωρία, τὰ μὴ ὑπάρχοντα ἤδη, περὶ ὧν ἐκ παραδόσεων καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν νῦν τοποθεσιῶν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν ποῦ ἔκειντο.

Σελὶς 11 - 1624 δηκεμβρη - 7 -

Εἰς το ονομα του κῦ αμην. δια τῆς παρουσις ομολογιας, ομολόγισεν καὶ ομολογῖ γεοργις *Λιθιμενοῦσίς* (1) του βασίλη παχνοῦ απο τον *Λιθίμηνα* (2), πὸς επῆρεν καὶ επερήλαβεν δανῖκὰ απο

Πρῶτος ἱδρυτὴς τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Συκούση μᾶς βεβαιοῖ τὸ ἔγγραφον ὅτι ἦτο ὁ ἐκ τοῦ Πυργίου Σωφρόνιος μοναχὸς ἐκ τῆς οἰκογενείας Σέψη, σκοπὸς τοῦ ὁποίου ἦτο νὰ ἐγκαταστήσῃ οὐχὶ καλογήρους, ἀλλὰ λαϊκοὺς καὶ νὰ ἀποτελέσῃ χωρίον· ὅθεν προσεκάλεσεν ἐκ διαφόρων χωρίων ἐγκαταστήσας παροίκους ἐκ *Πυτιανῶν, Αὐγωνημούσων, Λιθομερούσων, Βερβερατούσων, Πυργούσων* κλπ., οἵτινες συμφώνως μὲ τὸ πνεῦμα τῆς διαθήκης τοῦ ἱδρυτοῦ, ἀπετέλεσαν κοινότητα. Ἐπὶ κεφαλῆς τούτων διώρισεν ἄρχοντας πρὸς ἐποπτείαν καὶ ἐκτέλεσιν τῶν διαθέσεων αὐτοῦ τὸν μισὲ Περῆ Ἰουστινιάνην καὶ Ἰωσὴφ Ἰουστινιάνην ἵνα διαλύωσι καὶ συμβιβάζωσι πᾶσαν ὑπόθεσιν μεταξὺ τῶν νεωστὶ συνοικησάντων, ἀναφυομένην εἰς τὰ *ἀοικοδόμητα πράγματα* διὰ νὰ μὴ *καταλυθῇ τίποτας ἀπὸ τὸ μοναστήρι.*

Ὁ προβλεπτικὸς οὗτος Σωφρόνιος Σέψης, φρονίμως σκεπτόμενος, δὲν ἔδωκεν ἀπόλυτον ἐξουσίαν εἰς τοὺς ἀναφερομένους ἐπιτρόπους αὐτοῦ, ἀλλ' ἐάν ποτε φανῶσι καταχρώμενοι, νὰ τοὺς ἀποβάλλωσιν οἱ πάροικοι τῆς ἐπιτροπείας καὶ νὰ διορίζωσιν ἄλλους ἀντ' αὐτῶν.

Ἐκ τοῦ συνόλου δὲ τοῦ ἐμπεριεχομένου τῶν διατάξεων τῆς διαθήκης ταύτης κπταφαίνεται τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τοῦ διαθέτου τὸ προσιδιάζον ἐν γένει τοῖς Χίοις. Τὸ πρωτότγραφον τῆς διαθήκης ταύτης ὑπῆρχεν ἐν τῷ κώδικι τοῦ Θεοδώρου Δαμαλᾶ, ἐξ οὗ ἀντεγράφη ἐπὶ Διονυσίου Μητροπολίτου Χίου. Δηλοῦται δὲ ἐκ τούτου ὅτι ἡ οἰκογένεια τῶν γνωστῶν ἀδελφῶν Νικολάου καὶ Θεοδώρου Δαμαλᾶ εἶνε ἀπὸ τὰς παλαιὰς καὶ ἐπισήμους χιακὰς οἰκογενείας.

(1) *Λιθιμενοῦσίς.* Ὁ ἐκ τοῦ χωρίου *Λιθὶ* καταγόμενος. Τῶν πλείστων χωρικῶν τὰ ὀνόματα λήγουσιν εἰς *οὔσης.* π. χ. *Λιθιμενούσης* ὁ τοῦ *Λιθί, Νεχωρούσης* ὁ τοῦ *Νεοχωρίου, Φλατσιούσης* ὁ τῶν *Φλατσίων, Μεστούσης* ὁ τῶν *Μεστῶν, Ἁγιωργούσης* ὁ τοῦ *ἁγίου Γεωργίου.* Πρὸς δὲ εἶνε καί τινα, λήγοντα εἰς *ανὸς* π. χ. *Σιδερουρτιανὸς* ὁ τῆς *Σιδεροῦντας, Πυτιανὸς* ὁ τῶν *Πυτιού, Βολισιανὸς* ὁ τῆς *Βολισσοῦ* κλπ. ὡς τὸ *Καλλιμασιώτης* ὁ τῆς *Καλλιμασίας.*

(2) *απο τον λήθίμηνα* = *ἀπὸ τὸ χωρίον Λιθί.*

γεοργι Σκοῦλουδι δουκατα τρῆαντα ἔξη εἴγουν - 36 - καὶ ἀπομένι να τίς τα χρεοστὴ να τις τα δόσι καί να τις τα πλερόσι εως τον ερχώμένον αυγουστω εις κερὸν καὶ μῆνές ενέά· καὶ δια το βέβεον της αληθηας ἔγινετὸ παρὸν εμπροστεν παρημῶν καὶ τον κατοθεν μαρτηρον. μαρτηρὲς † Ιώ'. αγουλις † μυχαλὶς του αντωνι † νεαμονίτις του ξενου και ετερη.

Σελ. 14.

Ἔστοντας καὶ πρὸ ἡμερῶν νὰ ἐκάμασιν ἡ αἶγες τοῦ Ιω. μαργούνι μερικὶ ζημία μίαν καὶ δίς εις το ἀμπέλη τοῦ κυρ μιχαλι πατζα εις το ἀχλαδοχοραφο (1) διὰ τούτω διὰ να μην παγι εις την κρισιν ὁ κυρ μιχαλις, εβαλασιν *αιρετους κριτας* (2) νὰ ηδουσιν τὴν ζημίαν διά να ἤνε πληρομένος· ο ἠρημένος κυρ μιχαλις εβαλεν τον κυρ Θεοδωρον Τουρναράκην και ὁ Ιωανης τον κυρ Γεωργι Μιχαλινον, οἵτινες ἐπίγασιν ἐκεῖσε σωματικως (3) και ηδασιν την ζημιαν την πρωτην και δευτεραν, καί ἐποφάσισαν ὅτι να δοσι ὁ Ιω. τοῦ κυρ Μηχᾶλη οκτω μετρα (4) κρασι μουστο εἰς τὸν καιρον του πατου (5) χορὶς καμίαν ἀντιλογιαν καὶ προφασεως, και οψεποτες ὁ ἠριμένος Ιω. εις εκεινον τον κερὸν εναντιοθή νὰ χρεοστὶ νὰ τὸν δόνι μετρα κρασι εἴκονι παρον και αὐτοῦ του Ιω. εμπροσθεν καμου νοταριον καὶ στέργοντος καί ομοσαν εις τας θεῖας γραφάς του μη ὑπὴν εναντιον εις τα ἄνω· εγραφι εις τον οἰκον του κυρ Γεοργι μελαχρινοῦ εν ετι 1625, Ιουλιου 4, ημέρα στ. ωρα η. μαρτυρες οἱ ἄνωθεν τιμιταδες

(1) ἀχλαδοχόραφο. Ὄνομα θέσεως, ἐνταῦθα πλασθὲν διότι φύονται ἀχλαδόδενδρα.

(2) αἱρετοὺς κριτάς = διαιτητὰς πρὸς ἐκτίμησιν καὶ ἀπόφασιν τῶν ὑπὸ τῶν αἰγῶν προξενηθεισῶν ζημιῶν.

(3) σωματικως = αὐτοπροσώπως.

(4) οκτω μετρα. Ἕκαστον μέτρον ἦτο ἴσον μὲ 12 ὀκάδας.

(5) εἰς τὸν καιρὸν του πατου. Καθ' ἣν ἐποχὴν πατοῦσι τὰς σταφυλὰς πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ οἴνου.

Σελ. 16.

Εἰς το ονομα του κῦ. αμην τιν σήμερον ο μουσταφα τζελεπὴς του μακαριτου μεμετι τζελεπή ὁ ειός και ο σουμαν αγας (1) του αυτου μεημετι τζελεπή γαβρος δονι και παραδονι του μιχαλι μιχαλαρου απο τον αγιον γεοργιον συκοῦσι το ειποστατικον οπου ἔχουν ἐν τη θεσι του *μακρύου* ονοματι του πατζα καθος εστήν καί εὑρίσκετε και δεντρα και αναστεμα οπου γιρίζη και περιτοιχονι (2) ο τιχος και να το δουλεύει και να το αναστένει ἀπο τιν σημερον κατα την τάξιν καὶ συνἴθήον τον καλῶν ἀναστατῶν να μην πορῆ νὰ *διασίσουν* (3) αυτον ἡ συνταραξουν εωνιος και κληρονομικος· ωτι σωδημα γενι εις το αυτο ηποστατικο να μιραζουσι εἰς τρια να περνη τα αφεντικὰ απο ἕνα και ο αναστατις ἕνα ουτός ἤπον και ομοσαν αυτός ο αναστατις εις τας αγιας του Θεοῦ γραφάς καὶ ἡ αὐτι ο μουσταφας τζελεπής και ο ασουμανας εις το χαμαϊλί τους (4) του φυλαξε ος ανοθεν· εγραφι και ἀνεγνῶστη εις το αγιον γεοργι εν ετι 1635 μηνί ἰουλίο 19 μαρτηρες. κουσεϊν του μουσταφα πασια ο γαβρος.

† μισερ γκιρεμος του μισερ αντωνι

† γεοργις παχνους

† μιχαλις κατοθορις και ετερι κληθέντες καὶ παρακληθέντες.

Ἔπονται καὶ τῶν Τούρκων μαρτύρων αἱ αὐτόγραφοι ὑπογραφαὶ μὲ τουρκικοὺς χαρακτῆρας.

Σελὶς 23.

Εις το ονομα του κύ. αμην. εστοντας και προκαιροὺ εἴθελε τάξι ο κυρ γεοργις ρουλινος και εἰ σιμβήος αυτου κηρηακὴ προς

(1) σουμαν αγας = Ὀσμὰν ἀγᾶς.

(2) οπου γυρίζη καὶ περιτοιχονι = ὅσον ὑπάρχει τοιχογυρισμένον.

(3) διασίσουν = ἐνοχλήσουν, ἀποβάλλουν.

(4) χαϊμαλί = ἐγκόλπιον, τὸ κοινῶς *φυλαχτόν*.

τον γαβρον αυτου γεοργι κουντουρι περπηρα (1) εξακοσια τανὶν δε θελοντας πειεῖσε κε το εργον εμπροστεν καμοῦ νοταρήου και τον κατοθεν τημηον μαρτήρον δονι αὐτος καὶ γράφοντε εν το ημετέρο καταστηχίῳ καθος θελη τημηθῶσιν παρα κηρ Ἰω. κατοθωρι, και κηρ θεοδορου τορνάρι. Και προτον μὲν στρομαν εναν· σεντωνια διο· μαξιλάρια διο με τες σενιες·

παπλομαν ενα	πέρπηρα,	300
κούπαν μίαν· ζονανάρην ἀργιρον	»	130
φουστανια τρῆα διο ασπρα ένα γερανιον ...	»	160
ποκαμησα κεντητα 4 καὶ καθημερινα 6, ...	»	130
ζουπες διο και μιαν κουτουνιναν	»	60
μαντηλια λινὰ ὀκτὼ	»	80
σκουρπετα τρια· ἔτη ακομη μαντηλια διο δεμενα και εναν μεταξοτον και μιαν παπαζηναν κε μανικια ενα ζευγαρι	»	80
κεντητα πεσετακια τρια· κάρτζες ζευγαρια 4. στημαχοπανον· ἕναν περπηρα	»	80

Εσώστη η πρηκα. καὶ επερησευσαν και περπηρα 420 και χαρηζιντα τον γαβρὸν και της νιφις τα οπία τασι ο ανωθεν γαβρὸς να τα καμη καλα εις κερον δεομενον οπου ο Θεος να μὴν το δόσι· ούτος ειπον και ομοσαν εις τας αγιας του Θεου γραφάς. του φηλάξε ος ανωθεν διὸ εγράφη και ενεγνώστη εἰς τὸν εἰκων του νεαμονίτου κουντουρι εν ετι 1628 μηνι νοευριος 17 ημερα δευτερα ωρα 7, μαρτυρες.

† μαστρογιοργις κουντουρις

† Θετοκης μαστρογεοργης καμπανάρης. γεργης καλογερος καὶ ετερη κληθεντες και παρακληθεντες.

(1) περπηρα = ὑπέρπυρα, νόμισμα τῶν Βυζαντινῶν.

Σελ. 29.

Εἰς το ονομα τοῦ κ̄ύ. αμην εστοντας οτη ηθελε ταξη ο κυρ γεοργις χαρκηας και η σημβηος αυτου της κορης και τον γαβρον αυτου κὴρ κόστα τοῦ Ιω. μηχαλακὴ ασημια ρουχα ηπερπηρα 1700· ταν̄ν δε θελουν να πληρὅσουν και το εργὸν εμπροστεν παρόν μου ναταρίου και γραφόντε εν το ημετερο καταστηχιω καθος θελει τιμιθουν παρα κηρ γεοργι κουντουρη και κηρ Ιω. κατεθοθη· εν πρὅτης μεν στρομαν ενα· σεντονια διο· μαξελαρηα

δυο με σενιες (1) . . . . . ηπερπηρα 250

κούπα, ζονάρι ένα . . . . . » 120

φουστανια τρια, γερανιον (2) το ενα και διο ἄσπρα . . . . . » 100

καὶ εἰς ἔνδειξιν της ἀληθειας εγινε το παρον εμπροστεν τον κατοθεν μαρτίρων. 1630.

† στελιανος πετηνάρης

† Ιω. του γεοργι κουντοῦρι του πετηναρι· και ετερι κληθεντες.

Σελ. 36.

κε̄. ῑς′. χ̄έ. θ̄ς′. ελεεισον ειμας αμην και το παρον συναλαγμα αμην κέ ευλογήσον. κυρ γεοργιος μακρὺς και η συμβηος αυτου κηρηακὴ εχοντας θιγἄτερ ονοματη εὐγενοῦ. ἔνομος οὐσα τη ἠληκία και χρονον μετρία βουλοντε σηζευσε αυτην ανδρι νομίμω τε και καθολικο τον γεοργι του κοστα μαβροκαλου τον ειον θεια ειμον ἐκλησιαστηκὴ ειποτηπόσι και διαθεσὶ οπος το παρα του Θεου τελεσθεν θιον σήνικέσιον· ἡ δὲ πρὴξ ην τατη αυτις και δι αυτις προς τον ανδρα αυτις γεοργι τα διο ειποστατικα τα εχη εν τη θεσι της στροβηλιας και το ειποστατικον οπου εχει εν τη θεσι τον ληβαδιὸν καθος βρησκετε ὀργιὲς διο απο τὶν ελέαν καὶ απανο

(1) σενιες = τὰ κελύφη τῶν προσκεφαλαίων.

(2) γερανιον = τὸ κοινῶς *μπλοῦ* χρῶμα.

και εν τὴ θέσι του λακίου ἀπὸ την μεριαν του γιοργι οργίες διο τα οπια νὰ μέτρήθούν έος οργιες δεκατρίς· και α λὴψη να τος το σωνι ο πεθερος. οσπητήὸν το ἔχη πλησίόν του αγιου Ιω. να του κτησι τον τίχον οπου ενε απο την αυλην να καμη πορτεγον (1) πετρηνον Καὶ κρεβατοστρόσήν καθος το επήραν εἰ αλες του κορές. ετη βόδήν εμισόν. χαρκόμά εναν το μικρῦν. ακομη μελησες ἔξη ἔτη δε και την κουντουρουδιαν οπου εχη εις το λη-βαδιον. το ειποστατικὸν εἰς εκηνο οποὺ του εγραψέν στοξεροπη-γαδον την σηκιάν, και την απηδιάν, και τὴν συκαμηνίαν τα οσα δεντρα ηνε μέσα να τα πάρη δια προτιμές. ετη και του μεγαλου την κουντουρουδιαν. ετη και το αργαστἤρη (2) με ολα του τα δηκαιόματα, ακομη να δοσι δεντρα του γαμβρου και της θυγατε-ρας μαστήχη αυτου να τον κάμουν ένα πενταρη κεφαλησιμνῆον. δια ονομα πευκιου (3) περπηρα 15. φουστανια τρηα. μαντηλια δεκα τα διὸ δεμενα. πουστους τρης. ποκάμισα οκτό. βεργες ζευ-γαρη ενα. μανικηα ζευγαρην ένα. δακτηληδηα τεσερα ετι εις το παλιον αλόνι ζευγίαν μίαν (4) εν τη θεση τῶν δουλῶν την απανο σκαλα ετη εις τον μουνούχου (5) ζευγές διο απο δεκα πε'ντε. Και την ευχην αυτου ουτος ειπον εσήμφόνησαν καί ομωσαν παλιε το παρον να εχη το στεργον καί βεβεον. εγραφὴ καί ενεγνὄστη εις τον ἐικον γεοργι μακρή ενετη 1632 οκτοβρηο 4. ημερα κηρηακή καΐ ορα ἐνάτή μαρτηρες † γεοργις καμπανάρις. † νεαμονίτης κουντούρις του μαστρογιοργι. † θεοτοκης κατζαρος. Και ετερη κληθέντες και παρακληθεντες. † νίκητας δομέστηχος.

(1) να καμη πορτεγον = νὰ κτίση ἰδιαιτέραν θύραν, δι' ἧς νὰ εἰσέρχηται εἰς τὴν προικισθεῖσαν οἰκίαν.

(2) αργαστἤρη = ἀργαλειός, δι' οὗ ὑφαίνουσιν αἱ γυναῖκες τὰ ὑφάσματα.

(3) πευκιου = τάπης.

(4) ζευγίαν μίαν. Τουτέστιν ὅσας ὀργυιὰς δύναται νὰ καλλιεργήση ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας ἓν ζεῦγος βοῶν τόσας νὰ λάβη.

(5) μουνούχου. Ὄνομα θέσεως.

Σελ. 54.

† εις το ονομα του κύ αμην δηα πρέσβηὸν του τιμιου ενδοξου προφητου πρόδρόμου και βαπτιστου Ιωανου εστωντας οτη να επουληθησαν τα ειποστατικᾶ του αυτου μοναστηριου· και οί ὄρνηθες τον ειποστατικὸν επομηναν εις τους ανεστατας ελευθερες να πληρωνουν χαρᾶτζην του αυτου μοναστηριου εις τον ευρησκομενον χαρατζην. την σημερον γραφουντε εν το παροντι εις ενδιξην παντον.

εν προτης μεν του κεναγριου το μερδικον εν τη θεσι τον κολιμπον μαρουσα (1) του λοσταρα προτου παπα

Γεωργις ορνιθα μια 1

εν τη θεσι του αυτου τοπου βασιλις πασαγα και γεοργις λοσταρα ορνιθα μια 1

ετη ο ανωθεν βασιλης δια το μερδικον οπου κρατη απο του ψιλη ορνιθα μιση 1/2

κοστας τζηπλος ορνιθα μια 1

ετι δια το ειποστατικον του ληγνου που κρατη ο ανοθεν κοστας να βοηθη τον γεοργὴ κουτουφαρι ο εγκιζι εἰς ὄρνιθα ονοματι του λιγνου ορνιθα μια 1

ετη ο ανοθεν γεοργης και ο παπα γεοργις δια το ειποστατικὸν οπου βαστοῦν εν τη αυτι θεσι ορνιθα μια 1

ετη χῆρα κιριακι του μαστρογεοργι δια το ειποστατικον οπου εχι εν τη αυτι θεσι ορνιθα μια 1

ετη μιχαλὶς παχνοῦς εν τη αυτι θἔσι και γεοργις καλογεοργις κουλουμπος ορνιθα 1 1/2

Γεοργις κοστα κουλουμπου και χηρα μαρηα μιχάλι σκαρλατου εν τη θεσι του στενακου ορνιθα 1

ετη εν τη θεσι της μηληας του διακου ορνιθα 1

χηρα μαρια καὶ χηρα κιριακι του μεστρογεργι 1

(1) μαρουσα. Ὄνομα γυναικεῖον.

εν τη θεσι του μολυβοχοραφου παπα γεοργις και γεοργις σκαρλατος ορνιθα μια 1

δια του λεοναρδου το μερδικον παπαγεοργις δηο τρῆτα. $^2/_3$

μιχαλις κουτουφαρις ορνιθα 1

χῆρα κιριακι Ιω. δροσηνοῦ ορνιθα 1

κιριακι σιδερου παχνοῦ με τον παπα γεοργι ορνιθα... 1

σταματις κατζαροπούλης και η νιφι του..... 1

γεοργις του κοστα κουλουμπου και γεοργις δροσινος.. 1

θετοκης κατζαρος ορνιθα 1

χηρα μαρηα του κουντουρη και νικολις ὁ αδελφος του. 1

κοστας τζημπλῶ'ς 1

παπα Ιω. στεβανος του γεανουρι και θομας του μπενετου και νικολας κουντουρις ορνιθα 1

χή'ρα ῆρῆ'νη Ιωανη δροσινου δια του βασιλι και δια το γονικων των..... $^1/_2$

γεοργις παχνους και Ιω. βεντουρῆ'ς 1

παπα γεοργις εις την ποταμιαν ορνιθα μια..... 1

στεβανος καμπαναρης εν τη θεσι του αγιου Ιωανη .. $^1/_2$

νικολας μαβροκαλος εις την στασιν (1) ..... $^1/_2$

μιχαλης του διακου εις τον αγιον Ιωανη..... 1

χηρα σταυρηνη εις την χορευτρηαν με το οξο (2) ... 1

ετη εις το κατο γυρισμα με (το) του αγιου θεολογου ἀπανω και κατο και με του μαυρου το βαστα σταματις κατζαροπουλης..... $^1/_2$

σταματης κατζαροπούλης με λοσταραδες ..... $^1/_2$

εις το πλατη χοραφη χηρα κιριακὶ μεστρογεοργι.... 1

Θομας δροσινὸς εν τη θεσι του καμαρα ενα τρητον .. $^1/_3$

μαρου του λοσταρα εν τη θεσι του αγιου Ιωανη .... $^1/_3$

(1) Ὄνομα θέσεως.

(2) εις την χορευτριαν με το οξο. Ἐν τῇ θέσει Χορευτρίας ὁμοῦ τὸ συνυπάρχον ἔξωθεν τῆς θέσεως ταύτης κτῆμα.

γεοργις κουτουφαρις εν τη θεσι του πλατηχοραφιου . . $^1/_2$
μερδικό'ν του μισερ ζανι αντονι ροδοφηλη.
Νικολα δροσινου και της κορης του μὲ τον παπα σίδερον ορνιθα μια 1
. . . . . καμπαναρις 1
χηρα μαρηα θομα μπενετου 1
. . . . . μεστροεοργις εν τη αυτι θεσι 1
δηα το ειποστατικον οπου αγορασεν απο τον Θομαν μπενετον ορνιθα 1
ετη δια το γονικον τως (ὁμοῦ) με τον στεβανον γηνουρην 1
ετη δια το ειποστατικον οπου εχι η ανοθεν κυριακι εἰς την Τζινκουνα (1) ορνιθα μια 1
νικόλας καλωγεοργις δια το ειποστατικον οπου έχ εις τον αγ. Ιω. οπου ἀγόρασε χηρα κιριακη . . . . . ορ. 2
χηρα κιριακι για τα τζαπισματα τρηα τρητα . » $^3/_3$
εις την στασιν παπαγεοργι . . . . . » $^3/_3$
χηρα κρητου . . . . . » $^3/_3$
σταις μαζαις (2) σεργις κουτουφαρις . . . . . » 2
στου μοναστηριου νικολας μαυροκαλος . . . . . » 2
χηρα σταυρινη . . . . . » 2
στεβανος του γηνουρη δια του σπανου το σκινοτοπι . . . . . » 2
ετη εστησαν (3) η ανοθεν ορνηθες καὶ 8. το ολον της σουμας 50 ορνιθες (4).

(1) Ὄνομα θέσεως.
(2) Ὄνομα θέσεως.
(3) εστησαν = συνήχθη ὁ ὁλικὸς ἀριθμός.
(4) Ἐκ τε τοῦ παρόντος καὶ ἐξ ἄλλων ἐγγράφων, δηλοῦται ὅτι, ἕκαστος πάροικος ὤφειλε νὰ παραδώσῃ τὸ διατεταγμένον ποσὸν τῶν ὑπὸ τῆς συνελεύσεως ὁριζομένων ὀρνίθων, αἵτινες ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῶν γερόντων ἢ τῶν ἐπιτρό-

κε ενεγνοστι εν το χοριο της Βέσας εν το εικό του κὄστα πασαγᾶ ενετι 1645 μαιώ 16 ημερα πευτη ορα εκτη μαρτηρες.

† κὄ'στας πασαγάς του Βασιλη † Ιωανις του μιχαλη κουτουφάρι. † παπα σιδορος μαρτιρω τα ανοθεν † νικόλας του Ιω. δροσηνου. † γεωργις του κοστα κουλουμπου † γεωργις του Ιω. ροδοφίλη. † μιχαλις Θετοκι λαπαρδά κὰι έτερῆ κλῆθέντες και παρακληθέντες.

Σελ. 56-57.

Εις το ονομα του κὐ αμὴν την σημερον διαφερομενη ἔμπροσθεν παρημῶν Ιωαν. του γεοργι κουλουμπου απο τη βεσα και μισερ παντολέως ηνταντριας θέλοντας και ζητόντας ο Ιω. απο τόν μισερ Παντολεων πεντε χρόνοῦ'ς ρογα (1) ὁπου ἤθελε δουλεύσι τον αυτον μισερ Παντελὴ ο αποθανόν αδελφός του Ιω''. ονοματι μιχάλις ζητόντας και ενα ειποστατικόν το οπηον ευρισκετε εν τη θέση τοὺ ερίκοῦ (2) ακομη και ασπρα ὁπου ἔδῶσεν ο Ιω''. του ανοθεν μισερ παντελή τα οπήα τούτα τα ανοθεν διατή και φανερὄνη ὁ μισερ παντελὴς με πὄλητζες και χοντζέτια (3) πος τα ἐδωσε και τα επλἔροσεν εις χρεος ὁποῦ εχρεὄσταν ὁποτε γεὄργις κοὔλουμπος ο πατἤρ του Ιω''. και μη δηνοντε τα δηο μερή αὔφὅτερη σηαστήν'ε επροσκαλεσαν το ἕνα μἔρος τον κὐρ στἔφανον καμπανἄρην κε το ἄλῶ τον μιχαλι τον διακου και αυτι ἔβαλαν τον θεον πρὸορθαλμον καὶ ειδαν πᾶσαν διαφορᾶν ὁποὺ ἦχαν τα ανοθέν μερι Και εποφάσήσαν εν φοβο Θεοῦ να παρι ο Ιω''. απο τον μισερ παντελὴ ριαλια δῶδεκά και μισόν. Και ετζι τα ελαβέν ἔμπροστεν παρημῶν' και τον κατοθεν μαρτηρον και ετὸη

πων ἑκάστου χωρίου πρὸς διατροφὴν τῶν εἰς τὰ χωρία μεταβαινόντων ὑπαλλήλων· ἡ διατροφὴ αὕτη ὠνομάζετο *τουρκοφαγία*.

(1) ρογα = μισθόν.

(2) Πιθανὸν Ἐρρίκου τινὸς Γενουηνσίου.

(3) Ὁμολογίαι καὶ τίτλοι ἰδιοκτησίας.

απομενη (1) ο Ιω''. Και ιπὅσχετε οτη ος πληρομένος και σαστήβάρηόμένος (2) όποῦ νε απο τον μισερ παντελὴν να μη πορὴ να εχη εν ποτὲ κερής (3) να γηρὲψη μητε ἀπο ηποστατικὅν ἡ απο ρόγαν απο καμίας λῶγίς λογάριάσμὅν απο τον ηριμένον μισερ παντελὴ μὴτε ο μισερ παντελὴς απο τον Ιω''. η καὶ απο τους ἔξαυτου και αν φανὴ απο κἄμίαν πάρτα (4) εἰς κανένά κερὅν πουβέτη (5) απο τα ανοθεν μερη χουντζετη ἡ πολητσα να μην αξήζη και να ην ἄ΄κυρον ἡ και να θελῆση κανένα μέρος να φανὴ εναντὴως εις το παρὸν και να εύγι απο τὴν παρὅῦσα σῆμφονῆάν να μαρτυρὅῦν ει κατοθεν μαρτηρες πος χρεοστῆ του ετὲρου μὲρους ρηᾶλήα ἤκοσι πὲντε να πλερὅ΄νη και εις την μητροπὅλειν ρηαληα ἤκοση καὶ πᾶ΄λη το παρόν να ἐχι το στέργον και βεβεον. Και δια το αλήθές εγινε το παρον ἔμπροστεν τον κατοθεν ηπογεγραμὲνον τῆμῖ΄ον μαρτιρον εγραφη.

Σελ. 65.

Εἰς το ὀνομα του κῡ΄. αμὴν κυρ νεαμονίτης μαβροσκαλοῦς εν αστενῖά περηπεσου και το ᾶὡρον του θανατου πτοουμενος σωας εχει τας φρὲνας και τὴν γλὅταν προσλαλιὰν κινουμένην αφηνι την εν Θεό αγάπην κὲ τελῆάν σηχῶρησιν ετὶ και αυτος τα ὁμια. ἔτι λέγι πος αφινι της σῆμβήος του της καλῆς το ὁσπἤτηον οπου καθετε και την κἄτο σκᾶλα οπου εχι εις την *αμοδαρὲαν* καθως βρἤσκετε (6) και το αμπελη οπου ἐχη εις του *ποτεου* εἰς διο τοπους· ετη ακώμη και δια *συκαμνῖες* οπου ἐχει εις την *πλαγιαν* και να ἐινε του στελιανου και του Ιω. ει δε ει κὅρες μου

(1) απομενη = ὑπόσχεται, συμφωνεῖ, συμβιβάζεται.
(2) σαστήβάρηόμένος = ἐξησφαλισμένος.
(3) εν ποτὲ κερής = εἰς οἵους δήποτε καιρούς.
(4) πάρτα = μέρος τῶν συμβαλλομένων.
(5) πουβέτη = οὐδαμοῦ.
(6) καθως βρἤσκετε = μετὰ τῶν ἐμπεριεχομένων καὶ τῶν ἐξαρτημάτων τοῦ διατιθεμένου κτήματος.

ει διο ει μαροῦ και ἡ μαστροῦ να μην εχουν να καμουν τιποτες, γιατι τες εχο εξεπρουκησμένες (1) Και α γηρεψουν να ανοχλησου τα αγορια μου τιποτες να εχουν την κάταράν μου και ουτο διατάξα το· διο εγραφῖ και εμαρτηρηθη εν ετι 1627 ιουλιω 12 ημερα 5. ωρα 9.

μαρτηρες † στεφανῖ's μαβροκολος· † γεοργις δομηνιγης. † μονεος του θεοδόρου † και μιχαλης του κατοθορη. και ετερη κληθέντες και παρακληθέντες.

Σελ. 67.

Εἰς το ὄ'νομα του κῦ' αμὴν την σἤμερον δόνι ὁ μισερ στεβανίς κοῦρμοῦζις προς λεον πονηρον το ἀνάστημα ὁποῦ ευρισκετε εν τη θεση της Πηγῆς εις το ειποστατικὸν πλησιον του μεστροκόστα κουτουρη και της πηγίς δια τημήν και ὄνομαν τημής ασπρα ἑκάτὸν ειγουν 100 καθὸς ετιμήθι παρα Ιῶ'. κατοθόρη καθος βρἤσκετε το αυτο εἰποστατικὸν φἤλατοντας την κουκουναριὰν (2) και την πηστἤκιαν (3) μετα τουτο δουλεβοντας το αυτο ειποστατικὸν καὶ αναστἀινοντας το (4) νἄ μην πορη να διασἤση (5) αυτον κανις εἰ συνταρἄξι. ἡ να εὑρη αυτον κλευτην και αμελἴ (6) να εξερχετε χορῖς λόγου και κρἤσεος. και τον καρπον να μηράζου του τρητου και εαν εις καιρον αὐτὸς λέος δεν βρήσκετε με το

(1) εξεπρουκισμένες. Συνήθως ἐν τοῖς προικοσυμφώνοις ἐπεκράτει συνήθεια (καὶ νῦν ὑφίσταται ἔν τισι χωρίοις), καθ' ἣν ἔθετον οἱ προικισταὶ ὡς ὅρον (ὅταν τὰ προικοσύμφωνα ἦσαν διὰ τὰς θυγατέρας αὐτῶν) νὰ μὴ δικαιῶνται αἱ προικισθεῖσαι νὰ διεκδικήσωσί τι ἀπὸ τὴν ὑποληφθεῖσαν περιουσίαν τῶν προικιστῶν, ἢν μόνον τὰ ἀρσενικὰ τέκνα διενέμοντο.

(2) φἤλατοντας την κουκουναριάν=κρατῶν δι' ἑαυτόν ὁ ἰδιοκτήτης τὴν κουκουναριάν.

(3) και την πιστἤκιαν=καὶ τὴν φιστικίαν.

(4) αναστἀινοντας το=καλλιεργήσας καὶ ἀναπτύξας αὐτό.

(5) νἄ μην πορη να διασἤση=νὰ μὴ δικαιῶται νὰ τῷ ἀφαιρέσῃ τὸ κτῆμα.

(6) ἡ να εὑρη αυτον κλευτην και αμελἴ=ἐκτὸς ἐὰν ἀποδειχθῇ καταχρώμενος τὴν ἐπικαρπίαν καὶ μὴ καλλιεργῶν τὸ κτῆμα.

αφεντηκὸν αναπαμένος (1) να τιματε το αναστήμά οπου θέλι εχή (2) εις το αυτο ειποστατικόν. να του πλιρόνι ὁ μισὲρ στεβανὶς ορνηθα μισῆ τον καθε χρονο δια το αυτο ειποστατικὸν διῶ ἐγραφί και εμαρτηρηθη εν το χοριο του μεγαλου γεοργιου εντος του μοναστηριου ενετι 1630 απρηλιου 25. ημερα κηρηακη ωρα 3.

μαρτιρες.

† παπά κυρ μιχαλης κουντουρης.

† νεαμονιτης του κηρηακῦ.

† μισερ μπατῆ βενετου.

† Ιῶ'. του κηρητουρη.

† νικολας μαγκανᾶς και ετερη κληθέντες και παρακληθέντες.

Σελ. 72.

κῦ'. ιῦ'. χέ. ὁ Θς'. ελεῆσον ημᾶς αμῆν και το παρον συναλαγμα κῦ'. εὐλόγησον. εβηενου (3) του ποτε σταματη αγγηλέρη σημβῖα εχων θηγᾶτηρ ονοματη καλη ενομου ουσα τη ηληκια καὶ χρονῶν μετρήα βουλυντε σιζεύξε αυτην ανδρη νομῆμω και καθῶληκῶ τον κὅσταν του βασῆλη τον ειὅν θῆα η μὲν ειποτηπόσι και διαθέση οπος το παρα του Θῦ'. πληροθὴ θήον σινήκεσιον. ἡ δε πρὴξ ἡν τατη αυτὴ και δι αυτης προς τον ἄνδρα αυτης κόστα σπητιὸν μίαν βόταν την εχι απο του ανδρὅς της πλησῖον κηριακως του σουμαλι και πλησιον το αλο σπήτην οπου εχη εκη η χήρα – εβηενου· και το αμπελι το εχη εν τη θἔσει της *χωρῆς* καθὸς βρήσκετε πλησιον γεοργις ληβᾶνι και ει μιχαλουριδες και το ειποστατικὸν το ἐχη εν τη θεση των *πετρῶν* οργήες διο πλησιον κοστα μαβροκἄλου φυλάτοντας τα δενδρα· και ετερον ειποστατικὸν τὸ ἐχη εν τη θέσί της *στροβηληας* ὅσον ἐχη ἐκη μονα-

(1) αναπαμένος = εὐχαριστημένος.
(2) οπου θελι εχή = ὅσον θὰ ἔχῃ καλλιεργημένον.
(3) εβηενου. Εὐγενία· ὄνομα γυναικεῖον.

χηκὸν του (1) πλησιον το μοναστηρι και του κοστα μαβροκάλοῦ. ετη και εἰς του *Πραγιότη* (2) το αλῶνι οργήα μία· ετη και εις τα *αμπελοκόπια* οσον εχη πλησιον μηχαλη σκοῦλουδη και του σκαρλάτου και μιαν συκιαν οπου εχη μεσα δια προτημήν. Τα ανοθεν εἰποστατικὰ να τα μετρῆση εος οργήες δεκα και οσα λείψουν να της τα σῶνι απο το εἰποστατικὸν οπου εχη εις το *σωθηρον*. ετη και την σήκάμηνιᾶν οπου ἔχη εις την *γωριαν* μεσα εἰς του νικὸλα μαβροκαλοῦ· και την ελἔαν οπου εχη εν τη θεσι της βεσας εις την *μαζαν* και την αμυγδαλἔαν την εχη εις την *στροβηλιαν* και ταις κουντουρουδιἔς (3) οπου εχι εις τον *αγγελεραδον*. ετη και εις του *κουμπαρου* μεσα κουντουρουδιες δἴω. ετη κοῦπαν μιαν αργηρῆ ζονἄρη εναν με τζέντον (4). στρὅμαν ἔναν. πἄπλομαν ἔναν. σεντονην ἔναν. φουστανια τρια εναν πουκαση (5) και εναν γερανιον και εναν ασπρον. ποκαμησα πἔντε. μαντηλια λινα *διασηδα* τα τεσσερα και ενα δεμἔνον και ενα ψιλὅν. κουρπετα (6) διο. πὶθον μετρων 15 και κυε κρασερὸς (7) και απο το βοδην το ενα μαλαματενὴ καὶ ἡ μἴα ασήμἔνι. χοραφια ἄγρια ζευγια μια ἐν τη θεσι του Βηρῆνου. και το χοράφι οπου εχη εις το μπηλμεσὶ (8) ονοματι των αγγελλερἄδων. δονι και ο βασιλις ο πατηρ προς τον ειὸν αυτου κοστἄν και την νὴμφην αυτου. οργιαν χορἀφη μηά οπου εχη εις το σοθηρον πλησιον του

(1) μοναχικόν του = ἐξουσιάζει μόνος του.

(2) Πραγιότη. Ἐπώνυμον γενουηνσίας οἰκογενείας, διαμεῖναν ὄνομα θέσεως.

(3) κουντουρουδιἔς = δένδρα ξυλοκεράτων.

(4) ζονἄρη εναν με τζέντον = ζώνην κεντημένην διὰ μετάξης ἢ σύρματος.

(5) πουκαση = κόκκινον.

(6) κουρπετα = σκέπασμα βαμβακερὸν ἢ μάλλινον.

(7) κρασερός. Ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ ποτοῦ ἢ τῶν ὀσπρίων, ἅπερ ἐμβάλλουσιν εἰς πίθον, δίδουσι καὶ τὸ ὄνομα. *Κρασερός, ῥακερός, λαδερός, καρπισερός, ξυδερὸς* κλπ.

(8) μπηλμεσί. Ὄνομα θέσεως. Ἡ λέξις εἶνε τουρκικὴ δηλοῦσα «Δὲν γνωρίζει»· πῶς δὲ αὕτη ἐδόθη ἄγνωστον, καὶ οὐδεμίαν παράδοσιν περὶ τῆς ὀνομασίας ταύτης οἱ κάτοικοι διέσωσαν.

παπα βασηλι. και την κουντουρουδιαν οπου εχι εις το κηπαρηα. και την αμηγδαλέαν οπου εχι εις το σῶθηρον. μελισες δυο. σφακτα πεντε και την ευχην αυτὸν. ουτος ειπον εσημφονισαν και ομὸσαν του φυλάξε ος ανοθεν. εις πεναν ρηαλια δεκα και πάλη νὰ εχι το παρον το στερον (1) και βεβεον. δονι και ο μπαρπᾶς τῆς κοπελας ηγουν ο κοστας ο μαβροκαλος προς την ανοθεν καλὴν το χοράφη οπου εχη εις τον πραγκο του το αλωνι οσον εστιν. καὶ την μαγκανην του μεταξίου. εγραφη και ενεγνὅστη εις τον εικον βασιλη πασαγα εν ετη 1632 αύγούστο 16. ημερα δευτερα ορα τρητη μάρτήρες.

† νικολας μαβροκαλος. † θετοκης μαντρᾶς † γεοργης του κοστα ματρᾶς. † γεοργις του κοστα μαβροκαλοῦ. † δημητρις του θετοκη μαντρα και ετερη κληθεντες και παρακληθέντες.

Σελ. 87.

Εις το ονομα του κῦ΄ αμὴν εστωντας και ο κηρ χρῆστοδουλος να εβαλεν (2) τον στεβανον να επιτελῆ΄ (3) ενα πενταρη μαστηχη κοκολογην (4) δια κληρονομήαν οπου ελαβεν παραυτοὺ καθος φενετε χωγγετηον και νοταρηκων γραμα (5) περη ταυτης της ὑποθεσεως. τανην επειδὴ και οἱ πρώτοι του χοριου αυτου εγνῶρησαν πως εινε βαρεμένος (6) διατι το πηεῖ κατέτος το τεταμἔνον κωκωλὅγηον το συνιθες και δεν ινε δικεον να πηει τρια κοκολογια.

(1) στερον = στερεόν, κῦρος.

(2) εβαλεν = ὑπεχρέωσεν.

(3) να επιτελῆ΄ = νὰ πληρόνῃ.

(4) ενα πενταρη μαστηχη κοκολογην. Ἕκαστον *πεντάριον* ἰσοδυνάμει πρὸς δύο ὀκάδες μαστίχην.

(5) χωγγετηον και νοταρηκων γραμα. Ἡ λέξις *χωγγέτηον* (*χοτζέτιον*) εἶνε τουρκικὴ καὶ δηλοῖ τίτλον ἰδιοκτησίας· ἡ δὲ *νοταρηκων* ἰταλική, δηλοῦσα ἔγγραφον συμβολαιογραφικόν.

(6) εγνῶρησαν πως εινε βαρεμένος = ἐβεβαιώθησαν ὅτι εἶνε ὑπερόγκως ἐπιβεβαρημένος.

δια τουτο ελευθερωσαν αυτον απο αυτο το βαρος. Και ελευθερούσην και θέλουσιν οτη απο του νην και εις το εξίς να πηέι μονον τα διὸ κοκολογια. Και μηδὴς των απαντων ἐχὶ αδεια να ενοχλήση αυτον διαυτο το ετερον κοκολογιον το ειρημενὸν το οπῆον ειποσχωντε οτη να γινετε απο το χοριον ως και τα επηληπα τα χᾶμένα(1) και ουτος μενει εις εξοφλησιν. και δια να διαμένι ελευθερος ο ανοθεν ειρῆμένος στεβανὸς αυτος και η εξ αυτου, το παρον εξοφληστηκον γραμα επηεισαν αυτου. και ομοσαν εις τας αγιας του Θῦ'. γραφας του φυλαξε ταυτα παντα και μη εναντῆοθῆνε εν ποτε καὶρῆς. διὸ εγραφή και ενεγνοστῆ εν το χοριο της βεσας ενετη α. X. λ. Θ. οκτοβρηω H. ειμέρα σαβατο ορα εκτη.

† γεοργις του λοσταρᾶ. † και ο νικολας στεργουν τα ανοθεν.
† θομας του λοσταρα στεργω τα ἄνοθεν

3. Τοῦ χωρίου Κοινῆς.

Σελ. 92.

† σημερον υ παιδαις του παντελη γιανιοδη οται γεω΄ργης ὁ ὶὶος του και ὁ αδελφός του ο μιχαλης μετα της συβυος αυτου: του παντελὴ τη βουλὴν ὶγουν τα καλὰ (2) του κῶνσταντὴ βασιλι με τον παπα σταμάτιον του ποταὶ παπα νεαμονιτι Διασαριου εποιδη καὶ να φαινέται πὼς να χρεωστὴ ὁ κίρις μας με ομολογια του παπα σταματι σίλανια 15 καὶ κάρτα τρία ὶγούν ασελανία δεκαπέντε καὶ κάρτα τρία και ετερι ὁμολογία που φένετε πως χρεόστου ὶ καλη (3) του κωσταντὶ βασιλι ὶ συμβιος του ἄνο-

(1) ως και τα επηληπα τα χᾶμένα=καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἀπολεσθέντα. Ὅσάκις οἱ ἄρχοντες τῆς κοινότητος ἑκάστου χωρίου ἀπεφάσιζον νὰ ἐλαφρώσωσί τινα ἐκ τοῦ ὑπερόγκου φόρου, τὸ ποσὸν τῆς ἐλαφρύνσεως ὑπεχρεοῦτο νὰ πληρόνῃ τὸ κοινόν, τουτέστιν ἅπαντες οἱ κάτοικοι.

(2) τα καλὰ=τὴν περιουσίαν.

(3) ὶ καλη. Ὄνομα γυναικεῖον.

θεν παντελὴ σίλανία 8 καὶ ἄσπρα 30 ἠγουν ἄσελανία ὀκτὼ καὶ ασπρα τριαντα ετι ακομη φένετε πως χρεοστὴ το περσυνὸν χαρατζην κουσουρην (1) απο την τασα τον ἀρχώντον σιλανια τρία ολλα ανταμα σιλανία ὅσοι εὗτὰ ὕγουν ασιλανια 27 δια τα ὁπία ἀσιλανία ἔστωντας και να εμισεψεν ο ανδρας μου και εμον ο μπαρμπας μας ιγουν ο ανωθεν παντελης και μὴ ἐχων τα ἀνωθεν ασιλανια να τα δώκωμεν προς τον παπα σταματιον ὁπού φένεται πος τα χρεοστι ὁ κίρις μας δια ταύτα παντα του δινομεν τὸ ὑποστατικὸν του κατω πιγαδιου ὡς καθως εστὶν και ευρισκετε συνδενδρον (2) πλισιον νικολη του παπα μικὲ και κωστας από τα αφλατζια καὶ ο ποταμος να το βαστα *μπεη μπεφα* (3) ὕγουν *γογαν προς γογαν* (4) να περνι την πασαν επικαρπιαν του ανοθεν υποστατικου και των δενδρων και να μην εχωμεν ποτε κεροις να γιρεύσωμεν καμιαν επικαρπίαν απο το ανωθεν υποστατικόν μίδε αυτος να μι εχι να γιρευσί *προβεντι* (5) απο τα ανοθεν γεγραμενα ασιλανια μονον να τρογι τον καρπον του ανοθεν υποστατικου τὴν γὴν και τα δενδρα ως ἠπομεν και οποτε του δώδωμεν τα ανωθεν ἄσελανια τα ὑκοσιευτά να ηνε παλιν το υποστατικόν εις χειρας μας δια τούτω *κύτάρουν* (6) και ἐξοφλησουν αὐτόν απο πὰντὸς ανθροπου οπου βουληθεντως ενόχλησαι αυτον νὰ τον κάμνουν καλόν και *συγουρον* (7) *εις τα καλα του* (8) το

(1) κουσουρην = ὑπόλοιπον. Ἡ λέξις τουρκική.

(2) συνδενδρον = συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐν τῷ κτήματι δένδρων.

(3) μπεη μπεφα. Ἡ λέξις εἶνε τουρκικὴ καὶ δηλοῖ ὅτι ὁ μὲν δανείζων νὰ νέμηται τὴν ἐπικαρπίαν τοῦ κτήματος, ὁ δὲ δανειστὴς νὰ λαμβάνῃ τὸν τόκον τῶν χρημάτων.

(4) γογαν προς γογαν. Φρονῶ ὅτι ἐννοεῖ *ρώγαν πρὸς ρώγαν*· ἐπειδὴ δὲ ἡ λέξις αὕτη δηλοῖ μισθόν, ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν τῇ «μπέη μπεφά».

(5) προβεντι = τόκον.

(6) κύτάρουν = ἐγγυῶνται.

(7) συγουρον = ἐξησφαλισμένον.

(8) εις τα καλα του = ἐπὶ τῆς περιουσίας του.

διπλουν οῦτο ὕπαν και ομοσαν εις τας αγιας του Θεοὺ γραφας του φιλαξε τα παροντα· διο εγραφι το παρών εν μινί μαρτιο 17 εν ετος 1684

† μιχαλις του Τσαλλι μαρτιρας. † νεαμονητης το βολαραδη μαρτιρασ.

† κωνσταντής μουστράκη μαρτηρας. † παντελὴς ατζαλης μαρτηρας.

† γεώργιος γιανιοδη γραφω και στέργωμεν

† κόστάντής του πἄνὰ μάρτἰρἄς.

Σελ. 94.

† εις τοφνομα του κῦ΄. αμήν την σιμερον ισιαζουντεν οτε κοστις του ποτε νικολι κουντουρι και διμίτρις του ποτε νικολι κριθηνά απο τα πατρικα και λεγι ὁ ανόθεν δίμίτρις επιδί και να επλεροσεν το κοινον χρεος η αμια των (1) ἡ καλι και ἡ συμβιως του άνοθεν κοστί εγραψεν ὁ διμίτρης το επιβάλλοντη μερος της οὐσίας ότη του ἠγγιζεν (2) κλερονομια απο της αμιας των της καλις της αποθανουσης ετζη εβαλαν αλμπιτας (3) τον παπα σταματην και τον κοσταντὴν μουστράκην απο την κοινην να δουσην την ἱπόθεσιν αυτον· καὶ ίδαν καὶ εξερεβνίσαν την ἱποθεσιν ως καθος εμάρτερισαν και ἡ διο μεθόρκου την αλιθιαν και επίδὶ και φενετε μια ὁμολογία πος χρεὅστί ο δίμἰτρις της αμιας των τῆς καλης σιλανια δεκαπτά ίγουν 17 καὶ ποτε καλι την αφικεν εις την διαθικιν της του ανιρ αυτης του κοστί να παρι τα δεκαπτα σιλανία να τα εξοδιασι εις την ταφην και μνιμοσηνα και ρεσμιν

(1) η αμια των = ἡ προμήτωρ αὐτῶν.

(2) ἠγγιζεν = ἀνῆκεν, ἀνελόγει.

(3) αλμπιτας. Ἡ λέξις εἶνε λατινικὴ καὶ ἐνταῦθα δηλοῖ διαιτητάς, ἀλλ' ἐν ἄλλοις χειρογράφοις τοὺς διαχειριστὰς τῆς κοινότητος.

της (1) ἔτζι εποφάσισαν ἱ μισεϊ (2) ως καθως εστερξαν και τα δὺο μέρι και επιρεν ο δημιτρις την ομολογιαν ιγουν τα δεκαπτὰ σὶλανία δια ὥτη μεηδιον του ιγγιζεν απο την κλερονομίαν της αμιας τον της ποτε καλις τοσων απο τα σπητια αμπελνα χοράφνα αγρια ἴμερα (3) ἴλην (4) και παν ετερα δορεες ανταλαγες και ότη ευρεθησαν να ήν εις την δεσποτηαν του ανοθεν κοστίν να τα κάμνί ος θέλί και βούλετε πολιν χαρίζην άνταλάτην και ετερα και ο δημιτρις να μὴν εχη να καμι τηποτες ουτος ἴπαν και ὄμοσαν εις τας αγιας του Θεου γραφας του φυλατην τα παροντα και το παρον να εχι το στεργον και το βέβαιον καὶ ὁπιως απο τα διο μερη αντιπη να πλερόνι τον εβρισκομενον καδην σιλανια 30 ομπλιγαρουντε (5) να πϊσωσιν και χουγγετην εἰς τον εβρησκο μενον καδην διὸ ἐγράφι το παρον εν μινί απριλιω 22 εν ετη 1684.

† μιχάλις του βασιλι μαρτιρασ.

† κόσταντης του πανα μαρτιρας.

† νεαμονητης το βολαραδη μαρτηρας.

† παπα στάμάτης γραφο και μάρτηράς.

Σελ. 103.

† εις το ὠνομα του κῦ′ αμην την σίμερον ερχομενι εμπροσθεν εμοὺ του νοταρίου και τον κατοθεν μαρτίρον ὅτε γεοργις

(1) ρεσμιν της = τὴν μετὰ θάνατον ὀφειλομένην χρηματικὴν πρὸς τὴν κοινότητα πληρωμήν, ἥτις ἐν ἄλλοις χωρίοις ὀνομάζεται *καταθέσιμον*. Ἡ λέξις τουρκική.

(2) ἱ μισεϊ = διαιτηταί. Μεσαῖοι, οἱ διοριζόμενοι πρὸς συμβιβασμὸν ὑποθέσεων καὶ διαφορῶν.

(3) αγρια ἴμερα = καλλιεργημένα καὶ μή.

(4) ἴλην = τὴν κινητὴν περιουσίαν, τουτέστι τὰ οἰκιακὰ ἔπιπλα, ἅτινα ἐν ἄλλοις χειρογράφοις φέρονται «*Οὔλησες*».

(5) ομπλιγαρουντε = συμφωνοῦσιν.

κουβουρνακην και ὅ ανέψιώς αυτοὺ ὅ σταμ'ατης με τὸν κοσταντὴν του ποτε γεοργη κατουλη απο το αυτο χοριον και λεγουν επιδὶ καὶ προκερού να επουλισαν ὅ γεοργις καὶ ὅ ανεψιὼς αυτον προς τον κοσταντὴν καὶ πρός τον ζορζὴν μελισην τα χοράφια. του μοναστηριου καὶ εις αυτὰ εκράτισαν εἰς το απάνο μέρος εις το πλισιον του αυτου γεοργου ἓν μεταυγαρμαν (1) δακτιλα (2) 22 να κατήβάσι τον τίχον· και εστοντας καὶ ἵτον και καπιως δρυς εις αυτο το μεταυγαρμαν καὶ εκαψεν τον προκερού και δια τες σταφιλόσανίδες (3) οπου του ἰχεν ὅ γεοργης του κοσταντὴ δοσμένες καὶ αυτὲς προκέρού καὶ ἰχεν τον πλερομένον ὡς λεγουν ἡ αλμπιτες ὅπούχαν εἰς την μεσην την σίμερον ελεχόμενος ο γεοργις καὶ ὅ ανεψιὼς αυτου ὅ σταμάτης πὸς τον λιπουν απο αυτὰ πλερομὴ ετζι ἔβάλαν αλμπιτας τον παπα μιχαὴλ του Ιωανι και κοσταντὴν μουστρακην καὶ παπα νικολα τον εὐδοξὶ καὶ ἰδαν την υποθεσιν παροντως και αυτὸς ὅ γεοργως καὶ ὅ ανέψιὼς αυτου ὅ σταμάτης καὶ εποφάσισαν να δοκι ὅ κοσταντὴς προς τον γεοργι καὶ προς τον ανεψιὼν αυτοὺ δια το μεταυγαρμαν και δια τον δρὺν καὶ δια τὲς σταφιλόσανιδες και δια το αχρόστιχον (4) ὅπού θελεν να τον δίνι ὅπου καὶ αυτον βα

Σελ. 105.

Εις το ὠνομα του κυριου αμην την σιμερον ελθον εδο παρον ὅ

(1) μεταυγαρμαν = μετάθεσιν τοίχου, διότι ἐν τοιαύτῃ μόνον περιστάσει εἶνε ἐν χρήσει ἡ λέξις.

(2) δάκτιλα. Ἑκατὸν δάκτυλα ἀποτελοῦσι μίαν ὀργυιάν, δι' ἧς μετροῦσι τὴν γῆν ἐν Χίῳ.

(3) σταφιλόσανίδες. Διὰ τῶν σανίδων τούτων ἐπίεζον τὰς σταφυλὰς πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ οἴνου. Ὠνομάζοντο καὶ Σφυρίδες.

(4) αχρόστιχον = τὸ πληρονόμενον δικαίωμα τῆς γῆς. Ὅμοιος πρὸς τὸν φόρον τῶν βακουφίων.

νικολις του ποτε γεοργι φτερουδι απο χωριον κοινη και ἰ κιριακὶ του μιχαλι βασιλι λεγωντας εστωντας και προ κερου να επιγεν εις τον αυθέντην τον καδὴν να της ἔκοψεν καπίνην(1) και ὑχεντην εως την σίμερον δια γυνεκαν του και ἱκαμαν και πεδιν μετ αὐτὴν κε επηδὶ και να εποθανεν το πεδιν ευρισκουντεν πολλα σκανδαλισμενι και ενοχλιμενι και κινδινέβουν εις το απολεστε και επιδὶ δὲν σιάζουν(2) ελθουσα αυτοθελιτι ενπροσθεν παντων και ἐζήτησεν να της δοκὶ το καπινην της το ὠτη της ιχεν γραμενο να τον αφισι· και αυτος μη εχοντας ασπρα της εδοσεν το σπιτην ὁπου εγόρασεν απο την παπαδηαν του παπα γεοργι πλισιον σταμάτις χαζιράκην και η οδὼς και εν χαρκομάτην(3) και σανιδια τρια και αυτὰ ὅλλα της τα δινι δια το καπινην που της ἰχεν γραμένον και αυτη ὑλθεν αυτοθελιτη ενπροσθεν παντον και σημερον εξεσκισεν το καπινοχαρτην(4) της και ετζι απο την σιμερον τον παρατὴ και εξοφλιζουντεν νὰ μὴν εχουν ανταμα να κάμουν πλεον μίδε πολλὴν μϊδε ὅλιγον και εξοφλιουντεν εἰς τον ετερον· ετη λέγουν ανισὼς καὶ ο νίκολις γιρεψη αυτην πλεον να τον κατέργοὺν(5) ὡς καθὼς ἱπεσχεθίκεν· ετη απομενι(6) και ἱ κιριακὶ ὅτι ανισὼς και γιρεψη αυτον πολλὴν ἱ ὀλίγων να την φουνταρουν(7) ὡς καθὼς υπεσχέθην αυτοθελίτη και ετζη απο την σίμερον να ἠν εκαθα εις(8) χορια τον να μὴν εχουν νὰ καμουν μιδε πολλη μιδε ὅλίγον· και ετζι οπλιγαρουντεν ἱνα πιίσωσιν και χουγγέτην εις τον ευρι-

(1) καπίνην = ζωοτροφίαν, ἣν παρέχει ὁ ἐγκαταλείπων τὴν σύζυγόν του.
(2) δὲν σιάζουν = δὲν συμβιβάζονται.
(3) χαρκομάτην = μικρὸς λέβης, ἰδία ὁ κατὰ τὴν πλύσιν χρήσιμος.
(4) καπινοχαρτην. Ἡ τοῦ καδῆ ἀπόφασις, δι' ἧς καταδικάζεται ὁ σύζυγος νὰ παρέχῃ μηνιαῖον ποσὸν πρὸς ζωοτροφίαν τῆς συζύγου.
(5) να τον κατέργούν = νὰ τὸν θανατώνωσιν.
(6) απομενι = ὑπόσχεται.
(7) να την φουνταρουν = νὰ τὴν πνίγωσιν.
(8) εκαθα εις = ἕκαστος.

σκομενον καδὴν διο εγραφτι το παρον εν μηνὶ μάρτηω 9 εν ετὴ 1685.

† ιερες κονσταντίνως μαρτιρας.
† κονσταντὴς μουστράκης μαρτίρ.
† μιχαλις του μαστρ. Ιω. μαρτιρας.
† νεαμονήτης το βολαραδη μαρτηρας.
† νικὸλὴς αντάδην μάρτηρας.
† παπα σταμάτης γραφο μαρτήρό.

Σελ. 115.

† κέ. ίσ. χέ. ὅ Θε΄. ελεϊσον ίμας αμὴν και το παρον συνάλαγμα (1) ευλογισον· δημιτρις του ποτε νικολι Βεσταρχι από χοριον κοινὶς μετα σιμβουλὴς της συμβιας αυτού αγκεροὺς την θιγατεραν αυτου την επονόματι κιριακὴν ος ουσα τη ιλίκια και νομου ὡς καθός ί θίοί και ίερης νόμι διακελέβουσιν σηνεζευξαν ουν αυτὴς νόμιμον και καθολικόν ἀνδραν τον ηόν του ποτε φραντζέσκου ονοματι μιχάλη θια καὶ ιερα και εκλισιάστικὶ ίμῶν υποτήποσις και βεβέὅσις· ὶ πρίξ ην τάτουν ὶ ανοθεν δουλιθεντες (2) δι αυτην και δηα πρόσωπον του ανδρος αυτῆς αργιριον χρισαφιον και ετερον ίφασμάτον. εν προτὴς μέν τατη ὁ πατηρ και ί μίτιρ της θυγατερας αυτον της κιριακις κρεβατοστρόσην ἔναν· στρόμαν εναν· παπλομαν εναν· σεντονηα δὴο· και μαγουλακια (3) δηο· φουστανηα μαντήλια ποκαμισα ὅσα σερνι (4)· και σεντουκην ενα να διαλεξι· εργαστιριν τῆς ανεφαντικὴς (5) μετα δικαιὅμάτά του και απο δε τα εναπομηναντα καλα αμπελια χοραφια σπιτια αγρια ίμερα δορεὲς ανταλαγὲς σκίνους και παν ετερα

(1) συνάλαγμα = προικοσύμφωνον.
(2) δουλιθεντες = βουληθέντες· οἱ γονεῖς.
(3) μαγουλάκια = προσκεφάλαια.
(4) ὅσα σέρνι = ὅσα μεταχειρίζεται.
(5) εργαστιριν της ανεφαντικής = ἀργαλειὸν τῆς ὑφαντικῆς.

να εχι να περνη τα μισα τον ἴγουν με την αυτην συμφωνίαν να εχι να πάρι καὶ απο τα ευρεθέντα χρεος του δίμίτρι να πάρι ὁ γαμπρὸς ο μιχαλις και ἱ θιγατερα αυτου ἱ κιριακὶ σιλανια σαραντα ὁμοὺ με το χρέος της εκλησιας οπου επιρεν μεριδιον· δινι του και ο πεθερὸς ὁ δίμίτρις του γαμπρου αυτου καὶ της θυγατρος αυτου της κιριακὶς πρότημησιν απο το μερίδιόν του εις την πετζιακοὺ (1) εις το αμπελην μισην οργιάν. ταττι και ὁ καλόγερος ὁ νικοδημος ὁ αδελφος του γαμπροὺ αὐτου και τὴς νίμφις αυτου κιριακὶς δια ὄνομα εμπατικιον (2) το μισὸν χοράφην ὅπου εχι ἐν τη θεσι του μοναστηρίου καθὸς φενετε το μεριδιον του δια μιράσεως (3). τάτη του και το μεριδιον του το σπίτην το ὠτη του εγγιζε μεριδα πλὴν καὶ μονον ὅπου κρατιζι την απάνο βόταν ἱγουν το μαγιριον να το εχι ἑος ἔφόρου ζωὴς αυτοὺ και εκδιμούντος αυτοὺ να ην παλι του μιχάλι ετη τατη των και το εμισὼν χοραφιν της πετζιακους. Ὄντη ηπαν καὶ ὄμοσαν εις τας αγιας τοῦ Θεοῦ γραφας του φιλάτην τα παροντα δηο εγραφι ἱ παρουσα σιμφώνια εν ετη 1685 ἐν μίνι δεκεμβρίω 13.

† παπα κονσταντης του γεοργι μαρτιρας. † παντελης τσαγρι μαρτυρας. † σιδεριος του βασιλάκη μαρτυρας. † γεοργις χαζιρακι μαρτυρας. † παπα σταματης γραφο.

4. Τῆς Μονῆς τῶν Μουδῶν (4).

Σελ. 64.

Προκαθήμενος εν τῇ μονὴ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρομου τῶν Μουδῶν του εντιμοτατου . . . . λαχοντος και της

(1) Ὄνομα θεσεως.

(2) εμπατικιον = προγαμιαία δωρεά.

(3) μιράσεως = κληρονομικῆς διανομῆς.

(4) Ἡ μονὴ αὕτη ἐπυρπολήθη κατὰ τὸ 1822 ὑπὸ τῶν τότε ἐξ Ἀνατολῆς καὶ ἄλλων μερῶν ἐπελθουσῶν ὁρδῶν, ἐπομένως καὶ ἡ τοῦ ναοῦ τοιχογραφία, ἡ ἐν τῷ ἀνωτέρω ἐγγράφῳ ἀναφερομένη, κατεστράφη ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς.

ἐμῆς ταπεινότητος εις την μετάνοιαν ὁμοῦ δε και του ὁσιωτατου καθηγουμένου παπα κυρ μελετίου και των ὁσιωτάτων ἱερομονάχων και μοναχῶν, καὶ μισὲρ ζαννὴ κορέση παραστὰς ὁ ὁσιότατος εν μοναχοῖς κὺρ Νεόφιλος ο παραδείσις, εζητησεν ἔκδοσιν καὶ θέλημα ἀπὸ τοὺς πατέρας νὰ τοῦ δώσουν *ἀπαντα*χοῦ και τα κατάστιχα ἅπερ ἤθελε καμη ο πα γρηγόριος καναβούτζης (1) δια να ὑπάγη εις απαντα κόσμον νὰ ζητήση και να μαζωξη δια το μοναστήριον εις ετη χρόνους δυο, και ὅτι ἤθελε συνάξη νὰ τὸ φέρη καὶ νὰ ξοδιάσουν εἰς τὴν ζωγραφίαν τῆς ἐκκλησίας ἣν περ ἐβουλήθη νὰ κάμη τοῦ ναοῦ θεῖον ἔργον νὰ ἱστορίση αὐτόν. Εἰς τούτα ἀπομένει ὁ ἄνωθεν ἐν μοναχοῖς κὺρ Νεόφιλος, φέρει δὲν φέρει, μαζόξει δὲν μαζόξει, πάγει δὲν πάγει μέσα εἰς τοὺς διορισμένους δύο χρόνους, ἀπομένει ἔμπροσθεν τῶν κάτωθεν καὶ δίδει απο τα ἔχοντα (3) αὐτοῦ, νὰ πουλεῖ να κάμη ὡς θέλει νὰ ζωγραφίση τὴν ἐκκλησίαν αὐτὴν καὶ ὀψέποτε εὔγουν ἢ ὁ Ἡγούμενος οἱ Πατέρες ἢ καὶ ὁ ἐν μοναχοῖς κυρ νεοφιλος απο αὐτὴν τὴν συμφωνίαν ὑπαρχωσιν ἀφωρισμένοι και κατηραμένοι και ἀσυγχώρητοι παρὰ τῆς ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιερέτου Τριάδος καὶ παρὰ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος καὶ ἡ μερὶς

(1) Ἐκτὸς τοῦ ἀναφερομένου Γρηγορίου Καναβούτζη ἱερέως, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ὀνοματεπώνυμα Καναβούτζων· ὑπάρχει δὲ κτῆμα κείμενον μεταξὺ τῶν χωρίων Βερβεράτου καὶ Δαφνῶνος, ὅπερ Τὰ *Καναβουτσᾶτα* ὀνομάζονται. Ἐν τῷ κτήματι τούτῳ ὑπῆρχε πρὸ τῶν σεισμῶν τοῦ 1881 ἐκτεταμένης περιοχῆς μετ' ἐξαρτημάτων πύργος βυζαντινῆς ἐποχῆς, ὕδωρ κλπ. Εἰς τὸ κτῆμα τοῦτο ἀνῆκον καὶ 100 ὀργυιαὶ περίπου γῆς, νῦν διηρημένης εἰς τμήματα κατεχόμενα κυρίως ὑπὸ τῶν Βερβερατούσων. Ἕνεκεν λοιπὸν τῆς διαιρέσεως αὐτῆς εἰς τμήματα ἔλαβε τὸν πληθυντικὸν *Καναβουτζᾶτα* ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ *Καναβουτζᾶτο* ἢ *Καναβούτζικο*, ὡς συνήθως προφέρουσιν, ὅταν εἷς καὶ μόνος τυγχάνῃ κύριος κτήματός τινος. Δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον νὰ ἀνῆκε τὸ κτῆμα τοῦτο εἰς τὸν γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας Ἰωάννην Καναβούτσην, τὸν ἀχμάσαντα κατὰ τὸν Μεσαιῶνα, οὗτινος τὸ ἐπώνυμον, ὡς ἐκ τῶν παλαιογράφων τοῦ χωρίου Βολισσοῦ ἐξάγεται, ἐπὶ πολὺ ἐν τούτῳ ἔζησεν.

αὐτῶν μετὰ τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰσκαριώτου, καί, οὕτως ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν καὶ κατεχωρίσθη ἐν τῷ παρόντι κώδηκι τοῦ τιμίου ἐνδόξου Προδρόμου ἔμπροσθεν τοῦ πανιεροτάτου μητροπολίτου σμύρνης κυρ Ἰακώβου καὶ του πανοσιωτάτου καὶ καθηγουμένου, καὶ τῶν οσιοτάτων ἱερομονάχων καὶ μοναχῶν καὶ τῶν κάτοθεν μαρτύρων.

ἐν ἔτει .α. χ. κ. β. μηνὶ νοεμβρίου κζ.

† θεόφιλος.

† νεοφιλος.

Σελ. 92 *1696 οκτωβριω*

† Τὴν σήμερον ἦλθε εἰς το μοναστηρι ἡ κηρὰ καλὴ του ποτε μικε στρουμπελὴ γυναῖκα νὰ γινη αδελφὴ εἰς το μοναστηρι· και εδοκεν το αδελφατο ασιλλανια 25. λεγω εικοσιπεντε και απομινομεν να τῆς δίνωμεν τα δικονηματά της μικρα και μεγάλα ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς αδελφοὺς διὸ ἐγράφη ἐν τῷ κώδικι κατα το 1695 οκτωβριω 28.

† ὁ καθηγούμενος Ιεροθεος ἱερομόναχος και οἱ πατερες (1).

Σελ. 106.

† Τὴν σήμερον ἦλθον οἱ γεροντες τῶν φωτῶν ὅτε γερο λιόκοτζατος καὶ γέρον νικόλας χαλκιᾶς τοῦ παρασκεβᾶ καὶ γερο νικόλας χαλκίας του παπὰ δημητριου καὶ ετεροι και εσυμφώνησαν με τον καθηγούμενον καὶ μὲ τοὺς πατέρας οτι να σπερνουσιν εἰς τὸν τόπον τοῦ μοναστηρίου απὸ τό μέρος τοῦ γαυρά τα σκαλία τὸ ξερολάγκαδο και νά ἔλθη ἕως νὰ εὕρῃ, τα Σπαρ-

(1) Ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι καὶ ἄλλα τοιαύτης φύσεως ἔγγραφα ὑπάρχουσιν, εἶνε δὲ ἄξιον ἀπορίας πῶς ἐπέτρεψαν νὰ εἰσχωρήσωσι καλογραῖαι εἰς τὴν μονήν, πρᾶγμα ἀντιβαῖνον εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Πατέρων θεσπισθέντα.

τουδιανά (1) νά πάγη (2) του πατζου τὸ λαγκαδι νὰ εὔγη τό ραχίδι (3) καί εως τῶν τζουμπριάδων ἡ νεα μονὴ ἀπὸ πάνω και το μοναστήρη μας ἀπὸ κάτω ως που γυρίζουν τα νερα κατω ὥσον γυρίζουν ἤγουν καθὼς ανηβαίνει τόν ξεροριακον να ευγη απανω στο ραχίδι ως καθώς ἀνηβαίνη του πάτζι τὸ λαγκαδι βορινα καί εις καιρόν ὅπου νὰ σπερνουσιν τόν αὐτόν τόπον να πέρνη το μοναστηρη μας τὸ κομένο (4) του ἤγουν εἰς ὅτι πέρνη τὸ μεγαλο μοναστήρι νὰ δίδουν καί εμᾶς ὡς καθῶς φαίνεται εἰς τον παλαιον κοντικα και δια ενθύμησιν ἐγέγονε τὸ παρον εν τῷ κώδικι κατὰ το 1699 μηνὶ Ιουνίω 25

† ὁ καθηγούμενος γερμανὸς ἱερομόναχος.

Σελ. 131 (5).

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κῦ' ἀμήν. Τὰ τῆς ἀπάτης καὶ βίας ἔργα οὐ μόνον, ἀκυροῦνται, ὡς ἀσύνθετα ἀλλὰ καὶ ἀναθεωροῦνται, σκέψει νόμου, καὶ φόβῳ Θεοῦ, μάλιστα δέ, τὰ ἔνδον μονῆς καὶ μοναστηρίοις, ἐπεὶ τοίνυν εἰς τὸ μοναστήριον ἡμῶν, τὸ τοῦ τιμίου προδρόμου τῶν μουδῶν ἐσυνέβησαν μερικὰ σκάνδαλα καὶ ζημίαι περισαὶ φθόνῳ καὶ σατανικῆς μηχανῆ. Ἡμεῖς ὅτε ἡγούμενος καὶ οἱ πατέρες βαρηθέντες τὰς ζημίας καὶ φοβηθέντες τὰς ἀπειλὰς

(1) ἕως νὰ εὕρη τα Σπαρτουδιανά = μέχρις ὅτου συναντηθῇ μετὰ τῶν κτημάτων τῆς περιφερείας τοῦ χωρίου τῶν Σπαρτουντίων.

(2) νά πάγη = νὰ φθάσῃ.

(3) νὰ εὔγη τό ραχίδι = νὰ ἀναβῇ τὸ ὕψωμα.

(4) κομένο = ὡρισμένον, συμπεφωνημένον.

(5) Ἐν τῷ κώδικι, ἐξ οὗ ἀντέγραψα τὰ τῆς μονῆς Μουδῶν χειρόγραφα, ὑπάρχει ἀταξία τις ὡς πρὸς τὴν χρονολογικὴν κατάταξιν. Ἐν αὐτῷ ἀπαντῶσι προηγουμένων χρονολογιῶν ἔγγραφα, ἅτινα εἶνε κατεστρωμένα κατόπιν μεταγενεστέρων χρονολογιῶν. Ἀλλ' ὤφειλον νὰ ἀκολουθήσω τὴν σειρὰν τῶν σελίδων, ἵνα, ἐάν ποτε ὁ ἀναγνώστης ζητήσῃ τὰ πρωτότγραφα, νὰ δύναται εὐκόλως νὰ ἀνατρέχῃ εἰς τὴν σελίδα, ἔνθα ὑπάρχει.

τοῦ ζημιοῦντος μήποτε εἰς τέλος ἀφανισθῶμεν, ἐπροκρίναμεν, πειθαρχῆσαι τῷ θελήματι, τοῦ ἀπηλοῦντος ἱερομονάχου τῆς συνοδείας ἡμῶν τοῦ ποιοῦντος τὰ σκάνδαλα, ὅστις ἠπάτησεν ἡμᾶς ἐπαγγελόμενος ἡσυχᾶσαι, καὶ ἐποιήσαμεν γράμμα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ὅπερ εἶν μηκέτι ποιεῖν ἡγούμενον ἢ οἰκονόμον, ἀδελφόν, ἐκ τῆς χώρας ἢ ἄλλης πόλεως ἢ νήσου ἢ ἐπαρχίας ἢ ἀλλοδαπῆς πολιτείας ἔργον πονηρίας, μετὰ δὲ τοῦ ποιεῖσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, οὐκ ἐπαύσατο τῶν σκανδάλων, ὅθεν ἔγνωμεν, ὅτι δοληότης εἶν καὶ ἀπάτη τὸ θέλημα ἐκείνου, διὸ συνήλθαμεν ὁμοῦ πάντες συνεσκεψάμενοι τὸ ἀγαθὸν καὶ εὕρωμεν ἐν τῷ νόμῳ βιβλίῳ πρώτῳ τίτλῳ ἑνδεκάτῳ *ὅτι τὸ βίᾳ καὶ φόβῳ γερόμενον*, *οὐκ ἔρρεται καὶ ὁ Θεολόγος τὸ βίᾳ γερόμενον οὐκ ἔστι ἀρετή*, *τὸ δὲ μὴ ὅτι ἀρετὴ ἔστιν ἄρα κακία*, *ἡ δὲ κακία οὐδὲν ἕτερον εἰ μὴ φθορὰ καὶ ἀκοσμία κόσμου* εὕρωμεν δὲ καὶ βιβλίῳ ϛ῾ῳ καὶ τίτλῳ ϐῳ τοῦ νόμου, *ὅτι ἡ ἀπάτη καὶ ἀποτέλεσμα καὶ σκέμμα ἐπιζητῆ* διότι θεωρήσαντες καὶ ἐπισκεψάμενοι ἐπιμελῶς τὸ τέλος τοῦ εἰρημένου γράμματος ἐκρίναμεν ὅτι ἔσται παντελὴς ἐρήμωσις τοῦ μοναστηρίου καὶ φθορά. *τίς γὰρ νοὺν ἔχων, τιμῆς ἀξιώσει ποτε, παρόντος ἐπησίμου καὶ ἀξίου προεστῶτος τὸν ἀνάξιον.* ὅθεν τὸ εἰρημένον ἐκεῖνο γράμμα ὡς ἀπάτης, καὶ φθορᾶς ἔργον ἀποστρεφόμεθα παντελῶς καὶ ἀκυροῦμεν καὶ οὐ στεργόμεθα, ἀλλ᾽ εἶναι, καὶ λέγεσθαι ἄκυρον καὶ ἀνίσχυρον, καὶ ἀσύστατον, καὶ ἀβέβαιον ὡς μηδέποτε γέγονεν ἐξ ἀπάτης γὰρ καὶ φόβου, καὶ βίας ἐγένετο θελλομεν δὲ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς, οἱ ἔγκριτοι πατέρες του μοναστηρίου ἵνα ἐκλέγωσι τὸν ἄξιον μόνον καὶ προκοπῆς, καὶ φρονήσεως ἀδελφὸν καὶ τοῦτον ἀνάγειν εἰς τὸ τοῦ ἡγουμένου ἀξίωμα καὶ οἰκονόμον. Πόλιν δὲ καὶ χώραν ἢ χωριον μὴ ἐξετάζειν μηδὲ ζητεῖν μόνον μετὰ τῆς κοινῆς γνώμης τῶν προκρίτων καὶ τῶν λοιπῶν πατέρων *οὐ γὰρ πόλις δοζάζει ἄνθρωπον ἀλλ᾽ ἄνθρωπος πόλιν* τὸ δὲ παρὸν γράμμα ἐχέτο τὸ κῦρος καὶ βέβαιον καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ λέγεσθαι ἀθετικὸν καὶ ἀναιρετικὸν καὶ ἀκυρω-

τηκὸν προτέρου γράμματος, τοῦ τῆς ἀπάτης τοῦ γεγραμμένου κατὰ τὸ α ψ γ (1703) ἰανουαρίου ᾱ ὅπερ εἶν ἀπάτης καὶ πονηρίας καὶ βίας καὶ φόβου καὶ ἀνάγκης. ὅθεν ἐγένετο καὶ ἐγράφη τὸ παρὸν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἡμῶν καὶ κατεστρώθη ἐν τῷ ἱερῷ κώδηκι εἰς βεβεωσιν καὶ σύστασιν τοῦ μοναστηρίου κατὰ τὸ α ψ γ φεβρουαρίου ε ὥρα α

† ὁ καθηγούμενος γρηγόριος ἱερομόναχος.
† ιοασαφ ιερομόναχος καὶ προηγούμενος.
† ηλάριον ἱερομ.
† ηγνατιως ιερομ.
† γεροδικόδημος.
† ιωασαφος τζοῦκος.
† γρηγόριος κοτης.
† ιακοβος αρμολούσης.
† ιγνατιος μαντρας.
† νεωφιτος καμπανάρις.
† ἰγνατιος χαροκὸπος.
† μελετιος καρδαμιλίτης.
† γρηγόριος χαροκόπος.
† ιακοβος πιπερις.
† ιαωσαφακις.
† νεοφιτος κοστις.
† μελετιος πιπέρις.
† γερασιμος χαροκόπος.
† ισαίας καρδαμηλήτης.
† μελετιος καρδαμυλίτης.
† νεοφυτος κωνστας.
† γεροϊασοφακος μαβριανος.
† γεροϊγνάτιος χαροκοπος.
† νικολαος κουκουναρις ως α. [δελφος.
† μωσῆς μοναχος βουλγαρις.
† μελετιος μοναχος.
† γερασιμος μοναχος.

Σελ. 133-134.

† εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος ὁ καθηγούμενος τοῦ μοναστηρίου τοῦ τιμίου ἐνδόξου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου τοῦ ἐν τῇ θέσει τῆς Βολισσοῦ λεγόμενον τῶν μουδῶν, καὶ οἱ προηγούμενοι, καὶ οἱ ἱερομόναχοι καὶ μοναχοὶ τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου ἔκαμαν τόν παρόντα ὅρον καὶ κανῶνα. ὅτι ἐπειδή καὶ νά ἦλθαν κάποια σκάνδαλα καὶ ἐζημιώθη τὸ μοναστῆρη βαρέως. διὰ τοῦτο πάντες ὁμοῦ κοινῇ γνώμη ἀπεφάσισαν *τὰ μὴν βάλουν ἡγούμενον οὔτε οἰ-*

κονόμον καστρινόν (1) *ἡ, ἀνάθρεμα* (2) *τῆς Χώρας* (3) *ἡ ἀδολαποῦ* (4) *καὶ ξένου τόπου.* καὶ τοῦτος ὁ ὅρος νὰ ἦναι καὶ νὰ φυλάττεται ἑώς χρόνους τριάκοντα καὶ μετὰ τοὺς τριάκοντα χρόνους ὡς δόξι πάλιν τῶν εὑρισκομένων. ὅστις δ' ἂν φανῇ ποτε ἐναντίον καὶ παρέλθη (5) τὸν παρόντα ὅρον, νὰ γινῇ ἡγούμενος ἢ οἰκονόμος. *νὰ χρεωστῇ νὰ πλερώνῃ εἰς την μεγάλην ἐκκλησίαν εἰς τὰς ἁγίας χεῖρας τοῦ παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἀσιλάνια διακόσια λέγω διακόσια.* και πάλιν το παρὸν νὰ ἔχει τὸ βεβαιον. καὶ ταῦτα μὲν οἱ παρόντες. διὰ δὲ τοὺς μέλλοντας γενέσθαι ἀδελφοὺς πρῶτον μὲν νὰ ὑπογράφονται εἰς τὸ παρὸν καὶ οὕτω νὰ τούς γραφωμεν ἀδελφούς. διό καὶ ὥμοσαν ἅπαντες οἱ μὲν ἱερομένοι εἰς τὴν τάξιν αὐτῶν, οἱ δὲ ἰδιῶται εἰς τὸ σχίμα αὐτῶν· τοῦ φυλάξαι τὸ παρὸν ἀπαρασαλεύτως. ἐγράφη δε καὶ ἐνεγνώσθη ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ προδρόμου κατὰ τὸ παρὸν ἔτος 1703 ἐν μηνὶ ἰανουαρίῳ ᾱ. ἡμερα ς ὥρα β διὸ και ἐπέγραψαν.

† Καθηγούμενος γριγοριος ἱερομοναχος.
† ὁ Προγούμενος ιοασαφ ιερομοναχος.
† Ἱεροθεος ἱερομόναχος και προηγούμενος.
† γερμανός » » »
† ηλαριον ἠερομοναχος.
† ηγνατιος ἱερομόναχος.
† γερονικόδημος. † γεροιασιφος κουκουδης.
† γερογρηγοριος κωνστας. † γερογιακωβος ἀρμολούσης.
† γερο ιγνατιος μαντρὰς † γερονέοφυτος καμπανάρης. (6)

(1) καστρινόν = καταγόμενον ἐκ τῆς πόλεως Χίου.
(2) ἀνάθρεμα = ἐν τῇ πόλει ἀνατραφέντα εἰ καὶ ἐκ τῶν χωρίων καταγόμενον.
(3) Χώρας = πόλεως Χίου.
(4) ἀδολαποῦ = ἀλλοδαπῆς.
(5) παρέλθη = ἀκυρώσῃ.
(6) Τὸ παρὸν ἔγγραφον συνετάχθη πρὸ τοῦ προηγουμένου, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε ἐγγεγραμμένον ἐν τῇ 133 καὶ 134 σελίδι, ἠκολούθησα τὴν σειρὰν τῶν σελίδων καὶ οὐχὶ τὴν τῆς χρονολογίας.

Σελ. 201. 1695 ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ.

† ἡγουμενεύοντος του ὁσιωτάτου παπὰ Ἱεροθέου προσταγῆ των δεσποτάδων(1) ἦλθεν ο μισερ λεονης Πετροκόκκινος γεωμέτρης καὶ νοταριος Χίου να βάλῃ εἰς τὴν σπράγκα(2) καὶ νὰ μετρίσῃ τα ὑποστατικὰ τοῦ μοναστηρίου καὶ ἐν πρωτης ἐμέτρησεν τόσον ἐλεύθερα ὡσὰν καὶ ἀπότριτα.

— Εις τον Νερομυλον πλησιον ο Σκυριοτης και ο δικονημος(3)

ἐλεύθερα.

— Δάκτυλα 400 καὶ ἀπόξω αγρια ἀμέτριτα

ἀπότριτα.

Ἔτι ἀπότριτον τοῦ νικοδήμου πλησίον τὸ ἄνωθεν και παπα Φιλαδελφῖνον δακτυλα 600(4).

Σελ. 216.

Ἐπειδὴ καὶ μεγάλα ἐπροξενήθησαν σκάνδαλα εἰς τοὺς πατερας θέλωντας και ἀγρικῶντας(5) οἱ πατέρες δια πράγμα ἀναγκαῖον

(1) δεσποτάδων. Δηλοῖ τὴν ὑπὸ τῆς Δημογεροντίας τῆς πόλεως Χίου ἐκλεγομένην ἐπιτροπὴν πρὸς ἐπίβλεψιν τῆς διαχειρίσεως τῶν μοναχῶν, καὶ ἵνα παρέχωσιν εἰς τὴν μονὴν πᾶσαν προστασίαν καὶ ὑπεράσπισιν.

(2) σπράγκα = μέτρον, δι' οὗ ἐμέτρουν τὴν γῆν.

(3) δικονημος = Νικόδημος.

(4) Οὕτω πως ἐξακολουθεῖ ἡ κτηματικὴ τῆς Μονῆς ἀπογραφή. Καὶ *ἐλεύθερα* μὲν κτήματα ὀνομάζονται ὅσα ἄνευ τινὸς ὑποχρεώσεως ἀνῆκον εἰς τὴν ἀπόλυτον κυριότητα τῆς Μονῆς. *Ἀπότριτα* δὲ ὅσα ἀφιεροῦντο ἢ ἠγοράζοντο ὑπὸ ὅρους ἐπιβαλλομένους ὑπὸ τῶν πωλητῶν καὶ ἀφιερωτῶν, καθ' οὓς ἡ Μονὴ εἶνε ὑπόχρεως νὰ ἐμβατικιάζῃ αὐτὰ πρὸς τοὺς διαδοχικῶς ἀπογόνους αὐτῶν. Καὶ ἡ μὲν Μονὴ νὰ λαμβάνῃ τὸ τρίτον ἢ καὶ ἕκτον ἐξ ἁπάσης τῆς ἐπικαρπίας, οἱ δὲ τὰ δύο ἢ καὶ τὸ πέμπτον. Πλεῖστα ἔγγραφα τοιούτων ἀγορῶν καὶ ἀφιερωμάτων ἐπιβεβαιοῦσι τὴν ἀλήθειαν ταύτην.

(5) ἀγρικῶντας = ἐννοοῦμεν, διατάττομεν.

καὶ συμφέρον του μοναστηρίου, νὰ μὴν ἐμπαίνη μοναχὸς ὁ Ἡγούμενος εἰς τὸν Πύργον ὁποῦ εἶν' τὰ εἰσοδήματα· μόνον μὲ δύο καλογήρους ὁποῦ θέλουν οἱ Πατέρες τόσον ὁ παρὸν ἡγούμενος ὅσον καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ μέλλει νὰ ἔμπη εἰς τὸ ὀφφίκιον τῆς ἡγουμενίας καὶ ἐπαρακάλεσάν μας νὰ διαλέγωσιν αὐτοὶ τὸν οἰκονόμον ὁ ὁποῖος νὰ ἔχει νὰ κυβερνᾶ τὰ πάντα ἕναν χρόνον κάθε ἕνας καὶ νὰ δίδη καθαρὸν λο/σμὸν τῶν κτητόρων καὶ τῶν προηγουμένων διὰ νὰ φαίνεται καλὰ καὶ καθαρὰ ἡ ἀλήθεια. Καὶ ἔτζη ἡμεῖς οἱ ἐπίτροποι ἀγρικοῦμεν ὅτι κατὰ τὴν ἰδικήν μας ἀπόφασιν ὅποιος ἡγούμενος θελήση νὰ εὔγη ἀπὸ τὴν ὀρδινίαν νὰ εἶνε ἔκπτωτος τοῦ ὀφφικίου καὶ τοῦ μοναστηρίου.

† Ἐγὼ Γεώργιος Κορέσης ἰατρὸς κτήτωρ καὶ ἐπίτροπος (1) τοῦ μοναστηρίου στέργω τὰ ἄνωθεν καὶ ἰδία χειρὶ ὑπογράφω.

† Παντελὴς Πετροκόκκινος † Ιω. κλουμάσις

† Ιω. Κορέσης. † ὁ καθηγούμενος γρηγόριος ἱερομ. στέργω τὰ ἄνωθεν. † μελέτιος ἱερομ. στέργω τὰ ἄνωθεν. † ησαΐας ἱεροναχος.

α. χ. κ. ς. ἀπρίλιον ι. ς.

Σελ. 230.

† Τὴν σήμερον διὰ τοῦ παρόντος γράμματος ἐξισάσθησαν (2) ὁ πανοσιώτατος καθηγούμενος παπὰ κυρ Παρθένιος μὲ τὸν κὺρ διάκο κωσταντὶ καθαραχτούση ζωγράφον· νὰ ἱστορίση τὸν ναὸν τοῦ τιμίου προδρόμου τοῦ ἐπιλεγομένου τῶν Μουδῶν, ὅλον ἀπὸ

(1) Ὁ μακαρίτης Γεώργιος Κορέσης ἦτο λίαν ἰσχυρός, ἀλλὰ καὶ φιλοδίκαιος πρὸς τὸν λαόν. Τούτων δ' ἕνεκεν πᾶσα γνώμη αὐτοῦ μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας ἐγίνετο ἀσπαστὴ ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὅστις καὶ ἔπλασε τὴν ἀκόλουθον παροιμίαν.

Σὰν ἀρέση τοῦ Κορέση,
ὁλουνοῦ τοῦ κόσμ' ἀρέσει.

(2) ἐξισάσθησαν = ἐσυμφώνησαν.

μίαν μεριὰν ἕως εἰς τὴν ἄλλην μὲ συμφωνίαν ὅτι νὰ κάμῃ ἀπάνω εἰς τὴν ἀρχὴν τοὺς προπάτορας καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν μὲ ὅλην τὴν κοσμοπλασίαν καὶ ὅλαις ταῖς δεσποτικαῖς ἑορτάδες· καὶ τὸ κυριακοδρόμιον ὅσον χωρέση· προσέτι δὲ καὶ τοὺς εἴκοσι τέσερους οἴκους τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου· καὶ τὸν βίον ὅλον τοῦ προδρόμου· καὶ ὅτι ἄλλο κάμῃ χρείαν ἕως ὁποῦ τελειώση τὴν ἐκκλησίαν, καὶ εἰς μὲν τὸ ἀνατολικὸν μέρος ἤγουν εἰς τὸ ἱερὸν νὰ κάμῃ τὴν κάθοδον τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ τὸ τριμόρφι(1)· ὁμοῦ καὶ τὴν μετάδοσιν τοῦ κυριακοῦ σώματος καὶ αἵματος πρὸς τοὺς ἀποστόλους. εἰς δὲ τὸ δυτικὸν μέρος τὴν δευτέραν παρουσίαν, καὶ οὕτως ὑποσχεται ὁ ἄνωθεν ζωγράφος νὰ δουλέψῃ καλὰ καὶ ἐμπιστεμένα μὲ ψιλὴν δουλίαν καὶ μὲ καλαῖς καὶ ἐπιτήδειαις ἀληφαῖς(2). ὁ δὲ ἡγούμενος ὑπόσχεται νὰ τοῦ δώσῃ διὰ τὴν πληρωμὴν αὐτοῦ ἀσιλάνια 110 καὶ νὰ τὸν γράψουν μὲ τὴν συμβίαν αὐτοῦ εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ νὰ τοῦ δίδει ὁ ἡγούμενος τὴν ἄσβεστον καὶ τὸ λινάριον καὶ νὰ τοῦ δίδομεν καὶ μουλαρια νὰ ὑπαγένη εἰς τὴν χώραν νὰ πέρνη ταῖς ἀληφαῖς τὰ ἄσπρα δὲ νὰ τοῦ τὰ δίδομεν εἰς τέσσερες φοραῖς ἕως ὅπου νὰ τελειώση τὴν ἐκκλησίαν. καὶ ὁπότε αὐτὸς ὁ ἄνωθεν ζωγράφος κάμνη σφάλτζην(3) τὴν δουλειὰν νὰ χάνη τὸν κόπον του. οὕτως εἶπον καὶ ἐσυμφώνησαν διὸ εἰς ἔνδειξιν ἐποίησαν τὸ παρὸν 1730 αὐγούστου 4.

† ὁ καθηγούμενος Παρθένιος κὲ ἡγούμενος.

† Κωνστὴς Καθαραχτούσης στέργω(4).

(1) τριμόρφι. Τὴν τρισυπόστατον Θεότητα, τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

(2) ἀληφαῖς = χρώματα.

(3) σφάλτζην = νόθον.

(4) Εἰς πλεῖστα ἔγγραφα τῶν πρωτογράφων, εὑρισκομένων ἐν τοῖς κώδιξι τῶν χωρίων, ἀπήντησα τοιαύτας συμφωνίας τοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου Καταρακτούση, ὅστις, φαίνεται, κατεῖχε τὰ πρωτεῖα μεταξὺ τῶν τότε ζωγράφων. Μέχρι δὲ τοῦ 1881 ὑπῆρχον αἱ εἰκόνες τοῦ τεχνίτου τούτου ἐν ταῖς ἐκκλησίαις.

Σελ. 280.

† Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κῦ' ἀμὴν τὴν σήμερον παρόντες οἱ Πυτιανοι (1) καὶ οἱ πατέρες τοῦ μοναστηρίου τοῦ τιμίου προδρόμου τῶν μουδῶν οτε πανοσιώτατος καθηγούμενος παπα κυρ μελέτιος κλουμάσις παπα κυρ ἱερόθεος Βουρικλὰς και παπα κυρ Γερμανὸς κουκουνάρης καὶ οἱ ἐπίλοιποι πατέρες εν μέρος και παπα Ιωαννης Πυτιανός, παπα Κωνσταντὴς Κυμινὰς παπα μιχαλης κορμολιὸς Ιωαν. Θεριανός, Κωνστ. Ξυγκὰς Γεωργιος ζιγκος μιχάλης Γαλατόπουλος εἰς πρόσωπον του χωρίου (2) εστοντας και να ειχαμεν διαφορὰν μὲ τὸ μοναστῆρι καὶ νὰ εὑρέθησα χοντζετια ὅτι πῶς εἶχαν οἱ πυτιανοὶ ἀγορασμένον τοὺς τόπους τοῦ Χάρκου τῆς αχλαδας καὶ ταῖς Πλάκιαις μετὰ πλάγια της καὶ μετὰ βουνά της· ἐσυμφωνήσαμεν ὅτι αὐτὸς ὁ τόπος τοῦ χάρκου τῆς ἀχλάδας νὰ εἶνε εἰς ζωοτροφίαν τῶν κτηνῶν τοῦ μαναστηρίου καὶ τῶν πυτιανῶν καὶ νὰ μὴν ἠμποροῦν να το σπείρουν οὔτε οἱ πυτιανοὶ οὔτε οἱ Καλόγεροι μοναχοὶ των διὰ τὰ κτήνη νὰ καθήζουν (3) ἡ μάντρες καὶ να μη διδει κανεὶς τοπιάτικον (4) οὔτε οἱ καλόγεροι τῶν Πυτιανῶν, οὔτε οἱ Πυτιανοὶ τῶν καλογέρων, ἀλλὰ νὰ μένῃ χερσος (5) Καὶ ἀπὸ του *Ταυριοῦ* τὸ λαγγάδι λλαγάδι νὰ ἔλθῃ κάτω τῆς *Γραΐας τὰ πηδήματα* νὰ ελθη κατω τῶν *Ἀριῶν τὸν ποταμὸν* (6) νὰ ἔλθῃ

(1) οἱ Πυτιανοί. Οἱ τοῦ χωρίου Πυτιοὺς κάτοικοι.
(2) εἰς πρόσωπον = ἀντιπρόσωποι.
(3) νὰ καθήζουν = νὰ διαμένουν τὰ ζῷα πρὸς βοσκήν.
(4) τοπιάτικον = πληρωμὴ διὰ τὸν τόπον.
(5) χέρσος = ἀκαλλιέργητος.
(6) Ἀριῶν τὸν ποταμόν. Τὸ μέρος, ἔνθα ἤκμαζε τὸ πάλαι ἡ Ἀριουσία χώρα, ἥτις νῦν μένει ἔρημος καὶ τὸ πλεῖστον ἀκαλλιέργητος.

κάτω τὴν ἀγορὰν τοῦ Μοναστηρίου εἰς τα Ἄρια νὰ ἴδῃ το βόρειον μέρος ἤγουν τὸν *Πλατοφυλιὰ τα ξεροχόραφα* το *φαρδὶ πηγάδι* ὅλος αὐτὸς ὁ τόπος τῶν πυτιανῶν νὰ τὸν σπέρνουν εἰς τὴν ἐξουσίαν των νὰ μὴν ἔχει να κάμη το μοναστήρι πάρεξ τὴν ἀγοράν του ἀπὸ τὴν μίαν μεριὰ τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην τοῦ Μοναστηριοῦ ἤτοι κατὰ τὰ δύο γυρίσματα ὅπου εἶνε εἰς το μερος τῶν Πυτιανῶν νὰ εἶνε τοῦ Μοναστηρίου καὶ ἀπὸ τὴν στράτα καὶ κάτω τῶν Βολισιανῶν νὰ εἶνε τοῦ μοναστηρίου ποῦ πὰ τὴν χώραν κατὰ τὴν μύτην τῆς ἀζουγαριᾶς(1) νὰ σπέρνουν νὰ δίδουν τὸ δικαίωμα τοῦ μοναστηριοῦ. Ἔτι ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Ἐλαιοβούνου καὶ τῆς Σελίδας μέρια τῆς Καταβασις(2) τοῦ κουρούλου ὡς καθὼς γέρνουν τὰ νερά(3) εἶνε τοῦ μοναστηριοῦ. Ἔτζι εἶπαν καὶ ἔστερξαν καὶ τὰ δύο μέρη καὶ ὤμοσαν τοῦ φυλάξαι τὰ ἄνωθεν. Ὅθεν ἐγράφη κατὰ τὸ 1709 αὐγούστου 12 ἡμέρα Σάββατον

† ὁ Καθηγούμενος Μελέτιος ἱερομόναχος Κλουμάσις.
† ὁ προηγούμενος Μελέτιος βουρικλᾶς.
† ὁ Νεοφυτος καμπανάρις † παππὰ γεωργι ἁγγὶς μάρτυς.
† Κωνσταντὶς Κιμενὰς † παππὰ Μιχάλης Καρμίλης.
† Νικόλας Κουρτέσις † Μιχάλης Πίτζος.
† Γεωργις Ἀσπιώτης † Νικολας θεριανος.
† Ἰοασαφος Μαυριάνος † Δημήτρι Φωτούσης τοῦ Μιχάλη.

(1) κατὰ τὴν μύτην τῆς ἀζουγαριάς. Κατ' εὐθεῖαν τῆς πρὸς τὴν πόλιν τῆς Χίου ἀγούσης καὶ μέχρι τοῦ ἀνωτάτου μέρους τῆς Ἀζουγαριᾶς νὰ σπέρνηται μὲν ὑπὸ τῶν Πυτιανῶν, ἀλλὰ νὰ πληρώνωσι τὰ πρὸς τὴν Μονὴν τέλη.
(2) μεριὰ τῆς Κατάβασις. Πρὸς τὸ μέρος τοῦ χωρίου Καταβάσεως.
(3) ὡς καθὼς γέρνουν τὰ νερά = καθὼς κατέρχονται τὰ ὕδατα.

5. Ἐξ ἄλλου κώδικος τῆς Μονῆς τῶν Μουδῶν.

Σελ. 17.

† Τὴν σήμερον ὁ καθηγούμενος καὶ οἱ πατέρες ὁμολογοῦσι πῶς ἔλαβον ἀπὸ τὸν μισὲρ Ἀλέξανδρον Κοντοστάυβλον ἀσιλάνια 25 ἤγουν κοσιπέντε διὰ νὰ τελοῦσιν μίαν λειτουργίαν αἰωνίως ἡμέρᾳ σαββάτῳ του πατρὸς αὐτοῦ Λεωνάρδου καὶ νὰ μνημονέβουν τὸ ἄνωθεν ὄνομα καὶ μετὰ τὴν ἐπιστάμβωνον εὐχὴν τιθεμένου μανουαλίου ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ. Ἐὰν δέ τις μετὰ ταῦτα ἀμεληθῇ τῇ αὐτῇ λειτουργία νὰ ἔχωσιν ἄδειαν αὐτὸς καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ κληρονόμοι νὰ λαμβάνουν τὰ ἀνωτέρω ἀσιλάνια νὰ τὰ δίδωσιν εἰς ἕτερον ναόν· διὸ καὶ τὸ παρὸν ἐγράφη ἐν τόδε τῷ κώδηκι τῷ ἱερῷ ἐν ἔτη αψνς (1756) ἔτος.

† ὁ καθηγούμενος παρθένιος ἱερομόναχος.

Σελ. 18.

† Τὴν σήμερον ὁ καθηγούμενος καὶ οἱ πατέρες ὁμολογοῦσιν πῶς ἔλαβον ἀπὸ τὸν μισὲρ Ιω. Χουρμούζην διὰ χειρὸς τοῦ μισὲρ νικολάου μαυρογορδάτου ἀπὸ Σμύρνην ἀσιλάνια 25 εἴκοσι πέντε νὰ τελοῦσιν μίαν λειτουργίαν αἰωνίως ἡμέρα τετράδι νὰ μνημονέβουσι ὄνομα Διαμαντὸς καὶ μετὰ τὴν ἐπιστάμβωνον εὐχὴν τιθεμένου μανουαλίου ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ νὰ μνημονεύεται τὸ ἄνωθεν ὄνομα διὸ καὶ τὸ παρὸν ἐγράφη ἐν τῷ κώδηκι τοῦ μοναστηρίου ἡμῶν κατὰ τὸ αψνθ ἔτος μηνὶ ὀκτωβρίῳ γ.

† ὁ καθηγούμενος μακαριος ἱερομόναχος.
† προηγούμενος παρθένιος » μακρύδης.
† νεόφυτος ἱερομ. γατάνας.
† ἱερόθεος »
† φιλάρετος μοναχὸς μαυρογορδάτος.
† ἄνθιμος ἱερομ. κορέσιος.

Σελ. 18.

† Τὴν σήμερον ὁ καθηγούμενος καὶ οἱ πατέρες ὁμολογοῦσιν πῶς ἔλαβον ἀπὸ τὸν μισὲρ Ζαννῆν Βοῦρον ἀσιλάνια 25 εἴκοσι πέντε διὰ νὰ τελοῦσιν μίαν λειτουργίαν αἰωνίως ἡμέρα παρασκευὴ καὶ νὰ μνημονέβουν ὄνομα Ζενοῦς καὶ μετὰ τὴν ἐπιστάμβωνον εὐχὴν τιθεμένου μανουαλίου ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ. ἐὰν δέποτε ἀμεληθῆ νὰ ἔχωσιν ἄδειαν οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ νὰ λαμβάνωσι τὰ ἄνωθεν ἀσιλάνια νὰ τὰ δίδουν ὅπου ἂν βούλονται. διὸ ἐγράφη ἐν τόδε τῷ κώδηκι κατὰ τῷ αψνθ ἔτος νοεμβρίῳ 14.

† σημεὼν ἱερομόναχος χιλιαδὰς. † ἱερόθεος ἱερομόναχος.

† μακαριος ἱερομόναχος. † νεόφυτος ἱερομόναχος.

† φιλάρετος ἱερομ. μαυρογορδατος. † ἄνθιμος ἱερομ. κορέσιος.

Σελ. 19.

† Τὴν σήμερον ὁ καθηγούμενος καὶ οἱ πατέρες τοῦ μοναστηρίου τοῦ τιμίου προδρόμου τῶν μουδῶν, ὁμολογοῦσι πῶς ἔλαβον ἀπὸ τὸν μισὲρ νικόλαον μαβρογορδάτον ἀσιλάνια 100 μὲ τὴν συμφωνίαν νὰ μνημονέβουν αἰωνίως νικολάου καὶ σεβαστῆς ἐν ταῖς θειαις καὶ ἱεραῖς τελεταῖς ἐσπέρα πρωὶ καὶ μεσημβρία καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν νὰ τίθετε μανουάλιον ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἐπιστάμβωνον εὐχὴν νὰ μνημονεύονται τὰ ἄνωθεν ὀνόματα ἀεὶ καὶ πάντοτε· ἐὰν δὲ εἰς καιροὺς ἀμεληθῆ καὶ δὲν μνημονεύονται νὰ τὰ πέρνωσιν οἱ συγγενεῖς καὶ ἐπίτροποι αὐτῶν νὰ τὰ δίδωσιν ὅπου καὶ ἐὰν θελήσωσι. διὸ καὶ τὸ παρὸν ἐγράφη ἐν τῷ κώδηκι τοῦ μοναστηρίου ἡμῶν κατὰ τῷ α ψ̄ ξ̄ α ἔτος (1761) ἐν μηνὶ μαρτίῳ ᾱ.

† ὁ καθηγούμενος Παρθένιος ἱερομ. μακρύδικο.

† ὁ προηγούμενος μακάριος.

Σελ. 20.

† Τὴν σήμερον ὁ καθηγούμενος καὶ οἱ πατέρες ὁμολογοῦσι πῶς ἔλαβον ἀπὸ τὸν μισὲρ στρατιν ἀργέντην ἀσιλάνια 25 κοσιπέντε νὰ τελοῦσιν μίαν λειτουργίαν αἰωνίως ἡμέρα παρασκευὴ καὶ νὰ μνημονέβουν τὸ ὄνομα Δεσποινοῦς καὶ μετὰ τὴν ὀπιστάμβωνον εὐχὴν τιθεμένου μανουαλίου ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ ἐὰν δὲ ἀμεληθῇ ἡ τοιαύτη λειτουργία νὰ ἔχουσιν ἄδειαν οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ νὰ λαμβάνουσι τὰ ἄνωθεν ἀσιλάνια νὰ τὰ δίδουν εἰς ἄλλον ναὸν διὸ ἐγράφη ἐν τῷ παρόντι κώδηκι κατὰ τῷ α ψ ξ β – σεπτεβρίου 2.

† ὁ καθηγούμενος Παρθένιος ἱερομ.

† ὁ προηγούμενος μακάριος ἱερομ.

† συμεὼν χιλιαδάς.

† ἄνθιμος κορέσιος.

Σελ. 22.

† Τὴν σήμερον ὁ καθηγούμενος καὶ οἱ πατέρες ὁμολογοῦσι ὅτι ἔλαβον ἀπὸ τὸν εὐγενέστατον Δημήτρι Σκυλίτση ἀσιλάνια 25 ἤγουν κοσιπέντε διὰ νὰ κάμνουσι μίαν λειτουργίαν ἡμέραν Τρίτην καὶ νὰ μνημονέβουσι τὸ ἄνωθεν ὄνομα· ἐὰν δὲ ἀμεληθῇ ἐν ποτε κεροῖς ἡ τοιαύτη λειτουργία νὰ ἔχουσιν ἄδειαν αὐτὸς καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ νὰ λαμβάνουσι τὰ ἄνωθεν ἀσιλάνια νὰ τὰ δίδουν ὅπου ἂν βούλοντε. διὸ ἐγράφη τὸ παρὸν ἐν τό δε τῷ κώδηκι κατὰ τῷ $\bar{\alpha}\ \bar{\psi}\ \bar{\xi}\ \bar{\gamma}$ δεκεμβρίου $\bar{\iota}\ \bar{\beta}$

† ὁ καθηγούμενος μακάριος.

† ὁ προηγούμενος Παρθένιος.

† φιλάρετος μαυρογορδάτος.

† ἄνθιμος κορέσιος.

Σελ. 23.

† Τὴν σήμερον ὁ καθηγούμενος καὶ οἱ πατέρες ὁμολογοῦσι πῶς ἔλαβον ἀπὸ τὴν κυρὰν μπατονὴ συμβιὰν Παντελὴ καζανόβα ἀσιλάνια 25 ἤγουν κοσιπέντε νὰ κάμνουν μίαν λειτουργίαν ἡμέραν Τετράδι νὰ μνημονέβουν τὸ ἄνωθεν ὄνομα αἰωνίως· ἐὰν ἀμεληθῇ ἡ αὐτὴ λειτουργία νὰ ἔχουσι ἄδειαν οἱ κληρονόμοι αὐτῆς νὰ λαμβάνουσι αὐτὰ καὶ νὰ τὰ δίδουν ὅπου ἂν θέλουσι εἰς ἄλλον ναόν. διὸ ἐγράφη τὸ παρὸν ἐν τόδε τῷ ἱερῷ κώδηκι κατὰ τὸ α. ψ. ξ. δ. ἐν μηνὶ ιουλίω-9-

† ὁ καθηγούμενος μακάριος.
† ὁ προηγούμενος παρθένιος.
† ἄνθιμος κορέσιος.
† φιλάρετος μαυρογορδάτος.

Σελ. 24.

† Τὴν σήμερον ὁ καθηγούμενος καὶ οἱ πατέρες ὁμολογοῦσιν πῶς ἔλαβον ἀπὸ τὸν μισὲρ Κωνσταντῖνον μαυρογορδάτον ἀσιλάνια 25 εἴκοσι πέντε διὰ νὰ τελοῦσιν μίαν λειτουργίαν ἡμέραν παρασκευὴν καὶ νὰ μνημονέβουσι τὸ ἄνωθεν ὄνομα μετὰ τὴν ὀπιστάμβωνον εὐχὴν τιθεμένου μανουαλίου ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ αἰωνίως. καὶ ἐὰν ἀμεληθῇ ἡ αὐτὴ λειτουργία νὰ ἔχωσιν ἄδειαν οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν νὰ λαμβάνουσι τὰ ἄνωθεν ἀσιλάνια νὰ τὰ δίδωσιν εἰς ἄλλον ναόν. διὸ ἐγράφη ἐν τόδε τῷ κώδηκι τῆς μονῆς ἡμῶν κατὰ τὸ α. ψ. ξ. δ ἔτος ἐν μηνὶ δεκεμβρίῳ.

† ὁ καθηγούμενος μακάριος ἱερομ.
† ὁ προηγούμενος παρθένιος ἱερομ.
† ἄνθιμος ἱερομ.
† ἀθανάσιος ἱερομ. τζιτζίνιας.
† φιλάρετος ἱερομ. μαυρογορδάτος.

Σελ. 25.

† Τὴν σήμερον ὁ καθηγούμενος καὶ οἱ πατέρες ὁμολογοῦσι πῶς ἔλαβον ἀπὸ τὸν μισὲρ μανουὴλ Πετροκόκκινον ἀσιλάνια 25 διὰ νὰ μνημονέβουν τὴν ἑβδομάδα κάθε τετράδη Παντολέωντος μετὰ τὴν ὀπιστάμβωνον εὐχὴν τιθεμένου μανουαλίου ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ. ἐὰν δέ τις ἀμεληθῇ τὴν αὐτὴν λειτουργίαν νὰ ἔχουσιν ἄδειαν ὁ ἄνωθεν μανουὴλ καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ κληρονόμοι νὰ λαμβάνουσι τὰ αὐτὰ ἀσιλάνια καὶ νὰ τὰ κάμνουσιν ὡς βούλονται. διὸ ἐγράφη ἐν τῷ ἁγίῳ κώδηκι τῆς μονῆς ἡμῶν κατὰ τὸ α ψ ξ ς ἀπρίλην 10.

† ὁ καθηγούμενος μακάριος ἱερομ.

† ἀθανάσιος ἱερομ. τζιτζίνιας.

† φιλάρετος μοναχ. μαυρογορδάτος.

6. Ἐξ ἄλλου κώδικος τῆς Μονῆς τῶν Μουδῶν.

Σελ. 28.

† Τὴν σήμερον ὁ καθηγούμενος καὶ οἱ πατέρες πωλοῦσιν πρὸς τὸν πανοσιώτατον προηγούμενον παπὰ κὺρ μακάριον πασπάτην· τὸ κηπάριν τοῦ γέρο μελετίου καπίρη τὸ ἔξω τοῦ περιβολαίου καὶ ἡ ὁδὸς διὰ τιμῆς ἀσιλάνια 10 ἤγουν δέκα τὰ ὁποῖα τὰ ἔλαβεν ὁ καθηγούμενος ἔμπροσθεν τῶν πατέρων. καὶ παραδίδουν πρὸς αὐτὸν κατὰ τὴν τάξιν τοῦ μοναστηρίου. διὸ ἐγράφη ἐν τῷ ἱερῷ κο΄νδηκι τοῦ μοναστηρίου κατὰ τὸ α. ψ. κ. δ. ἔτος ἐν μηνὶ ἀπριλίῳ 13.

† ὁ καθηγούμενος γερμανὸς ἱερομόναχος.

Σελ. 46.

† κοινῇ γνώμῃ καὶ ψήφῳ τῶν πατέρων καὶ τῶν εὐγενεστάτων ἐπιτρόπων, ἐβάλαμεν καθηγούμενον τὸν πανοσιώτατον ἐν ἱερομονά-

χοις προηγούμενον κύριον κ. μακάριον πασπάτην ὡς ὄντα ἄξιον καὶ ἐκλελεγμένον εἰς τοιαύτην λειτουργίαν· ὅθεν εἰς ἔνδειξιν ἐγράφη ἐν τώδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς μονῆς ἡμῶν κατὰ α. ψ. ν. η. ἔτος μηνὶ ἀπριλίῳ κ.

† ὁ προήγούμενος πάρθένιος ἱερομόναχος.
† νεοφιτος ἱερομοναχος γατανας.
† μακαριος ἱερωμοναχὸς.
† ειεροθεος ειερωμωναχως.
† νεωφιτὸς ειερομοναχός.
† φιλαρετος μοναχος μαυρογορδατος.
† λουκας πετροκοκινος.
† Ιωανης κλουμασης.

Σελ. 57.

† Τὴν σήμερον ἦλθεν ὁ μισὲρ Θεόδωρος σκιλίτζις εἰς τὸ μοναστήριον καὶ ἔδοσεν το αδελφατο του εις χείρας τοῦ καθηγουμένου ασιλανια 25 λεγο εικοσιπεντε εμπροσθεν τῶν πατέρων νὰ πέρνη τὰ δικαωματα αὐτοῦ μικρὰ και μεγάλα ως καὶ οι λειποὶ πατέρες· διο εἰς ἐνδειξιν εγράφη ἐν τω ιερῶ κονδικη τοῦ μοναστηρίου κατα το α ψ κ ζ ετος εν μηνι ιουλλιω ι ζ ημερα 6.

† ο καθιγουμενος γερμανος ιερομοναχος

Σελ. 64.

† Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου αμὴν τὴν σήμερον ὁ καθηγούμενος καὶ οἱ πατερες τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου του ἁγίου ἰωάνου τῶν μουδῶν κὺρ μακάριος ἱερομόναχος πασπάτης μετὰ καὶ γνώμης τῶν εὐγενῶν κτητόρων καὶ ἐπιτρόπων. ἔλαβον παρὰ τοῦ πανοσιοτάτου ἐν ἱερομονάχοις μελετίου τσαμπλάκου ἀσιλάνια 25 ἤγουν γρόσια εἴκοσι πέντε μὲ τοιαύτην συμφωνίαν ὅτι να τελεῖται κάθε

τετράδι λειτουργεία εἰς ὄνομα τοῦ αὐτοῦ ἱερομονάχου καὶ τελειόνωντας ἡ λειτουργεία νὰ μνημονεύεται μὲ μανουάλι καὶ νὰ γραφθῆ καὶ εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ ἔδωσεν διὰ τὰ ἄνωθεν 25 ἀσιλ. ἕνα φελόνι γιουβεζὶ χαρὲ (1) καὶ δισκάρι μὲ ἀστέρα καὶ ὑπομάνικα λαβήδι, ἀέρα καὶ καλύματα, καὶ δύο ποδιαῖς τῆς ἁγίας Τραπέζης καὶ προθέσεως. καὶ ὑπόσχεται ὁ ῥηθεὶς ἱερομόναχος μήτε αὐτὸς μήτε οἱ κληρονόμοι νὰ διασπάσῃ ἢ διασίσῃ τὴν αὐτὴν συμφωνίαν τελουμένης τῆς θείας λειτουργείας. ὥρωσαν καὶ οἱ πατέρες εἰς τὸ σχῆμα αὐτῶν τοῦ φυλάξαι τὰ εἰρημένα· διὸ ἐγράφη εἰς βεβαίωσιν ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τοῦ μοναστηρίου κατὰ τὸ α ψ κ θ νοεμβρίου 5 ἡμέρα τρίτη.

† ὁ καθηγούμενος μακάριος ἱερομ.
† ο προηγούμενος γερμανος ιερομ.
† Ἰάκωβος ἱερομοναχος ἀργέντης.
† γεναδιως ιερομοναχος.
† Θεόφιλος ἱεροδιάκωνος σκιλίτζης.

Σελ. 64.

† Εἰς τὸ ονομα του κῦ ἀμην την σίμερον ὁ καθηγουμενος και ει πατέρες του ειερου μοναστηρίου του αγίου ιωάνου των μουδον κὶρ μακάριος ιερομόναχος πασπάτις καὶ ελαβον παρα του μισὲρ νικολὶ και μισὲρ ζορζὶ καὶ μισὲρ ἀντόνι του ποτε θοδορὶ καράλι ασιλανια 40 ειγουν σαραντα μὲ τειαύτην συμφονίαν ωτει να τελιτε κάθε τρίτει λιτούργία εις ώνομα τοῦ αυτου Θεοδόρου και πουλουδίας· και τελιονοντας ἡ λιτουργια να μνειμονεβοντε με μανάλι και να γραπτοὺν και εις την πρόθεσιν και ειπόσχοντε ει εβρισκομενοι μείτε αὐτεὶ μήτε ἄλι κλιρονόμει να διασπάσει ἡ διασίσι τιν αυτὶν σιφονίαν τελουμένης τεις θείας λιτουργιας· ομοσαν και οι

(1) γιουβεζὶ χαρέ. Μοὶ εἶνε ἄγνωστος ἡ λέξις.

πατερες του φιλάξε τα ειριμένα δειὼ εἰς βεβέωσιν εγραφι εν το ειερὸ κώδεικει του μοναστιριου κατὰ το α ψ κ θ εν μεινι νοεβριο 9 ημερα κηριακεὶ

† ὁ καθηγούυενος μακάριος ἱερομόναχος
† ὁ προηγουμενος γερμανος ιερομοναχος
† ιακωβος ιερομοναχος τοκατζα
† μακαριος ἱερομόναχος.

Σελ. 80.

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κῦ' ἀμήν, διὰ τοῦ παρόντος δηλοποιεῖται, ὅτι ἐπειδή, καὶ οἱ εὑρισκόμενοι πατερες τοῦ μοναστηρίου ἡμῶν κλαίονται πῶς πειράζονται ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς μὲ συκοφαντίαις καὶ ἀβανίαις (1) ἀπὸ αἰτίαν πῶς γυρεύουν νὰ συνάξουν τὰ δικαιώματα τοῦ μοναστηρίου, καὶ οἱ κοσμικοὶ πλεονεξίᾳ νικόμενοι, προξενοῦσι τὰς προειριμένας ζημίας εἰς αὐτοὺς. καὶ τρόπον τινὰ καθ' ἕνας συστελλόμενος εἰς τὸ κελλίον του ἀπὸ τὸν φόβον του. ἀρχίνησε νὰ ὀλιγοστεύῃ τὸ εἰσόδημα τοῦ μοναστηρίου καὶ νὰ φοβερίζῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀφανισμόν. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα στοχαζόμενοι ὅτε πανοσιώτατος καθηγούμενος, σὺν τοῖς ἁγίοις προηγουμένοις καὶ λοιποῖς πατράσι, ἐσυλλογίσθησαν νὰ εὕρουν κάμιαν μέθοδον, πρὸς ἰατρείαν τῆς τοιαύτης συμφορᾶς. καὶ λοιπὸν εὗρον εὔλογον, νὰ κάμουν τοιαύτην κυβέρνησιν. ἤγουν ὁποιου δήποτε καλογήρου ἀδελφοῦ τοῦ μοναστηρίου, μικροῦ ἢ μεγάλου προεστοῦ, ἢ ὑποδεεστέρου, συμβῇ διὰ ὑπόθεσιν τοῦ μοναστηρίου συκοφαντία, καὶ ἀβανία καὶ ἄλλα τοιαῦτα, νὰ τὸν βοηθεῖ τὸ μοναστῆρι, καὶ νὰ τοῦ μεταπιάνῃ καὶ μὲ τὸ πουγγι του, καὶ μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ ἡγουμένου. ἤγουν νὰ πηγαίνῃ αὐτὸς του ὁ ἡγούμενος εἰς ταῖς κρίσαις καὶ νὰ πληρώνῃ τὴν ἀβανίαν· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος ὁ καλόγηρος, πάσχει (2) ὅλως δι' ὅλου διὰ τὸ μονα-

(1) ἀβανίαις = συκοφαντίας, κατακρίσεις.
(2) πάσχει = πασχίζει, ἐργάζεται, ἐνεργεῖ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς μονῆς.

στῆρι· καὶ καθῶς συμπάσχει τὸ κορμὶ εἰς ἕνα μέλος βλαμένον. ἔτζι πρέπει καὶ τὸ μοναστήριον νὰ πονῇ εἰς καθ' ἕνα μοναχόν, ὁποῦ εἶναι μόνος του, συκοφαντούμενον καὶ ἐνοχλούμενον ὑπὸ ἄλλων· ξεχωρίζωντας (1) τοῦτο· ὅτι ἀνίσως καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς προειρημένους ἀδελφοὺς, ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν ἡγούμενον παρακοὴν αὐτοῦ, ἢ ἀπὸ συναστροφαῖς γυναικῶν, ἢ ἀπὸ παρόμοια πάθη νικόμενος, πέσῃ εἰς καμίαν ἀπὸ τῆς προειρημέναις συκοφαντίαις καὶ ζημίαις· νὰ εἶναι ἀμέτοχον τὸ μοναστήριον, τόσον ἀπὸ ζημίαν ἄσπρων, ὅσον καὶ ἀπὸ ἐνόχλησιν τοῦ ἡγουμένου, ἢ ἑτέρων ἀδελφῶν δι' αὐτὸν ἀλλὰ μάλιστα πρὸς τούτοις, νὰ τὸν παιδεύῃ ὁ ἡγούμενος κατὰ τὴν τάξιν τοῦ μοναστηρίου· οὕτως εἶπον καὶ ἐσυμφώνησαν, διὸ καὶ τὸ παρὸν ἐγράφη καὶ κατεστρώθη ἐν τῷ παρόντι ἱερῷ κώδικι κατὰ τὸ α ψ λ η ἔτος ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ δ.

† Ἰάκωβος ἱερομόναχος ἀργέντης ὁ ἡγούμενος.
† ὁ προηγούμενος γερμανὸς ἱερομόναχος.
† ὁ πρεϊγούμενος μακάριος »
† κύριλλος ἱερομ. φωτεινὸς.
† μακαριος ἱερομοναχος.
† νεοφυτος υερομοναχος γατανας.

Σελ. 82.

† τὴν σήμερον ὁ καθηγούμενος καὶ οἱ πατέρες πωλοῦσι πρὸς τὸν πανοσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις παπὰ κὺρ σεραφὶμ χρυσοβελλώνην τὸ κελλίον τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ γενομένου θεοδοσίου χαρτουλάρη τὸ ἀνώγαιον μόνον τὸ πλησίον τοῦ παπὰ κυρίλλου φωτεινοῦ καὶ ἰασόφου μαβριάνου, διὰ τιμῆς ἀσλάνια 20 ἤγουν εἴκοσι τὰ ὁποῖα τὰ ἔλαβεν ὁ καθηγούμενος εἰς τὰς χεῖράς του ἔμπροσθεν τῶν πατέρων καὶ παρέχουσιν αὐτὸ πρὸς αὐτὸν ποιεῖν αὐτὸ ὡς θέλει καὶ βούλεται κατὰ τὴν τάξιν τοῦ μοναστηρίου διὸ

(1) ξεχωρίζωντας = διασαφηνιζομένου, ἐξηγουμένου τούτου.

εἰς ἀσφάλειαν ἐγράφη ἐν τῷ ἱερῷ κώδηκι τῆς μονῆς ἡμῶν κατὰ τὸ α̅ ψ̅ λ̅ η̅ ἔτος ἐν μηνὶ αὐγούστῳ λ.

† ἰάκωβος ἱερομόναχος ἀργέντης ὁ ἡγούμενος.

Τοῦ αὐτοῦ ἀσιλ. 25 ἤγουν εἴκοσι πέντε, τὰ ὁποία τὰ ἔλαβεν ὁ καθηγούμενος εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἔμπροσθεν τῶν πατέρων, καὶ ἀπὸ τὴν σήμερον νὰ πέρνῃ καὶ αὐτὸς τὰ δικονήματα αὐτοῦ μικρὰ καὶ μεγάλα ὡς καὶ οἱ λοιποὶ πατέρες. Ὅθεν καὶ ἐγράφη ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ μοναστηρίου κώδικι κατὰ τὸ α̅ ψ̅ λ̅ η̅ ἔτος δεκεμβριοὺ 10.

† ἰάκωβος ἱερομόναχος ἀργέντης ὁ ἡγούμενος.

Σελ. 85.

Τὴν σήμερον ὁ καθηγούμενος καὶ οἱ πατέρες ὁμολογοῦσι πῶς ἔλαβον ἀπὸ τὸν μισὲρ σταμάτιον σγοῦταν γρόσια 30 ἤγουν τριάντα, μὲ συμφωνίαν ὅτι νὰ τελεῖται λειτουργία κάθε τρίτην, καὶ νὰ μνημονεύωνται ταῦτα τὰ ὀνόματα, σταματίου κατερίνας καὶ λεονάρδου, εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ὁμοίως καὶ εἰς τὴν ἐπιστάμβωνον εὐχὴν μετὰ μανουαλίου. ὑπόσχετε δὲ ὁ ρηθεὶς καθηγούμενος καὶ οἱ πατέρες ὅτι μήτε αὐτοὶ μήτε οἱ μετ' αὐτοὺς νὰ διασπάσωσι τὴν τοιαύτην συμφωνίαν, καὶ ὅμωσαν εἰς τὸ σχῆμα αὐτῶν τοῦ φυλάξαι τὰ γεγραμμένα, ὀψέποτε δὲ καιροῖς καὶ ἀμεληθῇ ἡ λειτουργία νὰ ἔχουσιν ἄδειαν οἱ κληρονόμοι τοῦ ἄνωθεν μισὲρ σταματίου νὰ λαμβάνουσιν τὰ ἄνωθεν γρόσια, νὰ τὰ δίδουσιν εἰς ἄλλον ναόν· οὕτως εἶπον καὶ ἐσυμφώνησαν τοῦ φυλάξαι τὰ εἰρημένα, διὸ καὶ τὸ παρὸν κατεστρώθη ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἱερῷ κώδηκι καὶ ἐδόθη ἴσον τῷ διαληφθέντι· κατὰ τῷ α̅ ψ̅ μ̅ μαρτιου κ̅ θ̅.

† ἰάκωβος ἱερομ. ἀργέντης ὁ Ἡγούμενος.

† ὁ προιγούμενος γερμανὸς ἱερομοναχος.

† ὁ προηγούμενος μακ'αριος ἱερομόναχος.

† κυ'ριλλος ἱερομόναχος φωτεινὸς.

† γενάδιος ἱερομόναχος.

† μακαριος ἱερομοναχος.

Σελ. 73.

† τὴν σήμερον ὁ μιχάλης γυαμπιλις ἦλθεν εἰς το μοναστίρι καὶ επλέρωσεν το ἀδελφάτο του ὃς και τοὺς λιποὺς πατέρες και ἔδοσεν ασιλανια 25 ἠγουν εἴκοσι πέντε να πέρνι τα δικονιμάτα του μικρά καὶ μεγάλα ος και τοὺς λιπους πατέρες. οθεν εις ἐνδιξιν εγραφι το παρον εν τὸ κοντείκι του μοναστιρίου κατὰ ᾱ ψ̄ λ̄ δ̄ δεκεμβρίου 4.

† ὁ καθιγούμενος γερμανὸς ἱερομόναχος.

Σελ. 89.

Τὴν σήμερον ἠλθεν ὁ μανόλης πασπάτης καὶ ἔδοκεν το ἀδελφάτον του ασηλανια ηκοσι πεντε ἠς τας χήρας του καθηγουμένου και εγινε και αὐτος ἀδελφὸς ος και τους ληποὺς να περνη τα δηκονήματά του και αυτος μικρα και μεγάλα. δηὸ ης ἐνδηξιν εγραυφην το παρον εν το ηερο κονδηκι του μοναστηριου κατὰ ᾱ ψ̄ ῑ ε̄ ἰουλήου 16.

† ο Καθηγουμενος μελετιος ἱερομόχ''.

Σελ. 122.

† διὰ τοῦ παρόντος ο πανοσιότατος καθηγούμενος τοῦ αγιου Ιωανου των μουδὸν μετα τῆς σίνοδιὰς αὐτοὺ του κατοθεν ἠποτεγεγραμένον ομολογούσιν πος ελαβον απο τους πέδας του ποτὲ γεοργιου κάλβοκορέση τον μισερ φραγγούλη· μισερ στρατὶ καὶ μισερ δημήτριον παροντα ασιλανια 25 : ἠγουν ἠκοσι πέντε δια τα ὁπία ἠπόσχοντε νὰ τελούσιν κάθε τετράδη τον ολον χρόνον λητουργία ης ονομα γεοργίου καὶ μαρίας ἀὴ καὶ πάντοτε ἐονιὸς καὶ κλήρονομικὸς ἠδε καὶ ἠς κανέναν καίρὸν αμελίσουν τις αὐτὶς ὑποσχέσεος να ἐχουσιν ἀδηαν ἡ ανοθεν πέδες ἡ ὁς κληρονόμη αὐτὸν να το μεταδήδουσιν το αυτὸ ψηχηκὸν οπου αν βού-

λοντε. διὸ εις φανεροσιν ἐγράφη το παρὸν εν το ἱερὸ κόνδηκι του μοναστηρίου κατα α ψ ι δ νοεμβρίω 18.

† ὁ Καθηγούμενος μελετιος ἱερομοναχος.

† ιοασαφ ιρομοναχος και προϊγουμενος.

† ιεροθεος ιερομοναχος προηγουμενος.

† μεθόδιος ἱερομόναχος.

† γερμανος ιερομοναχος και προηγουμενος.

Σελ. 124.

† μὲ τὸ παρὸν ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ καὶ κάτωθεν ὑπογεγραμμένος ἰάκωβος ἱερομόναχος ἀργέντης, ὅτι τὰ ἱερὰ φορέματα καὶ σκεύη τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου γεωργίου τοῦ ζαρτουλάδα καθὼς φαίνονται ὄπισθεν κατ' ὄνομα εἶναι ὅλα ὅμοῦ μὲ τὴν ἐκκλησίαν ἀνάστήματα ἐδικά μου τὰ ὁποία μοῦ τὰ ἐφιλοδώρησαν οἱ ἀνεψιοί μου ὅ,τε μισὲρ λιονὴς ἀργέντης τοῦ κωνσταντίνου, καὶ μισὲρ στεφανὴς βλαστὸς τοῦ ζαννῆ. Ὅθεν ὁμολογῶ πῶς εἶναι χρήματα αὐτῶν. ἀμὴ ἐπειδὴ καὶ τὰ ἅπαξ ἀφιερωθέντα τοῖς ναοῖς ἀναπόσπαστα εἰσι. τοὺς βάλλω καὶ ἐγὼ ἐπιτρόπους πάλιν εἰς αὐτά, νὰ ἐπιμελῶνται ὅτι νὰ μὴν γυμνωθῆ ποτὲ ἡ τοιαύτη ἐκκλησία μήτε νὰ καταναλωθῆ κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἱερὰ φορέματα καὶ σκεύη μήτε νὰ πέρνη ὁ κατὰ καιρὸν ἡγούμενος εἰς τὸ μοναστῆρι, καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων μόνον νὰ εἶναι καὶ νὰ λογίζωνται τοῦ αὐτοῦ ναοῦ ἀεὶ καί πάντοτε, καὶ νὰ τὰ παραδίδουν τοῦ ἐφημερίου τοῦ εὑρισκομένου ἂν εἶναι ἄξιος, μὲ γράμμα καὶ καταγραφὴν ἂν δὲν εἶναι ἄξιος, νὰ τοῦ δίδουν τὰ ἱκανὰ (1) καὶ τὰ ἐπίλυπα νὰ στέκωνται εἰς τόπον σιγοῦρον. βάλλω ἀκόμη καὶ τὸν κατὰ καιρὸν ἡγούμενον ἐπιθεωρητήν, ὅτι νὰ μὴν ἀφήση ποτὲ καιροῦ τοὺς ἀπογόνους τῶν ἄνωθεν, ἢ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ἐπιτρόπους, νὰ διαφθείρουν κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ σκεύη. ἀνίσως

(1) τὰ ἱκανά = ὅσα εἶνε ἀνάγκη.

πάλιν παραχωρήσει Θεοῦ μείνῃ ἀκατοίκητος ἡ ζαρταλούδα. κοινῇ γνώμῃ τῶν ἐπιτρόπων καὶ τοῦ ἡγουμένου, διὰ γράμματος καταστίχου νὰ τὰ καλοθέτουν εἰς τὸ μοναστῆρι, ἕως ὁποῦ νὰ εὐδοκήσῃ πάλιν ὁ Θεὸς νὰ κατοικηθῇ. καὶ τότε νὰ τὰ πηγαίνουν εἰς τὸν τόπον των. τὸ ἴδιον νὰ γίνεται ἂν δὲν εἶναι καὶ ὁ ἐφημέριος ἱκανὸς νὰ τὰ φυλάττῃ. καὶ ὅποτε εὑρεθῇ ἄξιος καὶ ἐμπιστὸς νὰ τοῦ δίδωνται ὅλα μὲ γράμμα εἰς χεῖρας του καὶ μὲ καταγραφήν, προσέτι ἀφίνω καὶ ἀφιερώνω καὶ τὸν μεζὰν (1) ὁποῦ ἔχω εἰς τὴν χώραν εἰς τὸν ἀπατζιανόν, πλησίον τοῦ μεγάλου μου ὀσπητίου· τῆς πουλου (2) μελίκαινας βόρεια, καὶ ἀνατολικὰ γεώργιος ψόφος πρὸς τὸν ἄνωθεν ναὸν καὶ νὰ πέρνουν τὸ ἐννοίκιον, νὰ δίδουν τέσσερα γρόσια κατ' ἔτος τοῦ ἐφημερίου νὰ λειτουργᾷ σαββάτῳ καὶ κυριακῇ. νὰ διαβάζῃ εἰς τὴν πρόθεσιν τὰ ὀνόματα ὁποῦ εὑρεθοῦν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ γεγραμμένα· καὶ νὰ μνημονεύῃ ἰακώβου ἱερομονάχου καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ καὶ μαρίας· καὶ τὰ περισεύματα τοῦ ἐνοικίου· νὰ γίνωνται ἀνάστημα εἰς τὰ ἄνωθεν σκεύη μέλλουν φθαρῆναι· νὰ διορθώνουν καὶ τὸ σπήτι ἀπὸ αὐτά. καὶ εἰς κάθε καιρὸν ὁποῦ ταῦτα ὅλα ὁποῦ παραγγέλω ἀπὸ ταῖς ἀνωμαλίαις τῶν καιρῶν χαλασθοῦν τὸ ὁποῖον νὰ μὴν τὸ δώκῃ ὁ Θεὸς, νὰ καταντᾷ τὸ σπήτι αὐτὸ ἤγουν ὁ μεζὰς εἰς τὸ μοναστήριον· ὁμοίως καὶ τὰ σκεύη ὅλα ἂν δὲν εἶναι τοῦτο τὸ μοναστήριον νὰ δίδωνται εἰς ἄλλο· μὲ τὸ μνημόσυνον τὸ ἄνωθεν· ἀφίνω καὶ εἰς τοῦτο ἐπιτρόπους τοὺς ἄνωθεν, οἱ ὁποῖοι κατὰ καιρὸν ἀπόγονοι αὐτῶν ἂν δὲν εἶναι ἄξιοι οἱ πρωτότοκοι υἱοὶ αὐτῶν, νὰ ἐκλέγουν ἄλλους ἐπιτρόπους ἀπὸ τὸ γένος μας ἀξίους, καὶ πάλιν οἱ αὐτοὶ ἄλλους· διὰ νὰ μὴν συμβῇ κανένα καιρὸν καμία ἀτοπία,

(1) καὶ τὸν μεζὰν = ἕκαστον εὐρύχωρον κατώγαιον καὶ κυρίως μαγαζεῖον· τοῦτο δηλοῖ καὶ τὸ παρὸν ἔγγραφον, διότι κρατεῖ τὴν οἰκίαν καὶ ἀφιεροῖ τὸν πλησίον αὐτῆς μεζὰν, ἤτοι μαγαζεῖον.

(2) τῆς πουλου = ὄνομα γυναικεῖον, ὅπερ σήμερον καλεῖται καὶ Πλουμοῦ καὶ Πουλουδιά.

καὶ προξενηθῆ ἁμαρτία εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν καὶ σβύσῃ καὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἡ ὀρεξίς μου καὶ τὸ μνημόσυνον. οὕτως εἶπον καὶ διεταξάμην περὶ αὐτῶν. σῶας ἔχων τὰς φρένας καὶ ὑγιὴς ὢν, χάριτι τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ. παραγγέλλω δὲ καὶ παρακαλῶ· νὰ μὴν τολμήσῃ τινὰς νὰ χαλάσῃ καὶ νὰ διαφθείρῃ τὰ ἄνωθεν γεγραμμένα· διὰ νὰ μὴν ἀκούσῃ μὴ μέταιρε ὅρια ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου. καὶ προσέτι νὰ μὴν ἔχῃ ἐναντίον αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐν ὥρα κρίσεως ὡς φθορέως τῆς χριστιανικῆς εὐταξίας, καὶ ἐκκλησιαστικῆς κοσμιότητος. μάλιστα νὰ φανῇ ἄξιος ἐργάτης καὶ φύλαξ τῆς τοιαύτης καταστάσεως, διὰ νὰ ψάλλῃ μὲ τὸν διδάσκαλον κύριε ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου καὶ τόπον σκηνωματος δόξης σου. καὶ εἰς τέλος νὰ ἀξιωθῆ μὲ ὅλους μας ὁμοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ἀμήν. ἐγράφη ἰδία μου χειρὶ ἐν τῇ ζαταλούδη, κατὰ το ᾱ ψ̄. μ̄ον ἔτος μαρτίου ᾱ. ἡμέρα ζ̄. ὥρα στ̄. ἰνδικτιῶνος γ̄.

† Ἰάκωβος ἱερομοναχος ἀργέντης ὁ καὶ ἡγούμενος τῆς σεβασμίας ταὐτης μονῆς βεβαιῶν ὑπέγραψα ἰδία χειρί μου.

Σελ. 127.

† Τὴν σήμερον ὁ καθηγούμενος καὶ οἱ πατέρες ὁμολογοῦσι πῶς ἔλαβον ἀπὸ τὸν μισὲρ παντολέοντα σεβαστόπουλον ἀσιλάνια 50 ἤγουν πενῆντα μὲ συμφωνίαν νὰ τελοῦσιν δύο λειτουργίας κάθε ἑβδομάδα, δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ αἰωνίως νὰ μνημονεύουσι ταῦτα τὰ ὀνόματα παντολέοντος καὶ τῶν τέκνων τῇ δευτέρᾳ· τῇ δὲ τρίτῃ σοφούλας καὶ τῶν τέκνων· καὶ ἐν ὅσῳ ζῶσι νὰ τοὺς μνημονεύουσι εἰς τὴν δέησιν· κατὰ τὴν συνήθειαν. μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτῶν, ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ χῦ μετὰ τοῦ μανουαλίου· ἐὰν δέ ποτε ἐξ ἀμελείας οὐ τελοῦνται αἱ τοιαῦται λειτουργίαι νὰ λαμβάνωνται τὰ ἄνωθεν ἀσιλάνια πενῆντα ὑπὸ τῶν κληρονόμων αὐτῶν καὶ νὰ δίδουνται ὅπου ἂν θελήσωσι. διὸ εἰς βεβαίωσιν

γέγραπται καὶ τόδε ἐν τῷ παρόντι ἱερῷ κώδηκι τῆς μονῆς ταύτης κατὰ τὸ α ψ μ α ἔτος ἐν μηνὶ αὐγούστω λ.

† ο καθιγουμενος γερμανος.
† ο προηγούμενος μακάριος ιερομ''.
† κύριλλος ιερομ. φωτεινὸς.
† γενάδιος ιερομ. φωτεινὸς.
† ἄνθιμος ιερομ. κορέσιος.
† συμεὼν ιερομ. κοστίς.

Σελ. 149.

† ὁμολόγα έδο παρον ὁ καθηγουμενος ταπα ιακοβος ἀργέντης οτει έλαβε δια χιρὸς τοῦ μισερ Ιω. Ψακὶ ἀσιλανια 25 λεγο ηκοσι πέντε με σιφονία να επιτελούσι εις το αυτο μοναστίριον μιὰ λιτούργία καθε σάβατον της έβδομάδος εονιος εις ονομα μαρουκας. καὶ οψε καιρὶς δεν ἐπιτελίτε ἡ αὔτη λιτουργιά νὰ ἔχουσιν αδια ἡ κλιρονομη της να την σικόνουσιν να τειν εβάζουσιν οπου θέλουσιν καὶ εις βεβέοσιν εδοσαμεν το παρὸν κατὰ α ψ μ η οχτοβριο 11. εν το κοντικι τοῦ μοναστιριου.

† ο προϊγουμενος γερμανος.
† ὁ προηγούμενος μακάριος.
† παρθένιὸς ιερομοναχὸς μακρίδικο.

Σελ. 157.

† Τοὺς τῶν ἱερῶν μοναστηρίων προϊσταμένους, οὐ μόνον τῶν ὅσα πρὸς οἰκοδομὴν καὶ ἐπίδοσιν καὶ διηνεκῆ διαμονήν, τῶν ἐντὸς πραγμάτων ἀφορᾷ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκτὸς πολλὴν ἔχειν δεῖ τὴν φροντίδα, καὶ ἐπιμέλειαν ἵνα μή τι τούτων παροραθέν, καὶ ἀμεληθὲν περιστάσει τινι μειωθῇ, καὶ εἰς τέλος διαφθαρῇ· καὶ γὰρ τῶν ἐκτὸς φθειρομένων, καὶ ἀφανιζομένων, καὶ τοῖς ἐντὸς τωόντι μεγίστη ἐπαπηλεῖται ἡ φθορά, καὶ ὁ ὄλεθρος· ὥσπερ· καὶ τῶν ἔξω τοῦ σώματος μελῶν καὶ μερῶν, διαφθειρομένων, καὶ τὰ ἔνδον

συναλγεῖ, καὶ συμφθείρεται. Ἐπειδὴ τιγαροῦν καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς ἱερᾷ μονῇ, ἐπονομαζομένῃ τῶν μουδῶν, ἐπ' ὀνόματι τιμωμένην τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου, καὶ βαπτιστοῦ Ἰω''. ὑπάρχον μετόχιον, κοινῶς λεγόμενον ζαρτουλίδα, ἐνῷ ; καὶ ναὸς τοῦ μεγαλομάρτυρος ἱδρυται γεωργίου, ἐδόθη πρὸ χρόνων ἱκανῶν, τῷ ἐν μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ γενομένῳ, ἀδελφῷ ἡμῶν, καὶ προηγουμένῳ, κυρίῳ Ἰακόβῳ ἀργέντῃ πρὸς τὸ ἐξουσιάζεσθαι καὶ διοικεῖσθαι ὑπ'αὐτοῦ ἐφόρου ζωῆς αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ μετὰ πολλῆς δαπάνης τε καὶ ἱδρώτων, ἐπιμελείας τε οὐ τῆς τυχούσης, ἀνεκαίνισέ τε καὶ ἐκόσμησε, καὶ ἐνὶ λόγῳ, οἷον ἐστί, καὶ φαίνεται κατὰ τό γε νῦν ἔχον κατέστησεν. ἔτι δὲ ζῶν καὶ ὑγιαίνων· διετάξατο κοινῇ γνώμῃ καὶ θελήσει τῶν πατέρων, τὸν ἐν τῇ ἀποβιώσει αὐτοῦ εὑρεθέντα δι' ἀποδεικτικοῦ γράμματος, εἶναι τέλειον αὐτοῦ καὶ γνήσιον ὑποτακτικόν, καὶ ἀδελφὸν τῆς μονῆς μένειν διάδοχον αὐτοῦ, καὶ κληρονόμον τέλειον, τοῦ ῥηθέντος μετοχίου, μετὰ πάντων τῶν ἐν αὐτῷ· ἀποδοῦναι μὲν τοι γε τῇ μονῇ, εἰς σημεῖον ὑποταγῆς, ἀσιλάνια 100 ἑκατόν, καὶ ἔτι 50 πεντήκοντα· ὡς αὐτὸς ἐν τῇ παρὰ αὐτοῦ γενομένῃ διαθήκῃ αὐτοχειρί· ἐν ταῖς λέξεσι διωρίσατο· (ἀφήνω νὰ δώκῃ, καὶ « ὁ ὑποτακτικὸς γρόσια » πεντήκοντα διὰ κάθε μου ἔξοδον ὁποῦ ἔκαμα εἰς τὸ μοναστῆρι » εἰς τὴν ζωήν μου· ἀκόμη νὰ δίδῃ γρόσια ἑκατόν, νὰ πέρνῃ τὸ » μετόχι τῆς ζαρτουλίδα, ἤν τὸ γράμμα ὁποῦ μοῦ ἔκαμε τὸ μο- » ναστῆρι γεγραμμένον 1735 σεπτεμβρίου 21 εἰς τὸν νέον κώδικα) τούτου τοίνυν τῆς ἐσχάταις πνοαῖς προσεγγίσαντος, καὶ μὴ εὑρεθέντος τότε, τινος ὑποτακτικοῦ μετὰ ἀποδεικτικοῦ γράμματος, ἀλλὰ τριῶν τινων στοιχιτῶν, ὧν τὰ ὀνόματα, νικόλαος, καὶ παρασκευᾶς καὶ μιχάλης, ἀδελφῶν μὲν ὄντων, μὴ φθασάντων δὲ συμπληρῶσαι τοὺς διατεταγμένους χρόνους τοῦ ἀδελφάτου, ὅπερ ἐκεῖνος ὁ μακαρίτης ὑπὲρ αὐτῶν ἔδωκε τῷ μοναστηρίῳ· οἱ τῆς μονῆς ἀδελφοὶ καὶ πατέρες τὴν τοῦ μετοχίου ἐρήμωσιν ὑφοράμενοι, παρεκίνησαν τοῦτον, γράμμασιν ἀποδεικτι-

κοῖς, τελείους αὐτοῦ ὑποτακτικοὺς καὶ κληρονόμους ἐπικυρῶσαι, ὃ καὶ ἐποίησεν. ἐκεῖνον δὲ τῶν χρεῶν ἐκμετρήσαντος· τούτων δὲ ἀκεφάλων μεινάντων, ἀκμαζούσης πάνυ τῇ ἡλικίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο ὁσημέραι, ἀλλήλοις διαφερομένων, καὶ ἐπισφαλοῦς ἤδη οὔσης τῆς τοῦ μετοχίου καταστάσεως, οἱ τῆς μονῆς πατέρες πῶς ἂν τὸν ἐπικείμενον, καὶ προῦπτον ἀφανισμὸν ἀποποίειεν . . . καὶ δὴ οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων. ὁ λογιώτατος καὶ ἐν ἰατροῖς ἄριστος κύριος εὐστράτιος ἀργέντης, αὐτάδελφος τοῦ μακαρίτου ἰακώβου, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ κυρ. Ἰωάννης ἀνεψιὸς δὲ γνήσιος, καί ὑποτακτικὸς τέλειος ἐκείνου· ἅτε δὴ πολλοῖς ἔτεσι τῇ ὑποταγῇ, καὶ ὑπακοῇ αὐτοῦ προσκαρτερήσας, καὶ κληρόνος τέλειος τοῦ μετοχίου, διὰ γράμματος διορισθείς, διά τινα δὲ οἰκονομίαν σὺν τῷ περὶ αὐτοῦ ἐν αἰγύπτῳ ἀξιοῦντες, ἵνα τὸ διαληφθὲν μετόχιον δοθῇ αὐτοῖς, πρὸς τὸ κατοικῖσαι, καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ εἰρήνῃ ἐκτελέσαι, ἀποστείλαντες ἅμα, καὶ τὰ ῥηθέντα, ἑκατὸν πεντήκοντα γρόσια· ἡμεῖς τοίνην, ἄσμενοι τὴν ἀξίωσιν αὐτῶν ἀποδεξάμενοι, ὡς εὔλογον οὖσαν, καὶ πρὸς αὔξησιν, καὶ βελτίωσιν, καὶ μέγα ὄφελος, τοῦ τε μετοχίου, καὶ τῆς μονῆς ἡμῶν ἀποβλέπουσαν, δεῖν ἔγνωμεν, ὅσον τάχος ταύτην ἐκπληρῶσαι, καὶ δὴ λαβόντες τὰ ἑκατὸν πεντήκοντα γρόσια. ὅτε καθηγούμενος καὶ οἱ πατέρες παρέχομεν αὐτοῖς τῷ κυρίῳ δηλαδὴ εὐστρατίῳ, καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ, ἀνεψιῷ τε καὶ ὑποτακτικῷ τοῦ μακαρίτου κυρίῳ ἰακώβῳ, τὸ διαλειφθὲν μετόχιον τῆς ζαρταλούδας, μετὰ τοῦ ἐκεῖσε ναοῦ τοῦ ἁγίου γεωργίου, καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων, ἣν τὴν διάταξιν ἐκείνου, καὶ τάξιν τῆς μονῆς, πρὸς τὸ δεσπόζειν αὐτὰ, καὶ ἐξουσιάζειν, καὶ διοικεῖν, καὶ καλιεργεῖν ἐφόρου ζωῆς ἀμφοτέρων· τελεῖν δὲ τῇ καθ' ἡμᾶς, μηδὲν ἕτερον, εἰμὴ κατ' ἔτος μέτρα ἐλαίου ἓξ καὶ ἥμισυ, ὡς ἀνέκαθεν διωρισμένον, καὶ συμπεφωνημένον, τῷ μακαρίτῃ ἐκείνῳ καὶ τοῖς πατράσι. Τοὺς δὲ ἄνω εἰρημένους, νικόλαον παρασκευᾶν καὶ μιχάλην, μοναχοὺς ἤδη γεγονότας, καὶ εἰς νεόφυτον, παρθένιον,

καὶ μεθόδιον μετονομασθέντας, δεῖν ἔγνωμεν μὴ ἀποβληθῆναι μὲν τοῦ μετοχίου, ἐμμένειν μέν τοίγε, εἰς τόπον ὑποτακτικῶν, πάσαν τε ὑπακοήν, καὶ ὑποταγὴν αὐτοῖς ἐνδείκνυσθαι, ὥσπερ καὶ τῷ πρώην μακαρίτῃ γέροντι αὐτῶν· ἂν δέ ποτε ἀφηνιάσωσι, καὶ τῆς κατὰ Θεὸν ὑπακοῆς τοὺς ὅρους ὑπερβῶσιν ἐξέρχεσθαι ἄνευ λόγου τινός, καὶ λαμβάνειν οὐδὲν ἕτερον, εἰμὴ ὅτι ἂν εὔλογον, καὶ δίκαιον εἴη κατὰ Θεόν· ἐγένετο τοίνην τὸ παρὸν, εἰς βεβαίωσιν καὶ δεῖξιν τῆς ἀληθείας, καὶ κατεστρώθη ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς μονῆς ἡμῶν κατὰ τὸ α ψ ν ἔτος, ἀπριλίου κ γ.

† ὁ καθηγούμενος μακάριος ἱερομόναχος.

† ἄνθημος ἱερομόναχος κορέσιος.

† παρθένιος ἱερομόναχος μακρίδικο.

† φραγκουλης μαυρογοδατος.

† κύριλλος ἱερομόναχος φωτεινός.

Σελ. 162.

† Τὴν σήμερον ἦλθε καὶ ὁ λογιώτατος καὶ ἐν ἰατροῖς ἄριστος κὺρ εὐστράτιος ἀργέντης, καὶ ἔδωκε καὶ αὐτὸς τὸ ἀδελφάτον του εἰς τὰς χεῖρας τοῦ καθηγουμένου ἔμπροσθεν τῶν πατέρων ἀσιλανια 25. καὶ ἀπὸ τὴν σήμερον νὰ πέρνη καὶ αὐτὸς τὰ δικονήματά του μικρὰ καὶ μεγάλα ὡς καὶ οἱ λοιποὶ πατέρες κατὰ τὴν τάξιν τοῦ μοναστηρίου. διὸ καὶ ἐγράφη ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τοῦ μοναστηρίου κατὰ τὸ α ψ ν ϐ ἔτος ἰανουαρίου ιϐ.

† ο καθηγούμενος μακάριος.

Σελ. 230.

† ἴσον τοῦ γράμματος ὁποῦ ἐδόθην ἐπιτροπικῶς, διὰ σήστασιν νοῦ ὑμετέρου ἡμῶν μοναστηρίου, ἐλάβαμεν τὸ γράμμα σας, καὶ ἴδομεν τὴν κοινήν σας ὁμόνοιαν ὁποῦ συμφώνως ὅλοι ζητεῖτε, τὸν πανοσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις παπ΄΄. κὺρ ἀθανάσιον, εἰς τὸ

νὰ ἔλθη νὰ διατάξη (1) τῆς ἀκαταστασίαις καὶ διχόνιαις ὁποῦ τρέχουν εἰς τὸ ἀναμεταξύ σας καὶ ὁ τίμιος πρόδρομος νὰ φωτίση εἰς τὴν καλὴν ὁρμὴν καὶ τέλος ἀγαθὸν, ἄμποτε καὶ ἕως ἐδῶ πηγένει καλῶς, ἐπειδὴ ὡς ἑαυτῶν ἐπιγνώμονες, σοφοὶ κατὰ τὸν σειράχ. σᾶς λέγομεν ὅμως ὅτι μὲ πολλὰ παρακαλέματα ἐδέχθι τὸ βάρος, καὶ ἔκαμεν ὑπακοὴν ὁ ἄνωθεν παπὰ κὺρ ἀθανάσιος, λοιπὸν τοῦ δίδομεν ὅλην τὴν πληρεξουσιότητα, εἰς τὸ νὰ ἐρευνήσι τὰ αἴτια τῆς διχονοίας καὶ ἀνηποταξίας, καὶ νὰ εἰρηνεύση καὶ νὰ διατάξη, καὶ ἂν εἶναι χρεία νὰ παιδευθοῦν καὶ πταίστας νὰ παιδεύση, καὶ ἀνίσως δὲν πείθονται νὰ μᾶς τὸ ἀναγγείλη· μὲ ἕνα λόγον, νὰ διορθώση καὶ νὰ βάλη εἰς τάξιν ἐκεῖνα ὁποῦ ζιτεῖ ἡ μοναχικὴ ζωή, νὰ διορήση τὴν ἀληθινὴν καὶ τελείαν ὑπακοὴν εἰς τοῦς προεστῶτας, ἡ ὁποία στέκειται, ὄχι μόνον νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τὰ ἄτοπα οἱ ὑποχείριοι (2) κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ πρωεστῶτος ἀλλὰ μήτε κανένα ἐπαινετὸν νὰ κάμνουν χωρὶς τὴν γνώμην του, τούτα εἶναι περιτὰ νὰ τὰ διδάσκωμεν ἡμεῖς οἱ κοσμικοὶ εἰς ἐσᾶς τοῦς μοναχοῦς, ὁποῦ ἠρνήθηται τὸν ἑαυτόν σας καὶ τα θελήματά σας διὰ νὰ εὐαρεστήσετε εἰς τὸν Θεόν, τούτα ἠξεύρει νὰ τὰ διατάξη καὶ νὰ τὰ παραγγείλη ὅλλα ὁ παπᾶ κὺρ ἀθανάσιος καὶ τούτη ἡ ὑπακοὴ εἶναι ἡ ἀμεριμνία καὶ ἀνάπαυσις καὶ ἡσυχία σας, καὶ ἀνίσως εἰς τὸ ἑξῆς τινὰς ἡ ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἢ ἀπὸ τοὺς μικροὺς δείξη παραμικρὰν αἰτίαν διχονοίας ἢ ἀνυποταξίας νὰ δείδεται εἰδισις εἰς τὸν παπὰ ἀθανάσιον. καὶ ἐξετάζωντας ἀκριβῶς νὰ μᾶς ἀναγγέλη ἂν δὲν πείθεται ὁ πταίστης καὶ παρήκοος, καὶ ἡμεῖς κάμνομεν τὴν πρέπουσαν παιδείαν· σᾶς ξαναλέγομεν ὅτι τὸν ἐβιάσαμεν πολλὰ νὰ δεχθὴ τὸν κόπον νὰ ἔλθη εἰς τὰ αὐτόθι, καὶ ἀπὸ καλοσύνην του ὑπήκουσε διὰ τὸ καλὸν τῆς κοινότητός σας, ἐπιθυμῶντας τὶν ἀνά-

(1) διατάξη = κανονίση.

(2) οἱ ὑποχείριοι = ὑποκείμενοι, ἀρχόμενοι, οἱ κατώτεροι κατὰ τὴν μοναχικὴν τάξιν.

παυσίν σας λοιπὸν προσέχεται νὰ καταπεισθῆτε εἰς ὅσα παραγγίλη καὶ διατάξη, καὶ ἡ ἀπόφασις του εἰς τὸ μετα ταῦτα νὰ ἔχη τὸ κύρος της, καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ τὴν παραβαίνει γνωρίζετεν πῶς ἔχει νὰ πεδεύεται βαρέως. ταῦτα καὶ ὁ τίμιος πρόδρομος νὰ σᾶς φωτίζει εἰς τῦ καλὸν ἀμήν, καὶ διευχῶν σας νὰ εἶναι καὶ εἰς ἡμᾶς βοηθὸς γένοιται.

† γέροντες τῆς πολητίας. 1791 4 (1).
† ο καθηγούμενος μελετιος ειερωμοναχος.
† ὁ προϊγούμενος ἱερομόναχος ἄνθημος ἀργέντης.
† σεραφὶμ ἱερόμοναχος.
† σημεον ἱερομοναχος.
† γαβριὴλ ιερομοναχος
† γεδεων μοναχός.

Σελ. 71.

Ἴσον ἀπαράλακτον διὰ νὰ πέρνει τὸ μοναστήρι μας τον καθέκαστον χρόνον ἀπὸ τα νοσοκομεῖον γρόσια διὸ καὶ μισὸ καθῶς φαίνεται ὁποῦ ἔδωσεν 100 γρόσια ὁ μισὲρ Ἀλέξανδρος τὸ ἐπίκλην Βλαστὸς 1807 γεναρίου 11.

» Ἐλάβομεν ἀπὸ μισὲρ Ἀλέξανδρον Βλαστὸν τοῦ Στεφάνου » εἰς μετριτὰ γρ. ἑκατὸν ἀφιέρωμα ἰδίου μὲ συμφωνίαν νὰ εἶνε » χρέος τὸ νοσοκομεῖον νὰ πληρώνει ἐτησίως εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα » εἰς τὸ μοναστῆρι τῶν Διευχῶν (Μουδῶν) γρ. διὸ καὶ μισὸ κατὰ » τοῦ ἡγουμένου κυρ Ἀνθίμου ἀργέντη καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ. Ἐὰν » δὲ καὶ αὐτὴ ἡ συμφωνία ἀμεληθῆ καὶ δὲν ἐκτελεῖτε εἶνε εἰς » τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἄνωθεν Ἀλεξάνδρου Βλαστοῦ καὶ τῶν κλη» ρονόμων του καὶ κληρονόμων αὐτῶν νὰ δύνονται νὰ λαμβάνουν » τὰ ἄσπρα παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου χωρὶς ἐναντιότητα καὶ οὕτως

(1) Τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφον κατεχωρίσθη ἐν τῷ τῆς μονῆς κώδικι ἐξ ἀντιγραφῆς ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἀντέγραψαν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν δημογερόντων ἐκείνων ὅπως γνωρίσωμεν οἱ μεταγενέστεροι τίνες οὗτοι οἱ λαβόντες πρόνοιαν ὑπὲρ τῆς μονῆς.

» δίδωμεν τὸ παρόν μας εἰς ἔνδειξιν καὶ βεβαίωσιν τῆς συμφωνίας » ὑπογράφοντάς το ἰδία μας χειρὶ θέλωντας νὰ ἔχει κύρος καὶ ἰσχύν.

Τὸ παρὸν γραμμα τὸ ἔχομεν ς' τὸ σεντοῦκιν τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐγράφη καὶ ὧδε διὰ ἴσον.

Ἰωάννης Αὐγερινός.

Θεόδωρος Μαυρογορδάτος.

Χατζη νικόλαος ἀρμπούτης.

Εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς ἐνθύμησιν τῶν μεταγενεστέρων.

Μὲ τὸ νὰ ἠκολούθησεν ἡ ὀδυνηρὰ πτώσις τῆς πατρίδος (1) καὶ ἐλεηλατήθησαν τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ κημήλια τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν Μοναστηρίου χάρις το Θεὸ καὶ τοῦ τῷ Τιμίῳ Προδρόμῳ ἐδυνήθη ὁ ἐπίτροπος του Μοναστηρίου μας Κύριος Ἄνθιμος Πουλάκης μὲ μεγάλους κόπους καὶ ἀγῶνας νὰ ἀπολυτρώση ἀπὸ τοὺς τιμίους Ὑδραίους, τοὺς ἀνθρώπους λέγω τοῦ καραβίου τοῦ καπετὰν Ἰωάννου Ζάκα τὰ ἅγια λείψανα, τὰ πατριαρχικὰ συγγειλιώδη γράμματα (2), τὰς ἱερατικὰς στολὰς καὶ ὅσα ἄλλα φαίνονται σήμερον μέσα εἰς τὸ μοναστήρι μας τὰ ὁποῖα ἔφερε σήμερον καὶ παρεδωκεν εἰς ἡμᾶς ἐπὶ λόγῳ νὰ μνημονεύομεν πάντοτε εἰς τὴν λειτουργίαν τὸν κύριον Καπετὰν Ἰωάννη Ζάκαν με τὴν συνοδίαν τοῦ τότε καραβίου του.

Παραλαβῶντες αὐτὰ σήμερον ὅλλα σῶα καὶ ἀνελειπὴ κατὰ τὴν περιγραφὴν ὅπου ἔγινεν εἰς Ὕδραν μένομεν κατὰ πάντα εὐχάριστοι, ὁμολογοῦντες τῷν ἐπιτρόπῳ ἡμῶν μεγάλας τὰς χάριτας.

Ἐγράφη τῷ α. ω. λ. β. μηνὶ αὐγούστῳ κ. η.

† Ἰωακεὶμ ἱερομόναχος βαρυκᾶς καθηγούμενος καὶ οἱ λοιποὶ ἄλλοι ἀδελφοὶ ὁμολογοῦμεν ὅτι ἐλάβαμεν τὰ ἄνωθεν.

(1) Δηλοῖ τὴν κατὰ τὸ 1822 συμβᾶσαν καταστροφὴν τῆς Χίου.

(2) Ἐκ τῶν ἐπισήμων τούτων πατριαρχικῶν σιγγιλιωδῶν ἐγγράφων παραθέτω ἐνταῦθα ἓν ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων.

Ἰδοὺ ἓν ἐκ τῶν ἀναφερομένων ἐπὶ μεμβράνης σιγγιλιωδῶν *πατριαρχικῶν γραμμάτων, ἐξ ὧν καὶ ἀντέγραψα* (1).

Ὥσπερ ἓν ἐκ τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων πατριαρχικῶν προνομοίων τοῦ Ὑψηλοτάτου τῆς Κων/πόλεως Θρόνου τὸ εὐεργετεῖν καὶ δωρίσθαι ἐλευθερίας τοῖς συμφερόντως καὶ ἐγκαίρως αἰτουμένοις ἱεροῖς Ναοῖς καὶ Θείοις Μοναστηρίοις, οὕτω ταῖς ἀνάγκαις ἐστὶ τοῖς σεβάσμι Μοναστήρια προθυμουμένοις ἀνακτίζειν οὗ μόνον λίθοις καὶ ξύλοις οἰκοδομὰς ἐνδύκνεισθαι ἡ ἐν ἡμῖν ἀφιερωσεσί τε καταπλουτίζειν τὰ καταγώγεια τῶν ἐνασκευάσθαι προειρημένως εἰς τὸν χορὸν τῶν ὁποίων ἀποκαθιστᾶν, ἀλλὰ καὶ λόγοις ἰσχυροῖς τοῖς ἐν γράμμασι ἡμετέροις τὴν ἐλευθερίαν φροντίσαι ἐπικυρώσασθαι· οὕτω γὰρ συντηριθεῖσα καλῶς καὶ διαρκέσασα πᾶς αἴτιος ἑαυτῆς καὶ πᾶν ἐν Χριστῷ συναζόμενον ἐν Μοναστηρίῳ σύστημα, ἐπειδὴ τοίνυν καὶ ὁ ὁσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς πατράσι κύριος Ἰάκωβος Θείῳ ζήλῳ κινηθεὶς πολλά τε δαπανήσας καὶ ἀφιερώσας ἀνεκαίνισε καὶ ἐβελτίωσε τὴν ἐν Χίῳ σεβασμίαν Μονὴν τοῦ ἁγίου ἐνδόξου προφήτου Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου τῶν Μουδῶν τὴν κειμένην ἐν τῇ θέσει τοῦ πατριαρχικοῦ σταυροπηγείου τῆς Βολισσοῦ. Ἐπειδὴ καὶ τὸ Μοναστήριον ἀπέδειξε καὶ ἀδελφοὺς σωφρωνῶν τρέχειν δρόμον ἡγουμενεύειν ἐν τούτοις ἐν αὐτῇ τότε συμφέρον τῆς μονῆς ἐπιμελεῖσθαι ὡς ὀφείλει. Ὅθεν προσέδραμε τῇ ἡμετέρα Πατριαρχικῇ περιοπῇ ὡς δυναμένη ἐλευθερίας δωρεῖται καὶ ἠξίωσεν τυχεῖν ἡμετέρου γράμματος βραβευόντων αὐτῇ τὸ ἀναπάτητον Πατριαρχικόν τε ὂν καὶ ὀνομάζεσθαι καὶ παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος ἐκδικεῖσθαι ὡς ἐν τῇ θέσει τοῦ πατριαρχικοῦ σταυροπηγείου κειμένη καὶ ἡμετέραν ὀφείλου-

(1) Ἡ μονὴ τῶν Μουδῶν ἔχει πατριαρχικὰ σιγγιλιώδη ἔγγραφα τὸ ὅλον ἕξ, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ παρόντος. Ἅπαντα δὲ ταῦτα ἀντέγραψα ἐκ τῶν πρωτογράφων κατὰ τὸ 1883 καὶ ἀπέστειλα τῷ φίλῳ μου κ. Ἀθανασίῳ Παπαδοπούλῳ Κεραμεῖ πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῇ *Μαυρογορδατείῳ βιβλιοθήκῃ*, ὅθεν δὲν ἐνόμισα ἀναγκαίαν τὴν ἀναδημοσίευσιν ἀπάντων καὶ ἐν τῷ παρόντι.

σαν γνωρίζεσθαι καὶ διοικῆσθαι κοινοβιακῶς καὶ κατὰ θεὸν παρά τε τοῦ ἤδη ἡγουμενεύοντος καὶ παρὰ τῶν κατὰ καιροῖς προϊσταμένων παρ' οὐδενὸς τὸ σύνολον καταπατουμένου ἢ ζημιουμένου οὔτε παρὰ τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως Χίου οὔτε παρὰ τοῦ ἐξάρχου τοῦ πατριαρχικοῦ σταυροπηγείου Βολισσοῦ (1) οὔτε μὲν παρ' ἄλλου τινος ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ . . . ἐν ἀργίᾳ καὶ ἀφορισμῷ τῷ ἀπὸ Θεοῦ, οὕτω γὰρ τὴν σύστασιν ἔξει ἐλευθερία τετιμημένην καὶ ἐπαυξηθήσεται μηδενὶ ὄντος τοῦ ζημιοῦντος ἢ καταδιναστεύοντος. Ταῦτα χάριν ἡ μετριότης ἡμῶν τὴν αἴτησιν αὐτῶν ἀποδεξαμένη ὡς εὔλογον καὶ συμφέρουσαν τῇ θεῖα Μονὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, διορίζεται καὶ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀποφαίνεται ὅπως αὕτη ἡ σεβασμιὰ Μονὴ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τῆς ἐν Χίῳ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι καὶ ἔχει τὸ παντελεύθερον καὶ ἀδούλοτον, δικαιουμένη παρὰ τοῦ αὐτοῦ ὁσιωτάτου καθηγουμένω ταύτης Κυρίου Ἰακώβου καὶ τῶν κατὰ καιροῖς, ἐνοχλουμένη ἢ ζημιουμένη παρ' οὐδενὸς ὡς εἴρηται ἢ τελοῦσα οὐδέν τι πλὴν τῇ καθ' ἡμᾶς μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἄσπρα τριάκοντα ἐτησίως ἀναφεροῦσά τε καὶ τὸ ἡμέτερον μνημόσυνον ὡς καὶ τοῦ κατὰ καιροῖς Πατριάρχου ἐν ταῖς θείαις καὶ ἱεραῖς τελεταῖς, μηδεὶς δὲ ἄλλος διακρινέτο ἐν ταύτῃ τῇ σεβασμίᾳ Μονὴ ὡς ἐδηλώθη. Τὰς ὑποθέσεις τὰς ἀναφερομένας τερνέτω πλὴν τοῦ καθηγουμένου αὐτῶν, ὅσα δὲ ἐκεῖνου ὑπερβαίνειν δύναμιν παραπεμπέσθωσαν ἐν αὐτῇ τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ὅπου ὡς δεῖ κριθήσονται καὶ διορθωθήσονται, ὅστις κατὰ καιροὺς ὁσιώτατος καθη-

(1) Ἡ Βολισσὸς μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῆς μόλις κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ὑπήχθη εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον Χίου, ἐνῷ πρὶν ἦτο ἀνεξάρτητος μὲν τοῦ μητροπολίτου Χίου, ὑπέκειτο δὲ εἰς τὸν μέγαν λογοθέτην τῶν πατριαρχείων. Τοῦτο μαρτυρεῖ τὸ ἀμέσως ἑπόμενον ἔγγραφον, χρονολογούμενον ἀπὸ τὴν πρώτην Ἀπριλίου τοῦ 1839. Ἐκτὸς δὲ τῆς Βολισσοῦ, καὶ τὸ Πυργὶ καὶ τὰ Ψαρὰ ἦσαν ὑπὸ τὴν αὐτὴν δικαιοδοσίαν τοῦ μεγάλου λογοθέτου. Ἀλλ' ἀμφότερα ἤδη ὑπήχθησαν εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῆς Χίου.

γούμενος ἱερομένος ὢν καὶ ἄξιος ἄρχεσθαι ἐχέτο τὸ τῆς πνευματικῆς πατρότητος τὸ λειτούργημα, ἐπιφερέτο καὶ ὑπογονάτιον τῶν φορεμάτων καὶ σταυρὸν ἐπὶ τοῦ σκιαδίου ἔχων ἄδειαν ἐν τῷ Μοναστηρίῳ τούτω κατηχίζειν βαπτίζειν καὶ τοὺς ἐναγομένους τὸ τῆς ἱεροσύνης θείου ὄντος ἀξίωμα ἐξετάζειν καὶ ἀνερευνᾶν, ὀφειλέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἐκεῖσε συνανασκούμενοι ἱερομόναχοί τε καὶ μοναχοὶ παρέχειν τῷ ὁσιωτάτῳ αὐτῶν καθηγουμένῳ κυριῷ Ἰακόβῳ καὶ τῷ κατὰ καιροῖς τὴν προσήκουσαν ὑποταγὴν καὶ εὐπείθειαν καὶ τιμᾶν καὶ ἀγαπᾶν αὐτὸν ὡς κοινὸν πατέρα καὶ διδάσκαλον εἰ δέ τις ὀψέποτε ἡ οἱουδήτινος τρόπου βουληθείει ἐνοχλεῖσαι ταύτη τῇ σεβασμίᾳ Μονὴ ἢ λαβεῖντι ἢ ζημίαν προξενεῖσαι ὅ ἐπιρεᾶσαι τὸν ῥηθέντα καθηγούμενον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἡγουμένους, ὁ τοιοῦτος ἄντικρυς τοῦ Θεοῦ παρουσίας καὶ παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος βαρέως ἐπιτιμηθήσεται, πρὸς ταύτης ἐχέτωσαν ἄδειαν οἱ ἐνασκούμενοι ἐν ταύτῃ τῇ θεῖα Μονὴ προσκαλεῖν ὃν ἂν θέλωσι τῶν ἀρχιερέων εἰς τὸ ἐκτελεῖν τὰς χειροτονείας αὐτῶν ὅτι ταῦτα δεήσηεν παρ' οὐδενὸς κωλυόμενοι. Ἐπὶ τούτοις οὖν ἅπασι, ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν εὐεργετικὸν σιγγιλιῶδες γράμμα τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ ἐπεδόθη τῷ αὐτῷ ὁσιωτάτῳ καθηγουμένῳ Κυρίῳ Ἰακόβῳ καὶ δι' αὐτοῦ τῇ σεβασμιᾷ Μονὴ τοῦ θείου προδρόμου τῇ ἐν Χίῳ τὴν τῶν Μουδῶν ἐπιλεγομένην εἰς ἀσφάλειαν κατὰ τὸ α. φ. π. ϐ. μηνὶ Ἰουλίῳ Ἰνδικτιῶνος Βας.

† Ἱερεμίας Ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

7. Ὁ Νικόλαος Ἀριστάρχης καὶ ἡ Δημογεροντία Χίου.

Τιμιώτατοι Δημογέροντες τῆς Νήσου Χίου τὴν Ὑμῶν τιμιότητα ἡδέως προσαγορευόμεθα.

Ὁ ἐν Κων/πόλει Συμπολίτης σας Μισὲ Γιάννης Ψυχάρης μᾶς εἰδοποίησε πρό τινος καιροῦ ὅσ' αὐτόθεν τῷ εἴχατε γράψει περὶ τοῦ ἐξάρχου μας παπὰ κὺρ Γεωργίου, καὶ τὰ κατὰ τούτου δῆθεν ἀναφερθέντα αὐτόσε εἰς τὴν Δημογεροντίαν παράπονα τῶν ἐκεῖσε ἐξαρχιωτῶν μας χριστιανῶν, καὶ ἠπορήσαμεν, πρῶτον, ὅτι οὐδεὶς ἐκεῖθεν ἄχρι τοῦδε ἐδηλοποίησεν ἡμῖν, ἢ περὶ χρηματικῆς καταχρήσεως τῆς Ἀιδεσιμότητός του, ἢ περὶ δυσαρεσκείας ὅλως τῶν ἐκεῖσε χριστιανῶν, ἅπερ οὐδόλως ἀνεχόμεθα καὶ νὰ γίνωνται, καὶ οἱ Χριστιανοὶ νὰ παραπονοῦνται. Ἡμεῖς πρὸς περίθαλψιν καὶ εὐχαρίστησιν τῶν εἰρημένων ἐξαρχιωτῶν μας πολυειδῶς τοῖς ἐβοηθήσαμεν, καὶ ἀείποτε τοὺς προστατεύομεν, καὶ παρεβλέψαμεν τότε ὡς πασίγνωστον, τοσοῦτον χρόνον ἐξαρχικὰ δικαιώματά μας εὐχαριστούμενοι νὰ ζῶσιν οἱ εἰρημένοι ἐν ἀνέσει καὶ ἡσυχία, διὰ νὰ ἐκπληρώνωσι καὶ τὰ θρησκευτικὰ καὶ τὰ ραγιαδικὰ χρέη των μὲ προθυμίας καὶ ζῆλου, καθὰ πάντοτε τοὺς συμβουλεύομεν. Δεύτερον ἠπορήσαμεν πῶς οἱ εἰρημένοι ἂν δίκαια εἶχον παράπονα, δὲν ἀνεφέρθησαν, ὡς καὶ ἄλλοτε δι' ἄλλας πολλὰς τῶν ὑποθέσεις, κατ' εὐθεῖαν πρὸς ἡμᾶς κατὰ τὸ δέον καὶ τὸ χρέος των, ἵνα ἐξιχνιάσαντες τὴν ἀλήθειαν ἐπιδιορθώσωμεν δεόντως.

Ἀλλ' ἤδη μᾶλλον ἀποροῦμεν πῶς ἡ τιμιότης σας, ἀφ' οὗ δὲν μᾶς ἀναφέρετε τι περὶ τούτων, ἐθεσπίσατε ἀπολύτως, ὡς ἐπληροφορήθημεν, καὶ διωρίσατε ἄνευ τῆς εἰδήσεως καὶ ἀδείας μας Νόμους εἰς τὰ τῆς ἡμετέρας ἐξαρχίας Κανονικὰ δικαιώματα, ἐν ᾧ γνωρίζετε ἀκριβῶς, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπικυρόσωμεν, Κανόνας ἀγνώστους ἡμῖν, καὶ Κανόνας διωρισμένους παρὰ τῶν μὴ ἐχόντων δικαίωμα καὶ ἄδειαν τοιαύτην. Ἡ τιμιότης σας ἔδει ὡς φιλοπάτριδες νὰ μᾶς ἀναφέρετε καὶ τὰ παράπονα, ἂν ὑπάρχουν τῶν χριστιανῶν μας, καὶ νὰ μᾶς στείλητε συνάμα καὶ λεπτομερὲς Κατάστιχον ἀποδεικτικὸν τῶν ὅσων ὁ ἐπίτροπός μας λαμβάνει, ὥστε τότε καὶ ἡμεῖς καὶ τὸν ἐπίτροπόν μας νὰ περιορίσωμεν καὶ νὰ παιδεύσωμεν, ἐὰν σφάλῃ, καὶ πρὸς ὑμᾶς νὰ χορηγήσωμεν ἂν

πρέπῃ, τὴν ἄδειαν διὰ νὰ παρατηρεῖτε τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν ἔκτακτον οἰκονομίαν τῆς ἐξαρχίας μας.

Τῇ 1 Ἀπριλίου 1839.

Τῆς Τιμιότητός σας πρόθυμος Φίλος

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ.

8. Χειρόγραφα Πυργίου.

Σελ. 15.

1677 νοεμρήου 11.

† γενητο κέ το ελεος σου εφημὰς καθάπερ ηλπησαμεν επη σὲ και τω παρῶν σιναλαγμα (1) κέ ευλωγησων ὅτε ω μηχάλης του θανάση καὶ ἡ σιβήα του μωνὴ (2) εχουσην θηγατεραν πανφηλτατην ονωματη μαρουσαν (3) σηνεζευσεν αυτην με των Ιω. τοῦ θωδώρου γηαλούρη ὀνώματη μηχαλη ὃς ην τα μερη ομωζηγα (4) νομου ηληκηας καθὼς διακελεβουσην ἡ θηη νομὴ ἡ του χῦ' εκλησία ἡ πραξη (5) ἣν τάτη. Τάσι πρως την θηγατεραν του και του γαμπροῦ ὁ ρηθεν μηχάλης καὶ ἡ σιβηατου πέρπηρα πολητεβομενα της Χηου (6) πεντακοσια ἤγουν 500 ασιμιου χρουσαφηου και ἑτέρων ηφασμάτων προτημες ὄργήες δεκαξη αρχην του δίνη τω χωραφιον τον περαφληῶν ἐν τῇ θεσι κερου το ην πλησιον Ιω. μεργὲ με την σικαμνηαν οσων μερδικὸν εχη· ετερον αμπελην ης τες αχλαδες καθως εστὶν το αμπελην πλησιον Ιω. καργηὔτη· ετερον χωραφην ης τες βαθηὲς το ην πλησιον παπα

(1) σιναλαγμα = προικοσύμφωνον.
(2) μωνὴ. Ὄνομα γυναικεῖον· νῦν Μονοῦ καλεῖται.
(3) μαρουσαν. Νῦν Μαροῦ καὶ Μαροῦκα.
(4) ομωζηγα = ὁμόζυγα, ὁμήλικα.
(5) ἡ πράξη = ἡ προῖξ.
(6) πολητεβομενα της Χηου = καθ' ἣν ἀξίαν ἔχουσιν ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Χίου.

γερασιμου· ἕτερον χωραφην εις τον τρωφυλον το ην πλησιον του προη ακομη δια την κατηκιαν που θε να του δώσι κατα την σινηθηαν του τοπου και της ηγκηζεν παραπάνω μαστηχην (1) ετζη της δινη τρια πενταρια (2) μαστιχην απο τὴν ωραν τῆς ευλογησεως χωρης σπητην ετζη του το ευγαζουν εξοπρουκο· παρα μοναχα οτη του εγραψα και να δινη και του γραματηκου οτη τοῦ εγκηζη εις ολα μου τὰ παιδια ακομη δια τον γραματηκον που θε να δινη να εχη αδελφηκον μερηδιον εις την ξηλοδεντρηαν ουδε εις αλο χρεος να μην εχει να καμη και δια το αληθες εγηνεν το παρὸν με τους κατωθεν μαρτηρας.

† Ω. δευτερεβον Ιω. ιερες κουτηφας. † παπα Θετοκης μουχλις μαρτηρας. † παπα λεος παπαδοπουλος μαρτηρας. † παπα νικολις ξηρηος μαρτηρας. † παπα Θετοκης πατουνης μαρτηρας. † Ιω. μεργὲς μάρτηρας.

Σελὶς 28.

1678 ἰανουαρήω 18

† Την σιμερον γραφωμεν ὅτη και αν ήχεν ὁ μακαρήτης λεος του παπα κοστα αγγουσι απε την γενεκα του και απο λογου του δια σιγουραρησιν των πεδηων του. αρχὴν πηθωπουλα κρασερα 2. δημηρους κρασερους 3. πηθοπουλα καρπησερα 3 (3). σεντουκην μεγαν 1. σεντούκην μικρὸν 1. παλεοσεντουκον 1. λήσγον 1. αξηνες 2. αξηνογηρην 1. κλαδευτηρην 1. νιν 1 (4). πινακαν 1. φουρνευτηον 1 (5). πηνακοτὴ 1 (6). σανίδα 1. βεργες μαλαματέ-

(1) και της ηγκηζεν παραπάνω μαστηχην = καὶ τῇ ἀνελόγει νὰ πληρώση περιπλέον πρὸς τὴν Διοίκησιν μαστίχην, ἀπὸ ὅσην ἐπλήρωνον οἱ λοιποὶ ἀδελφοί.

(2) ετζη της δινη τρια πενταρια. Τὸ *πεντάριον* ἦτο ἴσον μὲ ὀκάδας δύο.

(3) πηθοπουλα καρπησερα = πίθους καρπῶν, ὡς σίτου, ῥεβινθίων κτλ.

(4) νιν = ὑννίον.

(5) φουρνευτηον. Τὸ πτυάριον, δι' οὗ εἰσάγουσι τοὺς ἄρτους εἰς τὸν κλίβανον.

(6) πηνακοτή. Ἐν αὐτῇ θέτουσι τοὺς ἄρτους μετὰ τὴν ζύμωσιν.

νες 2 (1). ζονάρην ασιμωμένον 1. ασιμωμαχερα δακτηληθηα ασιμενηα 3. κουρδουνηα μεταξενηα 1. πουσουλα 1. (2) κουπακην ασημένηον 1. καποτο τζοχενηον 1. καμηζόραν τζοχένην 1. τουλαμὰν γερανηον 1. μαχραμὰν καλὸν 1. ασιμωμαχερα μικρὰ 1. μαντηλακηα κεντητα 2. νουβέτες κεντητὲς 2. (3). κεφαλοδέτην 1 (4). μαντηλια πλεκτὼν καὶ κροσατον 2. σκεπην κροσάτην 1. καρσες 2. πωκαμησων με τον κολαρον γηνεκηον 1. παπλομαν 1. φουστάνηα γερανήα 2. τζουβαλην καρπησερόν 1. αχαιροτζουβαλον 1 (5). πεσέτον 11. σσεπάρνην 1. σμηλες 2. τρηπανηα 2. εμπουστον κοκηνον κεντητον (6). νεμπωτην μαστραπαν 1. σκουτελη λεξαντρηνον 1. χαρτήα. εβαγκεληον 1. παρακλητηκῆν 1. αποστωλον 1. πεντηκοστάρην 1. ψαλτηρηα 2. ὀκτοηχην 1. καλοψαλτηκὸν 1. δισκοποτηρα ζευγάρην 1. βαρέλην 1. πηθοπουληα μικρα 1. σανηδι τραπέζην 1. στομαχοπανον 1. δρεπάνην 1. ζηγώλουρον 1 (7) σιληβαρη 1 (8) αμνηα 1 (9). λαβήδην 1. καπήστρι 1. σικλεὶν 1. ἀξηνάρην 1. δισακην 1. τραπεζάκην μικρὸν 1. σανηδια του κρεβάτου. φαναρην 1. πάγκες 2. τρεσπηα 2. ζὰ γαδουρηα 2. βώδην 1. ληχναρην 1.
ετζη τα βαστὰ ἢ γηνεκα του ἢ μαρούσα ἧς τω ζαυτην της (10). οτε εγραψαμεν ανοθεν μὲ τὰ πεδηα οσπητηα αμπεληα χωραφηα

(1) βεργες μαλαματένες=δακτυλίδια χρυσᾶ ἄνευ ποικίλματος καὶ λίθων πολυτίμων.

(2) πουσουλα = πυξίς, κυτίον.

(3) νουβέτες κεντητές = καλύμματα κεφαλῆς, αἱ κοινῶς σκούφιαι.

(4) κεφαλοδέτην = τὸ νῦν φακκιόλιον.

(5) αχαιροτζουβαλον. Ἔχομεν καὶ τὸ κοπροτζούβαλον, ἀλευροτζούβαλον, ὡς καὶ τὰ καρπησερὰ τζουβάλια (σακκία), πρὸς μεταφορὰν τῶν καρπῶν.

(6) εμπουστον κοκηνον κεντητον = ὁ νῦν κορσές.

(7) ζηγώλουρον. Τὸ ἄροτρον καὶ τὰ ἐξαρτήματα αὐτοῦ.

(8) σιληβαρη = χαλινός. Τὴν αὐτὴν ἔχει ἔννοιαν καὶ τὸ καπίστρι.

(9) αμνηα. Ἐργαλεῖον, δι'οὗ ἀναμιγνύουσι τὴν ἄσβεστον ὅταν τὴν σβύνωσι καὶ σύρουσι τὴν κόπρον καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀκαθαρσίαν.

(10) ἧς τω ζαυτην της = εἰς τὴν κατοχὴν αὐτῆς.

να δινη και ὅτη χρέη ἤχεν μαστηχην, γραματηκοῦ. χαρατζηα εος οπου να χη τα πεδήα ης τω ζαυτην της καὶ οπωτε παρατήση τα πεδιὰ να εχη να τα δίδη τον πεδηον σιδεροκεφαλα (1) και δια το αληθὲς εγραύθησαν με τους κατοθεν αξήους μαρτηρας.

† ω πρωεὶς μαρτηρας εις τα ἄνωθεν.

† ω δευτερεβον Ιω. ιερες μαρτηρας.

† παπα στεφανὶς παπαδοπουλος μαρτιρας.

† Θετοκις κοστομενος μαρτιρας.

† Ιω. κολήκας μαρτηρας.

† Ιω. του μηκε μαρτηρας.

† παπα μηχαλης σεψης μαρτηρας.

Σελ. 57.

1678 νοευρήω 11.

† Τὴν σιμερον εσιναχθησαν ἱερὴς και παρήκη τοῦ χωρήου πυργηοτ και βαλαν χαρατζήδες (2) να μαζονουν το βασιληκὸν χαράτζην ετζη τους σιγουράρη το χωρηον παπαδες καὶ παρηκη να μη βηγλήζουν (3) ος εναν χρονον ουδε εγγαρήαν να καμνουν να ήν

(1) σιδεροκέφαλα = ἀκέραια, ἄθικτα.

(2) χαρατζήδες. Χαράτσι ἦτο ὁ κεφαλικὸς καλούμενος *φόρος*· ἄρα χαρατζῆς ὁ ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως τοῦ χαρατσίου ἐντεταλμένος ὑπάλληλος.

(3) να μη βηγλήζουν = νὰ μὴ εἶνε ὑποχρεωμένοι νὰ ἐκτελῶσι τὴν φύλαξιν τῶν παραλίων. Ἕκαστος τῶν κατοίκων ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ φυλάττῃ τὴν βίγλαν του. Τοιαῦται δὲ ὑπῆρχον πανταχοῦ τῶν παραλίων τῆς Χίου, ἃς καὶ *πύργους* καὶ *φαρόπυργα* ἐκάλουν. Ἕκαστος δὲ κατὰ τὴν ὡρισμένην ἡμέραν ὑπεχρεοῦτο νὰ μεταβαίνῃ μετ' ἄλλων, ὅσος ἦτο κεκανονισμένος ὁ ἀριθμὸς παρ' ἑκάστου χωρίου, καὶ ἐφύλαττε μίαν ἡμέραν καὶ μίαν νύκτα. Οὗτοι ἐπεσκόπουν ὅσον θαλάσσιον μέρος ἡ θέσις τῆς βίγλας τοῦ χωρίου αὐτῶν ἔβλεπε· καὶ ἂν μὲν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐπαρουσιάζετο ἐχθρικόν τι πολεμικὸν ἢ πειρατικὸν πλοῖον, διὰ σημείων ἀνήγγελλον εἰς τὰς ἄλλας βίγλας, αἵτινες ἦσαν εἰς καταλλήλους θέσεις, καὶ ἔβλεπεν ἡ μία τὴν ἄλλην, καὶ οὕτω ταχέως ἔφθανεν ἡ εἴδησις εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς πόλεως καὶ ἐλάμβανον οἱ κάτοικοι τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς ἀπόκρουσιν, ἐὰν δὲ ἐν καιρῷ νυκτός, τότε διὰ φανῶν ἐπίσης ἔπραττον τὰ αὐτά. Τινὲς τῶν βιγλῶν τούτων σῴζονται μέχρι τῆς σήμερον, ἀλλ' ἐν ἀχρηστίᾳ.

και δραγατες(1) καὶ το στρουμεντον τους γραφετε δια καθα καιρὸν κατὰ τὴν παλεαν σινιθηαν που εδουλεύγαν ἢ σε γραματηκες(2) εις τον εμίνην(3) και ογηος τους σκανταλήσι τους ανθρώπους που βάλουν ἢ ενορήες ες καθα καιρον να εχουν να τον δινουσιν της κρησις δια εναν ατηχων(4) ετζη εγραύθην το παρων στρουμέντων εμπροστεν τοῦ χωρηοῦ και υπογραφουσην ιερὴς και παρήκη.

† ω δευτερεῦβων στεργω τα ανωθεν.
† παπα νικολης σεψης στεργω τα ανοθε.
† παπα θετοκῆς σεψις στεργο τανοθεν.
† παπα ιοανης αλιθηνος στεργο τανοθεν.
† παπα μυχαλης του κουτηφαρι στεργο τανοθεν.
† παπα στεφανις.
† παπα λεος παπαδοπουλος.
† παπα μιχάλης σεψης.
† παπα θοδορος.
† παπα λεος αμπελυς.
† παπα νηκολις νικολετος.
† παπα νικολης του γερογηανι νικολακι στεργο τανοθεν.

(1) να ήν και δραγατες = νὰ ἐκτελοῦν καὶ τὰ τῶν δραγατῶν χρέη. Τοιαῦτα χρέη ἦσαν ἡ φύλαξις ἁπάντων ἀνεξαιρέτως τῶν κτημάτων· ἀλλὰ οἱ χαρατζῆδες ἦσαν οἱ ἀνώτατοι, οἱ ἐπιβλέποντες τοὺς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν δραγάτας.

(2) ἢ σε γραματηκες = ἢ εἰς χρέη γραμματέων.

(3) εις τὸν εμίνην = ὑπάλληλον· *εμίνης* ἐλέγετο καὶ *Σακὶζ ἐμὶν*· τουτέστιν ὁ ἐπὶ τοῦ ἐμιριοῦ τῆς μαστίχης διευθυντής, ὁ ἀνώτατος ὑπάλληλος, ὁ λαμβάνων τὸ πρὸς τὴν ἀρχὴν δικαίωμα τῆς μαστίχης.

(4) να εχουν να τον δινουσιν της κρησις δια εναν ατηχων τοῖς παρέχουσι τὸ δικαίωμα νὰ παραδίδωσιν εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελεν ἀντιστῆ εἰς τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτοῖς ἐντολήν. Ἄτυχον δὲ λογίζει τὸν ἐναντιωθησόμενον εἰς τὴν παροῦσαν πρᾶξιν.

Σελ. 64.

1678 νωευρήω 24.

† γενιτο κ̄έ τὸ ελεος εφ ημὰς καθάπερ ηλπησαμεν επησὲ και τω παρῶν συναλαγμα κ̄έ ευλογησον ὅτε ω νηκολὴς μπρητζὰς καὶ ἡ σιβήα αυτοῦ αγκεροῦ ἔχουσην θηγατεραν πανφηλατατην ὄνοματη μαροῦσαν συνεζευσεν αυτὴν με τον ηον του λεου μουχλὴ ὥνωματη στεφανην ως ην τα μερη ομωζηγα νωμου ἤληκηας καθως διακελεβουσιν ἡ θήη νώμη ἡ του χῦ ἐκλησία. η πραξη ἡ τάτη τάσι ο ρηθὲν νηκολὴς πρὼς την θηγατέραν και του γαμπροῦ περπηρα πωλητευομενα της Χιου ὅκτακοσια ασιμηου χρυσαφιου και ετερων ηφασματων. προτημὲς ὠργήες δεκοκτω ηγουν 18 αρχην του δινη το χωράφην τον ληγαρηων καθώς εστήν σύνδεντρων το ην πλησιον λεου παστέλη και κοστα σγουροπουλου ετερων χωράφην εις τα μαζηα αμπελὴν καθώς εστήν περηγηρησμένον το ην πλησιον παπα κοστα λωμάκη και στεφάνου βασιληκάρη και ἡ ωδὼς συνδεντρων ακόμη του δίνη και την κατηκίαν την ἔχη εν τη θέσι του μπατασὰ το τετρασαρον (1) με την ροσην του και να του κάμη και ὄξοπορταν το ην πλησιον του μιχάλη καστανήα και ἡ ωδώς και του ανωθεν νικολὴ ακομη του δινη του πησιὰ το χοράφην ὅσων επήρεν απω την παπαδιὰν του παπα νηκολὴ του σκουλὴ καὶ ἡ σκήνη (2) απω την κατο μερηαν και ὅσες ὀργήες περησεψουσην απω τες δεκοκτὼ να ἐχη ὅ ἄνοθεν νηκολὴς να το κρατηξὴ εις τα ξερογηα στην απανο μερήαν πλησιον στεφανου βασιληκάρη αμπελην και χωραφην ακομη να ἔχη αδελφικὸν μερηδηον μαστηχηα σκήνους γραματικοὺς αγρηα ημερα και την ευ-

(1) τετράσαρον = τετράπατον, ἔχον τέσσαρα πατώματα· ἡ λέξις ἔχει κατάληξιν λατινικήν. Ἐπὶ Ῥωμαίων ὑπῆρχον καὶ νομίσματα ἀσαρίων. Ἀσάριον ἕνα, ἀσάρια δύο, ἀσάρια τρία καὶ τετράσαρον.

(2) ἡ σκήνη = οἱ σχοῖνοι, τὰ σχοινόδενδρα.

χήν αυτων ετζη εγραφθην τω παρω συνφωνον με τους κατοθεν αξήους μαρτηρας.

† παπα στεφανης παπαδοπουλος μαρτηρας.

† παπα Ιω. παρακουκις μαρτηρας.

† παπα γεοργης νηκορεζης μαρτιρας.

† γεωργις μουχλης μαρτιρας.

† νικολης μεργες μαρτηρας.

† μηκες της αγγερους μαρτηρας.

ακομη τασι της νιφης ο λεος ο μουχλὴς εἰς της κατο πόρτας το χωράφην δίω οργίες πλησιον του πωταμοῦ ετζη εσυνφωνησαν ἢ δίω συνμπεθέρη η ανοθεν ο νικολής και ο λεος και ὅπωτε γελασι ἕνας τον ἄλων ὃ στεφανης την νιφην νὰ ἔχη να περνη ἢ νιφη τες διο ὠργηὲς το χωράφην της κατω πορτας και αν η νηφη γελασι το στεφανὴν να πέρνη ες τα ξερονηα (1) δηο ὠργήες αμπελην πλησιον παπα κοστα λωμάκη ετζη απογραφουσιν ἢ ανοθεν μαρτηρες.

† παπα στεφανὴς παπαδόπουλος μαρτιρας.

† παπα γεοργης νηκορεζης μαρτιρας.

† παπα Ιω. παρακουκης μαρτηρας.

† νικολὴς μεργες μαρτηρας.

† γεοργις μουχλις μαρτιρας.

† ω μηκες μαρτιρας.

Σελ. 84.

1679. φευρουαρήω 24.

† Την σιμερων ὅτε ὦ παπα μηχάλης κουλουμπως και ὁ πρωτωψάλτης ηος του πα Θετόκη πατουνη εσιαστησαν (2) ἀμφωτερη ενπροστεν εμου του πρωτουπαπα και τον κατοθεν μαρτήρων πως

(1) ες τα ξερονηα. Ὄνομα θέσεως. Ἀλλὰ ξερόνια ὀνομάζουσιν ἐν Χίῳ καὶ τὰς πρὸ τῆς ὡριμάνσεως πιπτούσας ἐλαίας, αἱ ὁποῖαι ταχέως ξηραίνονται.

(2) εσιαστησαν = συνεφώνησαν.

να μάθη ψαλτηκὰ (1) τον γεώργην του ανωθεν παπα μηχάλη ἤγουν ο πρωτωψάλτης κατα την τέχνην που ηξευρη της μουσικὴς παπαδικὴν στηχεράρην μαθηματα ἔτζη απομένη ὁ ανοθεν παπα μηχάλης να δωσι δια μαθηματηκὰ (2) του δασκάλου ἤγουν του προτοψάλτη ασιλανήα ἤκοσι ἤγουν 20. και οποτε του μάθη την παπαδικὴν να του δηνη το τρήτων απο τα οσα γραφομεν. ἔτζη εις το στηχεράρην τοσων και εις τα μαθηματα να ξεπλεροθὴ. ετζη αν ὁ δασκαλος διγνομεύση και δεν θέλη να μάθη τον διάκον να μὴν ἔχη να πάρη τηποτες εις τον κόπων που εχη δουλεμένον. ἔτζη αν ὁ διακος αναμελέση γη ὁ ανοθεν παπα μηχάλης διγνομεύση και δεν αφίνη τον ηόν του να πηγενη να σπουδαζη στο μουσηκὸν να ἔχη να πλερωνη διπλα την πλερομήν. και δια το βεβεον της αληθήας εγηνεν το παρῶν απογραφουσην και με το ηδιον του χέρην.

† εγω παπα μηχαλης σέψης στεργω τα ανωθεν.

† προτωψάλτης πάτοῦνης. στεργω τα ανοθεν.

† ω δευτερεβον Ιω. ιερες σεψης μαρτηρας.

Σελ. 1.

ετος 1700 νοεμρηο 24.

† Εις το ωνομα του κῦ′ αμή την σιμερον συνοδικὸς (3) ολον το χορήον ἱερης και παρήκη και ο κηνος λαὸς εποφασισας και εκαμαν δεσμον (4) ης το μαστηχην το κεφαλησιμὸν και εθεσαντο εἰς καινούρια ονοματα εις τα ζοντανὰ που εβρεθησαν και επηραν το ἡ παρηκη απανοτον τοσον τον γηνεκόν τον οσον και το δι-

(1) ψαλτηκά = ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν.

(2) δια μαθηματηκά = διὰ δίδακτρα.

(3) συνοδικός = διὰ συνόδου, συνελεύσεως, ἀποτελουμένης παρ' ἁπάντων τῶν κατοίκων.

(4) εκαμαν δεσμόν = ἐξέδωσαν ὅρον ἐπὶ τῆς χονδροκόκκου μαστίχης, ἣν *κεφαλησιμὸν* ὀνομάζουσιν.

κον τον η αντρες και γινεκὲς ος γραφη το τεφτέρην το αφεντηκὸν (1) δια τουτο αποφασιζουν και λέγουν οπηος ἤχεν πραματα ἢ οσπητια παρμενα μ.ε μαστηχη (1). απο τι σιμερον να ήνε ἀσαλευτον να μη μπορη τινὰς απε τους κλερονομους νὰ γηρεψη τηποτες διατὴ εγινεν ἀποφασης και επηραν το αφεντηκος χρεος απανο τον και θελη γενην και χουγγετην ης τον αφετην τον καθήν ετη λεγουν η ἀνοθεν ἠερὴς και η παρηκη και η ηποκατοθεν γεγραμενη και γραφουν το οσον ματηχην ηκαμνεν γονηκο του ποσον ηνε του αντρος ποσον ηνε της γηνέκας ης σε καθε καιρον του θανατου να γινετε ἐξιδιαλησἤς δια το ασκανταλησηστον. ετζη εγηνεν αποφασης και εγηνεν το παρον στρουμεντον και απογραφουν το ηδια χηρη. εγραυτὴν και ενεγνοστη συνακτηκος (3) εν τη θεσι του ληβαδιου ημεραν κηρηακὴν οραν εκτην.

† ο προὴν παπα στεφανής και νοτάρηος στεργο τα ἀνοθεν.

† παπα Ιω. κωληκας στεργο.

† παπα νικολης κουτυφαρις στεργο.

† παπα νικολης θετοκας.

† παπα κοστας σκουροπος.

† παπα Θετοκις στεργο.

† παπα στεφανις τζαμπις στεργο.

† παπα λεος κοστομενος.

† σιδορος ποτονος.

(1) ος γραφη το τεφτέρην το αφεντηκόν = κατὰ τὴν ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Κυβερνήσεως καταγραφήν.

(2) Καὶ ἀλλοῦ ἐσημείωσα ὅτι, ὁσάκις ἐπεφόρτιζέ τίς τινα νὰ πληρώνῃ διὰ λογαριασμόν του πρὸς τὴν κυβέρνησιν μαστίχην, ἣν ὤφειλεν αὐτός, τότε τῷ μετεβίβαζεν ἀξίας πρᾶγμα, κυρίως ὅμως ἀκίνητον π. χ. ἢ οἰκίαν ἢ χωράφιον κλπ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπέθνησκον τὰ πρόσωπα, ἐγίνοντο συγχύσεις κατὰ τὴν πληρωμήν. Διὰ ταῦτα ἕκαστον χωρίον διὰ γενικῆς συνελεύσεως τῶν ἑαυτοῦ κατοίκων συνήρχετο καὶ συνέτατε κατάλογον ὅσων ὤφειλον καὶ ἀναλόγως τῆς καταστάσεως, καὶ διένεμον εἰς ἕκαστον πόσην μαστίχην εἰς τὸ μέλλον ὤφειλε νὰ πληρώνῃ.

(3) συνακτηκος = πρὸ τῆς συνελεύσεως.

† στεφανις αμπελης.
† κοστας Θεοτοκας.
† παπα νικολις του κοστα.
† παπα Ιω. παπαδοπουλος.

Σελ. 29.

† ης το ονομα του κῦ΄ αμή την σιμερον οτε η ερηνη σιζήγός κόστα πουλήα εν αστενηα δινη παραπεσον και (φοβουμένη) μη μηνουσι τα εατης απο τα καλα ανηκοδομητα και αδιορθοτα (1) εστοτας του να εχη και την γλοταν και τα οτηα και εις οτη ετη κινη και λεγη πος αφηνη της απασης χριστιανης αγαπης εκ θεου και τεληας συγχωρησης. ζητη και ατη τα ομια. αρχη αφηνη τον πεδιό της του νικηλη και τον κορο της της κουκλης (2) και της μαρους τα οσα ρουχα και αν της εβρησκουτεν αρχη παπλομαν 1. σαφουρηαστην 1 (3). βουστονηα (4) γερανηα 2. βουστονην ασπρο 1. ποκαμησα 3. σετονην 1. καβαδην 1 κολαρους βουπουλενους 2. καμηζορην τζοχενον 1. ζονην καμοχενην 1. ματηληα αναφαταρηα 4(5). ματηληα πλεκτὰ 11. σκεπες καφατηανὲς 2(6). παμπακερον 1. γατανηα καμοχενηενα 6. πεσετα κροσατα 4. κολομακια κοκινα 7. νουβετες κεντητες 7. πεσετον καφατηανον 1. χεροματηλα κετητα 5. κεφαλοδετες κετητους 2. ποκαμησα κετητα 11. ρουχαλην 1. βουστανακην κοκινον 1. μαξελαρηα αλαγμενα 2. κουρδελες καμοχενες 2. ζοναρην ασημενον 1. δακτηληδια ασιμενα 5. τζουβαληα καρπησερα 5. δισακια 2. ασγαστηρια 2. χεροματηλον 1. τηγαννην 1. αξινες 2. αξινογηρην 1.

(1) αδιορθοτα = ἀδιάθετα.
(2) κουκλης. Κουκλή, ὄνομα γυναικεῖον.
(3) σαφουριαστήν = ζαφουριαστήν, ἔνδυμα χρωματισμένον διὰ τοῦ *ζαφουρᾶ*, χόρτου, οὗτινος τὸ χρῶμα ὁμοιάζει πρὸς κροκόν ὠοῦ.
(4) βουστονηα = φουστάνια.
(5) ἀναφαταρηα = ὑφαινόμενα ἐν τῷ τόπῳ.
(6) καφατηανές = ἐν τῷ Καφᾷ τῆς Κριμαίας κατασκευαζομένας.

σετουκια 2. βουδια ζευγαρην 1. δουλησες 3 (1). πηθοπουλα μεγαλα και μικρα 13. ετη τον δινι ακομη τον ανοθεν πεδιο της το χοραφην του στροφηλου καθος εστην πλησιον παπα λιο κοστομενου και η οδος ετερον αμπελην ης τ ανηφορα καθος εστη πλησιον κοστα μεργε και σιδορου κοντογιορου ετερον χοραφην ης τα ορφανα καθος εστην πλησιον θετοκι γκαρνου ετερον αμπελην ης τον αγιν Βλασιν πλησιον θετοκι Θομα και την ευκην αυτης και απο την σιμερον να εχη η παρουσα διοθικη το κηρος και το βεβεον. ετη λεγη η ανοθεν πος αφηνη και ης την παναγηαν του χορηου ηκοσι κεφαλια σφακτα (2) τα ηχεν απο τον ατρα της τὸν θομαν λαρδην και αφινη τα δια ψυχηκην σοτηρηαν και να ε τα σφακτα μεσα ης τον ανοθεν ναον ετζη εστερξαν τα μερη και εγηνεν το παρον εγραυτη και ενεγνωστη 1700 αγουστο 7 ημερα δ. ορα γ. μαρτηρες η κατοθεν.

† παπα λεος κοστομενος.

† παπα μιχαλης γεοργακιου.

Σελ. 61.

† ης το ονομα τοῦ κῦ′ αμη την σιμερον οτε ο μησε περης γκηοστιανος του ποτε μισε φραγκουλη και ο γιός του ο μισε νηάτζος γνοστη εμου του νοταριου και τον κατοθεν μαρτηρων πουλου και παραδινουν προς τον προην παπα στεφανην παπαδοπουλον και παπα νικολην Θετοκαν και παπα Ιω. κοληκαν του παπα στεφανη κοληκα τα χοραφηα τα εν τη θεσι κουλουμπου (3) καθος εστιν και εβρησουτεν περηγηρησμενα (4) με το ασβεστοκαμινον

(1) δουλησες = θηλείας ὄνους.

(2) σφακτα = πρόβατα ἢ αἶγας.

(3) κουλουμπου. Ὄνομα θέσεως, ὅπερ ἔλαβεν ἔκ τινος Γενουηνσίου, καταλαβόντος αὐτὸ κατὰ τὴν κατοχὴν τῆς Χίου. Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρει εἰσέτι καὶ νῦν οἰκογένειά τις ἰσχύουσα ἐν Πυργίῳ.

(4) περηγηρησμενα = περιγυρισμένα, περιτετειχισμένα.

και με πηγαδηα πλησιον αρφανου περηκη και σιδερου κοτογηοργη ης τημην και ονομα τημης τα ανοθεν χοραφηα καθος εστην και εβρησσουτεν περηγιρησμενα ασελανηα 70 λεγο ασελανηα εδομητα και ελαβα τα η πουλητε δια χηρὸς τον αγορασταδον και απο την σιμερον τα παρέχουν προς τους αγορασταδες να τα καμουν ος θέλου και βουλουτεν πουλησουν χαρησουν προκοδοσουν και παν ετερα ηποσχομενη ηνα πηησουν και χογγετη ης τον αφετην τον καδην εγραυτην και ενεγνοστη ε το ηκο εμου του νοταρήου. 1701 οκτοβρηο 12. ημεραν κηρηακην οραν θ. μαρτηρες η ανοθεν.

piero.

Zοαν.

† παπα μιχαλης σεψης.

† παπα λεος καμπας.

† παπα Ιω. κοληκας.

† παπα λεος σεψης.

† Ιω. πατουνης.

† γεοργις κοκολις.

Σελ. 71.

† ης το ονομα του κῦ΄ αμή την σιμερον οτε η ευρησκόμενη γέροτες της καλαμοτης και η δραγατες γνοστη εμου του νοταρήου και τον κατοθεν μαρτηρον οτε ο παπα γεοργης σαλονηκηὸς καὶ ξενος σεψης και σιδορος μελησινος και ξενος του παπα Ιω. και μηχάλης κατακαλος του Ιω. την σιμερον εστοτας και να γηρευαν τον στεφανον κινηγον καπηον μαστηχην που ηταν ης το ονομα του γηοργη δαμαλα του ατονη λητρες δέκα και ο ανόθεν στεφανος ηδηδε εξη λήτρες την σιμερον ηβρὰν ης τα αφετηκα λήμπερα και ης τα καταστηχα του εγενεστατου αρκοτος του γρατηκου (1) κηρητζη Ιω. μαβρογορδατου πος ηδηδεν ο ανοθεν στε-

(1) Ζῶσιν εἰσέτι γέροντες, παρ᾽ ὧν ἐβεβαιώθην ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη οἱ ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως τῆς μαστίχης ὑπάλληλοι ἦσαν Ἰουδαῖοι, οὓς ὁ Σακὶζ ἐμί-

φάνος λητρες εξη ης το ανοθεν ονομαν. ετζη αποφασισαν η ανοθεν γεροτες και η δραγατες επροστεν ης τον ευγενεστατον αρκοταν και γραματηκον πος απο την σιμερον να δινη ο ανοθεν στεφανος ης το ονοθεν ονομαν λητρες εξη πεδιον τον πεδιον (1) ετζη εστερξαν τα μερη επροστεν τον κατοθεν μαρτηρον και απο την σιμερον γηρηζη ο ανοθεν στεφανος προς τους ανοθεν γεροντες σινους εξη που κρατη τον κατο παρον (2) πλησιον του παπα Ιω. μελησινού. ετζη εστερξαν τα μερη ης εδιξιν εγηνεν το παρον επροστεν τὸν κατοθεν μαρτηρων. εγραυτην τὸ παρὸν εν το ηκο εμου του νοταρηου και τον κατοθεν μαρτηρον 1702 μαγηο 22 ημερα 6. ορα θ. μαρτηρες η κατοθεν.

† παπα γεοργης σαλονηκιος.
† ξενος μελισινος στεργο.
† παπα μηχαλης σεψης
† νικολαος του πρόη.
† γερωδιακος κουλουμπου.
† σιδορος του θομα.
† γερωδηακος παπαδοπουλος.
† Ιωᾶ''ν. μαυροκορδατος και γραμματικος των χωριων μαρτηρας.

9. Ψήφισμα Πυργίων.

Ἐν τοῖς περὶ γάμοτ ἐθίμοις τοῦ χωρίου Πυργίου, λόγον ποιοῦμαι (ἐν ὑποσημειώσει σελ. 139), ὅτι ψήφισμα ἐξέδοσαν οἱ κά-

νης διώριζεν. Οἱ ὑπάλληλοι οὗτοι κατεχρῶντο τοὺς δυστυχεῖς χωρικούς, ὧν τὴν μαστίχην ἐζύγιζον κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, ἐλάμβανον δὲ καὶ ὡς ἰδιαιτέραν αὐτῶν μερίδα ὅσην αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἔκρινον ὅτι ἐδικαιοῦντο νὰ λάβωσιν.

(1) πεδιον τον πεδιον = οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ.

(2) που κρατη τον κατο παρον = τὰ ὁποῖα κατεῖχεν ἐν τῇ θέσει τῶν Κάτω Πάρων.

τοικοι τοῦ χωρίου τούτου μετὰ τὸν σεισμὸν τοῦ 1881 (ἴδε σελ. 77). Τὸ ἔγγραφον τοῦτο δημοσιεύω ἵνα καταδείξω τὰς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματα, ὧν ἐμφοροῦνται οἱ Πύργιοι καὶ ἑπομένως τὸν σεβασμόν των πρὸς πᾶν ὅ,τι οὗτοι νομίζουσιν εὔλογον, δίκαιον καὶ συμφέρον αὐτοῖς. Τὸ ψήφισμα σύγκειται ἐξ ἄρθρων δέκα, ἐχόντων κατὰ τὸ πρωτότυπον οὕτω:

Α΄ Δὲν ἔχει τινὰς τὴν ἄδειαν ἐκ τοὺς ἔχοντας μαγαζεῖα τὸ νὰ ἀνοίγει τὴν ἁγίαν Κυριακὴν καὶ Δεσποτικὰς καὶ Θεομητορικὰς ἑορτας ἐξ ὧν τὴν 15 Αὐγούστου τῆς Παναγίας μας(1) τὸ νὰ πουλοῦν τὸ οὐδείς, οὔτε κρασόρακον οὔτε ἄλλο τι πράγμαν. Ὅποιος δὲ πιαστὴ ἀνοικτὸς(2) εἰς τὰς τοιαύτας ἡμέρας καὶ πουλή, θέλει πληρώνει πρόστιμον πρὸς τὴν χωριωεκκλησίαν ἡμῶν λίραν ὀθωμανικὴν μίαν. 1.

Β΄ Δὲν ἔχει οὐδεὶς ἐκ τῶν Μυλωνάδων τὴν ἄδειαν τὸ νὰ ἀλέθει τὸν Μύλον του τὴν ἁγίαν Κυριακήν. ὅποιος δὲ πιαστὴ ἢ καὶ ἁρματώση(3) θέλει πληρώνει πρόστιμον μεζήτιον ἕνα. 1.

Γ΄ Δὲν ἔχει τινὰς ἐκ τῶν κατοίκων τὴν ἄδειαν τὸ νὰ πουλήσει μαστίχην καὶ γλυκάνισσον εἰς κανένα ἔμπορον. ἐπίσης καὶ ἤτι ἄλλο πράγμα ἔχει διὰ πούλημα εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέραν τὴν ἁγίαν Κυριακὴν ὅποιος δὲ πιαστὴ καὶ πουλήση ἤτε τὸ ἕνα ἤτε τὸ ἄλλο θέλει πληρώσει ἐπίσης μεζήτιον ἕνα. 1.

Δ΄ Δὲν ἔχει τινὰς τὴν ἄδειαν ἐκ τῶν κατοίκων μας μεγάλος καὶ μικρὸς τὸ νὰ ἐργαστὴ τὴν ἁγίαν Κυριακὴν εἰς καμίαν ὑπερεσίαν. οὔτε μαστίχην, οὔτε κέντος(4), ἐμφιλίσματα(5), ξυλό-

(1) ἐξ ὧν τὴν 15 Αὐγούστου τῆς Παναγίας μας = ἐξαιρουμένης τῆς ἑορτῆς τῆς κεντρικῆς ἐκκλησίας τοῦ χωρίου, τιμωμένης ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

(2) Ὅποιος δὲ πιαστὴ ἀνοικτὸς = ὅστις δὲ φωραθῇ ἔχων ἀνοικτὸν τὸ κατάστημα αὐτοῦ καὶ πωλῶν ἐκ τῶν ἀπηγορευμένων.

(3) ἢ καὶ ἁρματώση = ἢ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν τὰ πτερὰ τοῦ ἀνεμομύλου.

(4) οὔτε κέντος = οὐδὲ νὰ κεντρώνῃ τὰ σχοινόδενδρα πρὸς ἔκθλιψιν τῆς μαστίχης.

(5) ἐμφιλίσματα = οὔτε νὰ ἐμβολιάζῃ δένδρα.

κλαδα, χορτάριν καὶ παντὸς εἴδους ὑπερεσίας. ὅποιος δ' ἐργαστὴ θέλει πληρώση ἐπίσης πρόστιμον ἕνα μεζήτιον. 1.

Ε'. Δὲν ἔχουν τὴν ἄδειαν οἱ παιγνιδιάτουρες τοῦ χωρίου μας τὸ νὰ παίζουν καὶ νὰ χορεύγουν ὅλος διόλου. ὅποιος πιαστὴ καὶ παίζει θέλει πληρώνει πρόστιμον μίαν ὀθωμανικὴν λίραν. 1.

ΣΤ'. Δὲν ἔχουν ἄδειαν τὰ καφενεῖα τοῦ χωρίου μας τὸ νὰ πωλοῦν τὴν ἁγίαν Κυριακὴν κρασόρακον, μόνον τὰ ἐπίλειπα, ναργελέ, καφὲ καὶ λουκούμια, ἐὰν δὲ πιαστοὺν καὶ πωλοῦν θέλουν πληρώνει ἐπίσης πρόστιμον λίραν ὀθωμανικὴν μίαν. 1.

Ζ'. Δὲν ἔχουν τὴν ἄδειαν οὐδεὶς ἐκ τῶν χασάπιδων τὸ νὰ σφάζουν εἰς τὴν ἁγίαν Κυριακήν, ὅποιος πιαστὴ θέλει πληρώνει πρόστιμον ἐπίσης λίραν ὀθωμανικὴν ἥμιση. $^1/_2$.

Η'. Δὲν ἔχουν τὴν ἄδειαν αἱ νέαι τοῦ χωρίου μας τὸ νὰ καθίζουν σωριδὸν εἰς τοὺς δρόμους, οὔτε οἱ νέοι νὰ συμποσιάζουν καὶ νὰ τραγωδοῦν ἐμπροσθέν των (1).

Θ'. Ὅποια ἐκ τῶν νέων ἢ ὑπανδρευμένη ἤθελε φανεῖ πρωταίτιος καὶ ἀκολουθήση καυγᾶς θέλει πληρώνει πρόστιμον ἐπίσης λίραν ὀθωμανικὴν μίαν. 1.

Ι'. Δὲν ἔχουν τὴν ἄδειαν οὔτε νέος οὔτε νέα τὸ νὰ στολίζονται διάφορα φορέματα ὡς τὸ πρῶτο (2) οὔτε λούλουδα εἰς τὰ

(1) Παλαιὰ ἐπεκράτει παρά τε τοῖς νέοις καὶ ταῖς νέαις συνήθεια, καθ' ἣν τὰς ἑορτὰς συνήρχοντο πράγματι σωρηδὸν ἀνὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου καὶ τὰς ὁδούς, ἔνθα ὑπῆρχον λίθινα καθίσματα, *πεζούλια* ὀνομαζόμενα, ἐφ' ὧν ἐκάθηντο αἱ νέαι καὶ προσήρχοντο οἱ νέοι· καὶ ἄλλοι μὲν ἐγονυκλίτουν πρὸ αὐτῶν, ἄλλοι δ' ἵσταντο ὄρθιοι καὶ ἐποίουν διαφόρους καὶ ποικίλας χειρονομίας ἄδοντες ἐν ταύτῳ καὶ διάφορα ἐρωτικὰ ἄσματα. Ἐὰν ξένος τις εἰσήρχετο εἰς τὸ χωρίον καὶ παρετήρει τὰ συμβαίνοντα, βεβαίως ἤθελε σχηματίσει οὐχὶ εὐχάριστον ἰδέαν διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν Πυργίων κορῶν. Τὴν ἀσύγγνωστον ὅμως ταύτην συνήθειαν φρονίμως ποιοῦσα ἡ συνέλευσις κατήργησεν, ἔκτοτε δὲ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι κατὰ τὰ 90 $^0/_0$ ἐξέλιπεν.

(2) ὡς τὸ πρῶτο = καθὼς πρὸ τοῦ σεισμοῦ. Πρὸ τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1881 ἐκέντουν αἱ νέαι διὰ σύρματος χρυσίου καὶ μεταξίου τὰ ὑποκάμισα, ὡς καὶ τὰς ἄκρας τῶν μανδηλίων, δι' ὧν καλύπτουσι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν· ὅμοια δὲ κεντήματα ἐποίουν

αὐτία τως. Ὅποια ἢ ὅποιος ἤθελε στολισθῆ θὰ τοὺς κόπτουν τὰ φορέματα καὶ πληρώνουν καὶ πρόστιμον μεζήτιον ἕνα. 1.

Τὰ ἀνωτέρω σεσημειωμένα ἐνεκρίθησαν καὶ ἀποφασίστησαν παρὰ τῶν ὑποφαινομένων Γεροντοσυμβούλων, ἐπιτρόπων, προκρίτων, συνοδικῶν(1) κλπ. τοῦ χωρίου μας κατοίκων ἵνα κατέχει τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ τόπο καὶ δικαστηρίῳ.

Ἐγένετο ἐν Πυργίῳ 25 Μαρτίῳ 1881.

Ἔπονται 227 ὑπογραφαὶ καὶ ἡ ἔγκρισις τοῦ τότε Μητροπολίτου Χίου, μετέπειτα δὲ Ἰκονίου Κυροῦ Ἀμβροσίου.

καὶ ἐπὶ τῶν ὑποκαμίσων τῶν νέων, τὰ ὁποῖα διὰ λόγους οἰκονομίας κατήργησεν ἡ συνέλευσις. Ὡσαύτως, χάριν ἠθικῶν λόγων, ἀπηγόρευσεν εἰς τὰς νεάνιδας νὰ φέρωσιν ἄνθη ἐπὶ τῶν ὤτων, ὅπερ πράγματι ἦτο ἀπρεπές, νῦν δὲ ἀντὶ τῶν ὤτων χρησιμοποιοῦσι τοὺς ὤμους καὶ πρὸς τὸ ἔμπροσθεν μέρος αὐτῶν προσαρμόζουσιν ἐπιτηδείως αὐτά.

(1) Ἐν τοῖς χωρίοις, ἰδίως ἐν τῷ Πυργίῳ, ὑπάρχουσι βαθμοῦχοι, ἤτοι: α') Οἱ *Πρόκριτοι*, τουτέστιν οἱ κατ' ὄνομα ἀριστοκρατικοί. Οἱ τοιοῦτοι ἀποκτῶσι τὸ δικαίωμα ὡς ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πλούτου ἢ τῆς σχέσεως, ἣν ἐν τῇ πόλει Χίῳ μετὰ τῶν ἰσχυρῶν ἔχουσιν. β') Οἱ *Γεροντοσύμβουλοι*, οἵτινες, κατ' ἔτος ἐκλεγόμενοι, ἔργον κυρίως ἔχουσι τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων καὶ λαμβάνουσιν ἐνεργὸν μέρος εἰς ὅσα ἀφορῶσι τὴν κοινότητα ἐν γένει, συσκεπτόμενοι καὶ συνεργαζόμενοι μετὰ τῶν κατ' ἔτος ἐπίσης ἐκλεγομένων συμβούλων αὐτῶν ἐπὶ ζητημάτων ἀποβλεπόντων τὰ γενικὰ καὶ μερικὰ συμφέροντα τοῦ χωρίου, ὡς καὶ τὰς ἰδιωτικὰς ὑποθέσεις· γ') Οἱ *Ἐπίτροποι*, οἵτινες, ἐκτὸς τῆς κεντρικῆς τοῦ χωρίου ἐκκλησίας, ἐπιβλέπουσι καὶ ἐνεργοῦσι καὶ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ χωρίου· ἐν τοῖς πλείστοις χωρίοις οὔτε οἱ Γεροντοσύμβουλοι, οὔτε οἱ Πρόκριτοι, ἀλλ' οὔτε ἄλλος δύναται νὰ ἐνεργήσῃ καὶ πράξῃ τι ἄνευ τῆς γνώμης καὶ ἐγκρίσεως αὐτῶν, ἀποτελοῦσι δέ, οὕτως εἰπεῖν, ὑπουργεῖον ἐσωτερικῶν, ἐκκλησιαστικῶν καὶ οἰκονομικῶν ναὶ δ') ἐξαιρετικῶς μόνον διὰ τὸ Πυργὶ ὑπάρχει καὶ τάξις *Συνοδικῶν* καλουμένων. Οἱ ἀποτελοῦντες τὴν προνομιοῦχον ταύτην τάξιν εἶνε ὅσοι ὑπηρέτησαν ἢ ὡς Γεροντοσύμβουλοι ἢ καὶ Ἐπίτροποι καὶ δικαιοῦνται νὰ προσέρχωνται αὐτόκλητοι εἰς πᾶσαν συνέλευσιν ἀφορῶσαν τὰ τῆς κοινότητος ἐν γένει συμφέροντα.

10. Τοῦ χωρίου Καλαμωτῆς.

Σελ. 10.

1712 επήρεν ο γραματικος ο μισὲ μπαστηὰς(1) απε το χορίον μας δια να παρι ο μήνης τα μαστίχια μας μαστίχιν κεφαλισιμιον οκαδες 73
και ήπεν ο γραματικος πος απε τες 73 οκαδες επήρεν ο αγας 16
ο μπολομπος(2) 12
ο κοσκινηστὴς(3) 12
ο κοναξὴς(4) 2
ο γραματικος ο Τουρκος 2
Του μισὲ μπαστιὰ τα κοπελια 2
Του χαβαλα 2
Τοῦ μίνι των κοπελιὸν 2
Ἐκράτησεν και ο Γραματικος τες 33
οκαδες δια το κανησκην του(5) και δια την θέσιν ἔτσι μας ηπαν οι γεροντες κόστας τῆς αγγεροῦς καὶ ὶ σηντροφοι του.

Σελ. 11.

1711 φευρουαρίῳ 28.

† εκαμαν λογαριασμὸν του κουραμὰν(6). τὰ ξηλήματα(7). το κεφαλησημνηὸν μαστηχην. γεροντες παπα γεοργης καζὰ και

(1) μπαστηὰς = μπατής, Ὑπάτιος.
(2) μπολομπος = μπουλούκμπασης, ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς χωροφυλακῆς.
(3) κοσκινηστὴς = ὁ κοσκινίζων τὴν μαστίχην πρὸς καθαρισμὸν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ προσκεκολλημένου χώματος.
(4) κοναξὴς = ὁ ἀρχιφύλαξ τοῦ διοικητηρίου (κονακίου).
(5) κανησκην του = τὸ δῶρόν του.
(6) κουραμὰν = διανομή.
(7) τα ξηλήματα = ὅσα ἐξαλείφονται, παύουσιν ὑπάρχοντα.

γεοργης παπα λιωδη. και δραγατες κηριακος του μονή. και κοστας πευκως. και γιανης αμιρης. και παντελὴς Τριανταφιλος. και ηβραμεν πεντάρια ξηλήματα 223 και ήβραμεν παρίκους γερους 159 (1). παγη καθα πάρικος λιτρας 12. και ἔχη μεσα παραπάνω διαφορὰ του χοριου. 100 λιτρες (2). παρα μισή.-γεροντες και ο κοινος λαος.

Σελ. 12-13.

Εἷς τὸ ὁνομα του κῦ΄. αμὴν η ευρισκόμενη γεροντες του χοριου καλαμοτης ονόματι πα γεὥργης καζὰς και γεὥργης κηνιγὸς του ποτε παπα· ετερι και η προκερου γεροντες παπα νικόλας Χρισολουρὰς και κοστας της αγγερους παρον ἔνπροσθεν εμου του νοταρίου και τον κάτοθεν γεγραμένον ϊσιαστϊσαν αμφότερι με τον γεὥργην Τριτιάκη και βαζουν τον μαζοχτην με θελιμαν τον ληπον να μαζοξι τασπρα την τάσαν (3) οπου εκαμαν λο/σμὸν το χοριον ασηλανια 1027 $^1/_3$ ήγουν ασηλανια χιλια κοσηευτα καὶ τιμινια (4) τέσερα. Τα ανοθεν ασηλανια τα 1027 $^1/_3$ να τα μαζόξι απο τον κάθε πάρικον και τα κουτζουφλὰ το αναλογόν τον κατα τον λο/σμὸν τοῦ νομηκοὺ οπου επίησαν η γεροντες δηαγράφου (5). τα ἄνοθεν ασηλανία και το τούρτην (6) να ἔχι να το δοση ο μαζοχτὴς εις τας χιρας τον κατοθεν γεγραμενον. ἤγουν ο γεὥργης Τριτεος αρχή. να δοση του αρχοντου της Χορας οπου μας ερίξαν ασηλανια 250 $^1/_2$ καὶ τον ανοθεν γεροντον του παπαγεὥργι

(1) παρίκους γερούς. Οἱ πάροικοι ἦσαν εὔποροι, οἱ *γεροί*, καὶ μή, οἱ ὁποῖοι ὠνομάζοντο *κουτσουφλά*.

(2) 100 λιτρες. Ἑκάστη λίτρα ἔχει βάρος ἐν Χίῳ 100 δράμια.

(3) τάσαν = δημοτικὰ ἔξοδα.

(4) τιμινια. Ἕκαστον τιμίνιον εἶχεν ἀξίαν τριῶν τετάρτων τοῦ ἀσλανίου.

(5) δηαγράφου = ἐγγράφως.

(6) τούρτην. Ἓν τούλτιον εἶχε τεσσάρων τιμινίων ἀξίαν.

καζά και του γεὔργη κηνηγοὺ ασηλανια 489. και η ανοθεν γεροντες καθὸς ομολογὰ ο λο/σμὸς ης το καταστιχον. και του μουλαρατου(1) που κουβαλουσαν πέτρες ης το καστρον(2) ασηλανια 10. του κοστα πασιὰ δια τον σοτιραν και τον κοστέραν ασιλ. 2. του καζα τιμινια 13. τοῦ ξενου Μελησηνοὺ και γιάνι βεστάρχη και νηκολα του στεφάνου ασηλ. 8. τοῦ παπα Ιωανη μαίστρου γιάνη κριτακήου ασηλ. 12. τον δραγατον του μαστηχίου του κυριακο του μονη και τον συντροφον του ασηλ. 10. να δόση και του προϊ Χρυσολουρα και του κοστα της αγγερους της χρονιας τον οπου ηταν γεροντες δια τες εξοδες τον και δια ὅτι εδόσαν δια το χοριον μας καθὸς ομολογὰ ο λογαριασμὸς εἰς το καταστηχον ασηλ. 224 και μαζοχτηκον(3) ασιλ. 20 τα οπια απομενι ο ανοθεν γεὔργης ο μαζοχτης εδο παρον να τα μαζόξι και να τα δοση του καθενος καθὸς ομολογὰ το παρὸν ανοθεν κατ ὀνομα μονον να κρατη τα 20 ασηλανια δια τον κόπον του και δια τα εξοδα του ολα και να μὴν ἔχι το χοριον αλην εξοδον να καμη μηδε αποδοκόπια μηδε μεροκάματα του τουρκου. Χασι κερδήση ο ανοθεν μαζοχτὴς να μὴν ἔχι να πέρνι αλλο τιποτης. μονον τα 20 ασηλανια ος γραφι ανοθεν. πάρεξ αν του εβάλαν κανενος πρόσωπον και δεν ινε της κρισις να το δόσι. να το πατιρι(4) το χοριον. και οπιος τουρκος ερτη γῆ φερι ο μαζοχτης δια τα ανοθεν· να του διδουν φαγην η ευρισκομενι πιτρωπι. ακομη ομολογοὺν ἡ ανοθεν γεροντες με θελιμαν ολονών ὅτη ὅπιον πα εις την κρισιν δια την τασαν του ο μαζοχτὴς να δηνη ολην την εξοδον

(1) μουλαρατου. Δηλοῖ τοὺς ἔχοντας ἡμιόνους, οὓς ἡ κοινότης, ὅτε ἠγγαρεύετο, ἀπέστελλε πληρώνουσα τὰ ἡμερομίσθιά των ἀπὸ τὸ γενικὸν ταμεῖον.

(2) κουβαλουσαν πέτρες ης το καστρον. Καὶ οἱ Γενουήνσιοι ἠγγάρευον τοὺς κατοίκους ὁσάκις προέκειτο νὰ ἀνεγείρωσι πύργον ἢ φρούριον ἢ νὰ ἐπιδιορθώσωσιν αὐτά. Τὸ αὐτὸ ἔπραττον καὶ πράττουσι πολλαχοῦ ἔτι καὶ οἱ Τοῦρκοι.

(3) μαζοχτηκον = δικαίωμα ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως.

(4) πατιρι = παραδέχηται.

εκηνος οπου την χροστὴ και δὲν την δινι με το καλόν. Παρον ο μαζοχτὴς στέργι καὶ επηβεβεὶ τα ανοθεν.
εγραφιν και ανεγνοσθιν το παρὼν παρισία εν ετι 1711 ιουνιω 15 ημερα παρασκευὶ ωρα στ. απογραφουν κάτοθεν ἢ γεροντες και μερος απε το χοριον με το ἴδιον τους χερι.

† παπα Γεωργὴς καζας.	† κόστας της αγγερους.
† γεωργὴς του παπα λεου.	† μηχαλης κατακαλος.
† παπα ξένος μαϊστρος.	† κοστας καλευγενος.
† ξενος μελισινος.	† Παντελης Τριανταφιλος.

Σελ. 14 - 15.

1711 ηουνίω 15.

† Την τασαν οπου εκαμαν ἢ προκερου γεροντες ο προην παπα Ψαληδας και κοστας της αγγερους και ετερι γεροντες παπα γεὅργης καζὰς και γεὅργης κηνιγος και εσμίξαν τὲς εξοδές τον και τα δήω γεροντηκηα οτη εξωδιασαν ος το ενα τορνεσην τα ωσα ασπρα εβαλαν ονοματιζουντεν κατοθεν.
αρχην. του προϊ Ψαληδη και κοστας της αγγερους η εξοδες τον

ασηλανια	122
τον κοφιναδων (1) ασηλανια	5
δηα το μαστηχαριὸν τὸυ νικολα του στεφανου και παντελη βαρλα και του συντροφου του ασιλ.	1
της αγιας παρασκευης δια το καντυλιν	2
του παπα νεὅφιτου δια την γιορτην τιμινια	16

(1) τον κοφιναδων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ μέχρι τοῦ 1836, οἱ κάτοικοι τῶν Μαστιχοχώρων ἠγόραζον τὸ *μιρὶ* τῆς μαστίχης, ἀφίετο δὲ ἐλεύθερος ἕκαστος νὰ κάμνῃ αὐτὸ κατὰ τὸ δοκοῦν· ἑκάστη κοινότης ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ κατασκευάζῃ κοφίνους, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἔθετον τοὺς σάκκους. δι' ὧν μετέφερον τὴν μαστίχην εἰς τὴν πόλιν ἐν τῇ ἀποθήκῃ τοῦ μίνι (Σακίζ ἐμινή). Οἱ κατασκευασταὶ τῶν κοφινίων τούτων ἐκαλοῦντο *κοφινάδες*.

του μηνι δια τους πολιτες (1) ασηλανια 50
της κλιβανιας (2) ασηλανια 44
τον πιτροπων ασηλανια 45
και διαφορα τριον χρονον ασηλανια 24
του γεοργι της καλογραιας και γιανι της κιριακους που εχουν να παρουν απε το χοριον απε τον μαζοχτὴν τον γεὅργιν Τρετεον ασηλανια 224

ιουνιου 3.

Τα οσα ασπρα εβαλαν ης την ανοθεν τασαν ο παπα γεὅργης καζὰς και γεὅργης κηνηγὸς και εξοδες των την σημερον
— αρχην . . . . . ασηλανια 84
— τον πιτρόπον του γιἄνι κριτὶ και νικολα νικοληαζου . . . . . » 45
— του γραματικου απο ἔναν ασηλανιν το χαράτζιν . . . . . » 130
— ακομι του γραματικου απο εναν τιμινιν το χαράτζιν . . . . . » 17
— τον αρχοντον της Χορας . . . . . » 250 1/4
— χασουρα τον πανιον . . . . . » 38
— τον μίνι Ταφτι αγὰ εναν τουρτην το χαρατζι . . . . . » 43
— τον πασηὰ δια τοὺς πνιμένους (3) και με το χουγγετην οπου εκαμαν ήστερα στου μουλα . . . . . » 11

(1) δια τους πολιτες. Καὶ ἐξ ἄλλων χειρογράφων μανθάνομεν ὅτι ἐλαμβάνετο πρόστιμον παρὰ τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐρχομένων εἰς Χίον δι' ἕνα ἢ δι' ἄλλον λόγον. Τὸ πρόστιμον αὐτὸ ἐπλήρωνεν ἡ κοινότης εἰς τὸν ἐμίνην.

(2) κλιβανιας. Μοι εἶνε ἄγνωστος ἡ ἔννοια τῆς λέξεως.

(3) δια τοὺς πνιμένους. Ὅσάκις παρὰ τὴν παραθαλασσίαν χωρίου τινὸς ἐπνίγετο ἢ εὑρίσκετό τις πνιγμένος, τὸ χωρίον ἐκεῖνο ὑπέκειτο εἰς πρόστιμον.

— τον κοφιναδον . . . . . ασηλανια 5
— δια τον γγερεμε (1) του μαστιχιου οπου δοκαμεν δια τους νινιτουσους με μηας χρονιας προβεντη οπου τα χροστοὺν του γεοργη της καλογριας . . . . . » 90
— της κληβανιας . . . . . » 44
— του κουσεήνι του δραγατι . . . . . » 15
— του Καζα δια την αγιαν παρασκευη τιμινια . . . . . » 13
— του μηροφορι του πασιὰ και του πασαλι οπου γυριζει δια τον παυλίν . . . . . » 8
— ακόμη εβαλαν διαφορον δια τα ασπρα οπου εδανίστισαν του γραματικου και του μηνη . . . . . » 14
— του παπα γηανι μαϊστρου και γιἄνι κριτι δια την χρονιὰν οπου ηταν γεροντες . . . . . » 12
— του μουλαρατου οπου κουβαλουσαν πετρες στο καστρο . . . . . » 10
του γιἄνη βεστάρχη και τον σηντροφον του όπουταν γεροντες . . . . . » 8
— του κοστα πασα δια τον σωτηρα και του Κωστερου . . . . . » 2
— τον δραγατον του κηριακο του μονὶ και τον συντροφον του . . . . . » 8
— μαζοχτηκον δια τα ανοθεν . . . . . » 20
— ἤνε ολα σοσμα των δηω γεροντηκιων τα ωσα χροστουμεν ασηλανια . . . . . » 1035

και εκαμαν τα 1027 $^1/_3$ τασαν· καὶ ἔχουν να παρουν απε τον μαζοχτὴν ο παπα γεοργης και ο συντροφος του. τα ὥσα ομο-

(1) γγερεμέ. Ἄδικον πρόστιμον, ἄδικος ὑποχρέωσις. Ἡ λέξις τουρκική.

λογα το στρουμέντο όπού 'καμαν και τα περισοτερα τα κρατουσαν απε το χοριον.

— Ἤβραμεν παρίκους 162. απο σιλλανια $5\ ^2/_3$ ο παρικος. φέρνουν ἀσηλλανια 918 και τα περισοτερα επιραν τα κουτζουφλα.

Σελ. 60 - 61.

† εις το ὄνομα τοῦ κῦ'. αμήν. η ευρισκόμενη γέροντες ονόματι παπα Ιω. μακας. και ξενος μελησηνος και κοστας κηνιγος και γιανης γαλατουλας. και πνεματικὴ και ὑερὴς και λαικὴ μικρὴ και μεγάλη του εν το χορίω καλαμωτὴ παρων ἔνπροσθεν εμοὺ τοὺ νοταρίου και τον κάτοθεν απογραμένον λέσην ὅλη μηα βουλη και μήαν γνόμην· ἔστοντας και να εκαταφρονέσαμεν και δεν τημούμεν καθὸς πρέπη κατα την πήστημας τες αγίες κηριακὲς και τες δεσποτηκὲς εορτὲς. απομένουν ὅλη ομοθημαδὸν απο την σημερον απεδο και ὁμπρος ὅπιος καμη ηπηρεσηαν την αγιαν κηριακὴν γη δεσποτηκὴν εορτην πολὴν η ολήγην· η ἄνδρας· η γηνεκα· ηγουν αλησιβερηση (1) να καμη· η χοραφην να μετρήση· η χορταρια να βγαλη· η ερινους να μαζόξουν· η τους θεκουν εις τες συκιαῖς· η μαστήχην να μαζόξουν γη να καθαρισουν παρεξ α λαχη ο μηνας εδο και ηνε στενοχορια δια παστρεμα (2). γη πρασες γη κηπουρικα να ποτίσουν. γη να πα πουλήσου κοκάρην. γη κουντουρουδια· γη να κουβαλήσουν γη σε χοραν γη σε γιαλόν· γη κρασὶν φορτόσουν γι ἄχερα γη παμπάκην γϊ αλο τινὰς πάρεξ αν ηνε αφεντηκη δουλήα και ήνε στανικός· γη αν παν γηνεκες ης

(1) αλησιβερηση = ἀγοροπωλησία.

(2) Ὅσάκις ὁ Σακὶζ ἐμίνης μετέβαινεν εἴς τι χωρίον καὶ διέταττε νὰ καθαρίσωσι, συνάξωσι καὶ κεντήσωσι τὰ σχοινόδενδρα πρὸς ἐκροὴν μαστίχης, οἱ χωρικοὶ ὤφειλον νὰ ἐγκαταλείψωσι πᾶσαν ἄλλην ἐργασίαν, ἵνα ἐκτελέσωσι τὴν διαταγὴν τοῦ Σακὶζ ἐμίνη. Δὲν ἐλαμβάνετο δὲ ὑπ' ὄψιν ἐὰν ἦτο ἑορτὴ ἢ ὄχι.

τες τσιχουριδες (1) γη σε αλα χορταρια· γη αγοην αγ γάμουν δια να λάβουν ασπρα· γη σε χοραν· γη οπου καὶ αν ήνε· πάρεξ αν ήνε ανάγγη γὴ ορισμὸς γὶ θάνατος γη μαντατο γη αφεντηκὴ δουλήα. και αν ήνε και πα κανενας στη χοραν κηριακὴ να περνη θέλημαν απε τους ευρισκομένους γέροντες και ὅπιος χριστιανὸς ησ το χοριον μας ανδρας η γηνέκα μηκρὸς ἢ μεγάλος οπου τα νογὰ και δεν στρεχτὴ τα ανοθεν γεγραμένα ακομη και οπιος πα να ξοβεργήζη (2) γη πηαση αρκη η πουζον και χαση την λητουργίαν του να ἔχη την κάταραν του Θεοὺ και της Παναγιας και τον ὑερεον ολονὸν καὶ οπιος γέροντας δεν βάλη ης τα ανοθεν γεγραμενα σπουδην δια να παυγουν απε την κακὴν εργασηα να ήνε ης την ἄνοθεν κάταραν. και η ευρισκόμενη γέροντες να πεδευγουν τους παρίκους εξωτερικὰ (3) και κλησιαστικα και νὰ μὴν κάμνουν φιλοπροσωψήες καὶ αν κάμουν να τὸ δόκουν στο Θεο απηλογίαν.

εγράφην το παρὼν και ἀνεγνώσθην παρησία στο λαβάδι. ετος 1714 γεναρίω 17 ἤμέρα ᾱ. ωρα στ. απογραφουν το κάτοθεν ὑερῆς καὶ γεροντες και λαϊκὴ με το ηδηόν του χέρι.

† παπα ιεροθεος και πνεματικος.
† παπα νικολας τριανταφιλος πνεματικος.
† παπα νικολας προην.
† παπα Ιω. μακας.

(1) τσιχουριδες. Ὄνομα χόρτου, ὅπερ καὶ βράζουσιν, ἀλλὰ καὶ ἄβραστον βουτῶσιν ἐντὸς τοῦ ὄξους καὶ τρώγουσιν. Ἐν Ἀραβανίῳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας λέγεται Τσιχῶρι· εἶνε δὲ τὸ *Κιχώριον* (Ὥρα *Μικρασιατικὰ* Ἰωακεὶμ Βαλαβάνη σελ. 22).

(2) να ξοβεργήζη = συνάζη τὰ ἐξόβεργα ἀπὸ τοὺς κλάδους Ἡ διάταξις αὕτη ἐγένετο, διότι κατὰ συνήθειαν ἔθετον ἀφ' ἑσπέρας τὰ ἐξόβεργα ἐπὶ τῶν κλάδων καὶ τὴν ἑπομένην πρωΐαν μετέβαινον πρὸς σύναξιν τῶν συλληφθέντων πτηνῶν καὶ τῶν ἐξοβέργων· δὲν ἤρκουν δὲ εἰς αὐτοὺς μόνον αἱ ἐργάσιμοι ἡμέραι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἔπραττον καὶ κατὰ τὰς ἑορτάς, ὅθεν δὲν μετέβαινον εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν.

(3) εξωτερικά = διὰ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς.

† παπα μοῦσης κηνηγος.
† παπα Ιω. μεγαλήτερος.
† Ιω. γαλὰτοὺλὰς του παπα.
† παπα Ιω. μαϊστρος.
† παπα ξενος τριανταφιλος.
† παπα γεόργης κονταρατος.
† παπα γεωργης καζας.
† ξενὸς μελισινὸς.
† παπα νικολας γαλατουλας.

Σελ. 73.

Εἰς το ὄνομα τοῦ κῦ'. αμην. η ευρισκομενη γέροντες του χωριου καλαμωτὴς ονόματι παπα Ιω. μακας. και ξενος μελησηνος και κόστας κηνιγος και γιάνης γαλάτουλας με θελ'ιμαν ολον τον παρικον ἔνπροσθεν εμοὺ του νοταρίου και τον κάτοθεν απογεγραμενον ησιαζουντεν με τον μουσταφαν τον κρητικὸν και βαζουν τον δραγάτην να βλεπη καὶ νὰ βηγλήζη τον τοπον μας. χοραφια δενδρα και παν ετερα χρονον έναν και ὅσα ζᾶ εβρη εις την ζουμιαν να περνη εναν παραν το κεφαλην. και αν εύρη και κανεναν αθροπον και κλεύγη γη ζουμηόνη να τον πεδεύγη με θέλημα τον γερόντον. ακόμη οτη να του πουν ἢ γεροντες του χορίου μας να πιανι αν ευρι κανέναν ης αλονου χοράφην νὰ βγάλη χορτάρι γη γυνέκες οπου παν κηρηακαδες γη δεσποτηκὲς εορτες καὶ εξεργαζουντε ὄξο νὰ τες αμαχευγη (1) και ἄπομενουν η ανοθεν η γεροντες και ο μουσταφας να το δοκουν τον εναν χρονον δηα τον κοπον του ασηλανια 23 και 9 κηλα σηταριν. ακομη και οτηναν ευρὴ να περνα μεσα γη (· εἰς τὰ χωράφια) ζᾶ γη να σήρνη απο

(1) νὰ τες αμαχευγη = νὰ λαμβάνῃ παρ' αὐτῶν τὸ ὁρισθὲν πρόστιμον διὰ τὴν παράβασιν τῶν ἐν τῷ παρόντι ἐγγράφῳ διατάξεων τῶν γερόντων.

πήσο του πουλαριν· γαδουριν· γη μουλαριν· ξεπολητα (1)· γη να λαλη βουδηα απε την στραταν των καψαλιων να τον αμαχευγη· και δια ενδηξιν επηησαν το παρον.

εγραφην και ανεγνοσθην παρησία ετος 1714 μαρτήω 29 ημερα ε̄. ωρα ᾱ. απογραφουν το ἢ ανοθεν με το ἰδιόν τους χέρι.

† ξενος μελισινος.
† Ιω. γαλατουλας του παπα.
† παπα νικόλας χρουσολουρὰς.
† παπα ξενος μαϊστρος.
† κοστας μαϊστρος του νικολα.
† Ιω. Βαίσταρχίς.
† σιδερος σαραντενος.
† κοστας κυνηγος.
† παντελις βαρλας.
† κηριακος του μονὴ.
† παπα γεωργης καζας.
† παπα γεώργής κώντάρατός.
† κοστας συνοδινος.
† ξενος κυνιγός.

Σελ. 142.

Εις το ονομα του κῦ'. αμήν. ο παπα σεραφιμ ὑερομοναχος απε τον καθαράχτην και παπα γεόργης καζὰς απε την καλαμοτη ησηάζουντεν αμφότερι παρον εμπροσθεν εμου του νοταρίου και τον κατοθεν μαρτήρον και δίνη ὃ ανοθεν παπας το πεδήν του το σταμάτη του ἄνοθεν παπα σεραφὴμ απο την σήμερον να το μάθη ψαρτικὰ ηγουν το αναστηματαρι στηχαιραρι (2) και παπαδηκες (3)· εἴκοση μαθήματα· και απομενι ο ανοθεν παπα γεὅργης να του δόση και να του πλερόση την ομολογίαν οπου του κρατη ο παπα σεραφης ασηλανια 27. μετα τούτο του απομένη ο παπα σεραφὶμ να τον μαθη τα ανοθεν γεγραμένα είσε δήω χρόνους τους ερχομενους· και απομένουν Ὅτη α φανὴ απε τον παπα γεόργη καὶ

(1) ξεπολητα = ἀπολελυμένα, μὴ δεδεμένα εἴς τι μέρος, μὴ κρατούμενα ἀπό τοῦ χαλινοῦ, ἀλλ' ἀφεθέντα ἐλεύθερα ἵνα περιέρχωνται τῇδε κἀκεῖσε πρὸς νομήν.
(2) στηχαιραρι = τὰ στιχηρά, τοὺς ἤχους, τὸν τρόπον τοῦ ψάλλειν στιχηρά.
(3) παπαδηκες = τὰ τῆς ἱερωσύνης.

ξηλοση τον (1) και δεν τα μαθη τα ανοθεν γεγραμενα να πληρόνη τα ἄνοθεν ασηλανία. μα αν ο παπα σεραφὴμ δηόξι το πεδὶν και δεν το μαθη να μην πλερονετε· και να χαση και τον κοπον του· και δι ενδηξι επήησαν και το παρον εγραφον και ενεγνοσθην εν το εἴκω του ἄνοθεν παπα γεὔργη ετος 1716 δηκευρίω 9. ημερα ᾱ. ωρα.. μαρτιρες ἡ κατοθεν.

† παπα σεραφημ στεργο.
† παπα γεώργης στεργο.
† νεόφυτος ιεροδιάκονος.
† νικολης κοστακη.
† γιανης γαλατουλας του παπα.

Σελ. 67.

Εις το όνομα του κῦ'. αμήν. η εβρησκομενὴ Γεροντες του χωριου καλαμοτὴς ονοματι κιριακος αρτζινικουδη. Παντελης του πνεματικου. Ιω. μελησηνος· μηχαλης κυνηγος του νικόλα και η επηλήπη παρηκη του χορήου ομολογοὺν λεγοντας εστωτας και να ηρταση καπηη καστρινοι εις το χοριο μας και να σηζητητε (2) το χωριω μας δια λογου τω και να ηρταν και η πυργουση και καθουντε μεσα εις τον τοπο μας και εις τα χοραφηά μας και ζημονου μας. Την σημερον ομολογουν η ανοθεν οτι οπηος αθροπος

(1) και ξηλοση τον = καὶ τὸν ἐμποδίση.

(2) Τὸ ἐξαγόμενον τῆς ἐννοίας τοῦ παρόντος ἐγγράφου εἶνε ὅτι σκανδαλῶδές τι συνέβη μεταξύ τινων τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Χίου καὶ τῶν τοῦ Πυργίου, ὅθεν οἱ ἐκ τῆς πόλεως κατέφυγον εἰς Καλαμωτὴν ἵνα εὕρωσι προστασίαν· αὐτόσε μετέβησαν καὶ οἱ Πύργιοι, οἵτινες ἐσκήνωσαν ἔξωθεν τοῦ χωρίου καιροφυλακτοῦντες νὰ ἐξέλθωσιν οἱ Καστρινοί. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀμφότεροι ἔγειναν πρόξενοι ζημιῶν, οἱ κάτοικοι τῆς Καλαμωτῆς, βαρυνθέντες νὰ ἀνησυχῶσι χάριν αὐτῶν, ἐθέσπισαν τὸν παρόντα ὅρον κατ' ἐκείνων, ὅσοι παρεῖχον προστασίαν, ἵνα ἀναγκασθῶσι καὶ ἐκδιώξωσι τοὺς διαμαχομένους καὶ ἐπέλθῃ τάξις καὶ ἡσυχία.

απο το χοριο μας απο τι σημερον εχὴ καστρηνο εις τω σπήτη του γη πηργουση εις τω χοραφη του και δεν του εβγαλη της όρας και φανη κανενας απηθὴς να εχη να πλερονη εις το τουρκο το μουσελημη ασηλανία δέκα και εις εδιξιν επηησαν το παρον. Ετος 1728 μηνι μαίω 31. απογραφουν το κατοθεν η γεροντες και η παρηκη.

† κιριακος αρσινικουδις.
† μηχαλις κινιγος.
† παντελις Τραταφιλος.
† γιανις πασαδι.
† γεοργις της αγγερους.
† μίχαλις κατακαλός.
† μιχαλεις του στεφανου.
† μιχαλις σαραντινος.
† κοστας τις αγγερούς.
† γεοργις μελισινος.
† παντελις βαρλαδι.
† παπα μιχαλις χαρκουσης.
† κοστας . . . .
† κοστας μαβροθερις.
† παπα ξενος μαϊστρος.
† γιανις βαισταρχις.
† μιχαλις μαβροθέρις.
† μιχαλις κριτις.
† Ιω. αμηρης.
† Ιω. κριτις.
† Ιω. κριτις του παπα.
† ξενος σαματιανος.
† στεφανις του νικολα.

Σελ. 106.

† Εις τω ονομα του κῦ'. αμήν. Την σημερον σηναχθεντες η εβρησκομένή γεροντες του χωριου καλαμωτης ομολογουν λέγόντας τω πως έστώτας και να γηνέτε πολὴ ζημήα εις τω χόριο μας με τα μουχτερα να μας ζημήονου τα πραματά μας οτη απο τιν σημερον ομολογουν η ανοθεν οτη οπηος θελη να τω πάρη (τὸ μουχτερὸ) νὰ μην εχη να εβγη οξο απο τιν πορτα του χοριου μηδε ημέρα μήδε την νηκτα και ανισος και εβρεθη κανενα αποξο απο τιν πορτα του χορίου μικρος η μεγαλος και φανη ο νηκοκήρης οπο τον εχη απήθὴς και δε στρεχτὴ· να χη να πλερονη εις την

εβρησκομενη αφεντηα· και αμπος γηνὴ ορα τζουκαλησου (1) οπηος τον εχη να τον αποκλὴ (2) τη νηχτα και α δε τον αποκλήση και εβρεθη εις τη γητονηα να εχη να πληρόνη ο νικοκηρης οπου το εχη το μουχτερο ασηλανια ενα και δηα εδηξιν επηησαν το παρον εν ετη 1729 μηνι μαϊω 5. απογραφουν κατοθεν η γεροντες και η παρηκη του χορίου.

† παπα μηχαλης χαρκουσης γεροντας.
† γεοργις μαηστρος του λιο γεροτας.
† νικολας βεργήτσης του παπα γεροτας.

† στεφανὶς του νικολα.	† παπα σταματης κριτις.
† ξενος του νομικου.	† παπα γεοργις μαείστρος.
† σιδερος σαραντινος.	† γιανις κριτις.
† ξενος κυνηγος.	† στράτις καζάς.
† γιανις πασαδι	† κιριακος κριτις του γεοργι.
† ξενος αληθηνος του παπα.	† παπα αντωνις.
† παπα γεοργις μεγαλιτερος.	† γεοργις μελισινος.
† κοστας τρηαταφιλος.	† γεοργις αλιθινος του κοστα.
† νικολας κονταρατος.	† παπα στεφανης μαγηστρος.
† μιχαλης σαλονικιος του παπα.	† κοστας καλευγενος.

Σελ. 383.

† Εἷς το ὠνομα του κῦ'. αμὴν τὴν σήμερον ἐσυνάχθην ω προτοπαπας καὶ ἱερης καὶ γέροντες καὶ ὁ κηνὸς λαὸς του χοριου

(1) γηνὴ ορα τζουκαλησου = μεταξὺ 3 καὶ 4 μ. μ. Ὁ χωρικός, στερούμενος ὡρολογίου, διαιρεῖ τὴν ἡμέραν δι' ἰδίων φράσεων. — Ταχύ, μισοτάχυνο. — Δυὸ κονταρόξυλα νά 'νε 'ψηλὰ ὁ ἥλιος 'ξαλμένος; — Νά 'νε μεσημέρι στάλαμμα; — Νὰ θέλῃ τριὰ κονταρόξυλα νὰ βασιλέψῃ ὁ ἥλιος; — Νά 'νε ὥρα τσουκαλιοῦ; — Τὴν ὥραν ποὺ θὰ τρέμῃ ὁ ἥλιος γιὰ νὰ βασιλέψῃ κλπ.

(2) αποκλὴ = ἀποκλείῃ, περιορίζῃ εἰς τὸν σταῦλον.

καλαμοτὴς καὶ κατα την παλεαν σηνήθηαν του χορήου προσκαληὄντες καὶ βάζουν πητρόπους του αυτου χορήου τον κοσταν γλαφτρὸν και στέφανον μαηστρον του παπα καὶ παπα γεοργη μακα και ηωανη κηνηγὸν η ωπηη να δουλεψουν το χορηον απο την σήμερον χρονον έναν εις πάσα ηπηρεσίαν και δουλήαν αφεντηκὴν οπου θελη τρέξην την αυτην χρονηαν εἴς το χορηον καὶ ἀπιμένουν η ἄνοθεν καὶ ἡ κατοθεν γεγραμένη να τον δόσουν τον ανοθεν πητροπον διὰ ὅτι ἐξοδον κάμουν εἴς το χορηον και εἴς τους ἀφενταδες καὶ εἴς ἀφεντηκες ἡπηρεσήες την αυτην χρονήαν να τον δοσουν ἀσηλάνηα 45, πολὴν ωλήγην καμουν να μην εχη τὸ χορήον να κἄμη εἴς αλην εξοδον· μονον να πέρνουν του καθε πάρήκου μιαν ὄρνιθα κατα την ταξιν· και δια ένδιξιν επηησαν το παρον και επεδοθη εις πράξεις εμου του νοταρηου γεοργηου αληθηνού· εγραφην και ενεγνοσθιν το παρον εἴς το ληβαδην παρησηα εν ετη 1686 φεβρουάρήου 9 ήμερα γ̄. ορα β̄. απογραφουν ο προτοπαπας και γεροντες και μερος απο τους παρηκους του χορηου μὲ το ηδικον τους χερι.

† ο προτοπαπας παπαντονησεργο
† λεος αμιρις στεργ.
† παπα γεοργης μαηστρος.
† γεωργὴς ευταξίας στεργο.
† σηδερος κρητης.
† λεος σεψης.
† γιανης γκιαουρης.
† παπα γεοργις μακας.
† παπα Ιω. Τριανταφιλος.
† κοστας αληθινος στεργο.
† γεοργις κριτις.
† γεοργης αληθηνος του κοστα.
† νικολης του κηρηακου.
† Γεοργις βαιστάρχης.

11. Χωρίον Ἀμάδων.

Ὅτε ὁ Μάρκος τοῦ Λιὰ (1) τζαὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Σοργιὰ

(1) Λιά = Ἠλία.

παντρέβουσιν τὴν κόρην της τζαὶ στέτζεται ὁ πατέρας της τζαὶ ἡ μητέρα της ἀκόμη τζαὶ ἡ καλή της Μὰ τζαὶ προυτζίζουν τὸ πάσα της διτζαίωμα πατρικὸν τζαὶ μητρικόν.

Ἐν πρώτοις τὸ σπήτην της εἰς θέσιν Ράση (1) ἀνώην τζαὶ κατώην σσεπασμένον τζαὶ διορθωμένον μὲ τὸ κατάσυμάν του (2) τζαὶ μὲ δύο παλληκάρια (3) ἀπὸ ρίντζες τοῦ πλατάνου τζαὶ τρία γουρουνοβάβαθα (4) δίνει της τζαὶ τὸ καμματερόν της βούδι το ψαροκουτέλικο ἀκόμη τῆς δίνει τζαὶ τὸ κουκοτσήπην (5) της εἰς θέσιν Μπουλήση τζαὶ νὰ ποτιντζεται ἀπὸ το Τζουνὶ δίνει της τζαὶ ἡ μαγκαριτσια ἡ καλημά της ἤγουν μου ἡ ἀζόματι (6) διὰ ψυσήν της τὴν πλατάναν ὁποῦ 'σεν 'ς τὴν Στηλινάρα τζαὶ ἔξη σκάλεθρα (7) εἶπεν ἄλλα τρία μὰ θὰ τα κρατήση γιὰ τὸ εροντομοίρι της (8) δίνει της ἀκόμη τὸ μαντύλι ἤγουν μου τὸ καλημετζερὴν (9) ποῦ τῆς ἔδωτζεν ὁ διακονιάρης ὁ βολισσανὸς μὲ ψιλὰ παραδάτσα δύρου δύρου ἀκόμη τζαὶ τὸν καταβρόν (10) της τζαὶ τὸν τεσσαρομύτην (11) της τζαὶ τὴν περιολὴν (12) εἰς τὴν Γκριζελοπετρα τζαὶ τὴν εὐσήν της.

(1) Ράση = Ῥάχις. Ἔν τισι χωρίοις τὸ χ προφέρουσιν ὡς σ, καθὼς καὶ τὸ κ· π. χ. σκύλος σσύλος, σχῖνος σσῖνος.

(2) κατάσυμαν = κατάχυμα. Τὸ μέρος, ἔνθα ῥίπτονται τὰ ἀκάθαρτα ὕδατα τῆς οἰκίας.

(3) παλληκάρια = στύλους, στηρίγματα τῆς ὀροφῆς.

(4) γουρουνοβάβαθα. Σκεύη, ἐν οἷς ῥίπτεται ἡ τροφὴ τῶν χοίρων.

(5) κουκοτσήπην = τὸν κῆπον, ἔνθα φυτεύουσι μόνον κουκκία.

(6) ἀζόματι = ἀόμματος.

(7) σκάλεθρα = κοντάριόν τι, δι' οὗ ἀνασκαλεύουσι καὶ περιτρίβουσι τὸ ἔνδον τοῦ κλιβάνου ὅταν ἀνάπτωσι πυρὰν πρὸς ἕψησιν τῶν ἄρτων.

(8) εροντομοίρι της = τὰ κτήματα, ἅτινα κρατοῦσιν οἱ γέροντες, ἵνα συντηρῶνται κατὰ τὸ γῆρας.

(9) καλημετζερήν = μανδήλιον πεποικιλμένον διὰ ψευδοχρύσων παράδων.

(10) καταβρόν = πετεινόν.

(11) τεσσαρομύτην = περόνιον.

(12) περιολήν = τὸ ὑπὸ τοίχου περιβαλλόμενον κτῆμα.

1722. μάρτυρες.

† Σταμάτις τοῦ Λιὰ μαρτυρῶ τζαὶ σταυροσημειῶ.

† Ἀνεγνώστης Τζιριότης γράφω μὲ τὸ κοντύλι μου τζαὶ μαρτυρῶ.

† Παπὰ Σταμάτης μάρτυς ὡς πνεματικὸς τσ' ἐγὸ μαρτυρῶ τσαὶ βεβαιῶ.

† Παπὰ Σταμάτης Ἀργιότη ἀπὸ το Βύτσι περνῶντας ἀπὸ 'δῶ ὑπόγραψεν τοαὶ ἐβούλουσεν τζαὶ μὲ τὸ μισοβούλην του.

12. Ἁγίου Γεωργίου τοῦ ἐπιλεγομένου Καταργοῦ (1).

Σελ. 56.

Τὴν σήμερον ὁ καθηγούμενος τοῦ ἁγ. γεωργίου καταργοῦ παπᾶ κυρ νεόφυτος τοῦ παπᾶ γεωργίου παπασταμάτη καὶ οἱ εὑρεθέντες πατέρες ἐποίησαν συμφωνίαν μετὰ τοῦ μισερ παντολέοντος ἀγελάστου καὶ τῆς συμβίου αὐτοῦ κυράτζα μαρίας, ὅτι μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ ἑνὸς τῶν δύο νὰ ἀρχίζωσι νὰ μνημονεύωσιν αὐτὸν

(1) Ἡ μονὴ αὕτη ἀνηγέρθη ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ, ὡς τὸ χρυσόβουλλον τούτου ἀνέφερεν, ὅπερ δυστυχῶς οἱ τὰ κοινὰ τοῦ χωρίου Νενήτων διέποντες, εἰς ὃ αὕτη ἀνῆκε, δὲν ἐφρόντισαν νὰ διαφυλάξωσιν. Ἡ μονὴ αὕτη ἔλαβε τὸ ὄνομα Καταργοῦ ἐκ τοῦ ὅτι ἀνέκαθεν παρὰ τὴν θέσιν ταύτην κατ' ἔτος καὶ κατὰ τὴν νέαν Τρίτην τοῦ Πάσχα (κοινῶς Νηότριτο) οἱ νεωστὶ ἐκλεγόμενοι Γέροντες κατήργουν ὅσας τῶν προκατόχων αὐτῶν διατάξεις καὶ θεσπίσματα δὲν ἐνέκρινον. Τοῦτο δὲ ἐγίνετο εὐθὺς μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, μεθ' ἣν οἱ ἱερεῖς ἐλάμβανον τὸ Εὐαγγέλιον, τὴν Ἀνάστασιν, τὰς εἰκόνας καὶ τὰ ἐξαπτέρυγα, καί, προπορευομένων τῶν ψαλτῶν, γερόντων, ἐπιτρόπων καὶ προεστῶν καὶ ἀκολουθούντος τοῦ λαοῦ, περιήρχοντο διάφορα μέρη, καὶ ἐπὶ τέλους ἔθανον καὶ εἰς τὴν θέσιν Καταργοῦ, ἐν ᾗ ἐψάλλετο τὸ Χριστὸς ἀνέστη καὶ ἀνεγινώσκετο καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἐν μέσῳ πυροβολισμῶν. Ἔπειτα, οἱ πάντες ἐσιώπων, καὶ οἱ Γέροντες ἀπήγγελλον τὰ καταργηθέντα καὶ τὰς ὑπ' αὐτῶν πρὸς διακυβέρνησιν τῆς κοινότητος θεσπισθείσας νέας διατάξεις. Ἡ μονὴ αὕτη δὲν ὑφίσταται πλέον.

ἡ αὐτὴν μετὰ τοῦ Ἰωάννου· καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ ἑτέρου προσώπου νὰ μνημονεύωνται τὰ τρία ὀνόματα· λέγω, παντολέοντος, μαρίας καὶ Ἰωάννου, εἰς τούτον τὸν τρόπον, βάζοντες τὸ μανουάλιον εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Χῦ. τὴν παρασκευὴν βράδυ εἰς τὸν ἑσπερινόν, καὶ τὸ σάββατον ταχὺ μετὰ τὴν λειτουργίαν, μνημονεύοντες αὐτὰ τὰ τρία ὀνόματα καὶ κατ' ἔτος εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου καθενὸς νὰ κάμνουν ἕνα σκουτέλι κόλυβα τὸ ἑσπέρας καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν, μνημονεύοντες καὶ τὸν Ἰωάννην. ὅπερ ὑπόσχουνται οἱ πατέρες νὰ φυλάττουσιν αὐτοὶ καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, μὴ ἔχωντες ποτὲ κανένας ἐξουσίαν νὰ τὰ χαλάσι διὰ τὰ ὁποία ἔλαβον οἱ πατέρες μετὰ τοῦ καθηγουμένου ἀπὸ τὸν μισὲρ Παντελέοντα καὶ τὴν κυράτζα μαρίαν ἀσιλάνια 100 λέγω ἑκατόν. Ὅθεν καὶ εἰς ἔνδειξιν ἔγινε τὸ παρὸν ὑπογράφοντες καὶ ἰδιοχείρως κατὰ τὸ α. ψ. ι. α. ἐν μηνὶ ὀκτωμβρίῳ 5.

† ο καθιγούμενος νεόφυτος ιερομόναχος στέργο.
† μελετηος ηερομοναχος στέργο. † γεόργης σγουρὸς μαρτ.
† νεόφυτος ηερομοναχος » † νικολος τοῦ σχηνα.
† ματθαῖος ιερομόναχος » † Παντελης σγουτας.
† γερβασηος ηερομόναχός » † στεφανος βεσταρχής.
† ζορζις Γαλάτις.

13. Μονῆς ἁγίου Γεωργίου τοῦ Στηρᾶ ἢ Ραούση(1).

Σελ. 32.

† Τὴν σήμερον ὁ πανοσιώτατος καθηγούμενος του ἁγίου γεωργίου Ραούση σωφρόνιος ἱερομόναχος λαπαρδὰς κατὰ τὴν τάξιν

(1) Ἡ μονὴ αὕτη κατεστράφη τῷ 1881, τὰ κτήματα δ' αὐτῆς ἀποφάσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὡρίσθησαν πρὸς συντήρησιν σχολῆς ἐν τῷ χωρίῳ Καλιμασιᾷ, ᾗ ἀνῆκεν. Ὡς δὲ ἐκ τοῦ ἐγγράφου φαίνε-

τοῦ μοναστηρίου κοινῇ γνώμη μετὰ γνώμης τῶν ἐπιτρόπων πουλῇ πρὸς τὸν ὁσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις κὺρ ἀμβρόσιον τοῦ γεώργι βαφιᾶ, τὸ κελὶ τοῦ μοναστηρίου ἀνώγι καὶ κατώγι, καμινά, κάμερα, κουζίνα, τζαρδάκι(1), μὲ αὐλήν, μὲ πόρτεγον καὶ σκάλα πετρινη καθὼς ἐστὶ καὶ εὑρίσκεται πλησίον γρηγορίου ζερβούδη, καὶ δανιὴλ ἀνεψιοῦ γρηγορίου προηγουμένου καὶ ἡ ὁδός, εις τιμην ἀσιλάνια 50 νὰ τὰ ἔχει ἕως ἐφόρους ζωῆς του, καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτου νὰ εἶνε πάλιν του μοναστηρίου, διὸ εἰς ἔνδειξιν ἐγράφθη ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς Μονῆς κατὰ τὸ α. ψ. λ. δ. ἐν μηνι ὀκτωβρίῳ 25.

ται, ὠνομάζετο Ῥαούση, ἀλλὰ νῦν καλεῖται Στηρᾶ· παρήχθη δ' ἐκ τῆς ὀνομασίας τῆς θέσεως, ἥτις ἐκαλεῖτο Ῥᾶ, ὅθεν ἀπὸ τὸ ὄνομα Ῥᾶ ἐγένετο **Εἰς τὴν Ῥᾶ**, **Σ τὴν Ῥᾶ** καὶ ἑπομένως **Στηρᾶ**.

(1) τζαρδάκι = παράπηγμα. Ἡ λέξις τουρκική.

Η ΧΙΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1810

115. Η ΧΙΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1810 (1)

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ

Φίλε κ. Κ. Κανελλάκη,

Ποθῶν ἵνα καὶ δι' ἔργων δηλώσω τὴν ἣν περὶ σοῦ ἔχω ὑπόληψιν ἀνθ' ὧν ὑπὲρ τῶν γλωσσικῶν καὶ ἱστορικῶν μνημείων τῆς πεφιλημένης πατρίδος ἀπὸ δωδεκαετίας ἤδη εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἔπραξας, πέμπω σοι τὸ ἐμὸν τοῦτο συνονθύλευμα, ἵνα ποιήσῃς οἱανδήποτε αὐτοῦ χρῆσιν θέλεις.

Ἀπὸ καρδίας εὔχομαι τὸ σὸν ἐπίμοχθον, ἀθόρυβον δ' ὅσον καὶ λυσιτελὲς ἔργον νὰ εὕρῃ καὶ ἄλλους μιμητὰς ἐν τοῖς ἡμετέροις. Ἄνευ σοῦ μικρὸν ἔτι καὶ θὰ ἐθρηνοῦμεν τὴν ἀνεπανόρθωτον ἀπώλειαν τηλικούτου θησαυροῦ.

Εὐδαιμόνει.

Ἐν Χίῳ, τῇ 1 Μαρτίου 1890.

Ὁ Σὸς

Κ. Α. ΣΓΟΥΡΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ

Τὸ ἀνὰ χεῖρας δημοσίευμα ὀφείλεται εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίου ἱστορίας ζῆλον τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ συμπολίτου, τοῦ σεβαστοῦ φίλου μου Δὸμ Νικολάου Κοκκίνου, παρ' ᾧ φυλάσσεται τὸ πρωτότυπον.

Δὲν δύναμαι μετὰ θετικότητος νὰ εἴπω τίς εἶνε ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου τούτου, ἀλλ' εἰκάζω ὅτι, ἂν μὴ

(1) Τὴν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ μετάφρασιν ἐξεπόνησεν ὁ φιλόπατρις καὶ φιλόμουσος κ. Κ. Α. Σγουρός, ᾧ καὶ ἐκφράζω δημοσίᾳ ἀπείρους τὰς χάριτας διὰ τὴν σπουδαίαν αὐτοῦ συμβολὴν εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Χίου.

συνέγραψε, συνετέλεσεν ὅμως ὁπωσδήποτε εἰς τὴν σύνταξιν αὐτοῦ ὁ Χῖος ἱερεὺς Dominico Luigi Santi. Τὸ ὑπ' ὄψει μου χειρόγραφον εἶνε γεγραμμένον ἰταλιστὶ εἰς ὕφος ῥέον καὶ γλαφυρόν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ μέχρι τέλους ἀποπνέει ἐνθουσιασμὸν καὶ ἀγάπην πρὸς τοὺς Χίους.

Ἐπιγράφεται: Breve relazione dell'isola di Scio. 1810, κάτωθι δὲ τούτου ὑπὸ ξένης ἀναμφιβόλως χειρὸς σημειοῦται τὸ ἑξῆς ἰταλιστὶ ἐπίσης: «Ὁ ὑπογεγραμμένος » πέμπει τὸ παρὸν πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον κ. Con. Vi- » dua, παρακαλῶν ἵνα τὸν συγκαταλέγῃ ἐν τοῖς φίλοις » καὶ τῷ πέμψῃ ἀντίτυπον τῶν τύποις ἐκδοθεισῶν περι- » ηγήσεων αὐτοῦ ».

Τίς ὁ πρὸς ὃν στέλλεται ἡ ἔκθεσις;

Οὐδὲ τοῦτο δύναμαι θετικῶς νὰ εἴπω, ἄλλως τε τὸ ὄνομα εἶνε κάκιστα γεγραμμένον καὶ σχεδὸν δυσανάγνωστον, ἐσημείωσα δ' αὐτὸ ἐπὶ τὸ πιθανώτερον. Ἀλλ' ἐπειδὴ μνημονεύεται ἡ τύποις ἔκδοσις περιηγήσεων αὐτοῦ, συμπεραίνω ὅτι δὲν εἶνε Χῖος ἡ Πρόξενος ἐν Χίῳ διαμένων, ἀλλὰ μᾶλλον Πρόξενος ἔν τινι μεγαλοπόλει τῆς Ἀνατολῆς ἤ, ὅπερ ὀρθότερον, περιηγητής.

Αἱ περὶ φόρων, ἐμπορίου, εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς, ὑφαντουργίας κλπ. λεπτομέρειαι καθιστῶσι τὸ μικρὸν τοῦτο πόνημα εὐπρόσδεκτον συμβολὴν εἰς τὴν χιακὴν ἱστορίαν. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἔχει καὶ ἕτερον πλεονέκτημα, ὅτι ὑπὸ ἀλλοίαν ἢ ὁ Βλαστὸς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἔποψιν ἐξετάζει τὰς σχέσεις κρατούντων καὶ ὑπηκόων· ἐξ ὅσων δὲ βραχύτατα μέν, ἀλλὰ περιεκτικώτατα γράφει διατρανοῦται ἐπὶ πλέον ἡ τῶν Χίων κατ' οἶκον καὶ δημοσίᾳ οἰκονομία, ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ παντοδαπὴ εὐμάρεια.

Κ. Α. Σ.

Η ΧΙΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1810.

Ἐν ὀλίγοις καὶ διὰ βραχέων ἐπιχειρῶ νὰ σημειώσω ὧδε τὰς ἀκριβεστάτας τῶν εἰδήσεων περὶ τῆς πεφημισμένης νήσου Χίου, ἐλπίζων, ὅτι παρέχω οὕτω τερπνὸν καὶ ἄκοπον ἀνάγνωσμα τῷ πρὸς ὃν ἐπιστέλλεται ὁ καρπὸς οὗτος τῶν ἐμῶν ἐρευνῶν.

Γεωγραφικὴ θέσις.

Ἡ περικαλλὴς αὕτη νῆσος κεῖται ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει εἰς τὸν 38′ Π. καὶ τὸν 45′ Μ. Ἀπὸ τῆς μικρασιατικῆς παραλίας χωρίζεται διὰ πορθμοῦ 18 μιλίων τὸ εὖρος πρὸς ἄρκτον, 8 δὲ ἢ 9 πρὸς μεσημβρίαν.

Ἐπιφάνεια.

Τὸ ἀπὸ ἄρκτον εἰς μεσημβρίαν μῆκος τῆς Χίου εἶνε 50 μιλίων, ἀλλὰ τὸ πλάτος αὐτῆς δὲν εἶνε εὔκολον νὰ καθορισθῇ, διότι ἡ πολυσχιδὴς αὐτῆς ἀκτὴ ποὺ μὲν εἰσχωρεῖ βαθύτατα εἰς τὴν ξηράν, ποὺ δ' ἐκτείνεται εἰς ἐπιμήκη ἀκρωτήρια. Ὁπωσδήποτε ἐν μὲν τῷ βορείῳ τμήματι τὸ μέγιστον αὐτῆς εὖρος εἶνε ἀπὸ 14 μέχρι 15 μιλίων, ἐν δὲ τῷ νοτίῳ οὐχὶ πλέον τῶν 12.

Φύσις τοῦ ἐδάφους.

Πετρῶδες καὶ ὀρεινὸν εἶνε τὸ πλεῖστον, τὰ δὲ ὄρη γυμνὰ καὶ ἀπεψιλωμένα, μόλις δὲ τὸ ἓν δέκατον τῆς ὅλης νήσου εἶνε πρὸς γεωργίαν ἐπιτήδειον. Ἀλλ' ἕνεκα τῶν ἰδίων συστατικῶν καὶ τῆς ἀκαταπονήτου ἐπιμελείας τῶν χίων γεωργῶν ἡ παραγωγὴ αὐτοῦ εἶνε τόσον ἄφθονος, ὥστε ἐπαρκεῖ εἰς τὴν ἐπὶ τρίμηνον κατανάλωσιν τῆς πολυανθρώπου νήσου.

Φυσικὰ δῶρα.

Πάμπολλα φυσικὰ χαρίσματα κοσμοῦσι τὸν θελκτικὸν τοῦτον τόπον καὶ ἀναδεικνύουσιν αὐτὸν τὸν ἀξιολογώτατον τῶν περιοίκων. Εὐκραέστατον εἶνε τὸ κλῖμα, οὔτε δριμὺ οὔτε θερμόν, ἀλλ' εὐαρέστως συγκεκερασμένον καὶ χαρίεν· ζωογόνος ὁ ἀήρ, δι' ὃ καὶ οἱ ἰατροὶ χωρῶν ἀπωτάτων συνιστῶσιν ὡς ἰαματικὴν τὴν ἐν Χίῳ διαμονὴν εἰς τοὺς πάσχοντας, οὓς βλέπει τις συνεχῶς ἐρχομένους ἐνταῦθα. Ἡ πεπτικότης καὶ ἡ ἐλαφρότης τοῦ διαυγοῦς ὕδατος καθιστῶσιν αὐτῷ εὐπρόσδεκτον δῶρον τοῖς ἐν Κ/πόλει προύχουσιν. Εὐανθεῖς παράδεισοι καὶ εὐθαλεῖς λειμῶνες τὸ μὲν ἔαρ καταρωματίζουσι τὴν περίχωρον διὰ τῆς εὐωδίας τῶν ἐσπεριδοειδῶν, τὸν δὲ χειμῶνα πλουτίζουσι τοὺς κατοίκους διὰ τῶν ξηρῶν αὐτῶν προϊόντων. Ἐπὶ τέλους περίφημοι εἶνε οἱ παντοῖοι αὐτῆς καρποί, οἱ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ὁρατίου ἐξάκουστοι οἶνοι, τὰ ἔλαια, ἄτινα, ἀνώτερα ὄντα τῶν ἄλλων ἐν τῇ Ἀνατολῇ παραγομένων, οὐδαμῶς ὑπολείπονται τῶν ἀρίστων γαλλικῶν καὶ ἰταλικῶν.

Ἐπίκτητα δῶρα ἐκ τῆς φιλοπονίας τῶν Χίων.

Εἰς τὴν πληθὺν τῶν δώρων, δι' ὧν ἡ φύσις ἐπροίκισε τὴν Χίον, δέον νὰ καταλέξω καὶ τὰ ἐκ τῆς εὐφυίας, δραστηριότητος καὶ φιλεργίας τῶν κατοίκων αὐτῆς προερχόμενα, ἄτινα, εἰ καὶ μὴ προσιδιάζοντα τῷ τόπῳ, ἀλλ' εἶνε ἀχώριστα ἀπὸ τῶν κατοίκων. Πασίγνωστος τυγχάνει τῶν Χίων ὁ μέγας πλοῦτος, δι' ὃν ἡ νῆσος αὐτῶν εἰκότως λογίζεται ἡ ὀλβιωτέρα τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ὃν προσπορίζουσιν αὐτοῖς τὰ ἐπιτόπια μεταξουργεῖα καὶ ἡ ἐν τῇ ξένῃ ἐμπορία. Ἀνὰ τὴν ἀλλοδαπὴν διεσκορπισμένοι οἱ Χῖοι συλλέγουσι θησαυροὺς καὶ ἕνα μόνον ἔχουσι στοχασμόν, τὴν εἰς τὴν πεφιλημένην πατρίδα ἐπάνοδον, ἐπανακάμπτοντες δὲ βιοῦσιν ἐν αὐτῇ εὐδαίμονες καὶ ἐν εὐμαρείᾳ ἀπολαύουσι τῶν ἀπὸ τῆς ἐργασίας αὐτῶν ἀγαθῶν. Οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ ἡ παλαίφατος τῶν

Χίων πολιτεία συντελεῖ τὰ μάλιστα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῶν, καθόσον ἥ τε νῆσος ὡς ἄριστα διοικεῖται καὶ ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ἐν αὐτῇ ὅπως οὐδαμοῦ ἄλλοθι τοῦ τουρκικοῦ κράτους. Ταῦτα πάντα προοδοποιοῦσι καὶ προάγουσι τὸν χιακὸν λαόν, ὄντα ἄλλως καὶ ἄξιον τῆς τοιαύτης ἀγαθῆς τύχης.

Ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι κυρίαρχοι τῆς Χίου.

Ἡ Χίος, ἐκτὸς τῆς ὁμωνύμου πόλεως, ἀριθμεῖ ἑξήκοντα καὶ ὀκτὼ χωρία. Ἡ πόλις, ὡς καὶ σήμερον ἀκόμη καταφαίνεται, εἶναι κτίσμα τῶν Γενουηνσίων, ὧν πολλαὶ οἰκογένειαι διασῴζονται ἔτι. Ἡ νῆσος αὕτη, ἥτις ἀπὸ τεσσάρων ἤδη αἰώνων ὑπέκυψεν εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων, γνωστότατον τυγχάνει ὅτι ἦτο τὸ πάλαι αὐτόνομος, ὑποταγεῖσα δ' ἔπειτα τοῖς Μακεδόσι, περιῆλθεν ἀπὸ τούτων εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἀνεκήρυξαν αὐτὴν πόλιν ῥωμαϊκὴν διὰ τὴν πρὸς τὴν κοσμοκράτειραν πίστιν. Διαιρεθέντος ὀψιαίτερον τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους εἰς ἀνατολικὸν καὶ δυτικόν, ὑπήχθη εἰς τὸ πρῶτον, οὗ οἱ Αὐτοκράτορες κατὰ τὸ φαινόμενον ἔδωκαν (1), πράγματι ὅμως ἐπώλησαν τὴν Χίον εἴς τινας ἐκ Γενούης εὐγενεῖς. Οὗτοι ὑπὸ τῇ κυριαρχίᾳ τῆς γενουητικῆς δημοκρατίας κατεῖχον τὴν νῆσον μέχρι τοῦ 1566, καθ' ἣν ἐποχήν, βασιλεύοντος τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάν, ἐκυρίευσαν αὐτὴν οἱ Τοῦρκοι κυρίως διὰ τὸ ὀχυρὸν τῆς θέσεως. Εἶνε λοιπὸν οἱ εἰρημένοι γενουήνσιοι εὐγενεῖς οἱ κτίτορες τῆς πόλεως Χίου, ἥτις καὶ κατὰ τοῦτο ὑπερτερεῖ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Ἀνατολῆς, ὅτι αἱ ἐν αὐτῇ οἰκοδομαὶ καὶ στερεώτεραι καὶ μεγαλοπρεπέστεραι εἶνε. Αἱ οἰκίαι εἶνε ἐκτισμέναι ἐκ λίθου κιτρίνου, ἐρυθροῦ ἢ λευκοῦ εὐκολωτάτου εἰς κατεργασίαν καὶ ἐν τοῖς χιακοῖς λατομείοις λελατομημένου, καὶ ἐξωτερικῶς μὲν εἶναι μεγαλοπρεπεῖς, ἀλλ' ἐσωτερικῶς ἅπασαι σχεδὸν κάκιστα διῃρημέναι. Μία εὐρεῖα αἴθουσα μόλις καταλείπει

(1) Ἴδε χρυσόβουλλον Ἰω. Παλαιολόγου ἐν τοῖς *Χιακοῖς* τοῦ Βλαστοῦ. Μέρος Β', σελ. 230.

χῶρον εἰς δύο δωμάτια καὶ τὸ μαγειρεῖον. Ὑπάρχουσι καὶ οἰκίαι ἔχουσαι παρὰ τὴν τεραστίαν αἴθουσαν μικρὸν κοιτῶνα, δύο ἀποθήκας περὶ τὸ μέσον τῆς κλίμακος καὶ ἄνωθι τούτων αἴθουσαν εὐρυχωροτάτην ἀπολήγουσαν εἰς πυραμιδοειδῆ ὀροφήν, ἥτις καλεῖται *τραβάκα*. Ἡ πόλις εἶνε παράλιος, καίπερ δ' ἔχουσα ἀνώμαλον τὸ σχῆμα, ὁμοιάζει πρὸς σῶμα ἀνθρώπινον, οὗτινος κεφαλὴ εἶνε τὸ *Παληόκαστρον* (1), κορμὸς ὁ *Ἀπατσιανὸς* καὶ ὁ *Ἐγκρεμός*, κοιλία τὸ *Βουνάκι* καὶ τὸ *Κάστρο*, πόδες δὲ ἡ *Ἀπλωταριὰ* καὶ ὁ *Κάτω Γιαλός*. Τὸ μῆκος τῆς πόλεως ἀπὸ βορρᾶ εἰς νότον 1000 γεωμετρικῶν βημάτων, τὸ δὲ πλάτος ἐξόχως ἀκανόνιστον καὶ μᾶλλον πρὸς τὸ νότιον αὐτοῦ εὐρὺ περὶ τὰ 400 γεωμετρικὰ βήματα, ἡ δ' ὅλη περιφέρεια περὶ τὰ 2500 γ. β.

Πληθυσμὸς τῆς πόλεως.

Φαίνεται λίαν μικρὰ καὶ ὅμως περιλαμβάνει 40000 κατοίκων. Αἱ ὁδοὶ εἶνε στενώταται, αἱ οἰκοδομαὶ συνέχονται πρὸς ἀλλήλας, ὀλίγαι τῶν οἰκιῶν ἔχουσιν αὐλὰς καὶ ὀλιγώτεραι κήπους, ὅθεν δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι οἱ Χῖοι διὰ τῆς ἐμφύτου αὐτοῖς φειδοῦς ἐχρησιμοποίησαν πάντα χῶρον κενὸν καὶ οὕτω δὲν ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκτείνωσι τὰ ἀρχικὰ ὅρια τῆς ἑαυτῶν πόλεως.

(1) Καὶ ἐκ τῆς ὀνομασίας καὶ ἐκ παραδόσεως καὶ ἐκ τῶν γινομένων ἀνασκαφῶν βεβαιοῦται, ὅτι ἡ παλαιοτέρα πόλις ἦτο ἐκεῖ, ὅπου ἔκειτο πρὸ τοῦ 1822 τὸ *Παληόκαστρον*. Ἀλλ' εἶνε περίεργον, ὅτι ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τῶν συνοικιῶν οὐδεμιᾶς μνείας ἀξιοῖ ὁ συγγραφεὺς τὴν *Ἀτσικήν*, συνοικίαν μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον. Πολλῶν συζητήσεων αἰτία ἐγένετο ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως ταύτης· τινὲς παρήγαγον αὐτὴν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ *ἀτσίκ* = ἀνοικτός (ἀπόκεντρος τουτέστι, κατὰ μεταφορικὴν ἐκδοχήν), ἀλλ' ἡ εὕρεσις ἐπιγραφῆς παλαιοτάτης ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐν λόγῳ συνοικίας ἀπέδειξεν ὅτι *Ἀτσικὴ* εἶνε διαφθορὰ τοῦ *Ἀττική*, ὡς ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς πόλεως. Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν δὲ σημειοῦμεν ἐνταῦθα ἀπόσπασμα ταύτης:

. . . . ΚΑΙ Ο ΤΟΠΟΣ Ο ΚΑΛΟΥΜΕΝΟΣ ΕΝ [ΝΗ]
ΚΟΝΤΑ ΟΡΧΩΝ Ο ΑΓΟΡΑΣΘΕΙΣ ΠΑΡΑ ΠΕΡΙΚΛ[ΕΟΥΣ]
ΕΝ ΩΙ ΠΕΦΥΤΕΥΤΑΙ ΗΑΤΤΙΚΗ

Τὸ φρούριον.

Τὸ φρούριον τῆς Χίου, ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ ἐγειρόμενον, χωρίζει ἀπὸ τῆς πόλεως εὐρὺ τεῖχος, δεσπόζον δὲ τοῦ λιμένος, περιδέεται ἀπὸ ξηρᾶς ὑπὸ βαθείας τάφρου, ἥτις, συγκοινωνοῦσα μετὰ τῆς θαλάσσης, πληροῦται ὑδάτων ἐν ὥρᾳ πολιορκίας καὶ καθιστᾷ ἀσφαλεστέραν τὴν ἄμυναν. Τὰ πυροβολεῖα τοῦ φρουρίου τούτου διατελοῦσιν ἐν κακῇ καταστάσει, αἱ ἐπάλξεις εἶνε ἀνεπαρκεῖς καὶ ἐλαττωματικαί, μόνον δὲ τὰ πρὸς τὴν θάλασσαν ὀχυρώματα δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ἀποτελεσματικῶς. Ἐξ ἄλλου τὰ πολεμεφόδια μεθ' ὅλας τὰς ἐπανειλημμένας τῆς Πύλης διαταγὰς σπανίζουσιν. Δὲν εἶνε λοιπὸν δυσχερὲς νὰ ἐννοήσῃ τις ὅτι τὸ μικρὸν τοῦτο φρούριον οὐδ' ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας θὰ ἐδύνατο νὰ ἀντιστῇ εἰς τὰς προσβολὰς μικροῦ στολίσκου. Τὰ λοιπὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα εἶνε κανονικά, ἀλλὰ πεπαλαιωμένα καὶ ἐξωτερικῶς μὲν πρὸς τὴν ξηρὰν ἔχουσι καλῶς, ἐσωτερικῶς δὲ εἶνε ἐλεεινὰ καὶ πολλαχῶς κατεστραμμένα. Δύο κινηταὶ θύραι, ἡ μὲν πρὸς μεσημβρίαν, ἡ δὲ ἄλλη πρὸς δυσμάς, ἄγουσι διὰ λιθοκτίστων γεφυρῶν εἰς τὴν πόλιν, κλείουσι δ' ἀκριβῶς δύοντος τοῦ ἡλίου. Ἡ περίμετρος τοῦ φρουρίου εἶνε περὶ τὰ 1000 γεωμετρικὰ βήματα. Ἐν αὐτῷ οἰκοῦσι μόλις ὀκτακόσιοι Τοῦρκοι, εἰς δὲ τοὺς Χριστιανοὺς ἀπαγορεύεται ἡ ἐν αὐτῷ οἴκησις. Ὁ Γενιτσὰρ ἀγᾶς, ὁ Τοπτσήμπασης, ὁ Ντισυτὰρ ἀγᾶς καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ τῆς φρουρᾶς ἔχουσιν ἐν τῷ φρουρίῳ τὴν ἐπίσημον κατοικίαν των, ἀνὰ πᾶσαν δ' ἑσπέραν αἱ κλεῖδες αὐτοῦ φέρονται εἰς τὸν Γενιτσὰρ ἀγᾶν· ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατεύματος κατοικεῖ ἐκτὸς τοῦ φρουρίου ἐν τῇ πόλει, διότι τὸ φρούριον, ὡς ἔχει, περικλείει πλείονα ἐρείπια ἢ οἰκίας κατοικησίμους καὶ ἐντεῦθεν ἀδύνατον εἶνε νὰ περιλάβῃ ἅπαντας. Ἡ νῦν φρουρὰ ἀποτελεῖται ἐξ Αἰθιοπῶν· ἐπειδὴ δὲ δὲν στρατολογοῦνται ξένοι, μυρία τεχνάζεται ἵνα ἐπιδίδωται εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰ ἄλλα βιοποριστικὰ ἔργα τῇ ἐπινεύσει

βεβαίως τῶν ἀρχηγῶν καὶ πρὸ πάντων οἱ Γενίτσαροι δύνανται ἀκωλύτως νά μεταβαίνωσιν ἐπ' ἐμπορίᾳ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἰδίᾳ δ'εἰς τὴν ἀντικρὺ ἤπειρον, ὁπόθεν ἀγοράζοντες μεταφέρουσιν εἰς Χίον κτήνη, ὀπώρας καὶ ἄλλα ἐδώδιμα.

Ὁ λιμήν.

Τοῦ κόπου ἀνάξιον εἶνε νὰ φέρῃ τις περὶ τοῦ λιμένος τὸν λόγον. Γέμων ἰλύος δὲν δύναται νὰ περιλάβῃ οὔτε ἓν μέγα ἐμπορικὸν πλοῖον. Τὴν εἴσοδον αὐτοῦ ἀποτελεῖ στόμιον πέντε βημάτων τὸ εὖρος, ἑκατέρωθεν δ' ἐγείρεται ἀνὰ εἷς πυργίσκος, ὁ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὁποίων φανὸς ἀνάπτεται καθ' ἑκάστην ἑσπέραν χάριν τῶν εἰσπλεόντων νύκτωρ. Ὁ βόρειος πυργίσκος εἶνε καὶ φρούριον, χρησιμεύει δ' εἰς τὴν ὑπεράσπισιν ἢ παρακώλυσιν τοῦ εἰς τὸν λιμένα εἰσπλου. Ἐν χερσὶν εὐρωπαϊκῆς τινος Δυνάμεως ὁ λιμὴν τῆς Χίου θ' ἀπέβαινεν ἰσχυρὸς καὶ ἱκανὸς νὰ περιλάβῃ πολλὰ πλοῖα, καὶ πολεμικὰ ἀκόμη.

Πληθυσμὸς τῆς νήσου.

Κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις τῶν εἰδημονεστέρων, οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀνέρχονται εἰς 40000 ψυχῶν, ἐξ ὧν 3000 Τοῦρκοι, 1500 περίπου Λατῖνοι, 100 Ἑβραῖοι καὶ περὶ τοὺς 33000 Ἕλληνες. Οἱ δὲ κάτοικοι τῶν χωρίων, ἅπαντες ὄντες Ἕλληνες, ὑπολογίζονται εἰς 100000· ὥστε ὁ ὁλικὸς πληθυσμὸς τῆς Χίου εἶνε περίπου 140000 κάτοικοι.

Ὑφαντουργία.

Εἰς τὴν βιομηχανίαν ταύτην ἐπιδίδονται μόνοι οἱ Χριστιανοί. Ἐπειδὴ δὲ ἀδηφαγία τῶν Τούρκων δὲν ἐξηγέρθη ὡς πρὸς τοῦτο, ἡ ὑφαντουργία εἶνε πηγὴ πλούτου δι' ἅπαντας τοὺς Χίους πάσης τάξεως, φύλου καὶ ἡλικίας. Πρότερον ἡ χιακὴ ὑφαντουργία ἤνθει, σήμερον ὅμως παρήκμασε δυστυχῶς οὐχὶ τόσον διὰ τὴν

ἀσθένειαν τῶν μεταξοσκωλήκων ἡ διὰ τὴν πανώλη τοῦ 1778, ἀφαρπάσασαν πλείστους ὅσους ἐργάτας, ἀλλὰ διὰ τὴν παραποίησιν τῶν ὑφασμάτων. Ἄλλοτε ὑφίσταντο ἐν Χίῳ χίλιαι περίπου κερκίδες (τελλάροι) πρὸς κατεργασίαν τῆς μετάξης, ἀλλὰ σήμερον μόλις ὑφίσταται τὸ $^1/_4$ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου. Καὶ ἐν τούτοις ἐκπληκτικὸς εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἀπησχολημένων. Παρεκτὸς τῶν χρημάτων, ἅτινα οἱ χῖοι χωρικοὶ εἰσπράττουσιν ἀπὸ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ἐκ τῆς πωλήσεως τῆς μετάξης, οὐκ ὀλίγα ποσὰ κυκλοφοροῦσι καὶ ἐν αὐτοῖς τούτοις τοῖς χωρίοις, ἔνθα ἐκτελεῖται ἡ προπαρασκευαστικὴ τῆς μετάξης κατεργασία. Ἡ νῆσος ἅπασα παράγει κατ' ἔτος 15 ἢ 20000 ὀκ. μετάξης, τιμωμένης συνήθως πρὸς 16 γρόσια μέχρι 18 τὴν ὀκάν, τανῦν ὅμως εἰς τὸ διπλάσιον ἀνελθούσης. Ἐκ τῶν χωρίων ἡ μέταξα κατέρχεται εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ὑποβάλλεται εἰς τὴν τελικὴν κατεργασίαν· πόσαι δὲ γυναῖκες, πόσα παιδία, πόσοι ἄνδρες δὲν εὑρίσκουσι πόρον ζωῆς ἐκ τούτου; Ὑπὸ τὸ ὄνομα *μπενταέτι* ἡ μέταξα φορολογεῖται 2 γρόσια τὴν ὀκὰν καὶ ἀπὸ τοῦδε θὰ πληρόνῃ τὸ διπλοῦν ἥ τε ἐν τῷ τόπῳ παραγομένη καθὼς καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένη. Ἀλλὰ καὶ πλὴν τῶν μεταξίνων ὑφασμάτων κατασκευάζονται ἐν Χίῳ ποικίλα τὸ εἶδος καὶ παντοῖα σειρήτια (γαϊτάνια) ὑπέρτερα τῶν ἀλλαχοῦ τῆς Ἀνατολῆς κατασκευαζομένων, ὅμοια δὲ κατὰ τὴν στερεότητα καὶ τὴν στιλπνότητα πρὸς τὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὰ σειρήτια ταῦτα χρησιμεύουσιν εἰς κατασκευὴν κομβίων καὶ εἰς διάφορα κοσμήματα ἐνδυμάτων παρά τε τοῖς Τούρκοις καὶ τοῖς Χριστιανοῖς. Κατασκευάζονται πρὸς τούτοις σειρήτια ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πρὸς χρῆσιν τῶν Ὀθωμανίδων, ἐξ ὧν, ὡς λέγεται, εἰσπράττει ἡ νῆσος 1500000 γροσίων. Ἀλλὰ καὶ πλὴν τούτων ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς χωρίοις ὑπάρχουσι πλεῖστα ὑφαντουργεῖα, δι' ἃ, μὴ ἐξαρκούσης τῆς ἐπιτοπίου παραγωγῆς μαλλίων καὶ βάμβακος, καταφεύγουσιν οἱ Χῖοι εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Σμύρνης, Μαγνησίας καὶ Θεσσαλονί-

κης. Ἡ μεταφορὰ τοῦ βάμβακος ἐκ Συρίας εἶνε λίαν δαπανηρά, διὰ τοῦτο οἱ ἐνταῦθα προτιμῶσιν ἀντὶ τούτου, μεθ' ὅλην τὴν στιλπνότητα καὶ στερεότητα αὐτοῦ, τοὺς τῶν μνημονευθέντων μερῶν. Εἰσάγεται ἐν Χίῳ μεγάλη ποσότης μετάξης ἐξ ἄλλων χωρῶν, οἷον Ἀγκύρας, Πελοποννήσου, Ἄνδρου, ἀνερχομένη εἰς 20000 ὀκάδας (1).

Κίνησις ἐμπορίου.

Ἡ ἐν γένει ἐξαγωγὴ τῆς Χίου ἀνέρχεται κατ' ἔτος περίπου εἰς 5000000 γροσίων, διὰ δὲ τὴν εἰσαγωγὴν σημειῶ τὰ ἀκόλουθα:

Ζάχαρις	βαρέλια	220
Καφφές	ὀκάδες	8,000
» Μέκκας	»	2,000
Ὄρυζα Αἰγύπτου καὶ Ἰταλίας	»	2,000
Λῖνον Αἰγύπτου	δέματα	320
Ἰνδικόν	»	2,200
Κρεμέζι	ὀκάδες	700
Πέπερι	καντάρια	8
Πανία Φλωρεντίας	δέματα	200
» Ὁλλανδίας καὶ Λειψίας	»	50
Κατιφὲς Φλωρεντίας καὶ ἄλλα	»	50
Κασσίτερος εἰς ῥάβδους	βαρέλια	20
Μόλυβδος εἰς μικρὰν ποσότητα		
Κανέλλα	ὀκάδες	150
Ξυλεία	καντάρια	90

(1) Οὔτε ἐν μετάξῃ ὑφαντήριον ὑπάρχει τὴν σήμερον ἐν Χίῳ, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ σκωληκοτροφία τέλεον παρημελήθη, ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν συκαμινεῶν φροντίζουσι πλέον οἱ Χῖοι. Ἡ καλλιέργεια τοῦ βάμβακος ἀντικατεστάθη διὰ τῆς τοῦ γλυκανίσου. Πρὸ τούτου τὰ χωρία Πυργὶ καὶ Καλαμωτὴ παρῆγον κατ' ἔτος περὶ τὰ 4000 καντάρια βάμβακος, ὅν, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, δὲν ἐπώλουν, ἀλλ' ἀντήλλασσον πρὸς ἄλλα εἴδη.

Σὺν τούτοις μεγάλη ποσότης σίτου, κριθῆς, κτηνῶν, ἐλαίου, βουτύρου καὶ ἀλλάντων ὡς καὶ διάφορα ῥωσσικὰ προϊόντα· οἷον σῖτος, βούτυρος, στέαρ, σίδηρος, χαβιάρι, ἰχθύες παστοὶ κλπ.

Δασμοὶ καὶ φόροι.

Προκειμένου περὶ τοῦ χιακοῦ πλούτου ἀνάγκη νὰ προσθέσω εἰς τὰ ἀνωτέρω τοὺς δασμοὺς καὶ τοὺς φόρους, οὓς καταβάλλουσιν ἐτησίως οἱ κάτοικοι τῆς Χίου. Πληρόνουσιν ἐνιαυσίως τῷ Καπετὰν Πασσᾷ ὑπὸ τὸ ὄνομα *γκεμισλὶκ* 12000 γροσίων δι' ἔξοδα τοῦ συνήθους αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Μεσόγειον περίπλου. Ἀλλὰ τὸ διαληφθὲν ποσὸν εἶνε ὀνομαστικόν, πράγματι δὲ πληρόνεται τὸ διπλάσιον. Ὁ Μουσελίμης, ὅστις εἶνε ἐν ταὐτῷ καὶ τελώνης, εἰσπράττει τὴν κεφαλητιῶνα, τὸν ἐπὶ τῶν γεωργικῶν κτημάτων φόρον καὶ τὸ τέλος τῆς σφραγίσεως τῶν ἐγχωρίων ὑφασμάτων, ὅπερ εἶνε δύο ἄσπρα ($=^2/_3$ τοῦ παρᾶ) τὸν πῆχυν διὰ τὰ μετάξινα καὶ πολὺ μικρότερον διὰ τὰ ἐκ βάμβακος. Ἄνευ τῆς σφραγῖδος τοῦ Μουσελίμη τὰ ὑφάσματα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ἐξέλθωσι τῆς Χίου. Ἂν δέ τις παραβῇ τοῦτο, ὑποβάλλεται εἰς πρόστιμον βαρὺ ἢ καὶ ἀπόλλυσι τὰ ἐμπορεύματά του, δημευόμενα ὑπὸ τοῦ τελώνου.

Κεφαλικόν.

Ὁ φόρος οὗτος πληρόνεται τῷ Διοικητῇ κατ' ἄτομον ἢ κατ' ἀποκοπήν, ὡς γίνεται διὰ τὰ χωρία. Ἕκαστον χωρίον καταβάλλει ἐτησίως κεφαλικὸν φόρον κατὰ λόγον τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων του ἐπὶ τῇ βάσει πάλαι ποτὲ γενομένης ἀπογραφῆς. Κατ' ἀκολουθίαν, ἄλλα μὲν τῶν χωρίων πληρόνουσι φόρον ὑπέρτερον, ἄλλα δὲ μικρότερον τοῦ ἰδίου πληθυσμοῦ.

Οἱ κατ' ἄτομον πληρόνοντες, τοιοῦτοι δὲ εἶνε οἱ ἰθαγενεῖς καὶ οἱ ὑπὸ ὀθωμανικὴν ὑπηκοότητι διατελοῦντες ξένοι, διαιροῦνται εἰς τρεῖς κατηγορίας· τοὺς *εὐπόρους*, πληρόνοντας 12 γρόσια, τοὺς τῆς

β' κλάσεως (ἐργάτας κλπ.), πληρόνοντας 6 $^1/_2$, καὶ τοὺς *πτωχούς*, πληρόνοντας 3. Πληρόνουσιν ὡσαύτως καὶ τὰ μήπω ἡβάσαντα παιδία εἰς οἱανδήποτε κοινωνικὴν τάξιν καὶ ἂν ἀνήκωσιν. Ὡς εἴρηται, ἅπαντες ἐν γένει οἱ ὑπήκοοι τοῦ Σουλτάνου, Λατῖνοι, Ἕλληνες, Ἀρμένιοι, καὶ Ἑβραῖοι ὑπόκεινται εἰς τὴν κεφαλητιῶνα, ἐξαιροῦνται δ' αἱ γυναῖκες μόναι, ἃς δὲν δύνανται νὰ φυλακίσωσιν οὐδὲ διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ὑπὸ τῶν ἑαυτῶν συζύγων ὀφειλομένων φόρων. Ἐκτὸς τῆς κεφαλητιῶνος ὁ Μουσελίμης, ὡς Διοικητὴς καὶ ἀντιπρόσωπος τῶν δικαιούχων, εἰσπράττει καὶ ἄλλους, καθ' ἑαυτοὺς μὲν μικροὺς φαινομένους, ἀλλ' ἐν συνόλῳ ἀνερχομένους εἰς σπουδαῖον ποσόν. Ταῦτα δὲ εἶνε κυρίως τὰ ἔργα τοῦ Διοικητοῦ. Ἀλλ' ὁ Μουσελίμης πρὸς τούτοις καθῆκον ἔχει νὰ ἐπιτηρῇ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν καὶ νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν καλὴν διακυβέρνησιν τοῦ τόπου. Ἐπιβάλλων ἀείποτε χρηματικὰς ποινὰς εἰς τοὺς παραβάτας τῶν νόμων, κατήντησε νὰ πωλῇ μᾶλλον τὴν ἀτιμωρησίαν εἰς τοὺς ἐνόχους. Οἱ σφαγεῖς ἐν παραδείγματι πλουτίζουσιν αὐτόν, ἀντὶ δὲ τούτου ὑπερτιμῶσιν ἀκωλύτως καὶ κατὰ βούλησιν τὴν τιμὴν τοῦ κρέατος. Τὰ πρὸς σφαγὴν κτήνη φέρουσιν οἱ ἴδιοι ἐξ Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας (Σήμερον πωλοῦσιν ἀπὸ 20 - 24 παράδες τὴν ὀκάν, ἐνίοτε δὲ καὶ μέχρι 28). Ὁ Διοικητὴς οὗτος καὶ οἱ Χριστιανοὶ πρόκριτοι, οἵτινες καθῆκον ἔχουσι νὰ ἐπιφέρωσι τὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ, τυφλώττουσι πρὸς ταῦτα, ἡ δὲ σιωπὴ αὐτῶν ἀγοράζεται διὰ χρημάτων, ἔτι δὲ καὶ τὸ καθημερινὸν κρέας των παρέχεται αὐτοῖς εἰς τιμὴν εὐτελεστάτην. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῆς καταναλώσεως εἰδῶν. Καὶ δὲν εἶνε μόνα ταῦτα, ὅσα πληρόνουσιν οἱ Χῖοι εἰς τὸν Διοικητήν, διότι καὶ ἄλλο εἶδος φόρου δίδεται αὐτῷ ὑπὸ ἰδιωτῶν, οἵτινες εἶνε ἐνοικιασταὶ δημοσίων προσόδων ἢ κατέχουσι δημόσια ὑπουργήματα, εἰς ἃ ἀποβαίνει ἐπικερδὴς ἡ σιγὴ τοῦ Διοικητοῦ· ἀλλά, ὡς οἰκοθεν νοεῖται, τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ φόρου κανονίζεται κατὰ τὸ μέτρον τῆς φιλοχρη-

ματίας τῶν Διοικητῶν. Τὰ περὶ ὧν εἴρηται πρόστιμα, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον δίκαια, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄδικα διὰ τὴν ἀκόλαστον ῥᾳδιουργίαν τῶν ὑπαλλήλων, οἵτινες ἐξ ἰδιοτελείας ἐξυφαίνουσι κατηγορίας ὅπου δὲν ὑπάρχουσι τοιαῦται, ἀποτελοῦσιν ἕτερον κλάδον τῶν διοικητικῶν προσόδων. Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι αἱ διαληφθεῖσαι κατηγορίαι εἶνε ἐλάχισται, ὅταν ἀναλογισθῇ τις τί συμβαίνει εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Τουρκικῆς Ἐπικρατείας.

Ὁ Σούμπασης.

Εἰς τὸν Μουσελίμην, ἐκτὸς τῶν Μαστιχοχώρων, εἶνε ἀνατεθειμένη ἡ διοίκησις τῆς πόλεως καὶ τῶν χωρίων τῆς Χίου, ὄργανον δὲ τοῦ Μουσελίμη ἐν τῇ ἐξασκήσει τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων εἶνε ὁ Σούμπασης, ἀστυνόμος ἐν ταὐτῷ καὶ ἀρχηγὸς τῶν χωροφυλάκων. Ἀλλ' ὁ Μουσελίμης ἀντὶ νὰ φυλάττῃ τὴν δημοσίαν τάξιν, ἀνοίγει δι' ἴδιον ὄφελος μυρίας ὁδοὺς εἰς ἀνομίας καὶ ταραχάς. Τεταγμένος ὢν νὰ εἶνε ἡ μάστιξ τῶν φαυλοβίων γυναικῶν, ἀποβαίνει ὁ προστάτης καὶ ὁ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν, ἐγγράφει δ' ἐν ἐπὶ τούτῳ βιβλίῳ τὰ ὀνόματά των. Τὰ καπηλεῖα πληρόνουσιν αὐτῷ δικαίωμά τι, ὅπερ οὗτος πάλιν δίδει τῷ Διοικητῇ. Περιερχόμενος μετὰ περιπολίας νύκτωρ τὴν πόλιν καὶ τὴν ἐξοχὴν πρὸς τήρησιν δῆθεν τῆς ἡσυχίας, ἄγει ὅσους συναντήσῃ ἀθῴους καὶ μὴ εἰς τὰς φυλακὰς καὶ δὲν ἀποφυλακίζει αὐτοὺς εἰμὴ ἐπὶ πληρωμῇ χρημάτων.

Ἐξ ὅσων διέλαβον προκύπτουσι δύο τινὲς ἀπορίαι, ἀπαρατήρητοι τὸ κατ' ἀρχάς.

Α' Πῶς ποτε ἡ Χίος δύναται νὰ εἶνε τῷ ὄντι, καθ' ἃ φημίζεται, πλουσία, ἐν ᾧ ἡ ἐξαγωγὴ τῶν προϊόντων καὶ τῆς βιομηχανίας αὐτῆς δὲν ἰσοζυγίζει πρὸς τὴν εἰσαγωγήν, τὴν κατανάλωσιν καὶ τοὺς φόρους, εἰς οὓς ὑπόκειται;

Β' Πῶς φημίζεται ἐπὶ ἐλευθέρῳ πολιτεύματι, ἐν ᾧ οἱ Διοικηταὶ αὐτῆς μόνον τοῦ ἰδίου συμφέροντος κήδονται;

Ἡ λύσις τῆς πρώτης ἀπορίας ἔγκειται ἐν τῇ ἰδιοφυΐᾳ τῶν Χίων καὶ τῇ ἐκτάκτῳ φιλοπονίᾳ αὐτῶν. Δεξιώτατοι περὶ τὰς συναλλαγάς, δραστηριώτατοι, ἐμπορικώτατοι, διεξάγουσιν οὐ μόνον ἐν τῇ Τουρκίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Εὐρώπῃ ἐμπόριον, ὅπερ ἀείποτε εὐτυχές, ἀνθεῖ νῦν εἴπερ ποτὲ καὶ δι' οὗ πλουτοῦσιν εἰσκομίζοντες ἄφθονα πλούτη εἰς τὴν πατρίδα, οὐδέποτε λησμονουμένην ὑπ' αὐτῶν. Τὰ πλούτη ταῦτα, διεγείροντα τῶν Διοικητῶν τὴν ἀπληστίαν, χαλιναγωγοῦσιν ἅμα καὶ μετριάζουσι τὰς ὁρμὰς αὐτῶν, ἐκ πείρας πεπεισμένων ὅτι οἱ Χῖοι προτιμότερον δαπανῶσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὅπως ἐπιτύχωσι τὴν ἀντικατάσιν ἢ τὴν παῦσιν αὐτῶν ὁσάκις ἀποπτύουσι πάντα χαλινὸν καὶ ὑπερπηδῶσι τὰ ἐσκαμμένα ἢ δωροδοκοῦσι τοὺς καταπατοῦντας ἤθη, ἔθιμα καὶ παναρχαίους ἀστικοὺς νόμους. Ἰδοὺ λοιπὸν πῶς οἱ Χῖοι, δοῦλοι ὄντες, εἶνε ἐν ταὐτῷ ἐλεύθεροι, τὴν δ' ἐλευθερίαν ταύτην παρέχει ἡ ἐν πλούτῳ ἰσχὺς αὐτῶν ὡς καὶ ἡ φιλοχρηματία τῶν Τούρκων καὶ τῶν προκρίτων. Αἰωνίως πρόθυμοι εἰς τὸ νὰ ἐξυφαίνωσιν ἐνοχὰς ὅπου τοιαῦται δὲν ὑφίστανται, ν' ἀνιχνεύωσι δ' αὐτὰς ὅπου τῷ ὄντι ὑφίστανται· πρὸς τοῦτο δὲ παρακολουθοῦσι μὲ ἄγρυπνον ὄμμα τὴν πορείαν τῶν ραγιάδων ἕτοιμοι νὰ ἐπιβάλωσι πρόστιμα, ἀναγκάζονται ὅμως διὰ τοὺς προειρημένους λόγους νὰ ἐπιτηδεύωσι μετριότητα καὶ νὰ μὴ ἐξωθῶσιν εἰς τὰ ἄκρα τὴν ὑπομονὴν τῶν Χίων. Ἐντεῦθεν διὰ τὸ φιλοχρήματον προσέχουσιν οἱ κρατοῦντες ἵνα μὴ παρεκκλίνωσι τοῦ νόμου καὶ οὕτως ἡ φιλοχρηματία, ἥτις πανταχοῦ ἄλλοθι ἄγει εἰς παρανομίαν, ἐν Χίῳ τοὐναντίον συντελεῖ εἰς εὐνομίαν· ἐντεῦθεν ἐπίσης ἡ τάξις καὶ ἡ ἐλευθερία τῶν Χίων, ὡς διὰ βραχέων θὰ καταδείξω παρακατιὼν περὶ τῶν ἐθίμων πραγματευόμενος, ἀφ' οὗ πρῶτον διαλάβω περὶ τῶν ἐπισημοτέρων χωρίων, ἐξ οὗ καὶ ἡ δευτέρα ἀπορία διαλευκανθήσεται.

Περὶ τῶν χωρίων.

Εἶπον ἤδη ὅτι ταῦτα εἶνε ἑξήκοντα καὶ ὀκτὼ (1) ἐν συνόλῳ. Ἡ *Βολισσός*, πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως Χίου κειμένη, εἶνε τὸ ἐπισημότερον τῶν βορείων χωρίων διά τε τὸ μέγεθος, τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν εἰς αὐτὴν ἀνηκουσῶν πεδιάδων (2). Εἶνε ἐκτισμένη παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ φημίζεται ὡς ἡ ἀρχαία τῆς νήσου πρωτεύουσα. Ἀντικρὺ τῆς Βολισσοῦ ὑπάρχει μέγα φρούριον, ἐπὶ ὄρους ὑψηλοῦ ἐκτισμένον, ἀλλ' ἠρειπωμένον νῦν καὶ ἐγκαταλελειμμένον, δυνάμενον ὅμως οὐχὶ δυσχερῶς νὰ καταστῇ κατοικήσιμον καὶ χρησιμεύσῃ, χρείας τυχούσης. Αἱ εὐρεῖαι αὐτῆς πεδιάδες (3) ἀπειργάσαντο τῇ ἀληθείᾳ οὕτως ὀκνηροὺς τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου τούτου, ὥστε, καίπερ μεγάλων κτημάτων ἰδιοκτῆται, μετέρχονται οὐχ ἧττον τὴν ἐπαιτείαν (4) ἔν τε τῇ πατρίδι καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.

Μαστιχόχωρα.

Πρὸς νότον τῆς πόλεως κεῖνται τὰ μαστιχοφόρα χωρία σημαντικώτατα ὄντα διὰ τὴν μαστίχην, ἀφ' ἧς ἐπωνομάσθησαν, καὶ ἥτις ἐν μόνῃ τῇ περιοχῇ τῶν χωρίων τούτων παράγεται. Ἐξ αὐτῶν, 21 τὸν ἀριθμόν, ὀνομαστότερα εἶνε τὸ *Πυργί*, τὰ *Νέν-*

(1) Κατὰ δύο χωρία λανθάνεται ὁ συγγραφεύς, διότι μόνον ἑξήκοντα καὶ ἓξ εἶνε τὸ ὅλον τῶν χωρίων.

(2) Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ Βολισσὸς ὑπερέχει τῶν ἄλλων χωρίων, οὐχὶ ὅμως καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα. Τὰ Καρδάμυλα καὶ λόγῳ πληθυσμοῦ καὶ λόγῳ πολιτισμοῦ εἶνε πολλῷ ὑπέρτερα.

(3) Μοναδικὸς ἐν Χίῳ εἶνε ὁ καλούμενος «κάμπος τῆς Βολισσός», ὃν ἀπό τινων ἤδη ἐτῶν ἐδενδροφύτευσαν οἱ Βολισσηνοί.

(4) Εὐχαρίστως ἀναγράφω, ὅτι οἱ Βολισσηνοὶ πρὸ 15 περίπου ἐτῶν ἤρξαντο καταγινόμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἐπιδιδόμενοι εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, οὕτω δὲ ἡ κακὴ συνήθεια τοῦ ἐπαιτεῖν σχεδὸν ἐξέλιπεν.

νητα καὶ ἡ *Καλαμωτή* (1), πλούσια, εὔφορα καὶ πολυάνθρωπα. Ἥττον ἐπιφανὲς εἶνε τὸ χωρίον *Ἅγιος Γεώργιος* (2), ὅπερ συγκαταλέγεται μὲν ἐν τοῖς Μαστιχοχώροις, ἀλλ' ἐν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ δὲν παράγεται νῦν ἡ μαστίχη (3), ἴσως διὰ τὴν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν τῶν σχίνων, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ἀποβαίνουσιν οὗτοι μὴ παραγωγικοί. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου τούτου καταγίνονται εἰς τὴν ἀσβεστοποιίαν (4). Ἐξαιρέσει τῶν κατοίκων τοῦ Ἁγίου Γεωργίου οἱ λοιποὶ Μαστιχοχωρῖται ἐπιδίδονται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν σχίνων, ἐξ οὗ πληρόνουσι τοὺς φόρους αὐτῶν.

Περὶ μαστίχης.

Ἡ ἐτησία παραγωγὴ τῆς μαστίχης λέγεται 50000 ὀκάδων. Ὁ Ἀγᾶς τῶν Μαστιχοχώρων (5), καθὸ ἐνοικιαστὴς τῶν ἐκ τοῦ προϊόντος τούτου προσόδων, κατὰ τὸ φθινόπωρον ἑκάστου ἔτους ἐξέρχεται εἰς περιοδείαν ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸν χωρίοις (6) καὶ καθορίζει τὸ φορολογητέον ποσὸν τῆς μαστίχης, ἐξ οὗ κρατεῖ δι' ἑαυτὸν τὰς 21000 ὀκάδας (7), δικαιοῦται δὲ ν' ἀγοράσῃ καὶ τὸ ὑπόλοι-

(1) Τὴν σήμερον ὁ Ἅγιος Γεώργιος καὶ τὸ Πυργίον εἶνε τὰ πολυπληθέστερα χωρία τῶν Μαστιχοχωρίων, ἔχοντα ἑκάτερον περὶ τὰς 400 οἰκογενείας. Ἔπονται ἡ Καλλιμασία, τὰ Νέννητα καὶ ἡ Καλαμωτή, ἅτινα πάλιν πρωτεύουσι κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὸν πολιτισμόν.

(2) Ὁ Ἅγιος Γεώργιος παράγει νῦν ἱκανὸν ποσὸν μαστίχης, καταλεγόμενος ὡς πρὸς τοῦτο ἐν τοῖς δευτερεύουσι χωρίοις.

(3) Μετέρχονται νῦν καὶ τοὺς μεταπράτας διαφόρων χιακῶν προϊόντων, ἰδίᾳ ἐλαίου καὶ μαστίχης, καὶ εἶνε φιλοπονώτατοι.

(4) Ὀνομάζεται *Σακὶζ ἐμίρης*, κοινῶς δ' ἐγράφετο *Ἐμίρης* καὶ ἐνίοτε *Μίρης* ὑπὸ τῶν ἁπλοϊκωτέρων, ὡς φαίνεται ἐν τοῖς κώδιξι τῶν χωρίων.

(5) Ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Ἀγᾶς ἤρχετο εἰς τὸ χωρίον ἐκαλεῖτο *ἡ γιορτὴ τοῦ Ἐμίρη*, ὤφειλον δ' ἅπαντες οἱ κάτοικοι νὰ συνέλθωσιν εἰς τὸ *λιβάδι* ἵνα ἀκούσωσι τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ.

(6) Σήμερον μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων συγκαταριθμεῖται καὶ ἡ Καλλιμασία, Βουνός, Ὀλύμποι, Βέσσα κλπ.

(7) Ὁ Ἀγᾶς εἶχε παρ' ἑαυτῷ ζυγιστὴν τῆς μαστίχης Ἰουδαῖον. Ἀφ' ὅ,τι ἐζύγιζεν ἐλάμβανε μίαν *φούχταν* μεγάλην διὰ τὸν Ἀγᾶν καὶ μίαν μικρὰν δι' ἑαυ-

πον τῆς ὅλης παραγωγῆς ἀντὶ 52 παράδων τὴν ὀκάν (1). Οἴκοθεν λοιπὸν νοεῖται ὅτι μέγα κέρδος προσεπόριζεν εἰς τὸν Ἀγᾶν ἡ μαστίχη, διότι οὗτος ἠδύνατο νὰ μεταπωλήσῃ αὐτὴν ἀπὸ 5 μέχρι 8 γροσίων τὴν ὀκάν, κατὰ τὴν ποιότητα· κέρδος ἄλλως τε ἀσφαλέστατον καὶ ἐν ταὐτῷ ἀκοπώτατον, καθόσον ἐπεβάλλοντο δρακόντειοι ποιναὶ εἰς τοὺς λαθρεμπόρους (2). Ὑπὸ τοιοῦτῳ περισταλτικῷ συστήματι δὲν ἠδύνατο βεβαίως ν' αὐξήσῃ ἡ παραγωγὴ τῆς μαστίχης, τῶν καλλιεργητῶν μὴ ἐπωφελουμένων τούτου· ἀλλ' ἐὰν ἡ πώλησις τῆς μαστίχης ἦτο ἐλευθέρα, ἡ ἐτησία αὐτῆς παραγωγὴ θ' ἀνήρχετο καὶ μέχρι 500000 ὀκάδων.

Τὸν λόγον ἤδη φέρων περὶ τοῦ οἰκοδομικοῦ συστήματος τῶν χωρίων μετ' εὐχαριστήσεως σημειῶ, ὅτι τάξις τις καὶ συμμετρία φαίνεται ἐν ταῖς οἰκοδομαῖς αὐτῶν κυρίως ἐν ἐκείναις, αἵτινες, εἰς τὰ ἄκρα κείμεναι καὶ πρὸς ἀλλήλας συνεχόμεναι, σχηματίζουσι περὶ τὸ χωρίον τείχισμα. Πύλαι σιδηραῖ ἐξασφαλίζουσι τὰς θύρας τοῦ τειχίσματος τούτου, αἵτινες εἶνε συνήθως δύο, κατ' ἀντίθετον φορὰν εὑρισκόμεναι. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χωρίου ὑψοῦται πύργος δεσπόζων τῶν πέριξ. Τῶν πύργων τούτων ἀξιολογώτερος εἶνε ὁ ἐν Πυργίῳ, ὅστις μέχρι τῶν ἡμερῶν τούτων φέρει τὰ οἰκόσημα τῆς οἰκογενείας Γριμάλδη (3). Ὁ μακαρίτης Ἀνδρέας Γριμάλδης ἦτο ἐν ἔτει 1760 κύριος τοῦ πύργου τούτου, οὗτινος τὸ ἓν τέταρτον εἶχε μεταβάλει εἰς εὐρεῖαν οἰκίαν, τοῦ λοιποῦ μὴ ὄντος κατοικησίμου. Ἐκ τοῦ πάχους καὶ τοῦ ὕψους τῶν τοίχων, ὡς καὶ ἐκ τῶν λειψάνων τῶν ἐξωτερικῶν ὀχυρώσεων, δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὁποία

τόν. Αἱ καταχρήσεις τοῦ ζυγιστοῦ ἦσαν βεβαίως ἀναρίθμητοι, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα ν' ἀπευθύνῃ αὐτῷ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην παρατήρησιν.

(1) Εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους ἤλλαξε τὸ σύστημα τοῦτο, καθότι τὸ μὲν *κεφαλησιμιδ* (χονδρὰν μαστίχην) ἠγόραζεν ὁ Ἀγᾶς πρὸς 100 παράδες τὴν ὀκάν, τὸ δὲ *κοκκολόγι* πρὸς 52 μέχρι 60.

(2) Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου ὁ Ἰσίδωρος Πάμπαλος, προδοθεὶς ὅτι ἐξήγαγε λάθρα μαστίχην, ἀπεκεφαλίσθη ἔξω τῆς Καλλιμασίας ἐν θέσει *Πιγούρα*.

(3) Οὐδὲν ἴχνος τῶν οἰκοσήμων τούτων σώζεται.

τις ἦτο ἡ στερεότης τῶν οἰκοδομῶν (1) τῶν ἐν Χίῳ Γενουηνσίων, οἵτινες καὶ τὰ ὑπ' αὐτοὺς χωρία δὲν ἠμέλουν νὰ ὀχυρώσωσιν ὄντως ἀσφαλῶς.

Πολλῶν προνομίων ἀπολαύουσιν οἱ κάτοικοι τῶν Μαστιχοχώρων μετὰ ζήλου δ' εὐλόγου τηροῦσι καὶ περιέπουσιν αὐτά. Ἀνεξάρτητοι ὄντες ἀπὸ τοῦ Μουσελίμη τῆς πόλεως, οὐδεμίαν ἄλλην ἀρχὴν ἀναγνωρίζουσιν ἐκτὸς τοῦ ἰδίου αὐτῶν Ἀγᾶ (2). Ὁ Ἀγᾶς οὗτος, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπον, εἶνε ὁ ἐνοικιαστὴς τῶν ἀπὸ τῆς μαστίχης δημοσίων προσόδων. Οἱ Μαστιχοχωρῖται δὲν ὑποβάλλονται εἰς ἀγγαρείας, ἁπλῶς δὲ μόνον ὑποχρεοῦνται νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὴν πόλιν τὴν μαστίχην καὶ νὰ παρέχωσι δωρεὰν τὰ ὑποζύγια αὐτῶν εἰς τὸν Ἀγᾶν ὁσάκις περιοδεύει. Ἡ μεταφορὰ τῆς μαστίχης ἐντὸς σάκκων, οὓς φορτόνουσιν ἐπὶ ἡμιόνων, γίνεται οὕτω· Ὑπὸ τὸν ἦχον μουσικῶν ὀργάνων καὶ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀγᾶ κατέρχεται εἰς τὴν πόλιν τὸ μαστιχοφόρον κιρβάνιον καὶ σταματᾷ ἐν τῷ φρουρίῳ πρὸ εὐρείας ἀποθήκης, ὅπου ἄλλοτε, ἐπὶ Γενουηνσίων, ἦτο ἡ ὁπλοθήκη, καὶ ἐκεῖ ἐναποθηκεύεται πανηγυρικῶς, οὕτως εἰπεῖν, τὸ τοὺς Τούρκους πλουτίζον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοὺς χριστιανοὺς καλλιεργητὰς προϊόν. Δὶς ἢ τρὶς κατ' ἔτος χαράσσεται ὁ σχῖνος, ἡ δὲ μαστίχη συνάγεται τὸν Ἰούλιον ἢ Αὔγουστον. Πᾶς ἰδιοκτήτης σχίνων φυλάσσει ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ τὴν μαστίχην, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ μεταφέρῃ οὐδὲ κόκκον ἕνα, ἂν μὴ ὁ Ἀγᾶς πρότερον ἐπιθεωρήσῃ αὐτήν. Σὺν τοῖς ἄλλοις ἔχουσιν οἱ τῶν μαστιχοφόρων χωρίων κάτοικοι καὶ τὸ προνόμιον τοῦ νὰ φέρωσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σαρίκιον ἐκ λευκοῦ βαμβακεροῦ ὑφάσματος ἑπτάπηχυ τὸ μῆκος κατὰ τὸ σύστημα τῶν Γενιτσάρων. Τὸ προνόμιον τοῦτο

(1) Καὶ αὐτὸς ὁ σεισμὸς τοῦ 1881 ἐφείσθη τῶν γενουηνσιακῶν οἰκοδομῶν, ὧν αἱ πλεῖσται ἦσαν καὶ πρότερον ἠρειπωμέναι.

(2) Μετὰ τὸ 1822 ὁ Ἀγᾶς ὑπήγετο εἰς τὸν Μουσελίμην, οὗ ἦτο ὁ τοποτηρητής, οὕτως εἰπεῖν, καὶ μόνον δι' ἀδείας τοῦ Μουσελίμη ἐδίκαζεν ὡς εἰρηνοδίκης.

ἐχορηγήθη αὐτοῖς καὶ μόνοις ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου. Φέρουσιν ἐπὶ πλέον τὰ ἄκρα τοῦ χιτῶνος ἐκτὸς τῶν ἀναξυρίδων, καθ' ἃ εἴθισται παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς.

Περὶ τῶν λοιπῶν χωρίων.

Τὰ *Θυμιανά*, πρὸς μεσημβρίαν τῆς πόλεως κείμενα καὶ ἐλάχιστον τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Ἁγίας Ἑλένης ἀπέχοντα, ὡριαῖον δ' ἀπὸ τῆς πόλεως δρόμον, εἶνε χωρίον πολυάνθρωπον. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ, λιθοτόμοι (1), σιδηρουργοὶ καὶ κτίσται ὡς τὰ πολλά, ἥκιστα εἰς τὴν γεωργίαν ἐπιδίδονται. Αἱ γυναῖκες κατεργάζονται τὰ ἄριστα τῆς Χίου βαμβακερὰ ὑφάσματα. Τὸ *Νεοχώριον* πρὸς δυσμὰς τῶν Θυμιανῶν, ἔχει καλλίστας πεδιάδας, ἀλλ' εἶνε ὀλιγανθρωπότερον. Οἱ Νεοχωρῖται εἶνε ἐξαίρετοι γεωργοί, αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν καταγίνονται εἰς τὰς αὐτὰς καὶ αἱ τῶν Θυμιανῶν ἐργασίας, ἀλλὰ μεθ' ἥσσονος εὐδοκιμήσεως. Τὰ ἄλλα χωρία εἶνε κατὰ τὰ μᾶλλον καὶ ἧττον εὔπορα, οὐχὶ ὅμως ἀξιολογώτερα τῶν προειρημένων. Εἴς τινα τούτων ἄγουσιν ἀτραποί, ἃς δι' ἡμιόνου μόνον εἶνε δυνατὸν νὰ διέλθῃ τις. Οἱ χωρικοὶ οὗτοι εἶνε ἐξαίρετοι γεωργοί, μεταμορφοῦντες τὸν ἄγονον βράχον εἰς ἀγρὸν εὔφορον. Ὑπάρχουσι χωρία κείμενα ἐφ' ὑψηλῶν καὶ ἀπορρώγων ὀρέων, ἀπειλοῦντα νὰ καταπέσωσιν εἰς τὸ ὑπ' αὐτὰ χάος καὶ νὰ θάψωσιν ἐκεῖ ὑπὸ τὰ ἐρείπιά των τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους. Τοιοῦτον εἶνε ἰδία τὸ χωρίον *Ἀνάβατος*, οὗ οἱ κάτοικοι εἶνε περιώνυμοι ξυλοκόποι.

Χαρακτὴρ καὶ εὐφυΐα τῶν Χίων.

Εἴδός τι ὑπερηφανείας ἐν ταὐτῷ καὶ δειλίας χαρακτηρίζει τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Ἀλλ' οἱ Χῖοι οὔτε ὑπερήφανοι, οὔτε δειλοὶ εἶνε. Αἰμύλοι καὶ ζωηροί, διακρίνονται ἐπὶ φαιδρότητι ἐξ ἴσου

(1) Οἱ λιθοτόμοι οὗτοι ὀνομάζονται *Στενακοῦσοι*.

καὶ εὐτραπελία, αἱ δὲ γυναῖκες μηδ' αὐτῶν τῶν νεανίδων ἐξαιρουμένων, περιφέρονται ἀσκεπεῖς τὸ πρόσωπον καὶ βαδίζουσιν εὐπρεπῶς καὶ θαρραλέως ἐν μέσῃ τῇ πόλει, ἔνθα οὐκ ὀλίγοι Τοῦρκοι καὶ ξένοι διατρίβουσιν. Διέρχονται ἀνὰ μέσον αὐτῶν μὲ βλέμμα καὶ βάδισμα ὑπερήφανον ἅμα καὶ σεμνόν. Καθήμεναι ἐπὶ λιθίνων ἑδρῶν, αἵτινες εἶνε ᾠκοδομημέναι ἔξωθι καὶ κατὰ μῆκος τῶν οἰκιῶν, συνδιασκεδάζουσι μετὰ τῶν νέων αὐτῶν συμπολιτῶν διαλεγόμεναι ἢ καὶ μετ' ἀλλοδαπῶν Εὐρωπαίων, οὓς προσελκύουσιν αἱ χάριτες καὶ ἡ οἰκειότης τῶν χίων γυναικῶν. Τοιαύτη συμπεριφορὰ δυνατὸν νὰ προέρχηται καὶ ἐκ κακῶς νοουμένης ἀνατροφῆς (1). Αἱ Χῖαι παρουσιάζονται καὶ πρὸ αὐτοῦ τοῦ Διοικητοῦ καὶ πρὸ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ βεζύρου, βαίνουσαι μετὰ μετριοφροσύνης, ἀλλ' ἄνευ τινὸς δειλίας. Ἐν τῇ περιβολῇ προτιμῶσι τὰ ζωηρὰ χρώματα, ἰδίᾳ δὲ τὸ πράσινον καὶ ὅμως εἶνε χαρίεσσαι, ἂν καὶ φέρωσιν ἀφειδῶς τὸ ψιμμύθιον ἐπὶ τοῦ προσώπου (2). Κατὰ τὰ ἄλλα ὁμοιάζουσι τοῖς συζύγοις αὐτῶν· ἡ αὐτὴ κατ' οἶκον οἰκονομία, ἡ αὐτὴ λιτότης περὶ τὴν τροφήν, ἡ αὐτὴ εὐλάβεια περὶ τὰ θεῖα, ἡ αὐτὴ προσήλωσις εἰς τὰ πατροπαράδοτα ἤθη καὶ ἔθιμα.

Προνόμια τῆς Χίου.

Εἶπον ἤδη ὅτι οἱ Χῖοι ἐξόχως περιέπουσι τὰ πανάρχαια αὐτῶν ἤθη καὶ ἔθιμα· ἀλλ' ἔτι μᾶλλον περιέπουσι τὰ προνόμια, ἅτινα ἐδωροφόρησεν αὐτοῖς ὁ Σουλτάνος Σουλεϊμάν, ὅστις ἐπέτρεψε

(1) Ἴδε *Χιακὰ* Βλαστοῦ, τόμ. Β', σελ. 179.

(2) Ἴδε *Χιακὰ* τόμ. Β', σελ. 179. Ὁπόσον ἐχρῶντο τῷ ψιμμυθίῳ αἱ Χῖαι μαρτυροῦσι καὶ οἱ ἑξῆς πασίγνωστοι στίχοι:

Εἶν' τα χαμπάρι' ἀπό τὴ Χιό;
Κουντουροῦδι περισσό,
Σουλουμᾶ μὲ τὸ καντάρι,
Κοκκινάδι μὲ τὸ φτυάρι.
Ἀμὲ Σιτάρι;
Ὁ τόπος ἐν τὸ ζάρει».

τοῖς Χίοις νὰ βιῶσι καὶ κυβερνῶνται ὅπως ἐβίουν καὶ ἐκυβερνῶντο ἐπὶ τῶν Γενουηνσίων, νὰ ἔχωσι τοὺς ἰδίους αὐτῶν ἀστικοὺς νόμους καὶ νὰ μὴ ὑπάγωνται εἰς τοὺς τοῦ Κράτους. Τὰ προνόμια ταῦτα ὀφείλουσιν οἱ Χῖοι εἰς τὸν Φραγκίσκον Α΄, βασιλέα τῆς Γαλλίας, προστάτην καὶ σύμμαχον τῶν οἰκογενειῶν Γριμάλδη καὶ Ἰουστουνιάνη (1), αἵτινες παρέμειναν ἐν Χίῳ μέχρι τοῦ 1694, ἀφ' οὗ οἱ Βενετοί, οἵτινες ἐκυρίευσαν τὴν νῆσον κατ' Αὔγουστον τοῦ 1690, κατέλιπον αὐτὴν τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἐπιόντος ἔτους. Τότε οἱ Ἕλληνες τῆς Χίου, ζηλοτυποῦντες διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Λατίνων, κατώρθωσαν νὰ τρώσωσι τούτους θανασίμως. Κατήγγειλαν τοὺς Λατίνους εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἐπὶ προδοσίᾳ καὶ ὅτι προσεκάλεσαν τοὺς Βενετοὺς νὰ κυριεύσωσι πάλιν τὴν νῆσον. Εἰς ὑποστήριξιν τούτου ἐπεκαλέσθησαν αὐθεντικόν τι γράμμα, φέρον πολλὰς Λατίνων ὑπογραφὰς καὶ ἀποσταλὲν εἰς τὴν Βενετικὴν Δημοκρατίαν, δι' οὗ προσεκαλεῖτο αὕτη νὰ πλεύσῃ εἰς Χίον. Τὸ περὶ οὗ λόγος γράμμα, κυοφορηθὲν ἐν τῷ φανατικῷ ἐγκεφάλῳ λατίνου ἱερέως, ἐστάλη τῷ ὄντι εἰς Βενετίαν, πλὴν ἀλλ' ὅμως ἡ καθολικὴ Κοινότης οὐδαμῶς εἰς τοῦτο ἐνείχετο. Ὁ ἄνθρωπος, εἰς ὃν ἦτο ἐμπεπιστευμένη ἡ διδασκαλία τῆς γραφῆς καὶ τῆς ἀναγνώσεως τῶν παιδίων τῶν Λατίνων ἐν τῷ ὑπερεξημμένῳ αὐτοῦ ζήλου συντάσσει ἀναφορὰν πρὸς τὴν Δημοκρατίαν ἐξ ὀνόματος τῆς Κοινότητος, δι' ἧς ἀνήγγελλεν, ὅτι ἡ νῆσος διετέλει ἀνυπεράσπιστος· ἵνα δὲ περιάψῃ αὐτῇ τίτλον ἐπισημότητος ὑποχρεοῖ τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς, μειράκια ἑπταετῆ ἢ ὀκταετῆ οὐδὲν νοοῦντα ἐκ τῶν γινομένων, νὰ ὑπογράψωσι τὴν ἀναφορὰν καὶ οὕτω τὰ ὀνόματα, ἅτινα ἔφερον τὰ μειράκια ταῦτα:

(1) Ὀρθότερον εἶνε νὰ γράφωνται *Γκιουστουνιάνη* καὶ ὄχι *Ἰουστουνιάνη*. Ὁ Hopf ἐν τῷ περὶ τούτων συγγράμματί του ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε ἑταιρικόν (générique) καὶ ὄχι οἰκογενειακόν. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ Hopf οἱ ἐνταῦθα Γκιουστουνιᾶνοι ἐγίνωσκον τὸ τοιοῦτον ἐκ παραδόσεως καθὰ καὶ ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ἐγγράφων βεβαιοῦται.

Γκιουστιάνη, Γριμάλδη, Φορνέττη κλπ. ἐξηπάτησαν τὴν Γερουσίαν. Ἡ ἐπὶ Χίον στρατεία ἀπεφασίσθη, καί, τὸ χείριστον, ἐξετελέσθη, ἀλλ' ἐπὶ ἓξ μόνον μῆνας διαμείναντες ἐνταῦθα οἱ Βενετοὶ ἀπῆλθον καταλιπόντες τὴν νῆσον εἰς τὴν ἐκδίκησιν καὶ τοὺς διωγμοὺς τῶν Τούρκων. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐπὶ τῇ ἀληθοφανείᾳ τῶν κατηγοριῶν ἐξεμάνη κατὰ τῶν ὑπαιτίων. Τέσσαρες τῶν ἐπισημοτέρων Λατίνων ἀπεκεφαλίσθησαν· οἱ πλεῖστοι καὶ ἀξιολογώτεροι τῶν ναῶν αὐτῶν μετετράπησαν εἰς τζαμία, οἱ δ' ἀσημότεροι ἐδόθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας· πολλὰ τῶν προνομίων τῶν Λατίνων κατελύθησαν, ἀφεθέντων ἐνίων, ἅτινα εἶχον κοινὰ μετὰ τῶν ἄλλων ραγιάδων. Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι καὶ τὰ λείψανα ταῦτα, ὧν ἐφείσθη ὁ ἀπηνὴς διώκτης, ἦσαν οὕτω λυσιτελῆ, ὥστε οἱ Χῖοι εὐλόγως περιεῖπον αὐτά.

Ἓν τῶν προνομίων τούτων, ὅπερ οὐδαμοῦ ἄλλοθι τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας ὑπῆρχεν, εἶνε τὸ νὰ ἔχωσιν οἱ Χριστιανοὶ ἰδίους Μνήμονας, ὧν τὰς πράξεις ἀναγνωρίζουσι τὰ τουρκικὰ Δικαστήρια ὡς αὐθεντικὰ καὶ ἐπίσημα ἔγγραφα. Μέγας οὗτος φραγμὸς κατὰ τοῦ χειμάρρου τῆς περὶ τὴν δικαιοσύνην ἀτασθαλίας τῶν Ὀθωμανῶν. Πανταχοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς Ἐπικρατορίας, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει, ἀρκεῖ ἡ μαρτυρία δύο Χριστιανῶν ὅπως ὁ Κριτὴς καταδικάσῃ ἀθῷον εἰς πληρωμὴν ποσοῦ, οὑτινος οὐδέποτε ἐγένετο ὀφειλέτης, ἐπὶ τῇ ἁπλῇ δὲ διαβεβαιώσει δύο μαρτύρων ἐξαλείφεται χρέος, ὅπερ οὐδέποτε ἐξωφλήθη. Ἀλλ' ἐν Χίῳ ἄνευ ὁμολόγου, ὑπογεγραμμένου παρὰ τῶν συμβαλλομένων καὶ μαρτύρων, οὐδεὶς δύναται νὰ διεκδικήσῃ οἱονδήποτε ποσόν, ἐφ' ὅσον δὲ ὑπάρχει τὸ ὁμόλογον ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ δανειστοῦ, ὁ ὀφειλέτης δὲν δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἐμμάρτυρον περὶ ἐξοφλήσεως τοῦ χρέους ἀπόδειξιν.

Ὡς Κέρβεροι οἱ Δημογέροντες φυλάττουσι καὶ εὐσταθῶς προασπίζουσι τὴν τήρησιν καὶ τὸ κῦρος τῶν συμβολαιογραφικῶν τούτων πράξεων· ἐπ' ἀληθείας δὲ σπανιώτατα ἠστόχησαν περὶ

τὸ καθῆκον τοῦτο. Τὰ μάλιστα εὐεργετικὸς καὶ λυσιτελέστατος εἶνε καὶ ὁ τῆς Δημογεροντίας θεσμός. Οἱ Δημογέροντες τῆς Χίου δικάζουσιν ἀνεκκλήτως καὶ ἐν πολλῇ εὐθυδικίᾳ ἁπάσας τὰς μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἀναφυομένας διαφοράς. Τοσοῦτον εὐρεῖαν ἔχουσι τὴν ἐξουσίαν, ὥστε αἱ ἀστικαὶ δίκαι ἄνευ ἐξαιρέσεως ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν καὶ εἶνε τόσον σεβαστοὶ καὶ τόσον ἰσχυροί, ὥστε οὐδεὶς τολμᾷ νὰ παρακούσῃ εἰς τὰς διαταγὰς αὐτῶν. Ἅμα τῇ προσκλήσει τῶν Δημογερόντων ὀφείλει πᾶς τις ἀμέσως νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν Μεζὰν. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Τοῦρκοι καταφεύγουσιν εἰς τὴν δικαιοσύνην τῶν Δημογερόντων ὁσάκις ἔχουσί τινα διαφορὰν μετὰ Χριστιανῶν. Ποινικὰς δίκας δὲν δύνανται νὰ δικάσωσιν οἱ Δημογέροντες, ἀλλά, καθὸ ἀρχηγοὶ τῆς Κοινότητος, προστάται τῆς δικαιοσύνης καὶ ὑπερασπισταὶ τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν, αὐτοί, ἀφ' οὗ προηγουμένως λάβωσι τὰς δεούσας εἰδήσεις καὶ πληροφορίας, παραδίδουσιν εἰς τὸν Διοικητὴν τὸν κατηγορούμενον. Αὐτοὶ ἐπίσης διεξάγουσι μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τὰς διαπραγματεύσεις περὶ οἱασδήποτε δημοσίας ἢ ἰδιωτικῆς ὑποθέσεως, ἰδίᾳ δὲ ὁσάκις ὁ Κριτὴς ζητεῖ νὰ ὑποβάλῃ εἰς Χριστιανοὺς χρηματικὰς ποινὰς ἄνευ τῆς συναινέσεως τῶν Δημογερόντων. Εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Δημογερόντων ὑπάγεται σὺν τούτοις καὶ ἡ εἰς τοὺς πολίτας κατανομὴ τῶν φόρων καὶ δασμῶν κατ' ἀναλογίαν τῶν πόρων ἑκάστου (1). Ἀντὶ τούτων δ' ἁπάντων οἱ Δημογέροντες ἀρκοῦνται εἰς πλατωνικὰς ἐκφράσεις εὐχαριστιῶν. Εἰς τὸ τέλος τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν συγκαλοῦσι συνέλευσιν ἐκλογικήν, εἰς ἣν ὑποβάλλουσι τοὺς ὑποψηφίους, ἐξ ὧν κατὰ πλειονοψηφίαν ἐκλέγονται 3 Ἕλληνες καὶ 2 Λατῖνοι. Ἡγουμένων

(1) Ὁσάκις περιήρχετο εἰς γνῶσιν τῶν Δημογερόντων ὅτι πολίτης ἐκ τῶν κατωτέρων τάξεων ὑπερφρονῶν ἐκομψεύετο ἢ ἐπεδεικτία, διετάσσετο ὑπ' αὐτῶν ὁ εἰσπράκτωρ «νὰ τοῦ βάλῃ τόσους πούντους», τουτέστι ν' αὐξήσῃ τὰς φορολογικὰς αὐτοῦ μονάδας· τοῦτο ἐγίνετο καὶ μετὰ τὸ 1822· ἀναμφιλέκτως ὅμως ἦτο μέτρον σωτήριον πρὸς περιορισμὸν τῆς ματαιοφροσύνης καὶ τῆς κενοδοξίας.

τῶν παλαιῶν, μεταβαίνουσιν οἱ νέοι Δημογέροντες παρὰ τῷ Κριτῇ καὶ λοιποῖς ἐν ἀξιώμασι Τούρκοις πρὸς ἀναγνώρισιν, μετὰ τοῦτο δ' ἐπανακάμπτουσιν εἰς τὴν Δημογεροντίαν ἡγουμένων νῦν τῶν νέων. Ἡ ἐκλογὴ γίνεται τῇ 2 Φεβρουαρίου κατὰ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον, ἑορτὴν τῆς Ὑπαπαντῆς.

Πρωτομάστορες.

Καθ' ὅμοιόν τινα τρόπον γίνεται καὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν πρωτομαστόρων, ὧν τὰ καθήκοντα εἶνε ἀκριβῶς οἷα καὶ τὰ τῶν ἐμποροδικῶν (consolidi commercio). Ἐνώπιον τούτων δικάζονται πᾶσαι αἱ ἐξ ἀγοροπωλησίας πηγάζουσαι δίκαι καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸ ἐμπόριον, αἱ δὲ ἀποφάσεις αὐτῶν εἶνε ἐπίσης ἀνέκκλητοι. Εἶνε 3 Ἕλληνες καὶ 1 Λατῖνος, καὶ τὸ ὑπούργημα αὐτῶν ἀπαιτεῖ μεγάλην ἐμπειρίαν, ὀρθοφροσύνην καὶ ἀκεραιότητα (1), διότι ἀνατίθεται εἰς πρόσωπα ἐπιφανῆ. Ἡ περίοδος τῆς ὑπηρεσίας τῶν πρωτομαστόρων εἶνε ἐνιαυσία.

Ὑγειονόμοι.

Ἔχουσι προσέτι τὸ προνόμιον οἱ Χῖοι νὰ διορίζωσι τρεῖς ὑγειονόμους, ὧν οἱ δύο εἶνε Ἕλληνες καὶ ὁ ἕτερος Λατῖνος, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν αὐξάνεται ἐν καιρῷ πανώλους. Οὗτοι, ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, διατάσσουσι καὶ ἐπιβάλλουσι πᾶν ὅ,τι θεωρήσωσι λυσιτελὲς πρὸς περιορισμὸν τῆς νόσου, πάντες δέ, ἐξαιρέσει τῶν Τούρκων, ὑπακούουσιν αὐτοῖς. Ἡ ἐξουσία των ἐξαπλοῦται ἐπὶ τὴν νῆσον ἅπασαν καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ λιμένι πλοίων. Δύνανται νὰ ἐμποδίσωσι πᾶσαν τῶν

(1) Ὁ κ. Γλάδστων ἐν διατριβῇ αὐτοῦ, πρό τινων ἐτῶν δημοσιευθείσῃ, συνίστα εἰς τὴν μελέτην τῶν πολιτειολόγων τὸ πολίτευμα τῶν Χίων Δημογερόντων. Ἐμαθον ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ ἀοίδιμος γυμνασιάρχης Σουρίας συνέταξεν ἔκθεσιν περὶ τούτου, ἥτις ἀπεστάλη εἴς τινα τῶν ἐν Λονδίνῳ συμπολιτῶν, ἴσως δὲ ἐξ αὐτῆς ἠρύσατο τὰς πληροφορίας του ὁ κ. Γλάδστων.

χωρίων μετὰ τῆς πόλεως συγκοινωνίαν, ἀλλ' ἀφοῦ, προλαβόντες, προμηθεύσωσιν αὐτοῖς τὰ χρειώδη. Οὐαὶ δὲ τῷ παραβάτῃ τῶν διαταγῶν αὐτῶν. Ὁρισμῷ τοῦ Διοικητοῦ φυλακίζεται ἢ ῥαβδίζεται. Εἰς πλοῖον ὕποπτον δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐν τῷ λιμένι διαμονή, ἀλλ' ὑποχρεοῦται ν' ἀγκυροβολήσῃ ἐκτὸς αὐτοῦ· ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ τις ἀσθενὴς ἐν αὐτῷ, μεταφέρεται εἰς τὸ λοιμοκαθαρτήριον δι' ἐπίτηδες ἀνθρώπων κρατούντων ῥάβδους, δι' ὧν τύπτοντες ἀπομακρύνουσι πάντα τολμήσοντα νὰ πλησιάσῃ. Τὸ λυπηρὸν τῆς θέας καὶ τὸ φοβερὸν τῆς κραυγῆς, ἣν βάλλουσιν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι «*ἀλλάργα!*» ἐμποιοῦσι πλείονα ἢ ἡ ῥάβδος αὐτῶν τρόμον. Οἱ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ πρέπει νὰ εἶνε ἀπόλοιμοι ἵνα μετὰ πλείονος ζήλου καὶ ἥττονος φόβου ἐκπληρῶσι τὸ ἀνατεθειμένον αὐτοῖς καθῆκον.

Λοιμοκαθαρτήριον.

Παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ ὑπὸ εὐρέος τειχίσματος περιβαλλόμενον ἐγείρεται τὸ λοιμοκαθαρτήριον, ἤτοι νοσοκομεῖον τῶν ὑπὸ πανώλους προσβεβλημένων. Ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ οἰκοδομῶν ἄλλαι μὲν εἶνε προωρισμέναι διὰ τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὰ πρῶτα τῆς νόσου στάδια, ἄλλαι δὲ διὰ τοὺς ἐν ἀναρρώσει διατελοῦντας. Αἱ οἰκοδομαὶ αὗται, ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμέναι οὖσαι, κεῖνται ἐν τῷ μέσῳ ἐκτεταμένου ἀγροῦ, ἔχοντος ὡραίαν ὁδὸν διήκουσαν μέχρι τῆς παρὰ τὴν θάλασσαν θύρας. Ὁἰκοθεν νοεῖται ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος λοιμοκαθαρτήριον ἔχει τὸ ἀπαιτούμενον προσωπικὸν καὶ ἅπαντα τὰ χρειώδη. Οἱ ὑπὸ τῆς πανώλους προσβαλλόμενοι πτωχοὶ μεταφέρονται μεθ' ὅλων τῶν οἰκείων, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ τῶν ἐπίπλων αὐτῶν εἰς τὸ λοιμοκαθαρτήριον. Οἱ εὔποροι, οἱ ὄντες ἅμα καὶ ἰδιοκτῆται τῶν ἐν αἷς οἰκοῦσιν οἰκιῶν, ὅταν προσβληθῶσιν ὑπὸ τῆς νόσου, αὐτοὶ μὲν μένουσιν ἐν ταῖς οἰκίαις των, ἀλλά, παραλαμβάνοντες ὡς νοσοκόμους ἄνδρας ἀπολοίμους, οὐδεμίαν δύνανται νὰ ἔχωσι μετὰ τῶν ἔξω συγκοινωνίαν, οἱ δὲ σύν-

οικοι ἀπομακρύνονται μεταβαίνοντες ἀλλαχόσε. Οἱ ὑγειονόμοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς καθῆκον ἔχουσι νὰ περιοδεύωσιν ὅπως ἐπιτηρῶσι τὴν ἀπαρέγκλιτον τῶν διατεταγμένων ἐφαρμογὴν καὶ ὅπως παρέχωσι τοῖς οὕτω πως ἀποκεκλεισμένοις τὰ πρὸς τροφὴν καὶ νοσηλείαν χρήσιμα. Μεθ' ὅλας ὅμως τὰς προφυλάξεις, μεθ' ὅλην τὴν καταβαλλομένην αὐστηρὰν ἐπαγρύπνησιν, δὲν δύνανται οἱ Χῖοι νὰ ἴδωσι τὴν φιλτάτην αὐτῶν πατρίδα ἐπηλλαγμένην τῆς φοβερᾶς μάστιγος καὶ τοῦτο ἕνεκεν τῆς πληθύος τῶν ἐν τῷ λιμένι προσορμιζομένων παμπόλλων τουρκικῶν πλοίων πολεμικῶν τε καὶ μή, εἰς ἃ οἱ ὑγειονόμοι δὲν δύνανται ν' ἀπαγορεύσωσι τὴν μετὰ τῆς ξηρᾶς συγκοινωνίαν. Ἀλλ' εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ πανώλης ἐν Χίῳ εἴτε ἕνεκα τοῦ κλίματος, εἴτε ἕνεκα τῶν προφυλάξεων δὲν ἐπιφέρει οἵας ἀλλαχοῦ τοῦ τουρκικοῦ Κράτους φρικτὰς καταστροφάς. Ἐν τούτοις ἡ ἐπιδημία τοῦ 1788 προίαψεν Ἅιδι 14000 ψυχάς, καὶ τοῦτο οἱ Χῖοι ὡς μοναδικὸν φαινόμενον ἀναφέρουσιν ἔτι καὶ νῦν.

Λωβοκομεῖον.

Εἰς ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπέχουσαν θέσιν κεῖται τὸ λωβοκομεῖον, ἐν ᾧ διαιτῶνται ἰθαγενεῖς καὶ ξένοι λεπροί. Ἕκαστος αὐτῶν ἔχει ἴδιον δωμάτιον. Τὸ ἵδρυμα ἔχει μίαν ἐκκλησίαν καὶ πᾶν ὅ,τι ἐπάναγκες πρὸς ζωοτροφίαν. Τὰς ἐπισήμους ἡμέρας οἱ ἀσθενεῖς τρέφονται ἀφθονώτερον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πόροι τοῦ λωβοκομείου δὲν ἐπαρκοῦσιν, οἱ σχετικῶς ὑγιέστεροι περιοδεύουσι τακτικῶς τὴν πόλιν καὶ τὰς ἐξοχὰς ἐξαιτούμενοι τὸν ἔλεον τῶν κατοίκων.

Νοσοκομεῖον.

Κέκτηνται ἐπίσης οἱ Χῖοι ἐν τῇ πόλει ἀνεγηγερμένον μέγα νοσοκομεῖον. Πᾶς πλούσιος Χῖος καταλείπει, ἀποθνήσκων, εἰς τὸ

νοσοκομεῖον χρηματικόν τι κληροδότημα (1). Τὸ ἵδρυμα τοῦτο σκοπὸν ἔχει τὴν περίθαλψιν ἀσθενῶν καὶ ἀναπήρων Χίων καὶ ἀλλοδαπῶν. Ὑπάρχει ἐν αὐτῷ ἰατρὸς καὶ βοηθός, οἱ δὲ ἐπιστάται αὐτοῦ εἶνε ἄνδρες ἐκ τῶν εὐϋπολήπτων. Τὸ νοσοκομεῖον χρησιμεύει προσέτι καὶ ὡς φυλακὴ τῶν κακοποιῶν, ὡς καὶ τῶν γυναικῶν ἐκείνων, ὧν ἡ διαγωγὴ εἶνε ἐπιλήψιμος καὶ διὰ τοῦτο βλέπει τις ἐν αὐτῷ ἀνθρώπους ἐκτίνοντας παντοίας ποινάς, καὶ μέχρι ἰσοβίων δεσμῶν. Ὅθεν τὸ νοσοκομεῖον τῆς Χίου εἶνε διττῶς εὐεργετικὸν εἰς τὸν τόπον, καὶ ὡς φιλανθρωπικὸν ἵδρυμα καὶ ὡς φόβητρον διὰ τοὺς κακούς.

Ἐκκλησιαστικά.

Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, ἥτις μετ' ἀνεξικακίας ἀνέχεται παρὰ τοῖς Χίοις πολίτευμα εἰς τοὺς ἰδίους νόμους ἀντιβαῖνον, δείκνυται ἔτι μᾶλλον ἀνεκτικὴ περὶ τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν ἐλευθερίας. Χίλιοι ναοὶ ὑπάρχουσιν ἐν Χίῳ, καθ' ἑκάστην δὲ ἀνοικοδομοῦνται οἱ ἠρειπωμένοι, εὐρύνονται οἱ μικρότεροι καὶ σχεδιάζονται νέοι. Εἰς τοὺς Λατίνους ὅμως τὴν σήμερον ἀπέμειναν τέσσαρες μόνον ναοί, ἤτοι ὁ καθεδρικὸς ἐν τῇ πόλει καὶ τρεῖς ἄλλοι ἐν τῇ ἐξοχῇ. Αἱ ἐκφοραὶ τῶν νεκρῶν, Ἑλλήνων τε καὶ Λατίνων, γίνονται μετὰ πομπῆς καὶ ἐπιδείξεως πολλῆς καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ὡς ἐν Εὐρώπῃ παρατάξεως, προπορευομένου ἐπὶ κοντοῦ τοῦ Σταυροῦ. Οἱ ἱερεῖς, οἵ τε Ἕλληνες καὶ οἱ Λατῖνοι, διέρχονται πομπικῶς ἀνὰ τὴν πόλιν ἐν καιρῷ λιτανειῶν περιβεβλημένοι τὰ ἱερὰ ἄμφια. Ἡ κωδωνοκρουσία ἀπαγορεύεται ἐν τῇ πόλει, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐν τοῖς χωρίοις καὶ ἔν τισιν ἑλληνικοῖς μοναστηρίοις, ὧν οἱ κώδωνες εἶνε τόσον μεγάλοι, ὥστε ἀκούονται εἰς ἀπόστασιν 6 μιλίων. Οἱ κώδωνες οὗτοι δὲν προσκαλοῦσι μόνον τοὺς πιστοὺς εἰς προσευχήν, ἀλλὰ συγκαλοῦσιν αὐτοὺς καὶ εἰς συνέλευσιν, ὅταν οἱ *προεστοὶ* ἔχωσί

(1) « Ψυχικὸ τοῦ σπητάλιου » ἐλέγετο καὶ συνηθίζετο καὶ μετὰ τὸ 1822.

τι ν' ἀγγείλωσιν αὐτοῖς, τὸ κοινὸν συμφέρον ἀποβλέπον, ἢ νὰ δώσωσι διαταγὰς καὶ ὁδηγίας. Ἐκτὸς τῶν προμνησθέντων καθολικῶν ναῶν ὑπάρχουσι καὶ ἕτεροι μετὰ μοναστηρίων· ὁ τῶν Φραγκισκανῶν, ὑπὸ τὴ προστασίᾳ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους διατελῶν καὶ ὁ τῶν Ἰησουϊτῶν, ἠρειπωμένος νῦν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ μοναστήριον τῶν σεβασμίων τούτων πατέρων, οὗτινος ἡ ἐποπτεία ἀνήκει τῷ λατίνῳ Ἐπισκόπῳ. Ἄλλοτε ὁ ναὸς οὗτος διετέλει ὑπὸ τὴ προστασίᾳ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ τὴν σήμερον καὶ τοῦτον, ὡς τὸν προηγούμενον, προστατεύει τὸ Ῥωμαϊκὸν Κράτος. Τρίτος καθολικὸς ναὸς ἐν Χίῳ εἶνε ὁ τῶν Καπουκίνων, ὅστις χρησιμεύει ὡς παρεκκλήσιον τῶν ἐνταῦθα Γάλλων ὑποπροξένων, κεῖται δὲ ὑπὸ τὸ προξενικὸν οἴκημα, ὅπερ ἀπαρτίζει μετὰ τοῦ μοναστηρίου μίαν συνεχῆ οἰκοδομὴν εἰς δύο διῃρημένην.

Ἀτελὴς ἤθελεν εἶναι ἡ ἀνὰ χεῖρας ἔκθεσις, ἐὰν παρέλειπον νὰ εἴπω τι περὶ τῆς χιακῆς ἀρχαιότητος. Φαίνεται ἐπ' ἀληθείας ἀπίστευτον ὅτι νῆσος, ἔχουσα οἵαν ἡ Χίος περίδοξον ἀρχαιότητα, δὲν διασώζει μνημεῖα τῆς πάλαι εὐκλείας (1). Πρέπει ὅμως νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὅτι οἱ Γενουήνσιοι, ἀπόλυτοι τῆς νήσου κύριοι ὄντες ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, μετεκόμισαν πᾶν ὅ,τι ἐθεώρησαν λόγου ἄξιον. Κατέλιπον ὅμως τὸ ἐνδοξότατον καὶ εὐκλεέστατον τῶν μνημείων, τὸ σχολεῖον, ἐν ἄλλοις λόγοις, τοῦ περιωνύμου ποιητοῦ Ὁμήρου, πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως καὶ εἰς ἀπόστασιν λεύγης ἀπ' αὐτῆς κείμενον. Σώζονται καὶ χιακὰ νομίσματα, ἐφ' ὧν εἰκονίζεται ὁ Ὅμηρος κρατῶν τὴν Ἰλιάδα, ἑτέρωθι δὲ θυρεὸς μετὰ βότρυος διῃρημένος εἰς τέσσαρα μέρη πρὸς παράστασιν τῆς εἰς τέσσαρας τετραρχίας ἀρχαίας διοικητικῆς διαιρέσεως τῆς Χίου.

Τὸ περὶ οὗ πρόκειται σχολεῖον εἶνε ἐπὶ βράχου, ἀπὸ τῆς ἐπι-

(1) Ἀπὸ τριετίας ὑφίσταται ἐνταῦθα «Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τοῦ Γυμνασίου Χίου», ἐν ᾧ κατατίθενται τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα. Πλεῖσται ἄξιαι πολλοῦ λόγου καὶ ἀρχαιόταται ἐπιγραφαὶ ὡς καὶ ἄλλα ἀντικείμενα τέχνης ὑπάρχουσιν, ἀλλ' οὐδὲν ἄγαλμα μικρὸν ἢ μέγα εὑρέθη.

φανείας τοῦ ὁποίου ὑψοῦται ἕνα καὶ ἥμισυν πόδα, παριστᾷ δὲ τράπεζαν καὶ ἕδραν. Χειρ δεξιὰ καὶ πεπειραμένη ἔγλυψεν ἐπὶ τῆς ἕδρας ταύτης λέοντα, οὗτινος οἱ πόδες μέχρι πρὸ 40 ἐτῶν διετηροῦντο ἀλώβητοι. Τὸ σχῆμα τῆς τραπέζης δυσκόλως διακρίνεται νῦν. Ταῦτα εἶνε τὰ λείψανα τοῦ ἐνδόξου τούτου μνημείου, δι' ὃ οἱ Χῖοι ὑπερηφανεύονται, πεπεισμένοι ὄντες ὅτι ὁ μέγιστος τῶν ἀπ' αἰώνων ποιητὴς ἐκάθισεν ἐκεῖ διδάσκων καὶ ψάλλων πρὸς τοὺς προπάτορας αὐτῶν τὰ ἀθάνατα ἔπη.

Ἰδοὺ ἡ ἐμὴ ἔκθεσις περὶ τῆς περικαλλοῦς καὶ ἐνδόξου νήσου Χίου, ἥτις καὶ τοῦτο κέκτηται πρὸς τοῖς λοιποῖς πλεονέκτημα, ὅτι, κειμένη ἐν τῷ ὀμφαλῷ τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, προσελκύει ἄνευ δυσκολίας διὰ τὴν χάριν καὶ τὰς καλλονὰς αὐτῆς τοὺς παραπλέοντας θαλασσοπόρους.

Ἐὰν ἡ ἔκθεσις αὕτη εὐχαριστήσῃ τὸν ἀναγνώστην καθὼς εὐχαριστεῖ τὸν παρεπίδημον ἡ ἐν Χίῳ θελξικάρδιος διαμονή, ἔσομαι εὐτυχέστατος καὶ παρὰ προσδοκίαν ἀνταμειφθήσονται οἱ ἐμοὶ κόποι.

116. Η ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑ ΧΙΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟ 1822

Ἡ ἀπήχησις τῆς ἐντυπώσεως, ἣν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ἅπασαν προυξένησαν αἱ ἐν Χίῳ σφαγαί, διεσκέδασε πολλὰς πλάνας τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν πολιτικῶν. Ἐκ τούτου προῆλθον δύο τινά· α΄) ἡ ἐξορία τοῦ διαβοήτου Βαχὴτ καὶ β΄) ἡ πρὸς ἀνασυνοικισμὸν τῆς Χίου σπουδή. Ἀλλ' ὁ ἀνασυνοικισμὸς τόπου, ἔνθα ἤχνιζε τὸ αἷμα μυριάδων ἀθῴων, ἐκάπνιζον δὲ τὰ ἐρείπια καὶ ἐν ᾧ κυριολεκτικῶς ἐσόβει ὁ δαίμων τῆς ἐρημώσεως, οὔτ' εὐχερής, οὔτε ἄκοπος ἦτο.

Ὁ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον διοικητὴς τῆς νήσου Ἰσοὺφ Πασσᾶς ἐξέδοτο προκήρυξιν, προσκαλῶν τοὺς ἐν διασπορᾷ Χίους νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὴν γενέτειραν. Δαψιλεῖς προστασίας ὑποσχέσεις καὶ ἀσυδοσίαι παρείχοντο αὐτοῖς, ἐπὶ πᾶσι δ' ἀνεστηλοῦτο μετὰ τῶν ἑαυτῆς προνομίων ἡ ἀπὸ Μάρτιον τοῦ 1822 καταπεσοῦσα Δημογεροντία. Καὶ δὴ μετὰ διετῆ ἀργίαν διωρίσθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰσοὺφ Πασσᾶ οἱ πρῶτοι Δημογέροντες. Μεθ' ὁπόσης εὐλόγου συγκινήσεως θὰ ἐχαιρέτισαν οἱ περίτρομοι Χῖοι τὴν πρώτην κατόπιν τηλικούτων συμφορῶν Δημογεροντίαν!

Ἡ αἴγλη τῆς πρὸ τῆς καταστροφῆς χιακῆς δημογεροντίας τοσοῦτον ἐπεσκότισε τὴν νεωτέραν, ὥστε σχεδὸν ἄνευ ἐξαιρέσεως πιστεύεται ὅτι αὕτη εἶνε ἔκτρωμα καὶ διακωμῴδησις ἐκείνης. Καὶ εἶνε μὲν συγγνωστὴ ἡ πίστις αὕτη εἰς τὸν ἐξ ἐπιπολῆς γινώσκοντα τὰ κατὰ τὴν Χίον, ἀλλ'οὐχὶ καὶ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ὀφείλει νὰ σκέπτηται ἐμβριθῶς καὶ νὰ ἐπίσταται καλῶς τὴν πάτριον ἱστορίαν. Βεβαίως ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν δύναταί τις νὰ προσδοκᾷ παρὰ τῶν μετὰ τὸ 1822 δημογερόντων ἔργα ἀντάξια τῶν προγεγενημένων, διότι καὶ τὰ πράγματα ἤλλαξαν καὶ οἱ ἄνθρωποι

ἐσπάνιζον· πλὴν ἀλλ' ὅμως ἀνέθαλε πάλιν εἰς τὸ μετὰ ταῦτα ὁ παλαίφατος δημογεροντικὸς θεσμός, καὶ ἀνῆλθε κατὰ τὴν τετάρτην καὶ πέμπτην δεκαετηρίδα τοῦ παρόντος αἰῶνος εἰς ἀπροσδόκητον ἰσχύος περιωπήν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ ἐπιφανέστατος τῶν μετὰ τὸ 1822 ἀρχόντων τῆς Χίου Νικόλαος Σκαναβῆς ἐμαστίγωσε μὲν Τοῦρκον ἀγᾶν, διότι δὲν ἠγέρθη εἰς ἔνδειξιν σεβασμοῦ καὶ ἐκάπνιζε καθήμενος σταυροποδητὶ ὅτε διήρχετο ἡ κηδεία τοῦ Μητροπολίτου Κοσμᾶ (1839), ἠπείλησε δὲ μετ' ἀγερώχου παρρησίας καὶ ἐν πληθούσῃ ἀγορᾷ δι' ἀγχόνης τοῦρκον κρεοπώλην, διότι ἐξηπάτα τοὺς χριστιανοὺς πελάτας του καὶ εἰς Διοικητὴς τῆς Χίου ἠναγκάσθη, ὡς παρακατιὼν θὰ διαλάβω, νὰ συνθηκολογήσῃ ταπεινῶς μετὰ τῶν ὑπερηφάνων Δημογερόντων.

Ἐπιθυμῶν νὰ συντελέσω τὸ ἐπ' ἐμοὶ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν κατὰ τὴν νεωτέραν Δημογεροντίαν, ἐπεχείρησα ἐν ὥρᾳ σχολῆς τὴν συναρμολογίαν τῆς μετὰ χεῖρας συνοπτικῆς πραγματείας, μελετήσας τὸν σωζόμενον δημογεροντικὸν κώδικα καὶ ἀξιοπίστους συμπολίτας διαπυθόμενος (1). Ἀπὸ καρδίας δ' ἀναπεπταμένης εὔχομαι ἵνα, ἐφ' ὅσον ἔτι καιρός, ἄλλοι, ἐμοῦ ἁρμοδιώτεροι, ἀσχοληθῶσιν εἰς πληρεστέρας καὶ μᾶλλον διηκριβωμένας ἐρεύνας.

Ἀναμφιλέκτως τὰ παλαίφατα τῆς Χίου προνόμια διετηρήθησαν ἀλώβητα καὶ μετὰ τὸ 1822, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἐνεδυναμώθησαν ὡς ἐκ τῆς εὐνοίας, ἣν οἱ ἐν τέλει ἐδείκνυον ἤδη πρὸς τοὺς Χίους. Ἀλλ' οἱ καιροὶ μετέβαλον πολλὰ τῶν πατροπαραδότων τοῖς Χίοις ἠθῶν καὶ ἐθίμων εἴτε εἰς τὰς κοινωνικὰς αὐτῶν σχέσεις ἀναγομένων εἴτε εἰς τὰ πολιτειακά. Κατὰ τὴν νεωτέραν

(1) Ἰδίᾳ τοὺς ἀξιοτίμους συμπολίτας κ.κ. Μιχαὴλ Γ. Συννεφιᾶν, δημογέροντα πρὸ τοῦ 1866, Σκαρλᾶτον Δ. Μαγκανᾶν, ἔφορον τῆς Σχολῆς ἐν ἔτει 1871, Δόμ Νικόλαον Κόκκινον, γραμματέα τῆς καθολικῆς ἐπισκοπῆς κατὰ τὸ 1865 καὶ 1866, πρὸ πάντων δὲ τὸν καλόν φίλον μου κ. Μιχαὴλ Κωνσταντινίδην, ἐλεγκτὴν τῶν λογαριασμῶν τῆς Δημογεροντίας τῷ 1866 καὶ περὶ τὰ καθ' ἡμᾶς ἐντριβέστατον.

τῆς χιακῆς Δημογεροντίας περίοδον παρατηροῦμεν ὅτι σὺν τοῖς ἄλλοις παρήλλαξε καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν Δημογερόντων καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς καὶ τὰ κατὰ τὴν ἐκλογικὴν συνέλευσιν. Ἀντὶ πέντε, ὡς πρότερον, οἱ δημογέροντες ἤδη εἶνε τέσσαρες· τρεῖς Ὀρθόδοξοι καὶ εἷς Καθολικός. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ 1847 ἐξακολουθεῖ ἡ συνήθεια αὕτη, ἔκτοτε ὅμως δημογέρων καθολικοῦ δόγματος δὲν ἐξελέγη πλέον. Ὑποθέτω ὅτι ἡ ὁσημέραι αὐξάνουσα ἰσχὺς τῶν ἡμετέρων καὶ κυρίως ἡ σπάνις ἢ μᾶλλον ἡ ἔλλειψις ἀνδρῶν ἱκανῶν παρὰ τοῖς καθολικοῖς συμπολίταις ἐγένετο ἡ ἀφορμὴ τούτου. Ἡ ἐκλογικὴ συνέλευσις ἀπετελεῖτο ἐκ 50 προκρίτων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐν τέλει, οὗτοι δὲ διὰ ψηφοδελτίων ὠνόμαζον τρεῖς ἐκ τῶν 9 ὑποψηφίων, οὓς ὑπέβαλλον οἱ ἀπερχόμενοι δημογέροντες. Δὲν ἐτηρεῖτο πλέον ἡ κατὰ συνοικίας ἐκλογή, διότι συνοικίαι ὡς τὸ πάλαι διακεκριμέναι δὲν ὑπῆρχον τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν Χίῳ, ἡ δ' ἐκλογικὴ συνέλευσις συνήρχετο ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ἀπλωταριᾶς. Μετὰ τὴν διαλογὴν εἷς τῶν δημογερόντων μετέβαινεν εἰς τὸ φρούριον παρὰ τῷ Καδῇ καὶ ἐλάμβανε τὸ χοτζέτι, μετὰ δὲ τοῦτο, προπορευομένων κατὰ τὴν ἀρχαίαν τάξιν τῶν παλαιῶν δημογερόντων, ἐπεσκέπτοντο οὗτοι καὶ οἱ νέοι τὸν Διοικητήν, Καδῆν κλπ. ὀθωμανοὺς ἄρχοντας καὶ τελευταῖον τὸν Μητροπολίτην, ὅστις ἀνεγίνωσκεν αὐτοῖς κατάλληλόν τινα εὐχήν. Ἀπερχομένων δ' ἐκ τῆς Μητροπόλεως, προεπορεύοντο οἱ νέοι δημογέροντες καὶ ἐν τοιαύτῃ πομπῇ κατέληγον εἰς τὸν Μεζᾶν, ὅπου ἐγίνετο ἡ παράδοσις τῆς ὑπηρεσίας. Οἱ νεώτεροι δημογέροντες ἐξελέγοντο, κατὰ τὰ ἀνέκαθεν εἰωθότα, τῇ 2 Φεβρουαρίου. Τοῦτο μανθάνομεν ἐκ τοῦ πρακτικοῦ τῆς 3 Ἰανουαρίου 1836, καθ' ὃ ἀπεφασίσθη ὅτι « συμφέρει νὰ γίνεται ἡ ἀλ-» λαγὴ τῶν δημογερόντων κάθε 2 Φεβρουαρίου κατὰ τὸ πάλαι ». Ἐπιστολή τις τῶν δημογερόντων πρὸς τὸν κ. Μιχαὴλ Ντάλλαν γνωρίζει ἡμῖν ὅτι οἱ δημογέροντες ἐπὶ τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων ὑπεχρεοῦντο νὰ ὑπογράφωσι τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα, ὁσάκις δ'

ἐνέκρινον καὶ ἐν ἐπιστολαῖς εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἀποστελλομέναις, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐν γένει ἐγγράφων ἁπλῶς ὑπέγραφον : *Οἱ Δημογέροντες*.

Μισθὸς εἰς τοὺς δημογέροντας οὐδέποτε ἐδόθη, εἴδομεν δὲ ἐν τῷ Α' Μέρει τοῦ παρόντος ὅτι ὁ ἱερεὺς Δομ. Santi ὑπερεπαινεῖ αὐτούς, διότι ἀνθ' ὅσων ὑπὲρ τῆς πατρίδος πράττουσιν ἀποκομίζουσιν οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ προφορικὰς εὐχαριστίας. Ἐν τούτοις τὸ ζήτημα τοῦτο ἀνεφύη ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις, περὶ ὧν ἡμῖν ὁ λόγος. Τῷ ὄντι τὴν συνέλευσιν τῆς 3 Ἰανουαρίου 1836 ἀπησχόλησεν ἡ πρότασις περὶ μισθοῦ τῶν δημογερόντων, ἐκ δὲ τοῦ ἐπὶ τούτῳ συνταχθέντος πρακτικοῦ πληροφορούμεθα ὅτι αὕτη πολλάκις συνεζητήθη, ἀλλ' οὐδέποτε ἀπεφασίσθη τι ὁριστικὸν περὶ αὐτῆς. Ἀλλ' οἱ σώφρονες καὶ ὑπερήφανοι Χῖοι ἐθέσπισαν κατὰ τὴν ἄνω ἡμέραν ὅτι « δὲν ἐσύμφερε τὸ θέσπισμα τοῦτο - τοῦ μι- » σθοῦ - δι' ἄπειρα αἴτια ὁποῦ ἠμποροῦν νὰ προξενηθοῦν παρὰ » τοῦ μισθοῦ. . . καὶ ἂν ὁψέποτε τινὰς ἤθελεν ὁμιλήσῃ ἡ ἐνεργή- » σῃ ἢ δώσῃ γνώμην περὶ αὐτοῦ ὁ αὐτὸς νὰ παιδεύηται *αὐστη- » ρότατα χωρὶς συγκατάβασιν* ».

Ἐὰν πρὸ τοῦ 22 ἐδύνατο εἷς δημογέρων νὰ ἐκδημήσῃ, ἀγνοῶ· γινώσκω ὅμως ὅτι μετὰ τὸ 22 δὲν ἐπετρέπετο. Τὰ πρακτικὰ τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου 1837 διεφύλαξαν ἡμῖν τὰς περὶ τούτου συζητήσεις. Ὁ Λουρεντσῆς Ῥοΐζος, ὢν δημογέρων τότε, ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ μεταβῇ εἰς Ἀλάτσατα, ἔνθα εἶχεν ἐμπορικὸν κατάστημα. Ἀπεφασίσθη νὰ ἐπιτραπῇ εἰς αὐτὸν ἡ ἐκεῖσε ἐπὶ 10 μόνον ἡμέρας μετάβασις, καθόσον τὰ Ἀλάτσατα, ὡς καὶ ὁ Τσεσμές, ὑπήγοντο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ διοικητοῦ Χίου, ἀνεγράφη ὅμως ἐν τῷ πρακτικῷ τῆς 15 Σεπτεμβρίου ὅτι θέλει τιμωρεῖται πᾶς δημογέρων, ὅστις, μεταβαίνων εἰς Τσεσμὲν ἢ Ἀλάτσατα, « μὲ ἀπάτην ἀπεράσει ἐκεῖθεν εἰς Σμύρνην ἢ εἰς ἄλλο ὁποῖον » δήποτε μέρος, ἐκτὸς δηλονότι τῶν ὁρίων τοῦ Τσεσμὲ καὶ τῶν » Ἀλατσάτων ». Ἐν τούτοις μετὰ 9 ἡμέρας « ὡριμωτέρας σκέ-

» ψεως γενομένης ἐκρίθη εὔλογον παρὰ τῆς συνελεύσεως ν' ἀκυ-
» ρωθῇ ὅλως διόλου - τὸ προηγούμενον πρακτικὸν - καὶ κανένας
» ἀπὸ τοὺς καθεστῶτας δημογέροντας νὰ μὴν ἔχῃ τὴν ἄδειαν
» ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν πατρίδα διὰ Τσεσμὲ μήτε διὰ κανὲν
» ἄλλο μέρος, ἕως οὗ τελειώσῃ ὁλόκληρος ὁ χρόνος του ». Ἐντεῦθεν δηλοῦται καὶ ὅτι ἡ διάρκεια τῆς ὑπηρεσίας τῶν δημογερόντων ἦτο ἐνιαυσία. Ἀλλὰ κυρίως καὶ κατ' οὐσίαν τὰ προνόμια τῆς Χίου ἐδωροφορήθησαν αὐτῇ ἐν ἔτει 1832, ὅτε τῇ ἐνεργείᾳ τῶν δημογερόντων ἐπετεύχθη νὰ « χαρισθῶσιν αἱ ἰδιοκτησίαι τῶν Χίων » καὶ ν' ἀναγνωρισθῇ ἔφορος τῆς νήσου παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ ὁ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως εὐεργετήσας τὴν πατρίδα ἀοίδιμος Ἰωάννης Ψυχάρης. Ἀπὸ τοῦ ἔτους δὲ τούτου ἄρχεται ἡ τακτικὴ λειτουργία τῆς καθ' ἡμᾶς δημογεροντίας· διὸ καὶ ὁ διαληφθεὶς δημογεροντικὸς κῶδιξ ἄρχεται ἀπὸ τῆς 6 Ἀπριλίου 1832. Τὸ πρῶτον ἐν αὐτῷ κατακεχωρισμένον ἔγγραφον ἀφορᾷ εἰς τὴν διακανόνισιν τῶν πρὸ τοῦ 1822 συνωμολογημένων χρεῶν. Συγκληθείσης συνελεύσεως, οἱ ἐντιμότατοι δημογέροντες ὑπέβαλον πρότασιν λέγουσαν: « ἐπειδὴ καὶ αἱ ἰδιοκτησίαι τῶν Χίων » ἐχαρίστηκαν παρὰ τοῦ γαληνοτάτου ἡμῶν ἄνακτος, τὰ πρὶν » τῆς καταστροφῆς (1822) τῆς νήσου εὑρισκόμενα χρέη μεταξὺ » αὐτῶν πῶς ἔχουν νὰ πληρώνωνται;» Ἡ δὲ συνέλευσις ἀπεφήνατο, ὅτι α΄) τὰ διὰ χρεωστικοῦ ὁμολόγου ἢ μαρτύρων ἢ ὅρκου ἐπιβεβαιούμενα ἁπλᾶ χρέη νὰ ἐξοφλῶνται πρὸς 40 $^0/_0$, β΄) τὰ ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἢ δι' εἰκονικῆς - οἰκονομικῆς, ὡς λέγει τὸ πρακτικόν - πωλήσεως πρὸς 60 $^0/_0$. Ἑτέρα συνέλευσις, γενομένη μετὰ 18 ἡμέρας, συνεσκέψατο καὶ περὶ τῶν ἀκινήτων, ἅτινα κατεῖχον μὴ ἰδιοκτῆται, «εἴτε *Τοῦρκοι* εἴτε Ῥωμαῖοι» ἀπεφήνατο δέ, ὅτι ὑποχρεοῦνται νὰ παραδίδωσιν αὐτὰ εἰς τοὺς πραγματικοὺς ἰδιοκτήτας ἐπὶ πληρωμῇ διὰ μὲν τὰ ἐργαστήρια τῶν $^3/_4$ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν γενομένων δαπανῶν μετὰ προηγουμένην ἐκτίμησιν τούτων, διὰ δὲ τὰς οἰκίας τοῦ $^1/_3$, ἐὰν ὁ κάτοχος διέμεινεν ἐν αὐταῖς ἐπὶ

τρία ἔτη, τοῦ $^1/_2$ ἐὰν ἐπὶ δύο καὶ τῶν $^2/_3$ ἐὰν ἐπὶ ἕν. Τὰ πρῶτα τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς ἔτη ἐκτὸς τῆς τρεχούσης ὑπηρεσίας ἀπησχόλησεν ἡ Δημογεροντία εἰς τὴν τακτοποίησιν τῶν ἰδιοκτησιῶν καὶ ἐπίλυσιν τῶν ἐκ τούτου πηγασασῶν φιλονικιῶν, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διακανόνισιν χρεῶν, πακτῶν, κληρονομικῶν δικαιωμάτων καὶ ἄλλων δασονομικῶν ζητημάτων.

Ὅτι τὴν Δημογεροντίαν τῆς Χίου ἐσέβοντο καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι καὶ ὑπήκουον ἤδη εἰς τὰ κελεύσματα καὶ τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς ἀποδεικνύει ἡ κατὰ τὴν 5 Μαΐου 1837 μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν δημογερόντων συνομολογηθεῖσα συμφωνία περὶ τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὰ ἔξοδα (φόρους;) τοῦ ὑψηλοῦ Δοβλετίου. Ἀλλ' ἔτι περιτράνως καταφαίνεται τοῦτο ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς Δημογεροντίας τῶν Λ. Ῥοΐζου, Α. Περιβολαράκη, Κ. Χωρέμη καὶ Nacio Marcopoli (31 Ἰανουρίου 1838) γενομένου πρακτικοῦ, καθ' ὃ «ἐπει-» δὴ τὰ δύο τρίτα τῶν Τούρκων σχεδὸν ἔγειναν τοπτζῆδες καὶ » δὲν ὑπόκεινται εἰς τὸ νὰ πληρώνουν Βασιλικὰ δωσίματα καὶ δι' » αὐτὸ *μᾶς ἐπαραπονέθησαν* (1) οἱ ἐπίλοιποι Τοῦρκοι. . . . ἐμεί-» ναμεν σύμφωνοι μὲ αὐτοὺς ὅσα ἔξοδα ἀκολουθήσουν ὡς εἴρηται » νὰ πληρώνουν καὶ οἱ Τοῦρκοι πρὸς δύο καὶ μισὸν τοῖς ἑκατόν». Ἐξ ἴσου ἐσέβοντο τὴν Δημογεροντίαν καὶ οἱ ἐπίσημοι Τοῦρκοι, καὶ δὴ αὐτὸς ὁ Διοικητής, ὃν *ἀγᾶν* ἐπωνόμαζον κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου. Ἐπὶ τῆς Δημογεροντίας τῶν προμνημονευθέντων ὁ Διοικητὴς μετεκαλέσατο αὐτοὺς καὶ εἶπεν, ὅτι «τῷ ἐστάλησαν ἐκ » Κωνσταντινουπόλεως γράμματα *καταδικάζοντα αὐτὸν διὰ σφάλ-» ματά του διάφορα* καὶ ἡμεῖς ἀπεκρίθημεν εἰς τὴν ἐνδοξότητά » του, ὅτι περὶ τούτων ἰδέαν καμμίαν δὲν ἔχομεν· διὸ πρὸς εὐχα-» ρίστησιν τοῦ εἰρημένου ἐνδόξου Διοικητοῦ μας ἐξεδόθη τὸ παρὸν » ἔγγραφον. Ἐν Χίῳ, τῇ 7 Ἰουλίου 1837». Ἐὰν καὶ κατὰ

(1) Ἀνέφερον τὰ παράπονά των ἐξαιτησάμενοι προστασίαν ἢ ἀντίληψιν. Τοιαύτην ἔχει ἐν Χίῳ σημασίαν ἡ λέξις.

πόσον ἰδέαν κάμμίαν δὲν εἶχον οἱ τότε δημογέροντες, ἐπισήμως οὐδὲν κἀγὼ γινώσκω· ἀλλ' εἶνε πιθανώτατον ὅτι αὐτοὶ κατεμήνυσαν τὸν Ἀγᾶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατόπιν δὲ παραπονεθέντα ἔκρινον καλὸν νὰ ἱκανοποιήσωσι κατ' ἐπίφασιν καὶ πρὸς τὸ θεαθῆναι. Τὰ τέκνα τοῦ μακαρίτου Χωρέμη, ὃν ἀπὸ τῆς 6 Ἀπριλίου 1832 βλέπομεν παρακαθήμενον ἐν ταῖς συνελεύσεσι, πλέον δ' ἢ ἅπαξ δημογέροντα, ἤκουσαν παρ' αὐτοῦ πολλάκις λεγόμενον, ὅτι εἷς τῶν Διοικητῶν ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ Χίου, διότι, ὅτε τὸ πρῶτον ἐπεσκέφθησαν αὐτὸν οἱ δημογέροντες, δὲν ἐδεξιώθη αὐτοὺς κατὰ τὰ εἰωθότα (1). Ἤκουσα δὲ κἀγὼ αὐτὸς - καί, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἀνέγνων τὰ οἰκεῖα ἔγγραφα - ὅτι ἐπὶ τῆς δημογεροντίας τοῦ Ζαννῆ Σιδερικούδη ἐστάλη ἐνταῦθα ἀπεσταλμένος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς ἔλεγχον τῆς διοικήσεως τοῦ Χουσεὶν Μπέη, Χίου τὴν πατρίδα καὶ Διοικητοῦ αὐτῆς κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μὲν Χουσεὶν Μπέης ἦτο συμπαθητικώτα-

(1) Ὁ συμπολίτης Σακὴρ ἐφέντης διηγεῖται τὸ ἑξῆς γεγονός, ὅπερ ἀγνοῶ ἂν σχετίζηται πρὸς τὰ ἄνω. Διωρίσθη πρό ἐτῶν διοικητὴς Χίου ὁ Ἐτὲμ Πασσᾶς, ὅστις, πρωτόπειρος ὢν καὶ ἀγνοῶν ἄλλως τὰ ἐν Χίῳ, περιέπεσεν εἰς ὃ καὶ ὁ προειρημένος σφάλμα. Ἐπὶ τούτῳ οἱ δημογέροντες διέκοψαν πᾶσαν μετὰ τοῦ Διοικητοῦ σχέσιν. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, κατέπλευσεν ἐνταῦθα αὐτοκρατορικὸν πλοῖον, ἔχον ἀνάγκην χρημάτων. Ὁ Διοικητὴς ἐζήτησεν αὐτὰ παρὰ τῶν δημογερόντων· ἀλλ' οὗτοι τῷ ἀπήντησαν ὅτι δὲν εἶχον χρήματα. Ἀγανακτήσας ὁ Διοικητὴς πέμπει εἰς τὸν Μεζᾶν κλητῆρα ἵνα φέρῃ τοὺς δημογέροντας εἰς τὸ Διοικητήριον. Ὁ κλητὴρ οὗτος, Μουσουλμᾶνος Χῖος τὴν Πατρίδα, παρουσιάζεται εἰς τοὺς δημογέροντας καὶ λέγει «τί θὰ τὸν κάμωμνεν αὐτὸν τὸν λωλόν;» ἀφηγήθη δὲ τὸν σκοπόν, δι' ὃν μετέβη παρ' αὐτοῖς. Οἱ δημογέροντες ἀπεκρίθησαν· «Εἰπὲ εἰς »τὸν Διοικητὴν ὅτι οὔτε χρήματα ἔχομεν, οὔτε εἰς τὸ κονάκι του ἐρχόμεθα· ὅ,τι »τοῦ περνᾷ ἂς μὴν τ' ἀφίσῃ κάτω». Ἀκούσας τοῦτο ὁ Διοικητὴς ἐξεμάνη, ἀλλ' οἱ παρατυχόντες ἐπίσημοι Τοῦρκοι ἔδωκαν αὐτῷ νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι, οὕτω πρὸς τοὺς δημογέροντας πολιτευόμενος, «θὰ φάγῃ τὸ κεφάλι του». Ὁ Διοικητὴς τότε, τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος, ἐπετηδεύθη μεταμέλειαν καὶ μεταβὰς παρὰ τοῖς δημογέρουσιν ἐν τῷ Μεζᾷ, ἐπεσκέφθη αὐτοὺς πρῶτος, ἀποδόντας δὲ τὴν ἐπίσκεψιν, περιεποιήθη μετ' ἐξόχων τιμῶν καὶ χάριν τῆς ἰδίας ἀσφαλείας ἠναγκάσθη νὰ ἀποστείλῃ εἰς ἕνα ἕκαστον βαρύτιμον ἐριοῦχον ὡς δῶρον.

τος τῇ Δημογεροντίᾳ, ὁ δ' ἀπεσταλμένος ἀντεπάθει αὐτόν, οἱ δημογέροντες ἀνηνέχθησαν εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔφορον καὶ συνέστησαν αὐτῷ νὰ προστατεύσῃ τὸν Διοικητήν. Συνεπείᾳ τούτου ὁ μὲν Διοικητὴς ἔμεινεν ἀνενόχλητος, ὁ δὲ ἀπεσταλμένος ἀνεχώρησεν ἐκ Χίου ἐν μεγίστῃ σπουδῇ. Ὅπως δ' ἔτι μᾶλλον γνωσθῇ ἡ ἰσχὺς τῶν μετὰ τὸ 1822 δημογερόντων, ἐπιτραπήτω μοι ν' ἀναφέρω καὶ τὸ ἀκόλουθον· Ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς νήσου ὑπῆρχεν ἀποτεθηκευμένος σῖτος ὡς ἐφόδιον ἐν καιρῷ πολιορκίας, ἐπειδὴ δὲ ὁ φρούραρχος δὲν ἐφρόντισεν ἐγκαίρως περὶ ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ, ἐφθάρη καὶ κατέστη ἄχρηστος. Θελήσαντος τοῦ φρουράρχου νὰ διανείμῃ τὸν σῖτον τοῦτον ὑποχρεωτικῶς καὶ κατὰ τὴν ἀρχικὴν τιμὴν εἰς τοὺς ἀρτοποιοὺς τῆς πόλεως, ἡ Δημογεροντία ἀντέστη· δι' ὃ ἐκεῖνος ἀνηνέχθη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦ Πυροβολικοῦ, ἀφ' οὗ ἐξηρτᾶτο, αὕτη δὲ εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἔφορον. Καὶ ὁ μὲν ὑπουργὸς διέταξε τὴν ἀναγκαστικὴν διανομὴν τοῦ σίτου κατὰ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ τιμήν, ὁ δὲ Ἔφορος ἐνετείλατο εἰς τοὺς δημογέροντας ν' ἀντιστῶσι καί, χρείας τυχούσης, νὰ εἴπωσιν ὅτι τοιαύτην ἔλαβον παρὰ τοῦ Ἐφόρου ἐντολήν. Τοῦτο καὶ μόνον ἤρκεσεν ὅπως μείνῃ ἀνεκτέλεστος ἡ διαταγὴ τοῦ Ὑπουργοῦ. Ὅτε δὲ ὁ Σουλτᾶνος Μετζὴτ μετὰ τὰ Κριμαϊκὰ κατῆλθεν εἰς Χίον ἐν συνοδίᾳ τοῦ πιστοῦ καὶ ἀφωσιωμένου φίλου του Ἰωάννου Ψυχάρη, παντοίας ἐνδείξεις εὐνοίας καὶ τιμῆς ἐπεδαψίλευσεν εἰς τοὺς δημογέροντας, ἐν ᾧ τὸν Διοικητὴν μόλις εἶδεν, ὡς μὲ διεβεβαίωσαν μάρτυρες αὐτόπται.

Εἰς τοσοῦτον ἰσχύος ἀφίκετο ἡ ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ 1822 Δημογεροντία τῆς Χίου, ἔν τισιν ὑπερτέρα τῆς παλαιᾶς ἀναδειχθεῖσα. Ἀλλ' εἶνε δίκαιον νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ἡ ἰσχὺς αὐτῆς κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ὀφείλεται εἰς τὴν ἀκατάβλητον φιλοπατρίαν τοῦ ἀειμνήστου συμπολίτου Ἰωάννου Ψυχάρη, διατελέσαντος ἐφόρου τῆς Χίου ἀπὸ τοῦ 1832 μέχρι τῆς ἀποβιώσεως αὐτοῦ κατὰ

τὸ 1861, ἐξ ὅτου (1) ἐπακριβῶς ἀναφαίνονται εἰς τὸν χιακὸν ὁρίζοντα τὰ νέφη τοῦ μετά τινα ἔτη κατακλύσαντος τὴν Δημογεροντίαν τυφῶνος. Ὁ βίος-ἐπιτραπήτω μοι ἡ ἔκφρασις-τοῦ Ἰωάννου Ψυχάρη εἶνε καὶ τῆς Δημογεροντίας Χίου ὁ βίος· ἐκείνου θανόντος, μικρὸν ἔτι καὶ κατελύθησαν ὁλοτελῶς προνόμια καὶ Δημογεροντίαι καὶ ἤθη καὶ ἔθιμα.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν λυπηρῶν γεγονότων τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν κατάλυσιν τοῦ δημογεροντικοῦ θεσμοῦ, διατρίψωμεν ἐπ' ὀλίγον εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς ἡμετέρας εὐκλείας. Καὶ κατὰ πρῶτον ἐπισκοπήσωμεν ὁποία τις ἦν ἡ καθαρῶς διοικητικὴ δικαιοδοσία τῆς Δημογεροντίας.

Ἡ ἐξουσία τῶν δημογερόντων τῆς πόλεως Χίου ἐπεξετείνετο εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰ προάστεια αὐτῆς, τὸν Βροντάδον, τὰ ὀκτὼ Καμπόχωρα καὶ τὰ 36 Ἐπανόχωρα, ἤτοι ἐπὶ πληθυσμοῦ 40000 ψυχῶν. Καὶ διοικητικῶς μὲν ὑπήγετο εἰς τὴν τουρκικὴν τῆς νήσου Διοίκησιν ἐν ἀρχῇ μὲν πραγματικώτερον, βραδύτερον καὶ μέχρις ἐσχάτων κατὰ τύπους μόνον. Ἰδοὺ δὲ πῶς· αἱ διοικητικαὶ ὑποθέσεις τῆς νήσου ὅλης συνεζητοῦντο καὶ ἀπεφασίζοντο ἐν τῷ διοικητικῷ συμβουλίῳ, οὗτινος ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Διοικητοῦ μέλη ἦσαν οἱ δημογέροντες, οἱ Βεκίληδες τῶν Μαστιχοχώρων, ὁ Καδῆς καὶ ὁ Μουφτῆς· ἀλλ' οὐδεμία ἀπόφασις ἐδύνατο νὰ ἐκτελεσθῇ ἄνευ τῆς γνώμης καὶ τῆς συγκαταθέσεως τῶν δημογερόντων, ὁσάκις ἡ ἀπόφασις ἀπέβλεπεν εἰς τὸ ὑπ' αὐτοὺς τμῆμα τῆς νήσου. Ἂν δὲ τυχὸν ὁ Διοικητὴς ἢ ὁ Καδῆς ἔπραττέ τι ἐναντίον τῆς γνώμης καὶ τῆς συγκαταθέσεως τῶν δημογερόντων, ἀνεφέρετο τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἔφορον, ὅστις, μέγα ἰσχύων, διὰ μιᾶς ἀπειλητικῆς ἐπιστολῆς ἐπανῆγεν εἰς ὑποταγὴν τοὺς ἀντιπράττοντας ἢ προεκάλει τὴν

(1) Ἴδε πρακτικὸν 6 Ὀκτωβρίου 1861 περὶ ἐνεργειῶν τοῦ Καδῆ νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰ κληρονομικά.

παῦσιν αὐτῶν. Τούτου ἕνεκα οἱ ἐν τέλει Ὀθωμανοὶ κατέστησαν σὺν τῷ χρόνῳ πειθήνιοι ἐκτελεσταὶ τῆς θελήσεως τῶν δημογερόντων.

Εἰς δικαστήριον συγκεκροτημένη ἡ Δημογεροντία συνηδρίαζεν ἐν τῷ Μεζᾷ καθ' ἑκάστην πλὴν τῶν ἑορτῶν, ἐδίκαζε δὲ τὰς ἀστικὰς καὶ δημοτικὰς ὑποθέσεις ἄνευ καταβολῆς τελῶν συνοπτικῶς καὶ προφορικῶς. Ἵνα ἐκτελεσθῇ ἀπόφασίς τις τῆς Δημογεροντίας, ἐπέμπετο ἁπλῶς εἰς ὑπάλληλος αὐτῆς παρὰ τῷ Διοικητῇ καὶ ἀνεκοίνου αὐτῷ διὰ ζώσης ὅτι ὁ Α κατεδικάσθη κατ' ἀπόφασιν τῶν δημογερόντων εἰς φυλάκισιν λ. χ. διὰ τὴν δεῖνα ὑπόθεσιν· τοῦτο καὶ μόνον ἤρκει ἵνα ἐκτελεσθῇ ἡ ἀπόφασις αὐθωρεὶ καὶ ἀναντιρρήτως. Λόγῳ τοῦ σεβασμοῦ, οὗτινος ἀπελάμβανον οἱ ἄρχοντες ἐκεῖνοι, σπανιώτατα ἐγίνετο χρῆσις τῆς βίας πρὸς προσαγωγὴν τῶν διαδίκων· ἁπλουστάτη κλῆσις ἢ γραμμάτιον τοῦ ὑπαλλήλου τῆς Δημογεροντίας ἦτο ἱκανὴ ἵνα κατέλθωσιν εἰς τὸν Μεζᾶν χωρία ὅλα. Ἐπιστολή τις τῶν δημογερόντων τῇ 21 Σεπτεμβρίου 1834 πρὸς τὸν Μιχαὴλ Ντάλλαν γνωρίζει ἡμῖν, ὅτι εἰς μὲν τὰς προσκλήσεις ὑπεγράφοντο οἱ δημογέροντες ἁπλῶς διὰ τοῦ: *Οἱ Δημογέροντες*, εἰς δὲ τὰς ἀποφάσεις ὑπεγράφοντο διὰ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἕκαστος. Τοῦτο, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ κώδικος, ἦτο ἀρχαία τῆς πατρίδος συνήθεια.

Τὸ δικαστήριον τῶν δημογερόντων ἐδίκαζε πρωτοδίκως· ἐδίκαζεν ἐπίσης καὶ κατ' ἔφεσιν, ἀλλὰ τότε προσελαμβάνοντο καὶ τέσσαρες πάρεδροι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων πολιτῶν. Ἐπὶ σπουδαιοτέρων ὑποθέσεων, καὶ ἰδίᾳ ὁσάκις προέκειτο νὰ εὐκρινισθῇ ἔθιμόν τι τοῦ τόπου, ἐπετρέπετο καὶ ἀναίρεσις ἐνώπιον τῆς γενικῆς συνελεύσεως. Ὑπεράνω δὲ τούτων ἔκειτο ἡ γνώμη τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐφόρου, εἰς ἣν κατέφευγον ἐπὶ εὐρυτέρων καὶ καθολικωτέρου συμφέροντος περιστάσεων καὶ ἥτις εἶχε τὴν νικῶσαν ψῆφον. Οὕτω λοιπὸν ἡ ἐξουσία τῆς Δημογεροντίας, εἰς τριπλοῦν ἔλεγχον ὑποβαλλομένη καὶ ἐν πολλοῖς μετριαζομένη, ἀπέβαλλε τὴν

ὀλιγαρχικὴν ἀπόχρωσιν, οὐδαμῶς δὲ θλίβουσα τὸν λαὸν ἀπεδείχθη πατρικὴ ὄντως καὶ τοῖς πᾶσιν εὐεργετική.

Ἀλλ' ἐν ᾧ καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι κατέφευγον εἰς τὰ δικαστήρια τῶν δημογερόντων, δὲν ἔλειψαν μεθ' ὅλον τὸν πρὸς αὐτὰ σεβασμόν, κατὰ τὰ πρῶτα τοὐλάχιστον ἔτη, οἱ καταφεύγοντες ἐκ τῶν ἡμετέρων εἰς τὰ τουρκικὰ δικαστήρια. Ὁ δημογεροντικὸς κῶδιξ διεφύλαξε τὰ ἐνδεικτικὰ τούτου. Τὸ ἀπὸ 30 Ἀπριλίου 1836 πρακτικὸν ἀναφέρει τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἀπειθῶν Δόντιδων, οἵτινες, «ἀπειθήσαντες εἰς τὰς συμβουλὰς καὶ διαταγὰς τῆς Δη-» μογεροντίας, ἐπρόστρεξαν εἰς τὸν Μεχκεμέ». Φαίνεται ὅτι τινὲς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐθεώρουν τὰς ἀποφάσεις τῶν δημογερόντων δυσμενεῖς εἰς τὰ συμφέροντά των, κατέφευγον εἰς τὰ τουρκικὰ δικαστήρια, - τοῦτο συνάγω ἐκ τοῦ πρακτικοῦ τῆς 8 Φεβρουαρίου 1839 θεσπίζοντος: « οἱ καταφεύγοντες εἰς ἐξωτερικὰ κριτήρια » ἐκρίθη συμφώνως εὔλογον νὰ παιδεύωνται μὲ νοταρικὴν ὁμολο-» γίαν, ἡ ὁποία νὰ γίνεται ἐπ' ὀνόματι τοῦ *ἀδικηθέντος*, εἰς ὅσην » ζημίαν τοῦ ἐπροξενήθη . . . . *κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθιμον τῆς πα-» τρίδος* ». Πιστεύω ὅτι εἰς τοὺς ἔπειτα χρόνους ἦτο πολὺ σπάνιον, ἂν μὴ τέλεον ἐξέλιπε, τοῦτο, διότι οὐδὲ λόγος κἂν περὶ αὐτοῦ ἐγίνετο πλέον.

Ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν δημογερόντων διετέλουν τὰ δικαστήρια τῶν πρωτομαστόρων καὶ τῶν Δεπουτάτων, εἰς ἃ ἐτησίως διωρίζοντο ἀμισθὶ (ἴδε πρακτικὸν 26 Ἰανουαρίου 1840) ἄνδρες πεπειραμένοι καὶ εὐϋπόληπτοι. Καὶ οἱ μὲν πρωτομαίστορες ἐξεδίκαζον, κατὰ τὰ ἀνέκαθεν εἰωθότα, τὰς ἐμπορικὰς ὑποθέσεις, οἱ δὲ Δεπουτᾶτοι τὰς ναυτικάς. Ἀμφοτέρων τῶν δικαστηρίων τούτων αἱ ἀποφάσεις ἐξετελοῦντο καθ' ὃν καὶ οἱ ὑπὸ τῆς Δημογεροντίας ἐξαγγελλόμενοι τρόποι καὶ δι' αὐτῆς. Ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Δημογεροντίας, ἀλλ' ἀμεσώτερον ἀπ' αὐτῆς ἐξαρτώμενα, ἐτέλουν τὰ Μνημονεῖα, ὧν αἱ πράξεις ἀνε-

γνωρίζοντο ἀσυζητητὶ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Καδῆ (1).

Τοιαύτη τις ἦτο ἡ Δημογεροντία ὡς ἀρχὴ πολιτική. Ἀλλὰ καὶ ὡς κοινοτικοὶ ἄρχοντες πόσα δὲν ἐπραγμάτωσαν ἐν οὕτω βραχεῖ χρόνῳ οἱ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς πατρίδος στήσαντες τὴν ἕδραν αὐτῶν ἀείμνηστοι ἄνδρες! Ἐκ πρώτης ἀφετηρίας συνέστησαν Σχολεῖα, ἀνίδρυσαν Νοσοκομεῖα καὶ Λωβοκομεῖα καὶ ἐμερίμνησαν ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως καὶ προαγωγῆς αὐτῶν τόσον, ὥστε, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἡ Χίος ἐκλείσθη καὶ πάλιν.

Ἐν ἔτει 1835 φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον ἐν Χίῳ καὶ ἄλλα, πλὴν τῶν κοινῶν Σχολεῖα, διότι τὸ πρακτικὸν τῆς συνελεύσεως, ἥτις ἐγένετο τῇ 27 Ἰουνίου τοῦ ἔτους τούτου, φροντίζει ν' ἀναγράψῃ ὅτι «κοινὰ σχολεῖα μόνον δύω εἶνε *βάρος τοῦ κοινοῦ*, ἓν ἑλληνικὸν καὶ τὸ ἕτερον ἀλληλοδιδακτικόν.» Τὰ σχολεῖα ταῦτα ἦσαν ἐν τῇ πόλει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν Ἁγιοδεκτινῇ ἀλληλοδιδακτικὸν ἦτο εἰς βάρος τοῦ κοινοῦ. Τὸν ἀριθμὸν τῶν διδασκάλων, οἵτινες τότε ἐδίδασκον ἐν τοῖς κοινοῖς Σχολείοις τῆς πόλεως, μανθάνομεν ἐκ τοῦ ἐν σελίδι 9 τοῦ κώδικος πρακτικοῦ. Εἷς ἑλληνοδιδάσκαλος καὶ εἷς ἀλληλοδιδάκτης ἀπήρτιζε τὸ προσωπικόν, ὅπερ ἐδίδασκεν ἐν τοῖς κοινοῖς τῆς Χίου παιδευτηρίοις πρὸ 45 ἐτῶν. Ἀλλ' ἐκ τοῦ πρακτικοῦ συνάγεται ὅτι οἱ μαθηταὶ ἐπολλαπλασιάζοντο, διότι ἐδέησε ν' αὐξηθῇ ὁ μισθὸς τοῦ ἑλληνοδιδασκάλου, νὰ τῷ δοθῇ εἰς εὐταξίας καὶ νὰ ἐπιδιορθωθῇ τὸ ἀλληλοδιδακτικὸν σχολεῖον.

Ἐν ἔτει 1837 ἐδίδασκον ἐν τῷ ἑλληνικῷ σχολείῳ τῆς πόλεως οἱ ἱερεῖς Πατούνας καὶ Βαβύλας, ἤκμαζε δὲ κατ' ἐκείνην περίπου τὴν ἐποχὴν ὁ διδάσκαλος τῶν «κολλυβογραμμάτων» ἱερεὺς Παξιμαδᾶς. Μετὰ δύο ἔτη οἱ μαθηταὶ τῆς πόλεως ἀνῆλθον εἰς 300, ἐν δὲ τῇ Ἁγιοδεκτινῇ εὑρίσκομεν διδάσκοντα τὸν ἱερέα Μητροφάνην Στομάραν τὰ ἀλληλοδιδακτικὰ μαθήματα. Γεγονὸς περί-

(1) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ προστρέχοντες εἰς τὰ τουρκικὰ δικαστήρια «ἐπαιδεύοντο μὲ *γοταρικὴν* ὁμολογίαν», ἤτοι χρεωστικὸν ὁμόλογον ἐνώπιον τῶν Μνημόνων συντασσόμενον.

εργον μέν, καταδεικνύον δὲ τὴν παντοδυναμίαν τῶν τότε ἀρχόντων, σχετίζεται πρὸς τὸν διδάσκαλον τοῦτον, τολμήσαντα παρὰ τὰ συμπεφωνημένα νὰ «διδάξῃ Βασίλειον μὴ καταδεχόμενος νὰ διδάσκῃ τὰ μικρὰ μαθήματα(1)». Τὸν Μητροφάνην διεδέξατο ὁ ἱερεὺς Καισάριος, τραχὺς καὶ ἀνοικτίρμων διδάσκαλος, δι' ὅπερ καὶ ἐπαύθη, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Μητροφάνους μετὰ τὴν ἀπονεμηθεῖσαν αὐτῷ συγχώρησιν.

Τί ἐδίδασκον οἱ διδάσκαλοι ἐκεῖνοι εὔκολον εἶνε νὰ μαντεύσῃ τις. Οἱ ἐπιζῶντες μαθηταὶ αὐτῶν μετὰ τῆς ἐντυπώσεως, ἥτις παρακολουθεῖ τὸν ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ προξενηθέντα τρόμον, διηγοῦνται τὰ βασανιστήρια, εἰς ἃ ὑπεβάλλοντο. Ὀπαδοὶ τοῦ συστήματος, ὑφ' ὃ οἱ ἴδιοι ἐμαθήτευσαν, ἀνεδέξαντο νὰ παιδαγωγήσωσι τὰς νέας γενεὰς διὰ τῆς ῥάβδου μᾶλλον ἢ διὰ τοῦ βιβλίου, οὕτω δὲ τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλικωνιάδων κατήρχετο ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τρυφερῶν παιδίων ἐν εἴδει ῥάβδου, τσιμπουκίου, βουνεύρου, ἀκαβάλλου καὶ νηστειῶν. Οὐδαμῶς ψέγω τοὺς ἀφανεῖς ἐκείνους ἐργάτας τῆς ἐθνικῆς προόδου, διότι τί ἐπ' ἀληθείας δύναταί τις νὰ ἐλπίζῃ ἐκ καταστάσεως πραγμάτων οὑτωσὶ περὶ τὰ τοιαῦτα νηπιαζούσης, ὥστε νὰ θεωρῇ ἔγκλημα τὴν διδασκαλίαν τῶν ἔργων τοῦ Μεγάλου Βασιλείου;

Διὰ τῆς ἀπὸ 10/22 Ἰουλίου 1839 ἐγκυκλίου τῶν Ἐπιτρόπων τῆς Σχολῆς πρὸς τοὺς ἐν τῇ ξένῃ Χίους ἠτήθησαν αἱ πρὸς τὴν πατρίδα εὐαίσθητοι καὶ εὐγενεῖς βοήθειαι τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, Σμύρνῃ, Τεργέστῃ, Μασσαλίᾳ, Λιβόρνῳ, Ὀδησσῷ, Σύρῳ, Ἀθήναις καὶ Λονδίνῳ συμπολιτῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ συστη-

(1) Ὁ τολμητίας ἱερεύς, ὑποπεσὼν διὰ τοῦτο εἰς τὴν ὀργὴν τῶν δημογερόντων, ἐπαύθη τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ ὡς διδάσκαλος καὶ ὡς ἱεροκῆρυξ· αὐστηρῶς ἀπηγορεύθη εἰς αὐτὸν ἡ ἵδρυσις ἰδιωτικοῦ σχολείου, ἐπεβλήθη δὲ πρόστιμον 500 γρ. καὶ ἐν ὑποτροπῇ 1000 εἰς πάντα, ὅστις «εἴτε μυστικῶς εἴτε φανερῶς θελήσῃ νὰ ὑπάγῃ εἰς αὐτὸν τὸ παιδί του». Ἀλλὰ συνεχωρήθη τῇ 1 Μαρτίου 1840 «διὰ τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ μετάνοιαν». Ἴδε πρακτικά.

θῇ ἐνταῦθα Γυμνάσιον καὶ μετακληθῶσι καὶ ἄλλοι σοφοὶ καθηγηταὶ εἰδήμονες καὶ τῶν διαλέκτων τῆς πεφωτισμένης Εὐρώπης. Ἡ ἐγκύκλιος αὕτη ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς *Χιακοῖς*, τόμ. Β', σελ. 245. Καὶ ἀγνοῶ μὲν ὁποῖα ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς· βεβαίως ὅμως οἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ συμπολῖται δὲν ἐκώφευσαν εἰς τὴν ἐπίκλησιν τῆς γενετείρας, ἐπίσης δὲ βέβαιον εἶνε ὅτι κατ' ἐκείνην τοὐλάχιστον τὴν ἐποχὴν Γυμνάσιον δὲν συνεστήθη. Ἀλλ' ἔκτοτε ἤρξατο σκοπιμωτέρα καὶ μᾶλλον σύντονος δρᾶσις ὑπὲρ τῶν Σχολείων τῆς Χίου, καὶ ἡ ἐν ἡμῖν παιδευτικὴ κίνησις ἐγένετο γενικωτέρα καί, ὅπερ σπουδαιότερον, ἔκτοτε κυρίως χρονολογοῦνται αἱ κατ' ἔτος συνδρομαὶ τῶν ἐκτὸς Χίων ὑπὲρ τῶν χιακῶν παιδευτηρίων.

Νίκανδρος ὁ Πάτμιος διορίζεται τῷ 1840 διευθυντὴς τῶν Σχολείων καὶ κατ' ἐκείνην περίπου τὴν ἐποχὴν ὁ ἐξ Ἀμπελακίων τῆς Θεσσαλίας Ἐμμανουὴλ Βερούσης ἀναδέχεται τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν μαθημάτων. Τῷ δὲ 1846 εὑρίσκομεν διευθυντὰς τῶν Σχολείων τοὺς ἐκ Κῶ ἀδελφοὺς Ἀναστάσιον καὶ Δημήτριον Πλατανίστας, ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐκ τριῶν τάξεων ἀποτελούμενον καὶ τέλειον ἀλληλοδιδακτικόν. Μετὰ ἓν ἔτος, ὡς διαλαμβάνει τὸ πρακτικὸν τῆς 16 Αὐγούστου 1847, «ἀπεφασίσθη » νὰ συστηθῇ ἓν μάθημα κατηχήσεως ἐν τῇ σχολῇ ὑπὸ τὴν διεύ » θυνσιν ἀξίου διδασκάλου, ὅστις θέλει πληρώνεται ἐτησίως γρ. » 2500 καὶ παραδίδῃ δὶς τῆς ἑβδομάδος τὸ μάθημα τῆς κατηχή- » σεως τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν θρησκείας εἰς ἱερωμένους πάσης τάξεως » καὶ λαϊκοὺς ὅσοι θέλουν». Φρονῶ ὅτι τὴν διδασκαλίαν τῆς κατηχήσεως ἀνέλαβεν ἔκτοτε ὁ προμνημονευθεὶς ἱερεὺς Μητροφάνης Στομάρας· ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ἐδίδασκεν οὗτος τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μάθημα ἐν ἔτει 1849, ὡς ἐπληροφορήθην. Τάξεις γυμνασιακὰς ἡ Σχολὴ ἀπέκτησε βραδύτερον, καὶ δὴ ἐν ἔτει 1851 ὑφίσταντο δύο, ὧν τὴν μὲν ἀνωτέραν διηύθυνεν ὁ Ἑπτανήσιος Κωνστ. Κοντογούρης, ἐν δὲ τῇ πρώτῃ ἐδίδασκεν ὁ συμπολίτης Ἀργύριος Κα-

ράθας. Μεθ' ἑπταετῆ διεύθυνσιν τοῦ χιακοῦ ἡμιγυμνασίου, παραιτηθέντος τοῦ κ. Κοντογούρη, προσεκλήθη ὡς διευθυντὴς ὁ κ. Κ. Κόντος, τότε δὲ συνέστη καὶ τρίτη τάξις. Ἡ τοῦ κ. Κόντου διεύθυνσις διήρκεσε περὶ τὰ τρία ἔτη (1). Τὸν κ. Κόντον διεδέξατο ὁ γυμνασιάρχης Ἰωαννίδης, ἀλλ' οὗτος 17 μόνον ἡμέρας διέτριψεν ἐνταῦθα, ἀπελθὼν συνεπείᾳ στάσεως τῶν μαθητῶν, οὓς παρώτρυνεν εἰς τοῦτο τὸ ἀτερπὲς τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰωαννίδου καὶ ἡ πρὸς τὸν κ. Κόντον στοργή. Ἀπὸ τότε δὲ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1863 διηύθυνε τὴν Σχολὴν ὁ Γρηγόριος Φωτεινός, νῦν ἐπίσκοπος Μυριοφύτου, εὐπαίδευτος καὶ ἀξιολογώτατος συμπολίτης. Μηνὶ Φεβρουαρίῳ τοῦ 1863 καταπλέει εἰς Χίον ὁ σοφὸς τοῦ Γένους διδάσκαλος ἀοίδιμος Γ. Σουρίας, ὅστις, ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν τῶν δημοσίων παιδευτηρίων, συνιστᾷ καὶ Δ' τάξιν καὶ οὕτως ἀπηρτίσθη πλήρες καὶ τέλειον τὸ Γυμνάσιον καὶ ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἰσόβαθμον καὶ ἰσότιμον τοῖς ἐν Ἑλλάδι. Ὑπὸ τῇ πεφημισμένῃ γυμνασιαρχίᾳ τοῦ γεραροῦ ἐκείνου συμπολίτου ἀνῆλθε καὶ πάλιν τὸ χιακὸν Γυμνάσιον εἰς τὴν πρέπουσαν αὐτῷ περιωπὴν καὶ ἀνεδείχθη ἓν τῶν ὑπερτάτων ἐν τῇ Ἀνατολῇ φυτωρίων τῆς παιδείας.

Ἀλλὰ δὲν ἦσαν τὰ Σχολεῖα μόνα, περὶ ὧν ἐμερίμνησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς οἱ μετὰ τὸ 1822 δημογέροντες, διότι καὶ περὶ τοῦ Νοσοκομείου καὶ περὶ τοῦ Λωβοκομείου ἔπραξαν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ὅ,τι οἱ καιροὶ καὶ τὰ μέσα αὐτῶν ἐπέτρεπον.

Ὁ δημογεροντικὸς κῶδιξ ἀναφέρει ὅτι τὸν Ἰούλιον ἢ Αὔγουστον τοῦ 1835 συνῆλθε συνέλευσις ὅπως σκεφθῇ περὶ τῶν χρεῶν

(1) Περίεργος εἶνε ἡ ἀφορμὴ τῆς παραιτήσεως τοῦ κ. Κόντου καὶ ὡς τοιαύτην ἀναγράφω αὐτήν. Ἐπιτευχθείσης τότε τῆς ἑνώσεως τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, μία μετὰ τὴν ἄλλην αἱ εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις ἀνεγνώριζον τὸ Ἰταλικὸν Βασίλειον. Ὁ κ. Κόντος, ἀστειευόμενος, ἠρώτησε παρρησίᾳ ἂν καὶ ἡ Δημογεροντία Χίου ἀνεγνώρισε τὸ Ἰταλικὸν Βασίλειον. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῆς ἀπελεύσεως τοῦ σοφοῦ ἀνδρός.

τῶν καταστημάτων καὶ ὅτι ἀπεφασίσθη «διὰ νὰ ἐλαφρυνθῇ τὸ » κοινὸν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνησυχίαν καὶ ἀπὸ τὸ βάρος τῶν τοσού- » των τόκων, νὰ μπατικωθοῦν ἐπὶ δημοπρασίᾳ τὰ μούλκια τῶν » αὐτῶν κοινῶν καταστημάτων, Νοσοκομείου, Σχολείου καὶ Λω- » βῶν διὰ νὰ πληρωθῶσιν ὄχι μόνον τὰ χρέη των, ἀλλὰ πρὸς » τούτοις ὅσα χρήματα περισσεύσουν ἐξ αὐτῶν τῶν μπατικωμά- » των νὰ μένουν εἰς τὸν Μεζᾶν μὲ τόκον 12 τὰ $^0/_0$ διὰ νὰ ἐξοι- » κονομῶνται οὕτως αἱ ἀνάγκαι τῶν καταστημάτων». Ἐκ τοῦ πρακτικοῦ τούτου μανθάνομεν, ὅτι ὁ Μεζᾶς ἐχρησίμευεν ὡς ταμίας συγχρόνως καὶ ταμιευτήριον τῶν χιακῶν καταστημάτων καὶ ὅτι οὐχὶ τότε πρῶτον, ἀλλὰ πολλῷ πρότερον ἐλειτούργησαν τὰ καταστήματα ταῦτα· μανθάνομεν δὲ προσέτι ὅτι ἡ συνέλευσις ἐκείνη ὑπελόγιζεν ὅτι ἐπήρκουν οἱ ἐπιτόπιοι πόροι πρὸς κάλυψιν τῶν διὰ τὰ καταστήματα δαπανῶν, αἵτινες ἀναντιρρήτως δὲν θὰ ἦσαν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον σπουδαῖαι. Διότι, ὅτε μετά τινα ἔτη ἀπῃτήθησαν δαπάναι μεγαλείτεραι διὰ τὰ Σχολεῖα, οἱ ἐπίτροποι αὐτῶν ἐπεκαλέσθησαν τὴν συνδρομὴν τῶν ἔξω συμπολιτῶν, ὡς εἴδομεν. Ὑπὲρ τῶν Σχολείων εἰσέφερον κατ' ἔτος οἱ Πατέρες τῆς Νέας Μονῆς 8000 γρ. κατὰ τὸ ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου 1838 πρακτικόν, διὰ δὲ τὴν συντήρησιν τοῦ μαθήματος τῆς κατηχήσεως ἀπεφασίσθη διὰ συνελεύσεως νὰ περιφέρηται «*πουγγὶ* εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας ἐπ' ὀνόματι τῆς ἱερᾶς καταχήσεως». Βραδύτερον ἐξηυρέθησαν καὶ ἄλλοι πόροι ὑπὲρ τῶν Σχολείων· κατ' ἀρχὰς οἱ μαθηταὶ ἐφοίτων δωρεὰν εἰς τὰ δημόσια παιδευτήρια, ἔπειτα ὅμως οἱ εὐπορώτεροι ἐπλήρωνον δικαίωμα εἰσιτηρίου ἐλάχιστον. Καὶ ἡ Αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἐχορήγει κατ' ἔτος 8000 γρ. διὰ τὸν αὐτὸν σκοπόν, ὑπῆρχε δὲ καὶ τέλος τι ἐπὶ τῶν ἀδειῶν τοῦ γάμου μέχρι σήμερον ὑφιστάμενον. Ἀκριβέστερα περὶ τοῦ θέματος τούτου, τῶν πόρων δηλαδή, δι' ὧν συνετηροῦντο τὰ καταστήματα κατὰ τὰ πρῶτα ἀπὸ τοῦ 1822 ἔτη, δὲν κατώρθωσα νὰ μάθω. Οἱ δὲ εἰς τὸ Νοσοκομεῖον καὶ τὸ Λωβοκομεῖον

εἰσαγόμενοι, ἐὰν εἶχον περιουσίαν τινά, ἔδιδον αὐτὴν εἰς τὰ καταστήματα ταῦτα.

Πολλάκις ηὐπόρησαν, πολλάκις δὲ περιῆλθον ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς τὰ καταστήματα ταῦτα, ἐφ' οἷς δικαίως ἐκλείσθη ἡ πατρὶς ἡμῶν. Ἡ φιλοπατρία καὶ ἡ φιλοτιμία τῶν ἀπανταχοῦ γῆς Χίων συνετήρησε καὶ διεφύλαξεν αὐτά, εὐπλοήσαντα ἐν μέσῳ παντοίων σκοπέλων. Μόνον τὸ Γυμνάσιον Χίου χωλαίνει ἔτι ὡς πρὸς τὸ χρηματικὸν ζήτημα, καὶ ἐπειδὴ εἶνε τὸ πρακτικώτερον καὶ λυσιτελέστερον τῶν καθ' ἡμᾶς ἱδρυμάτων, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται ἡ τύχη τῶν μελλουσῶν γενεῶν, τολμῶ νὰ ὑψώσω ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ἀσθενῆ φωνήν μου ἐπικαλούμενος τὴν ἀρωγὴν τῶν συμπολιτῶν.

Ἴδωμεν τόρα καὶ τί ἔπραξεν ἡ Δημογεροντία Χίου ὡς πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικά.

Καθὰ ὁ Dom. Luigi Santi γράφει, ἡ νῆσος τῆς Χίου εἶχε πρὸ τῆς καταστροφῆς 1000 ὀρθοδόξους ναούς, ἐξ ἀκοῆς δ' ἔχω ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν μόνῃ τῇ πόλει ὑπῆρχον περὶ τοὺς ἑκατόν. Μετὰ τὸ 1822 ὑπῆρχεν ἐν Χίῳ « ὁλοτελὴς ἔλλειψις ἀπὸ ἐκκλησίαν διὰ Μητρόπολιν », ὡς λέγει τὸ πρακτικὸν τῆς 28 Ἰανουαρίου 1838. Ἔκτοτε ἀπεφασίσθη ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Βικτώρων « ἡ ὁποία οἰκοδομουμένη, συνάρσει » θεία, θέλει ἀποκατασταθῆ ἡ ἐκκλησία τῶν ἱερῶν τῆς κοινότητός » μας Σχολείων, διοικουμένη ἀπὸ τοὺς κατὰ καιρὸν τιμιωτάτους » ἐπιτρόπους τῆς Σχολῆς ». Πρῶτοι δὲ χρηματικοὶ πόροι πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ τούτου ἐγένοντο τὰ 15000 γρ., ἅτινα κατέβαλον τότε οἱ κάτοικοι τῆς ἐνορίας Ἐρυθιανῆς, παραχωρηθείσης εἰς αὐτοὺς τῆς ἐκκλησίας Ἐρυθιανῆς μετὰ τῶν κτημάτων της. Ἀλλ' ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Βικτώρων ἀντὶ ν' ἀποκατασταθῇ ἡ ἐκκλησία τῶν ἱερῶν Σχολείων, ἀπεδείχθη μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς νήσου Χίου. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν σημερινὴν ἀβελτερίαν, οἱ πατέρες ἡμῶν ἐμερίμνων παντοιοτρόπως καὶ περὶ τοῦ Κλήρου. Δὲν ἐσπάνιζον τότε λόγιοι ἱερεῖς καὶ εὐφραδεῖς ἱεροκήρυκες, οὐδ'

ἐχειροτονεῖτο τότε διάκονος ἢ ἱερεὺς ὁ πρῶτος τυχὼν ξυλοσχίστης, ὡς δυστυχῶς συμβαίνει ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν· « ὅποιος » ἐπιθυμεῖ νὰ γίνῃ ἱεροδιάκονος ἢ ἱερεύς, ἔχει χρέος ἀπαραίτητον » νὰ σπουδάσῃ ἐπιμελῶς τὴν κατήχησιν ἐπὶ ἕνα καὶ ἥμισυ χρό- » νον καὶ ἔτι ἕνα καὶ ἥμισυ χρόνον ὅταν θὰ γενῇ ἱερεύς ». Ταῦτα διατάσσει τὸ ἀπὸ 16 Αὐγούστου 1847 πρακτικὸν τῆς συνελεύσεως.

Περίεργον εἶνε τὸ φορολογικὸν σύστημα, ᾧτινι ἐχρῶντο οἱ νεώτεροι δημογέροντες παραλαβόντες βεβαίως ἀπὸ τῶν παλαιῶν, διὰ τοῦτο ἐθεώρησα ὀρθὸν νὰ μακρηγορήσω πως περὶ αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ ἡ Χίος δὲν κατεκτήθη, ἀλλ' ἑκουσίως ὑπετάγη εἰς τοὺς Ὀσμανίδας, ἀνέκαθεν ἦτο ἀπηλλαγμένη τοῦ φόρου τῆς δεκάτης, καθ' ἃ διακελεύεται τὸ Κοράνιον, ἐτέλει δὲ μόνον τὸν κτηματικόν, τὴν κεφαλητιῶνα καὶ τινας ἄλλους, ἀνερχομένους διὰ τὴν πόλιν καὶ τὰ 45 χωρία εἰς γρόσια 520566. Τὸ ποσὸν τοῦτο ἔμενε μέχρι τοῦ 1866 σταθερὸν καὶ ἀμετάβλητον, καὶ ἐν μὲν τῇ πόλει εἰσεπράττετο ὑπὸ τοῦ δημογεροντικοῦ εἰσπράκτορος, ἐν δὲ τοῖς χωρίοις ὑπὸ τῶν γερόντων, οὓς ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐξέλεγον οἱ πάροικοι, ἀπέτινον δὲ αὐτὸ τῇ διοικήσει οἱ δημογέροντες.

Κατὰ πᾶσαν τετραετίαν διωρίζετο ἐξαμελὴς φορολογικὴ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τῶν δημογερόντων, ἥτις, συνεδριάζουσα ἐν τῷ καταστήματι τῆς Δημογεροντίας, προσεκάλει διαδοχικῶς ἐξ ἑκάστης ἐνορίας ἕνα τῶν εὐϋπολήπτων ἐνοριτῶν καὶ μετ' αὐτοῦ συσκεπτομένη ἐβαθμολόγει ἕκαστον τῶν ἐνοριτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας αὐτοῦ, τοῦ ἐπιτηδεύματος καὶ τῆς κοινωνικῆς θέσεως, ἀλλὰ πολλάκις καὶ τῆς ὑπὲρ τὴν κοινωνικὴν θέσιν τοῦ ἀτόμου πολυτελείας. Ἐχρησίμευεν ὡς λόγος τῆς αὐξήσεως τῶν βαθμῶν, τὸ δὲ φόβητρον τοῦτο ἐπέδρα σωτηριωδῶς κατὰ τῆς πολυτελείας καὶ ἐχρησίμευεν ὡς ἐπιχείρημα τῶν ἀνδρῶν ὁσάκις αἱ σύζυγοι ἀπῄτουν πολυτελῆ ἐνδύματα ὑπὲρ τὴν οἰκονομικὴν θέσιν αὐτῶν. Οὕτω δὲ βαθμολογουμένων ἁπάντων τῶν κατοίκων, διενέμετο ὁ πληρωτέος φόρος ἐπὶ τοῦ ὁλικοῦ ποσοῦ τῶν

βαθμῶν καὶ ἐσχηματίζετο ἡ φορολογικὴ μερὶς ἑκάστου πολλαπλασιαζομένου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βαθμῶν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πηλίκου τῆς διαιρέσεως τοῦ ὁλικοῦ ποσοῦ τοῦ φόρου διὰ τοῦ ὁλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν βαθμῶν. Ἐν γένει δὲ οἱ φόροι οὐδέποτε ὑπῆρξαν βαρεῖς, οὐδὲ εἰσεπράττοντο ἐν ἀκαταλλήλῳ χρόνῳ, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πωλήσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων· ἂν δὲ ἡ Κυβέρνησις ἀπήτει τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων ἐν ἄλλῳ καιρῷ, οἱ δημογεροντες, δανειζόμενοι προχείρως παρὰ τῶν εὐπορούντων ἐπὶ τόκῳ 8 τοῖς $^0/_0$, ἐπλήρωνον εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὸ ζητούμενον ποσόν, εἰσπράττοντες δὲ κατὰ τοὺς παραγωγικοὺς μῆνας παρὰ τῶν φορολογουμένων ἀπέτινον ἀνελλιπῶς κεφάλαια καὶ τόκους. Ὡς ἐκ τούτου ἡ Δημογεροντία ἔχαιρεν ἀπεριόριστον πίστιν καὶ ἐχρησίμευεν ὡς Τράπεζα, ἐν ᾗ κατετίθεντο τὰ περισσεύοντα χρήματα τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐδέποτε ὤφειλε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καθυστερουμένους φόρους. Καίτοι δὲ τοσαῦτα χρήματα διαχειριζομένη, δὲν ἔχαιρε τὸ δικαίωμα νὰ δαπανήσῃ δι' ἐκτάκτους ἀνάγκας πλέον τῶν πεντακοσίων γροσίων, παρουσιαζομένης δὲ τοιαύτης ἀνάγκης, ἔδει νὰ ζητηθῇ ἡ ἄδεια τῆς συνελεύσεως. Καθὰ δὲ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Δημογεροντίας γενομένη ἐξέλεγξις τῆς πολυετοῦς διαχειρίσεως αὐτῆς ἀπέδειξεν, οὐδεμίαν κατάχρησιν εἶχε διαπράξει, ἀλλὰ μάλιστα εἶχε πληρωμένον πρὸς τὴν κυβέρνησιν ἑνὸς ἔτους στρατιωτικὸν φόρον, τὸν ὁποῖον δὲν εἶχεν εἰσπράξει παρὰ τῶν φορολογουμένων, καίτοι δὲ σαφῶς καὶ καθαρῶς ἀποδειχθέντος ὅτι ὁ φόρος ἐπληρώθη ἐκ τῶν παρὰ τῇ Δημογεροντίᾳ κατατεθειμένων χρημάτων τῶν δημοσίων ἐκπαιδευτηρίων, ἐν τούτοις οἱ πολέμιοι τῆς Δημογεροντίας ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ τότε διοικοῦντος τὴν νῆσον Μουσταφᾶ πασᾶ (1866-7), ὑπεκίνησαν τοὺς χωρικοὺς ν' ἀρνηθῶσι τὴν πληρωμὴν αὐτοῦ, οὕτω δὲ ἀπώλεσαν τὰ ἐκπαιδευτήρια περὶ τὰς 1200 λίρας ὀθωμανικάς.

Ἔλθωμεν ἤδη ἐπὶ τὴν ἀφήγησιν τῆς καταλύσεως τῆς χιακῆς Δημογεροντίας.

Εἶπον ἀνωτέρω ὅτι κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Ψυχάρη ἀνεφάνησαν εἰς τὸν πολιτικὸν τῆς Χίου ὁρίζοντα τὰ πρῶτα νέφη τοῦ ἐπισκήψαντος εἰς τὴν Δημογεροντίαν τυφῶνος. Τοῦτο δύναταί τις νὰ ἴδῃ ἐν τῷ πρακτικῷ τῆς 6 Ὀκτωβρίου τοῦ 1861, καθ' ὃ « ὁ Καδῆς ἀπήτησε νὰ ἐπεμβαίνῃ δυνάμει τοῦ ἐμιρναμὲ κρατεῖ εἰς τὰ δικαιώματα τῶν κληρονόμων », ὅπερ ἐθεωρήθη « πάντῃ ἐναντίον καὶ *καταστρεπτικὸν* ὡς πρὸς τὰ προνόμια τῆς νήσου ». Τὸ γεγονὸς τοῦτο καὶ μόνον ἔδει νὰ διανοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἰθυνόντων τότε τὴν Χίον, ἀλλ' ἀτυχῶς φαίνεται, ὅτι ἐθεωρήθη ἐπαρκὴς ἡ ἁπλῆ τούτου ἀναγραφὴ ἐν τῷ κώδικι, ἴσως δ' ἐγένοντο καί τινες ἐνέργειαι, ἀτελέσφοροι ὅμως, ὅπως μὴ πραγματοποιηθῇ, καὶ πρὸς οὐδὲν ἐλογίσθη ὅτι ἐπηκολούθησεν εἰς τὸν θάνατον ἀνδρὸς μέγα δυναμένου, οὗτινος ἡ ἰσχὺς ἀπεσόβει πάντα κίνδυνον, οὐχὶ δὲ ἡ πρὸς τὰ προνόμια τῆς Χίου εὐλάβεια. Μοίρᾳ κακῇ, ὁ θάνατος τοῦ Ἰ. Ψυχάρη καὶ ἄλλων κακῶν αἰτία ἐγένετο· τοῦτο μὲν διέρρηξε τὰς πέδας, αἵτινες ἐκράτουν ἐν σωφροσύνῃ καὶ ἐχαλιναγώγουν τὰς ὁρμὰς ἀρχόντων, οἵτινες ἔρρεπόν πως εἰς ὀλιγαρχίαν, τοῦτο δὲ κατέλιπε κενόν, ὅπερ ὁ διαδεξάμενος ἐκεῖνον Στέφανος Καραθεοδωρῆς, μεθ' ὅλην τὴν καλὴν αὐτοῦ θέλησιν, δὲν ἐπέτυχε ν' ἀναπληρώσῃ. Καὶ οὕτως ἡ Δημογεροντία Χίου ἀφ' ἧς ἀπεθανεν ὁ Ψυχάρης ἀπέβη οὐχὶ ἀληθῶς ἀριστοκρατική, ὡς ἦν ἀνέκαθεν καὶ ἕως τότε, ἀλλ' ὀλιγαρχική, καί, τὸ χείριστον, ἐθεωρήθη ὑπό τινων, εἰς ἐπιφανεῖς καὶ ἀρχαίους οἴκους ἀνηκόντων, ὡς οἰκογενειακὸν τιμάριον. Πλὴν δὲ τούτων καταρραγεὶς ἐν ἔτει 1864 κομματικὸς ἀγὼν ἐν τοῖς Μαστιχοχωρίοις, συμπαρέσυρε καί τινας τῶν ἐν τῇ πόλει προκρίτων, οἵτινες, ἀσυνέτως ποιοῦντες, συνετάχθησαν πρὸς τὴν μίαν τῶν διαμαχομένων μερίδων, ἧς οἱ ἀντίπαλοι, ἐκδικούμενοι, ὑπεκίνησαν τοὺς Καμποχωρίτας ν' ἀπαιτήσωσι τὸν διορισμὸν δημογέροντος ὑπ' αὐτῶν ἐκλεγομένου. Καὶ δὲν ἦτο

μὲν ἀδύνατον νὰ ἐξοικονομηθῇ τὸ πρᾶγμα, ἐλαχίστη δὲ δεξιότης ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐνδοτικότης ἐδύνατο νὰ καταπαύσῃ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸν θόρυβον, ἱκανοποιοῦσα εὐλόγως τοὺς Καμποχωρίτας, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ Κατιλίνας εὑρίσκετο πρὸ τῶν θυρῶν, ἀλλ' οἱ τυχόντες τότε δημογέροντες, ἀπολυταρχικοὶ ὄντες, ἐδείχθησαν ἄκαμπτοι καὶ διὰ μιᾶς προγραφῆς ἀπεκήρυξαν τὰ 8 Καμποχώρια, τουτέστι πληθυσμὸν 5000. Τὸ coup de tête τοῦτο παρώξυνεν ἔτι μᾶλλον τοὺς Καμποχωρίτας, ἔδωκε δὲ νέα ὅπλα, καὶ δὴ ἰσχυρά, εἰς μερίδα τινὰ τῶν πολιτῶν, ἥτις οὐχὶ βεβαίως ἐξ ἀρχῶν, ἀλλ' ἐξ ἀτομικῶν λόγων ἀντεπολιτεύετο τὴν Δημογεροντίαν. Οἱ ἀποκηρυχθέντες Καμποχωρῖται ὑπεκινήθησαν ν' ἀπαιτήσωσι τὴν ἐξέλεγξιν τῶν λογαριασμῶν τῆς Δημογεροντίας, πρὸς τοῦτο δὲ ἀνηνέχθησαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἥτις, ὡς εἰκός, προθύμως ἔσπευσε νὰ ἐξετάσῃ τὰ παράπονά των. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἡ προειρημένη ἀντιπολίτευσις τὰ πάντα ἐμηχανᾶτο πρὸς κατάλυσιν τοῦ δημογεροντικοῦ πολιτεύματος. Συνέβη δὲ τότε ἐνταῦθα σύγχυσις καὶ θόρυβος καὶ βοή, καθ' ἣν ἀμφίβολον εἶνε ἂν οἱ πλείονες ἐγίνωσκον τί ἤθελον καὶ τί ἐζήτουν.

Κατ' ἐκεῖνο σχεδὸν τοῦ χρόνου ἐδημοσίευσεν ἡ Κυβέρνησις τὸν περὶ Βιλαετίων Νόμον (1) καὶ ἐπεδίωκε τὴν εἰς αὐτὸν ὑπαγωγὴν καὶ τὴν ἀφομοίωσιν ἁπασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους. Δὲν θὰ ἐπέζων ἴσως ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ νόμου τούτου ἀκέραια τὰ προνόμια τῆς Χίου· ἀλλὰ τὸ καθῆκον παντὸς εὖ φρονοῦντος ἦτο νὰ μὴ καθεύδῃ ὑπὸ μανδραγόρα. Οἱ ἄρχοντες ὅμως τῆς Χίου δὲν ἐδείχθησαν συνετοὶ ὡς πρὸς τοῦτο, διότι καὶ πάλιν δὲν κατενόησαν τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν, μετὰ λύπης δὲ παρετηρήθη ὑπὸ τῶν σωφρονούντων ὅτι καὶ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἔφορος τῆς Χίου δὲν εἰργάσθη εὐστόχως πρὸς συνετισμὸν αὐτῶν. Ἀργά, πολὺ ἀργά, ἐνόησαν οἱ Χῖοι τὴν φορὰν τῶν πραγ-

(1) Ὀθωμανικοὶ Κώδικες, μετάφρ. Δ. Νικολαΐδου, σελ. 72 καὶ ἑφ.

μάτων, ἀλλὰ καὶ τότε μόνον οἱ περὶ τὴν Δημογεροντίαν ἐπεδείξαντο ζῆλον καὶ προθυμίαν ἀξιέπαινον, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ μερὶς τῶν ἀντιπολιτευομένων, ἂν καὶ πανταχόθεν ἐδίδοντο τοῖς ἐνταῦθα συμβουλαὶ πρὸς ὁμόνοιαν καὶ λυσιτελέσταται νουθεσίαι.

Ἔνθερμοι συνήγοροι τῶν χιακῶν προνομίων ἐδείχθησαν ἐπὶ πᾶσι μὲν ὁ Χῖος τὴν πατρίδα Ἐπίσκοπος τῶν Καθολικῶν σεβ. Ἰγνάτιος Γκιουστουνιάνης καὶ οἱ ἐνταῦθα πρόξενοι τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἐκτὸς τοῦ ὑποπροξένου τῆς Ῥωσσίας, διευθύνοντος δὲ καὶ τὸ τῆς Ἑλλάδος, Χίου τὴν πατρίδα καὶ Ὀρθοδόξου τὸ θρήσκευμα, ὅστις ὑπεστήριζε τὰς ἀξιώσεις τῆς ἀντιπολιτευομένης τὴν Δημογεροντίαν μερίδος. Ὁ σεβασμιώτατος Γκιουστουνιάνης τόσον ἐνθέρμως ἔγραψεν ὑπὲρ τῶν προνομίων πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει γαλλικὴν πρεσβείαν, ὥστε αὕτη δραστηριώτατα εἰργάσθη ὑπὲρ αὐτῶν παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ· ἀλλ' αἱ ἀναφοραὶ τῆς ἀντιπολιτεύσεως τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κατηγόρουν τῆς Δημογεροντίας, ὥστε ὁ πρεσβευτὴς κ. Moustier ἅμα ἀναγνοὺς αὐτὰς ἔμεινε σχεδὸν ἀναπολόγητος πρὸ τοῦ Ἀαλῆ πασσᾶ, ὅστις μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν δεξιότητος ἐξεμεταλλεύετο πᾶν ὅ,τι συνετέλει εἰς δυσφήμισιν τῆς Δημογεροντίας.

Οὕτως ἐπὶ διετίαν περίπου ἔβαινον τὰ πράγματα, ἐν ἔτει δὲ 1866 κατελύθη τέλεον ὁ παλαιὸς καὶ σεβαστὸς δημογεροντικὸς τῆς Χίου δεσμὸς καὶ τὰ χιακὰ προνόμια, ἔκτοτε δὲ ἓν πρὸς ἓν ἠφανίσθησαν τὰ παλαιότατα τῶν Χίων ἤθη καὶ ἔθιμα. Ὁ περὶ Βιλαετίων Νόμος ἐφηρμόσθη τότε ἐν Χίῳ, ἀντὶ δὲ τῶν τέως δημογερόντων ἐδωροφορήθησαν αὐτῇ ὡς ἀνώτατοι κοινωνικοὶ ἄρχοντες τὰ Ἰχτιὰρ Μεζλήσια (1) ἔν τε τῇ πόλει καὶ ἐν ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν χωρίων. Τὸ ἄρθρον 59 τοῦ προειρημένου νόμου ὧδέ πως διαγράφει τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἀπὸ τοῦ 1866 Δημογεροντιῶν· « Αἱ » δημογεροντίαι ἔχουσιν ἀποστολὴν ὅπως ἐποπτεύωσι τὴν κατὰ

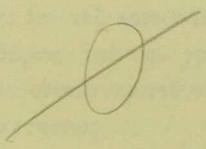
(1) Γεροντικὰ συμβούλια ἢ δημογεροντίαι.

» *τοὺς νόμους* διανομὴν τῶν φόρων μεταξὺ τῶν κοινοτήτων, ἃς » ἀντιπροσωπεύουσιν ὅπως *συνδιασκέπτωνται* περὶ τῶν ζητημά- » των τῶν ἀφορώντων τὴν *καθαριότητα τῶν ὁδῶν* ἐν τοῖς δήμοις, » τὴν δημοσίαν ὑγιεινὴν καὶ τὰ συμφέροντα τῆς γεωργίας καὶ » λύωσιν εἰρηνικῶς πᾶσαν διαφοράν, δυναμένην νὰ περαιωθῇ *διὰ* » *συνδιαλλαγῆς* τῶν διαφερομένων κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου δια- » γραφόμενα ὅρια ».

Ὀλίγα μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Δημογεροντίας ἔτη ἀλλεπάλ- ληλοι συμφοραὶ ἐνέσκηψαν ἐνταῦθα· ἡ ναυτιλία παρήκμασεν, ἡ μαστίχη ὑπετιμήθη, ἡ νόσος τῶν ἐσπεριδοειδῶν κατέστρεψε τὸν σπουδαιότατον τῆς νήσου πόρον — περὶ τὰ 3000000 φράγκων κατ' ἔτος — ἡ ἀξία τῶν κτημάτων κατῆλθεν εἰς τὸ τέταρτον, εἰς ἐπίμετρον δὲ ἡ φοβερὰ τοῦ 1881 θεομηνία κατηρείπωσε τὸ πλεῖστον τῆς Χίου.

ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΑ

ΚΑΙ ΣΙΓΙΛΛΙΩΔΗ ΘΕΣΠΙΣΜΑΤΑ

Ἴσον τοῦ καταπεμφθέντος θείου καὶ εὐσεβοῦς βασιλικοῦ πιττακίου πρὸς Εὐστάθιον Βεστάρχην ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος καὶ εἰδικοῦ [τ]ὴν (1) ἐν τῇ Χίῳ συστᾶσαν εὐαγῆ Νέαν μονὴν παρὰ τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν Νικήτα καὶ Ἰωάννου καὶ ἐπ' ὀνόματι τῆς ἀειπαρθένου καὶ Θεομήτορος.

Ἐτύπωσεν ἡ Βασιλεία μου λαμβάνειν ἐτησίως ἀπὸ τῆς συγκλήτου λόγῳ ῥόγας νομίσματα ἑβδομήκοντα δύο, καὶ κελεύει σοι καταστρῶσαι τὴν ὀνομασίαν αὐτοῖς ἐν τοῖς χαρτίοις τοῦ ὑποσεκρέτου, ἔνθα αἱ ὀνομασίαι διέρχονται τῶν πρωτοσπαθαρίων· μετάγραψαι δὲ καὶ τὸ παρὸν πιττάκιον, καὶ τούτου ἰσότυπον ὑπογραφὲν παρὰ σοῦ τε καὶ τῶν ὑπὸ σὲ σεκρετικῶν ἐπιδοῦνε τοῖς τῆς Μονῆς ἀδελφοῖς εἰς οἰκείαν ἀσφάλειαν.

Μηνὶ Φεβρουαρίῳ Ἰνδικτιῶνος ιγ.

Εὐστάθιος Βεστάρχης ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος καὶ εἰδικοῦ.

Μιχαὴλ Πρωτοσπαθάριος ἐπὶ τοῦ χρυσοτρικλίνου βασιλικὸς νοτάριος τοῦ εἰδικοῦ λογοθέτου κριτοῦ τοῦ Βήλου ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος καὶ ἐπὶ τῆς καταστάσεως.

Λέων Πατρίκιος καὶ πρωτονοτάριος τοῦ σεκρέτου τοῦ σακελαρίου.

Βασίλειος πρωτοσπαθάριος ἐπὶ τοῦ χρυσοτρικλίνου, κριτοῦ ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου· βασιλικὸς νοτάριος τοῦ εἰδικοῦ λογοθέτου καὶ μυστογράφος.

Ἰωάννης πρωτοσπαθάριος καὶ βασιλικὸς νοταριος τοῦ εἰδικοῦ λόγου ὁ Σπανόπουλος.

Ρωμανὸς πρωτοσπαθάριος καὶ βασιλικὸς νοτάριος τοῦ εἰδικοῦ λόγου ὁ υἱὸς Ἀγαλλιανοῦ, ἀνθυπάτου Πατρικίου, Βέστου, καὶ κριτοῦ τοῦ Βήλου.

(1) [τ]ὴν = διὰ τὴν.

Ἰωάννης πρωτοσπαθάριος ἐπὶ τοῦ χρυσοτρικλήνου, βασιλικὸς νοτάριος τοῦ εἰδικοῦ λογοθέτου, κριτὴς ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου, καὶ δημάρχου τῶν πράξεων.

Βασίλειος πρωτοσπαθάριος ἐπὶ τοῦ χρυσοτρικλήνου, βασιλικὸς νοτάριος τοῦ εἰδικοῦ λογοθέτου, κριτὴς ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου.

Ὁ Τζιρίθων Ἰωάννης πρωτοσπαθάριος κριτὴς ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου καὶ βασιλικὸς νοτάριος τοῦ εἰδικοῦ λογοθέτου ὁ Καματηρός.

Χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοῦ μακαρίτου βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου περὶ τοῦ παρὰ μόνης τῆς Βασιλικῆς Μεγαλειότητος κρίνεσθαι τὴν Μονήν.

Ἀλλὰ τίνων ἄλλων τοσοῦτον ὅσον τῶν τὸν μονάδα βίον προελωμένων, καὶ γῆν ἐπίσης βδελυξαμένων, καὶ ὅσα γήϊνα μέλει Θεῷ; ἐπεὶ κακεῖναις μέλον Θεῷ. Τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων σπουδάζουσι, θεραπεύειν Θεόν, καὶ ὑπὸ τοῖς ἐκείνου ζῆν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰ ἐκείνου τηρεῖν, κρίματα ὧν ἡ ἐπιθυμία, κατὰ τὸν θεῖον φάναι Δαβίδ, χρυσίου καὶ λίθου τιμίων ἐπέκεινα, καὶ γλυκυτέρα κηρίου καὶ μέλιτος. Τῶν δὴ οὖν τοιούτων καὶ προνοητέον ὅσον εἰκός, τὸν φιλάρετον ἢ φιλόθεον ἑαυτῷ διὰ τούτων τὴν θείαν προμήθειαν προκαλούμενοι, καὶ πᾶσι τρόποις περιποιητέον αὐτοῖς τὴν ἡσυχίαν ἄσκησιν καὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς ἐντεύξεις προσάγοιεν. Ταύτῃ τοι καὶ ἡ Θεοστεφὴς ἡμῶν γαληνότης τῶν ἐν τῇ μονῇ τῆς Θεομήτορος, ἣ κατὰ τὴν νῆσον Χίον ἀνακειμένη, Νέα προσονομάζεται, διασκουμένη εὐλαβῶν μοναστῶν, οἷς ὁ κατὰ Θεὸν ἐμπολιτεύεται βίος, καὶ ἀγγελικὴ κατὰ δύναμιν ὑποτυποῦται διαγωγὴ καὶ κατάστασις, ἔθετο μὲν καὶ ἄλλως πρόνοιαν, μεταδοῦσα τῶν ἑαυτῆς χαρίτων, καὶ γνωρίσασα καὶ τούτοις τὴν ἄφθονον δεξιάν· ἐπεὶ δὲ καί τινων εὐπορίσασα αὐτοῖς ὑπὸ τὴν μονήν, κτημάτων τε καὶ παροίκων ἀπό τε δωρημάτων τοῦ κράτους ἡμῶν, καὶ συναλαγμάτων

οἰκείων, διενέξεως τε καὶ πραγμάτων ἐπιφορᾶις περιπείρεσθαι μετὰ τῶν ὁμοῦ ἢ καὶ πλησίον χωρούντων πάντων, ἐπάναγκες ἐστι τούτοις γὰρ ἂν κακεῖνα συναναμέμικται καὶ οἷον συνέζευκται. Καὶ διὰ ταῦτα φόβος αὐτοῖς ὑπέτρεχεν ἀκαταλόγιστος καὶ κατέσειε μή ποτε πᾶσι δικάζουσι πρὸς ἀπαγωγὰς καὶ μετακλήσεις καὶ βιαίους ἑλκισμοὺς προσκίμενοι, θήρα πρὸς ἄγραν ὑπάρχουσιν ἕτοιμοι, κἀντεῦθεν ἐπισκόπτειντο μὲν τὴν πρὸς τὸ καλὸν ἕξιν, τῆς συντρόφου διαγωγῆς ἀπροσπώμενοι κατάγοιντο δὲ τῆς πρὸς ὕψος ἀναγκαιούσης θεωρίας, διὰ [τὸ] τῶν πραγμάτων θορυβῶδες καὶ συγχυτικὸν κατέχον ἢ καταρύρον εἰς ἔδαφος· ἡ Βασιλεία ἡμῶν καὶ ταύτην αὐτοῖς ἵστησι τὴν ἀγωνίαν καὶ λύει τὸ δέος, καὶ βραχύαις συλλαβαῖς τὸ ἀπερικτύπητον τούτοις χαρίζεται· ἵνα καὶ ἀνεπιθολώτους τὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἱκετείας πρὸς Θεὸν ἀναφέροιεν ἀπελαύνουσα γὰρ πόρρωθεν τούτων τὸ ταραχῶδές τε καὶ πολύοχλον, ἵνα ὡς ἐν ἀδύτοις τισὶ μεταγωγούμενοι, τὸ ἠρεμαῖόν τε καὶ γαλήνιον πάντοθεν ἔχοιεν. Θεσπίζει διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς εὐσεβοῦς χρυσοβούλλου λόγου, ὥστε ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους, μή τινα δικαστὴν εἰς τὴν δηλωθεῖσαν μονὴν περιέναι δίκης οἱασδήτινος ἕνεκεν, μήτε τι σύμβολον ἀρχικῆς δυναστείας· κατ' αὐτῆς, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ τε καὶ ὑπ' αὐτὴν ἐπιδείκνυσθαι· ἀλλ' εἴ ποτε διαφοραὶ καὶ διαμάχαι τινές, εἰ μὲν τοῖς τῆς μονῆς πρός τινας ἑτέρους ἐπιγένοιντο καὶ βούλοιντο ταύτας οὗτοι κατὰ τῶν ἀντιφερομένων ἐγγυμνάζειν, ἀκωλύτως κινεῖν, καὶ τὸν νόμον εὑρίσκειν διαιτητὴν τοῦ καλὸς ἔχοντος· εἰ δ' ἀφ' ἑτέρων κατ' αὐτῶν κινηθεῖεν, καὶ διαστασιάζοιεν πρὸς ἀλλήλους ἐπί τισι δίκαις, ἢ περὶ τόπων ἀφαιρέσεως, ἢ μεταθέσεως ὅρων τῶν ὑπ' αὐτοὺς πάντων κτημάτων, ἢ καινοτομίας ἑτέρας τινός, καὶ ἀμφιβολίας, μήτε θερματικὸν ἢ πολιτικόν, ὡς εἴρηται, δικαστήν, μήτε τινα τῶν ἄλλων ἀρχόντων ἢ βῆμα δικαστικὸν τοῖς ἄγουσιν ἀναπτύσειν, καὶ τὰς περὶ τούτων ἀγωγὰς ἐγγυμνάζειν, ἢ ψιφίζεσθαι, ἢ ὅλλως ἀγώγιμόν τινα τῶν ἐν τῇ μονῇ ποιεῖν καὶ καθέλ-

κειν εις δικαστήριον· ἀλλὰ τὰ κατὰ τούτων κινούμενα τῷ μείζονι τῶν ἄλλων ἀφιέναι δικαστηρίων, καὶ μόνον ἀκροᾶσθαι τούτων τὸν τὴν αὐτοκράτορα λαχόντα διέπειν ἀρχήν, ἀρρεπεῖ τε καὶ ἀδεκάστῳ κρίσει, ἢ διαλύειν τὰς ἀναμέσον τούτων ἀμφισβητήσεις ἢ τὸ δεδογμένον μὲν ἀποφαίνεσθαι, τὸν δὲ κριτὴν δεχόμενον, κατὰ τὰς βασιλικὰς ἀποφάσεις πληροῦν, καὶ οἷον ἐκβιβαστὴν τῶν ἤδη κεκριμένων γίνεσθαι· μόνης γὰρ ἐξηρτῆσθαι βασιλικῆς ἀκροάσεως τὰ κατὰ τούτων λεγόμενα βουλόμεθα καὶ ψήφοις αὐτοκρατορικαῖς τὰς ἐπὶ τὰς δίκας καταδίκας ἡνίκα αὐτοὺς ἀποφέρεσθαι. Εἰ δ' ἴσως ἀγωγὰς αὐτοί κατά τι γυμνάζειν αἱροῖντο παρὰ δικαστῇ μὴ προστίσασθαι τούτοις τὸν παρόντα χρυσόβουλον λόγον, ἵνα μὴ τὸ ὑπὲρ αὐτῶν εἰσενεχθὲν ἐξ ἀποτελέσματος κατ' αὐτῶν ἀναφανῇ. Διὸ παρεγγυώμεθα καὶ πάντας ἐξασφαλιζόμεθα ἀπό τε τῶν κατὰ καιροὺς σακελλαρίων, γενικῶν καὶ στρατιωτικῶν λογοθετῶν, τῶν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας σακέλης καὶ τοῦ βεστιαρίου, οἰκονόμων τῶν εὐαγῶν οἴκων τῶν ἐπὶ τῶν οἰκιακῶν καὶ τῶν ἐφόρων, τῶν Βασιλικῶν κουρατοριῶν, εἰδικῶν γηροτρόφων, τῶν ἐπὶ τοῦ θείου ἡμῶν ταμείου τοῦ φύλακος· κουρατόρων τοῦ οἴκου τῶν Ἐλευθερίου καὶ τῶν Μαγγάνων, οἰκιστῶν, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς πρωτονοταρίων, λογαριαστῶν, χαρτουλλαρίων, βασιλικῶν νοταρίων· ἔτι δὲ δομεστίχων τῶν σχολῶν, δουκῶν κατεπάνω, στρατηγῶν, καὶ τῶν ἀντιπροσωπούντων αὐτοῖς, ταξιαρχῶν, τουρμαρχῶν, μεραρχῶν, χαρτουλλαρίων τοῦ δρόμου καὶ τῶν θεμάτων, κομήτων τῆς κόρτης, δομεστίκων (πρὸς τούτοις δρουγκαρίων τῆς Βίγλης, κριτῶν πολιτικῶν καὶ θεματικῶν, ἐποπτῶν, στρατευτῶν Βασιλικῶν, τῶν θεμάτων, δρουγκαροκομήτων, πρωτοκεντάρχων, προελευσιμαίων καὶ λοιπῶν ταγμάτων καὶ θεματικῶν ἀρχόντων), τῶν εἴς τινας τοῦ δημοσίου δουλείας ἀποστελλομένων, πρωτονοταρίων, νοταρίων, συνωναρίων, τοποτηρητῶν, παραφυλάκων, καὶ παντὸς ἑτέρου δουλείας τοῦ κοινοῦ μεταχειριζομένου, τοῦ μηδένα τῶν ἁπάντων ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ καθ' οἱονδήτινα τρόπον ἐπ' ἀδείας ἔχειν, μήτε

τῶν ὑπεροχαῖς ἀρχόντων, μήτε πολι . . . κὸν ἢ θεματικὸν δικαστὴν καθέλκειν συνόλως εἰς δικαστήριον τοὺς ἐν τῇ δηλωθείσῃ μονῇ Θεοφιλεῖς μοναστὰς διήκῃ οἱαδήποτε χάριν τῶν ὑπ' αὐτὴν κτημάτων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς· μόνον γὰρ τὸ θειότατον καὶ βασιλικὸν βῆμα ταῖς κατὰ τούτων ἤδη δίκαις ἀνέωγε· καὶ ᾧ ἂν ὁ κρατῶν μετὰ τὴν τῆς κροτουμένης ἀγωγῆς ἀκρόασιν, ἐπιτρέψειε τὴν διάγνωσιν ἢ ἐκβίβασιν. Τοῖς δὲ ἄλλοις θύρας ἐπέθηκεν ἡ τοῦ κράτους ἡμῶν αὕτη διάταξις. Ὅθεν ὡς βεβαίου καὶ ἀσφαλοῦς τυγχάνοντος τοῦ παρόντος ἡμῶν εὐσεβοῦς χρυσοβούλου λόγου· γεγενημένου κατὰ τὸν Ἰούνιον μῆνα τῆς δωδεκάτης Ἰνδικτιῶνος, ἐν ἔτει ἑξακισχιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ πεντηκοστῷ τρίτῳ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ Θεοπρόβλητον ἐν αὐτῷ ὑπεσημήνατο κράτος.

Κωνσταντῖνος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς Βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Μονομάχος.

Ἐπικυρωτικὸν χρυσόβουλλον τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου περὶ τῆς ἐξκουσσείας τοῦ κτήματος τῶν Καλοθηκίων.

Οὐδὲν οὕτως εὐφραίνειν οἶδε τὸν δωρούμενον, καὶ προθυμότερον, ὡς ἡ τῶν λαμβανόντων ἀρίστη καὶ Θεῷ φίλη ἐν πράγμασιν αὐτοῖς οἰκειότης· εὐφράνθη τοιγαροῦν καὶ ἡ βασιλεία ἡμῶν, ἐπὶ τῇ εἰς τὴν μονὴν τῆς Θεομήτορος καταβολῇ καὶ δόσει τοῦ χρυσίου, ἣ κατὰ μὲν τὴν Χίον διάκειται, Νέαν δὲ τὴν κλῆσιν ἔλαχεν, ὅτι περ οἱ τὰ ταύτης λαχόντες οἰκονομεῖν εὐλαβεῖς μοναστάι, οὐ συμπνιγῆναι τὸν σπόρον τῆς εὐποιίας εἴασαν, ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτῶν ἐμμελοῦς τε καὶ θεοφιλοῦς πράξεως, κομῶντα τὸν

ἄσταχυν ταύτης ἀναδεδώκασι, καὶ καλαῖς ἀποθήκαις αὖθις καὶ ἀσύλοις ἐναποθέμενοι ταύτην ταῖς ἑαυτῶν εὐσυνειδήτοις ψυχαῖς, τὸ Καλοθήκια, οὕτω πως ἐθάδι γλώττῃ λεγόμενα, ἀπὸ τῶν τοῦ Κατακαλῶν ἐκείνου υἱῶν ἐξωνήσαντο ἐπὶ καταβολῇ λιτρῶν ἑξήκοντα, μετὰ πάντων τῶν ἀγριδίων αὐτῶν, καὶ τῆς ὑπ' αὐτὰ περιοχῆς τε καὶ διακρατήσεως, καὶ τοῦ ὁθενδήποτε τούτοις ἀνήκοντος δικαίου καὶ προνομίου.

Ποθοῦσα δὲ ὁλοψύχως γλιχομένη ἡ βασιλεία ἡμῶν τῷ παντὶ χρόνῳ συμπαρεκτείνεσθαι τὸ ἀγαθόν, καὶ μηδέποτε λῆξιν λαβεῖν, ἀλλ' ἀναθάλειν ἀεί, ἐπικυροῖ μὲν διὰ τοῦ παρόντος εὐσεβοῦς χρυσοβούλου σιγιλλίου τὴν καλῶς ἐκτεθεῖσαν πρᾶσιν, ἵνα μήπου τις βάσκανος ψυχὴ καὶ ἀφιλόκαλος, τῷ καθαρῷ τούτῳ τῆς κατὰ Θεὸν πράξεως σίτῳ, πονηρὸν ἐγκαταμίξῃ ζιζάνιον, καὶ πρὸς πικρασμὸν συνελάσῃ τὴν ἀπὸ τούτου ζωογονουμένην ἱερὰν τοῦ Κυρίου ποίμνην. Ἀκυροῖ δὲ καὶ πᾶσαν δικαιολογίαν ἡ βασιλεία μου, τῶν ἴσως ἀντιφθέγξασθαι πειραθησομένων, καὶ ἢ ἀπὸ προτιμήσεως, ἢ ἄλλως πως ἀνακαλέσασθαι τὴν τῶν εἰρημένων κτημάτων δεσποτείαν, καὶ προθυμηθησομένων· καὶ πρὸς τούτοις δωρεῖται καθαρῶς τε καὶ ἀβαρῶς καὶ τὸ ὁλον κλασμα τῶν Καλαθηκίων, τὰ τριακονταεπτὰ τρίτου νομίσματα, πρὸς σώματος λόγον, ὥστε τοῦ λοιποῦ ἀνόρθωτον μένειν τοῦτο, καὶ τὴν τούτου [κτῆσιν] ἀναφαίρετον παρὰ τῇ Μονῇ εἶναι, μήτε εἰς διάπτωσιν ἀποπίπτουσιν, ἢ λιβελλικῶς διαπωλουμένην, ἢ ἄλλως πως ἐγειρομένην· καὶ θεσπίζει κατὰ τελείαν ἐξουσίαν, καὶ ἀναφαίρετον δεσποτείαν ἔχειν τὴν εἰρημένην μονὴν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Νέας τὰ τοιαῦτα κτήματα τῶν Καλοθηκίων, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὰ ἀγριδίων· καὶ τοῦ κλάσματος, καὶ τοῦ χωρίου Εὐχείας· ὅπερ ὡς ἀγρὸς μὲν τῶν εἰρημένων κτημάτων πρὸς τοὺς μοναστὰς συνδιεπράθη, εὑρέθη δὲ ἰδιόστατον χωρίον, καὶ ἴδιον ἔχων ἰσοκώδικον, καὶ δυσὶ σεκρέτοις καταμεριζόμενον, τῷ τε τοῦ Γενικοῦ, καὶ τῷ τῶν Μαγγάνων· τὸ γὰρ αὐτοῦ δημόσιον συμπαθηθέν, πρὸς τὸ

Κουρατωρείκιον ἀπέβλεψεν· αὖθις δὲ ἐπορθωθέν, τοῖς τοῦ Γενικοῦ ἐνεγράφη κώδηξι· καὶ τό τε πάκτον καὶ τὸ δημόσιον ἀνεξάλειπτα παρ' ἀμφοτέροις ἦν· οὐκ ἐπὶ ἄλλοις καὶ ἄλλοις τοπίοις, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς· ὅτι περ οὐ μέρος τοῦ δημοσίου ἐπορθωθὲν εὑρέθη, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ὅλον αὐτοῦ δημόσιον, δηλονότι τὰ ἑπτὰ ἥμισυ νομίσματα· ἐξκουσσείας δὲ πάσης καθαρᾶς ἀπολαύειν τὴν εἰρημένην Μονὴν καὶ τὰ ταύτης πάντα βούλεται ἡ βασιλεία μου, καὶ οὐ μόνον ἃ νῦν ἐστὶν ὑπ' αὐτὴν ἐξκουσσεύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ μετὰ τοῦτο αὖθις ἐπικτηθησόμενα πάντα, καὶ ὥσπερ ἀθάνατον εἶναι τὸ καλόν, καὶ τῷ παντὶ αἰῶνι συμπαρεκτείνεσθαι, καὶ μήτε κανισκίῳ τοῦ κριτοῦ, ἢ τοῦ στρατηγοῦ, ἢ τῶν ἀπαιτητῶν, ἢ ἑτέρου τοῦ οἱουδήτινος βαρεῖσθαι. Ἐκκόπτει γὰρ καὶ τὴν τοῦ μονοπροσώπου δόσιν, ὅπερ ποτὲ ἀπὸ τῶν Καλοθηκίων ἐδίδοτο· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν πᾶν εἶδος ἐπηρείας ἀπείργει ἡ βασιλεία μου, νῦν τε τῷ βίῳ ἐμπολιτευόμενον, καὶ αὖθις ἐσόμενον, καὶ τῷ καθολικῷ τῆς ἐξκουσσείας ὀνόματι πᾶσαν ἐπικράτειαν συλλαμβάνει· ἐξκουσσεύεσθαι δὲ καὶ τοὺς νῦν ἐν αὐτοῖς προσκαθημένους παροίκους, καὶ εἰς μηδὲν πλέον ἀπαιτεῖσθαι ὧν ἀπὸ παλαιοῦ παρεῖχον· ἀλλ' ἀνεπηρεάστους τοῦ λοιποῦ καὶ τούτους διαμένειν μηδεμίαν αὔξησιν δεχομένους, ἢ παρὰ ἀναγραφέως, ἢ ἑτέρου οἱουδήτινος· ἀλλ' ἐφ' οὗ νῦν εἰσὶ σχήματος, καὶ εἰς τὸ ἀεὶ διαμένοντας. Προσδωρούμεθα δὲ ταύτῃ καὶ ἐξκουσσείαν τελῶν ἑτέρων παροίκων κδ'. Ἀτελεῖς δὲ φαμὲν τοὺς μήτε γῆν ἰδίαν ἔχοντας, μήτε δημόσιον, μήτε στρατείᾳ, ἢ δρόμῳ κατειλημμένους, ἢ ἑτέρῳ δημοσιακῷ λειτουργήματι βεβαρημένους, καὶ ἐξκουσσεύεσθαι καὶ τούτους διοριζόμεθα, ὥσπερ δὴ καὶ τὴν δηλωθεῖσαν Μονήν, καὶ τὰ ὑπ' αὐτὴν ἀπό τε συνωνῆς καπνικοῦ, προσοδίου, ἀερικοῦ, οἰκοδομίου, κωμοδρομικίου, πάκτου, κογχύλης, στρατείας, καστροκτισίας, ἐνοχῆς τοῦ δρόμου, ἐκβολῆς κονταράτων, τοξοτῶν, ταγῆς πεζῶν, ἐξοπλίσεως νέων, ἢ ἑτέρων στρατιωτῶν ταξατιῶνος, ματζουκατιῶνος, ὁδοστρωσίας, γεφυρώσεως, μιτάτων, ἁπλή-

κτων, ἐπιθέσεως μονοπροσώπων, ἀγορᾶς μουλαρίων, μεσομουλαρίων, βορδωνίων, μεσοβορδωνίων, ἵππων, παριππίων, ὀνοκηλωνίων, ὀνοθηλειῶν, φορβάδων, βοῶν ἐργατικῶν καὶ ἀγελαίων, χοίρων, αἰγῶν, προβάτων, ἐξωνήσεως οἴνου, σίτου, κριθῆς, βρόμου, καὶ παντοίων σπερμάτων· ἐκβολῆς γεννημάτων, καὶ μετακομιδῆς· ἀπαιτήσεως χορτασμάτων, παροχῆς χρειῶν, κανισκίου, καθίσματος κριτῶν καὶ ἀπαιτητῶν· μιτάτων Ῥῶς· κοπῆς καὶ καταβιβασμῶν ξύλων, σανίδος· κτίσεως χελανδίων, ἀγραρίων, ζορμώνων πολεμικῶν, καὶ λοιπῆς ἁπάσης ἐπηρείας καὶ ἀγγαρείας τοῦ Δημοσίου.

Διὸ παρεγγυώμεθα, καὶ πάντας ἀσφαλιζόμεθα, ἀπό τε τῶν κατὰ καιροὺς σακελλαρίων, γενικῶν, καὶ στρατιωτικῶν λογοθετῶν, τῶν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας σακέλλης τοῦ Βεστιαρίου οἰκονόμων τῶν εὐαγῶν οἴκων, τῶν ἐπὶ τῶν οἰκειακῶν, καὶ τῶν ἐφόρων τῶν βασιλικῶν κουρατωρειῶν, γηροτρόφων, εἰδικῶν, τῶν ἐπὶ τοῦ θείου ἡμῶν ταμείου τοῦ φύλακος· κουρατώρων τοῦ οἴκου τῶν Ἐλευθερίου, καὶ τῶν Μαγγάνων· οἰκιστικῶν, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς πρωτονοταρίων, χαρτουλαρίων, καὶ βασιλικῶν νοταρίων· ἔτι δὲ δομεστίκων τῶν σχολῶν, δουκῶν κατεπάνω στρατηγῶν καὶ τῶν ἀντιπροσωπούντων αὐτοῖς· ταξιαρχῶν, τουρμαρχῶν, μεραρχῶν, χαρτουλαρίων, τοῦ τε δρόμου, καὶ τοῦ θέματος· κομήτων τῆς κόρτης, δομεστίκων τῶν θεμάτων· δρουγγαροκομήτων, πρωτοκεντάρχων, προελευσιμαίων, καὶ λοιπῶν ταγματικῶν καὶ θεματικῶν ἀρχόντων· πρὸς τούτοις κριτῶν, ἐποπτῶν, στρατευτῶν βασιλικῶν, τῶν εἴς τινας τοῦ Δημοσίου δουλείας ἀποστελλομένων· πρωτονοταρίων, νοταρίων, συνωναρίων, ὡρειαρίων, τοποτηρητῶν, παραφυλάκων, καὶ παντὸς ἑτέρου δουλείαν τοῦ κοινοῦ μεταχειριζομένου, τοῦ μηδένα τῶν ἁπάντων ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ, καθ' οἱονδήτινα χρόνον, ἐπ' ἀδείας ἔχειν μερικῶς ἢ καθόλου διαμφισβητεῖν τοῖς μοναχοῖς, περὶ τῆς δεσποτείας τῶν εἰρημένων κτημάτων, ἢ τοῦ κλάσματος, ἢ περὶ τοῦ χωρίου Εὐχείας, ἢ τοῦ

πάκτου τούτου· ἐξέκοψε γὰρ τέλεον τὸ πάκτον ἡ βασιλεία μου, καὶ μόνον τὸ δημόσιον αὐτοῦ ἐτύπωσε τὴν μονὴν τοῖς κατὰ καιροὺς διοικηταῖς καταβάλλεσθαι· ἀλλὰ μηδὲ τὴν τοῦ μονοπροσώπου δόσιν πειρᾶσθαι αὖθις ἀνακαινίζειν τὴν παρὰ τῆς βασιλείας μου τέλεον ἀπορριζοτομηθεῖσαν, ἢ αὔξησιν ἐπάγειν τοῖς παλαιοῖς παροίκοις, ἢ ἐπήρειαν τὴν οἱανοῦν αὐτοῖς τε καὶ τοῖς παρὰ τῆς βασιλείας μου δοθεῖσιν εἴκοσι καὶ τέσσαρσιν, ἢ ὅλως ψιλὴν κίνησιν περὶ οἱασδήτινος ὑποθέσεως προσάγειν τοῖς μοναστᾶις, ἐξ οἱουδήτινος τρόπου· ἢ ὅλως λέγειν ὡς τόδε μὲν ἐξεφωνήθη τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ, τόδε δὲ περιελείφθη, ἢ παρερμηνεύειν τὴν ἐγκειμένην τούτῳ δύναμιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν σκοπὸν ἀποβλέπειν τῆς βασιλείας μου· ἥτις βούλεται ἐν πᾶσι καὶ διὰ πάντων τὸ ἀπαρεγχείρητόν τε καὶ ἀνεπηρέαστον ἔχειν ταύτην τε τὴν Μονήν, καὶ τὰ ὑπ' αὐτὴν πάντα ὄντα τε καὶ ἐσόμενα, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς προσκαθημένους παλαιοὺς παροίκους, καὶ τοὺς κατὰ προσθήκην δοθέντας παρὰ τῆς βασιλείας μου εἴκοσι καὶ τέσσαρας· φιλικῶς δὲ καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας διαδεξομένοις ἐπισκήπτομεν, μηδὲν ἀναλῦσαι τῶν εἰρημένων, ἤ τι τούτων εἰς ζήτησιν ἐνεγκεῖν, εἴπερ μὴ βούλοιντο καθ' ἑαυτῶν ὑπόδειγμα κακῶν εἶναι, καὶ Θεῷ μὲν φανερῶς προσκροῦσαι, ἔπειτα δὲ καὶ τάξιν ἅπασαν συγχεῖν, καὶ φαῦλον ἀρχέτυπον καὶ τοῖς μετὰ τοῦτο γενέσθαι. Ὡς βεβαίου τοίνυν καὶ ἀσφαλοῦς τοῦ παρόντος χρυσοβούλου τυγχάνοντος, γεγενημένου κατὰ τὸν Ἰανουάριον μῆνα τῆς δωδεκάτης ἰνδικτιῶνος, ἐν ἔτει τῷ ϛφνϐ΄, καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ Θεοπρόβλητον ἐν αὐτῷ ὑπεσημήνατο κράτος.

Κωνσταντῖνος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς Βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.

Χρυσόβουλον τοῦ αὐτοῦ ἀοιδίμου καὶ εὐσεβοῦς βασιλέως καὶ κτίτορος.

Περὶ τοῦ ἐνθρονισμοῦ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου, καὶ τοῦ χειροτονεῖσθαι διάκονον καὶ πρεσβύτερον ἐκ τῶν ἀδελφῶν παρὰ μητροπολιτῶν ἢ ἐπισκόπων πρὸς οὓς ἂν ἀποστέλλωνται· τὸ αὐτὸ δὲ περιέχει καὶ περὶ τῆς τῶν ἐνταῦθα Ἑβραίων δόσεως.

Τὸν παλαιὸν Ἰσραὴλ καὶ ὁ μέγας βασιλεὺς καὶ Θεὸς παρωσάμενος, τὸν νέον ἐξελέξατο, καὶ τοῦτον ἐκείνου προκρίνας, λαὸν περιούσιον, καὶ μερίδα ἐπιθυμητήν, καὶ κλῆρον οἰκεῖον αὐτῷ ὠνόμασεν. Ἔνθέν τοι καὶ τῷ χριστιανῷ φύλῳ τὸ ἰουδαϊκὸν καθυπέταξε, καὶ τὸ πιστὸν καὶ εὔνουν γένος τοῦ ἀπίστου κατάρχειν καὶ ἀγνώμονος ᾠκονόμησε· ταύτῃ δῆτα τῇ θείᾳ οἰκονομίᾳ καὶ ἡ βασιλεία ἡμῶν κατακολουθοῦσα, πρὸς ταῖς ἑτέραις εὐποιίαις, ἃς πρὸς τὴν ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου *Νέαν Μονὴν* ἐπεδείξατο, καὶ τοὺς ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ Ἰουδαίους ἐλευθέρους παντάπασιν ὄντας καὶ μηδαμοῦ ὑποκειμένους, τῇ Μονῇ προσαφώρισε, καὶ ὑποκεῖσθαι ταύτῃ τούτους διωρίσατο θεσπίσασα διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς χρυσοβούλου λόγου, ὥστε ὑπὸ τὴν δηλωθεῖσαν Μονὴν *Νέαν* τελεῖν τοὺς ἀνὰ τὴν Χίον Ἑβραίους, καὶ τούτους ἐξκουσσείας ἀπολαύειν, καταβαλλομένους τὴν κεφαλητιῶνα πρὸς τὴν Μονήν, ἵνα δὲ καὶ δεσπότις δήλη φαμιλιῶν ᾖ, ἐφ' ᾗ τὴν τῆς κεφαλητιῶνος ἀπαίτησιν ἔξουσιν οἱ τῆς *Νέας Μονῆς*, πεντεκαίδεκα ὅλας φαμιλίας ταύτῃ προσαφορίζομεν, ἀφ' ὧν δηλαδὴ καὶ ἡ κεφαλητιὼν ἐτησίως παρὰ τῶν μοναχῶν ἀπαιτηθήσεται· ἐξκουσσευθήσονται δὲ αἱ τοιαῦται φαμιλίαι τῶν Ἰουδαίων, ἀπὸ πάσης ἐπηρείας καὶ ἀγγαρείας κατά τε πρόσταξιν βασιλικὴν ἴσως ἐπαγομένην, καὶ ἄλλως παρά τε τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν στρατηγοῦ, ἢ τοῦ κριτοῦ, ἢ ἑτέρου τινος, τὴν οἱανοῦν ἐμπεπιστευμένου τοῦ δημοσίου δουλείαν, γινομένης· καὶ οὐχ ἕξει τις χώραν ὅλως, εἴτε τῶν στρατηγῶν, ὡς δεδήλωται, εἴτε κρι-

τῶν, ἢ πρωτονοταρίων ἢ λοιπῶν ἀπαιτητῶν, εἴτε ὁ τῆς νήσου ἐπίσκοπος, ἢ ὁ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐγκεχειρισμένος, εἴτε ὁ χαρτουλλάριος, ἢ ὁ μεράρχης, ἢ ὁ δρουγγάριος, ἢ οἱ τῶν....(1) προάγεται, ἢ οἱ πρωτοκένταρχοι, καὶ οἱ ταξιῶται τοῦ τε στρατηγοῦ καὶ τοῦ κριτοῦ, ἢ ἕτερός τις ἀγγαρείᾳ τινι, ἢ ἐπηρείᾳ τούτους καθυποβάλλειν, ἢ ἀφαιρεῖσθαί τι τὸ σύνολον ἐξ αὐτῶν κατ' ἐπήρειαν, ἢ πρόφασιν διαβιβάσεως Ῥῶς, ἢ ἑτέρων τινῶν ἐθνικῶν, εἴτε τῶν κρατουμένων ἀγαρηνῶν, καινοτομεῖν αὐτοὺς ἢ καταβλάπτειν, ἢ διασείειν τινὸς εἴδους ἕνεκεν· πάσης γὰρ χειρός τε καὶ ἐξκουσσείας ἀρχοντικῶν τε καὶ ἀρχιερατικῶν προσώπων τούτους ἐλευθεροῦμεν, καὶ μόνῃ ὑποκεῖσθαι τῇ *Νέᾳ Μονῇ* ὁριζόμεθα. Πρὸς τούτοις διακελεύεται ἡ βασιλεία ἡμῶν, καὶ τὸν ἱερὸν τῆς τοιαύτης Μονῆς ναὸν ἐνθρονισθῆναι παρ' οὗ ἂν ἐθέλοιεν τῶν ἐπισκόπων οἱ περὶ ταύτην ἀσκούμενοι· εἴ ποτε χρεία καλεῖ τινα τῶν ἀδελφῶν διάκονον, ἢ ἱερέα χειροτονηθῆναι, παρ' οὑτινος ἂν πάλιν οἱ αὐτοὶ βουληθεῖεν χειροτονία προβήσεται· πλὴν οὐ τῇ ἀφορμῇ τοῦ ἐνθρονισμοῦ, ἢ τῆς χειροτονίας, δίκαιόν τι ἐπὶ τῇ *Νέᾳ Μονῇ* ὁ ἐνθρονίσων, ἢ ὁ χειροτονήσων ἕξει, ἢ ἀναφορᾶς ἐντεῦθεν, ἢ σφραγῖδος δράξεται ἡγουμένου, ἢ ὅλως εἰς κατακυρίευσιν τῆς Μονῆς προβαλεῖται τὴν οἱανοῦν πρόφασιν· τὸ γὰρ τοιοῦτον τέλεον ἀπείργομεν, καὶ ἐλευθέραν εἶναι τὴν Μονὴν παντὸς ἀρχοντικοῦ καὶ ἱερατικοῦ προσώπου βουλόμεθα, κατὰ τὸ προγεγονὸς τῆς βασιλείας ἡμῶν χρυσοβούλλιον. Διὸ παρεγγυώμεθα καὶ πάντας ἐξασφαλιζόμεθα ἀπό τε τῶν κατὰ καιροὺς σακελλαρίων, γενικῶν καὶ στρατιωτικῶν λογοθετῶν, τῶν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας σακέλλης, καὶ τοῦ βεστιαρίου, οἰκονόμων τῶν εὐαγῶν οἴκων τῶν ἐπὶ τῶν οἰκειακῶν καὶ τῶν ἐφόρων· τῶν βασιλικῶν κουρατοριῶν, εἰδικῶν, γηροτρόφων, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ θείου ἡμῶν ταμείου τοῦ φύλακος(2)· ἰουλίῳ ἔτει ϛφνζ' ἰνδικτιῶνος β.

(1) Χάσμα ἔν τε τῷ τῆς Χάλκης καὶ ἐν τῷ ἁγιοταφικῷ χειρογράφῳ.

(2) Ἡ συνέχεια οὐχ εὑρηται ἐν τῷ χειρογράφῳ τῆς Χάλκης καὶ τῷ ἁγιοτα-

Ἕτερον ἐπικυρωτικὸν χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοῦ ἀοιδίμου βασιλέως περὶ τῶν Καλοθηκίων.

Ἥρκει μὲν τῇ Μονῇ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῇ *Νέᾳ*, τῇ κατὰ τὴν Χίον διακειμένῃ, ἡ προβᾶσα παρὰ τῆς βασιλείας μου χρυσόβουλλος γραφὴ ἐπικυροῦσα τὴν παρὰ τῶν υἱῶν τοῦ Κωνσταντίνου ἐκείνου ἐκτεθεῖσαν πρᾶσιν, ἐπὶ τῷ πατρικῷ αὐτῶν κτήματι τῷ οὕτω λεγομένῳ τοῦ Κατακαλὼν ἀπὸ τῶν κτησαμένων αὐτό, ἰδίαν δὲ φέροντι κλῆσιν τὰ Καλοθήκια· ἀλλ' ἐπεὶ οἱ πρᾶται ἐκταράξαι τοὺς μοναχοὺς τῆς τοιαύτης Μονῆς ἠβουλήθησαν καὶ σκυλμὸν αὐτοῖς ἐμποιῆσαι, ἰδοὺ καὶ διὰ τῆς παρούσης ἑτέρας χρυσοβούλλου γραφῆς ἐμπεδοῦται τὸ πρᾶγμα, ὥστε οἱονεί τινι διπλῷ τευχίῳ τὴν ὑπόθεσιν περιφρουρεῖσθαι, καὶ πανταχόθεν τοὺς κατὰ τῆς πράσεως λέγοντας ὡς πορρωτάτω διώκεσθαι· ἡ γὰρ βασιλεία μου μετὰ τὴν διάγνωσιν καὶ τιμωρίαν τοῖς κατὰ τῆς πράσεως τολμήσασι φθέγξασθαι ἐπήνεγκεν· οὗτοι γὰρ τὸ κατὰ τοῦ χρυσοβούλλου τῆς βασιλείας μου λέγειν παρασιωπήσαντες ψήφισμα ἔλαβον· ἀλλ' οὐ διέλαθον· διὰ τοῦτο τοίνυν καὶ πᾶσα τούτοις ἀρτίως ἀποκλείεται θύρα, ὥστε μήτε τὸ τῆς παραγραφῆς δίκαιον ὁδὸν ἔχειν εἰς τὸ ἐξῆς προβάλλεσθαι, μήτε μὴν ὡς ἔξωθεν τῆς πράσεως οἱ μοναχοὶ ὑποσχέσεις πρὸς αὐτοὺς ἐποιή-

φικῷ, ἀλλ' ἀναπληροῦται ἔκ τε τοῦ πρώτου χρυσοβούλλου καὶ τοῦ δευτέρου. Σημειωτέον ὅτι ἀποσπάσματά τινα ἔκ τε τοῦ Β' καὶ τοῦ Γ' ἔσωσεν ὁ Νικηφόρος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Νέας Μονῆς, ἅπερ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Γρ. Φωτεινοῦ εὑρίσκομεν. Τὰ Νεαμονήσια· σελ. 88, 89 καὶ 90. Ἔχουσι δὲ ταῦτα ὡς ἐν ἀμφοῖν τοῖν χειρογράφοιν· διορθοῦται δὲ τὸ παρ' ἐμοὶ *ἀμφιέναι* γραφόμενον *ἐφιέναι*, τὸ δὲ ἐξκουσσείας τοῦ Γ' χρυσοβούλλου κακῶς ὁ Νικηφόρος ἀνέγνω ἐξουσίας· ἀλλ' ἐνταῦθα τὸ παρὰ Νικηφόρῳ χρυσόβουλλον προστίθησι μετὰ τὸ *πάσης χειρός τε καὶ ἐξκουσσείας ἀρχοντικῶν τε καὶ ἀρχιερατικῶν προσώπων τούτους ἐλευθεροῦμεν*, ταῦτα· καὶ ἀπὸ πάσης ἐπηρείας καὶ ἀγγαρείας, ἅπερ ἐν τοῖς χειρογράφοις χαλκηνῷ καὶ ἁγιοταφικῷ φέρονται ἀνωτέρω, ὡς εἶδεν ὁ ἀναγνώστης.

σαντο, μηθ' ὡς καὶ ἑτέροις αὐτῶν ἴσως συγγενέσι διαφέρει τι τῶν τοῦ κτήματος (1).

Τοῦ αὐτοῦ χρυσόβουλλον περὶ τῶν χιλίων μοδίων τοῦ σίτου, τοῦ ἀπὸ τῶν Βησσῶν (2).

Ἀρετῆς ἀντιποιουμένοις ἀνδράσι, καὶ τὸν χοῦν καὶ τὰ τοῦ χοὸς ἀποσκευασαμένοις, καὶ πρὸς τὴν ἄνω ζωὴν ἐπειγενομένοις, καὶ σπεύδουσι συναντιλαμβάνεσθαί τε τῆς ὁρμῆς καὶ συνεπιρρωνύειν αὐτοῖς τὴν προθυμίαν, καὶ χεῖρα βοηθείας ἐκ τῶν ἐνόντων παρέχειν, καὶ τὰς ἔξωθεν περικόπτειν φροντίδας καὶ περισπασμούς, μεγίστην οἶδεν φέρειν ψυχῇ τὴν ὄνησιν, καὶ τοῖς ἀσύλοις ταμείοις θησαυρόν τινα τίμιον ἐναποτίθεσθαι. Ὅθεν καὶ ἡ βασιλεία ἡμῶν τὰ ψυχὴν ὠφελοῦντα μεταδιώκουσα, καὶ τῆς ὄντως ἐρῶσα μακαριότητος, καὶ τοῖς κατὰ τὴν Μονὴν τῆς Θεομήτορος ἡμῶν δεσποίνης ἀσκουμένοις μοναχοῖς, ἥτις *Νέα* μὲν κέκληται, κατὰ δὲ τὴν νῆσον Χίον ἵδρυται, ἀρετῆς οὖσιν ἐργάταις, καὶ καθ' ἑαυτοὺς ζῆν πειρωμένους, συνεφήψατο τῆς σπουδῆς· καὶ ὡς ἄν, μὴ πρὸς τὰς τοῦ ζῆν ἀφορμὰς περισπώμενοι, ἐνίοτε τῶν θείων

(1) Μέμνηται τῆς διὰ τοῦ χρυσοβούλλου τούτου καὶ τῆς διὰ τοῦ Α΄ δωρεᾶς τοῦ Μονομάχου ὁ Νικηφόρος γράφων ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος «ἐπεκύρωσε καὶ τὰ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ Νεαμονικὰ μετόχια· οἷον τὸ . . . καὶ τὸ ἐν τῷ θέματι τῶν Θρακησίων μέγα καὶ ἀξιόλογον, ὅπερ ἐξηγόρασαν οἱ Νεαμονήσιοι ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν Κατακαλῶν, Καλοθήκη καὶ Καλοθήκια λεγόμενον, μετὰ εἰκοσιτεσσάρων παροίκων, οὓς εἶχεν ἀναποσπάστους πρὸς γεωργίαν καὶ φύλαξιν, ἐν οἷς καὶ ἑτέρους εἰκοσιτέσσαρας ἐδωρήσατο πανεστίους ἐν τῇ Χίῳ». Βλ. Φωτεινοῦ τὰ Νεαμονήσια, σελ. 89.

(2) Ὁ δυνάμενος φωτίσαι περὶ τούτων ἡμᾶς ἡγούμενος τότε τῆς Μονῆς ὁ καὶ χρονογράφος αὐτῆς Γρ. Φωτεινὸς ἀγνοεῖ «ποῦ αἱ Βῆσσαι τῆς Ἀταίας καὶ τίς ἡ Ἀταία»· βλ. τὰ Νεαμονήσια, σελ. 86. Μέμνηται δὲ τοῦ χρυσοβούλλου τούτου ὁ ἀοίδιμος Νικηφόρος.

ὑμνῳδιῶν καταλιγυρῶσι, καὶ τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας ἐμποδὼν αὐτοῖς εἴη τὸ μεριμνᾶν ὅθεν καὶ τὰ ἀναγκαῖα πορίσαντα (1), ἐτύπωσε παρέχεσθαι εἰς τὸν μακρὸν καὶ διαιωνίζοντα χρόνον πρὸς τὴν κατ' αὐτοὺς Μονήν, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θέρους ἀπὸ τοῦ ἀφωρισμένου τῷ σεκρέτῳ τοῦ τροπαιοφόρου κτήματος τῶν Βησσῶν (2) τοῦ κατὰ τὴν Ἄταιαν διακειμένου, σίτου μοδίους χιλίους· εἰ γὰρ καὶ πρότερον ἡ τοιαύτη χιλιὰς τοῦ σίτου ἐτυπώθη δι' ἑτέρου χρυσοβούλλου τῆς βασιλείας μου, ἀπὸ τῶν κτημάτων τοῦ Ἕλους (3)

(1) Ἐν τοῖς *παλαιογράφοις* φέρεται ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ μέρους τούτου τὸ παρὸν χρυσόβουλλον· τὰ Νεαμονήσια· σελ. 179-180.

(2) Νοεῖ τὸ σεκρέτον τῆς Μονῆς τῶν Μαγγάνων, ἧς τὴν οἰκοδομὴν εἰς πέρας ἤγαγεν ὁ Μονομάχος· μέμνηται δὲ ὁ Νικηφόρος τῆς δωρεᾶς ταύτης τοῦ Μονομάχου γράφων «ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν Ἀταίαν Βησσῶν, ὑποκειμένων εἰς τὸ τροπαιοφόρον, εἰς τὴν ἄλλως λεγομένην δηλονότι Μονὴν τῶν Μαγγάνων, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος κτισθεῖσαν ἐν Βυζαντίῳ, ἐπ' αὐτῶν, λέγω, διακελεύει δίδοσθαι τῇ Νεαμονῇ σῖτον μοδίων χιλίων· χωρὶς δὲ ἀπὸ τῆς αὐτῆς Μονῆς τοῦ τροπαιοφόρου ἔτι τριάκοντα μοδίους, καὶ νουμίων, φησί, μιλιαρίσια τριάκοντα»· τὰ Νεαμονήσια, σελ. 86. Τὸ περὶ τούτου χρυσόβουλλον τοῦ Μονομάχου κεῖται ἐκδεδομένον ὑπὸ Ἰ. Σακκελίωνος ἐν *Πανδώρᾳ*, τόμ. ΙΖ', σελ. 556. βλ. περὶ τῆς τῶν Μαγγάνων Μονῆς ἐν λέξει: *Κωνσταντινούπολις* ἐν λεξικῷ Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας, τῷ ὑπὸ τῆς συντάξεως τοῦ *Νεολόγου* ἐκδιδομέν-, τόμ. Γ', σελ. 1039, στήλην α', Δουκαγγίου Constant. Christiana τῆς ἐκδόσεως 1729, βιβλ. Δ'. σελ. 85, στήλην α'-β', Σέκρετον τῶν Μαγγάνων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἠγνοεῖτο τέως, ὁ δὲ τὰ παρόντα γράφων, ἀκολουθῶν τῷ κλεινῷ Δουκαγγρίῳ ἠρίθμησεν ὅσα κἀκεῖνος σέκρετα, ἤτοι τὸ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου, τὸ τῶν δημοσιακῶν, τὸ τοῦ πρωτασηκρίτου, τὸ τῆς Χαλκῆς, τὸ τοῦ δικαιοδότου, οἷς ὁ Δουκάγγιος προστίθησι τὸ τῆς Φιάλης· ἐν δὲ τοῖς ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ φίλου Ἱεροθέου ἱερομ. Φλωρίδου ἀναγραφεῖσι, καὶ τοῖς ὑπ' ἐμοῦ ἐκδιδομένοις πιττακίοις καὶ χρυσοβούλλοις ἀναφέρονται *τρία ἔτι σέκρετα ἐν Κωνσταντινουπόλει: τὸ σέκρετον τοῦ Μυρελαίου, τὸ σέκρετον τοῦ Ἑβδόμου καὶ τὸ σέκρετον τῶν Μαγγάνων*· ἴδε Φλωρίδου ἀπαρίθμησιν τῶν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Πάτμου ἐπισήμων ἐγγράφων, ἐν *Πανδώρᾳ*, τόμῳ ΙΘ', σελ. 340. Μ. Ἰ. Γεδεών *Μνημεῖα τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν ταῖς Καλύδναις*, καὶ *Κωνσταντινούπολιν* ἐν Λεξικῷ κτλ. σελ. 1022.

(3) Νοεῖ ἆρά γε τὴν ἐπισκοπὴν Ἕλους, τὴν ὑποκειμένην τῷ μητροπολίτῃ Πατρῶν; βλ. τὴν διατύπωσιν Λέοντος τοῦ Σοφοῦ παρὰ Ῥάλλῃ καὶ Ποτλῇ, ἐν Συντάγματι ἱερῶν Κανόνων, τόμ. Ε', σελ. 482.

παρέχεσθαι τῇ Μονῇ· ἥτις δὴ καὶ παρείχετο κατὰ τὴν ἐκείνου τοῦ χρυσοβούλλου περίληψιν· ἀλλ' ἐπεὶ τὸ μὲν τοιοῦτον κτῆμα τοῦ Ἅλους ἐδωρήθη παρὰ τῆς βασιλείας μου τῇ Σεβαστῇ (1) ἠλευθερωμένον τῆς εἰρημένης δόσεως τοῦ σίτου, καὶ τὸ προγεγονὸς χρυσόβουλον ἐσχόλασε, τυποῖ τὸ κράτος ἡμῶν ὡς εἴρηται ἀπὸ τοῦ δηλωθέντος κτήματος τῶν Βησσῶν (2).

Ἐπικυρωτικὸν χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοῦ βασιλέως τοῦ μή τινα ἐξόριστον πέμπεσθαι εἰς τὴν Μονῆν.

Ἐποικοδομεῖν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀγαθῶν πράξεων, καὶ ἀεί τινας προσθήκας ταύταις ἐπινοεῖν, ὥστε τὸ καλὸν ἐπὶ πλέον ἐδρά-

(1) Ἔστι δ' ἡ Σεβαστὴ αὕτη πιθανῶς ἡ Σκλήραινα, περὶ ἧς παρὰ Ζωναρᾷ βιβλ. ΙΖ', 21 κεῖνται ταῦτα· «ἀνάγεται τοίνυν ἐκ Μυτιλήνης ἡ Σκλήραινα. . . . τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, καὶ βασίλειος αὐτῇ δορυφορία νενέμητο, καὶ ὁ οἶκος αὐτῇ μετεσχηματίσατο εἰς ἀνάκτορον . . . μέχρι μὲν οὖν τινος (ὁ Μονομάχος) ἐσκηνοποίει τὸν ἔρωτα, καὶ ὥσπερ ἠρυθρία πρὸς τὸ γινόμενον· εἶτα καὶ τὴν αἰδῶ καὶ τὴν σκηνὴν ἀποτίθεται, καὶ τῇ γυναικὶ συνῆν οὐχ ὡς παλαινῇ, οὐδ' ὡς ἠμιγάμῳ, ἀλλ' ὡς ἐμφανῶς συνευνέτιδι, καὶ αὐτῇ ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμείων καθ' ἑκάστην ἐπέρρει τὰ χρήματα κατὰ ποταμούς, καὶ φλέβες ἀνεστομοῦντο χρυσίτιδες, καὶ ἀπαρακαλύπτως αὐτῇ προσεφοίτα ὁ βασιλεύς. . . . τετίμητο δὲ ἡ γυνὴ Σεβαστή, αὐτῇ πρώτῃ τῆς πρώην βασιλικῆς ἀπονεμηθείσης τιμῆς». Λέγω ὅτι πιθανῶς ἐννοεῖ τὴν Σκλήραιναν, διότι καὶ ἑτέραν αὐτοῦ παλλακὴν ὁ Μονομάχος «ἔτι φλεγμαίνων περὶ τοὺς ἔρωτας, μείρακά τινα ὅμηρον δοθεῖσαν Ῥωμαίοις ἐξ Ἀλανῶν, παιδάριόν τινος τῶν παρ' ἐκείνοις ἀρχηγετούντων» ὠνόμασε Σεβαστήν· ἐγένετο δὲ τοῦτο μετὰ τὸν θάνατον τῆς αὐτοκρατείρας Ζωῆς· τῷ 1050 (Ζωναρᾷ ΙΖ', 28). Περὶ ταύτης γράφει Ψελλός, παρὰ Κ. Σάθᾳ· Μεσαιων. βιβλ. τόμ. Δ', σελ. 177»· ἡ τοίνυν μείραξ θυγάτριον τοῦ ἐκεῖσε ἐν Ἀλανίᾳ βασιλεύοντος ἦν, οὔτε τὸ εἶδος ἀξιοθέατον, οὔτε τὴν θεραπείαν εὔδαιμον, δυσὶ δὲ μόναις κεκόσμητο χάρισι, λευκὸν ἦν τὴν χροιάν, καὶ καλλίστοις ἐξήστραπτεν ὄμμασι .... μεταδίδωσι δὲ τοῦ ὀνόματος Σεβαστὴν ἀνειπών, δορυφορίαν τε αὐτῇ βασιλικὴν διατίθεται, καὶ πάσας ἐπ' αὐτῇ θύρας αἰτήσεων ὑπανοίγνυσιν, ἐπιρρεῖ τε αὐτῇ χρυσοῦ ποταμοὺς ῥέοντας καὶ ὀχετοὺς ὀλβίους καὶ εὐδαιμονίας ἄπειρα ῥεύματα».

(2) Κολοβὸν τὸ χρυσόβουλλον, ἄγνωστον δ' ἄρα τὸ ἔτος, ἐν ᾧ ἀπελύθη.

ζεσθαι, καὶ στερρωτέραν λαμβάνειν παγίωσιν, καὶ πάσαις προσβολαῖς ἐναντίαις ἀτίνακτον γίνεσθαι, καὶ τὸ ἰσχυρὸν ἰσχυρότερον ἀπεργάζεσθαι ταῖς ἀρίσταις ἐπιποιήσεσι, μεγαλοπρεπὲς καὶ τῷ ὄντι βασιλικόν· οὕτω γὰρ τὸ ἀγαθὸν συντιθέμενόν τε καὶ συναρμολογούμενον, καὶ εἰς ἑνὸς ἔργου συμπλήρωσιν τελεσιουργούμενον, πληρεστάτην καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ μισθαποδοσίαν τῷ δημιουργῷ τούτῳ χαρίζεται. Διὸ καὶ ἡ θεοστεφὴς ἡμῶν γαληνότης τῇ ἐν τῇ Χίῳ (1) *Νέᾳ Μονῇ* τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἣν ἄνδρες εὐλαβεῖς ἐκ βάθρων αὐτῶν ἀνεγείραντες, ἐν αὐτῇ καὶ τὰς καλύβας ἐπήξαντο, καὶ κατὰ τὰς φιλεργοὺς μελίσσας τὸ καλὸν ἐν αὐταῖς τῆς ἀρετῆς μέλι φιλοπόνως συλλέγοντες πάντοθεν, ὥσπερ ἐν σίμβλοις ἐναποτίθενται τὸν ἐκ τούτου φωτισμὸν ἐκεῖνον ἀίδιον, καὶ τὴν γλυκυτάτην τῆς ἀφθάρτου τρυφῆς ἀπεκδεχόμενοι μέθεξιν, ἔφθασε μὲν ἤδη τὸ αὐτοδέσποτον δι' ἑτέρου χρυσοβούλλου λόγου χαρίσασθαι ὥστε μή τινα δυνατῶς ἔχειν χεῖρας ἐπιβάλλειν ταύτῃ, καὶ ὑπὸ τὴν ἰδίαν καθέλκειν αὐτὴν ἐξουσίαν· ἀπέκλεισε δὲ καὶ πᾶσι τοῖς ἐπηρεασταῖς τὰς εἰς αὐτὴν εἰσόδους, καὶ ἄδειαν παρέσχεν οὐδενὶ τῶν ἁπάντων, ἀπό τε τῶν μεγίστας μετιόντων ἀρχάς, καὶ ἕως τῶν τελευταίων, ζημίαν τινί, ἢ κακώσει, ἢ ἐπηρείᾳ ῥητῇ τε καὶ ἀνωνύμῳ ταύτην καθυποβάλλειν, ἢ τὰ ὑπ' αὐτήν, ἢ τοὺς προσκαθημένους ἐν αὐτοῖς· ἐπεὶ δὲ καὶ ἕτερόν τι τοὺς μοναχοὺς ὑπέθραττε καὶ μειζόνως ἐλύπει, καὶ ῥίνης δίκην προσεδαπάνα τὴν τούτων ζωήν, ἢ τῶν ἐκεῖσε πεμπομένων πολλάκις ἐξορίστων ὄχλησις, ἐπικόπτουσα τούτοις τὸ ἥσυχον, καὶ διαταράττουσα τὸ γαλήνιον ἡ βασιλεία ἡμῶν τὸ ἀπερίσπαστον ὅλως καὶ ἀπερικτύπητον τούτοις περιποιουμένη, ἵνα κατὰ μόνας ἑαυτοῖς τε καὶ τῷ Θεῷ ζῶντες, καὶ ἀμέσως ὡς δυνατὸν προσομιλοῦντες αὐτῷ, προσεκτικώτερόν τε καὶ ἐκτενέστερον ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τοῦ κόσμου

(1) Τῇ ἐν Χίῳ παρὰ Φωτεινῷ, ἐν *παλαιογράφοις* ἐκδιδομένου τεμαχίου τινὸς τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου· τὰ Νεαμονήσια, σελ. 177.

παντὸς τὰς δεήσεις προσφέροιεν (1), καὶ τοῦτον αὐτοῖς κατέστειλε τὸν θαυμασμόν, καὶ τὸν ἐπὶ τούτῳ κατέπαυσε τάραχον, καὶ τὸν φόβον ἀφεῖλεν αὐτῶν, καὶ τὴν σκυθρωπότητα, καὶ πάντῃ τὸ ἔρημον (ἤρεμον;) ἐχαρίσατο. Διορίζεται γὰρ (2) καὶ διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς χρυσοβούλου σιγιλλίου, ὥστε πρὸς τῇ ἐλευθερίᾳ τῶν ἄλλων ἐπηρειῶν, μηδὲ ἐξόριστον (3) τινὰ ἢ κατάκριτον εἰς αὐτὴν παραπέμπεσθαι· ἀποτρέπεται γὰρ τοῦτο ἡ βασιλεία ἡμῶν, καὶ οὐ βούλεται νῦν ἢ μετέπειτα ἢ προφάσει διηνεκοῦς ἐξορίας, ἢ προσκαίρου διαγωγῆς, πρὸς τὴν τοιαύτην Μονὴν ἀποστέλλεσθαι τινά· ἀλλὰ καθαρεύειν τοὺς ἐν αὐτῇ μοναχοὺς πάσης ὀχλήσεως, πάσης κακώσεως, καὶ περισπασμοῦ παντὸς καὶ διασεισμοῦ· ἐπισκήπτει δὲ φιλικῶς καὶ τοῖς μετ' αὐτὴν ἐπὶ τὸ βασίλειον ἀναβησομένοις θρόνον συντηρῆσαι ταύτην τὴν ἐντολὴν ἀπαράθραυστον (4), ἵνα καὶ αὐτοὶ τῆς ἴσης ἡμῖν ἀντιμισθίας, ἐπὶ τούτῳ τῷ καλῷ κοινωνήσοιεν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸ παρὸν σιγίλλιον χρυσόβουλλον, πρὸς περισσοτέραν βεβαίωσιν, διὰ κινναβάρεως ἐπεσημάνθη, καὶ χρυσῇ βούλλῃ ὑπεσφραγίσθη.

Τὸ ἴσον τοῦ τιμίου καὶ προσκυνητοῦ βασιλικοῦ πιττακίου τοῦ καταστρωθέντος εἰς τὸ σεκρέτον τοῦ εἰδικοῦ κατὰ τὴν ιγ'.

Ἡ βασιλεία μου ἐτύπωσε ῥογεύεσθαι καθ' ἕνα ἕκαστον χρόνον, ἤγουν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ῥόγας τῆς Συγκλήτου ἄνωθεν τῶν χρυ-

(1) Προσφέρωσι παρὰ Νικηφόρῳ· Νεαμον. σελ. 92.
(2) Ἡ βασιλεία ἡμῶν παρὰ Νικηφόρῳ· αὐτόθι.
(3) Μηδ' ἐξόριστόν τινα παρὰ Νικηφόρῳ· Νεαμον. σελ. 92.
(4) Μετὰ τὸ τεμάχιον τοῦ χρυσοβούλλου ὁ Νικηφόρος προσέθηκε ταῦτα· «ἐπὶ δὲ τούτοις παρακαλεῖ καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν βασιλεύσοντας φυλάττειν ἀκριβῶς τὰ τεθεσπισμένα αὐτῷ».

σοτρικλινάτων πρωτοσπαθαρίων, τὴν Μονὴν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Δεκαπολιτίσσης λόγῳ τῆς ἀφῆς τῆς κανδήλας τοῦ τάφου τοῦ μοναχοῦ Ἰωάννου τοῦ ὀρφανοτρόφου, καὶ τῶν μνημοσύνων αὐτοῦ νομίσματα κδ΄. Ὡσαύτως ἐτύπωσε ῥογεύεσθαι καὶ τὴν ἐν τῇ Χίῳ Μονὴν τῆς ὑπεραγίας Θεομήτορος ἕτερα νομίσματα κδ΄, λόγῳ τῶν μνημοσύνων καὶ τῆς ἀφῆς τῆς κανδήλας τοῦ τάφου τοῦ μοναχοῦ Θεοδώρου καὶ γεγονότος νωβελισίμου· καὶ κελεύει σοι καταστρῶσαι τὰς δηλωθείσας μονάς, καὶ τὰς τυπωθείσας δίδοσθαι ῥόγας αὐταῖς ὑπὲρ τῶν μνημονευθέντων ἀνδρῶν, ἐν τοῖς τοῦ ὑπὸ σὲ σεκρέτου χαρτίοις· καὶ παρέχειν ταῦτα πρὸς αὐτὰς καθ' ἕκαστον χρόνον, ὡς δεδήλωται, ἀνυστερήτως· ποιῆσαι δὲ καὶ τὸ ἴσον· ϛφξϛ΄ [κατὰ μῆνα] μάϊον, ἰνδικτιῶνος ια΄ (1).

Τὸ ἐπικυρωτικὸν χρυσόβουλλον τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα, περὶ τῶν χρυσοβούλλων τῶν προβεβασιλευκότων (2).

Τὸ ταῖς Θεοφιλέσι καὶ πρὸς Θεὸν ὡς ἀληθῶς τὴν ἀναφορὰν ἀγούσαις συναίρεσθαι πράξεσι δίκαιον ἅμα καὶ λυσιτελές, ψυχῆς τε ἄρα δεῖγμα τοῦτο βασιλικωτάτης, καὶ Θεὸν θεραπεύειν προτεθυμημένης, ὡς τῆς ἐντεῦθεν ἀντιταλαντευομένης μισθαποδοσίας παρὰ τοῦ σταθμῷ καὶ ζυγῷ ἀντιμετροῦντος τὰ ἡμέτερα, ἀποστερεῖσθαι μὴ ἀνεχομένης· ἐπαινετὸν μὲν γὰρ καὶ τὸ ἀρχῆθεν ἐφευρεθὲν καὶ πραχθὲν ὑπό τινων ἀγαθόν· ἀξιεπαινετώτερον δὲ πολλῷ πλέον τὸ τὴν ἀγαθὴν πρᾶξιν ἐμπεδῶσαι, καὶ τὸ ἀπερικλόνητον καὶ ἑδραῖον αὐτῇ περιποιήσασθαι, ὡς ἐντεῦθεν τοῦ μονιμωτέρου

(1) Ἡ ια΄ ἰνδικτιὼν συμπίπτει ἀκριβῶς τῷ προσγραφομένῳ ἔτει· ὥστε τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ιγ΄ ἀναφέρεται πιθανῶς εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ μηνὸς [μαΐου].

(2) Δύο χρυσοβούλλων τοῦ Κωνσταντίνου Δούκα γίνεται μνεία ἔν τε τοῖς *παλαιογράφοις* καὶ παρὰ Νικηφόρῳ, ἐνῷ τρία τοῦ Δούκα ἐνταῦθα ἐκδίδονται.

καὶ διαρκεστέρου ἐπιμνηστευομένου ταύτῃ, ὥσπερ δὴ λυσιτελὲς καὶ λόγων ἄξιον τὸ τοῖς λαμπροῖς οἰκοδομήμασι καὶ ποικίλοις χρυσῆν ἐπιτιθέναι τὴν ὀροφήν, κἀντεῦθεν ἐπίδοσιν τῷ καλῷ διδόναι, καὶ τῷ λαμπρῷ τὸ φαιδρὸν προστιθέναι· διά τοι τοῦτο καὶ ἡ Θεοστεφὴς ἡμῶν γαληνότης ταῖς εἰς Θεοῦ θεραπείαν ἀποτελευτώσαις εὐποιίαις καὶ πράξεσιν ἐπιγαννυμένη, καὶ πλέον ἐπὶ ταύταις, ἢ ἐπὶ τῷ τῆς βασιλείου ἀρχῆς διαδήματι καὶ τῇ ἀλουργίδι ἐπευφραινομένη καὶ χαίρουσα, ἐπεὶ (1) τοὺς εὐλαβεστάτους μοναχοὺς τῆς *Νέας Μονῆς* τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς ἐν τῇ νήσῳ τῇ Χίῳ διακειμένης, ἤγουν τόν τε μοναχὸν Νικήταν, καὶ τὸν μοναχὸν Ἰωάννην, εὗρε θερμῶς διαλιπαροῦντας καὶ δεομένους αὐτῆς, ὥστε χρυσόβουλλον σιγίλλιον γενέσθαι τούτοις εἰς ἐπικύρωσιν τῶν προσκτηθέντων τῇ ῥηθείσῃ ὑπ' αὐτοὺς Μονῇ χρυσοβούλλων σιγιλλίων, οὐ δεῖν ἔγνω ἡ γαληνότης ἡμῶν τὴν τούτων ἀποπέμψασθαι δέησιν, ἀλλὰ φιλαγάθως οὗς ὑποκλίνασα τούτοις εὐήκοον· χαίρει γὰρ ἐπὶ ταῖς τοιαύταις εὐποιίαις, καὶ φθάνει ἐπὶ ταῖς τῶν θείων πραγμάτων ἀναφοραῖς τὰς αἰτήσεις ἡ πρᾶξις αὐτῆς· ὁμαλῶς τε προσήκατο ταύτην, καὶ βασιλικῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐξεπέρανε, θᾶττον ἢ λόγος, πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῆς· κατηπειγμένως σπεύσασα ἔνθεν τοι τὸ παρὸν ἐκθεμένη χρυσόβουλον σιγίλλιον τούτοις ἐνεχείρισε.

Τὸ πρωτότυπον χρυσόβουλλον τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα τὸ ἐπικυροῦν τὸ τοῦ Μονομάχου χρυσόβουλλον τὸ περὶ τῶν χιλίων μοδίων σίτου.

Πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ Θεῷ, τοῦτο φησὶ μὲν ἡ θεία Γραφή,

(1) Ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ ἐν τοῖς *παλαιογράφοις* τεμάχιον τοῦ χρυσοβούλλου λῆγον εἰς τό: σπεύσασα. Νεαμονήσια· σελ. 18?.

διδάσκουσι δὲ καὶ οἱ θεῖοι σοφοί, καὶ κατ' ἀξίαν τῶν ἀξίων ἑκάστῳ παρὰ τῆς ἄνω χειρὸς ἀξίως καὶ ἀδεκάστως διδόμεναι· ἀρεταὶ δὲ θείων ἀνδρῶν, πολυειδεῖς καὶ διάφοροι, οὐ πρὸς αὐτοὺς διαμεριζόμεναι, παρὰ δὲ τούτων ἐφευρισκόμεναι· ὁ μὲν γὰρ τήνδε κατωρθωκὼς ὑπηρέτης Θεοῦ καὶ θεῖος νενόμισται· ὁ δὲ τὴν ἄλλην διηνυκώς, ἑτέρας ἔτυχε καὶ τῆς τάξεως· ἕτερος δὲ τὰς μὲν ἢ τὰς πάσας περιδησάμενος ἄνεισι θαρραλέος πρὸς τὸν τὰ στέφη παρέχοντα, καὶ τούτων ἕκαστος μετέχει τῶν δωρημάτων καθάπερ ἐσπούδασεν· ὅπως δὲ τῇ παρούσῃ γραφῇ τὸ τοιοῦτον ἐγγέγραπται, προϊὼν ὁ λόγος δηλώσειεν, ὡς ἂν ἐκ πράγματος τὸ προοίμιον κατασκευασθῇ καὶ μὴ τηνάλλως γράφεσθαι δόξειε τοῖς εἰς χεῖρας λαμβάνουσι.

Τὴν ἐν τῇ Χίῳ *Νέαν Μονήν*, ἥτις ἐπ' ὀνόματι τῆς ὑπεραμώμου δεσποίνης ἡμῶν Θεομήτορος ἵδρυται, ἐκ κρηπίδων καὶ βάθρων αὐτῶν συνεστήσαντο οἱ εὐλαβεῖς μοναχοὶ καὶ θαυμάσιοι, οἱ σύμψυχοι καὶ ὁμότροποι καὶ τὴν ψυχὴν ὁμαιμονες, ἢ τὴν τοῦ σώματος σχέσιν καὶ τὴν ἐκ τούτου συγγένειαν, θερμὸς γὰρ ἔρως τῆς ἀγάπης ἀμφοτέρων ἐνέσκηψε ταῖς ψυχαῖς· κλῆσις τῷ μὲν Νικήτας· θάτερος δὲ Ἰωάννης κατονομάζεται τὴν ἐπίκλησιν ἀπὸ [τῆς;] τοῦ τόπου κτησάμενοι θέσεως· τούτων ὁ μὲν ταῖσδε τῶν ἀρετῶν καθωράϊσται, ὁ δ' ἄλλαις τούτων κεκόσμηται, καὶ ἀμφότεροι τὰς πάσας ἔσπευσαν ἐπικτήσασθαι, κἂν ὁ βάσκανος καὶ πονηρὸς τοῦ γένους πολέμιος, μηνιῶν αὐτοῖς ὡς ἄν τι μαχομένοις αὐτῷ μικροῦ τὴν ὁλκάδα τῆς αὐτῶν καὶ Θείας Μονῆς, ἣν διακυβερνᾶν οἰκειοθελῶς παρωρμήθησαν, αὔτανδρον ἂν εἰς βυθὸν καταδῦναι πεποίηκε, μείζοσι πειρασμοῖς πρὸς τῇ Μονῇ καὶ τούτοις ὑποβαλών, καὶ λεληθότως οὐκ εὐσεβεῖς τοὺς ἀσκητικωτάτους καὶ ὀρθοδόξους καὶ συνετοὺς ἀποδεῖξαι διὰ πολλῆς θέμενος τῆς σπουδῆς· εἰ καὶ μετὰ τὴν πολλὰ τυφθεῖσαν θάλασσαν, οὗτοι μὲν ἀνώτεροι τῶν ἐκείνου παγίδων γεγόνασιν, οὗτος δὲ τῆς κακίας μόνης ἀπήλαυσεν ὡς συνήθως· καὶ πάλιν ὁ μὲν ἥλιος καθαρὰς τὰς ἀκτίνας ἀπέ-

λαβε· τὸ δὲ νέφος, ὑφ' οὗ πρὸς μικρὸν ἐκαλύπτετο, διελύθη μακράν που γενόμενον. Τῷ τοι τοὺς τοιούτους ἄνδρας, ὡς εὐσεβεῖς καὶ θείους καὶ ἱεροὺς καὶ τὰ θεῖα σοφούς, ἡ βασιλεία μου τιμῶσα, οἷα εἰκός, τὴν τούτων ἀξίωσιν, εὔλογον οὖσαν καὶ θαυμασίαν, οὐ παρεβλέψατο· ἐπεὶ γὰρ ἠτήσατο ἐπικυρωθῆναι παρ' αὐτοῖς τὸν γεγονότα χρυσόβουλλον λόγον (1) σφο'.

Τοῦ αὐτοῦ ἐπικυρωτικὸν περὶ τῆς ἐπαυξήσεως τῶν ιε' φαμιλιῶν Ἰουδαίων.

Ἀνδρῶν ἱερῶν καὶ θείων καὶ εὐλαβῶν, καὶ ἀσκήσει καὶ ἀρετῇ καὶ λόγῳ καὶ τρόπῳ τὴν ἑαυτῶν σεμνυνάντων κατάστασιν, τὰς αἰτήσεις, ὁποῖαί ποτ' ἂν εἶεν, παρά τινων οὐ δίκαιον ἀποστρέφεσθαι (2), καὶ μάλιστα εἰς δωρεᾶς ἕνεκεν Ἰουδαίων αἱ τούτων ἀξιώσεις προσγίνοιντο, μᾶλλον δὲ οὐδὲ δωρεᾶς, ἀλλ' ἐπικυρώσεως παρ' ἑτέρων δεδωρημένων διὰ τὴν σεβασμιωτάτην αὐτῶν ἀρετήν, τῇ συστάσῃ παρὰ τούτων εὐαγεστάτῃ Μονῇ, καὶ ὅπως διηγήσεται ἡ γραφή. Τοὺς ἐν τῇ Χίῳ τῇ νήσῳ τὴν *Νέαν Μονὴν* τῆς Θεομήτορος ἐκ βάθρων αὐτῶν ἀνεγείραντας τιμιωτάτους μοναχοὺς καὶ κτίτορας καὶ καθηγητάς, διὰ τῆς ἀρετῆς τῷ Θεῷ πλησιάζοντας, Νικήταν καὶ Ἰωάννην, οἵους τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν περὶ τὴν εὐσέβειαν ζῆλον ἐπιγινώσκουσιν ἅπαντες, ὅσοι μὴ ἐθελοκωφεῖν αἱροῦνται πρὸς τὰ καλά· τούτους αἰδεῖται μὲν καὶ τιμᾷ πλέον τῶν ἄλλων τὸ κράτος ἡμῶν, σεβάζεσθαι τὴν ἀρετὴν ἐπιστάμενον· ἀλλὰ καὶ ὁ πρὸ ἡμῶν βασιλεὺς ἠδεῖτο, καὶ τὴν εἰς τούτους τιμὴν ἐξ ἔργων αὐτῶν ἐπεδείξατο, πολλαῖς δωρεαῖς τὴν

(1) Καὶ τὸ παρὸν χρυσόβουλλον ἀτελὲς μένει ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χειρογράφοις· ἐξεδόθη δὲ τῷ 1002.

(2) Το τετράστιχον τοῦτο τεμάχιον ἐξέδωκεν ἐν τοῖς *παλαιογράφοις* ὁ σεβασμ. Γρηγόριος Φωτεινός. Νεαμονήσια, σελ. 182.

νεοπαγῆ τούτων Μονὴν φιλοτιμησάμενος· πρὸς δὲ τῷ πλήθει τῶν δωρεῶν καὶ τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ προσκαθημένους Ἰουδαίους, εἰς πεντεκαίδεκα φαμιλίας ἀριθμουμένους ἀπεχαρίσατο τῇ τούτων Μονῇ· καὶ ἐπείπερ ἠτήσαντο καὶ τὴν βασιλείαν [μου] ἐπικυρωθῆναι καὶ παρ' αὐτῆς τὸ τῆς δωρεᾶς τῶν Ἰουδαίων χρυσόβουλλον (1) ςφο'.

Τὸ ἐπικυρωτικὸν χρυσόβουλλον Διογένους περὶ τοῦ μὴ ὑπάγεσθαι τὴν Μονὴν δημοσιακοῖς δικαίοις, ἢ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ.

Τὸ μὲν ἀκρατεῖ καὶ ἀχαλίνῳ κεχρῆσθαι γλώττῃ πολλῶν· στόμα δὲ βασιλέως εὐφροσύνης πηγή· ἀποστάζει γὰρ γλυκασμὸν εἰς ἴασιν ὀδυνωμένων ψυχῶν καὶ ῥημάτων ὀλεθρίων ἐπίκλυσιν. Τοιοῦτος ὁ μοναχὸς Βασίλειος ὁ κατὰ τοὺς Ἀγαλλιανοὺς ἀνεφάνη προσαγγελεύς, ὡς μὴ ὤφειλε, γεγονώς, καὶ ζιζανίων ἄντικρυς σπορεὺς ἀναδειχθείς (2)· προσαγγείλας γὰρ τὴν κατὰ τὴν Χίον *Νέαν Μονὴν* τῷ δημοσίῳ κατὰ πολλοὺς ἁρμόττειν τρόπους καὶ κανόνας, ἐντρύφημα προκεῖσθαι τῷ τε καθηγουμένῳ καὶ τοῖς ἐκεῖ μοναστᾶς, πεῖσαι μὲν οὐκ ἐξίσχυσε τὸ κράτος ἡμῶν πρᾶξαί τι τῶν ἐκείνῳ θυμηρεστάτων, διηρέθισε δ' οὖν, τέως ἀνιχνεῦσαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὅπως ἔχει σαφῶς τὰ κατὰ τὴν *Μονὴν* διαγνῶναι. Ἐντεῦθεν μετάπεμπτος ὁ ἡγουμενεύων γίνεται ταύτῃ, ἥκει μετὰ τῆς λογάδος μοναχῶν, ζητεῖται τὰ κατὰ τὴν Μονήν, καὶ κατεί-

(1) Κολοβὸν καὶ τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο, οὗ τὸ ἀντικείμενον ἀπὸ τοῦ τίτλου μανθάνομεν.

(2) Ἀναφέρει τὰ κατὰ τὸν Βασίλειον τοῦτον ὁ Νικηφόρος, παρατιθεὶς καὶ τεμάχια τοῦ χρυσοβούλλου, διαφορᾶς πολλὰς γραφῆς φέροντος· τεμάχιον ἐξ αὐτοῦ τοῦ χειρογράφου γενόμενον, ἐξ οὗ καὶ τὸ χαλκηνὸν καὶ τὸ αγιοταφικὸν ἐξέδωκεν ὁ Γρ. Φωτεινὸς ἐν *Παλαιογραφίαις*· κατ' ἀμφότερα συγκρίνω τὸ παρόν. Βλ. Νεαμονήσια σελ. 99-100 καὶ 182-183.

ληπται ἐκ τῶν προτεθέντων συχνῶν χρυσοβούλλων, ὡς ἡ μὲν Μονὴ μόνη ἀνεῖται τῇ Θερμήτορι ἀνάθημά τε ἱερὸν καὶ σκήνωμα περιδοξον· ὁ δὲ τὴν πικρὰν ἐξεμέσας προσαγγελίαν μοναχός(1), σκαιός τις καὶ παμμόχθηρος καὶ πονηροῦ δαίμονος ἄντικρυς ἐνέργημα(2)· δέον τοίνυν τὴν κύλικα τῆς πικρίας, ἣν ἐκεράσατο τοῖς, αὐτῷ προσενεγκεῖν εἰς κάθαρσιν τῆς ἐν αὐτῷ μοχθηρίας· ἀλλ' ἡ βασιλεία μου ἀρκοῦσαν αὐτῷ τιμωρίαν ἡγησαμένη τὴν μετ' αἰσχύνης ἀποσόβησιν καὶ τὴν ἄλλην ὕβριν, ἣν αὐτὸς ἐπήνεγκεν ἑαυτῷ, τὸν μὲν ὅπῃ καὶ βουλητὸν εἴη φέρεσθαι συνεχώρησε· τῇ δέ γε Μονῇ καὶ τοῖς ταύτῃ ἐνασκουμένοις μοναχοῖς, ὡς πέρ τι ἄλλο προτείχισμα καρτερόν τε καὶ ἀκαθαίρετον τὴν παροῦσαν χρυσόβουλλον ἐπήγειρε γραφήν, δι' ἧς ἐποχυροῖ(3) μὲν τὰ σύμπαντα τὰ ἐνόντα(4) ταύτῃ χρυσόβουλλα ἐπὶ τῷ αὐτεξουσίῳ καὶ ἀδεσπότῳ(5)· καθαιρεῖ δὲ καὶ ἀφανισμῷ δίδωσι πᾶσαν πονηρὰν γλῶτταν καὶ παλίμφημον, καὶ λόγους ἅπαντας ἀντιθέτους εἰς ἐλέπολιν(6) τεχναζομένους καὶ τοιχωρυχεῖν ἐπιχει-

(1) Ὁ μοναχὸς Βασίλειος παρὰ Νικηφόρῳ.

(2) « ἀνόητός τις ὢν καὶ παμμόχθηρος, ὄργανον σατανικὸν γενόμενος ἐδεῖτο πιεῖν τὸ ποτήριον τῆς πικρίας, ἣν ἐκέρασε τοῖς ἐν Νεαμονῇ τῇ Χίᾳ μονάζουσιν, εἰς κάθαρσιν τῆς μοχθηρᾶς αὐτοῦ καρδίας, ἀλλ' ἡ βασιλεία μου ἀρκοῦσαν αὐτῷ τιμωρίαν νομίσασα τὸ ἀποσοβῆσαι μετ' αἰσχύνης αὐτον καὶ τὸ τὴν ἄλλην ὕβριν ἐπενεγκεῖν, τὴν ἐκ τούτων, συνεχώρησεν ἀπελθεῖν ὅπῃ βούλεται· τῇ δὲ Νεαμονῇ καὶ τοῖς ἐν ταύτῃ ἐνασκουμένοις, ὡς τεῖχος ἰσχυρόν τε καὶ ἀκαθαίρετον, τὸ παρὸν χρυσόβουλλον ἔδωκε, δι' οὗ ἐπικυροῖ πάνθ' ὅσα χρυσόβουλλα κέκτηται ἡ Μονή, πρὸς τὸ αὐτεξούσιον εἶναι καὶ αὐτοδέσποτον· καταδικάζει δὲ εἰς ἀφανισμὸν πᾶσαν πονηρὰν καὶ ἀντιφάσκουσαν γλῶσσαν, καὶ λόγους ἅπαντας ἐναντίους, οἵτινες ἐφιστῶσιν οἷόν τινας κατ' αὐτῆς ἐλεπόλεις καὶ ἐπιχειροῦσι τυχωρυχεῖν τὰς εὐσεβεῖς περὶ τῆς εἰρημένης Μονῆς διατάξεις, καὶ τὰ θεοφιλῆ τῶν προγενεστέρων βασιλέων χρυσόβουλλα. Κατα τοῦτον οὖν καὶ οὐ καθ' ἕτερον τρόπον ζήσεται ἡ Μονή, ἄχρις εὐσεβεια καὶ νόμοι καὶ θεσμοὶ θεῖοι καὶ βασιλικοὶ τὴν οἰκουμένην ἐπιτροπεύουσι ». Ταῦτα παρα Νικηφόρῳ.

(3) ἐπικυροῖ ἐν *Παλαιογραφοις*.

(4) σύμπαντα τὰ ἐνόντα ταύτης αὐτόθι.

(5) αὐτοδεσπότῳ· αὐτόθι.

(6) εἰς ἑλεπόλεις· αὐτόθι.

ροῦντας, τὰς εὐσεβεῖς περὶ τῆς(1) Μονῆς διατάξεις, καὶ τὰ θεοσεβῆ(2) τῶν προηγουμένων μακαρίων(3) βασιλέων χρυσόβουλλα(4). ςφοθ'.

Ῥωμανὸς ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ὁ Διογένης.

Ἐπικυρωτικὸν χρυσόβουλλον τοῦ βασιλέως κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Δούκα(5).

Καὶ πᾶσα μὲν πρᾶξις ἐπαινετὴ καὶ θεάρεστος καὶ μὴ ὑπεναντία τῶν καλῶν νόμων καὶ τρόπων εἴωθε καὶ ἀφ' ἑαυτῆς τὸ ἑδραῖον καὶ πάγιον ἀποφέρε[σθ]αι, καὶ οὐδεὶς οὐδέπω τῶν οὐ φαύλων καὶ πάντα τολμώντων, οὐδὲ κλώθειν τὰ ἀσύγκλωστα ἐπιχειρούντων, παρακινῆσαι, ἢ ὅλως ἀναμοχλεῦσαι ταῦτα πειράσεται, εἰ μήγε καθ' ἑαυτοῦ, ὃ λέγεται, κινεῖν τὸν ἀνάγυρον βούλοιτο, γράφειν τε καθ' ὑδάτων, καὶ ἀβέλτερος νομισθῆναι καὶ ὄντως μισόκαλος· ἣν δὲ καὶ ὡσπερεί τινες χρύσειοι κίονες χρυσόβουλλοι γραφαὶ βασιλέων ἀξιομνημονεύτων καὶ τρισολβίων ὑπήρεισάν τε καὶ ὑπεστήριξαν ὑποβληθέντες, τίς ἂν λογισμοῦ κύριος οὐ δι' ἐπαίνων ποιήσαιτο καὶ κοινωνὸς γενέσθαι καὶ συμμέτοχος τῆς τοιαύτης ἀγαθοεργίας, ἐπεύξαιτο οὐδεὶς ἄν, οἶμαι, εἰ μὴ ἀντικρυς μελαγχολᾷ· ἀλλὰ καί τοι τοιούτων ἀκαταμαχήτων ὅπλων, χρυσοβούλ-

(1) τῆς εἰρημένης· αὐτόθι.

(2) Θεοφιλῆ.

(3) Λείπει τὸ μακαρίων ἀπὸ τοῦ ἐν τοῖς Παλαιογράφοις τεμαχίου.

(4) Ἐν Παλαιογράφοις προστέθεινται « Κατὰ ταῦτα γὰρ καὶ οὐ καθ' ἕτερον αὐτή τε ἡ Μονὴ καὶ σύμπαντα τα ὑπ' αὐτὴν στήσεται, ἄχρις εὐσέβεια, καὶ νόμοι, καὶ θεσμοὶ θεῖοι καὶ βασίλειοι τὴν οἰκουμένην ἐπιτροπεύουσιν »

(5) Διαφέρει ἐν πᾶσιν ἡ φρᾶσις τοῦ παρα Νικηφόρῳ τῷ Χίῳ τεμαχίου, καί τοι ἡ ἔννοιά ἐστιν ἡ αὐτή· παρα Νικηφόρῳ καθὰ καὶ ἐν *παλαιογράφοις*. γράφεται ὅτι τὸ χρυσόβουλλον ὁρίζει καὶ περὶ τῆς γυναικείας μονῆς, ἣν ἤγειραν οἱ τὴν Νεαμονὴν κτίσαντες.

λων φημὶ δυνάμεων εὐποροῦντες οἱ ἐν τῇ *Νέα Μονῇ*, τῇ κατὰ τὴν νῆσον Χίον ἱδρυθείσῃ πρὸ χρόνων μακρῶν, καὶ τὴν τῶν νῦν ὄντων αἰώνων ὑπερεκπαιόντων μνήμην τὸν τῆς ἀρετῆς δίαυλον τρέχοντες μονασταί, τὸ ἑδραῖον ἐπιψηφιζομένων καὶ ἀρραγές, ἀμετάπτωτόν τε καὶ ἀναλλοίωτον τοῖς διατεταγμένοις τοῖς κτίτορσι τῆς ἰδίας Μονῆς, καὶ πάντα τὸν καθ' οἱονδήτινα τρόπον ἔν τινι καιρῷ κακῶς ἐπιφύεσθαι τῇ Μονῇ καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ προθυμηθησόμενον πόρρω που ἀπελαυνουσῶν, καὶ ὡσανεί τισι λίθοις στερροῖς ἀποσφενδονουσῶν, ὅμως προμηθέστεροι καὶ αὐτοῦ τοῦ δέοντος ἔδοξαν εἶναι, τῇ ἡμετέρᾳ προσελκυθότες γαληνότητι καὶ δέησιν ἐπανατεινάμενοι τοῦ καὶ διὰ χρυσοβούλλου λόγου ταύτης ἐπικυρωθῆναι τὰ ἤδη προγεγενημένα καὶ κεκυρωμένα χρυσόβουλλα παρά τε τοῦ... (1). Ἡ γοῦν θεοπρόβλητος ἡμῶν βασιλεία εὐμενῶς κατιδοῦσα τοὺς μοναχοὺς τὰ τῆς αἰτήσεως τούτων (2) θᾶττον ἢ ὁ λόγος ἐξεπέρανε καὶ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον αὐτοῖς ἐπώρεξε (3)· διοριζομένη αὐτὴ (4) διὰ τούτου τὸ πάγιον καὶ ἀναμφίλεκτον καὶ ἀστασίαστον ἀποφέρεσθαι τὰ τῆς διατάξεως τῶν τρισμακαρίων (5). ςφπ'.

---

(1) Ἐνταῦθα χάσμα ὑπάρχει ἔν τε τῷ χαλκηνῷ καὶ τῷ ἁγιοταφικῷ γειρογράφῳ· φαίνεται δ' ὅτι ἠριθμοῦντο τὰ προεκδεδομένα χρυσόβουλλα.

(2) λείπει τὸ τούτων ἐν τοῖς *Παλαιογράφοις*.

(3) παρέσχεν· αὐτόθι.

(4) καὶ αὐτή· αὐτόθι.

(5) ἐν Παλαιογράφοις προστίθενται «τρισμακαρίων ἐκείνων κτιτόρων τῆς ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ Νέας Μονῆς, μᾶλλον δὲ τῶν Μονῶν, τῆς τε εἰς ἀσκητήριον ἀνδρῶν πνεύματι ζεόντων καὶ τῷ Κυρίῳ ζῆν προτεθυμένων, ἐκ κρηπίδων αὐτῶν ἀνεγερθείσης, καὶ τῆς εἰς κατοικητήριον γυναικῶν σεμνῶν καὶ παρθένων, ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν θεμελίων δομηθείσης· ἐν αἷς φιλοσοφεῖται μὲν πᾶσα ἀρετή, καὶ πᾶς τρόπος ἀσκήσεως ἐκπαιδεύεται, ἀτιμάζεται δὲ πᾶν τὸ περιττόν, καὶ ὑπὲρ τὴν χρείαν».

Τὸ ἐπικυρωτικὸν χρυσόβουλλον τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου· περὶ τοῦ πολεμνίου τῶν ἑκατῶν ἱσταμένων νομισμάτων (1).

Οἱ τῷ ἱερῷ φροντιστηρίῳ τῆς ἐν τῇ Χίῳ *Νέας Μονῆς* ἀσκούμενοι(2), ζῶντες μὲν κατὰ μόνας Θεῷ, καὶ βίον ἡσύχιον καὶ ἀπράγμονα ἔχοντες, πόρρω δὲ κοσμικῶν θορύβων καὶ τῆς ἐν βίῳ συγχύσεως διαμένοντες, ὡς τὸ ἀπερίσπαστον καὶ ἀμέριμνον εὑρηκότες ἀπὸ τῶν προσόντων τῷ κατ' αὐτοὺς σεμνείῳ χρυσοβούλλων διαφόρων, αὐτοῦ(3) τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως τοῦ Μονομάχου καὶ(4) τοῦ αὐτοῦ τοῦ τῆς βασιλείας μου ἐπικυρωτικοῦ, χαριζομένου πρὸ πάντων τὸ ἰδιοσύστατον τῇ Μονῇ καὶ αὐτοδέσποτον καὶ ἐλεύθερον, εἶτα τὸ ἀνεπηρέαστον πανταχόθεν καὶ ἀβαρές, καὶ τὸ μήτε σιτήσεως πρός τινα τῶν κατὰ καιροὺς θεμιστευομένων κριτῶν (5). ϛφπη'.

Ἕτερον ἐπικυρωτικὸν χρυσόβουλλον κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ.

Καὶ τοῦτο φιλοθέου πάντως ἔργον ψυχῆς τὸ τοὺς ἀγαθοὺς τῶν

(1) τεμάχιον τούτου παρὰ Νικηφόρῳ καὶ ἐν *Παλαιογράφοις*. Νεαμονήσια. σελ. 101, 183-184.

(2) ἐνασκούμενοι· αὐτόθι.

(3) αὐτοῦ τε· αὐτόθι.

(4) «καὶ καθεξῆς· καὶ περὶ τῶν ἐξορίστων ἀγνόημα διορθοῦται ἀπό γε τῆς σήμερον καὶ καθεξῆς τοῦ λοιποῦ, ὁπηνίκα τῆς ὑπερορίας ἀνακληθεῖεν (οἱ ἐν τῇ Μονῇ ἐξόριστοι) ἐλευθεριάσει πάντων ἡ Μονὴ τέλεον, καὶ ἀπὸ τῆς ἐξορίστων ἐπηρείας, ὥσπερ δὴ πασῶν τῶν ἄλλων ἐπηρειῶν». Ταῦτα προστίθενται παρά τε Νικηφόρῳ καὶ ἐν *Παλαιογράφοις*.

(5) ἀπὸ τῆς λήξεως *τοῦ Μονομάχου*, ἔνθα πρὸς τὸ καὶ κεῖται ὁ ἀριθμὸς 4, φαίνεται ὅτι ἄρχεται ἀπόσπασμα ἑτέρου χρυσοβούλλου

ἀνδρῶν αἰτουμένους προσίεσθαι, καὶ καινόσπουδον μηδένα τούτων παρασκευάζειν παλιννοστεῖν, καὶ μᾶλλον εἰ πρὸς ψυχῆς ὠφέλειαν διαβαίνει τὸ αἴτημα· καθ' ὃν λόγον καὶ ἡ γαληνότης τοῦ κράτους ἡμῶν εὐποιοῦσα προσήκατο τὴν δέησιν τοῦ Θεοφιλεστάτου μητροπολίτου Πάρου καὶ τῆς Ναξίας, καὶ προέδρου τῶν πρωτοσυγκέλλων (1). ςφϟε'.

Βασιλόγραφον Ἀνδρονίκου Δούκα Ἀγγέλου Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου.

Πάλαι μὲν οὖν τὰς παρὰ τῷ προφήτῃ νήσους ἐγκαινιζομένας ἀκούομεν· ὃν μέντοι τρόπον, καί τινας οὔσας αὐτάς, καὶ τίνας δεχομένας καὶ παρ' οὑτινος τὸν ἐγκαινισμόν, οὐτ' αὐτῷ δὴ τῷ προφήτῃ τὸ φάσκειν ἐμφανέστερον ἔδοξεν, οὐδ' ἡμῖν ἂν λέγειν εἰς τὸ βέβαιον ἔοικεν, ἐκείνων ταῦτ' εἰδότων τῶν τὰ θεῖα μετεώρων καὶ ὑψηλῶν, καὶ οἷς μετὰ τοῦ πνεύματος, οἳ καὶ τοῖς προφητικοῖς ἐκείνοις τάχα πλοίοις ἐπὶ θάλατταν καταβαίνοντες, πολλοῖς αὐτοῖς ἐν ὕδασι τὴν ἐργασίαν πεποίηνται· ἀλλ' ἡμεῖς γε δήπου καὶ χωρῶν καὶ νήσων τουτωνὶ τῶν ὁρωμένων τὴν ἀρχὴν ἐγχειρισθέντες παρὰ Θεοῦ ταύταις δὲ καὶ τὸν ἐγκαινισμὸν ἐπάγειν ἐγνώκαμεν· τὰ μὲν πρῶτα δυσμενῶν αὐτὰς σὺν τῷ Θεῷ χειρὸς ἐξαιρούμενοι, παρ' ὧν αἰσχρῶς ὡς ἀληθῶς καὶ ἀκαλλῶς ἐκεῖναι τῷ βαθεῖ ζυγῷ τῆς δουλείας ὑπέκυπτον· μετὰ δὲ σὺν τῷ Θεῷ, καὶ αὖθις διαφόροις τρόποις προμηθείας τοῦτ' αὐτὸ δὴ πρὸς τὸ βέλτιον ἐγκαινίζοντες· τῷ γε μὴν ἐν τῷ παρόντι γινόμενον, ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ τὸν ἐγκαινισμὸν ἀποτίθεται, καὶ ὁ τρόπος οἷος, τὰ ἑξῆς παραθήσειε· Θειοτέρου γὰρ ἐγκαινισμοῦ προσαπτόμενος, οὐχ

(1) Καὶ τὰ τοῦ Βοτανειάτου ἀμφότερα καὶ τὸ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ χρυσόβουλλον κολοβα φέροντοι ἐν ἀμφοτέροις τοῖς γειρογράφοις· το δὲ παρὸν οὐδ' ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ὑποφαίνει ἡμῖν τὸν σκοπὸν τῆς ἐκδόσεως.

ἥττον καὶ τῆς νήσου τοῦτον πεποίηται. Μονὴ γὰρ σεβασμία παρ' αὐτῇ τῇ νήσῳ καθίδρυται, καὶ τὴν Μονὴν τὸ τῆς ἐμῆς δεσποίνης καὶ θεομήτορος ἀποσεμνύειν εἴληχεν ὄνομα, τῆς νοητῆς καὶ θειοτέρας ὄντως σκηνῆς, ἣν αὐτὸς καὶ ἀληθῶς ὁ Κύριος ἔπηξε, παρ' ᾗ καὶ ἐνοικήσας, σκήνας ἡμῖν οἰκεῖν τὰς οὐρανίους ἀπέδωκεν· ἐν γὰρ αὐταῖς καὶ τοὺς ἀξίους εἰσδέξασθαι καὶ συγγενέσθαι τὰ τελεώτερα πάλαι καὶ ἀκούομεν καὶ πιστεύομεν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐκ τῆς σκηνῆς τῆς νοητῆς ἐπιγέγονε καὶ πολλὰ δὴ καθεκάστην ἕτερα γίνεται, τὰ μὲν παντὶ κοινῇ τῷ γένει παρ' αὐτῆς χορηγούμενα, ὅσα δὴ πρὸς σωτηρίαν καὶ τῶν ἄνω μετουσίαν ἔγνωσται ῥέροντα, τὰ δ' ἰδίᾳ πρὸς ἕκαστον, ἐφ' οἷς ἂν οἶεν κἀπὶ τῶν ἐνταῦθα δεόμενοι, ὧν τὰ πλεῖστά τις σκοπῶν εὑρήσει καὶ μέγιστα, ἐπ' αὐτῇ τῇ ἡμετέρᾳ βασιλείᾳ παρὰ τῆς δεσποίνης ὁσημέραι τελούμενα· ὅσῳ δὴ πλειόνων καὶ μειζόνων παρ' αὐτῆς αὐτῇ προσδεῖ τῶν συνάρσεων, τοσούτῳ καὶ συναιρουμένης, ἐπεὶ πλείστοις καὶ μεγίστοις αὐτῇ, ἀνθ' ὧν οὐχ' ὅπως καὶ προσφέρειν, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἀξίως ἔχοιμεν πληροῦν τὸν εὐχάριστον, πλὴν οὐχ ὅτι ταῦτα πᾶσαν ὑπερβαίνει καὶ χειρὸς καὶ λόγου τὴν δύναμιν, διὰ τοῦτο καὶ σιγῇ τῶν δωρεῶν ἀπολαύσομεν, καὶ κεναῖς ὀφθῶμεν προσιόντες χερσίν· ἀλλ' ἐπεὶ παντὸς ἡμῖν τὰ τῆς μεγάλης ταύτης σκηνῆς κρείττω νομικοῦ καὶ σκιώδους ἐγκαινισμοῦ, καὶ οὐκ ἂν παρ' οὐδενὸς κατὰ μικρὸν ἁρμόττουσαν εἰσδέχεται τὴν προσαγωγήν, τρόπον ἕτερον ἡμεῖς προσάγειν τὸν ἐγκαινισμὸν ἐπεγνώκαμεν. Ἐντεῦθεν πάντως ὡς ἐξὸν ἀφοσιοῦντες τῇ πανάγνῳ τὸ εὔγνωμον· τῇ γὰρ ἄνω δηλωμένῃ Μονῇ, ᾗ τὸ μέγα ταύτης ἐπιγέγραπται ὄνομα, μᾶλλον δὲ τοῖς ὅσα τῇ Μονῇ προσεφήρμοσται τὸν ἐγκαινισμὸν ὡς δυνατὸν ἐπιφέρομεν· ἀλλ' ἡ θεομήτωρ μοι δέσποινα πάντως οἶμαι τὴν ἐνταῦθα δύναμην ἐκμετρήσασα, καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἐκ τῆς Μονῆς διαβιβᾶσα τὴν πρόθεσιν, ὃν γὰρ ἤδη καὶ προάγωμεν αὐτῆς γε τῇ Μονῇ τὸν ἐγκαινισμὸν οὐχ οἷος μεταβραχὺ συνεπιέναι τῷ χρόνῳ, ἀλλ' οἷς ἂν σὺν τῷ Θεῷ καὶ πρὸς

αἰῶνα τὸν ἑξῆς παρατείνοιτο· τούτου μέντοι καὶ ἡ νῆσος εἴρηται παραπολαύειν τοῦ καινισμοῦ· τῆς γὰρ πολιούχου καὶ δεσποίνης δεχομένης τοῦτον ἐν τῇ Μονῇ, εἰκὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὴν νῆσον διαδόσιμον γίνεσθαι· ἀλλὰ τίς ὁ κατὰ κύκλον οὗτοσί, καὶ πόθεν ὥρμηται καινισμός, ἐξ εὐθείας τάχα τῆς πρὸς τὰ καλὰ προαιρέσεως· οἱ γάρ τοι παρὰ τῇ ῥηθείσῃ σεβασμίᾳ Μονῇ διὰ βίου προσανέχειν ἠρημένοι τῇ θεομήτορι, καὶ τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων ἔργον τῶν σπουδαιοτάτων τιθέμενοι, καρδίαν καθαρὰν καὶ πνεῦμα εὐθές, τὴν μὲν ἐν ἑαυτοῖς ἀείποτε κτιζομένην ἔχειν ὁρᾷν, τὸ δ' ἐν τοῖς ἐγκάτοις ἐγκαινιζόμενον, φθάνουσι τοιαύτην πρὸς τὴν ἡμετέραν βασιλείαν ποιησάμενοι αἴτησιν, ἵν' ὁπόσα τῇ Μονῇ προσγέγονεν, ὁθενδήποτε, καὶ μέχρι νῦν αὐτῇ συμπαρέμεινε, ταῦτα καὶ πρὸς τὸν ἑξῆς αὐτῇ παγιωθῆναι καὶ βεβαιωθῆναι γένοιτο χρόνον, καὶ καινισθῆναι τρόπον δήτινα τὴν κτῆσιν αὐτῶν ἀσφαλεστάτην τοῦ λοιποῦ ἀρραγῆ τοῖς μοναχοῖς διαμένουσαν. Ταῦτά τε δὴ καὶ χρυσοβούλλου ἐπὶ τούτοις ἐξαιτοῦνται τυχεῖν.

κατὰ μῆνα Ἰούλιον, ἰνδικτιῶνος β', ἔτους ϛψιζ'.

Σημ. Τὰ χειρόγραφα, χαλκηνόν καὶ ἁγιοταφικόν, ἐν τέλει σώζουσιν ἀμφότερα τὴν ἑξῆς σημείωσιν:

Ὑπῆρχε καὶ ἕτερος χρυσόβουλλος λόγος τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα νοέμβριον τῆς νῦν τρεχούσης, ὡς ἔλεγε, δεκάτης ἰνδικτιῶνος ϛων' ἔτους.

Θ = ΜΜΙΧ 10-13

Τὸν ζῆλον ἐκ τῶν παραδειγμάτων φασὶν ἔχειν τὴν κίνησιν, προηγεῖται δὲ ταύτης ἐπαινετὴ διάθεσις τῆς ψυχῆς, ἐπιτήδειον ἔχουσα προσὸν τὴν κίνησιν· συμπέφυκε γὰρ τοῖς ἔξωθεν τὰ ἐντός· καὶ τὴν σύνοικον κατάστασιν διεκφαίνει ἡ πρὸς τὰ ἔξω ροπή· εἶτι δὲ τούτων οὐ συνέλθει, βλάπτει τὴν τελειότητα ὡς τῆς συνδρομῆς τῶν ὅλων συντελεστικῆς οὔσης τῆς καταστάσεως. Ἀλλ' εἰς τί ταῦτα τῇ Βασιλεία μου λέλεκται; Ὁ τιμιώτατος καθηγού-

μενος τῆς κατὰ τὴν νῆσον Χίον διακειμένης περιωνύμου μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς οὕτω πως ἐπονομαζομένης Νέας, ζῆλον ἐζήλωσε τῇ τε πολιούχῳ τῆς κατ' αὐτὸν μονῆς πανυπεράγνῳ Δεσποίνῃ ἡμῶν καὶ Θεομήτορι καὶ δι' αὐτῆς τῷ ταύτης υἱῷ καὶ Θεῷ, ᾧ τὰ κατὰ μέρος ἀνάγονται ἀγαθά. Ἐζήλωσε δὲ ἀπὸ μὲν τῶν ἐκτὸς παραδειγμάτων ἠργμένος ἢ κινηθεὶς ὅσα πολλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ βασιλεύσαντος αὐτὴν Χριστοῦ ἡ Βασιλεία μου τετελείωκεν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἐντὸς ὑπὸ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος ὁρμηθεὶς καὶ τῆς χρηστῆς εὐνοίας αὐτοῦ. Διὰ δὴ πάντα καὶ κατ' ἐπίγνωσιν ὁ ζῆλος αὐτοῦ, καὶ ἡ μίμησις τούτῳ κατ' εὔνοιαν καὶ εὐγνωμοσύνην καὶ ἐνδιάθετον. Ἐπεὶ οὖν ἡ Βασιλεία μου ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῆς θείας ἐλπίδος ἑδραζομένη, καὶ ἕνεκεν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πρᾳότητος, εἰτοῦν τῆς ἀγαθοσύνης καὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐντείνεσθαι καὶ κατευοδοῦσθαι καὶ βασιλεύειν πιστεύσασα, καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ δίκαιον κρίνουσα τῆς ἀποκαταστάσεως ἄρξασθαι ταῖς ἐκασταχοῦ μοναῖς χρυσοβούλλους λόγους αὐτῆς ἐπεβράβευσε τοῖς γεγονόσι παραδείγμασι κεχρημένος καὶ πεπεισμένος τῇ ἔνδον εὐνοίᾳ, ὡς οὕτως ἔσται αὐτῷ. Ἐξ ἀμφοτέρων τούτων εἰς τὸν ζῆλον κατέστη, καὶ ζηλώσας τῆς βασιλείας μου ἐδεήθη τῶν ἴσων τοῖς κατὰ τὴν μονὴν πάντα τὰ προσόντα αὐτῇ δίκαια, ὡς ἀνενοχλήτως ταῦτα κατέχει καὶ παντὸς ἀνωτέρου διασεισμοῦ. Ἡ Βασιλεία μου τοίνυν τὸ ἄξιον ποιοῦσα, καὶ τῷ ζήλῳ καὶ τῇ τούτων εὐνοίᾳ, καὶ τῇ πανυπεράγνῳ Θεομήτορι, καὶ δι' ἁπάντων τούτων τῷ Θεῷ ἀφοσιοῦσα τὰ καθήκοντα, τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον αὐτῷ ἐπιχορηγεῖ, δι' οὗ καὶ διορίζεται κατέχειν τὴν ῥηθεῖσαν Νέαν μονὴν τῆς πανυπεράγνου Θεομήτορος, καὶ δεσπόζειν κατὰ κυριότητα καὶ αὐθεντίαν τὰ προσαρμόσαντα αὐτῇ δίκαια ὁθενδήποτε καὶ ὁπωσδήποτε καὶ παρ' ὁποιουδήτινος προσώπου προσκυρωθέντα, καὶ παρ' αὐτῆς δεσποζόμενα καὶ κατεχόμενα· ἐπικυροῖ γὰρ ἡ Βασιλεία μου τῇ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου αὐτῆς πάντα τὰ προσόντα παλαιγενῆ καὶ

πρόσφατα δικαιώματα, ἐφ' οἷς κέκτηται ἅπασι, καὶ διὰ τούτων τῶν κτημάτων αὐτῆς καὶ τῶν πραγμάτων κυρίαν καὶ ἀπαρασάλευτον αὐτῇ περιποιεῖται τὴν δεσποτείαν· ἃ καὶ ῥητῶς τὸ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου ἐγκαταγράφονται. Οἰκήματα ἐντὸς τοῦ κάστρου, περιβόλια, ἐρειποτόπια, λοετρὰ δύο, καὶ ἐκκλησία ἡ οὕτω πως ὀνομαζομένη, *τὸ πολιτικόν*· ἑτέρα ἐκκλησία ἡ Παντοδύναμος μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῆς, ἑτέρα ἐκκλησία ὁ Ἅγιος Νικόλαος μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ· αἱ ἀποθῆκαι, αἱ πλησίον οὖσαι τῆς θαλάσσης, καὶ οἱ δύο δουλευτοπάροικοι, οἱ ἐν τῷ ἐμπορίῳ προσκαθήμενοι, ὅτε Νικόλαος ὁ Εὐριπιώτης, καὶ Γεώργιος ὁ Κόμαρος· μετόχιον εἰς τὸν Κάμπον, τὸ εἰς τὰ Νεώνητα διακείμενον μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸ ἀροσίμου γῆς, τῆς ὁπουδήποτε διακειμένης, καὶ τῶν ὁπωροφόρων δένδρων, ἐλαιῶν τε καὶ ἀλλοίων· κῆπος ὁ λεγόμενος Πλατάνιον μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν ὑπέργου γῆς καὶ νομαδιαίας, καὶ κληματοφόρων δένδρων, καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Κοδράτου ἐξωνισθέντων παρὰ τῆς μονῆς, καὶ τῶν ἐκεῖσε προσκαθημένων δουλευτοπαροίκων τεσσάρων, οὓς ἔχει καὶ διὰ πρακτικοῦ ἕτερον μετόχιον, οἱ Ἅγιοι Τεσσαράκοντα μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ πάσης, καὶ τῶν περιελθόντων αὐτῇ ὑπὸ τῶν Χειλάδων. Τὰ πέριξ τῆς μονῆς ἀγρίδια, ἤγουν τ' Ἄκριτα μετὰ πάσης τῆς ἀρχῆθεν αὐτῶν περιοχῆς καὶ διακρατήσεως, ἕτερον μετόχιον ἡ Ἁγία Τριὰς μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸ πάντων· ἕτερον μετόχιον τὸ κατὰ Γεροντεῖον μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς αὐτοῦ καὶ διακρατήσεως, καὶ μέχρι τῶν Κωμάρων διικνουμένης· ἕτερον ἀγρίδιον ἡ Πλάτανος μετὰ τῆς αὐτοῦ ὑπέργου γῆς, καὶ μέχρι τοῦ Ὑδροποσίου καὶ τοῦ Κοχλίου περιοριζομένης, τόπος νομαδιαῖος, μετὰ τῶν σπηλαίων καὶ τῆς Φιλαντρίας· μετόχιον τὸ εἰς τὴν Χαλαζουσίαν διακείμενον μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ δύο ἐκκλησιῶν, τοῦ Ἁγίου μεγαλομάρτυρος Ἰσιδώρου καὶ τῆς ὑπεράγνου Θεοτόκου τῆς Πλουμαριώτισσας καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸ χωραφίων καὶ τόπων ὁπουδήποτε διακειμένων, δένδρων ὁπωροφόρων καὶ σχίνων· χο-

ράφια τὰ εἰς τὰ Δότια, οἷα καὶ ὅσα εἰσί· μετόχιον τὸ Συκέου μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸ ἀροσίμου γῆς καὶ νομαδιαίας καὶ πάσης τῆς ἀρχῆθεν αὐτοῦ περιοχῆς καὶ διακρατήσεως. Εὐκτήριον ἡ Ἁγία Ἀναστασία μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὴν παροίκων δύο, οἱ παρακαθήμενοι εἰς τὴν Χαλαζουσίαν μετὰ τῶν παίδων αὐτῶν· Χωράφια τῶν Κολοφούντων μετὰ τῶν ἐλαϊκῶν δένδρων· μετόχιον τῶν Σιδερούντων μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸ ἐλαϊκῶν δένδρων καὶ ὀπωροφόρων καὶ πάσης τῆς ἔξω περιοχῆς καὶ διακρατήσεως· χωράφια περιελθόντα τῇ μονῇ ἀπὸ τοῦ Πολυκρασᾶ· πάροικοι οἱ προκαθήμενοι εἰς τὸ μετόχιον τῶν Σιδερούντων, ὧν ὁ μὲν εἷς Ἰωάννης ὁ Εὐπραγιώτης μετὰ τῶν παίδων αὐτοῦ ἐνυπόστατος, καὶ οἱ ἕτεροι δύο ἀνυπόστατοι· μετόχιον ὁ Ἅγιος Γεώργιος, τὸ ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ἀγγέλου διακείμενον μετὰ πάντων τῶν ἀνηκόντων αὐτῷ καὶ τῶν περιελθόντων αὐτῷ ἀπὸ δωρεᾶς καὶ ἐξ ἀγορασίας καὶ τοῦ ὑπ' αὐτὸ μυλῶνος· ἕτερον μετόχιον τὸ Καρδαμύλιον, μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸ ἀροσίμου γῆς καὶ νομαδίας τῆς Βρύσεως καὶ πάντων τῶν περὶ αὐτὸ σὺν τοῖς οἰκήμασι τοῦ Πύργου καὶ τῷ μυλῶνι· μετόχιον τὸ ἐξαλειφθὲν ὑπὸ τῶν κουρσάρων, τὸ οὕτω πως ἐπιλεγόμενον *Τεύθιν*, μετὰ τῆς ἐξαρχῆθεν αὐτοῦ περιοχῆς καὶ διακρατήσεως τῶν Παρπάντων· χωράφια τὰ διακείμενα εἰς τοῦ Ἀρογεύτου, καὶ εἰς τὸ χωρίον τὸ Πιτυοῦς· μετόχιον εἰς τὸ Πέραμα ὁ Ἅγιος Εὐστράτιος, τὸ ἐπιλεγόμενον Ἀναχωρίας, ὃ περιῆλθε τῇ μονῇ ἀπὸ προσενέξεως τοῦ Εὐδαιμονίτζη ἐκείνου μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸ ἀροσίμου γῆς καὶ νομαδιαίας, καὶ τῶν περιελθόντων αὐτῇ χωραφίων ἀπό τε προσενέξεως καὶ ἐξ ἀγορασίας τῆς μονῆς σὺν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ Τιμίου Προδρόμου, τῷ περιελθόντι τῇ μονῇ ἀπὸ τοῦ Βογδάνου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ συκομωρεῶν· μετόχιον ὁ Ἅγιος Γεώργιος εἰς τὰ Κανάλια, τὸ εἰς τὸ θέμα τοῦ Ἁλμυροῦ καὶ εἰς τὴν κορατωρίαν τοῦ Βελεστίνου διακείμενον μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸ ἀμπελίων, χωραφίων, ὀσπητίων ὀπωροφόρων δένδρων, γῆς τε ὑπέργου καὶ νομαδιαίας, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ προσ-

καθημένων παροίκων. Ἀμπέλια καὶ ὀσπίτια τὰ ἐν τῷ Ἀλμηρῷ, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ Ὑαλέα περιελθόντα τῇ μονῇ. Καὶ τὰ σανδάλια ταύτης, ἅπερ ἔχει ἐξκουσευόμενα ἀπὸ πάσης ἐπηρείας καὶ ὀχλήσεως· ἤγουν κουμερκίου καὶ ἀγγαρίας παντοίας καὶ τῶν λοιπῶν ζητημάτων. Τὰ δηλωθέντα τοίνυν κτήματα, μετόχια, προάστεια, ἀγρίδια, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς προσκαθημένους παροίκους ἔσται κατέχουσα ἡ τοιαύτη μονὴ τῆς ὑπεράγνου Θεομήτορος κατὰ ἀναφαίρετον δεσποτείαν καὶ κυριότητα αὐτοδέσποτον, καὶ ἐφ' ἅπασιν ἀδιάσειστον, καὶ ἐπὶ τοῖς γινωσκομένοις ἀκαταζήτητον, καὶ ἐπὶ τοῖς γνωσθησομένοις ἀνεπίγνωστον· ἀναι(ρεῖ) γὰρ ἡ Βασιλεία μου πᾶσαν προφάσεως παρείσδυσιν τοῖς ὁπωσδήποτε ἐπηρεάζουσι καὶ πονηρὰ ἢ ἐνεργοῦσι ἢ βούλονται, ἢ δι' ἑαυτῶν, ἢ δι' ἑτέρων, ἢ τανῦν ἢ τὰ ὕστερον· εἴτι γὰρ εὑρημένου ἐστὶ τοῖς κακουργοῦσιν ἢ εὑρεθήσεται· εἴτε ἀγγαρίας ἐπινόημα, ἢ παραγγαρίας, ἢ ζημίας, ἢ ψωμοζημίας, ἢ καστροκτησίας, ἢ κατεργοκτισίας, ἢ σιταρκίας, ἢ πλωίμων, ἢ κονταράτων, ἢ συνδοσίας, ἢ ἐξελάσεως, ἢ τοῦ τυχόντος κεφαλαίου, ὀνομαζομένου, ἢ ὀνομασθησομένου, ταῦτα πάντα περιαιρεῖ ἡ Βασιλεία μου ἀπὸ τῆς τοιαύτης μονῆς, ὡς καὶ τῶν ἐπικειμένων αὐτῇ τριῶν νομισμάτων ὑπὲρ τοῦ κεφαλαίου τῆς σιταρκίας, χάριν τῶν ἐξ ἀγορασίας περιελθόντων τῇ τοιαύτῃ μονῇ χωραφίων ἐν τῷ μετοχίῳ τοῦ Ἁγίου Εὐστρατίου, ἐκκοψάσης τῆς Βασιλείας μου. Ὅθεν καὶ τοῦ μέλλοντος ἀσφαλιζομένου, οἷς ἡ Βασιλεία μου τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ αὐτοῖς καταχωρεῖ, πρὸς τὴν ἀσφάλειαν τῶν ῥητῶν ἐμπεριειλημμένων ἐν αὐτῷ, καὶ τὰ μὴ ῥητῶς περιωρισμένα ὡς ἄγνωστα ἢ ἀνόμαστα ἢ ἀνεξερεύνητα προαναιρεῖ ἢ ἀνατρέπει καὶ μὴ ἐπιγνωσθέντα ἡ Βασιλεία μου, ὡς ἂν κἂκ τῆς περιποιήσεως τῆς παντελοῦς ἀνενοχλησίας τοῖς μοναχοῖς μισθοῦ δόσειε, ἔρχηται τῇ Βασιλείᾳ μου ὡς ἐρρωμένου καὶ ἀῤῥαγοῦς καὶ ἀπαρεγχειρήτου διαμένειν ὀφείλοντος τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου εἰς τὸν αἰῶνα ἅπαντα τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐπιχειρήσοντος

κατά τι παρασαλεῦσαι τὰ διωρισμένα παρὰ τῆς Βασιλείας μου ἢ ὁπωσδήποτε διασεῖσαι ὑφορωμένου μετὰ τῆς θείας ἀγανακτήσεως, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς βασιλείας μου ὀργὴν καὶ ἀποστροφὴν ἐπὶ τούτῳ, καὶ οὕτως ἀπερίτρεπτον, ὡς εἴρηται. διαμένειν τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον τῆς Βασιλείας μου, γεγενημένον κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον τῆς ἑβδόμης Ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ἑξηκοστοῦ ἑβδόμου ἔτους, ἐνῷ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ἐπεσημήνατο κράτος.

Μιχαὴλ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς Βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Παλαιολόγος.

Ἅμα μὲν καὶ ἀρετὴν ὁσίων καὶ φιλοθέων ἀνδρῶν τιμῶσα ἡ Βασιλεία ἡμῶν, ἅμα δὲ καὶ τὸ θεῖον ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ εὐλογεῖν βουλομένη, καὶ τὰ δύο ταῦτα χρηστὰ καὶ τωόντι βασιλικὰ διαπραττομένη, δεῖν ὡήθη κἂν τῇ ἐν Χίῳ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Νέᾳ μονῇ τὰ τῆς εὐεργεσίας ἐνδείξασθαι· ὡς ἂν μὴ μόνον ἐν ἠπείροις τε καὶ θαλάσσαις, ἀλλὰ καὶ αὐταῖς ταῖς νήσοις τὸ ταύτης ἐφαπλῶται φιλότιμον· πολὺν γὰρ οἱ ἐκεῖσε ἀρετῆς εἰπέρ τινος ἑτέρου φροντίσαντες, ἀναλόγως τῷ βίῳ καὶ τὸν παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν ἐπεσπάσαντο ἔλεον. Ἔνθεντοι καὶ τῷ περὶ τὴν ὑπεραγίαν Δέσποιναν ἡμῶν Θεοτόκον διαπύρῳ πόθῳ τὴν περὶ τοὺς φιλαρέτους τούτους ἄνδρας προσθέντες στοργήν, καὶ ἀγαθὸν ἀγαθῷ παραζεύξαντες, τὸ παρὸν χρυσόβουλλον σιγίλλιον ἐξέμεθα, διορισάμενοι ἐν τῷ αφορισθέντι τοῖς ὀλυμπίταις μοναχοῖς ξενοδοχείῳ παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν καὶ αὐτοὺς καταλύειν· ἔχειν τε εἰς καταγωγὴν ἀνεωκάτωγον τὸ περὶ τοιούτων ξενοδοχεῖον, καὶ ἐν αὐτῷ καταμένειν, ἀπηνίκα χρεία τις αὐτοὺς ὡς τὰ ἐνταῦθα τοῦ μοναστηρίου ἀπάγοιεν· λαμβάνειν δ' ἐτησίως καὶ λόγῳ σιτηρεσίου σίτου μοδίους τριάκοντα καὶ νουμινίων μιλιαρίσια τριάκοντα, κατὰ τὸν καιρὸν δηλονότι, καθ' ὃν καὶ οἱ

ὑπὸ τοῦ Ὀλύμπου μοναχοὶ (τὰ) τυπωθέντα λαμβάνουσι σιτηρέσια. Ὑστερῶν δὲ αὐτοῖς τὸ τοιοῦτον ἐτήσιον σιτηρέσιον οὐδέποτε βουλόμεθα, οὔτε μὴν τῆς ἐν αὐτῷ κατωγέῳ καταμονῆς τοὺς τοιούτους ἐκπίπτειν, καθὼς καὶ τὸ πρὸς τὸ (σέ)κρετον τοῦ μεγάλου οἰκονομείου, τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου καταπεμφθὲν πιττάκι(ον) τῆς βασιλείας μου διαλαμβάνει. Ἀλήθεσθαι γε μὴν καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον χρόνον παρεχομένους τοῖς μοναχοῖς τριάκοντα σίτου μοδίους, καὶ ζυμοῦσθαι, καὶ εἰς ἄρτον ἀποκαθίστασθαι τέλειον, παρὰ τῶν τῆς μονῆς τοῦ Τροπαιοφόρου διακελευόμεθα, ἵνα μηδ' ἐντεῦθεν οἱ τῆς ἐν Χίῳ μονῆς πράγματα ἔχοιεν, φυράμασι καὶ ζύμῳ προσανέχοντες, καὶ περὶ τὴν ἀρτοποιίαν ἀσχολούμενοι, ἀλλὰ τέλεον καὶ ἐν τούτῳ ἀφροντιστοῦντες, θερμότα(τα) τῆς βασιλείας ἡμῶν ὑπερεύχωνται. Ὡς ἂν δὲ τὸ ἀσφαλὲς τοῖς μοναχοῖς καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ᾖ ἐπί τε τῷ φιλοτιμηθέντι παρὰ τῆς βασιλείας μου σιτηρεσίῳ, τοῖς τριάκοντα τοῦ σί(του) μοδίοις, καὶ τοῖς τριάκοντα τῶν νουμμίων μιλιαρισίοις, καὶ ἐπ' αὐτοῖς τοῖς οἰκήμασι, τῷ ἀνωγέῳ δηλαδὴ καὶ τῷ κατωγέῳ, τὸ παρὸν χρυσόβουλλον σιγίλλιον διὰ κινναβάρεως σημειωθέν, καὶ χρυσῇ βούλλῃ τῆς βασιλείας μου πιστωθὲν ἐπεδόθη μηνὶ Μαΐῳ Ἰνδικτιῶνος ιδ'.

Κωνσταντῖνος ἐν Χριστῷ κτλπ.

Ἐπεὶ ἡ ἐν τῇ Χίῳ Νέα μονὴ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου εἰς ἐπίδοσιν καὶ αὔξησιν ἐλθοῦσα, τοῦτο μὲν καὶ διὰ τῶν ἁγίων Δεσποινῶν τῶν Πορφυρογεννήτων, τοῦτο δὲ καὶ δι' αὐτῆς τῆς Βασιλείας μου, ὅσον ἐφικτὸν σπουδα(σά)σης τὰ εἰς σύστασιν αὐτῆς, ἐδεῖτο καὶ ἐν τῇ Θεοφυλάκτῳ ταύτῃ πόλει ἀπλήκτου, καὶ ἀξίωσιν περὶ τούτου ὅτε καθηγούμενος Νικήτας, τῆς τοιαύτης μονῆς καὶ ὁ συναδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης καὶ οἱ λοιποὶ μοναχοί, ἀναγκαῖον καὶ ἀπαραίτητον αὐτοῖς τὸ τοιοῦτον ἡγησαμένη ἡ βασιλεία μου οὐ παρεῖδε τὴν τούτων ἀξίωσιν, ἀλλὰ προθύμως καὶ εὐμε-

νῶς ἐπήκουσεν αὐτῶν, καὶ διορίζεται διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου σιγγιλίου, ὥστε ἀπὸ (1) οἰκιακῶν τῆς μονῆς τοῦ τροπαιοφόρου ἔχειν αὐτοὺς τὸ ἀνωγεωκάτωγον οἴκημα, τὸ ὂν ὑπὸ τὴν τοποθεσίαν τῶν Ἀγγουρίων πλησίον τοῦ ἁγίου Νικολάου, μετὰ τοῦ περιαυλίου αὐτοῦ καὶ τοῦ προστῴου ἡλιακοῦ, καὶ τοῦ σταύλου εἰς ἀπλῆκτον, καὶ καταμένειν ἐν αὐτῷ τοὺς ἀποστελλομένους παρ' αὐτῶν μοναχοὺς ἀπερικόπως, καὶ λαμβάνειν καὶ (2) προτετυπωμένα αὐτοῖς σιτηρέσια ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Τροπαιοφόρου ἀνυστερήτως. Ἀνοικοδομεῖσθαι δὲ καὶ ἀνακεραμοῦσθαι, τὸ τοιοῦτον οἴκημα παρὰ τοῦ σεκρέτου τοῦ Τροπαιοφόρου, καὶ αὐτοὺς ἀκαινοτομήτους διατηρεῖσθαι, καὶ ὑπερεύχεσθαι τῆς Βασιλείας μου, καὶ ἐκτελεῖν καὶ τὴν τυπωθεῖσαν αὐτοῖς ἱκετήριον εὐχὴν ἀδιαλείπτως· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸ ἀπλῆκτον αὐτοῖς εἰς τὸ διηνεκὲς δέδωκεν ἡ Βασιλεία μου, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἀπερισπάστως ἐκτελῶσι τὴν τοιαύτην εὐχὴν καὶ παράκλησιν, μὴ ἔχοντος ἐπ' ἀδείας τινὸς εἴτε τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν οἰκονόμου τοῦ Τροπαιοφόρου, εἴτε τοῦ καθηγουμένου, εἴτε τινος τῶν λοιπῶν σεκρετικῶν, μετακινεῖν αὐτοὺς ἢ μεθιστᾶν ἀπὸ τοῦ τυπωθέντος κινναβάρεως ὅπερ ὑποσημανθέν, καὶ χρυσῇ βούλλῃ πιστωθὲν ἐπεδόθη αὐτοῖς μηνὶ Ἰουνίῳ ἰνδικτιῶνος πρώτης.

Κωνσταντῖνος ἐν Χριστῷ κτλπ.

Ἐπεὶ καὶ ἡ Βασιλεία μου ἐπικυροῦσα πρώην διὰ χρυσοβούλλου σιγιλλίου αὐτῆς τὴν δεσποτείαν τοῦ κτήματος τῶν Καλοθηκίων, τοῦ τῇ ἐν Χίῳ Νεαμονῇ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου διαφέροντος, ἐδωρήσατο αὐτῇ καὶ ἑτέρους παροίκους εἰκοσιτέσσαρας τὸν ἀριθμόν, καθὼς ὁ περὶ αὐτῶν Χρυσόβουλλος λόγος τρανώτερον διασαφοῖ. Ἠδυνήθησαν δὲ οἱ μοναχοὶ τῆς δηλωθείσης μονῆς ἐφευρεῖν

(1) ἀπὸ = τῶν.
(2) καὶ = τά.

τοσούτως παροίκους ἀτελεῖς καὶ ἀπηλλαγμένους ὄντας παντὸς βάρους καὶ στρατιωτικοῦ λειτουργήματος. Δεῖν ἐλογίσατο ἡ βασιλεία μου τῷ παρόντι σιγιλλίῳ τὰς ὀνομασίας αὐτῶν ἐγγραφῆναι, καὶ τὸ ἀσφαλὲς τῇ μονῇ διὰ τοῦτο ἐπιβραβευθῆναι. Οἱ δὲ τοιοῦτοι πάροικοι καὶ τῷ κτήματι τῶν Καλοθηκίων προσμενοῦσι καὶ ἐλευθερίας πάσης καὶ *ἐξουσιας*(;) εἰς τὸ διηνεκὲς ἀπολαύσουσι, καὶ οὐδεμίαν ὄχλησιν καὶ καινοτομίαν ὑπό τινος ὑποστήσονται, καὶ(1) ἐκεῖθεν μεταστήσονται, εἰ μήπου τυχὸν ἐλευθερία τις δημοσιακοῖς τισιν ὑποκείμενοι λειτουργήμασιν· ὁ γὰρ οὕτως ἔχειν διαγινωσκόμενος, οὐδεμίαν ὤνησιν ἢ βοήθειαν ἕξει ἀπὸ τοῦ γε(2) τοῦ σιγιλλίου, ἀλλὰ πρὸς τὰ οἰκεῖα βάρη επανακληθήσεται. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τῆς ἀναγραφῆς ἐμφανιζομένου τοῦ παρόντος σιγιλλίου τῆς βασιλείας μου, καὶ κατ' ὄνομα τούτων διὰ τοῦ ἀναγραφέως τῇ Μονῇ προσεπιδοθήσεται εἰς οἰκείαν ἀσφάλειαν. Τὸ δὲ τῶν τοιούτων νέων παροίκων πρὸς ὄνομα, τῶν ἐν τῷ ῥηθέντι προσκαθεζομένων κτήματι τῶν Καλοθηκίων, ἔστιν οὕτως· Εὐστάθιος ὁ Βουρκανός· Νικόλαος ὁ Πυργιανός· Ἰωάννης ὁ Ξυλοσελᾶς· Λέων ὁ Καμιλαϊλᾶς· Νικολαος Ἀσπρομμάτης· Ἰωάννης Πρεσβύτερος ὁ Στρουλος· Γεώργιος ὁ Καλαφάτης· Μόσχος ὁ γαμβρος αὐτοῦ· ὁ Λιβανὸς τοῦ Ἀνηφαντάρη· Ἰωάννης ὁ Κολάτος· Γεώργιος ὁ Παντοκρατορινός· Γεώργιος ὁ Λουλος· Γεώργιος ὁ Ψωριανός· ὁ Μαζάγρελος· Νικόλαος ὁ Σαρακηνόπουλος· Πασχάλιος ὁ Κάνταλος· Μηνᾶς ὁ Σεληνιανός· Γεώργιος ὁ Μακρύς· ὁ Πολυπέτζης· Βασίλειος ὁ Θεοχάριστος· Ἰωάννης ὁ Κρατηρός· Θεόδωρος ὁ Γλαυκιώτης· Χρυσάφης ὁ Τζικαλᾶς· καὶ ὁ Κατωπτελείτης. Καὶ ἵνα ἔχοι(εν) ἐπὶ τούτοις οἱ μοναχοὶ τὸ ἀσφαλὲς καὶ ἀμέριμνον τὸ παρον διὰ κινναβάρεως σημανθέν, καὶ τῷ βουλλωτηρίῳ τῆς Βασιλείας μου πιστωθὲν ἐπεδοθη αὐτοῖς μηνὶ Δεκεμβρίῳ Ἰνδικτιωνος δ'.

Κωνσταντῖνος ἐν Χριστῷ κτλπ.

---

(1) καὶ = ἢ καὶ (2) ἀπὸ τοῦγε = ἀπὸ τοῦδε.

Οἱ τῶν(1) προηγουμένων ἀοιδίμων Βασιλέων πολλῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν ἔτυχον δωρεῶν καὶ χαρίτων καὶ διαφόρων εὐεργεσιῶν οἱ ἐν τῇ Νήσῳ Χίῳ ἀσκούμενοι ἀμφὶ τὸ ἱερὸν φροντιστήριον, ὃ Νέα μονὴ ἐπικέκληται, ἐπ' εὐσεβείᾳ δὲ καὶ πίστει τιμᾶται πολλῇ, ὀνόματι τῆς ὑπεράγνου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ὥσπερ ἀπό τινος ἐράνου τῶν φιλοτίμων ἐκείνων ψυχῶν καὶ τῳόν(τι) βασιλικωτάτων τὰς χάριτας διεδέξαντο πολλῷ πλέον καὶ παρὰ τοῦ κράτους ἡμῶν ἄξιοι γένοιντ' ἂν δαψιλεστέρων τυχεῖν ἀγαθῶν, καὶ ἀφθονωτέρας ἐπικουρίας μετασχεῖν ἐφ' ὅσον γὰρ πάντοθεν ταύταις προσγέγονε τὸ ἀπεριπλόνητον καὶ ἀμέριμνον ἐπί τε τῇ αὐτοδεσπότῳ συστάσει τῆς κατ' αὐτῆς σεβασμίας μονῆς καὶ τῇ ἀπολήψει τοῦ σολεμνείου, τῶν τυπωθεισῶν αὐτοῖς δίδοσθαι δύο λιτρῶν κατὰ τὸ ἐτήσιον ἐν τῇ ῥόγᾳ τοῦ τῶν πρωτοσπαθαράτων τάγματος καὶ ἐξκουσσεία πλείων κεχάρισται, καὶ πεντακαίδεκα, Ἰουδαίων Φαμελιῶν κεφαλητιὼν καὶ βάρους παντοίας ἐπηρείας ἄνεσις, καὶ ἄλλα τὰ διαφόρως τοῖς οὐσίοις ἀνδράσι λυσιτελοῦντα· οὐχ ἧττον δὲ καὶ τῇ σεβασμία τούτων μονῇ ἐπὶ τοσοῦτον ὁ χρόνος τὰς εἰς αὐτοὺς ἐναπέσβεσε χάριτας, καὶ οἷον εἰπεῖν (εἰς) ζόφον βαθὺν συνεκάλυψεν· Ὅτι γὰρ μνήμη τούτων τῷ τῆς λήθης ἐναπερρίφθη βυθῷ καὶ πτῶσιν πάντα εἰλήφει καὶ σύγχυσιν καὶ οὐδητισοῦν ἡ ὠφέλεια ἐντεῦθεν καὶ ὀδύναι συνεῖχον καὶ στεναγμοί, τοὺς οὕτω κατὰ Θεὸν πάντοθεν τὰ ἐναντία προσέρρει αὐτοῖς καὶ ἡ κατὰ Θεὸν σπουδὴ ταῖς βιωτικαῖς τρικυμίαις προσανεκόπτετο, καὶ ἄνεσις ἢ στάσις τῶν κακώσεων οὐκ ἐξῆν· ἀλλ' ἀπιδόντες πρὸς τὴν τοῦ κράτους ἡμῶν εὐμένειαν, ταχεῖαν ἀπαλλαγὴν εὑρίσκουσι τοῦ ἀλγήματος· ἃ γὰρ ἐξεμαράνθη τούτοις τῷ χρόνῳ, καὶ οἷον ἀπεσβέσθη χαρίσματα ᾐτήσαντο τοῦ(?) κράτους ἡμῶν καινισθῆναι ταῦτα αὐτοῖς, καὶ ὥσπερ ἀπό τινος βλάστης τῆς ἡμετέρας προστάξεως ἀναδοθῆναι τούτοις διὰ τῆς παρούσης χρυσοβούλλου γρα-

(1) (Παρὰ) τῶν

(?) ᾐτήσαντο τοῦ = ᾐτήσαντο παρὰ τοῦ.

φῆς δαψιλῆ καὶ πολύφορα τὰ καλά, καὶ δήτα τοιαύτην αὐτοῖς ἡ Βασιλεία μου τὴν χάριν χαρίζεται· πρωτοτύπως γὰρ καὶ ἐπώρθωσεν αὐτοῖς τὸ τῶν δύο λιτρῶν σολέμνιον διὰ πιττακίου αὐτῆς εἰς τὸ τοῦ μεγάλου σακελλαρίου καταπεμφθέντος σεκρέτου, διοριζομένου, ἵνα καθὼς πρώην ἐν τῷ τάγματι τῶν πρωτοσπαθάρων αὐτὸ ἐλάμβανον, λαμβάνωσι τοῦτο καὶ καθ' ἑξῆς. Εἶθ' οὕτως εἰς ἀνακαινισμὸν τῶν ἤδη τῷ χρόνῳ σβεσθέντων χρυσοβούλλων αὐτῶν ἀνανεοῖ ταῦτα ἡ Βασιλεία μου καὶ ἐπικυροῖ, καὶ τὰς περιλήψεις αὐτῶν πάσας καὶ διατάξεις διατρανοῖ τὰ ἤδη προγεγενημένα χρυσόβουλα σιγίλλια παρά τε τῶν μακαριτίδων Δεσποινῶν, καὶ τῶν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἀοιδίμων Βασιλέων, τοῦτε κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, τοῦ κυρίου Ἰσακίου τοῦ Κομνηνοῦ, Κὺρ Διογένους τοῦ Ῥωμανοῦ, Κὺρ Μιχαὴλ τοῦ Δούκα, θεσπίζουσα τὸ ἐνδύναμον ἔχειν κατὰ πάντα, καὶ ἐνεργεῖν τὰ τοιαῦτα, καὶ ὡς παρ' αὐτῆς τῆς Βασιλείας μου, ἐκφωνηθέντα τε καὶ ὁρισθέντα, οὕτως ἰσχύειν καὶ τὸ ἐνδύναμον ἀποφέρεσθαι. Διὸ παρεγγυώμεθα, καὶ πάντας ἐξασφαλιζόμεθα ἀπό τε τῶν κατὰ καιροὺς σακελλαρίων γενικῶν καὶ στρατιωτικῶν λογοθετῶν, τῶν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας σακέλλης καὶ τοῦ Βεστιαρίου, οἰκονόμου τῶν εὐαγῶν οἴκων, τῶν ἐπὶ τῶν οἰκιακῶν καὶ τῶν ἐφόρων καὶ τῶν βασιλικῶν κουραταριῶν εἰδικῶν γηροτρόφων, τῶν ἐπὶ τοῦ Θείας Μαγγάνων, οἰκιστῶν καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς πρωτονοταρίων χαρτουλαρίων, καὶ Βασιλικῶν νοταρίων· ἔτι δὲ δομεστίκων τῶν σχολῶν κατεπάνω στρατηγῶν τῆς Χίου, καὶ τῶν ἀντιπροσωπούντων αὐτοῖς Ταξιαρχῶν, Τουρμαρχῶν, μεραρχῶν, χαρτουλαρίων τοῦτε δρύμου καὶ τῶν θεμάτων, κομήτων τῆς κόρτης, δομεστίκων τῶν θεμάτων· δρουγγαροκομήτων πρωτοκεντάρχων, βασιλικῶν τῶν κάστρων, καστροφυλάκων, καστροκτιστῶν, βεστιαριτῶν, μανδατόρων πρέσβεις ἀγόντων ἢ ἐξορίστους, ἢ ἐθνικοὺς ἢ κατά τινα ἄλλην χρείαν διερχομένων προελεσιμάνων βασιλικῶν καὶ λοιπῶν ταγματικῶν καὶ θεματικῶν ἀρχόντων· πρὸς τούτοις

κριτῶν, ἐποπτῶν, ἀναγραφέων, στρατευτῶν Βασιλικῶν, τῶν εἴς τινας δουλείας ἀποστελλομένων, πρωτονοταρίων, νοταρίων, συνωναρίων, ὡρειαρίων, τοποτηρητῶν, παραφυλάκων, καὶ παντὸς ἑτέρου δουλείαν τοῦ κοινοῦ μεταχειριζομένου, τοῦ μηδένα τῶν ἁπάντων ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ, καθοιονδήτινα τρόπον, ἐξοιασδήτινος προφάσεως ἐπ' ἀδείας ἔχειν ἀθετεῖν τι παρὰ τῆς βασιλείας μου διωρισμένων καὶ ἀναγεγραμμένων ἐνταῦθα ὡς βεβαίου καὶ ἀσφαλοῦς τυγχάνοντος τοῦ παρόντος ἡμῶν εὐσεβοῦς χρυσοβούλλου σιγιλλίου, γενομένου κατὰ τὸν Ἰούνιον μῆνα τῆς Β' Ἰνδικτιῶνος ἐν ἔτει ς. φ. π. ζ. ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.

Νικηφόρος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς Βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων ὁ Βοτανιάτης.

Κύριλλος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Εἰ δίκαιον μέν ἐστι καὶ πᾶσιν ἱερὸν εἰπεῖν ἀνθρώποις τοῦ τὴν ἡμῶν μετριότητα πᾶσι τοῖς δεομένοις αὐτῆς τὴν προσήκουσαν ἀρωγὴν πρυτανεύειν καὶ πρὸς τὰς αἰτήσεις αὐτῶν ἑτοίμην εἶναι, καὶ τὴν δικαίαν αὐτοῖς ἐπιδεικνύναι πρόνοιάν τε καὶ ἐπιμέλειαν, κέρδος ἴδιον τὸ λυσιτελοῦν αὐτοῖς ποιουμένων πως ὅτι μᾶλλον οὐκ ἄν εἴη αὐτοῖς δικαιότερον τὸ ταῖς οἰκείαις μοναῖς παρέχειν καὶ καταπείθειν τὴν διάνοιαν τοῖς τὴν φύσιν ἀρνησαμένοις σεβασμίοις ἀνδράσι, καὶ ὑπὲρ φύσιν ἐγκαταβιοῦσι, καὶ δι' ἀρετῆς τε καὶ ἐπὶ μόνου ἀσκήσεως καθαρθεῖσιν ὡς δέον· ἔτι τε καὶ διὰ θεωρίας ἐμπράκτου τῷ Θεῷ πλησιάζουσιν, ἐγκαίρου τυχεῖν. . . παρ' αὐτῆς ἐπικουρίας, καὶ ἀρωγῆς ἐκ. . . . δεομένοις· ἐπεὶ καὶ κατὰ τὸν ἱερὸν καὶ θεσπέσιον ἀπόστολον Παῦλον λίαν ἐπάναγκες ἔσχηκεν ὄφλημα καὶ περὶ ἑτέρου ἔργου παντός, καὶ πάσης ἄλλης τινὸς

Θεοφιλοῦς διατάξεως, αἱρετώτερον τὸ περὶ πασῶν τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν μεριμνῶν, καὶ τῶν σεβασμίων οὐκ ἔλαττον προνοεῖσθαι μονῶν, καὶ τῆς ἐναρέτων ἀνδρῶν (τῆς) Θεαρέστου ἀνατροφῆς καὶ ψυχικῆς σωτηρίας ἀδιαλείπτως φροντίζειν, ὡς τὸ ἑαυτῆς συμφέρον καὶ μόνον. Ἀλλά. . . . καὶ συνασθενοῦσα τοῖς ἀσθενοῦσι, καὶ τοῖς σκανδαλιζομένοις . . . . . αὐτῶν ὑπακούειν, καὶ τὰ λυποῦντα αὐτοῖς ἀποσκορακίζειν ὡς δέον καὶ τὰ τοῦ πονηροῦ παρόντα σκανδαλοποιά γε ζιζάνια πρὸ ῥίζης ἐκτέμνειν τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Θείου καὶ εἰρηνοποιοῦ πνεύματος . . . . . καὶ εὐθαρσῶς εἰς τὴν προτέραν εἰρηναίαν κατάστασιν ἐπιτηρεῖν, καὶ πάσης ἱεροπολιτείας τὰ ψυχωφελῆ καὶ σωτήρια πρυτανεύειν αὐτοῖς γε ἐντάλματα. Τοιγαροῦν καὶ τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικῶς προκαθημένης. . . . . τῆς μονῆς τῆς Νέας τῆς ἐν τῇ περιφήμῳ νήσῳ Χίῳ πατέρες, ἐνεφάνησαν γράμματα σιγιλλιώδη τῶν μακαρίων καὶ ἀοιδήμων Πατριαρχῶν τοῦτε κὺρ Ἰωάσαφ, κὺρ Ἱερεμίου, καὶ τοῦ κὺρ Θεοκτίστου [δηλοῦντα] ὅτι οἱ κατὰ καιροὺς ἀείμνηστοι Βασιλεῖς, ἤτοι Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος, Ἰσάκιος ὁ Κομνηνός, Κωνσταντῖνος Δοῦκας, Διογένης Ῥωμανός, Μιχαὴλ Δούκας, Νικηφόρος Βοτανιάτης, Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος, καὶ λοιποὶ ἀπεφήναντο καὶ ὥρισαν διὰ βασιλικῶν αὐτῶν χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων τοῦ μηδένα τῶν βασιλικῶν δημοσίων δικαστῶν καὶ ὑπηρετῶν ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει καὶ. . . . . παρασαλεῦσαι τῆς μονῆς ταύτης ἐθῶν τε καὶ τάξεως, ἀλλὰ ταύτην τὴν θείαν μονὴν αὐτοδέσποτον εἶναι, καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς ἔσεσθαι ὡς τὸ πάλαι ἐκ χειρὸς ἀρχιερατικῆς ἀρχοντικῆς τε καὶ ἐκκλησιαστικῆς, ἐλευθέραν καὶ αὐτοδέσποτον πλουτεῖν, κατὰ τὴν διάταξιν τῶν ἐν αὐτῇ προεστώτων, καὶ τὴν ἀπόφασιν ἐκείνην τῶν ἀειμνήστων Βασιλέων, ὡς ἐβεβαίωσαν καὶ ἐκύρωσαν οἱ ῥηθέντες εὐσεβεῖς Βασιλεῖς καὶ ἀοίδιμοι Πατριάρχαι . . . . . βεβαιωτηρίου, εἰς πλείονα γράφει, καὶ ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀποφαίνεται. . . . . .

. . . . . ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὰ μὲν παλαιγενῆ ἐκεῖνα χρυσόβουλλα καὶ σιγίλλια ἔχωσι κῦρος καὶ βέβαιον καὶ ἀμετάτρεπτον εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα Ἡ δὲ ἱερὰ καὶ σεβασμία καὶ βασιλικὴ μονὴ ἡ Νέα σὺν τοῖς μετοχίοις αὐτῆς, ὅπη καὶ ἂν ὦσι . . . . καὶ ὀνομάζηται τῆς αὐτῆς μονῆς τῆς Νέας, καὶ μετὰ πάντων τῶν πραγμάτων αὐτῶν κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, καὶ ὑπάρχει ἐλευθέρα καὶ ἀδούλωτος, καὶ ἀκαταπάτητος, καὶ ἀνενόχλητος καὶ ὅλως ἀνεπηρέαστος ἐκ παντὸς προσώπου ἀρχοντικοῦ καὶ ἱερατικοῦ, καὶ μήτε ὁ κατὰ καιροὺς μητροπολίτης Χίου, μήτε ἄλλος μικρὸς ἢ μέγας ἔχει δίκαιον ζητεῖν τι πολὺ ἢ ὀλίγον . . . κατ' οὐδένα τρόπον ἢ καὶ προηγουμένως παρ' οὐδενὸς τῶν τῆς Χίου κληρικῶν, καὶ τῶν κατὰ καιροὺς πατριαρχικῶν ἐξάρχων ἐν ἀργίᾳ ἀσυγνώστῳ καὶ ἀφορισμῷ ἀλύτῳ . . . . . ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος ἐν τε τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Καὶ οἱ ἐν αὐτῇ ὁσιώτατοι πατέρες διάγωσιν ἀθόρυβοι καὶ ἀτάραχοι ὡς προσήκει τῷ ἀγγελικῷ σχήματι. . . . . μνημονεύοντες παρρησίᾳ μόνου τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος καὶ μηδὲν ἄλλο ἀπαιτοῦντος τοῦ κατὰ καιροὺς πατριάρχου, ὥσπερ ἐν πᾶσι τοῖς βασιλικοῖς μοναστηρίοις ἐστίν. Ἔτι δὲ κυβερνᾶσθαι τὴν τοιαύτην μονὴν ἀδέσποτον κατὰ τὴν τάξιν τῶν βασιλικῶν χρυσοβούλλων καὶ τῶν πατριαρχικῶν σιγιλλίων, ἃ καὶ φυλλάττεσθαι καθόλου ἰσχύειν καὶ ἐκπληροῦσθαι ἐθέλομεν ἔν τε ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τοῖς προαστίοις καὶ μετοχίοις, καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις τοῖς οὖσι [ὑπὸ τὴν κυριότητα] τῆς εἰρημένης θείας μονῆς. Καὶ κεφαλὴν καὶ προεστῶτα τῶν ἐνασκουμένων πάντων εἶναι τὸν κατὰ καιροὺς ἡγούμενον λαμβάνοντα καὶ τὰς ἔκπαλαι αὐτοῦ ἀτελείας καὶ τιμὰς καὶ διάγοντα ὡς καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἡγουμένους καὶ οὐδεὶς ἔχει ἐξουσίαν τινὰ ἐναντιωθῆναι αὐτῷ ὅταν ἀφορήσῃ εὐλόγως τινα τῶν ἀναστατῶν τῆς μονῆς. Ἔχοντα ἐπ' ἀδείας προσκαλεῖν τῶν

ἀρχιερέων, ὃν ἂν βούληται, χειροτονίας ποιεῖν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ μοναστηρίῳ . . . . . καὶ μηδεὶς ἄλλος κωλύειν τολμᾷ τοὺς βουλομένους ἐν τῇ μονῇ ταφῆναι. . . . . .

. . . . . Ἔτι ἐχέτωσαν ἐξουσίαν οἱ πατέρες τῆς μονῆς ἐκλέγειν τε καὶ ἀποκαθιστᾶν, ὃν ἂν βούλωνται κατὰ καιροὺς ἑαυτῶν καθηγούμενον· ἄλλῳ δὲ τινὶ πρωσώπῳ μὴ ἐξέστῳ προβιβάζειν ἐκείνοις ἡγούμενον . . . . . .

. . . . . σιγιλλιῶδες καὶ συνοδικὸν [γράμμα] καὶ ἐπεδόθη τῇ ῥηθείσῃ θείᾳ καὶ Βασιλικῇ μονῇ τῇ Νέᾳ ἐν ἔτει (1621)

Κύριλλος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

† ὁ . . . . . .

† ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Θεοφάνης.

† ὁ . . . . . .

† ὁ [Αἴ]νου Δανιήλ.

† ὁ . . . . Μελχισεδέκ.

† ὁ Κυζίκου Παρθένιος.

† ὁ Ναυπακτίας καὶ Ἄρτης Γαβριήλ.

† ὁ Μιτυλήνης Κωνστάντιος.

† ὁ Θηβῶν Μητροφάνης.

† ὁ Προικονήσου Κλήμης.

Ἱερεμίας ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Τῆς διαμονῆς καὶ συντηρήσεως τῶν ἐν τῷ μετὰ σώματος τῷδε βίῳ πραγμάτων λόγον ὅτι πλεῖστον ποιούμενοι οἱ κεκτημένοι ταῦτα, ὅση δύναμις περιέπειν ἐκεῖνα οὐ διαλείπουσι, προνοίαις διαφόρων συστατικῶν καὶ συντηρητικῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ ἐπιμε-

λείαις ὅλαις σπεύδουσι διασώζειν πάσης ἐνδεχομένης φθορᾶς καὶ ἐπηρείας ἀνώτεροι· εἰ δὲ τοῦτο ἁπλῶς ἐπὶ πάντων γινόμενον ἀναγκαῖον ἔστι καὶ ὠφέλιμον, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς πατριαρχικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου ὀφείλει διενεργεῖσθαι, οὗτινος πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τόδε προνόμιον πέφυκε, κήδεσθαι καὶ προνοεῖν τῆς συστάσεως καὶ διαμονῆς τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ ἁγίων ἐκκλησιῶν, ἱερῶν τε σκηνωμάτων, καὶ σεπτῶν καταγωγίων, καὶ ἐπιχορηγεῖσθαι αὐτοῖς τὴν ὕπαρξιν ἀνέκλειπτον, καὶ τὴν διαμονὴν βεβαίαν καὶ ἀμετάπτωτον· ἀνθ' ὧν οἱ κατὰ καιροὺς θεόθεν ἀνειλημμένοι τοὺς πνευματικοὺς αὐτοῦ οἴακας κυβερνῆται, διὰ φροντίδος ἔχουσιν ἐνδείκνυσθαι κατὰ πάντα καιρὸν τὴν προσήκουσαν αὐτοῖς κηδεμονίαν καὶ περιποίησιν, καὶ δὴ καὶ τὰ πανταχόθεν προσκομιζόμενα αὐτοῖς παλαιγενῆ καὶ ἀρχαῖα γράγμματα τῶν σεβασμίων μοναστηρίων, ὅσα ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς πατριαρχευσάντων ἐπὶ τοῦ ὀρθοῦ καὶ δικαίου λόγου σαφῶς ἐχόμενα διετελέσθησαν, προνοίᾳ τῆς ἐκκλησίας ἀνακαινίζειν διὰ τῶν νεωτέρων γραμμάτων ἐπὶ διαμονῇ μακρᾷ τῶν καταρξαμένων πραγμάτων· τούτῳ γὰρ καὶ μόνῳ τῷ τρόπῳ εἰς μακρὰν τὰ πράγματα παρατείνεται, καὶ παλιζωίαν ἀπολαμβάνουσι διὰ τῆς ἀμοιβαίας ἀνακαινίσεως, καὶ τῆς τοῦ πανδαμάτορος χρόνου φθορᾶς ἀπαλάττοντας, ὅπερ οὐ διέλειπε μέχρι τοῦ νῦν ἐνεργούμενον, ὡς συντελοῦν ἀναγκαίως πρὸς τὴν τῶν ἐκκλησιῶν ἐπισύστασιν. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν προσεκομίσθη καὶ ἐνεφανίσθη ἡμῖν ἤδη προεκδοθὲν γράμμα ἡμέτερον πατριαρχικόν, συνοδικόν, σιγιλλιῶδες ἐν μεμβράναις, βεβαιοῦν ἄλλα προγενέστερα γράμματα τῶν πάλαι καὶ πρόπαλαι ἀοιδίμων πατριαρχῶν, τοῦτε μακαρίτου γέροντος κὺρ Διονυσίου καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ, τοῦ γέροντος δηλονότι κὺρ Παρθενίου, καὶ τοῦ κὺρ Ἰάσαφ τοῦ κὺρ Μητροφάνους, τοῦ κὺρ Ἱερεμίου, τοῦ κὺρ Θεοκτίστου καὶ τῶν μετ' ἐκείνους, μέχρι τοῦ κὺρ Νεοφύτου, καὶ ἐπέκεινα, ἅπερ ἐπεβραβεύθησαν καθ' ἕκαστον, καὶ τῇ ἐν τῇ περιφήμῳ νήσῳ Χίῳ κειμένῃ Θείᾳ καὶ Ἱερᾷ Βασιλικῇ Νεαμονῇ,

διαλαμβάνοντα, ὡς οἱ κατὰ καιροὺς ἀείμνηστοι Βασιλεῖς ἐκεῖνοι, ἤτοι Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος, Ἰσάκιος ὁ Κομνηνός, Κωνσταντῖνος Δούκας, Διογένης Ρωμανός, Μιχαὴλ Δούκας, Νικηφόρος Βοτανιάτης, Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος, καὶ οἱ λοιποὶ ἀπερήναντα διὰ βασιλικῶν αὐτῶν γραμμάτων καὶ χρυσοβούλλων τοῦ μηδένα διασεῖσαι καὶ παρασαλεῦσαι οὐδέν τι τῶν τῆς μονῆς ταύτης ἐθῶν τε καὶ τάξεων, ἀλλὰ ταύτην τὴν θείαν Νέαν μονὴν αὐτοδέσποτον εἶναι καὶ αὐτόνομον, καὶ ἐσαεὶ ἔσεσθαι ὥστε πάσης ἀρχοντικῆς τε καὶ ἐξουσιαστικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀνωτέραν συντηρεῖσθαι αὐτήν, καὶ τὸ αὐτοδέσποτον πλουτεῖν, καὶ διατελεῖν ἐλευθέραν, ἀδούλωτον καὶ ἀκαταπάτητον καὶ ἀνενόχλητον παρὰ παντὸς προσώπου ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ, καὶ ἐπὶ τῇ ἀποφάσει ταύτῃ τῶν πάλαι βασιλέων ἐπεκυρώσαντο καὶ ἐβεβαίωσαν οἱ ῥηθέντες ἀοίδιμοι πατριάρχαι διὰ γραμμάτων αὐτῶν. Οἵστισι γράμμασι συμφώνως προεξεδόθη καὶ πρὸ ἡμῶν τὸ προρρηθὲν σιγιλλῶδες ἐπιβεβαιοῦν καὶ σινιστῶν τὰ παλαιγενῆ ἐκεῖνα χρυσόβουλλα καὶ γράμματα. Τανῦν δὲ δεηθέντων αὖθις τῶν πατέρων τῆς ῥηθείσης μονῆς ἐπιβεβαιωθῆναι αὐτὰ ταῦτα καὶ ἐξ ἑτέρου γράμματος ἡμῶν συμφώνως τῷ προεκδοθέντι εἰς περισσοτέραν ἀσφάλειαν, δεῖν ἔγνωμεν ἀποδέξασθαι προσηνῶς τὴν αἴτησιν αὐτῶν ταύτην ὡς εὔλογον, καὶ πρὸς σύστασιν ἀφορῶσαν τοῦ ῥηθέντος μοναστηρίου· καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἀπαξάπαντα τὰ προρηθέντα γράμματα, ὅσα ἔκπαλαι καὶ καθεξῆς μέχρις ἡμῶν ἐφιλοτιμήθησαν τῇ ἱερᾷ καὶ σεβασμίᾳ Νέᾳ μονῇ Χρυσοβούλλά τε καὶ λοιπὰ πατριαρχικὰ γράμματα περὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς ἔχωσι τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἀμετάθετον εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, καὶ ἀμετάτρεπτον. Ἡ δὲ ῥηθεῖσα ἱερὰ καὶ βασιλικὴ μονὴ ἡ Νέα σὺν τοῖς μετοχίοις αὐτοῖς μετὰ καὶ τοῦ ἀφιερωθέντος αὐτῇ ναοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πλακιδιωτίσσης

τοῦ ἐν τῇ Χώρᾳ Καλιμασίᾳ, ἔτι δὲ καὶ μετὰ τοῦ ἐν τῇ Νήσῳ Σάμῳ μετοχίου καὶ μοναστηρίου αὐτῶν τιμωμένου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Προφήτου Ἠλιοῦ, ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῆς Μεγάλης Λάκκας, καὶ πάντων τῶν πραγμάτων καὶ κτημάτων αὐτῶν κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, εἴη ἐλευθέρα, αὐτόνομος, ἀδέσποτος, ἀδούλωτος, ἀνενόχλητος, ἀκαταπάτητος καὶ ὅλως ἀνεπηρέαστος παρὰ παντὸς προσώπου ἀρχιερατικοῦ· καὶ μήτε ὁ κατὰ καιροὺς μητροπολίτης Χίου, μήτε ἄλλος τις μικρὸς ἢ μέγας ἔχει ἄδειαν ζητεῖν τε πολὺν ἢ ὀλίγον ἀπὸ τῆς μονῆς ταύτης, μήτε παρά τινος τῶν τῆς Χίου κληρικῶν, ἢ τῶν κατὰ καιροὺς πατριαρχικῶν ἐξάρχων ἐνοχλῆσθαι αὐτήν. Οἱ δὲ ἐν αὐτῇ μονάζοντες ὁσιώτατοι πατέρες διάγωσιν ἀθόρυβοι καὶ ἀνενόχλητοι, ὡς προσήκει τῷ ἀγγελικῷ σχήματι, μνημονεύοντες παρρησίᾳ μόνον τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος, καὶ μηδὲν ἄλλο ἀπαιτοῦντος τοῦ κατὰ καιροὺς Πατριάρχου, ὥσπερ ἐστὶν ἐν πᾶσι τοῖς Βασιλικοῖς μοναστηρίοις. Ἔτι δὲ κυβερνᾶσθαι τὴν αὐτὴν ταύτην μόνον κατὰ τάξιν τῶν βασιλικῶν χρυσοβούλλων καὶ τῶν πατριαρχικῶν σιγιλλίων, ἃ καὶ φυλάττεσθαι ἀσφαλῶς καθόλου καὶ ἐκπληροῦσθαι ἐθέλομεν ἔν τε ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τοῖς μετοχίοις τοῖς οὖσι, μετὰ τοῦ μετέπειτα ἀφιερωθέντος αὐτῇ ναοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πλακιδιωτίσσης, τοῦ ἐν τῇ Καλιμασιᾷ καὶ τοῦ ἐν τῇ Σάμῳ μετοχίου τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ αὐξήσει καὶ βελτιώσει τῆς εἰρημένης Θείας μονῆς. Κεφαλὴν δὲ καὶ προεστῶτα τῶν ἐνασκουμένων πάντων εἶναι τὸν κατὰ καιροὺς ἡγούμενον, ἔχοντα καὶ τὰς ἔκπαλαι αὐτοῦ ἀξίας καὶ τιμὰς καὶ διάγοντα ὡς καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἡγουμένους· φέρειν τε καὶ πατερίτζαν κατὰ τὸ ἐπικρατῆσαν ἔθος τῆς μονῆς ταύτης ὅπου, ἂν προσκληθείς, μηδενὸς ἐναντιουμένου αὐτῷ περὶ τούτου ἔχοντα ἐπ' ἀδείας προσκαλεῖν, ὃν ἂν θέλῃ τῶν ἀρχιερέων εἰς τὸ ἐκτελεῖν ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτῷ τὰς τυχούσας χειροτονίας ἀκωλύτως κατὰ τὴν κανονικὴν παρατήρησιν, μηδενός τε τολμῶντος κωλύειν ταφῆναι ἐν

τῷ μοναστηρίῳ αὐτῶν. Ἔχωσι τε ἄδειαν οἱ ἐν αὐτῷ πατέρες ὅπου ἂν προσκληθεῖεν κείρειν μοναχοὺς καὶ ἐρχομένους ἐν τῇ αὐτῶν μονῇ συνταχθῆναι, ὡσαύτως τε καὶ μοναζούσας τὰς βουλομένας μονάσαι ἐν τῷ μετοχίῳ αὐτῶν, τῷ ἐν τῇ Καλιμασίᾳ· κληρονομεῖν τε καὶ λαμβάνειν ἀνεμποδίστως τὰ πράγματα τῶν τελευτώντων Καλογήρων τῆς μονῆς ταύτης, ἢ ἔσω τῆς πόλεως ἢ ἔξω ἐν τοῖς χωρίοις μὴ τολμοῦντος τοῦ μητροπολίτου Χίου ἐνοχλεῖν αὐτοὺς περὶ τούτου, ἢ ἐμποδίζειν τὸν βουληθέντα ταφῆναι ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτῶν καὶ ζητεῖν λαβεῖν ἀπὸ τοῦ ψυχικοῦ ἐκείνου ἀφιερώματος. Πρὸς τούτοις ἐχέτωσαν ἐξουσίαν οἱ τῆς μονῆς ταύτης πατέρες ἐκλέγειν κατὰ καιροὺς καὶ ἀποκαθιστᾶν ἡγούμενον, ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ, ὃν ἂν βούλοιντο· ἄλλα δέ τινι μὴ ἐξέστω συμβάλλειν ἐκεῖσε ἡγούμενον κατ' οὐδένα τρόπον. Ὃς δ' ἂν βουληθῇ ἀθετῆσαι καὶ παρασαλεῦσαι τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα, τὰς ἀποφάσεις δηλονότι τῶν χρυσοβούλλων καὶ τῶν πατριαρχικῶν σιγιλλίων, καὶ κατεπεμβῆναι τῆς μονῆς ταύτης, καὶ βλάψαι τοὺς ἐν αὐτῇ πατέρας καὶ ζημιῶσαι ἢ τῶν μετοχίων αὐτῆς καταπατῆσαι, καὶ τὰ πρὸς αὔξησιν καὶ βελτίωσιν αὐτῆς κωλύσαι, ὁ τοιοῦτος τοῦ μὲν ἱεροῦ ὢν καταλόγου, ἀργὸς ἔστω παρὰ ἱεροπραξίας, καταφρονῶν δὲ τῆς ἀργίας, καὶ ἀφωρισμένος ἀπὸ Θεοῦ, ὡς ὑπόδικος τελεία καθαιρέσει. Λαϊκὸς δέ, ἀφωρισμένος ἀπὸ Θεοῦ κυρίου Παντοκράτορος, καὶ ἀσυγχώρητος, καὶ ἄλυτος μετὰ θάνατον αἰωνίως, καὶ πάσαις ταῖς πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπόδικος. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν ἐπεδόθη καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν σιγιλλιῶδες συνοδικόν, ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα τῇ ἁγίᾳ Βασιλικῇ Νέᾳ μονῇ· ,αψκε. μηνὶ Μαΐῳ (1).

(1) Ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Νέας Μονῆς ὑπάρχουσιν ἓξ Χρυσόβουλλα, καὶ δύο πατριαρχικὰ σιγίλλια, ἀντιγραφέντα μὲν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Μυριοφύτων κυροῦ Γρηγορίου τοῦ Φωτεινοῦ ἐκ τῶν ἐν τῇ κατὰ τὴν νῆσον Σάμον μονῇ τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ ὑπαρχόντων χειρογράφων, ἐπικυρωθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ πρώην Ἡγεμόνος πρίγκηπος Μιλτ. Ἀριστάρχου. — Τὰ θεσπίσματα ταῦτα ἔδωκα εἰς τύπωσιν, ὅτε ὁ

Ἱερεμίας ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

† ὁ Ἡρακλείας Καλλίνικος
† ὁ Χαλκηδόνος Νικόδημος.
† ὁ Ἀγχιάλου Καλλίνικος.
† ὁ Μονεμβασίας Γρηγόριος.
† ὁ Δέρκων Νικόδημος.
† ὁ Νικομηδείας Παῦλος.
† ὁ Κρήτης Γεράσιμος.
† ὁ Χίου Δανιήλ.
† ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Δανιήλ.
† ὁ Φερσάλων Κωνστάντιος.

ἐλλόγιμος κ. Γ. Ζολώτας Γυμνασιάρχης, μ' ἐπληροφόρησεν ὅτι τινὰ τούτων ἐτυπώθησαν ἐν τῷ περιοδικῷ «Πανδώρας», καὶ ὅτι καὶ ἄλλα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἀλήθεια». Τὴν Πατριαρχικὴν ταύτην ἐφημερίδα προθύμως μοὶ παρέσχεν ὁ Ἅγιος Χίου ἐξ ἧς ἀντέγραψα καὶ ὅσα ἐν ἐκείνῃ ὑπάρχουσιν, ἅτινα συμπεριέλαβον ἐνταῦθα, ἐκτὸς τῶν δύω πρώτων καὶ τῶν δύο τελευταίων ἀφεθέντων ὡς ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ ἁγίου Μυριοφύτων ἔχουσι.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Λυγεραὶ ἢ θεριστικὰ ᾄσματα

1 Ἡ Ἀρετή. . . . . σελ. 3
2 Ἡ ἁρπαγή. . . . . » 5
3 Ὁ Τσολάκης . . . . . » 6
4 Ὁ Βορι̯ᾶς καὶ τὸ ναυκλόπουλο . . . . . » 7
5 Τὸ στοίχημα. . . . . » 8
6 Οἱ λησταί . . . . . » 10
7 Ἡ πέρδικα καὶ ὁ κυνηγός . . . . . » 11
8 Ἡ ἄγνωστος ἀδελφή . . . . . » 12
9 Ἡ κατ' ἀνάγκην ψευδομένη . . . . . » 13
10 Ἡ ἀγαπῶσα . . . . . » 14
11 Ἡ κατάρα. . . . . » 16
12 Ἡ τιμή . . . . . » 17
13 Ἡ γενναιόψυχος . . . . . » 19
14 Ἡ μητρικὴ στοργή . . . . . » 20
15 Ἡ μηλιά . . . . . » 22
16 Τὸ ἁμάρτημα. . . . . » 23
17 Ἡ τιμία κόρη. . . . . » 24
18 Ἡ δόκιμος μοναχή . . . . . » 25
19 Ἡ συμβουλή . . . . . » 25
20 Ὅπου ὁ ἕνας, ἐκεῖ καὶ ὁ ἄλλος . . . . . » 26
21 Ἡ ἀνάγκη. . . . . » 28
22 Τὸ ἀσυγχώρητον ἁμάρτημα . . . . . » 29
23 Ἡ Ξανθή . . . . . » 31
24 Τὰ μάγια. . . . . » 32
25 Ἡ ἀτυχής. . . . . » 34
26 Ἡ δίκη . . . . . » 34
27 Ὁ νεκρὸς ἀδελφός. . . . . » 37
28 Τὰ δύο ἀγαπημένα . . . . . » 38
29 Ἡ ἐνάρετος κόρη . . . . . » 40
30 Ὁ Δράκος. . . . . » 41
31 Ἡ ψυχορραγοῦσα. . . . . » 41
32 Ἡ παθοῦσα . . . . . » 43
33 Ἡ ἀπατηθεῖσα . . . . . » 44
34 Ὁ ἐπιτυχών . . . . . » 45
35 Ὁ Χάρων. . . . . » 46

36 Τὸ ῥαφτόπουλο . . . . . σελ. 47
37 Ἡ ἄπιστος . . . . . » 47
38 Ἡ ἄστοργος μήτηρ . . . . . » 48
39 Ἡ καταρωμένη . . . . . » 49
40 Ὁ Διγενῆς . . . . . » 49
41 Ὁ γάμος τῶν ποντικῶν . . . . . » 50
42 Ὁ κατηχούμενος . . . . . » 51
43 Ὁ κατηχῶν . . . . . » 52
44 Ἡ ἐνάρετος . . . . . » 53
45 Ἡ πιστὴ σύζυγος . . . . . » 54
46 Ἡ ἄπιστος νύμφη . . . . . » 55
47 Ἡ ἀσπλαγχνος . . . . . » 56
48 Ἡ κακολογία . . . . . » 57
49 Ὁ νεκρὸς ἀδελφός . . . . . » 58
50 Τὸ Φραγκόπουλο . . . . . » 59
51 Τὸ ἀμπέλι . . . . . » 60
52 Οἱ ποντικοί . . . . . » 61
53 Ὁ ξενοθερίζων . . . . . » 64
54 Υἱὸς καὶ μήτηρ . . . . . » 64
55 Τὸ Ἀργυράκη . . . . . » 65
56 Ἡ ταλαίπωρος κόρη . . . . . » 66
57 Τὸ μικρὸ Βλαχόπουλο . . . . . » 68
58 Ὁ Αὐγερινὸς καὶ ἡ Σεβαστή . . . . . » 69
59 Ἡ σταθερὰ ἀγάπη . . . . . » 70
60 Τὸ σκλαβόπουλο . . . . . » 71
61 Ὄνειρον . . . . . » 73
62 Ἡ μετάνοια . . . . . » 74
63 Ὁ Πορφύρης . . . . . » 75
64 Ὁ σεισμὸς τοῦ 1881 . . . . . » 77
65 Οἱ Ἄραβες . . . . . » 79
66 Ὁ Μικροκωσταντῖνος . . . . . » 80
67 Οἱ ἀριθμοί . . . . . » 82
68 Ἡ Μαυριανή . . . . . » 84
69 Ὁ φθόνος . . . . . » 85
70 Ὁ ἐξηνταρίτικος γάμος . . . . . » 86
71 Ὁ Ἅγιος Γεώργιος . . . . . » 87
72 Τὸ νεραντζοφίλημα . . . . . » 89

Τὸ μυρολόγι τῆς Παναγίας

73 Τὸ μυρολόγι τῆς Παναγίας . . . . . » 93
74 Ἕτερον μυρολόγι . . . . . » 98

Ποιμενικά

75 Κατὰ τὴν κουρὰν τῶν προβάτων . . . . . σελ. 103
76 Ὁ ποιμὴν καὶ οἱ λῃσταί . . . . . » 105
77 Ἡ πιστὴ σύζυγος . . . . . » 106
78 Τσομπάνης καὶ Χάρων . . . . . » 108
79 Ὁ Βασίλης καὶ οἱ λῃσταί . . . . . » 109

Εἰδύλλιον

80 Εἰδύλλιον. . . . . » 113

Γαμήλια ᾄσματα τῶν ποιμένων

81 Γαμήλια ᾄσματα τῶν ποιμένων 17 . . . . . » 131

Τὰ κατὰ τὸν γάμον ἐν τῷ χωρίῳ Πυργίῳ

82 Ὁ γάμος ἐν Πυργίῳ . . . . . » 137
83 Λιανοτράγουδα 46 . . . . . » 143
84 Ἐρωτικὰ δίστιχα 115 . . . . . » 149

Αἰνίγματα

85 Αἰνίγματα 130 . . . . . » 163
86 Τὸ ὄνειρον . . . . . » 187

Αἱ Ἀπόκρεω

87 Αἱ ἀπόκρεω . . . . . » 193
88 Ὁ ξενητευμένος . . . . . » 195
89 Ἡ κακὴ σύζυγος . . . . . » 196
90 Ἡ μονολογοῦσα . . . . . » 197
91 Ἡ παράκλησις . . . . . » 198
92 Ἡ παπαδιά . . . . . » 199
93 Ἐξομολόγησις. . . . . » 200
94 Ἡ ξεμωραμένη . . . . . » 201
95 Τραγούδια τοῦ σμικτοῦ χοροῦ 8. . . . . » 201
96 Ὁ κρασοπατέρας . . . . . » 205

Νανουρίσματα

97 Νανουρίσματα 11 . . . . . » 209

Παροιμίαι

98 Παροιμίαι 793 . . . . . » 215

Ὁ Κλήδονας

99 Τὰ κατὰ τὸν κλήδονα δίστιχα 32 . . . . . σελ. 321

Προσευχαὶ τοῦ λαοῦ

100 Προσευχαὶ τοῦ λαοῦ 8 . . . . . » 329

Ἔθιμα κατὰ θάνατον

101 Τὰ κατὰ θάνατον ἔθιμα . . . . . » 335
102 Ἡ μήτηρ πρὸς θυγατέρα . . . . . » 342
103 Μήτηρ πρὸς υἱὸν ἠρραβωνισμένον . . . . . » 343
104 Ἡ σύζυγος πρὸς τὸν σύζυγον . . . . . » 345
105 Μυρολόγια ἐν τῷ χωρίῳ Πυργί . . . . . » 346
106 Ἡ σύζυγος ὑπὲρ τοῦ συζύγου . . . . . » 347

Ἀνάμικτα

107 Τὸ πρωτοπαλλήκαρον καὶ ὁ Ἀγᾶς . . . . . » 355
108 Ἡ φιλοξενία ἐν Ὀλύμποις . . . . . » 358
109 Γνῶμαι καὶ δεισιδαιμονίαι 58 . . . . . » 359
110 Περὶ Λαζάρου . . . . . » 374
111 Τὰ Βάϊα . . . . . » 376
112 Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάς . . . . . » 377
113 Σημειώσεις ἐξαχθεῖσαι ἔκ τινων παλαιογράφων . . . . . » 378

Χειρόγραφα

114 Χειρόγραφα ἀντιγραφέντα ἐκ τῶν πρωτοτύπων . . . . . » 389
Ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ χωρίου Ἁγίου Γεωργίου . . . . » 389
Τοῦ χωρίου Κοινῆς . . . . . » 407
Τῆς Μονῆς τῶν Μουδῶν . . . . . » 414
Ἐξ ἄλλου κώδικος τῆς Μονῆς τῶν Μουδῶν . . . . » 426
Ἐξ ἄλλου κώδικος τῆς Μονῆς τῶν Μουδῶν . . . . » 430
Ὁ Νικόλαος Ἀριστάρχης καὶ ἡ Δημογεροντία Χίου . . » 449
Χειρόγραφα Πυργίου . . . . . » 451
Ψήφισμα Πυργίων . . . . . » 463
Τοῦ χωρίου Καλαμωτῆς . . . . . » 467
Χωρίου Ἀμάδων . . . . . » 480
Ἁγίου Γεωργίου τοῦ ἐπιλεγομένου Καταργοῦ . . . . » 482
Μονῆς Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Στηρᾶ ἢ Ῥαούση . . . » 483
115 Ἡ Χίος κατὰ τὸ 1810 . . . . . » 485
116 Ἡ Δημογεροντία Χίου μετὰ τὸ 1822 . . . . . » 516
Χρυσόβουλλα καὶ σιγιλλιώδη θεσπίσματα . . . . . » 539

Τιμᾶται δραχμῶν 6.

Εὑρίσκεται παρὰ τοῖς βιβλιοπωλείοις Μπὲκ καὶ Ἑστίας καὶ παρὰ τοῖς ἐκδόταις Μπὰρτ καὶ Χίρστ.

UB WIEN
+AM253555302

INSTITUT FÜR BYZANTINISTIK
Universität
Wien

64/1388

books2ebooks.eu

www.books2ebooks.eu

eBooks from your library by

eBooks on Demand

digitised by

UNIVERSITÄTS BIBLIOTHEK